ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΤΟΥ ΑΣΤΡΑΧΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΟΔΡΟΜΙΟΝ.

ΗΤΟΙ

Ἑρμηνεία καὶ μετ᾽ αὐτὴν ἠθικὴ ὁμιλία εἰς τὰς τῶν Ἀποστόλων Πράξεις, τὰς ἐν ταῖς ἁγίαις τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένας κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς κυριακάς, καὶ εἰς τὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐπιστολάς, τὰς ἀναγινωσκομένας κατὰ τὰς λοιπὰς κυριακὰς τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ.

Ἐξεδόθη πρῶτον μὲν ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὸ 1808 δαπάνῃ τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος πρὸς τὸ δωρεὰν διανέμεσθαι τοῖς εὐσεβέσι, καὶ ἀφιερώθη τῇ Τετρακτύϊ τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν· Νῦν δὲ τὸ δεύτερον ἐκδίδοται ὑπὸ τοῦ Φιλογενεστάτου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΖΩΣΙΜΑ

Δαπάνῃ ἰδίᾳ καὶ τῶν αὐτοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένων ἀδελφῶν, ἵνα διανέμηται δωρεὰν εἰς τὰς ἁγίας τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΟΥ ΕΡΜΟΥ Ἀρ. 215.

1840.

[illegible]

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΗι

ΜΙΑι ΑΓΙΑι ΚΑΘΟΛΙΚΗι

ΚΑΙ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗι ΕΚΚΛΗΣΙΑι

ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΩΣΙΜΑΣ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΜΙΝ πάντως, ΑΡΧΙΠΟΙΜΑΝΤΟΡΕΣ ΘΕΙΟΤΑΤΟΙ! (*) εὐλόγως, οἶμαι, καὶ τὴν τῆς παρούσης Ἀποστολικῆς Βίβλου προσαγωγὴν καὶ ἀνάθεσιν τῶν ἐννομωτάτων γενέσθαι ἐξ αὐτῆς ἐκείνης τῆς ὥρας διανενόημαι, καθ' ἣν ὁ ἀοίδιμος καὶ σοφὸς αὐτῆς συγγραφεὺς τὰ ὕστατα πνέων, ἰδίαις χερσὶ ταῖς ἐμαῖς παρέθετο· ἣν ἐγὼ, τοῦτο μὲν περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν πρὸς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν τοῦ μακαρίου πατρὸς εὔνοιαν, τοῦτο δὲ, ἵνα μὴ φωταυγὴς οὕτω λύχνος ὑπὸ τὸν μόδιον διαμείνῃ λανθάνων, κοινοῖς τῆς ἐμῆς αὐταδελφότητος ἀναλώμασι τύποις ἐκδοῦναι οὐκ ὤκνησα· ὅπως, γενομένη πολλοῖς τῶν εὐσεβῶν εὐαπόκτητος, πολλὴν ἐντεῦθεν, οἷα εἰκὸς, ἐπάγῃ καὶ τὴν ὠφέλειαν.

Ἀλλ' ἵνα δὴ ἀδεῆ τε καὶ ἀσφαλῆ τὴν χρῆσιν τῷ τῶν εὐσεβῶν θιάσῳ παρέχοιτο, ἣν δήπου ἐπάναγκες τῇ ΥΜΕΤΕΡᾼ θεοστηρίκτῳ ΤΕΤΡΑΚΤΥΪ ταύτην ἀναθῆναι, καὶ τοῖς ΥΜΕΤΕΡΟΙΣ πανσεβάστοις ὀνόμασιν ἐμπιστευθῆναι· οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ τοῖς ΑΠΟΣΤΟΛΟΙΣ καὶ τὰ τῶν ΠΡΩΤΟΚΟΡΥΦΑΙΩΝ τοῖς ΠΡΩΤΟΚΟΡΥΦΑΙΟΙΣ, τῶν ἐνθεσμοτάτων ἀποδιδόναι οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν συ-

---

(*) Ἡ παροῦσα ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐν Μόσχᾳ πρώτην ἔκδοσιν τῶν Κυριακοδρομίων ὅπου ἀφιροῦται τὸ βιβλίον τῇ Τετρακτύϊ τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν, τῷ τε παναγιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ ΓΡΗΓΟΡΙῼ, καὶ τῷ Μακαριωτάτῳ Πάππᾳ καὶ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας ΘΕΟΦΙΛῼ, καὶ τῷ Μακαριωτάτῳ Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας ΑΝΘΕΜΙῼ, καὶ τῷ Μακαριωτάτῳ Πατριάρχῃ τῆς Ἱερουσαλὴμ ΑΝΘΙΜῼ. (Σημ. Τυπογράφου.)

νομολογήσειεν, ὡς καὶ τὰ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙ, καὶ τὰ τοῦ ΘΕΟΥ τῷ ΘΕΩι.

Δέξαισθε οὖν μετ' εὐμενείας, ΑΡΧΙΕΡΑΡΧΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΙ, καὶ τὸ Ἀποστολικὸν τουτὶ Κυριακοδρόμιον· ὡς ἀπὸ τῆς εὐσεβείας καθαρὸν καὶ γνήσιον ἔκγονον· καὶ αὐτὸ μὲν τῇ βραβευθείσῃ ΥΜΙΝ παρὰ τοῦ παναγίου ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ χάριτι ἐμψυχώσατε, ὅπως φέρῃ τὸν ψυχωφελῆ καρπὸν ἄφθονον ἅμα καὶ ἐς ἀεὶ διαμένοντα· τὴν δὲ φιλοπονήσασαν ἀείμνηστον ἐκείνην καὶ ἱερὰν ψυχὴν μακαρισμοῦ καὶ μνήμης πρὸς ΚΥΡΙΟΝ ἀξιώσατε· ἐμοὶ δὲ καὶ τῇ ἐμῇ αὐταδελφότητι τοῖς ταπεινοῖς, τοῖς πρὸς τὴν ἀνακοίνωσιν καὶ διανομὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐνόντων συνεργήσασι, τὰ σωτήρια εὔξαισθε, ὡς ἂν κἂν ἄλλοις τῶν ὠφελίμων εἴη ἡμῖν γενέσθαι τῷ προσφιλεῖ ἡμῶν γένει συνεργοὺς καὶ συμπράκτορας.

Τῆς ὑμετέρας πανυπερτίμου καὶ θεοδοξάστου μακαριότητος

Τέκνον ἐν Χριστῷ εὐπειθέστατον καὶ ὑποκλινέστατος δοῦλος

ΖΩΗΣ ΖΩΣΙΜΑ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

NIKHΦOPOY πᾶς λόγος τὴν
νίκην φέρει,
NIKHΦOPΩΣ γάρ ῥητρεύει
Θεοῦ ῥῆμα

Χριστοῦ προβάτων ποιμὴν καλὸς
ἦν, κ᾽ ἀπίστων βέλος.
Σοφίας πλήρης, μουσῶν ἡγέτης,
Κερκύρας κλέος.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

Ο ΟΥΡΑΝΟΣ καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς τὸν θάνατον πατήσας, ἀνέστη τριήμερος ζωὴν τῷ κόσμῳ χαρισάμενος. Ἐχάρησαν μὲν οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ Ἄγγελοι διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, οἱ δὲ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι διὰ τὴν ἐξανάστασιν καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἀποκατάςασιν, οἱ δὲ ἐν τοῖς καταχθονίοις κατεχόμενοι διὰ τὴν τῶν ἐκεῖθεν δεσμῶν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν καὶ ἀπολύτρωσιν. Ταύτης τῆς παγκοσμίου χαρᾶς κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα τὴν ἀνάμνησιν ποιοῦσα ἡ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία, ψάλλει μὲν ᾄσματα χαροποιὰ καὶ πανευφρόσυνα, ἀναγινώσκει δὲ ἐκ παλαιοτάτης θείων Πατέρων παραδόσεως ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἄχρι τῆς Πεντηκοςῆς τὸ Βιβλίον τῶν πράξεων τῶν ἁγίων Ἀποςόλων. Πράξεις δὲ τῶν Ἀποςόλων ὀνομάζεται τὸ βιβλίον ὡς περιέχον τὰ τούτων ἔργα καὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὰ θαύματα· ὁ δὲ τούτου ποιητὴς ὁ Λουκᾶς ἐστιν ὁ Εὐαγγελιςὴς καὶ Ἀπόςολος· αὐτὸς πρῶτον συνέγραψε τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον, ἔπειτα τῶν Ἀποςόλων τὰς Πράξεις, ἀποστείλας καὶ ἐκεῖνο καὶ ταύτας πρὸς τὸν αὐτὸν Θεόφιλον. Ἀληθῶς δὲ θεόπνευστόν ἐστι τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων καθὼς καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελίου. Δί αὐτοῦ

Χρυσ. λόγ. ὅτι οὐκ ἀκίνδ. τοῖς ἀκροατ.

διηγούμενος ὁ θεηγόρος Λουκᾶς τῶν Ἀπο-
στόλων τὰ ἔργα, περιγράφει τὴν ἐκπλή-
ρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
ςοῦ, καὶ τὴν ἔκβασιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προῤ-
Πράξ. 2. ῥηθέντων λόγων. Ἐν αὐτῷ ἀναγινώσκεις
τὴν περιεςατωμένην Ἱστορίαν τῆς ἐξ
οὐρανοῦ καταβάσεως τοῦ παναγίου Πνεύ-
Ἰωάν. 15. 26. ματος ἣν ὁ Χριςὸς ὑπεσχέθη· βλέπεις
Πράξ. 4. 32. τὴν ἐκ τῆς τελείας ἀγάπης ἕνωσιν καὶ
σύμπνοιαν τῆς καρδίας τῶν πιςευσάντων,
κατὰ τὸν λόγον τῆς προσευχῆς τοῦ Κυ-
Ἰωάν 17. 22. ρίου. «Ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς καὶ ἡμεῖς ἕν
Πράξ. 5. » ἐσμεν· » καὶ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους
Πράξ. 7. Ματθ. 10. 17. παραδιδομένους εἰς τὰ Συνέδρια καὶ εἰς
Λουκ. 21. 13 τὰς συναγωγὰς, καὶ ὑβριζομένους καὶ λι-
θαζομένους καὶ ὑπομένοντας τὸν διὰ μαρ-
τυρίου θάνατον, καθὼς περὶ αὐτῶν προε-
φήτευσεν ὁ Θεάνθρωπος. Βλέπεις ἐν αὐτῷ
τῶν Ἀποςόλων τὰς ὁδοιπορίας, τοὺς κό-
πους, τὸν ζῆλον, τοὺς κινδύνους, τὰ πα-
θήματα, τὰς ἀρετὰς, τὰ θαύματα, καὶ
ὅσα ἄλλα περὶ αὐτῶν προεῖπεν ὁ Κύριος.
Ἡ ἐν αὐτῷ εὐρυθμία τῆς συντάξεως, ἡ
γλυκύτης τοῦ λόγου, ἡ λαμπρότης τῶν
νοημάτων, ἡ καθαρότης τοῦ ὕφους, ἡ σύν-
τομος ἔκθεσις τῶν εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀ-
ναγκαίων περιςάσεων, οὐ μόνον ἀποδει-
κνύει ὅτι αὐτό ἐστι γνήσιον τοῦ πνευμα-
τοῤῥήτορος Λουκᾶ σύγγραμμα, ἀλλὰ καὶ
εὐφραίνει καὶ κατανύγει τὴν καρδίαν
παντὸς ἀναγινώσκοντος αὐτὸ ἢ ἀκούον-
τος. Ἔχει δὲ αὐτὸ τὸ ἅγιον βιβλίον ἴδιον
ἰδιαίτατον διδασκαλίας τρόπον. Διδάσκει
τὴν πίστιν οὐ δογματικῶς, ἀλλ' ἱςορικῶς, οὐ διὰ λόγων ἀποφαντικῶν, ἀλλὰ δι' ἐκθέσεως ἁπλοϊκῆς· διδάσκει τὴν ἀρετὴν οὐ νουθετῶν, ἀλλὰ τὰς ἀρετὰς περιγράφων, οὐ διὰ προτρεπτικῶν λόγων, ἀλλὰ δι' ὑποτυπώσεως ἐναρέτων ἔργων, οὐ διὰ φοβερισμῶν ἢ ὑποσχέσεων βραβείων, ἀλλὰ διὰ παραδειγμάτων καὶ πράξεων. Τοιουτοτρόπως δὲ διδάσκων ἐφέλκει παραδόξως καὶ ἐπιστηρίζει τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς πίςεως, καὶ θερμαίνει τὴν καρδίαν θαυμασίως εἰς τῆς ἀρετῆς τὸν ἔρωτα· ἀναγινώσκεται δὲ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀπὸ τῆς σήμερον ἄχρι τῆς Πεντηκοστῆς, ἐπειδὴ ἱστορεῖ τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ τεσσαρακονθήμερον διατριβὴν μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς Ἀνάληψιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς κατάβασιν τοῦ παναγίου Πνεύματος. Διὰ τούτου οὖν τοῦ θεοδιδάκτου βιβλίου ἀπὸ τῆς σήμερον ἄχρι τῆς Πεντηκοστῆς διδάσκει ἡμᾶς ὁ θεοφόρος Λουκᾶς τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον. Ἀλλ' ὅταν ἀκούωμεν τὰ λεγόμενα, καὶ οὐ καταλαμβάνομεν ἐντελῶς τὰ ἐν αὐτοῖς νοήματα, τότε ἢ οὐδὲν ἢ ὀλίγον ὠφελούμεθα. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ θεόπνευςος Παῦλος παρήγγελεν εἰς τοὺς Κορινθίους, ἵνα ἔχωσι διερμηνευ-
τὴν τῶν θείων λόγων «Καὶ εἷς, ἔλεγε, Κορ. 14. 27.
» διερμηνευέτω.» Καὶ ἡμεῖς μὲν ὁμολογοῦμεν παῤῥησίᾳ, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι πρὸς τὴν διακονίαν ἔργου τοσοῦτον θείου καὶ ὑψηλοῦ, ὅσον ἐστὶ τὸ ἔργον τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας· εἰς αὐτὸν ὅμως θαῤῥήσαντες

τὸν ἀποκρύψαντα τὰς περὶ τῶν θείων
Ματθ. 11. 25. ἐννοίας· « Ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ » ἀποκαλύψαντα αὐτὰς νηπίοις τὸ παναγίον, αὐτοῦ ἐπικαλεσάμενοι ὄνομα, ἀρχόμεθα τοῦ ἐπιχειρήματος, ζητοῦντες παρ' ὑμῶν προσεκτικὴν ἀκρόασιν ἵνα ἀκούσαντες καὶ κατανοήσαντες θησαυρήσητε τοὺς καρποὺς τῶν θείων χαρισμάτων.

Πραξ. 1. 1. 2. Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς Ἀποςόλοις διὰ Πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη.

Ὁ μὲν θεσπέσιος Παῦλος Εὐαγγέλιον ὠνόμασε τὸ πρῶτον τοῦ θεηγόρου Λουκᾶ σύγγραμμα ὡς περιέχον τῆς σωτηρίας τὰ Εὐαγγέλια, βεβαιώσας ὅτι πᾶσαι αἱ κατὰ διαφόρους τόπους εὑρισκόμεναι τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαι ὑπὲρ τούτου ἐπαίνοις
2. Κορ. 8. 18. ἔςεψαν τὸν Ἱερομύςην Λουκᾶν. « Συνε- » πέμψαμεν δὲ, λέγει, μετ' αὐτοῦ τὸν » ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ » διὰ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. » Ὁ δὲ τρισμακάριος Λουκᾶς, εἴτε ἐπειδὴ τὸ ὄνομα, λόγος, σημαίνει γενικῶς τὴν περὶ πάσης ὑποθέσεως συγγραφὴν, εἴτε ἐπειδὴ ταπεινοφρονῶν ἔφευγε τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπαίνους, ὠνόμασε τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον, λόγον πρῶτον, ἐπειδὴ πρῶτον ἔγραψεν αὐτὸ, ἔπειτα τῶν Ἀποστόλων τὰς πράξεις· ὅτι δὲ ὁ Θεόφιλος, πρὸς ὃν ἀπέςειλε ταῦτα τὰ δύο βιβλία οὐκ ἦν ἄνθρωπος ἰδιώτης, ἀλλ' Ἡγεμὼν καὶ Ἄρχων, φανερόν ἐςιν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ὃ προσήρμοσε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγε-
λίῳ, εἰπών· « Κράτιςε Θεόφιλε· » διότι Λουκ. 1. 3.
καὶ τὸν Φίληκα τὸν τῆς Καισαρείας Ἡ- Πραξ. 23. 26. &
γεμόνα Κράτιστον ὠνόμασεν, ὁμοίως καὶ 24. 23. & 26. 25.
τὸν Φῆστον τὸν τούτου διάδοχον ἐν τῇ κατὰ τὴν Καισαρείαν Ἡγεμονείᾳ. Ποῦ δὲ ἡγεμόνευεν ὁ Θεόφιλος, καὶ ποία ἡ τούτου πατρὶς, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ αὐτοῦ ἄδηλα. Ἀκούων δὲ τὸν Λουκᾶν λέγοντα « Λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, » ἤγουν ἐλάλησα περὶ πάντων τῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, μὴ νομίσῃς ὅτι τοῦτο ἀντιφέρεται εἰς τοῦτον τοῦ εὐαγγελιστοῦ
Ἰωάννου τὸν λόγον· « Ἅτινα ἐὰν γράφηται Ἰωάν. 21. 25.
» καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι χωρῆσαι τὸν » κόσμον τὰ γραφόμενα βιβλία. » Διότι ὁ μὲν Λουκᾶς ἀληθῶς περὶ πάντων ἐλάλησε, πλὴν γενικῶς, κεφαλαιωδῶς, συντόμως· ὁ δὲ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ἐὰν καθ' ἓν τῶν ἔργων καὶ θαυμάτων καὶ διδαγμάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγράφετο εἰδικῶς καὶ περιεστατωμένως καὶ λεπτομερῶς, οὐκ ἐχώρει ὁ κόσμος τὰ γραφόμενα βιβλία. Πρὸς τούτοις δὲ σημείωσον ὅτι διὰ τοῦ ῥήματος, οἶμαι, ἤγουν νομίζω ἐγὼ, ἐμετρίασεν ὁ Ἰωάννης τὴν τοῦ λόγου αὐτοῦ ὑπερβολήν. Τί δὲ σημαίνει τὸ, « Ἄχρι ἧς » ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς Ἀποστόλοις » διὰ Πνεύματος ἁγίου; ὁ Λουκᾶς ἔγρα-

ψεν, εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθὲν Εὐαγγέλιον οὐ μόνον ὅσα ἐποίησε καὶ παρήγγειλεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τοῖς Ἀποςόλοις πρὸ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅσα αὐτοῖς παρήγγειλεν ἐξότου ἀνέστη ἐκ νεκρῶν ἕως αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἀνελήφθη. Καὶ πρῶτον μὲν διηγήθη ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς μετὰ τὴν ἀνάςασιν αὐτοῦ παρέστησεν εἰς τοὺς Ἀποςόλους διὰ τῆς ἑρμηνείας τῶν θείων γραφῶν, ὅσα περὶ αὐτοῦ εἶπον ὁ Μωϋσῆς καὶ παντες οἱ
Λουκ. 24. 27. λοιποὶ Προφῆται « Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ » Μωσέως, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν Προφη» τῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς » γραφαῖς τὰ περὶ αὐτοῦ. » Δεύτερον δὲ, ὅτι διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐντολὴν τῆς εἰρήνης. « Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς
Αὐτ. 36 » ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, » εἰρήνη ὑμῖν. » Τρίτον, ὅτι ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων· ἐπειδὴ ὑμεῖς ἐςὲ μάρτυρες αὐτόπται πάντων τῶν ἔργων μου, πρέπον ἐστὶν ἵνα ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ κηρύξητε εἰς πάντα τὰ ἔθνη τὸ ὄνομά μου καὶ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν δι' ἐμοῦ ἄφεσιν
Αὐτ. 47 48. τῶν ἁμαρτιῶν· « Καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ » ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁ» μαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἀρξάμενον (*) » ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δὲ ἐςε μάρτυρες » τούτων. » Τέταρτον, ὅτι παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα καθίσαντες ἐν Ἱερουσαλήμ, περιμένωσιν ἐκεῖ ἕως ἂν λάβωσι τὴν οὐρανόθεν πεμφθησομένην εἰς αὐτοὺς δύναμιν· « Ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερου» σαλὴμ ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕ» ψους. » Αὕτη δὲ ἐςιν ἡ τελευταία αὐτοῦ ἐντολὴ ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς· Αὐτ. 49.
διότι ταῦτα εἰπών, ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ἕως εἰς Βηθανίαν, καὶ εὐλογήσας αὐτούς, « Διέςη ἀπ' αὐτῶν, καὶ » ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐπειδὴ δὲ Αὐτ. 51.
πάντα ὅσα ἐνετείλατο ὁ Κύριος τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ πρὸ τῆς ἀναςάσεως καὶ μετὰ τὴν ἀνάςασιν αὐτοῦ ἦσαν πνευματικὰ καὶ θεῖα, καὶ πάντα δὲ ἐποίησε καὶ ἐδίδαξε συνημμένος ὢν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς ὁμοφυὴς αὐτῷ καθὸ Θεὸς καὶ ὁμοούσιος, διὰ τοῦτο εἶπε τό, « Διὰ Πνεύματος ἁγίου. Ἰδοὺ δὲ ὅλη ἡ κατὰ σειρὰν ἔννοια τῶν προκειμένων λόγων· Ὦ Θεόφιλε, λέγει, ἐν τῷ πρώτῳ μου λόγῳ, ἤγουν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅπερ συγγράψας ἀπέςειλά σοι, ἐλάλησα περὶ πάντων τῶν ἔργων καὶ θαυμάτων καὶ τῶν διδαχῶν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ καιροῦ, ἐξότου αὐτὸς μετὰ τοῦ σὺν αὐτῷ ἁγίου Πνεύματος ἤρξατο ταῦτα ποιεῖν, ἕως αὐτῆς τῆς ἡμέρας καθ' ἣν δοὺς τὰς ἐσχάτας αὐτοῦ παραγγελίας εἰς ἐκείνους, οὓς ἐξελέξατο ἐκ παντὸς τοῦ κόσμου, τουτέστιν εἰς τοὺς Ἀποςόλους, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. Ταῦτα δὲ εἰπὼν περιληπτικῶς ὁ παμμακάριστος Ἰωάν. 15. 19.
Ἀπόςολος, ἐξηγεῖ αὐτὰ διὰ τῶν ἑξῆς, λέγων·

Οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτόν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσα- Πράξ. 1. 3.

(*) ἀρξάμενον ἢ ἐν Κανταβριγ. Ἀκδ. καὶ ἄλλοις κώδιξ.

ράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ
4. λέγων τὰ περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ
Θεοῦ. Καὶ συναυλιζόμενος παρή-
γγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων
μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν
τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν ἠ-
κούσατέ μου.

Συντόμως, διʼ ἑνὸς μόνου λόγου εἶπε προλαβὼν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς ἀνελήφθη· νῦν δὲ περιγράφει πλατύτερον, τί ἐποίησεν ἐξ ὅτου ἐκ νεκρῶν ἀνέστη ἕως τῆς ἡμέρας καθʼ ἣν ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς μετὰ τὸ πάθος τὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ πρόξενον ἀναςὰς ἐκ τῶν νεκρῶν παρεςάθη, λέγει, ζῶν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων, ἡμέρας τεσσαράκοντα ἐμφανιζόμενος εἰς αὐτοὺς » Ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις. Τίνα δέ εἰσι τὰ τεκμήρια; τὰ σημεῖά εἰσι καὶ αἱ ἀποδείξεις, ὅσας ὁ Ἰησοῦς ἐποίησε πρὸς πίστωσιν τῆς ἑαυτοῦ ἀναςάσεως.
Μάρκ. 16. 9. » Ἀναστὰς πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη
« πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ. Τῇ αὐ-
τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐφάνη εἰς τοὺς δύω Μαθη-
τὰς τοὺς πορευομένους εἰς τὴν Ἐμμαούς.
Λουκ. 24. 13. Τὸ δὲ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰσῆλθε
Ἰωάν. 20. 19. » Τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ
» μαθηταὶ συνηγμένοι. » Κατὰ τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ μεθʼ ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν παρ-
Αὐτ. 26. εςάθη ἐνώπιον αὐτῶν. » Ἐφάνη ἐνώπιον
Ματθ. 28 16. » τῶν ἕνδεκα μαθητῶν εἰς τὸ ὄρος τῆς Γα-
» λιλαίας. Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν
τοῖς Μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τι- Ἰωάν. 21. 1.
βεριάδος. Οὐ μόνον δὲ ἐπαρουσιάζετο ἐνώ-
πιον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ συνωμίλει μετʼ αὐ-
τῶν, καὶ διηρμήνευεν αὐτοῖς τὰς Γραφὰς,
καὶ παρήγγελλεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ χωρισθῶ-
σιν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ἵνα δὲ ἔτι μᾶλλον Λουκ. 24. 39.
πληροφορήσῃ αὐτοὺς, « Ἐπέδειξεν αὐτοῖς Ἰωάν. 20. 20. 22.
» τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, Ἔτι δὲ καὶ
» τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, καὶ Ἐνεφύσησε δὲ,
» καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ πανα-
» γίου Πνεύματος εἰς τὸ λύειν καὶ δεσμεῖν
» τὰς ἁμαρτίας. » Πρὸς πίςωσιν δὲ ἔτι
περισσοτρέαν ἔςερξεν ἵνα ὁ ἀπιςῶν Θωμᾶς
ψηλαφήσῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ· πρὸς τού-
τοις δὲ καὶ « Συναυλιζόμενος ἦν, ἤγουν
ἔτρωγε μετʼ αὐτῶν· ἔφαγεν ἐνώπιον αὐτῶν
« Ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου Λου. 24. 42.
» κηρίου, Συνέφαγε μετʼ αὐτῶν ἄρτον καὶ
ὀψάριον εἰς τὴν παραθαλασσίαν τῆς θα- Ἰωάν. 21. 15.
λάσσης τῆς Τιβεριάδος. Ταῦτά εἰσι τὰ
τεκμήρια, ὅσα ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς διὰ τεσ-
σαράκοντα ἡμερῶν παῤῥησιαζόμενος ἐδεί-
κνυε τοῖς Μαθηταῖς αὐτοῦ πρὸς βεβαίω-
σιν τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως.
Σημείωσαι δὲ ὅτι οὐ μόνον εἰς τοὺς Ἀπο-
στόλους καὶ εἰς τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν
ἐφάνη μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ
προσέτι ἐφανερώθη καὶ « Ἐπάνω πεντακο-
» σίοις ἀδελφοῖς, » ὡς μαρτυρεῖ ὁ θεσπέσι- 1. Κορ. 15 6.
ος Παῦλος. Πότε δὲ, καὶ ποῦ τοῦτο ἐγέ-
νετο, καὶ τίνες ἦσαν οὗτοι οἱ πεντακόσιοι,
ἐσιώπησεν ὁ Παῦλος, εἶπε δὲ μόνον ὅτι
εἰς τὸν καιρὸν αὐτοῦ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν
ζῶντες, τινὲς δὲ ἀπέθανον. « Ἐξ ὧν οἱ

» πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ » ἐκοιμήθησαν. » Μήπως δὲ τοῦτο ἐγέ-
Ματθ. 28. 16. νετο εἰς τὸ ὄρος τῆς Γαλιλαίας, ἐπειδὴ ἐκεῖ διέταξεν ὁ Κύριος τοῖς Μαθηταῖς αὐτοῦ ἐλθεῖν· εἰς πάντας δὲ τοὺς ῥηθέντας ἐφάνη, ἐπειδὴ αὐτοὶ μόνον ἦσαν ἄξιοι τῆς θεωρίας τοῦ ἀφθαρτισθέντος καὶ θεωθέντος αὐτοῦ σώματος καὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μυστηρίου τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αυτοῦ· Σημείωσον πρὸς τούτοις, ὅτι τὴν μὲν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐδίδαξεν ἡμᾶς καὶ ὁ Ἱερὸς Μάρκος εἰπών·
Μαρκ. 16. 19. « Ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι » αὐτοῖς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ » ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. » Ὁμοίως καὶ αὐτὸς ὁ θεηγόρος Λουκᾶς, γράψας ἐν τῷ κατ᾿ αὐτὸν Εὐαγγελίῳ ταῦτα· « Καὶ
Λουκ. 24. 51. » ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, » διέστη ἀπ᾿ αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν » οὐρανόν. » Ὅτι δὲ τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἀνελήφθη ὁ Σωτὴρ, καὶ ὅτι ἐλάλησε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους « Τὰ περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ » Θεοῦ, καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα » μὴ ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, » ἀλλ᾿ ἐκεῖ συνηνωμμένοι περιμένωσι τὴν » ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Πα» τρὸς αὐτοῦ, » καθὼς ἀπὸ στόματος αὐτοῦ ἤκουσαν, μόνον τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων ταῦτα ἡμᾶς ἐδίδαξε. Πότε δὲ ἤκουσαν τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην οἱ Ἀπόστολοι; ὅταν εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος
Ἰωάν. 16. 16. « Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ » ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ » μεθ᾿ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα. » Ἐπειδὴ δὲ παρέστησεν ὁ Λουκᾶς τὸν Χριστὸν λαλοῦντα τότε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους αὐτοῦ καὶ λέγοντα αὐτοῖς· « Τὴν ἐπαγγε» λίαν τοῦ Πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου, » διὰ τοῦτο ἐπάγει καὶ τὰ ἑξῆς λόγια ὡς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λεγόμενα τότε πρὸς αὐτούς.

Ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. Πράξ. 1. 5.

Διὰ τούτων τῶν λόγων ἐφανέρωσεν ὁ Θεάνθρωπος τὸν λόγον, δι᾿ ὃν εἶπεν, ἵνα περιμένωσι τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Πρέπον ἐστὶ, λέγει, ἵνα περιμένητε τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Πατρός μου, διότι ὁ μὲν Ἰωάννης ὁ ἐμὸς βαπτιστὴς καὶ πρόδρομος ἐβάπτισε δι᾿ ὕδατος, ὑμεῖς δὲ μετ᾿ ὀλίγας ἡμέρας μέλλετε βαπτισθῆναι ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Τὰ αὐτὰ δὲ εἶπε καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, « Ἐγὼ μὲν βαπτίζω, εἶπεν, ὑμᾶς ἐν
» ὕδατι εἰς μετάνοιαν, αὐτὸς ὑμᾶς βα- Ματθ. 3. 11.
» πτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. » Πυρὸς δὲ ἐμνημόνευσεν ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ ὡς Προφήτης προεγνώρισεν ὅτι ἐν εἴδει πυρὸς ἔμελλε κατελθεῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους· Τὸ δὲ « Ὑμεῖς » δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, » ἀπορίαν προξενεῖ περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν θείων Ἀποστόλων. Τινὲς νομίζοντες, Χρυσ.

Θεοφ. Οἰκουμ. Αὐτ. ὡς φαίνεται, ὅτι τότε ἐβαπτίσθησαν οἱ Ἀπόστολοι, ὅτε κατῆλθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῷ ὑπερῴῳ, οὗ ἦσαν καθήμενοι, λέγουσιν ὅτι κἂν μὴ ὕδωρ ἦν ἐν τῷ ὑπερῴῳ, ὅμως ἦν τὸ Πνεῦμα· καὶ ὅτι καὶ ὁ Χριςὸς κἂν οὐκ ἐχρίσθη αἰσθητῷ ἐλαίῳ, ὅμως ἦν Χριςός. Πρὸς τούτοις δὲ λέγουσιν, ὅτι βεβαπτισμένοι ἦσαν οἱ Ἀπόςολοι δι' ὕδατος κατὰ διαφόρους καιροὺς εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα, ἔπειτα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοςῆς ἐβαπτίσθησαν καὶ τὸ διὰ τοῦ Πνεύματος βάπτισμα. Ἀλλ' ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι οἱ Ἀπόςολοι ἄχρι τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς οὐκ ἦσαν βεβαπτισμένοι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, καὶ ἑπομένως οὐκ ἦσαν καθαροὶ ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν πῶς ἔστερξαν αὐτοὶ μὴ βαπτισθῆναι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, ἰδόντες αὐτὸν ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθέντα καὶ ἀκούσαντες ὑπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτε μετὰ τοῦ Νικοδήμου ἐλάλει, τὸ, « Ἐὰν (Ἰωάν. 3. 5.) » μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύ» ματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν » βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. » Δεύτερον δὲ πῶς ἀβάπτιστοι ὄντες, ἐβάπτιζον ἄλλους, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης, λέγων· (Ἰωάν. 4. 2.) « Καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, » ἀλλ' οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ » Τρίτον, πῶς ὁ θεάνθρωπος εἶπε παῤῥησίᾳ περὶ αὐτῶν (Ἰωάν. 13. 10.) ὅτι εἰσὶ καθαροί. « Καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐςε, » ἀλλ' οὐχὶ πάντες. » Αὐτοὶ δὲ πάντες ἦσαν ἔτι ἀκάθαρτοι ἀπὸ τῆς τοῦ προπάτορος ἁμαρτίας; Μήπως οὖν προτιμητέον ἐστὶ τὸ ἱστορούμενον ὑπὸ Εὐωδίου τοῦ (Εὐσ. Ἱστορ. β. 3. Κ. 11.) πρώτου τῆς Ἀντιοχείας Ἐπισκόπου, ἀνδρὸς ἁγίου καὶ τῶν Ἀποστόλων διαδόχου; Οὗτος δὲ ἱςορεῖ ταῦτα· « Ὁ Χριστὸς ἰδί- (Παρὰ Νικηφ. Ξανθ. ἐν β. 2. Κ. 3) » αις χερσὶ τὸν Πέτρον μόνον ἐβάπτισε· » Πέτρος δὲ Ἀνδρέαν καὶ τοὺς Ζεβεδαίου » υἱούς· Ἀνδρέας δὲ καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, » τοὺς λοιποὺς Ἀποςόλους· τοὺς δὲ ἑβδομή» κοντα Πέτρος καὶ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος » βαπτίζουσιν. Ἐὰν δὲ τοῦτο δεχθῶμεν, » φανερόν ἐςιν ὅτι τὸ, Βαπτισθήσεσθε ἐν » Πνεύματι ἁγίῳ, » οὐ σημαίνει βάπτισμα, ἐῤῥέθη δὲ μεταφορικῶς, ἵνα φανερώσῃ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὃν ἔλαβον οἱ Μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἔλαβον μὲν αὐτοὶ προλαβὸν διάφορα χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· « Ἔλαβον (Λουκ. 10. 19.) » τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων » καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν » δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· Τὴν ἐξουσίαν κατὰ (Ἰωάν. 20 23.) » πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν » αὐτά, Τὴν δύναμιν τοῦ θεραπεύειν πᾶ- (Ματθ. 10. 1.) » σαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, Τὸ χά» ρισμα τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν τὰς ἁμαρ» τίας. » Κατὰ τὴν ἡμέραν ὅμως τῆς Πεντηκοστῆς οὐχ' ἓν ἢ δύω χαρίσματα, ἀλλὰ τὸ πλήρωμα ἔλαβον τῶν χαρίτων τοῦ παναγίου Πνεύματος, πληρωθέντες σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ παντὸς ἄλλου θεϊκοῦ χαρίσματος. Ἐλήφθη δὲ ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ βαπτίζω, ἵνα φανερωθῇ τὸ δαψιλὲς καὶ πλούσιον τῆς θείας δωρεᾶς.

Διότι καθὼς τὸ ὕδωρ καταβρέχει ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ἐν αὐτῷ βαπτιζομένου, οὕτως τότε τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν τῶν Μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος. Οὐκ ἐφανέρωσε δὲ αὐτοῖς ὁ Κύριος οὐδὲ τὴν ὥραν οὐδὲ τὴν ἡμέραν τῆς καταβάσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς καὶ προθυμίας περιμένοντες, ἄξιοι γένωνται τῆς τούτου ὑποδοχῆς. Εἶπεν ὅμως τό, « οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας » ἡμέρας, » ἵνα παρηγορήσῃ τὴν ἀθυμίαν τῆς καρδίας αὐτῶν, διὰ τὸν χωρισμὸν αὐτοῦ, καὶ επιςηρίξῃ τὴν τούτων πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα. Ταῦτα δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥηθέντα μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ γράψας ὁ Ἀπόστολος, ἱςορεῖ διὰ τῶν ἑξῆς καὶ τὰ τότε ἐρωτήματα τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀποκρίσεις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πράξ. 1. 6. Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιςάνεις τὴν Βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ,

Ὅτε τὸ πανάγιον Πνεῦμα κατῆλθεν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους, τότε ἐφώτισε καὶ ὕψωσε τὸν νοῦν αὐτῶν ἀπὸ τῶν χαμερπῶν καὶ γηΐνων νοημάτων ἐπὶ τὰς ὑψηλὰς καὶ ἐπουρανίους ἐννοίας κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
Ἰωάν. 14 26. πρόῤῥησιν· « Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦ-
» μα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ
» ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα
» καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. » Πρὸ δὲ τῆς καταβάσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοσοῦτον ἀτελεῖς ἦσαν αὐτοὶ, ὥστε παχυλῶς ἐννόουν καὶ αὐτὰ τὰ λόγια τὰ σημαίνοντα πράγματα πνευματικὰ καὶ ἐπουράνια· προκατειλημμένοι δὲ ὄντες ὑπὸ τῆς γνώμης τῶν κοινολαϊτῶν Ἰουδαίων, ἐπίστευον ὅτι ὁ Μεσσίας ἐλθὼν ἀποδώσει αὐτοῖς τὴν ἐπίγειον Βασιλείαν, ἣν ἥρπασαν ἀπ' αὐτῶν οἱ Βασιλεῖς τῆς Ῥώμης. Ἐνόμιζον οὖν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν καθίσῃ ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Βασιλείας τοῦ Ἰσραήλ. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου προσῆλθον πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες καὶ
λέγοντες· « Δὸς ὑμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου Μάρκ. 10. 37.
» καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν
» τῇ δόξῃ σου. » Ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ ὁ Κλεόπας μὴ γνωρίσαντες τὸν ἀναστάντα Χριστὸν, ὅτε ἐλάλει πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ διηγούμενοι πρὸς αὐτὸν τί φρονοῦσι περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τί ὑπ' αὐτοῦ
ἐλπίζουσιν, ἔλεγον· « Ἡμεῖς δὲ ἐλπίζο- Λουκ. 24. 21.
» μεν ὅτι αὐτός ἐςι ὁ μέλλων λυτροῦσθαι
» τὸν Ἰσραήλ. » Τοιαῦτα οὖν φρονήματα ἔχοντες οἱ Ἀπόστολοι περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοιαύτας ἐλπίδας, ἰδόντες ὅτι ἐπλησίασεν ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ αὐτὸς ἔμελλε χωρισθῆναι ἀπ' αὐτῶν, συνήχθησαν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Κύριε, φανέρωσον ὑμῖν, ἐὰν κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν φέρῃς τὴν Βασιλείαν τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν. « Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τού-

» τῷ ἀποκαθιςάνεις τὴν Βασιλείαν τῷ
» Ἰσραήλ; » Αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη πρὸς αὐ-
τούς, λέγων.

Πράξ. 1. 7. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς οὐχ' ὑμῶν
ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὓς
ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ.

Ὅταν οἱ Ἀπόστολοι πρὸ τοῦ σωτηρίου
πάθους τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ ἠρώτησαν αὐ-
τὸν πότε ἔςαι τὸ τέλος τοῦ κόσμου, τότε
Μαρκ. 13. 32. ἀπεκρίθη πρὸς αὐτούς, λέγων « Περὶ δὲ
» τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς
» οἶδεν, οὐδὲ οἱ Ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ,
» οὐδὲ ὁ υἱός, εἰμὴ ὁ Πατήρ· » ὅταν δὲ
μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάςασιν ἠρώ-
τησαν αὐτὸν πότε ἐπιστρέφει τὴν Βασι-
λείαν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, τότε εἶπεν
αὐτοῖς· « Οὐχ' ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους
» ἢ καιρούς, οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ
» ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. » Ἐὰν δὲ παραβάλλῃς
ταύτας τὰς δύω ἀποκρίσεις, βλέπεις ὅτι
καὶ αἱ δύω ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔχουσι νόημα,
ἤγουν τὴν ἐπίκρυψιν τῆς ζητουμένης
γνώσεως τῶν καιρῶν· διαφέρει δὲ ἡ πρώ-
τη ἀπόκρισις τῆς δευτέρας, καθὸ ἐν μὲν
τῇ πρώτῃ φαίνεται αἴτιον τῆς ἀγνοίας
τῶν καιρῶν ἡ ἄγνοια τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ,
ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἡ ἀδυναμία τῶν ἀνθρώ-
πων. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς οὐ
μόνον ὡς Θεός, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐγί-
νωσκε διὰ τὴν καθ' ὑπόςασιν ἕνωσιν τῆς
Θεότητος καὶ τοὺς χρόνους καὶ τοὺς και-
ροὺς καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας τῶν
μελλόντων γενέσθαι· ὅτι δὲ οἰκονομικῶς
εἶπεν ὅτι οὐδὲ ὁ Υἱὸς οἶδεν, ἵνα δηλονότι
παύσῃ τὴν ἀτελεσφόρητον τῶν Ἀποστόλων
περιέργειαν, βέβαιόν ἐστι καὶ ἀναμφίβο-
λον. Διὰ ποῖον δὲ λόγον οὐ δύνανται οἱ
ἄνθρωποι γινώσκειν τοὺς χρόνους καὶ τοὺς
καιρούς; Διότι, λέγει, ὁ Πατὴρ ἔθετο
αὐτοὺς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐ μόνον
οἱ καιροί, ἀλλὰ τὰ πάντα εἰσὶν ὑπὸ τὸ
κράτος τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, ὅταν ὅμως
θέλῃ, τότε δηλοποιεῖ αὐτὰ τοῖς ἀνθρώποις.
Διὰ ποῖον οὖν λόγον τοιουτοτρόπως ἐξου-
σιάζει τοὺς καιρούς, ὥςε ἐστέρησεν ἡμᾶς
τῆς τούτων γνώσεως; Ὁ Θεὸς μεταβάλλει
τοὺς χρόνους καὶ τοὺς καιροὺς αὐξάνων ἢ
ἐλαττῶν τὸ μέτρον αὐτῶν καθὼς θέλει
καὶ βούλεται. Βλέπομεν εἰς τὰ ἅγια βι-
βλία τοιαύτας μεταβολάς. Ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἰησ. 10. 12.
Ναυῆ μετέβαλεν ὁ Θεὸς τὸ μέτρον τῆς ἡμέ-
ρας, καὶ ἐποίησε μίαν ἡμέραν μείζονα τῶν
ἄλλων ἡμερῶν· Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἐζεκίου
μετέβαλε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τῆς
ζωῆς αὐτοῦ, προστιθεὶς αὐτῷ ἔτη ζωῆς Ησ. 38. 5.
δεκαπέντε· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἰωνᾶ μετέ-
βαλε τὰς τρεῖς ἡμέρας εἰς πολλοὺς αἰῶνας· Ἰων. 3. 4.
διότι ἡ Νινευὴ κατεστράφη μετὰ πολλοὺς
αἰῶνας, οὐχὶ δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας, καθὼς
αὐτὸς ὥρισε, καὶ ὁ Ἰωνᾶς ἐκήρυξεν· εἰς
τὸν καιρὸν δὲ τῆς συντελείας μέλλει κο- Ματθ. 24. 22.
λοβῶσαι τὸν διωρισμένον ἀριθμὸν τῶν ἡ-
μερῶν διὰ τοὺς ἐκλετούς. Ταῦτα τὰ πα-
ραδείγματα πληροφοροῦσιν ἡμᾶς, ὅτι ὁ
Θεὸς μεταβάλλει καὶ τοὺς καιροὺς καὶ
τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων· ὅθεν

ἢ πληροῖ μακρότητος ἡμερῶν τὸν ἄνθρωπον, ἢ ἐπάγει ἐπ' αὐτὸν ἄωρον θάνατον. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τοιαῦται μεταβολαί εἰσι μυστηριώδεις, ἀπὸ μόνης τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ κρεμάμεναι, καὶ τελούμεναι ὅταν αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὅπως θέλῃ, διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅτι τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς χρόνους ἔθετο ὁ Πατὴρ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, δι' αὐτὰς δὲ τὰς μυστηριώδεις τοῦ ὅρου τῶν καιρῶν μεταβολὰς οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος ἐπιδεκτικὸς τῆς τούτων γνώσεως· ἔκρυψε δὲ τὴν γνῶσιν αὐτῶν ὁ Θεός, οὐ καθότι οὐ θέλει, οὐδὲ καθότι οὐ δύναται ἀποκαλύψαι ἡμῖν αὐτούς, ἀλλὰ καθότι ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου οὐ δύναται χωρῆσαι τὸ μυστήριον τῶν περὶ αὐτοὺς μεταβολῶν. «Οὐχ' ὑμῶν ἐςίν, » οὐκ ἔςι τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως γνῶναι » χρόνους ἢ καιρούς, » οὐ δύναται ὁ ἄνθρωπος κατανοῆσαι πότε, καὶ πῶς, καὶ διατὶ ὁ Θεὸς ποιεῖ τοιαύτας μεταβολὰς εἰς τοὺς καιρούς. Ἰδοὺ οὖν τὸ διατὶ ὁ θεάνθρωπος ἔκρυψεν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τὴν γνῶσιν καὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ τέλους τῆς ζωῆς ἑνὸς ἑκάςου· κρύπτει τοὺς καιρούς, ἵνα μεταβάλλῃ αὐτοὺς κατὰ τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἑξῆς ἐστὶν ἄξιον ἐξετάσεως. Διατί δηλονότι ὁ Χριστὸς οὐκ ἐθεράπευσε τὴν προκατάληψιν τῶν Ἀποστόλων; Αὐτοὶ νομίζοντες ὅτι ἡ Βασιλεία αὐτοῦ ἐςὶν ἐπίγειος, παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα φανερώσῃ εἰς αὐτοὺς πότε ἐπανάγει τὴν Βασιλείαν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν· διατὶ οὖν οὐκ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτούς, καθὼς καὶ εἰς τὸν Πιλάτον· «Ἡ Βασιλεία ἡ ἐμὴ Ἰωάν. 18. 36.
» οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, » ἀλλὰ δοὺς γενικὴν ἀπόκρισιν περὶ τῆς ἀγνοίας τῶν καιρῶν, ἐςερέωσε κατά τινα τρόπον τὴν ἀμαθῆ αὐτῶν ὑπόληψιν; Πολλάκις εἶπε τοῦτο πρὸς αὐτούς, αὐτοὶ ὅμως οὐκ ἠδυνήθησαν κατανοῆσαι τοὺς λόγους αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἔλεγε πρὸς αὐτούς· «Ἔτι Ἰωάν. 16. 12. 13.
» πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε » βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, » τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει » ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. » Ἀφῆκεν οὖν τὴν πρόληψιν αὐτῶν, ἵνα τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας τὸ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλευσόμενον πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῆς χάριτος αὐτοῦ θεραπεύσῃ αὐτήν· ἀποκριθεὶς δὲ γενικῶς πρὸς τὸ ἐρώτημα αὐτῶν, ἐπέστρεψεν εὐθὺς τὸν λόγον ἐπὶ τὸν προκείμενον αὐτῷ σκοπόν, τὸν περὶ τῆς καταβάσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῶν τούτου χαρισμάτων, καὶ εἶπεν.

Ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Πράξ. 1. 8.

Διατὶ ὁ θεάνθρωπος πρὸ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ περιώρισε τὴν ἀποστολὴν τῶν δώδεκα Ἀποστόλων εἰς σύνορα μικρὰ καὶ

Ματθ. 10. 5. συνεσταλμένα, εἰπὼν πρὸς αὐτούς· « Εἰς » ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν » Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε. » Μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάςασιν ἐπλάτυνε τῆς ἀποςολῆς αὐτῶν τὰ ὅρια, καὶ ἐξέτεινεν αὐτὰ οὐ μόνον ἕως πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, ἀλλὰ καὶ ἕως τῶν ἐσχάτων μερῶν τῆς γῆς; « Καὶ ἔσεσθέ μοι μάτυ-» ρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ » Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου » τῆς γῆς. » Πρῶτον μὲν ἐπειδὴ ἔπρεπεν ἡ προτίμησις εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, καθότι αὐτοὶ ἦσαν θεοσεβεῖς, καὶ προδιατεθειμένοι ὑπὸ τῶν ἁγίων Προφητῶν πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς εἰς Χριςὸν πίστεως, εἶχον δὲ
Ρωμ. 9. 4. 5. καὶ ἐπουράνια προνόμια· « Ὧν ἡ υἱοθε-» σία, λέγει ὁ θεῖος Παῦλος, καὶ ἡ δόξα » καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ » λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι· Ὧν οἱ πατέ-» ρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριςὸς κατὰ σάρκα. » Βλέπε δὲ ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως οὐκ ἀπηγόρευσεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ προετίμησε
Ματθ. 10. 6. τοὺς Ἰσραηλίτας· « Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον, » εἶπε, πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα » οἴκου Ἰσραήλ. » Δεύτερον δὲ ἐπειδὴ πρὸ τῆς καταβάσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐκ εἶχον οἱ Ἀπόστολοι τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν χαρίσματα. Ὅταν δὲ τὸ πανάγιον Πνεῦμα μετέδωκεν αὐτοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς τὸ πλήρωμα τῶν θείων αὐτοῦ χαρισμάτων, τότε ἐγένοντο ἱκανοὶ καὶ ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ κηρύξαι καὶ εἰς τὰ ἔθνη τὰ πάντη ἀκατήχητα καὶ πεπλανημένα, τὰ λατρεύοντα τῇ κτίσει ἀντὶ τοῦ κτίστου. Ἄκουε δὲ πόσον φανερὰ εἶπε τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος· « Λή-» ψεσθε, λέγει, ὅταν ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ Πνεῦ-» μα τὸ ἅγιον, δύναμιν, τὴν δύναμιν, δη-» λαδὴ τῆς σοφίας, τῶν γλωσσῶν, τοῦ ζή-» λου, τῶν θαυμάτων, τῆς τελειότητος τῆς » ἀρετῆς, χαρίσματα ἀναγκαιότατα διὰ » τὴν τῶν ἐθνῶν ἐπιστροφήν· » τότε δὲ οὕτω » προητοιμασμένοι καὶ προκατηρτισμένοι. « Ἔσεσθέ μοι μάρτυρες, » ἤγουν μαρτυρήσετε ὅσα ἴδατε καὶ ἠκούσατε, καὶ κηρύξετε τὴν εἰς ἐμὲ πίστιν καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν καὶ Σαμάρειαν, καὶ ἕως εἰς αὐτὰ τὰ ἔσχατα πέρατα τῆς γῆς. Σημείωσαι δὲ, ὅτι ταῦτα τὰ λόγιά εἰσι τὰ ἔσχατα πάντων τῶν λόγων ὧν ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔτι εὑρισκόμενος ἐπὶ τῆς γῆς· διότι ἀφοῦ εἶπε ταῦτα, εὐθὺς ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἀποςόλων ὑψώθη ὑπεράνω τῆς γῆς, καὶ νεφέλη περιλαβοῦσα τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα ἐκάλυψεν αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. « Καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐ- Πράξ. 1. 9.
» τῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν » ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. »

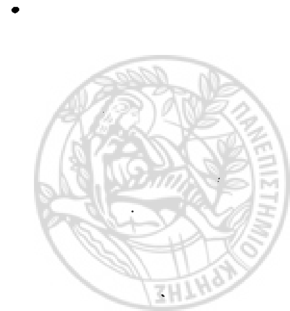
ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ

ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΕΝ ΤΗι ΚΗΡΥΑΚΗι ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

Ψαλ. 117 24. 27. Ἄνδρες ἀδελφοὶ « Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν
» ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασόμεθα καὶ
» εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. Συςήσασθε ἑορ-
» τὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν κερά-
» των τοῦ θυσιαςηρίου.» Ὁ Θεὸς ἐποίησε
πάσας τὰς ἡμέρας, ποία οὖν ἐςὶν ἡ ἡμέ-
ρα, περὶ ἧς ὁ ἅγιος Προφήτης λέγει, ὅτι ὁ
Θεὸς ἐποίησεν αὐτὴν; καὶ διατὶ νομοθετεῖ
ὁ Θεὸς, ἵνα χαίρωμεν ἐν αὐτῇ καὶ εὐφραι-
νώμεθα, καὶ συςήσαντες ἐν αὐτῇ ἑορτὴν
συνέλθωμεν πάντες, ὥστε καταπυκνωθέντες
φθάσωμεν ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ θυσιαστη-
ρίου; Δύω δημιουργίας ἐποίησεν ὁ Θεὸς,
μίαν ὑλικὴν, ἥτις ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἄλλην πνευ-
ματικὴν, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία καὶ πάν-
τες οἱ εὐσεβεῖς οἱ ταύτην συγκροτοῦντες καὶ
μέλη αὐτῆς ὄντες. Παρατήρησον δὲ τὴν
ὁμοιότητα τὴν μεταξὺ τῆς ὑλικῆς καὶ τῆς
πνευματικῆς, ἵνα μάθῃς ποία ἐστὶν ἡ ἡμέ-
Γεν. 1. 1. ρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος. « Ἐν ἀρχῇ ἐποί-
» ησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.»
Ἀπ' ἀρχῆς ὁ Θεὸς διέταξε τὴν Ἐκκλη-
Ἑβρ. 12. 23 σίαν τῶν Πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογε-
γραμμένων, καὶ τὴν τῶν πιςῶν τῶν ἐπὶ
γῆς ἀγωνιζομένων. « Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος Γεν. 1. 2.
» καὶ ἀκατασκεύαστος.» Καὶ ἡ Ἐκκλησία
δὲ πρὸ τῆς νομοθεσίας ἀφανὴς ἦν ὡς μὴ
ἔχουσα τὸ φῶς τῶν νόμων, καὶ μετὰ τὴν
νομοθεσίαν ἀσύστατος ὡς ἔχουσα νόμους
σκιώδεις. « Σκιὰν γὰρ εἶχεν ὁ νόμος.» Καὶ Ἑβρ. 10 1.
ἐγένετο, λέγει, φῶς, ἤγουν φῶς αἰσθητὸν τὸ Γεν. 1. 3.
φωτίζον τὴν αἰσθητὴν κτίσιν. Ἀλλὰ καὶ
φῶς ἐγένετο νοερὸν, ὁ Χριστὸς φωτίζων
τὴν πνευματικὴν κτίσιν, « φῶς μέγα φω-
» τίζον τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου
» κατοικοῦντας.» Τοῦτο προϊδὼν ὁ Ἡσαΐας
ἐκραύγαζεν. « Ὁ λαὸς ὁ πορευόμενος ἐν
» σκότει, ἴδε φῶς μέγα· οἱ κατοικοῦντες Ἡσ. 9. 2.
» ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς λάμψει
» ἐφ' ὑμᾶς.» Καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲ Ἥλι-
ον ὠνόμασε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅταν
εἶπε. « Καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶ σαββάτων Μαρκ. 16. 2.
» ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος
» τοῦ Ἡλίου.» Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, Γεν. 1. 5.
ἡμέραν· καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα·
καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωῒ, ἡ-
μέρα μία. « Ἀκούεις; τὸ φῶς, λέγει, τὸ αἰ-

» σθητὸν ὠνόμασεν ὁ Θεὸς ἡμέραν·» αὐτὴ δὲ ἡ ἡμέρα ἐστὶν ἡ μία, ἤγουν ἡ πρώτη τῶν λοιπῶν ἓξ ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος. Ἄκουσον νῦν καὶ τοὺς Εὐαγγελιστὰς μαρτυροῦντας, ὅτι εἰς τὴν ἡμέραν τὴν μίαν, ἤγουν τὴν πρώτην τῆς ἑβδομάδος, ἥτις ἔπειτα ὠνομάσθη Κυριακὴ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, ἀνέτειλεν ἐκ τοῦ τάφου τὸ νοερὸν φῶς, τουτέστιν ὁ Χριστός.
Ματθ. 28 1. « Εἰς μίαν σαββάτων, λέγει ὁ Ματθαῖος,
Μαρκ. 16 2, 9. » λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων· ἀναστὰς
» δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου, διδάσκει ὁ
» Μάρκος·» » Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρ-
Λουκ. 24 1. » θρου βαθέως, κηρύττει ὁ Λουκᾶς·» Οὔ-
» σης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν
Ἰωάν. 20. 19. » σαββάτων,» ἐπιβεβαιοῖ ὁ Ἰωάννης. Βλέπεις οὖν, ὅτι ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ καὶ τὸ κτιστὸν φῶς ἐδημιουργήθη, καὶ τὸ ἄκτιστον φῶς ἐφάνη· τῇ Κυριακῇ ἐκτίσθη τὸ ὑλικὸν φῶς, καὶ ἐφώτισε τὴν κτίσιν, τῇ Κυριακῇ ἀνέτειλε τὸ νοητὸν φῶς, καὶ κατηύγασε τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. Θαυμαστὴ ἡ σχέσις καὶ ἡ ὁμοιότης τούτων τῶν δύω ἡμερῶν, ἐπειδὴ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔχουσι ποιητὴν, τὸν Θεόν. Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς πλάσεως τοῦ κόσμου, ὁ Θεὸς ἐποίησε καὶ τῆς ἀναπλάσεως αὐτοῦ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἤγουν τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως.

Ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, κατηργήθη ὁ θάνατος ὁ κρατῶν τῶν ἀνθρώπων τὰ σώματα ἐν τῇ φθορᾷ χωρὶς τινος ἐλπίδος ἀναστάσεως, καὶ ἐσκυλεύθη ὁ ᾅδης στερηθεὶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων δικαίων ψυχῶν, καὶ συνανέστη τῷ ἀναστάντι Χριστῷ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀνέβη ὁ ἄνθρωπος εἰς ὕψος τοῦ προτέρου ὑψηλότερον, καὶ εἰς δόξαν λαμπροτέραν τῆς πρὸ τῆς πτώσεως δόξης, συγκληρονόμος γενόμενος τῆς Βασιλείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καταργήσαντος· διὰ τοῦτο ἐνομοθέτησεν ὁ Θεὸς, ἵνα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν χαίρωμεν τῇ ψυχῇ, καὶ εὐφρανώμεθα τῷ πνεύματι τὴν πνευ-
ματικὴν καὶ ἀναφαίρετον χαράν. « Αὕτη Ψαλ. 117. 24.
» ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος ἀγαλλια-
» σώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ.» Περὶ ταύτης δὲ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης εἶπεν ὁ Θεάνθρωπος πρὸς τοὺς
ἰδίους μαθητάς. « Πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, Ἰωάν. 16. 22.
» καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν
» χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν.»

Ἀλλὰ διατί διέταξεν ὁ Θεὸς οὐ μόνον ἵνα χαίρωμεν καὶ εὐφραινώμεθα ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ' ἵνα συστήσωμεν καὶ ἑορτήν; Διότι ἐν ταῖς ἑορταῖς τοῦ Θεοῦ χαίρομεν τῷ πνεύματι· ἐν ταῖς ἑορταῖς ἡμεῖς ἐξόχως συναθροιζόμεθα εἰς τὰς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν
τὴν λέγουσαν. « Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε Ψαλ. 67. 26.
» τὸν Θεὸν, Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ.» Ἐκεῖ δὲ συνερχόμενοι προσφέρομεν εὐλογίας, ὕμνους, δοξολογίας, εὐχαριστίας, προσκύνησιν, λατρείαν εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς κτίσεως καὶ πλάστην ἡμῶν καὶ Σω-
τῆρα. « Ὅπου δέ εἰσι δύω ἢ τρεῖς, πολλῷ Ματθ. 18 20.

μᾶλλον ὅπου πολοὶ, συνηγμένοι εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριϛοῦ, ἐκεῖ ἐϛὶν αὐτὸς ἐν μέσῳ αὐτῶν· ὅπου δὲ αὐτὸς, ἐκεῖ ἐϛὶν ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀληθινὴ χαρὰ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀγαλλίασις. Ἵνα δὲ παραϛήσῃ ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην ἑορτὴν χρέος ἔχουσι πάντες οἱ πιϛοὶ, ἵνα συνέρχωνται
Ψαλ. 117. 27 εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τοῦτο εἶπε. «Συϛήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαϛηρίου.» Ἑορτάσατε, λέγει, καὶ συναθροίσθητε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πάντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ παιδία· συνάχθητε πάντες, ἵνα δοξολογήσητε τὸν Χριϛὸν τὸν ἀναϛάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ συναναϛήσαντα ὑμᾶς ἐκ τῆς φθορᾶς, καὶ οὕτως ἔλθῃ εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν ἡ πνευματικὴ χαρὰ καὶ ἡ θεία εὐφροσύνη.

Σημείωσαι δὲ πρῶτον, ὅτι κἂν αὐτὴ ἡ μία καὶ πρώτη ἡμέρα, ἤγουν ἡ Κυριακὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἓξ ἡμερῶν ἀνακυκλουμένη ποιῇ τὴν ἑβδομάδα, καὶ ὁσάκις δὲ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀνακυκλοῦται, τοσάκις καὶ ἡ ἀνάϛασις τοῦ Χριϛοῦ ἑορτάζεται· ἔχει ὅμως ἡ τοιαύτη ἑβδομαδιαία περίοδος τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἥτις κυρίως καὶ καθ' αὐτὸ λογίζεται ὡς αὐτὴ ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς ἀνέϛη ἐκ νεκρῶν. Δεύτερον δὲ σημείωσον, ὅτι οὐδὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ Ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ἐποίησε καὶ διώρισε τὴν
Ψαλ. 117 ἑορτὴν τῆς Χριϛοῦ ἀναϛάσεως. Ἐβεβαίωσε
24, 27. τοῦτο ὁ Προφητάναξ, εἰπών. «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Συϛήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσι.»

Πρεπόντως οὖν καὶ δικαίως τόσον πολλὴ καὶ μεγάλη ἐξαίρεσις καὶ τιμὴ καὶ δόξα ἐδόθη εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καθότι αὐτὴν ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς ἀνάμνησιν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀπόδειξεις τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως καὶ τὸ θεμέλιον πάντων τῶν ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν πιστευομένων. Ἐὰν δὲ αὐτὸ τὸ θεμέλιον ἀφέλῃς, καὶ ἡ πίστις ματαιοῦται καὶ τὰ πιστευόμενα. Διὰ τοῦτο ὁ πάνσοφος Παῦλος
ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους. «Εἰ δὲ 1. Κορ.
Χριϛὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ 15. 14. 17. 18.
κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. Εἰ δὲ Χριϛὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίϛις ἡμῶν· ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριϛῷ ἀπώλοντο.» Ἐὰν πληροφορήσῃς τὸν ἄπιϛον, ὅτι ὁ Χριϛὸς ἀνέϛη ἐκ νεκρῶν, αὐτὸς πιϛεύει εὐθὺς, ὅτι ὁ Χριϛὸς ἐϛὶ Θεὸς ἀληθινὸς, δέχεται τοὺς εὐαγγελικοὺς νόμους, περιμένει νεκρῶν ἀνάϛασιν, πείθεται ὅτι ἐϛὶ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις καὶ μέλλουσα ζωὴ αἰώνιος, καὶ ϛέργει καὶ ὁμολογεῖ πάντα τὰ ὑπὸ τῆς χριϛιανικῆς πίϛεως διδασκόμενα.

Διὰ τοῦτο οὖν ὁ πανυπεράγαθος Θεὸς πληροφορῆσαι θέλων πάντας, ὅτι ὁ Χριϛὸς ἀνέϛη ἐκ νεκρῶν, πρῶτον μὲν πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς Χριϛοῦ ἀναϛάσεως ἀπέστειλεν ἄνδρας ἁγίους, οἵτινες καὶ διὰ συμβόλων καὶ διὰ προφητικῶν λόγων προκατήγγειλαν τὴν τούτου ἀνάϛασιν. «Ὁ μὲν Ἰωάν. 8.
Ἀβραὰμ ἀγαλλόμενος ἐπεθύμησεν ἰδεῖν τὴν 56.

ἡμέραν τοῦ Κυρίου, καὶ εἶδεν αὐτὴν, καὶ ἐχάρη. Ἡμέρα τῆς χαρᾶς τοῦ Κυρίου ἐςὶν ἡ ἡμέρα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναςάσεως αὐτοῦ, εἶδε δὲ αὐτὴν, ὅτε ἐτέλεσε τὸ σύμβολον αὐτῆς· ἔδεσε τὸν Ἰσαάκ, τὰ δὲ δεσμὰ σύμβολόν εἰσὶ τῆς σινδόνης, δι᾽ ἧς ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας Ἰωσὴφ εἵλησε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· ἔθηκε τὸν Ἰσαὰκ ἐν τῷ θυσιαςηρίῳ· σύμβολον τοῦτο τοῦ ἐν τάφῳ τεθέντος Χριςοῦ. Ἐλύθη ὁ Ἰσαὰκ τῶν δεσμῶν, καὶ ἀνέςη ἐκ τοῦ θυσιαςηρίου ζῶν· τοῦτο ἐςὶ τὸ σύμβολον τῆς ἀναςάσεως τοῦ Χριςοῦ, ὅςις καὶ τῆς σινδόνος καὶ τοῦ σουδαρίου ἀποχωρισθεὶς, ἐξανέςη τοῦ τάφου, καὶ ζῇ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ὁ δὲ Ἰωσὴφ οὐκ ἐποίησε σύμβολα, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐγένετο σύμβολον, τῆς μὲν πρὸς τοὺς ἐν κόσμῳ ἀνθρώπους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀποςολῆς καὶ ὑπακοῆς τοῦ Χριςοῦ, καθότι καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰακὼβ ἀπεςάλη πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· « καὶ ὑπακού-
Γεν. 37. 17. » σας αὐτῷ ἦλθεν ἐν Δωθαεὶμ ὅπου ἦσαν » αὐτοί· » τῆς δὲ ταφῆς τοῦ Χριστοῦ, ἐν λάκκῳ βληθείς, τῆς δὲ ἀναςάσεως καὶ τῆς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς δοθείσης τῷ Χριςῷ ἐξουσίας, ἐκ τοῦ λάκκου ἐξελθὼν, καὶ ἐξ Αἰγύπτῳ ἐξουσίαν λαβὼν Βασιλικήν. Ποῖον δὲ ἄλλο σύμβολον ἐμφαντικώτερον τοῦ συμβόλου τοῦ Ἰωνᾶ; αὐτὸς σαφέστατα προετύπωσε τὴν μὲν, ταφὴν τοῦ Ἰησοῦ, ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ταφείς, τὴν δὲ τριήμερον ἀνάςασιν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ζῶν καὶ σῶος ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους ἐξελθών.

Καὶ ταῦτα μέν εἰσι τῆς ἀναςάσεως τὰ σύμβολα, πολλαὶ δέ εἰσιν αἱ περὶ αὐτῆς Προφητεῖαι, ἐξ ὧν ἡμεῖς τὰς τοῦ προπάτορος τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ προβάλλωμεν, ὡς τῶν ἄλλων ἐπισημοτέρας. Ὁ Προφητάναξ Δαβὶδ τὴν τοῦ Χριςοῦ ἀνάςασιν προκαταγγέλλων, ἄλλοτε ἔψαλεν. «Ἀναςήτω ὁ Θεός, » ἔπειτα εὐθὺς περιέγρα- Ψαλ. 67. 1. 2.
φε τῆς ἀναςάσεως τὰ ἔργα, πρῶτον μὲν τὸν ἀφανισμὸν τῆς διαβολικῆς ἐξουσίας, λέγων. «Καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ » αὐτοῦ, καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου » αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν. Ὡς ἐκλεί- » πει καπνὸς ἐκλειπέτωσαν· ὡς τήκεται » κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, οὕτως ἀπο- » λοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου » τοῦ Θεοῦ. » Δεύτερον δὲ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀγγαλλίασιν τῶν δικαίων. « Καὶ οἱ » δίκαιοι εὐφρανθήτωσαν· ἀγαλλιάσθωσαν » ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τερφθήτωσαν ἐν εὐ- » φροσύνῃ.» Ἄλλοτε δὲ πάλιν προετοιμάσας τὴν καρδίαν αὐτοῦ διὰ τῶν θείων ἀναβάσεων, παρεκάλει θερμῶς ἵνα πληρωθῇ ταχέως ἡ τοῦ Χριςοῦ ἀνάςασις. « Ἐξεγέρθητι, Ψαλ. 56. 9.
» ἔλεγεν, ἡ δόξα μου, ἐξεγέρθητι ψαλτή- » ριον καὶ κιθάρα. » Ἀκούεις; τρία ὀνόματα εἶπεν εἰς τὸν Ἰησοῦν, δόξαν, ψαλτήριον, κιθάραν, διὰ τὴν Θεότητα, διὰ τὴν ψυχὴν, διὰ τὸ σῶμα. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας καὶ κατανύξεως παρεκάλει, ἐπακούσας ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτοῦ, ἀπεκρίθη καὶ ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναςάσεως αὐτοῦ, εἰπών. « Ἐξεγερθήσομαι ὄρ-

» θρου.» Καθὼς δὲ εἶπεν, οὕτω καὶ ἐγένετο.
Λουκ. 24, 1. διότι « Ὄρθρου βαθέως ἦλθον αἱ Μυρο-
φόροι καὶ τὸν μὲν λίθον εὗρον ἀποκεκυ-
λισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, τὸ δὲ σῶμα
τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ οὐχ εὗρον.» Μετὰ δὲ
ταῦτα κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου
γενόμενος ὁ θεῖος Προφήτης ἔγραψε τὰ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγια, τὰ περὶ τῆς
Ψαλ. 117. 24. ἡμέρας τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως· « Αὕτη
» ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλια-
» σώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ, καὶ
» τὰ τούτων ἀκόλουθα.» Ὁ δὲ μεγαλο-
φωνότατος Ἡσαΐας προεκήρυξεν οὐ μόνον
τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος
Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγερσιν τῶν νεκρῶν
τῶν ἐξελθόντων ἐκ τῶν μνημείων, ὅτε ὁ Ἰη-
Ματθ. 27, 50. σοῦς « Κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ
» Πνεῦμα,» καὶ τὴν εὐφροσύνην πάσης
τῆς γῆς διὰ τὴν ἰατρείαν τῆς προπατο-
ρικῆς πληγῆς, καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν
ὑπὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ προξενη-
Ησαϊ. 26, 19. θεῖσαν τοῖς ἀνθρώποις. « Ἀναστήσονται
» οἱ νεκροί, εἶπε, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν
» τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν
» τῇ γῇ· ἡ γὰρ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα
» αὐτοῖς ἐστί.»

Μετὰ δὲ τὰ προφητικὰ σύμβολα, καὶ
τὰ σαφέστατα τῶν Προφητῶν κηρύγματα,
αὐτὸς ὁ σεσαρκωμένος τοῦ Θεοῦ Λόγος,
πρὸ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἐφανέρωσε τὴν τρι-
ήμερον αὐτοῦ ἀνάστασιν, πρῶτον μὲν ἀλ-
Ἰωάν. 2. 19. ληγορικῶς, εἰπών. «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦ-
» τον. καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐ-
Ματθ. 12. 40. » τόν. Ἔπειτα ἀναγωγικῶς. « Ὥσπερ γὰρ
» ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς
» ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ
» υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς
» γῆς, τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας·» Με-
τὰ δὲ ταῦτα φανερὰ διὰ κυριολεξίας ἐδή-
λωσε τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, εἰ-
πών· » Μέλλει δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πα- Ματθ. 17. 22. 23.
» ραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ
» ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέ-
» ρᾳ ἐγερθήσεται.» Καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ και-
ρῷ τοῦ πάθους αὐτοῦ προεῖπε μετὰ ὑπο-
σχέσεως τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν.
« Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ Ματθ. 26. 31. 32.
» ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ· Ζαχ. 13. 7.
» πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπη-
» σθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.
» Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς
» εἰς τὴν Γαλιλαίαν.»

Ἤκουσας δὲ τί ἐδίδαξαν ἡμᾶς περὶ τῆς
Χριστοῦ ἀναστάσεως καὶ αἱ σήμερον ἀναγ-
νωσθεῖσαι τῶν Ἀποστόλων πράξεις; Αὗ-
ται εἶπον, ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν μετὰ τὴν
ἀνάστασιν αὐτοῦ ἡμέρας τεσσαράκοντα
ἐπαῤῥησιάζετο ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων. Πραξ. 1. 3.
» πολλοῖς τεκμηρίοις.» Ἐὰν δὲ μελετή-
ἐν σῃς τὰ Ἱερὰ Εὐαγγέλια, βλέπεις καὶ
ποσάκις, καὶ πῶς, καὶ ποῦ, καὶ εἰς ποί-
ους ἐφάνη ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἵνα ἀποδείξῃ
ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· βλέπεις ἐκεῖ τὰ ση-
μεῖα καὶ θαύματα ὅσα ἐποίησε μετὰ τὴν
ἀνάστασιν· ἐκεῖ βλέπεις ὅτι εἰσῆλθε δὶς
« Τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ
» Μαθηταὶ συνηγμένοι.» Καὶ ὅτι εἰς τὴν Ἰωάν. 20. 19. 26.
Ἐμμαοὺς, ὅταν ἔκοψε τὸν ἄρτον ἐνώπιον

τῶν δύω Μαθητῶν, εὐθὺς «Ἄφαντος ἐγένε-
Ἰωάν. 21 1. 6. 9. » το ἀπ' αὐτῶν·» Καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς θαλάσ-
σης τῆς Τιβεριάδος, ὅταν εἶπε πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ· «Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέ-
» ρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον,» τότε τοσοῦ-
τον πλῆθος ὀψαρίων συνεκλείσθη εἰς τὸ
δίκτυον, ὥςε οὐκ ἐδυνήθησαν ἑλκύσαι αὐ-
τό. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῆς παραθαλασσίας
ἐκείνης εὑρεθεῖσα τότε ἀνθρακιὰ, καὶ τὸ
ὀψάριον, καὶ ὁ ἄρτος τεκμήρια ἦσαν τῆς
παντοδυναμίας τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναςάντος
Χριςοῦ.

Σημείωσον δὲ καὶ τὰ μεγάλα τῆς οἰκο-
νομίας τοῦ Θεοῦ μυςήρια. Ἵνα πιςώσῃ τὸν
κόσμον ὁ Θεὸς περὶ τοῦ ὅτι ἀνέςη ἐκ νε-
κρῶν ὁ μονογενὴς αὐτοῦ υἱὸς, συγχωρεῖ
ἵνα αὐτοὶ οἱ μέλλοντες γενέσθαι μάρτυρες,
καὶ κήρυκες τῆς ἀναςάσεως αὐτοῦ, ἤγουν
οἱ ἅγιοι Ἀπόςολοι, μὴ πιςεύσωσιν, ἀλλὰ
διςάσωσι περὶ αὐτῆς. Ὅταν αἱ Μυροφόροι
γυναῖκες ἐπιςρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου,
ἦλθον πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτοῖς,
ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὸ μνημεῖον, οὐχ εὗρον δὲ
τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ· καὶ ὅτι εἶδον
δύω Ἀγγέλους ἐν ἐσθήσεσιν ἀςραπτούσαις,
οἵτινες εἶπον πρὸς αὐτὰς, ὅτι ἀνέςη ὁ Κύ-
ριος, τότε αὐτοὶ οὐ μόνον οὐκ ἐπίςευσαν,
ἀλλ' ἐνόμισαν, ὅτι ὅσα ἔλεγον αἱ γυναῖκες,
Λουκ. 24. 11. ἦσαν φλυαρίαι. «Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐ-
» τῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠ-
» πίςουν αὐταῖς.» Ὅταν δὲ οἱ ἕνδεκα ὀφ-
θαλμοφανῶς εἶδον αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος τῆς
Ματθ. 28. 17. Γαλιλαίας, καὶ τότε τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐδί-
ςασαν. Μετὰ ταῦτα οἱ πιςεύσαντες ἐσπού-
δαζον πληροφορῆσαι τὸν Θωμᾶν, ὅτι ὁ
Χριςὸς ἀληθῶς ἀνέςη ἐκ νεκρῶν. Ἡμεῖς,
ἔλεγον πρὸς αὐτὸν, εἴδομεν αὐτὸν, εἴδομεν
τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, ἠκού-
σαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὅτε εἶπεν· «Εἰρήνη Ἰωάν. 20. 19. 22.
ὑμῖν.» Αἰσθάνθημεν τοῦ ἐμφυσήματος αὐ-
τοῦ, ὅτε ἐνεφύσησε, καὶ εἶπεν ἡμῖν· «Λά-
» βετε Πνεῦμα ἅγιον.» Αὐτὸς δὲ ἀπεκρίνατο
πρὸς αὐτοὺς, Ἐγὼ οὐδὲ πείθομαι, οὐδὲ πι-
ςεύω. «Ἐὰν μὴ ἴδω, εἶπεν, ἐν ταῖς χερσὶν Αὐτ. 25.
» αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν
» δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων,
» καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν
» αὐτοῦ, οὐ μὴ πιςεύσω.» Ὢ καλὴ ἀπιςία
τοῦ Θωμᾶ, πίςεως καὶ βεβαιώσεως μήτηρ.
Εἶδε τέλος πάντων ὁ μακάριος τοὺς τύ-
πους τῶν ἥλων, ἔβαλε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς
τὴν λογχευθεῖσαν πλευρὰν, καὶ πιςεύσας
ἐβόησεν, «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.» Αὐτ. 28. 29.
Καὶ αὐτὸς μὲν ταῦτα βοήσας, τὸν κόσμον
ἐπληροφόρησεν· ὁ δὲ θεάνθρωπος μακαρι-
σμοῦ ἠξίωσε τοὺς μὴ ἰδόντας καὶ πιςεύσαν-
τας. «Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιςεύ-
» σαντες.» Ταῦτα δὲ πάντα ὁ Θεὸς ᾠκο-
νόμησεν, ἵνα μάθῃ ὁ κόσμος ὅλος, ὅτι οἱ
Ἀπόςολοι οὐχ ἁπλῶς καὶ ἀνεξετάςως ἐπί-
ςευσαν, ὅτι ὁ Χριςὸς ἀνέςη ἐκ νεκρῶν, ἀλ-
λ' ἐξετάσαντες καὶ ἐρευνήσαντες, καὶ διὰ ἰ-
σχυρῶν καὶ ἀναντιῤῥήτων ἀποδείξεων πει-
σθέντες, ἐπίςευσαν καὶ ἐπληροφορήθησαν·
ταῦτα δὲ μαθόντες πάντες οἱ ἄνθρωποι, πι-
ςεύσωσιν, ὅτι ὁ Χριςὸς ἀνέςη ἐκ τῶν νε-
κρῶν· ἐπὶ τούτῳ δὲ τῷ θεμελίῳ οἰκοδομη-
θέντες, πιςεύσωσιν εἰς πάντα ὅσα ἡ εἰς Χρι-

ςὸν πίςις διδάσκει, πιςεύσαντες δὲ, τῆς αἰωνίου ἀπολαύσωσι τοῦ Χριςοῦ Βασιλείας.

Ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἡμεῖς ἠκούσατε τὰ μεγαλεῖα ταύτης τῆς ἡμέρας, καὶ τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀναςάσεως τοῦ Χριςοῦ, ἐμάθετε δὲ καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν ὁ Θεὸς προσέταξεν, ἵνα ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἑορτὴν συγκροτοῦντες πανηγυρίζωμεν. Μηδεὶς οὖν εἰς ταύτην τὴν ἁγίαν ἡμέραν μολύνῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἀνέτειλε τὸ φῶς τὸ φωτίζον τὴν ψυχήν σου, μὴ πέσῃς εἰς τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, τὸ κατασκοτίζον τὸν νοῦν σου. Ταύτην τὴν ἡμέραν, ἣν ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν σου, μὴ ποιήσῃς αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀπωλείας σου. Αὐτὴ ἡ ἡμέρα ἐςὶν ἡμέρα ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης πνευματικῆς· ἡ ἀρετὴ δὲ, ὡς ἔργον Θεοῦ, γεμίζει τὴν ψυχὴν χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως· ἡ δὲ ἁμαρτία, ἥτις ἐςὶν ἔργον τοῦ διαβόλου, καταβυθίζει αὐτὴν εἰς τὸ πέλαγος τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς θλίψεως. Μὴ οὖν λυπήσῃς τὴν ψυχήν σου διὰ τῶν ἔργων τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' εὔφρανον αὐτὴν διὰ τῶν κατορθωμάτων τῆς ἀρετῆς. Ἡ σήμερον ἡμέρα ἐςὶν ἑορτῶν ἑορτὴ καὶ πανήγυρις πανηγύρεων. Ἑορτάσατε οὖν, διότι « Τὸ Πάσχα
» ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριςός.» Πανηγυ- 1. Κορ. 5. 7. 8.
ρίσατε, πλὴν « Μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν
» ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύ-
» μοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.» Ἑορτάσα-
τε, ναὶ, πλὴν « Περιπατήσατε εὐσχημόνως Ῥωμ. 13. 13. 14.
» ὡς ἐν ἡμέρᾳ· μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ
» κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν » Χριςὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. » Πανηγυρίσατε, ναὶ, πλὴν ὡς πρέπει εἰς τοὺς Χριςιανούς. Εὐ-
φράνθητε, πλὴν πνευματικῶς, καὶ « Μὴ με- Ἐφ. 5. 18, 20.
» θύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐςὶν ἀσωτεία, ἀλλὰ » πληροῦσθε ἐν Πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυ» τοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευ» ματικαῖς· ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ » καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ· εὐχαριςοῦντες » πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ » Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ, τῷ Θεῷ καὶ » Πατρί. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΣΧΑ.

Καθως τὰ φυσικὰ πράγματα, οὕτω καὶ τὰ ἠθικὰ ἔργα, ὅταν εἰς τὰς πρώτας αὐτῶν ἀρχὰς συναντήσωσι μεγάλα ἐμπόδια, οὐ μόνον οὐδόλως εὐδοκιμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τούτων ἴχνη ἐξουδενοῦνται. Ἐὰν ἐπλήθυνεν ἡ εἰδωλολατρεία, καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὁ τοσοῦτος πληθυσμὸς καὶ ἡ τοιαύτη ἔκτασις ἠκολούθησεν, ἐπειδὴ εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς αὐτῆς οὐδεὶς οὐδὲ ἐπολέμησεν, οὐδὲ ἐναντιώθη, οὐδὲ κἂν ἐφάνη ὅλος ἐχθρὸς αὐτῆς. Ἐὰν ἄλλη αἵρεσις καὶ προφανεςάτη πλάνη ἐμεγαλύνθη καὶ μετεδόθη εἰς πολλὰ γένη καὶ λαοὺς, τοῦτο ἐγένετο, ἐπειδὴ ἐκεῖ, ὅπου αὐτὴ πρῶτον ἐγεννήθη, οὐδεὶς ἀνέλαβεν ὅπλα, ἵνα καταστρέψῃ αὐτὴν, οὐδεὶς εὑρέθη ἐναντίος αὐτῇ ἢ πολέμιος. Ὅταν οὖν βλέπωμεν, ὅτι εἰς αὐτὰς τὰς πρώτας ἀρχὰς ἔργου τινος πολλοὶ ἐπανίςανται κατ' αὐτοῦ ἐχθροὶ ἰσχυροὶ, ἐξουσιαστικοὶ, δυναστικοὶ, ἔχοντες πᾶσαν ἐξουσίαν καταργῆσαι αὐτὸ, καὶ παντοιοτρόπως ἀγωνιζόμενοι πρὸς τὸν τούτου ἀφανισμόν· οἱ δὲ ἐργάται τοῦ ἔργου ἐκείνου εἰσὶν ὀλίγοι, πτωχοὶ, ἀδύνατοι, ἰδιῶται καὶ εὐτελεῖς· τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν οὐδὲ ἀφανίζεται, οὐδὲ ἐμποδίζεται, ἀλλ' αὐξάνει καὶ πολυπλασιάζεται καὶ ἐκτείνεται, τί ἄλλο ἐξ ἀνάγκης συμπεραίνομεν, εἰμὴ ὅτι οὐδὲ φυσικὴ οὐδὲ προαιρετικὴ, ἀλλὰ θεία δύναμις προάγει τὸ ἔργον ἐκεῖνο καὶ διευθύνει καὶ κατευοδοῖ; τοῦτο οὖν ἐςι τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τῆς χριστιανικῆς πίςεως· τοῦτο ἐκ περιουσίας ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἐστὶ θεοδίδακτος, θεοπαράδοτος καὶ θεοπολυπλασίαστος. Πολεμοῦσι τὸ ἔργον τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος εἰς αὐτὰς τὰς πρώτας ἀρχὰς αὐτοῦ Ἀρχιερεῖς, Ἄρχοντες, Ἡγεμόνες, Συνέδρια ὁλόκληρα, καὶ πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζονται, ἵνα οὐ μόνον ἐμποδίσωσιν αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἀφανίσωσιν· οἱ δὲ ἐργάται τοῦ ἔργου, ἤγουν οἱ κήρυκες τῆς πίστεώς εἰσι δώδεκα ἁλιεῖς, ἄνθρωποι ἰδιῶται, ἀγράμ-

ματοι, ἄοπλοι, πτωχοί· τὸ δὲ ἔργον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διωκόμενον εὐοδοῦται, καὶ πολεμούμενον αὐξάνει, καὶ εἰς ὀλίγον καιροῦ διάστημα πολυπλασιάζεται καὶ ἁπλοῦται εἰς γένη καὶ φυλὰς καὶ λαοὺς καὶ ἔθνη· ὑπερπηδᾷ ἡ πίστις πάντα τὰ ἐμπόδια, νικᾷ τοὺς κατ' αὐτῆς πολέμους, καὶ κηρύττεται εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Τί ἐστι τοῦτο; Καὶ τί ἄλλο εἰμὴ δύναμις
Ρωμ. 1, 8. Ὑψίσου « Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν, »
Ψαλ. 117 16. δεξιὰ Κυρίου ὕψωσε τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως, δεξιὰ Κυρίου ἐκήρυξεν αὐτὴν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Λαμβάνει περὶ τούτου πληροφορίαν ὅστις προσηλώσει τὸν νοῦν αὐτοῦ πρὸς κατανόησιν τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης πράξεως τῶν Ἀποσόλων.

Πραξ. 5 12. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις διὰ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά· (καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ σοᾷ Σολομῶντος.

Ἄλλα ἆρά γε εἰσὶ τὰ σημεῖα καὶ ἄλλα τὰ τέρατα; Θαύματά εἰσι καὶ τὰ σημεῖα, θαύματα δὲ καὶ τὰ τέρατα· ὅθεν πολλάκις ἀδιαφόρως ἐκλαμβάνονται ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς· φαίνεται ὅμως, ὅτι κυρίως καὶ καθ' αὑτὸ τὰ μὲν τέρατά εἰσι θαύματα, τρόμον προξενοῦντα καὶ φρίκην· διότι ἡ λέξις τέρας, τρόμον σημαίνει· τὰ δὲ σημεῖα, θάμβος καὶ εὐεργεσίαν. Ὁ Προφήτης
Ἰωὴλ 2. 30. Ἰωὴλ εἰπών· « Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐ-
» ρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω.» χαρακτηρίζει ἔπειτα τὰ μὲν σημεῖα, λέγων· « Αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. » Αὐτὰ δέ εἰσι σημεῖα θάμβους καὶ εὐεργεσίας, καθότι προεσήμαινον τὴν σάρκα καὶ τὴν θεότητα τοῦ Θεανθρώπου, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐπελθὸν ἐν τῇ Παρ-
θένῳ. Περὶ δὲ τῶν τεράτων λέγει· « Ὁ Αὐτ. 31
» ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ
» ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡ-
» μέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. » Οὐδεὶς δὲ ἀμφιβάλλει, ὅτι ταῦτά εἰσι φόβητρα καὶ τρόμοι μεγάλοι. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν περὶ σημείων λαλήσας, ἔδωκεν ἀφορμὴν ἵνα καταλάβωμεν, ὅτι τὰ σημεῖα θαμβητικὰ καὶ εὐεργετικά εἰσι.
« Σημεῖα δὲ, εἶπε, τοῖς πισεύσασι ταῦτα Μαρκ. 16. 17. 18.
» παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου
» Δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλή-
» σουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανά-
» σιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ·
» ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ
» καλῶς ἕξουσιν. » Οἱ θεοφόροι Ἀπόσολοι καὶ τέρατα ἐποίησαν καὶ σημεῖα· τέρατα μὲν ἦσαν ὁ αἰφνίδιος καὶ βίαιος θάνατος
τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας, ὅστις Πραξ. 5. 5.
φόβον μέγαν ἐπροξένησεν οὐ μόνον εἰς τοὺς ἰδόντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀκούσαντας· μετὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡ τύφλωσις τοῦ Ἐλύμα
τοῦ μάγου· σημεῖα δὲ αἱ ἰατρίαι τῶν Πραξ. 13. 11.
ἀσθενῶν, ὁ διωγμὸς τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, αἱ ἀναστάσεις τῶν νεκρῶν, καὶ τὰ λοιπὰ εὐεργετικὰ θαύματα, ὅσα διηγεῖται ὁ Θεῖος ἱστορικός. Τί δέ ἐσιν ἡ στοὰ τοῦ Σολομῶντος; καὶ διατί ἅπαντες οἱ Ἀπό-

ςολοι ἐν αὐτῇ ὁμοθυμαδὸν, ἤγουν ὁμοῦ καὶ ἐπὶ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ συναθροιζόμενοι ἐποίουν τὰ θαύματα; Ἡ ςοὰ τοῦ Σολομῶντος παραςὰς ἦν, καὶ ὡς νάρθηξ, ὡς φαίνεται ἐξ ὧν διαλαμβάνει τὸ δέκατον κεφάλαιον τῶν πράξεων των Ἀποςόλων· ἔκειτο δὲ ἔξω τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Σολομῶντος εἰς τὸ μέρος τῆς καλουμένης ὡραίας πύλης τοῦ ναοῦ. Ἐλέγετο δὲ στοὰ τοῦ Σολομῶντος, ἐπειδὴ αὐτὴ μόνη ἐσώθη ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ὃν ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐξηφάνισεν,
Ὀρ. 6. 15. 14. καὶ β. 20. κ. 8. ὁ δὲ Κῦρος ὁ Πέρσης ἀνήγειρεν. Ἐπειδὴ δὲ εὐρύχωρος ἦν ἡ ςοὰ ἐκείνη, καὶ ἐχώρει
Ἀρχ. ἰωσ. πλῆθος πολὺ λαοῦ, διὰ τοῦτο πάντες ὁμοῦ οἱ Ἀπόςολοι ἐκεῖ συνήρχοντο, ἵνα διδάσκωσι πάντα τὰ ἐκεῖ συναθροιζόμενα πλήθη.

Πραξ. 5. 13, 14. Τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. Μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν.)

Πραξ. 5. 1, 11. Φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσεν ἐπὶ τὴν καρδίαν ἐκείνου τοῦ λαοῦ, ὅταν ἤκουσαν μὲν τὸν ἀπόςολον Πέτρον ἐλέγχοντα τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σαπφείραν διὰ τὴν ἱεροσυλίαν· εἶδον δὲ, ὅτι ἐκεῖνοι εὐθὺς μετὰ τὸν ἔλεγχον ἔπεσον καὶ οἱ δύω νεκροὶ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Πέτρου. Ὅθεν οὐδεὶς τῶν λοιπῶν, ἤγουν τῶν μὴ πιςευσάντων « Ἐτόλμα, » λέγει, κολλᾶσθαι αὐτοῖς, » τουτέστιν οὐδεὶς ἐτόλμα πλησιάσαι, ἵνα ἐνοχλήσῃ τοὺς Ἀποςόλους· ἀλλὰ πᾶς ὁ λαὸς ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς, εἴτουν εἶχε μεγάλην καὶ ἔνδοξον ὑπόληψιν περὶ αὐτῶν, καὶ διὰ πολλῶν ἐπαίνων ἔςεφεν αὐτούς. Οὐ μόνον δὲ ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαὸς, ἀλλὰ καὶ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπίστευον εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριςὸν, καὶ ἐγίνοντο προσθήκη τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς αὐτὸν πιςευσάντων. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὰ λόγια τὰ
ἀπὸ τῶν, « Καὶ ἦσαν ἅπαντες, » ἕως Πραξ. 5. 12.
τῶν λόγων τούτων. « Ἀνδρῶν τε καὶ γυναι-
κῶν » εἰσὶ παρεκβατικὰ, καὶ ὡς διὰ μέ- Αὐτ.
σου, τὰ δὲ ἑξῆς εἰσιν ἀκόλουθα τῶν λόγων· « Ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ » πολλά. »

Ὥςε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέ- Πραξ. 5 15.
ρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα, ἐρχομένου Πέτρου, κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. Συνήρχετο δὲ καὶ 16.
τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς Ἱερουσαλὴμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.

Τόσα σημεῖα καὶ τέρατα ἐγίνοντο διὰ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποςόλων, ὥστε ὁ λαὸς ὁ ταῦτα βλέπων, βάλλοντες τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἔφερον αὐτοὺς, καὶ ἐτίθουν εἰς τοὺς εὐρυχώρους

δρόμους, ἵνα, ὅταν ἐκεῖθεν διέλθῃ ὁ Πέτρος, κἂν ἡ σκιὰ αὐτοῦ πέσῃ ἐπάνω τινὸς τῶν ἀσθενούντων. Ἐκ τούτου φανερόν ἐστιν, ὅτι καὶ ἡ σκιὰ τοῦ Πέτρου ἰάτρευε τοὺς ἀσθενεῖς· διότι, ἐὰν αὐτοὶ οὐκ ἐθεραπεύοντο, οἱ ἐκφέροντες αὐτοὺς εἰς τὰς πλατείας ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, οὐκ ἔσεργον κοπιάζειν ματαίως. Ἰδοὺ οὖν ἐκπεπλη-
Ἰωαν. 14. 12. ρωμένος ὁ λόγος τοῦ θεανθρώπου, ὅςις εἶπεν, » Ὁ πιςεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, » κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων » ποιήσει » Οὐχ' ἡ σκιὰ, ἀλλὰ τὸ κράσπεδον
Ματθ. 9. 10. τοῦ ἱματίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν αἱμοῤῥοοῦσαν γυναῖκα καὶ τοὺς ἀσθενεῖς τοὺς εἰς τὴν περίχωρον τῆς Γεννησαρὲτ
Ματθ. 14, 36. κατοικοῦντας ἰάτρευσε· τοῦ δὲ Πέτρου οὐχὶ τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἡ μόνη σκιὰ ἐθεράπευσε τοὺς ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων καταχειμένους. Ἐὰν οὖν ἡ μόνη σκιὰ τοῦ Πέτρου εἶχε παρὰ Θεοῦ ἰαματικὴν χάριν, πολλῷ μᾶλλον τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ καὶ τὰ λείψανα τῶν ἄλλων ἁγίων. Παραλόγως οὖν τινες εὐσέβειαν ἐπαγγελλόμενοι, κατηγοροῦσι τοὺς ὀρθοδόξους τοὺς σεβομένους τὰ τῶν ἁγίων λείψανα, καὶ πιστεύοντας ὅτι καὶ τὰς ἀῤῥωστίας τῶν ἀσθενῶν καὶ ἄλλα θαυμάσια ἐπιτελέσαι δύνανται τῇ τοῦ Χριςοῦ δυνάμει. Βλέπε δὲ, ὅτι τοσοῦτον περιβόητα ἐγένοντο τότε τῶν Ἀποστόλων τὰ θαύματα, ὥςε καὶ τὸ πλῆθος τῶν πλησίον τῆς Ἱερουσαλὴμ πόλεων ἔδραμον ἐκεῖ φέροντες τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐνοχλουμένους· καὶ ὅτι πάντες οἱ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους προσερχόμενοι ἐλάμβανον τῆς ἀσθενείας αὐτῶν τὴν ἰατρείαν· « Οἵτινες, λέγει, ἐθερα» πεύοντο ἅπαντες. » Ἰδοὺ δὲ πῶς ὁ πανεύφημος Λουκᾶς ἱςόρησε τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ τούτου τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου
Ἰησοῦ. « Ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια Μαρκ. 16. 17. 18.
» ἐκβαλοῦσιν· Ἐπὶ ἀῤῥώςους χεῖρας ἐπι» θήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. » Ἄκουσον δὲ καὶ τὰ συμβάντα μετὰ τὰ τοσαῦτα τῶν Ἀποςόλων θαύματα.

Ἀναστὰς δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ἅπαντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου. Καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ.

Πραξ. 5. 17. — 18.

Αἱρετικοὶ ἦσαν οἱ Σαδδουκαῖοι, καθότι Ματθ. 22. 23.
ἐπίστευον, ὅτι οὐδὲ ἀνάςασις νεκρῶν ἐςιν, οὐδὲ πνεῦμα, οὐδὲ ἄγγελος. Τοσοῦτον δὲ
ἐπλήθυνεν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὥστε τὸ ἓν Πραξ. 23. 8.
μέρος τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων ἦσαν Αὐτ. 6.
Σαδδουκαῖοι, τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαῖοι· Ἐπειδὴ οὖν ὁ τότε Ἀρχιερεὺς, ἴσως ὁ Καϊάφας, καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Σαδδουκαίων, ἤκουσαν ὅτι οἱ Ἀπόςολοι κηρύττουσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς ἀνέςη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἔβλεπον ὅτι ἐπιβεβαιοῦσι τὸ κήρυγμα αὐτῶν διὰ τοῦ πλήθους τῶν θαυμάτων· ἑπομένως δὲ ἡ μὲν αἵρεσις αὐτῶν ἡ τὴν ἀνάςασιν τῶν νεκρῶν ἀθετοῦσα ἐξελέγχεται ὡς ψευδὴς, ἡ δὲ εἰς Χριςὸν πίςις βεβαιοῦται

καὶ ἐπιςηρίζεται, ἐξαναςάντες ἐπλήσθησαν ζήλου, ἤγουν τοσοῦτον ἐξεκαύθησαν ὑπὲρ τῆς θρησκείας αὐτῶν, ὥστε τολμήσαντες ἥπλωσαν τὰς ἀνόμους αὐτῶν χεῖρας, καὶ πιάσαντες τοὺς Ἀποςόλους «Ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ,» τουτέςι κατέκλεισαν αὐτοὺς εἰς τὴν κοινὴν φυλακήν· καὶ ταῦτα μὲν ἔπραξαν αὐτοὶ οἱ θεομάχοι, θέλοντες ἐμποδίσαι τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐξαλεῖψαι τὴν εἰς Χριςὸν πίστιν.

Πραξ. 5. 19, 20 Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς· ἐξαγαγών τε αὐτοὺς, εἶπε· Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ Ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.

Ἀκούετε ποία δύναμις ἔλυσε τὰ ἐμπόδια τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος; οὐχὶ δύναμις Ἡγεμόνων οὐδὲ Ἀρχόντων, οὐ δύναμις δώρων οὐδὲ μεσιτείας, ἀλλὰ μόνη τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἡ δύναμις. Ὁ μὲν Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων ὁ τυφλὸς καὶ παμπόνηρος, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ αἱρετικοὶ καὶ παγκάκιστοι Ἄρχοντες τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου κατέκλεισαν τοὺς κήρυκας τῆς πίστεως εἰς τὴν φυλακὴν, ἐλπίζοντες, ὅτι τοιουτοτρόπως ἐμποδίζουσι τὸ κήρυγμα καὶ ἐξαφανίζουσι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· ὁ δὲ παντοδύναμος Θεὸς, θέλων ὡς πανεύσπλαγχνος τὸν πολυπλασιασμὸν τῆς πίστεως διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, ἀπέστειλε τὸν Ἄγγελον αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ τὴν νύκτα· ὅςις ἤνοιξε μὲν τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγὼν δὲ ἔξω τοὺς Ἀποςόλους, παρήγγειλεν αὐτοῖς, λέγων· « Ὑπά-
» γετε εἰς τὸ Ἱερὸν, καὶ ςαθέντες ἐνώπιον
» τοῦ λαοῦ, διδάξατε πάντα τὰ ῥήματα
» τῆς ζωῆς ταύτης. » Ῥήματα δὲ ζωῆς ὠνόμασεν ὁ Ἄγγελος τὴν διδασκαλίαν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, καθὼς καὶ ὁ Πέτρος,
ὅταν εἶπε· « Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσό- Ιωαν. 6. 68.
» μεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. » Ῥήματα δὲ ζωῆς εἰσιν ἡ διδαχὴ τῆς πίςεως, ἐπειδὴ ὁ πιςεύων καὶ φυλάττων ὅσα αὐτὰ διδάσκουσι, κληρονόμος γίνεται τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ Βασιλείας.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΣΧΑ.

Ηκουσατε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, τί
ἱστόρησεν ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα τῶν
Ἀποστόλων πρᾶξις; αὐτὴ εἶπεν, ὅτι ὁ
Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἄρχοντες τοῦ
Πραξ. 5. 17. Συνεδρίου « Ἐπλήσθησαν ζήλου. » Ἀλλὰ
τί σημαίνει ὁ ζῆλος; καὶ ποῖον ζῆλον εἶχον
οἱ τοιοῦτοι πονηροὶ ἄνθρωποι; Τὸ ὄνομα
ζῆλος, τὸ παραγόμενον ἐκ τοῦ ζέω, ση-
μαίνει θερμότητα καὶ ἔξαψιν· καὶ ὅτε μὲν
θερμαίνεται ἡ καρδία ἡμῶν ὑπὸ τῆς πρὸς
Θεὸν ἀγάπης, τότε μετὰ μεγάλης προθυ-
μίας ὑπερασπιζόμεθα τὴν ἀλήθειαν, τὴν
δικαιοσύνην, τοῦ Θεοῦ τοὺς νόμους καὶ
3. Βασ. 19, 10. αὐτὸν τὸν Θεόν. « Ζηλῶν ἐζήλωκα Κυ-
» ρίῳ παντοκράτορι, » ἔλεγεν ὁ Θεσβί-
της Ἠλίας. Ὅτε δὲ τὰ φθοροποιὰ πάθη
ἐξάπτουσι τὴν καρδίαν ἡμῶν, τότε μετὰ
πεπυρωμένης ζέσεως προστατεύομεν τὸ
ψεῦδος, τὴν ἀδικίαν, τοῦ διαβόλου τὰ
ἔργα καὶ αὐτὸν τὸν Σατανᾶν. Περὶ τούτου
δὲ τοῦ ζήλου ἐλάλει ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος,
Ἰακ. 3. 16. ὅταν ἔλεγεν· « Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρί-
» θεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον
» πρᾶγμα. » Καθὼς δὲ, ὅταν ἀνάψῃς ξύλα
εὐώδη, ἡ ἐξ αὐτῶν ἀναθυμίασις εὐωδιάζει·
ὅταν δὲ δυσώδη, δυσώδης ἐστὶ καὶ ὁ ἐξ
αὐτῶν καπνός· οὕτως, ὅταν ἡ καρδία σου
φλέγηται ὑπὸ τῆς θείας ἀγαπήσεως, τότε
ἐνάρετά εἰσι τὰ κατορθώματά σου· ὅταν δὲ
ὑπὸ τῆς φλογὸς τῶν παθῶν σου, τότε
ἁμαρτίαι εἰσὶ τὰ ἔργα σου. Δύω οὖν εἰσι
τὰ γενικὰ τοῦ ζήλου εἴδη· ζῆλος θεϊκὸς,
καὶ ζῆλος δαιμονικός. Ὁ πρῶτος κατοικεῖ
εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν, ὁ
δεύτερος εἰς τὴν ψυχὴν τῶν πεπονηρευμέ-
νων ἀνθρώπων.

Πονηρὸς ἦν καὶ διεστραμμένος ὁ τότε Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, αἱρετικοὶ καὶ πονηροὶ καὶ παγκάκιστοι ἦσαν οἱ πλείονες τῶν Ἀρχόντων τοῦ τότε Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου. Δαιμονικὸς οὖν ζῆλος ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν αὐτῶν. « Ἐπλήσθησαν, λέγει, » ζήλου. » Ποῖα δὲ τὰ ἔργα τοῦ τοιούτου αὐτῶν ζήλου; Ἥπλωσαν οἱ ἄνομοι τὰς

ἀδίκους αὐτῶν χεῖρας, καὶ κατέκλεισαν εἰς τὴν φυλακὴν τοὺς κήρυκας τῆς ἀληθείας, τοὺς φωστῆρας τῆς οἰκουμένης, τὰ δοχεῖα τοῦ παναγίου πνεύματος, τὰς σάλπιγγας τῆς σωτηρίας, τοὺς εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος, τοὺς ὑπὸ θεοῦ ἐκλελεγμένους ἐκ τοῦ κόσμου ὡς ὑπερτέρους καὶ κατὰ τὴν πίστιν καὶ κατὰ τὴν ἁγιωσύνην πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων. Καὶ ὁ μὲν παντοδύναμος θεὸς δι' ἀγγέλου ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ τῆς φυλακῆς· αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τοῦ δαιμονικοῦ ζήλου ἐνεργούμενοι, ἔσειραν αὐτοὺς εἰς τὰ ἄνομα αὐτῶν κριτήρια· καὶ οὐ μόνον αὐστηρῶς αὐτοὺς ἐκεῖ ἤλεγξαν, ἀλλὰ καὶ ἀσπλάγχνως ἔδειραν, καὶ φοβερίσαντες αὐτοὺς παρήγγειλαν αὐτοῖς, ἵνα εἰς τὸ ἑξῆς μηδόλως κηρύττωσι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ πανσέβαστον ὄνομα· διὸ ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἐςέρησαν τῆς σωτηρίας ἅπαν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πολιτείας τοῦ πανενδόξου προφήτου Ἠλιοῦ βλέπεις ἐμφανῶς καὶ τοῦ θεϊκοῦ ζήλου τὰ ἅγια κατορθώματα, καὶ τοῦ δαιμονικοῦ ζήλου τὰ παγκάκιστα ἁμαρτήματα. Βλέπεις ἐκεῖ πῶς παλαίουσιν οἱ δύω ζῆλοι, ὁ δαιμονικὸς κατὰ τοῦ θείου, καὶ ὁ θεϊκὸς κατὰ τοῦ δαιμονικοῦ. Τῆς προγονικῆς προκαταλήψεως τὸ πάθος ἄναψεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἰεζάβελ τὸν ὑπὲρ τῆς εἰδωλολατρείας δαιμονικὸν ζῆλον· τὰ ἅγια τῆς ἀρετῆς κατορθώματα ἐξήγειραν τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἔνθεον ζῆλον εἰς τὴν ψυχὴν Ἠλιοῦ τοῦ προφήτου. Ἡ Ἰεζάβελ φθείρει τὸν Ἀχαάβ, τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ βασιλέα, ἀνασπᾷ ῥιζόθεν ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸ πρὸς τὸν ἀληθινὸν θεὸν σέβας, ἀντ' αὐτοῦ δὲ φυτεύσασα τῆς εἰδωλομανίας τὴν λύσσαν, ποιεῖ αὐτὸν ὄργανον τῶν πονηρῶν αὐτῆς ἐπιτηδευμάτων. Ὁ Ἠλίας ἐλέγχει μὲν τὸν Ἀχαάβ. « Δια- 3. Βασ. 18. 18.
» στρέφεις, λέγει πρὸς αὐτόν, τὸν Ἰσραὴλ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, καθότι ἐγκατέλιπες κύριον τὸν θεόν, καὶ ἐπορεύθης ὀπίσω τῶν Βααλίμ.» Φοβερίζει δὲ προφητικῶς τὴν Ἰεζάβελ· « Καταφάγονται, 4. Βασ. 9. 36, 37.
» λέγει, οἱ κύνες τὰς σάρκας Ἰεζάβελ. Καὶ ἔςαι τὸ θνησιμαῖον ἐν Ἰεζάβελ ὡς κοπρία ἐπὶ προσώπου τοῦ ἀγροῦ ἐν τῇ μερίδι Ἰεζράελ, ὥςε μὴ εἰπεῖν αὐτοὺς Ἰεζάβελ.» Ὁ δαιμονικὸς ζῆλος τῆς Ἰεζάβελ ἀναστηλοῖ τοῦ Βάαλ τὸ ἄγαλμα καὶ ἐν τῷ ἄλσει τῶν εἰδώλων τὰ προσκυνήματα· χειροτονεῖ τετρακοσίους πεντήκοντα προφήτας τοῦ Βάαλ καὶ τετρακοσίους προφήτας τοῦ ἄλ- 3. Βασ. 18. 22
σους, καὶ δι' αὐτοὺς καθ' ἡμέραν ἁβροδίαιτον ἑτοιμάζει τράπεζαν· καταδιώκει καὶ φονεύει τοὺς προφήτας τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ, καὶ τοσοῦτον δυναστεύει καὶ πλανᾷ τοὺς εὐσεβεῖς, ὥστε σχεδὸν ἐσβέσθη παντελῶς τοῦ θεοῦ ἡ λατρεία, καὶ σχεδὸν ἐξέλιπεν ἡ εὐσέβεια· ἐκ τῶν πολλῶν μυριάδων ἐκεί- 3. Βασ. 18 19
νου τοῦ λαοῦ ἑπτὰ μόνον χιλιάδες ἔμειναν, αἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ οὐδὲ προσεκύνησαν τῷ Βάαλ. Ἀλλ' ἀντιπολεμεῖ ταῦτα τοῦ Ἠλιοῦ ὁ ἔνθεος ζῆλος· ἰδοὺ ὁ Ἠλίας πορεύεται ἀφόβως πρὸς τὸν Ἀχαάβ, ἵνα ἀναγγείλῃ αὐτῷ τὴν διὰ τὴν ἀσέβειαν τοῦ λαοῦ θεϊκὴν τιμωρίαν. Ἠλία ἄνθρωπε τοῦ

3. Βασ. 16. 33. θεοῦ, πρὸς τὸν Ἀχαὰβ ὑπάγεις; «Ἀλλ' αὐτὸς ἐποίησεν ἄλσος· καὶ προσέθηκε τοῦ ποιῆσαι παροργίσματα τοῦ παροργίσαι τὸν κύριον θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐξολοθρευθῆναι, ἐκακοποίησεν ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς Ἰσραὴλ· τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ.» Σὺ δὲ ὑπάγεις πρὸς αὐτὸν, ἵνα λαλήσῃς αὐτῷ ἐν ὀνόματι κυρίου θεοῦ Ἰσραήλ; πῶς οὐ φοβεῖσαι; πῶς δὲ οὐ τρέμεις τὸν θυμὸν τῆς Ἰεζάβελ, ἥτις ζητεῖ τὴν ψυχήν σου; Ὁ θεῖος ζῆλός ἐστιν υἱὸς τῆς τελείας ἀγά-

1. Ἰω ἀν. 4 18. πης, ἡ δὲ «τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον.» Οὐδόλως δειλιάζει οὐδὲ μικροψυχεῖ ὁ ζηλωτὴς Ἠλίας, ἀλλ' ἔρχεται θαρσαλέος, καὶ σταθεὶς μεγαλοψύχως ἔμπροσθεν τοῦ Ἀχαὰβ, ἄκουσον, λέγει, ὦ βασιλεῦ· ἀναγγέλλω σοι ἐγὼ ἐνώπιον κυρίου τοῦ θεοῦ τῶν δυνάμεων, τοῦ θεοῦ Ἰσραὴλ τοῦ ζῶντος, ᾧ ἐγὼ λατρεύω, ὅτι τρία ἔτη κατὰ σειρὰν οὐδὲ βροχὴ οὐδὲ κἂν δρόσος στάξει ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, ἐὰν μὴ τὸ στόμα μου παρακαλέσῃ περὶ τούτου

3. Βασ. 17. 1. τὸν ἀληθινὸν θεόν. «Ζῇ κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ θεὸς Ἰσραὴλ, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα δρόσος καὶ ὑετὸς, ὅτι εἰμὴ διὰ στόματος λόγου μου.» Ταῦτα δὲ εἰπὼν ὁ ἅγιος προφήτης ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ

Αὐτ. 5 10. πρῶτον μὲν ἦλθεν εἰς τὸν χείμαῤῥον Χωρὰθ, ὅτε δὲ ἐξηράνθη ὁ χείμαῤῥος, πορευθεὶς εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας, περιέμενεν ἐκεῖ καὶ τὴν τῶν τριῶν ἐτῶν συμπλήρωσιν καὶ τοῦ τιμωρουμένου λαοῦ τὴν διόρθωσιν.

Ὅταν δὲ ἐπληρώθησαν τὰ τρία ἔτη, ὁ δὲ Ἀχαὰβ καὶ ὁ λαὸς, κἂν ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τῆς ἀνομβρίας, οὐκ ἐπέστρεψαν ὅμως πρὸς τὸν Θεὸν, ἀλλ' ἐπέμειναν ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ λατρεύοντες τῷ Βάαλ· ἐπιστρέφει ὁ Ἠλίας εἰς τὴν Σαμάρειαν, καὶ λέγει πρὸς τὸν Ἀχαὰβ, Σύναξον πάντας τοὺς προφήτας τῆς αἰσχύνης, ὅσους τρέφει ἡ Ἰεζάβελ. Ὅταν δὲ ἐκεῖνοι συναχθέντες ἦλθον ἐνώπιον αὐτοῦ, τότε αὐτοὺς μὲν ἤλεγξε, πρὸς δὲ τὸν λαὸν εἶπε, Φέρετε ὧδε δύω βόας· καὶ αὐτοὶ μὲν ἐκλεξάτωσαν τὸν ἕνα, καὶ ἑτοιμασάτωσαν τὴν θυσίαν αὐτῶν, πλὴν πῦρ μὴ ἐπιβαλέτωσαν· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐγὼ ποιήσω διὰ τοῦ ἑτέρου βοός. Ἐπικαλέσθητε δὲ, εἶπε πρὸς τοὺς ψευδοπροφήτας, ὑμεῖς τοὺς Θεοὺς ὑμῶν, ἐπικαλέσομαι δὲ καὶ ἐγὼ ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ θεοῦ μου· ὁποῖον δὲ εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς, καὶ ἀποστείλῃ οὐρανόθεν πῦρ ἐπάνω τῆς θυσίας αὐτοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός. Πολλὰ δὲ ἤρεσεν εἰς πάντας ἡ τοιαύτη συνθήκη.

Καὶ ἀπεκρίθησαν πᾶς ὁ λαὸς, καὶ εἶπον· 3. Βασ. 18. 24

«Καλὸν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησας.» Οἱ ἱερεῖς οὖν τῆς αἰσχύνης ἑτοιμάσαντες τὴν θυσίαν αὐτῶν, ἐκραύγαζον ἐπικαλούμενοι τὸν Βάαλ ἐκ πρωΐθεν ἕως μεσημβρίας, καὶ ἕως τῆς ὥρας τοῦ δειλινοῦ, καὶ κατακόπτοντες τὰς σάρκας αὐτῶν ἕως ἐκχύσεως αἵματος, πλὴν «Οὐκ ἦν φωνὴ, καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις.»

Τότε οὖν εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἠλίας, δότε Αὐτ. 33.

τόπον, ἵνα καὶ ἐγὼ ποιήσω τὸ ὁλοκαύτωμά μου· οἰκοδομήσας δὲ θυσιαστήριον ἐν ὀνόματι κυρίου, ἔθηκε τὸν βοῦν ἐπάνω τῶν

ξύλων. Ἵνα δὲ λείψῃ πᾶσα ὑποψία, καὶ βεβαιωθῇ ἡ μεγαλουργία τοῦ θαύματος, ἐκέλευσε τοὺς περιεστῶτας, ἵνα τρὶς ἐκχέωσιν ὕδωρ πολὺ ἐπάνω τοῦ ὁλοκαυτώματος καὶ τῶν ξύλων· ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἐκχυθὲν ὕδωρ ἐπλήρωσε κύκλῳ ὅλον τὸ θυσιαςήριον, τότε ἀνεβόησεν Ἠλιοὺ εἰς τὸν οὐρανὸν,
Αὐτ. 36. καὶ ἐδεήθη τοῦ θεοῦ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, καὶ θερμότητος, ὅπως ἐξαποστείλῃ πῦρ οὐρανόθεν ἐπὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ, ἵνα, γνωρίσας ὁ λαὸς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, ἐπιστρέψῃ πρὸς αὐτόν. Μόλις δὲ ἐτελείωσε τὴν προσευχὴν αὐτοῦ, καὶ εὐθὺς,
Αὐτ. 38. ὢ τοῦ παραδόξου θαύματος, « Ἔπεσε πῦρ » παρὰ κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέ» φαγε τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰς σχίδα» κας, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ θαλάσσῃ, » καὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν χοῦν ἐξέλειξε τὸ » πῦρ. » Τότε οὖν ὅλος ὁ λαὸς ὁ ἰδὼν τοῦτο τὸ ἐξαίσιον θαῦμα, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐβόησαν· Ἀληθῶς κύριος ὁ θεὸς, αὐτὸς ὁ θεός.
Αὐτ. 39. Τότε ἐπέςρεψαν πάντες ἀπὸ τῆς ἀσεβείας εἰς τὴν εὐσέβειαν· τότε εὐθὺς κατέβη καὶ βροχὴ μεγάλη, καὶ ἐπότισε πᾶσαν τὴν γῆν ἐκείνην. Τοιουτοτρόπως δὲ ὁ ζῆλος ὁ ἔνθεος ἐνίκησε καὶ κατήργησε τοῦ ζήλου τοῦ δαιμονιοῦ τὰ ἀποτελέσματα.

Πολλὰ ἀληθῶς καὶ ἀξιοθαύμαστά εἰσι τοῦ ζήλου τὰ κατορθώματα· πλὴν, ἐπειδὴ διάφορά εἰσι τοῦ ζήλου τὰ εἴδη, χρείαν ἔχομεν πολλῆς διακρίσεως, ἵνα γνωρίσωμεν ποῖός ἐστιν ὁ ζῆλος ὁ εἰς τὸν θεὸν εὐπρόσδεκτος, καὶ ποῖος ὁ τῷ θεῷ ἀποτρόπαιος. Ἐκτὸς τοῦ δαιμονικοῦ ζήλου τοῦ ὑπὸ τῶν ὀλεθρίων παθῶν ἐξαπτομένου, καὶ τοῦ θείου ζήλου τοῦ ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ ἐξεγειρομένου, ἐστὶ καὶ ἄλλος ζῆλος, ὁ λεγόμενος ἀδιάκριτος. Οὗτος προξενεῖ ἁμαρτήματα μεγάλα καὶ πολλὰ, ἐπίσης καθὼς καὶ ὁ δαιμονικὸς ζῆλος. Τοιοῦτον ἀδιάκριτον ζῆλον εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι ὡς περὶ αὐτῶν μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος· « Μαρτυρῶ γὰρ Ρωμ. 10. 2.
» αὐτοῖς, λέγει, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, » ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. » Οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτοὶ διακρῖναι, ὅτι ὁ νόμος ὁ Μωσαϊκὸς λαλεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔστιν ἄριστος παιδαγωγὸς, ὁδηγῶν πάντας πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· ὅθεν ἐξ ἀμαθείας καὶ ἀσθενοῦς διακρίσεως οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ κατεδίωξαν, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν αὐτὸν, ἐσυκοφάντησαν δὲ καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν. Ἐξ ἀγνοίας καὶ τυφλῆς διακρίσεως ἔπεσον εἰς ταῦτα τὰ φρικτὰ ἁμαρτήματα.
« Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, λέγει ὁ αὐτὸς Ἀπόςολος, 1. Κορ. 2. 8.
» οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐςαύρωσαν. Ὅταν δὲ οὐκ ἐξ ἐμπαθείας, ἀλλ' ἐκ μόνης ἀγνοίας γεννᾶται ὁ ἀδιάκριτος ζῆλος, τότε ἔχει τινὰ συγγνώμην· ἐβεβαίωσε τοῦτο αὐτὸς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, δικαιολογήσας τοὺς σταυρωτὰς αὐτοῦ, καὶ παρακαλέσας
ὑπὲρ αὐτῶν. « Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ Λουκ. 23. 34.
» οἴδασι τί ποιοῦσι. »

Τοιοῦτος ἀδιάκριτος ζῆλος ἐκυρίευσε πρότερον τοῦ Παύλου τὴν καρδίαν, νομίζων αὐτὸς ἀρετὴν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν πατρικῶν αὐτοῦ παραδόσεων, ὑπερβαλ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

λόντως ἐδίωκε καὶ παντοιοτρόπως ἔβλαπτε
τὴν χριστοῦ ἐκκλησίαν. Ἰδοὺ ἡ ἐξομολό-
Γαλ. 1. 13 14. γησις αὐτοῦ « Ἠκούσατε, λέγει, τὴν ἐμὴν
» ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι
» καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν
» τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν. Καὶ προ-
» έκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς
» συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσο-
» τέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν
» μου παραδόσεων.» Ἀδιάκριτος ζῆλος κα-
ταφλέγει τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ τὸν νοῦν
αὐτοῦ σκοτίζει· ὅθεν ποιεῖ τὰ πάνδεινα
κακὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· γίνεται συμβοη-
θὸς τῶν λιθαζόντων τὸν πρωτομάρτυρα
Στέφανον, ὁρμᾷ ὡς λέων ἄγριος εἰς τὰς
τῶν πιστῶν οἰκίας, σύρει ἀσπλάγχνως
ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, καὶ κατακλείει
αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακήν. Ἡ φλὸξ τοῦ ἀδι-
ακρίτου ζήλου πληροῖ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
φοβερισμῶν καὶ ἐπιθυμίας φόνων· ὅθεν ἐ-
ξουσίαν ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τῶν
Ἰουδαίων, ἵνα ἐλθὼν εἰς τὴν Δαμασκόν,
ὅσους ἂν εὕρῃ σεβομένους τὸν Ἰησοῦν Χρι-
στόν, φέρῃ αὐτοὺς δεδεμένους εἰς τὴν Ἰε-
Πράξ. 9. 1 2. ρουσαλήμ. « Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀ-
» πειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ
» κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτή-
» σατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν
» πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως, ἐάν τινας εὕ-
» ρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας,
» δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ.» Ἠ-
λεήθη ὅμως ὁ πρότερον βλάσφημος καὶ
1. Τιμ. 1. 13. διώκτης καὶ ὑβριστής. « Ἀλλ' ἠλεήθην, λέ-
» γει αὐτός, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ.«

Πολλῶν καρδίας πολλάκις κατακυριεύει
ὁ τοιοῦτος ἀδιάκριτος ζῆλος· οὗτός ἐστι
ζηλωτής, ἀλλὰ καὶ ἀμαθής ἐστι τῶν δογ-
μάτων τῆς πίστεως καὶ τῶν θείων νόμων.
ἐπειδὴ δὲ ἔχει ζῆλον, λείπει δὲ αὐτῷ ἡ
διάκρισις, τολμῶν διδάσκει τοὺς ἄλλους
τὰ περὶ πίστεως καὶ χρηστοηθείας· ἀντὶ
δὲ ὠφελείας προξενεῖ βλάβην· διότι ἀντὶ
τῶν ὀρθῶν δογμάτων διδάσκει ἀλλόκοτα
φρονήματα, καὶ ἀντὶ τῶν θείων νόμων κη-
ρύττει ματαίας δεισιδαιμονίας· ὁ ἄλλος
ἔχει ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· διὸ
ἐπιχειρεῖ τὸ ἔργον τῆς διορθώσεως ἀδια-
κρίτως, ἤγουν ἢ μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος,
ἢ χωρὶς τῆς τῶν περιστάσεων παρατηρή-
σεως, ἢ χωρὶς τῆς πρεπούσης ἐπιτηδειό-
τητος· ὅθεν πολλάκις ἀντὶ διορθώσεως φυ-
τεύει μῖσος μεταξὺ συγγενῶν καὶ φίλων,
ἢ σπείρει σκάνδαλα μεταξὺ γονέων καὶ
τέκνων, ἢ ἐγείρει διχόνοιαν μεταξὺ τῶν συ-
ζύγων. Πᾶς χριστιανὸς χρεωστεῖ κατὰ τὴν
ἀποστολικὴν ἐντολήν, ἵνα μένῃ εἰς τὰ ὅρια
τῆς ἰδίας τάξεως καὶ τοῦ ἰδίου ἐπαγγέλμα-
τος. « Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ ἐκλήθη, 1. Κορ. 7. 20.
» ἐν ταύτῃ μενέτω. » Ὁ ἀδιάκριτος ζῆλος
παρεκφέρων τὸν ἄνθρωπον, ἐξάγει αὐτὸν ἐκ
τῶν ὅρων τῆς ἰδίας τάξεως καὶ τοῦ ἰδίου ἐ-
παγγέλματος· ἐκ τούτου ἐπὶ σκοπῷ ζήλου,
κἂν ὁ ζῆλος οὐκ ἔχῃ τόπον, ὁ ὑποτακτικὸς
ἐξανίσταται κατὰ τοῦ ἰδίου προεστῶτος, καὶ
ὁ λαϊκὸς νουθετεῖ τὸν ἱερέα, καὶ ὁ υἱὸς
ἐλέγχει τὸν πατέρα, καὶ ὁ δοῦλος οὐχ ὑ-
πακούει εἰς τὸν δεσπότην, καὶ ὁ ὑπήκοος
κατὰ τοῦ ἄρχοντος καταφέρεται· τὰ δὲ

ἀκόλουθα τούτου, ἤγουν τὴν ἀκαταστασίαν, τὰς ἀταξίας, τὰ ἀνομήματα τίς δύναται ἀπαριθμῆσαι; πολλάκις ὁ ἀδιάκριτος ζῆλος καὶ μάχας καὶ φόνους καὶ πόλεων ἀναστατώσεις, καὶ μυρία ἄλλα προεξένησε κακά.

Ὁ ζῆλος τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὁ πρῶτος ἀληθῶς ἦν ζῆλος ἀδιάκριτος, πλὴν ζῆλος μόνον, γυμνὸς δηλονότι καὶ καθαρὸς ἀπὸ παντὸς πάθους· ὅθεν ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐδίωξεν ἀπὸ τοῦ νοὸς αὐτοῦ τὴν ἄγνοιαν, καὶ θείῳ φωτὶ περιλάμψας αὐτὸν μετέστρεψε τὸν ἀδιάκριτον ζῆλον αὐτοῦ εἰς ζῆλον διακριτικὸν καὶ σοφὸν καὶ θεῖον· ἐκ τούτου αὐτὸς κατώρθωσε τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον τῆς ἀρετῆς κατορθώματα. Ὁ ζῆλος ἡμῶν οὐ μόνον ἐστὶν ἀδιάκριτος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν παθῶν ἡμῶν μεμολυσμένος. Ὁ ζῆλός μου καπνίζει τῆς ὑπερηφανείας τὸν καπνόν, τῷ μὲν σχήματι φαίνεται ζῆλος, τῷ δὲ πράγματι ἐστὶν ὑπερηφάνεια. Ὁ ζῆλός μου δυσωδεῖ δυσωδίαν φθονεράν, τὸ φαινόμενόν ἐστι ζῆλος, τὸ κρυπτόμενόν ἐστι φθόνος. Ὁ ζῆλός μου βράζει ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς δοξομανίας· γίνομαι ζηλωτής, ἵνα δοξάζωμαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἀπαθὴς ζῆλος ἔχει συγγνώμην, κἂν μὴ ὑπάρχῃ κατ' ἐπίγνωσιν, ὁ ἐμπαθὴς ἐστιν ἀσύγγνωστος.

Ἀλλὰ πῶς ἆρά γε δυνάμεθα γνωρίσαι ποῖός ἐστιν ὁ ζῆλος ὁ θεϊκός, καὶ ποῖος ὁ δαιμονικός; ποῖος ὁ διακριτικός, καὶ ποῖος ὁ ἀδιάκριτος; Τοῦτο οὐκ ἔστιν εὔκολον· διότι καὶ τὰ πάθη σκοτίζουσι τὸν νοῦν, καὶ ἡ φιλαυτία ἀπατᾷ τὴν διάνοιαν, καὶ « Ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγ- 2. Κορ. Γ' 14.
» γελον φωτός, » ἤγουν παρίστησιν εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν μετὰ τῶν σχημάτων τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν ἀρετὴν μετὰ τῶν χαρακτήρων τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ θεόπνευστος Παῦλος παραγγέλλει, ἵνα δοκιμάζωμεν πᾶν ἔργον, διὰ δὲ τῆς δοκιμῆς γνωρίσαντες ποῖόν ἐστι τὸ καλόν, ἐκλέγωμεν καὶ κρατῶμεν αὐτό. « Πάντα Θεσ. ε. 21.
» δοκιμάζετε· τὸ καλὸν κατέχετε. » Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς τοιαύτης δοκιμῆς γενικὸν κανόνα παρέδωκεν ἡμῖν ὁ τῶν ἁπάντων Κύριος. « Ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ, εἶπε, Ματθ. 12. κ. 33.
» τὸ δένδρον γινώσκεται. » Δοκίμαζε οὖν τὸν ζῆλόν σου, ἐξετάζων τὸν καρπὸν αὐτοῦ. Ἐὰν μὲν βλέπῃς, ὅτι ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἐστιν ἀγάπη, δικαιοσύνη, ὑπακοή, εὐταξία, θείων νόμων τήρησις, ψυχῶν διόρθωσις, ὁ ζῆλός σου ἐστὶ θεῖος, ὁ ζῆλός σου ἐστὶ ζῆλος κατ' ἐπίγνωσιν· ἐὰν δὲ παρατηρῇς ὅτι καρποφορεῖ ἔχθρας, ἀδικίας, παρακοὴν ἀταξίας, θείων νόμων ἀθέτησιν, ψυχῶν, ἀπώλειαν, ὁ ζῆλός σου ἐστὶ δαιμονικός, ἀδιάκριτος καὶ ἐμπαθής.

Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὁ ὑπὲρ τοῦ θεοῦ ζῆλός ἐστι καρπὸς τῆς τελείας πρὸς θεὸν ἀγάπης. Οὐδεὶς ἄλλος ἔχει αὐτόν, εἰμὴ ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ ἰσχύος καὶ διανοίας· διὰ τοῦτο δὲ ὁ ζῆλός ἐστιν ἀρετὴ μεγάλη καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀρετῶν πρόξενος. Πάντες οἱ ἀγῶνες τῶν ἀποστόλων, πάντα τὰ ἆθλα τῶν μαρτύρων, πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ τῶν ἁγίων διδασκάλων, πάντες οἱ κόποι τῶν ὁσίων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

πατέρων, τοῦ θείου ζήλου εἰσὶ καρποφορίαι. Μακάριος οὖν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐθησαύρισε τὸν μέγαν θησαυρὸν τοῦ θείου ζήλου. Ὁ ζῆλος ὁ δαιμονικὸς, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀδιάκριτός ἐστι πηγὴ πολλῶν καὶ μεγάλων ἁμαρτημάτων· ἐκ τοῦ δαιμονικοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἀδιακρίτου ζήλου ἀνέβλυσαν οἱ ἐκ τῶν διωκτῶν διωγμοὶ, τὰ ἐκ τῶν τυράννων βασανιστήρια, οἱ ἐκ τῶν αἱρετικῶν φόνοι, αἱ καταδρομαὶ, αἱ ἐπιβουλαὶ, τὰ σκάνδαλα. Τρισάθλιος καὶ ἀπηλπισμένος ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὁ ὑπὸ τοῦ δαιμονικοῦ ζήλου ἐνεργούμενος, ἢ ὑπὸ τοῦ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν κυριευόμενος. Πρόσεχε οὖν, ἀδελφὲ, καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας δοκίμαζε τὸν ζῆλόν σου· ἵνα μὴ ἀντὶ ἀρετῆς πράττῃς ἁμαρτίαν, καὶ ἀντὶ σωτηρίας κόλασιν αἰώνιον προξενήσῃς εἰς τὴν ψυχήν
σου. « Πάντα δοκιμάζετε· τὸ καλὸν κατέ- Θεσ. ε.
» χετε. » 21.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ.

Οὐδεν παράδοξον, ἐὰν ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐξελθὼν ἐξ Αἰγύπτου, τοσάκις ἐγόγ-
Ἀριθμ. 14. 2. γυσε κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρών. Λαὸς χυδαῖος, πολὺς τὸν ἀριθμὸν, παχυλὸς τὸν νοῦν, ἐφθαρμένος τὰ ἤθη, ἀτελὴς εἰς τὴν πίστιν, τί παράδοξον, ἐὰν ὑστερούμενοι τῶν τροφῶν τῆς Αἰγύπτου, καὶ περιπατοῦντες εἰς τοιαύτην ἔρημον, ὅπου καὶ τὸ ὕδωρ ἢ ἔλειπε παντελῶς, ἢ ἦν πικρὸν καὶ ἄποτον, ἐγόγγυζον κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐξήγαγον αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἔφερον αὐτοὺς εἰς τοιαύτην ταλαιπωρίαν καὶ ἀνάγκην; Παράδοξόν ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ ἱστορούμενον περὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτοὶ ἀσυγκρίτως ὀλιγώτεροι τῶν Ἰσραηλιτῶν, αὐτοὶ ἐλέπτυναν καὶ ὕψωσαν τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, αὐτοὶ τόσην ἀγάπην εἶχον μεταξὺ ἀλλήλων, ὥστε πάντες μίαν εἶχον γνώμην καὶ θέλησιν καὶ
ψυχήν. « Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων, Πράξ. 4. 32.

» λέγει ὁ αὐτὸς Λουκᾶς, ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ » ψυχὴ μία. » Αὐτοὶ τόσην πίςιν εἶχον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, ὥςε καταφρονήσαντες πᾶσαν κοσμικὴν προσπάθειαν, ἐπώλουν πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, καὶ ἔβαλον τὰς τούτων τιμὰς « Παρὰ τοὺς πόδας τῶν
Αὐτ. 35. » ἀποςόλων· » τόσην δὲ αὐτάρκειαν εἶχον πάντες, ὥςε οὐδένα πτωχὸν ἔβλεπες ἐν τῇ τοιαύτῃ συνοδίᾳ. « Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις
Αὐτ. 34. ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. » Πόθεν οὖν εἰσέβη εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ὁ γογγυσμός; τόση ἰσότης εἰς τὰ πάντα. « Πάντες δὲ οἱ πι- » ςεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅ-
Πραξ. 2. 44, 46, 47. » παντα κοινά· τόση τελειότης εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, καὶ τόση ἀγαλλίασις καὶ ἁπλότης. « Καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦν- » τες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές κα- » τ' οἶκους ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν » ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, αἰ- » νοῦντες τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς » ὅλον τὸν λαόν. » Ἔπειτα γογγυσμός; Παράδοξον πρᾶγμα. Ὅςις μετὰ προσοχῆς ἀκούσει τὴν ἑρμηνείαν τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης πράξεως τῶν ἀποςόλων, ἐκεῖνος κατανοεῖ οὐ μόνον τὴν αἰτίαν τοῦ γογγυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ πόσης φρονήσεως καὶ σοφίας πνευματικῆς κατέπαυσαν αὐτὸν οἱ θεοφόροι ἀπόςολοι.

Πραξ. 6. 1. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πληθυνόντων τῶν Μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιςῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν.

Ἑβραῖοι ἦσαν οἱ Ἑλληνιςαὶ καὶ κατὰ τὸ γένος καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν· ἐλέγοντο δὲ Ἑλληνιςαὶ, ἐπειδὴ ἐκ προγόνων κατῴκησαν εἰς πόλεις Ἑλλήνων, ἤγουν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ἀλλαχοῦ, ἐλάλουν δὲ καὶ τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον· ἤρχοντο δὲ οὗτοι οἱ Ἑλληνιςαὶ κατὰ πᾶν ἔτος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοςῆς. Ὅτι δὲ ἡ καθημερινὴ διακονία σημαίνει τὴν καθημερινὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἑτοιμασίας καὶ διανομῆς τῶν πρὸς τροφὴν ἀναγκαίων, φανερόν ἐςιν οὐ μόνον ἐκ τοῦ λόγου τούτου. « Ἡ Λουκ. 10. 40.
» δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν δια- » κονίαν· » ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων τοῦ Λουκᾶ. « Οὐκ ἀρεςόν ἐςιν ἡμᾶς κατα- Πραξ. 6. 2.
» λείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν » τραπέζαις. » Οἱ οὖν ἐπιςάται ταύτης τῆς καθημερινῆς ὑπηρεσίας, εἴτε κατὰ παραδρομὴν συμβαίνουσαν διὰ τὸν καθ' ἡμέραν πληθυσμὸν τῶν εἰς Χριςὸν πιςευόντων, εἴτε δι' ἀμέλειαν, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν παρεθεώρουν, ἤγουν παρέβλεπον, οὐ προσεῖχον τὰς ἐκ τῶν Ἑλληνιςῶν χήρας γυναῖκας. Τίνι δὲ τρόπῳ παρέβλεπον αὐτάς; ἢ λογιζόμενοι, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἄξιαι ὑπηρετῆσαι τοὺς ἀποςόλους καὶ μαθητὰς, οὐ μετήρχοντο αὐτὰς πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν. ἢ μὴ διδόντες εἰς αὐτὰς τόσον σιτηρέσιον, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων χήρας γυναῖκας· ἢ δι-

ορίζοντες αὐτὰς εἰς τὰς βαρυτέρας καὶ εὐτελεςέρας ὑπηρεσίας. Ταῦτα βλέποντες οἱ Ἑλληνιςαὶ ἐγόγγυζον κατὰ τῶν Ἑβραίων, ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπιςάται ταύτης τῆς διακονίας. Τοῦτο οὖν καθιςορεῖ ὁ ἀπόςολος. Κατ' ἐκείνας, λέγει, τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς δηλαδὴ οἱ ἀπόςολοι καὶ οἱ μαθηταὶ ἦσαν ἅπαντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπλήθυνεν ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν. Βλέποντες δὲ οἱ Ἑλληνιςαὶ, ὅτι εἰς τὴν καθημερινὴν ἑτοιμασίαν καὶ διανομὴν τῶν τροφῶν, οἱ Ἑβραῖοι οἱ ἐπιςάται τούτου τοῦ ἔργου παρέβλεπον τὰς ἐξ αὐτῶν χήρας γυναῖκας, ἐγόγγυζον καὶ προσεκλαίοντο περὶ τούτου πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἑβραίους. Τί δὲ ἐποίησαν οἱ ἀπόςολοι, τὸν τοιοῦτον γογγυσμὸν μαθόντες;

Πράξ. ϛ. 2. Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν Μαθητῶν, εἶπον, Οὐκ ἀρεςόν ἐςιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις.

Προσκαλοῦσιν οἱ δώδεκα ἀπόςολοι τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν τοῦ Χριςοῦ, καὶ ἐνώπιον πάντων παραιτοῦνται ἀπὸ τοῦ ἔργου τῆς τραπέζης, λέγοντες· Οὐκ ἔςιν ἀρεςὸν, ἵνα ἡμεῖς ἐγκαταλείψωμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τὸ κήρυγμα τῆς πίςεως, ἀναλάβωμεν δὲ τὴν φροντίδα τῶν περὶ τὴν τράπεζαν ἀναγκαίων. Ἀλλ' εἰς ποῖον οὐκ ἔςιν ἀρεςόν; Οὐδὲ εἰς τὸν Θεὸν, ὅςις ἀπέςειλεν αὐτοὺς εἰς πάντα τὰ ἔθνη διδάξαι τὸ Εὐαγγέλιον· οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀποςόλους, οἵτινες ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀποςολικοῦ ἐπαγγέλματος. Διατὶ δὲ οὐκ ἦν ἀρεςόν; Διότι τὸ μὲν ἔργον τῆς τραπέζης καὶ ἄλλοι ἀρκετοὶ ἦσαν ἐκπληρῶσαι ἐπίσης, καθὼς καὶ οἱ ἀπόςολοι· τὸ δὲ ἔργον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο ἐκτελέσαι μετὰ τοσαύτης τελειότητος· διότι αὐτοὶ μόνοι ἦσαν ἐκλελεγμένοι ἐκ παντὸς τοῦ κόσμου πρὸς τοῦτο τὸ μέγα κατόρθωμα. Βλέπε δὲ πῶς διαφέρει ἀρετὴ ἀρετῆς. Ἀρετὴ καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς τραπέζης, ὡς ἔργον ἀγάπης καὶ ἐλεημοσύνης, πλὴν ὑπερτέρα ἡ ἀρετὴ τοῦ κηρύγματος τῆς πίςεως, καθότι «Χωρὶς πίςεως ἀδύνατον εὐαρεςῆσαι.» Ἑβρ. ια. ϛ. καὶ τόσον δὲ ὑπερτέρα, ὅσον ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος, καθότι ὁ μὲν λόγος τοῦ Θεοῦ τρέφει τὴν ψυχὴν, ὁ δὲ τῆς τραπέζης ἄρτος τὸ σῶμα. Παραιτηθέντες οὖν οἱ δώδεκα ἀπόςολοι τοῦ ἔργου τῆς τραπέζης ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, καὶ πληροφορήσαντες πάντας, ὅτι οὐχ ἁρμόζει τὸ ἔργον τοῦτο εἰς αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, λέγοντες·

Ἐπισκέψασθε οὖν, ἀδελφοὶ, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις Πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταςήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. Πραξ. ϛ. 3.
Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. 4.

Πλήρεις ὄντες τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος οἱ πνευματοφόροι ἀπόστολοι, καὶ ἐγνώριζον ἀκριβῶς τίνες ἦσαν ἄξιοι διὰ τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, εἶχον δὲ καὶ τελείαν ἐξουσίαν, ἵνα καὶ ἐκλέξωσι καὶ καταστήσωσι τοιούτους ἐπιστάτας· πλὴν ἵνα δείξωσιν, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ μαθηταὶ καὶ γνῶσιν εἶχον καὶ ἐξουσίαν πρὸς τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν καὶ σύστασιν· καὶ ἄρωσιν ἐκ μέσου τὴν ἀφορμὴν τοῦ γογγυσμοῦ, ἐνεχείρισαν εἰς αὐτοὺς τῆς ἐκλογῆς τὸ ἔργον, διδάξαντες ποῖοί εἰσιν οἱ χαρακτῆρες οἱ πρέποντες εἰς τοὺς μέλλοντας ἀναδεχθῆναι τὴν τοιαύτην διακονίαν. Στοχασθῆτε, λέγουσιν, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ ἀκριβῶς ἐρευνήσατε, ἵνα ἐκ τῶν μεταξὺ ὑμῶν εὕρητε ἄνδρας πρῶτον μὲν ἑπτά· ὥρισαν ἑπτὰ, ἢ καθότι τόσοι ἀρκετοὶ ἦσαν πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν, ἢ καθότι ὁ ἑπτὰ ἀριθμὸς ἱερὸς καὶ μυστηριώδης ἐλογίζετο· δεύτερον δὲ μαρτυρουμένους ὑπὸ πολλῶν, ὅτι εἰσὶ πιστοὶ καὶ ἱκανοὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου· τρίτον πλήρεις πνεύματος ἁγίου, ἤγουν ἔχοντας ἔργα δεικνύοντα, ὅτι ἐν αὐτοῖς κατοικεῖ τοῦ παναγίου πνεύματος ἡ χάρις· τέταρτον πλήρεις σοφίας, τουτέστι φρονήσεως, ἐπιτηδειότητος, προθυμίας, ἵνα διατάσσωσιν, ὡς πρέπει, τὰ κοινὰ πράγματα, τὰ τῷ Θεῷ πρὸς κοινὴν πάντων ὠφέλειαν ἀφιερωθέντα. Καὶ αὐτοὺς μὲν, εἶπον, τοὺς παρ' ὑμῶν ἐκλεχθέντας καταστήσομεν ἐπιστάτας καὶ ὑπουργοὺς ταύτης τῆς καθημερινῆς χρείας. Ἡμεῖς δὲ ἐπιμένομεν καθὰ καὶ πρότερον εἰς τὸ ἔργον τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως. Ἐκ τούτου συμπεραίνεται τῆς προσευχῆς τὸ ὕψος καὶ τὸ ἀξίωμα· διότι συνέταξαν αὐτὴν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι μετὰ τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς ἀρετῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, εἰπόντες· «Ἡμεῖς » δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λό» γου προσκαρτερήσομεν.

Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα. Πράξ. ς. 5.

Ἀρεστὸς ἐφάνη εἰς ὅλον τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ ὁ λόγος τῶν δώδεκα ἀποστόλων· διὸ κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτῶν ἐξελέξαντο ἄνδρας ἑπτά. Οὗτοι δὲ πάντες, πλὴν τοῦ Νικολάου, ἦσαν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, ἦσαν δὲ Ἑλληνισταὶ, ἤγουν Ἑβραῖοι μὲν κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν θρησκείαν, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, Ἕλληνες δὲ κατὰ τὴν πατρίδα καὶ τὴν διάλεκτον, ὡς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ αὐτῶν ὀνόματα ἐπιβεβαιοῦσιν· ἐπισημότεροι δὲ τούτων τῶν ἑπτὰ γεγόνασιν ὁ πρῶτος διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ ἔσχατος διὰ τὴν κακίαν. Ὁ πρῶτος ὁ Στέφανος περιφανὴς ἐγένετο καὶ ἐπίσημος, ὡς πλήρης πίστεως, ἤγουν καθότι εἶχε πίστιν θερμὴν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην, καὶ καρποφοροῦσαν πάντα

ὅρα τὸ μην. τοῦ Ἰανν. τῇ 4. ἡμέρ.

τὰ θεάρεςα ἔργα. Ἔτι δὲ καὶ ὡς πλήρης πνεύματος ἁγίου, τουτέςιν ὡς πεπληρωμένος τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος,
Πράξ. 6. 8. 10. δι᾽ ἧς « Ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα » ἐν τῷ λαῷ. » Καὶ μετὰ τοσαύτης σοφίας καὶ δυνάμεως ἐδίδασκεν, ὥςε οὐδεὶς ἠδύνατο ἀντιςῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. Ὁ δὲ ἔσχατος, ἤγουν ὁ Νικόλαος, ὅςις, Ἕλλην ὢν πρῶτον, προσῆλθεν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν πίςιν, ἐξ οὗ προσήλυτος ἐλέγετο, ἔπειτα πιςεύσας εἰς Χριστὸν ἐκλέχθη σὺν τοῖς λοιποῖς διακόνοις, μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐπιτην χειροτονίαν καὶ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐπιςασίαν ἀρχηγὸς ἐγένετο τῆς ἐξ αὐτοῦ λαβούσης τὸ ὄνομα αἱρέσεως τῶν Νικολαϊτῶν. Τούτους δὲ τοὺς ἑπτὰ ἄνδρας παρέςησαν οἱ τούτους ἐκλέξαντες ἐνώπιον τῶν ἀποςόλων.

Πράξ. 6. 6. Οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποςόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

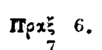
Τὸ μὲν πλῆθος τῶν μαθητῶν παρέςησε τοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν ἐκλεχθέντας ἑπτὰ ἄνδρας ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, οἱ δὲ ἀπόστολοι προσευχηθέντες, ἔθηκαν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπάνω εἰς τὰς τούτων κεφαλάς· ὅτι δὲ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ τῶν χειρῶν ἐπίθεσις σημαίνει μετάδοσιν χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος, φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν ἑξῆς παραδειγμάτων· ὅτε οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ἤκουσαν, ὅτι οἱ Σαμαρεῖται ἐδέχθη-
Πράξ. 8. 15, 1714. σαν « Τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς » αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην. » Αὐτοὶ δὲ ἐλθόντες ἐκεῖ, « Προσηύξαντο περὶ » αὐτῶν· καὶ ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐ» αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. » Ὁμοίως καὶ οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπόστολοι, ὅτε ἀπέλυσαν τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον, ἐνήστευσαν καὶ προσηύξαντο, καὶ « Ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν. » Πράξ. 13. 3.
Τοῦτο αὐτὸ ἐποίησεν ἔπειτα καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος, ἤγουν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτοῦ μετέδωκε τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ μαθητάς.
« Καὶ ἐπιθέντος, λέγει ὁ Ἱερὸς Λουκᾶς, Πράξ. 19. 6.
» αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ » πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ᾽ αὐτούς· ἐλάλουν τε » γλώσσαις καὶ προεφήτευον. » Οὐδεὶς οὖν ἀμφιβάλλει, ὅτι καὶ οὗτοι οἱ ἑπτὰ ἄνδρες ἔλαβον θεοῦ χάριν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων, ἀμφιβολία δὲ προκύπτει περὶ τοῦ ποῖον χάρισμα ἔλαβον οὗτοι. Τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι Χρυσ. εἰς τὰς Πράξ.
αὐτοὶ οὐκ ἐχειροτονήθησαν διάκονοι, καθότι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ οἰκονομία οὐκ ἦν ἐπάγγελμα τῶν διακόνων, ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων. Τινὲς δὲ νομίζουσιν, ὅτι αὐτοὶ ἔλα- Θεοφ. εἰς τὰς Πράξ.
βον καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν πρεσβυτέρων. Ἄλλοι δὲ ἐπιβεβαιοῦσιν, ὅτι οἱ Οἰκουμ. εἰς τὰς Πράξ.
ἀπόστολοι ἐχειροτόνησαν αὐτοὺς εἰς διακόνους οὐ κατὰ τὸν βαθμὸν τὸν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τῆς περὶ τὴν τράπεζαν οἰκονομίας, τουτέστιν ἵνα μὴ ἀμελῶς, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἀκριβείας διανέμωσι τὰ πρὸς τροφὴν εἰς τοὺς ὀρφανοὺς καὶ εἰς τὰς χήρας. Ἀλλ᾽ ἐὰν ςοχα-

σθῇς, ὅτι οἱ ἀπόστολοι παρήγγειλαν, ἵνα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν ἐκλέξῃ ἄνδρας οὐ μόνον μεμαρτυρημένους ἐπ' ἀρετῇ καὶ ἐπιτηδειότητι, ἀλλὰ καὶ πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας· καὶ ὅτι ὑπὲρ τούτων οὐ μόνον προσηύξαντο, ἀλλὰ καὶ ἐχειροτόνησαν αὐτούς· παρατηρήσῃς δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ Στέφανος οὐ μόνον ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα, ἀλλὰ καὶ παῤῥησίᾳ ἐδίδασκε κηρύττων τὸν Χριστὸν, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου περὶ Χριστοῦ δημηγορήσας, ἐξήλεγξε τὸ σκληροτράχηλον ἦθος καὶ τὴν θεοκτονίαν τῶν Ἑβραίων· ἐὰν, λέγω, ταῦτα στοχασθῇς καὶ παρατηρήσῃς, μόλις πείθεσαι, ὅτι αὐτοὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν, εἰμὴ ὑπηρέται τῆς σωματικῆς τραπέζης· πείθεσαι δὲ μᾶλλον, ὅτι ἦσαν διάκονοι οὐ μόνον τῆς σωματικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς ὑπηρεσίας· καὶ ὅτι οἱ ἀπόστολοι διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς χειροτονίας μεταδόντες αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, κατέστησαν αὐτοὺς διακόνους καὶ τῶν θείων μυστηρίων καὶ τῆς διανομῆς τῶν σωματικῶν τροφῶν· ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ἡ πρᾶξις τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ καιροῦ τῶν ἀποστόλων, ἕως καὶ τῆς ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἡμέραις· διότι ἀφ' οὗ ἡ πίστις ἁπλώθη εἰς πολλὰ τοῦ κόσμου μέρη, καὶ ἔπαυσε τὸ κοινόβιον τῶν τότε ἐν Ἱεροσολύμοις Χριστιανῶν, ἀκολούθως δὲ καὶ ἡ φροντὶς τῆς κοινῆς τραπέζης, ἐχειροτονοῦντο μὲν, καὶ ἄχρι τοῦ νῦν χειροτονοῦνται οἱ διάκονοι καθὼς καὶ τότε, πλὴν ἀργοῦσιν ἀπὸ τῆς τότε σωματικῆς ὑπηρεσίας, ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἀνάγκη, ὑπηρετοῦσι δὲ μόνον τὰ θεῖα μυστήρια. Μαρτυρεῖ περὶ τούτου ὁ μὲν θεοφόρος Ἰγνάτιος ὁ τῶν Ἀποστόλων σύγχρονος, λέγων· «Δεῖ δὲ τοὺς διακόνους » ὄντας μυστηρίων Χριστοῦ Ἰησοῦ, κατὰ » πάντα τρόπον ἀρέσκειν· οὐ γὰρ βρωμάτων καὶ ποτῶν εἰσι διάκονοι, ἀλλ' ἐκ» κλησίας θεοῦ ὑπηρέται.» Καὶ κατωτέρω· «Τί δὲ Διάκονοι; ἀλλ' ἢ μιμηταὶ τῶν » ἀγγελικῶν δυνάμεων, λειτουργοῦντες » αὐτῷ λειτουργίαν καθαρὰν καὶ ἄμωμον, » ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος Ἰακώβῳ τῷ μακα» ρίῳ.» Ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Πολύκαρπος ὁ τοῦ θεολόγου Ἰωάννου μαθητὴς γράφει ταῦτα· «Ὁμοίως διάκονοι ἄμεμπτοι κατενώπιον » αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης, ὡς θεοῦ ἐν » Χριστῷ διάκονοι, καὶ οὐκ ἀνθρώπων.» Ὁ δὲ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἐφανέρωσεν εἰδικῶς, Ποία ἦν ἡ πνευματικὴ ὑπηρεσία τῶν τότε διακόνων, λέγων· «Οἱ » καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι διδόασιν » ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ » τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ » ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέ» ρουσιν.» Ἀκούσατε νῦν καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα μετὰ τὴν ἱστορίαν τὴν περὶ τῶν ἑπτὰ διακόνων λέγει ὁ ἅγιος ἱστοριογράφος.

Ἰγν. Ἐπιστ. ἐν Τράλ.

Πολυκαρ. Ἐπις. ἐν Φιλιπ.

Ἰουστ. ἐν τῇ 2. Ἀπολογ.

Πράξ 6. 7.

Καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα· πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει.

ατὰ τρεῖς τρόπους νόησον τὴν αὔξησιν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ. Ηὔξανεν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἢ καθότι πολυπλασιαζόμενος ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς Χριςὸν πιςευόντων, ἐπολυπλασίαζε καὶ τὰ ςόματα τῶν κηρυττόντων τὴν χριςιανικὴν πίςιν· ἢ καθότι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐκαρποφόρουν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας πολυπλασίους τοῦ λόγου τοὺς καρπούς, ἤγουν τὰς θεοφιλεῖς ἀρετάς· ἢ καθότι καὶ τὰ δύω ὁμοῦ ἐγίνοντο, καὶ ὁ ἀριθμὸς δηλαδὴ τῶν ἱεροκηρύκων ηὔξανε, καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἀρετῶν ἐπολυπλασιάζοντο. Ὅθεν τὸ, « καὶ » ἐπληθύνετο, » ὡς αἰτιολογικόν ἐστιν· ηὔξανε, λέγει, ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καθότι » πολλὰ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθη- » τῶν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν Ἑβραίων ἱερέων πολὺς ὄχλος, τουτέςι πλῆθος δυσαρίθμητον « Ὑπήκουον τῇ πί- » στει, » δεχόμενοι δηλονότι τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν, ὑπετάσσοντο εἰς πάσας τὰς ἐντολὰς καὶ παραγγελίας, ὅσας αὐτὴ διδάσκει.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ.

Ποθεν ἆρά γε ἐν ὀλίγῳ καιροῦ διαςήματι τόσον πολλὰ ἐπλήθυνεν ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ἱερέων ὄχλος πολὺς ἐπιστρέψαντες ἐπίστευσαν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν; Ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἐςι τὸ πρῶτον τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν αἴτιον. Ἡ θεία χάρις εὑροῦσα τότε τοὺς ἀξίους ἑαυτῆς, ἐνήργει εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ ἐπέςρεφεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πλάνης αὐτῶν· καὶ τὰ θαύματα δὲ τὰ ἐξαίσια, τὰ καθ' ἑκάςην ἡμέραν ὑπὸ τῶν Ἀποςόλων γινόμενα, ἔπειθον τὸν νοῦν αὐτῶν πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἡ δύναμις, ἣν ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν λόγον, τὸν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κηρυττόμενον, ὡς μαγνῆτις ἔσυρε τὴν ψυχὴν τῶν ἀκροατῶν εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. Πλὴν καὶ αὐτὸ τὸ ὑπέρλαμπρον φῶς τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων ἀρετῶν τῶν Ἀποστόλων πολλὰ ἐφώτιζε καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροωμένων τὸν λόγον τῆς πίστεως· τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς ἔχει δύναμιν, ἥτις θαυμασίως καὶ φωτίζει καὶ πείθει τὸν νοῦν τοῦ

ἀνθρώπου, καὶ ἐφέλκει αὐτὸν πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐναρέτου διδασκομένων. « Οὕτω λαμψάτω, εἶπεν ὁ κύριος, » τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, » ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ » δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς » οὐρανοῖς. » Καθὼς δὲ τὸ φῶς τῶν καλῶν ἔργων φωτίζει τοὺς πιστοὺς, καὶ διεγείρει αὐτοὺς πρὸς δοξολογίαν τοῦ θεοῦ· οὕτω φωτίζει καὶ τοὺς ἀπίστους, καὶ ἐξεγείρει τὸν νοῦν αὐτῶν πρὸς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν. Ἐνεργεῖ δὲ ἐν ἡμῖν τῆς ἀρετῆς τὸ φῶς, εἴτε ἐπειδὴ αἱ ἀρεταί εἰσιν ἔργα τῆς θείας χάριτος, εἴτε ἐπειδὴ τῆς ἀρετῆς τὰ σπέρματα ἐμπεφυτευμένα εἰσὶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὰ δὲ κατὰ φύσιν καὶ ἀρέσκουσι καὶ ἐφέλκουσιν. Αἰσθητὴ γίνεται ἐσωτερικῶς τούτου τοῦ φωτὸς ἡ ἐνέργεια, διότι ὅταν βλέπωμεν τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, αἰσθανόμεθα συνειδήσεως ἔλεγχον, καρδίας κατάνυξιν, μιμήσεως ἐπιθυμίαν, κλίσιν πρὸς ὑπακοὴν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐργάτου τῶν ἀρετῶν λεγομένων καὶ διδασκομένων. Βλέποντες τὴν ἁγιότητα τῶν ἔργων τοῦ διδασκάλου, συμπεραίνομεν, ὅτι καθὼς εἰσὶν ἅγια τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὕτως ἀληθινὰ καὶ ἅγιά εἰσιν ὅσα αὐτὸς διδάσκει· ὅσον δὲ περισσοτέρα ἡ ἀρετὴ, τόσον περισσότερόν ἐστι καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς φῶς· ὅσον δὲ περισσότερον τὸ φῶς, τοσοῦτον περισσότερος καὶ ὁ φωτισμός. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἀποστόλων ὑπὲρ ἄλλοτέ ποτε ἔλαμψεν ὁ πυρσὸς τῶν θεαρέστων ἔργων, διὰ τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἄλλοτέ ποτε πλῆθος τότε ἀνθρώπων ἀξίων τοῦ φωτὸς ἐφωτίσθη.

Ματθ. 5. 16.

Ἔβλεπον οἱ τότε ἄνθρωποι τόσην καθαρότητα εἰς τὰ ἤθη, τόσην περιφρόνησιν τῶν ἐπιγείων, τόσην ἀγάπην εἰς τὸν πλησίον, τόσην ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχοὺς, τόσην ἀρετὴν εἰς πάντα τὰ ἔργα τῶν Ἀποστόλων· ἔβλεπον ὅτι οἱ μὲν πιστεύοντες, ἐπώλουν τα ὑπάρχοντα αὐτῶν, καὶ ἔβαλλον τῆς τιμῆς αὐτῶν τὰ ἀργύρια παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων· οἱ δὲ Ἀπόστολοι μετήρχοντο αὐτὰ πρὸς διατροφὴν καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς χρείας τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ πάντων τῶν δεομένων· ἔβλεπον ἐκεῖνο τὸ ἐπουράνιον κοινόβιον, ἐν ᾧ οὐδεὶς εἶχεν ἴδιον πρᾶγμα, ἀλλ' ἦσαν πάντα κοινά· ἔβλεπον μεταξὺ τῶν πιστευόντων τόσην ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ συμφωνίαν, ὥστε ἐφαίνετο μία καὶ ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ ὅλου ἐκείνου τοῦ πλήθους. Εἶδον μετὰ πόσης φρονήσεως καὶ ἀπροσπαθοῦς οἰκονομίας καθησύχασαν εὐθὺς τὸ μικρὸν τοῦ γογγυσμοῦ σκάνδαλον, ῥιζόθεν αὐτὸ ἀνασπάσαντες· ἔβλεπον, λέγω, τὰ ὑπέρλαμπρα φῶτα πασῶν τῶν ἀρετῶν τῶν ἀποστόλων, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐφωτίζοντο, φωτιζόμενοι δὲ ἐγνώριζον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τὴν ἀλήθειαν· μία ὅμως μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἀποστολικῶν ἀρετῶν ὑπερλάμπουσα, οὐ μόνον κατεφώτιζε τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία ἦν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν, ἤγουν ἡ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀνεξικακίας. Αὐτὴ κατῴκησεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀποστόλων, καὶ αὐτὴ συνήργησε πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ κόσμου.

Πραξ. 4. 32.

Πόσον ἠγάπησαν οἱ Ἀπόστολοι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν θεῖον αὐτῶν διδάσκαλον καὶ σωτῆρα, φανερόν ἐστι, καὶ οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως ἔχει χρείαν· διότι αὐτοὶ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ οὐ μόνον ἐγκατέλιπον πατρίδα καὶ οἰκίαν, φίλους καὶ συγγενεῖς, καὶ πάντα ὅσα εἶχον· οὐ μόνον μετὰ μεγάλης προθυμίας εἰσέβησαν εἰς μακρὰς ὁδοιπορίας, εἰς καθημερινοὺς κινδύνους, εἰς ἐπιθανατίους κακουχίας, διωγμοὺς ὑποφέροντες καὶ ῥαβδισμοὺς καὶ φυλακὰς καὶ βασάνους· ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς καταφρονήσαντες, παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς θάνατον. Ὅταν οὖν ἔβλεπον ἐκείνους τοὺς ἱερεῖς καὶ ἄρχοντας τοῦ συνεδρίου, οἵτινες ἀδίκως κατέκριναν εἰς θάνατον τὸν ἀναμάρτητον Ἰησοῦν· ὅταν ἔβλεπον ἐκείνους τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐῤῥάπισαν, καὶ ἐκολάφισαν, καὶ ἐφραγγέλωσαν, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν· ποῖα ἄρά γε κινήματα ἐποίει τότε ἡ φύσις κατ' αὐτῶν; ἄρά γε οὐκ ἐξανίσατο κατ' αὐτῶν τῆς μνησικακίας ὁ λογισμὸς λέγων· Οὗτοί εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐξέτειναν ἀδίκους χεῖρας, καὶ θανάτῳ ἀσχήμονι ἐθανάτωσαν τὸν διδάσκαλον ὑμῶν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου; οὗτοί εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες οὐ μόνον ἐσταύρωσαν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔνδοξον ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν παντὶ τρόπῳ κατακρύψαι ἐσπούδασαν; αὐτοί εἰσιν οἱ ἐπίβουλοι τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Ὅθεν ἀνάξιοί εἰσι τῆς ἀκροάσεως τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς ὑποδοχῆς τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῆς σωτηρίας. Φύγετε οὖν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀποστρέψατε ἀπ' αὐτῶν τὸ πρόσωπον ὑμῶν, καὶ ἐγκαταλείψατε αὐτοὺς εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἰδίας ἀπωλείας· ἄρά γε οὐκ ἔλεγε Ῥωμ. 7. 23.
ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ὁ νόμος ὁ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ὁ ἀντιστρατευόμενος τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς, καὶ βιάζων ἡμᾶς, ἵνα πράξωμεν ἐκεῖνα ὅσα οὐ θέλομεν; Περὶ τούτου οὐδόλως ἀμφιβάλλεις, ἐὰν στοχασθῇς, ὅτι ἄνθρωποι ἦσαν καὶ αὐτοὶ καθὼς καὶ ἡμεῖς.

Βλέπε ὅμως τὴν τῆς ἀνεξικακίας αὐτῶν ὑπέρλαμπρον μεγαλειότητα. Ἄρχονται αὐτοὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Σολομῶντος καὶ ἐν τῷ Ἱερῷ, ἐν μέσῳ ἐκείνων τῶν Ἱερέων καὶ Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, καὶ ἐν μέσῳ ἐκείνων τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες κατέκριναν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὸν, σταυρώσαντες ἐν μέσῳ δύω ληστῶν. Τί δὲ κηρύττουσιν εἰς αὐτούς; Κηρύττουσι μετάνοιαν, καὶ προτρέποντες αὐτοὺς ἵνα πιστεύσωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν· ὑπόσχονται εἰς αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος τὰ χαρίσματα. « Μετανοήσατε, ἔλεγον
» πρὸς αὐτοὺς, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος Πραξ. 2. 35.
» ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς » ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ λήψεσθε τὴν δωρε» ὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. » Τί δὲ ἄλλο ἐστὶ τοῦτο, εἰμὴ προθυμία πρὸς τὸ εὐεργετῆσαι ἐκείνους, οἵτινες παρέδωκαν εἰς σαυρικὸν θάνατον τὸν Χριστὸν, ὃν αὐτοὶ τοσοῦτον ἠγάπησαν, ὥςε ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὴν ἰδίαν αὐ-

τῶν ζωὴν κατεφρόνησαν; τοῦτο δὲ τί ἄλλο ἐστὶν, εἰμὴ ἀνεξικακία καρδίας, καὶ τελεία ἀμνησικακία;

Δυσκόλως βλέπομεν ἐν ἱλαρῷ ὄμματι τοὺς βλάψαντας ἐκείνους τοὺς φίλους, οὓς ἡμεῖς καθ' ὑπερβολὴν ἀγαπῶμεν· δυσκόλως ἀμνημονοῦμεν τὴν βλάβην καὶ ἀδικίαν τὴν γενομένην πρὸς τοὺς ἠγαπημένους ἡμῶν φίλους· οὐδεὶς δὲ ἀγωνίζεται παντὶ τρόπῳ ἵνα εὐεργετήσῃ τοὺς φονεῖς τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ φίλου. Μόνη ἡ τῶν θείων ἀποςόλων ἀμνησικακία ἐτελείωσε τὸ μέγα κατόρθωμα· αὐτοὶ ἀφιέρωσαν πάσας τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἵνα εὐεργετήσωσι τοὺς ἐχθροὺς καὶ διώκτας, καὶ φονεῖς τοῦ ὑπ' αὐτῶν ὑπὲρ πάντα ἀγαπηθέντος Ἰησοῦ Χριςοῦ, νουθετοῦντες καὶ διδάσκοντες αὐτοὺς τῆς αἰωνίου σωτηρίας αὐτῶν τὰ ἅγια μαθήματα.

Ἀκούσατε δὲ καὶ ἔτι περισσοτέραν ἀνεξικακίαν. Ἀληθῶς πολλὰ ἀνεξίκακός ἐςιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εὐεργετεῖ τοὺς φονεῖς τοῦ φίλου αὐτοῦ, πλὴν πολλῷ περισσότερον ἀνεξίκακός ἐστιν ἐκεῖνος, ὅςις εὐεργετεῖ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ δέροντας αὐτόν. Διότι διὰ τὴν ἐν ἡμῖν φιλαυτίαν, κἂν πολλὰ ἀγαπῶμεν τὸν φίλον, ἀγαπῶμεν ὅμως ἑαυτοὺς περισσότερον ἢ ἐκεῖνον. Οἱ θεῖοι Ἀπόςολοι ἐφάνησαν εὐεργέται οὐ μόνον τῶν ςαυρωσάντων τὸν ὑπερηγαπημένον αὐτοῖς Ἰησοῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν διωκόντων καὶ τυραννούντων αὐτούς. Ὅ-
Πράξ. 4. 5, 6. ταν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ ὁ Ἄννας ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ὁ Καϊάφας, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, ἤκουσαν ὅτι οἱ Ἀπόστολοι κηρύττουσι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, διὰ τῶν θαυμάτων βεβαιοῦντες τὸ κήρυγμα, καὶ ὅτι χιλιάδες ἀνθρώπων πιστεύουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, τότε συναχθέντες καὶ ςήσαντες ἐν μέσῳ αὐτῶν τοὺς ἀποστόλους ἐφοβέρισαν αὐτοὺς αὐςηρῶς, παραγγείλαντες αὐτοῖς, ἵνα εἰς τὸ ἑξῆς μηδὲ διδάσκωσι, μηδὲ τὸ καθόλου λαλῶσι ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τί δὲ ἐποίησαν οἱ Ἀπόστολοι ταῦτα ἀκούσαντες; ἆρά γε ἐκάκισαν κατὰ τῶν φοβερισάντων αὐτούς; ἆρά γε εἶπον· Ἡμεῖς ἐπιθυμοῦντες τὴν σωτηρίαν ὑμῶν, σπεύδομεν ἀποκαλύψαι ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως· ἐπειδὴ δὲ οὐ θέλετε, ἀλλὰ φοβερίζετε ἡμᾶς, ἡμεῖς εἰς τὸ ἑξῆς σιωπήσομεν, ὑμεῖς δὲ κληρονομήσετε τὴν εἰς τοὺς ἀπειθεῖς ἡτοιμασμένην κόλασιν; Οὐχὶ, οὐδὲν τούτων εἶπον. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν μετὰ πάσης πρᾳότητος ἀποκριθέντες, κατέστησαν αὐτοὺς κριτὰς ταύτης τῆς ὑποθέσεως· « Κρίνατε, Πραξ. 4. 19, 20.
» λέγουσι πρὸς αὐτοὺς, ὑμεῖς, εἰ δίκαιόν » ἐςιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν » μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ. Οὐ δυνάμεθα γὰρ » ἡμεῖς, ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λα» λεῖν. » Ἔπειτα προσευχηθέντες, καὶ ζητήσαντες τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ τὴν βοήθειαν, πάλιν μετὰ παῤῥησίας ἐσπούδαζον εὐεργετῆσαι αὐτοὺς, τοῦ θεοῦ τὸν λόγον κηρύττοντες.

Καὶ οἱ μὲν ἀπόστολοι μηδόλως μνησικακήσαντες πάλιν κηρύττουσιν, οἱ δὲ

Ἰουδαῖοι θεομαχοῦντες κατακλείουσιν αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ. Ἐπειδὴ ἄγγελος κυρίου ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, αὐτοὶ δὲ ἐλθόντες εἰς τὸ ἱερὸν θαρσαλέως ἐδίδασκον, ἁρπάσαντες αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ διὰ στρατιωτικῆς χειρὸς, παρέστησαν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου αὐτῶν. Ἐκεῖ δὲ οἱ ἄδικοι καὶ ἀπάνθρωποι ὑβρίσαντες αὐτοὺς καὶ δείραντες ἀνιλεῶς, ἐξέβαλον καὶ ἐδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. Τί δὲ ἐποίησαν οἱ ταῦτα παθόντες ἀπόστολοι; ἐμίσησαν τοὺς ὑβρίσαντας καὶ ῥαβδίσαντας αὐτούς; ἔπαυσαν τὸ κήρυγμα; ἢ κἂν ἐλυπήθησαν, ἢ ἐταράχθησαν, ἢ ἐσκυθρώπασαν; οὐχί. Ἀκούσατε δὲ τί ἐποίησαν.
Πραξ. 5. 41. « Οἱ μὲν οὖν, λέγει ὁ θεῖος ἱστορικὸς, ἐπο-
» ρεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ » συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ » κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. » Ὢ ἀνεξικακίας ὑπερβολή· τὴν καταφρόνησιν καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἀτιμίας λογίζονται δόξαν καὶ ἀξιώματα. Ὢ ἀμνησικακίας τελειότης· οἱ ῥαβδισμοὶ προξενοῦσι χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν εἰς τὰς ἀνεξικάκους τῶν ἀποστόλων καρδίας. « Ἐπο» ρεύοντο, λέγει, χαίροντες ἀπὸ προσώπου » τοῦ συνεδρίου. » Διατί δὲ ἔχαιρον; « Ὅ» τι ἠξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ » ἀτιμασθῆναι. » Μετὰ δὲ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς πληγὰς προθύμως κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πάλιν καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑβρίσαντας καὶ ῥαβδίσαντας εὐεργετοῦσι κηρύττοντες τῆς σωτηρίας τὸν λόγον. « Πᾶσάν τε ἡμέραν » ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύσαν» το διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰη» σοῦν τὸν Χριστόν. » Τοῦτο ἀληθῶς ἐστιν ἀκακία πλήρης ἁγιότητος.

Ποῖος ἄνθρωπος νομίζει τὰς ὕβρεις τιμὴν, καὶ τὴν καταφρόνησιν ἀξίωμα; ποῖος ἄνθρωπος χαίρει, ὅταν ῥαβδίζωσιν αὐτὸν οἱ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετούμενοι; ποῖος ἄνθρωπος ἀτιμαζόμενος καὶ ῥαβδιζόμενος ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντων, πάλιν εὐεργετεῖ αὐτούς; Οὐαὶ ἡμῖν τοῖς τρισαθλίοις, ὅτι οὐδόλως μιμούμεθα ταῦτα τὰ ἅγια παραδείγματα. Ὅταν ἐγὼ συμβουλεύω τινὰ τὰ συμφέροντα αὐτῷ, κἂν ἐκεῖνος μηδὲ δέρῃ, μηδὲ ἐλέγχῃ, μηδὲ φοβερίζῃ με, μηδὲ λέγῃ μοι, σιώπα, σημεῖα δὲ μόνα ὀργῆς ἐμφανίζει εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἐγὼ τότε εὐθὺς κακίζω, καὶ σιωπῶ, καὶ κλείω τὸ στόμα μου, καὶ στρέφω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐγκαταλείπω αὐτὸν εἰς τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ τὸν βυθόν. Καὶ ὁ μὲν τρισμακάριος Παῦλος μεγαλοφώνως παρακαλεῖ ἡμᾶς, λέγων· « Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς 1. Κορ. 4. 16. ϗ 11. 1.
» μιμηταί μου γίνεσθαι. » Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ. Ἡμεῖς δὲ ὡς κωφοὶ καὶ ἀναίσθητοι μηδόλως ἀκούοντες τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἱκεσίαν, μηδὲ αἰσθανόμενοι τὴν ἐξ αὐτῆς σωτηριώδη ὠφέλειαν, τόσον μακρὰν ἀπέχομεν ἀπὸ τῆς μιμήσεως τούτου τοῦ ἀποστολικοῦ παραδείγματος, ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς. Οὐαὶ ἡμῖν τοῖς τρισαθλίοις, ὅτι οὐδόλως γνωρίζομεν πόσον ὕψος ἔχει τῆς ἀνεξικακίας ἡ ἀρετὴ, καὶ πόσον μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα κατώρθωσεν αὐτὴ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

Ἡ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀνεξικακίας ἐγένετο πρόξενος τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας. Τοῦτο φαίνεται παράδοξον καὶ ἀλλόκοτον, ὅμως ἐστὶ βέβαιον καὶ ἀληθέστατον. Ἀκούσατε τὴν ἀπόδειξιν· χωρὶς πίστεως οὐδεὶς δύναται σωθῆναι· μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ θεηγόρος Παῦλος, λέγων· « Χωρὶς δὲ πίστεως » ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. » Οὐδεὶς δὲ πιστεύει χωρὶς κηρύγματος. Ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ὁ αὐτὸς ἀπόστολος. « Πῶς δὲ πιστεύσουσι, » λέγει, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι » χωρὶς κηρύσσοντος ; » Ἐπέμφθησαν ἀληθῶς παρὰ θεοῦ οἱ ἀπόστολοι εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἵνα κηρύξωσι τὴν εὐαγγελικὴν πίστιν. « Πορευθέντες, εἶπε πρὸς » αὐτοὺς ὁ Κύριος, εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, » κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. » Ἀλλ' ἐὰν οἱ ἀπόστολοι οὐκ ἦσαν ἀνεξίκακοι, ἀλλὰ μνησίκακοι καὶ ἐκδικητικοί, τουτέστιν, ἐὰν αὐτοί, ὅτε ὕβριζον αὐτούς, οὐκ εὐλόγουν, ἀλλ' ἀνθύβριζον τοὺς ὑβρίζοντας· καὶ ὅταν ἐδίωκον αὐτούς, οὐκ ὑπέφερον τὸν διωγμόν, ἀλλ' ἀπεστρέφοντο τοὺς διώκτας· καὶ ὅταν ἐβλασφήμουν αὐτούς, οὐ παρεκάλουν τοὺς βλασφημοῦντας, ἀλλ' ὠργίζοντο καὶ ἔφευγον αὐτούς· ἆρά γε ἐπέστρεφεν ὁ κόσμος ; ἆρά γε ἐπίστευε τόσον ἄμετρον πλῆθος ἀνθρώπων ; οὐχί. Ἐὰν οἱ ἀπόστολοι οὐκ εἶχον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν μακαρίαν ἀρετὴν τῆς ἀνεξικακίας, ἀλλ' ἦσαν μνησίκακοι καὶ ὀργίλοι καὶ ἐκδικητικοί, ἔκλειον ἀναμφιβόλως τὸ στόμα, καὶ ἔστρεφον τὰ νῶτα, καὶ ἐμίσουν τοὺς ἀδικοῦντας καὶ διώκοντας αὐτούς. Ὅθεν ἔπαυε τῆς πίστεως τὸ κήρυγμα, ἑπομένως, μηδενὸς κηρύττοντος, ἔμενον οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ σκότος τῆς ἀπιστίας· τῆς ἀνεξικακίας οὖν κατόρθωμά ἐστιν ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ κόσμου.

Ἑβρ. 11, 16. — Ῥωμ. 10, 14. — Μαρκ. 16, 15.

Ἐὰν δὲ στοχασθῇς, πόθεν προέρχονται πάντα τὰ κακά, ὅσα εἰς τὸν κόσμον γίνονται, βλέπεις, ὅτι τὰ περισσότερα συμβαίνουσιν, ἐπειδὴ ἔφυγεν ἡ ἀνεξικακία ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν, ἀντ' αὐτῆς δ' ἐρριζώθη ἡ μνησικακία καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδικήσεως. « Ἀνένδεκτόν ἐστιν, εἶπεν ὁ Κύριος, μὴ » ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. » Ἄνθρωποι σαρκαφοροῦντες, τὸν κόσμον οἰκοῦντες, ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειραζόμενοι, εὔκολα καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ ἔργου παροργίζομεν ἀλλήλους. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐσμὲν ἀνεξίκακοι, διὰ τοῦτο ἄλλος τὸν ἄλλον οὐχ ὑποφέρει, ἄλλος τοῦ ἄλλου τὸ σφάλμα οὐ συμπαθεῖ. Διὰ ἕνα λόγον πληκτικόν, πολλάκις δὲ καὶ διὰ ἓν περιφρονητικὸν σχῆμα πόσον ὀργιζόμεθα καὶ ἀγανακτοῦμεν, πόσον ἀποστρεφόμεθα καὶ μισοῦμεν τοὺς ἀδελφούς ; διὰ μίαν εὐτελῆ καὶ πρόσκαιρον ζημίαν, πόσαι ἐπιβουλαί, πόσαι συκοφαντίαι, πόσαι ψευδομαρτυρίαι, πόσαι ταραχαί, πόσαι μάχαι, πόσα σκάνδαλα, πόσα ἐλεεινὰ καὶ φοβερὰ ἁμαρτήματα ; ἐὰν βάλῃς εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀνεξικακίαν, τότε βλέπεις ὅτι γίνονται οἱ ἄνθρωποι « Ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί· » τότε ὁ εἷς ὑποφέρει τοῦ ἄλλου τὴν ἀσθένειαν, καὶ συμπαθεῖ τὸ τούτου σφάλμα· τότε βλέπεις τοῦτον εὐλογοῦντα τοὺς ὑβρίζοντας, ἐκεῖνον

Λουκ. 17, 1. — Ματθ. 10, 16.

ἀγαθοποιοῦντα τοὺς διώκοντας, τὸν ἄλλον
μὴ ἀποδιδόντα κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ
Ρωμ. 12. 17. προνοούμενον, « Καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀν-
» θρώπων· » τότε ἐκλείπουσι τὰ κακὰ ἐκ
τῆς γῆς, βλέπεις δὲ τὴν ἀγαθότητα εἰς τὰ
ἤθη, τὴν εἰρήνην εἰς τὰς πολιτείας, τὴν
ἀγάπην εἰς τὰς ὁμηγύρεις, τὴν ἐκπλήρω-
σιν τῶν νόμων εἰς πάντα τόπον· βλέπεις
τότε ἐκπληρουμένην τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου
διδαχθεῖσαν εἰς ἡμᾶς προσευχὴν, ἤγουν
Ματθ. 6. 10. τὸ, « Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθήτω
» τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς
» γῆς. » Ἐκπληροῦσι τότε τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ οἱ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι, καθὼς καὶ οἱ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἄγγελοι. Ἔρχεται τότε
ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους,
τουτέστι βασιλεύει εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν
ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ τίς δύναται φυτεῦσαι εἰς τὴν καρ-
δίαν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀνεξικακίας τὴν
μεγάλην καὶ θαυμασίαν ἀρετήν; καὶ τίς
ἄλλος, παντοκράτωρ Κύριε, εἰμὴ σὺ ὁ πα-
νοικτίρμων καὶ παντοδύναμος; Σὺ οὖν,
Κύριε, ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος ἐξαπόστειλον
αὐτὴν ἐξ ὕψους κατοικητηρίου σου εἰς τὰς
ψυχὰς ἡμῶν· ἵνα δι' αὐτῆς ἀλλήλων τὰ βά- Γαλ. 6. 2.
ρη βαστάζοντες, ἀναπληρώσωμεν τὸν θεῖον
καὶ σωτήριον νόμον σου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
τῷ σωτῆρι ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΥΤΟΥ.

ΒΛΕΠΟΜΕΝ εἰς τὴν σήμερον ἀναγνωσθεῖ-
σαν τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων ἱστορίαν
πεπληρωμένον κατὰ πάντα τοῦτον τὸν λό-
γον τοῦ Κυρίου. « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔρ-
Ἰωάν. 14. 12. » γα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει. » Ὁ μὲν
δεσπότης τῶν ἁπάντων, τὸν ἐν τῇ προβα-
τικῇ κολυμβήθρᾳ παράλυτον ἰάτρευσεν
ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, ἥτις τριάκοντα καὶ ὀ-
κτὼ ἔτη αὐτὸν ἐβασάνιζεν· ὁ δὲ Πέτρος, ὁ
εἰς αὐτὸν πιστεύσας, τὸν ἐν Λύδδα Αἰνέαν,

τὸν ὀκτὼ ἔτη ἐπὶ κραβδάτῳ κατακείμενον, ἀναστήσας ἀπὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ, ὑγιῆ κατέστησεν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δι' ἑνὸς λόγου, ἔγειραι, ἔδωκε ζωὴν εἰς τὴν νεκρὰν θυγατέρα τοῦ Ἰαείρου. Ὁ δὲ εἰς αὐτὸν πι-
Μάρκ 5. 41 στεύσας Πέτρος δι' ἑνὸς λόγου, ἀνάστηθι, ἐκ
Πραξ. 9, 40 νεκρῶν ἀνέστησε τὴν Ταβιθά. Ὦ πόσον τερπνὰ καὶ κατανυκτικὰ εἰσὶ τῆς μεγαλειότητος καὶ εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια. Ὦ πόσον φανερὰ φαίνεται ἐν αὐτοῖς ἡ δύναμις τῆς πίστεως· ἡ πίστις καὶ τὰ θαυμάσιά εἰσι δύω πράγματα ἔχοντα μεταξὺ ἀλλήλων μεγάλην σχέσιν, καὶ συνάφειαν. Ἀκούσατε, ἀδελφοὶ, ὅλην τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἱστορίαν μετὰ τῆς πρεπούσης παρατηρήσεως καὶ προσοχῆς, ἵνα κατανοήσαντες τὴν ἀμοιβαίαν σχέσιν τὴν μεταξὺ τῆς πίστεως καὶ τῶν θαυμάτων, πληροφορηθῆτε, ὅτι ἡ πίστις ἐστὶ τῶν θαυμάτων ἡ μήτηρ, τὰ δὲ θαύματα τῆς πίστεως τὸ στήριγμα.

Πραξ. 9, 32. **Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐγένετο Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν.**

Ὅσον καιρὸν ἐκράτει ὁ βαρὺς διωγμὸς κατὰ τῆς νεοσυστηθείσης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὁ Πέτρος μετὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἔμενεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὅταν δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια διὰ τὸν πολυπλασιασμὸν τῆς πίστεως ἐξαπέστειλεν εἰρήνην εἰς τὰς ἐκκλησίας, τὰς καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ Σαμαρείας, Πραξ. 9, 31. τότε αὐτὸς ἐξῆλθεν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων. « Διερχόμενος, λέγει, διὰ πάντων. » Οὐκ εἶπε, διερχόμενος διὰ τῶν πόλεων, ἀλλά, διερχόμενος διὰ πάντων, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι ἐπεσκέπτετο καὶ ἐστήριζε πάντας τοὺς κατοικοῦντας εἰς τοὺς τόπους, δι' ὧν διήρχετο, τοὺς μὲν πιστοὺς στηρίζων εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν ἀρετήν, τοὺς δὲ ἀπίστους ἀγωνιζόμενος ἐπιστρέψαι ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀλήθειαν· τοιουτοτρόπως δὲ διὰ πάντων διερχόμενος, κατέβη καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν. Καὶ ἁγίους μὲν ὀνομάζει, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος τοὺς εἰς Χριστὸν 2. Κορ. 1. 9. πιστεύσαντας, καθότι καὶ ἡ κλῆσις αὐτῶν ἦν ἁγία, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἅγια: ἡ δὲ Λύδδα, ἥτις καὶ Διόσπολις ἐλέγετο, πόλις ἦν πλησίον τῆς Ἰόππης κειμένη· διὰ τούτου δὲ Ἱερων. ἐν τῷ ὀνομασ. τοῦ ἔργου παράδειγμα ἔδωκεν ὁ θεομακάριστος Πέτρος εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς προεστῶτας, ἵνα καὶ αὐτοί, καθὼς ἐκεῖνος, περιερχόμενοι, ἐπισκέπτωνται πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν διοίκησιν εὑρισκομένους, διορθοῦντες τὰ τούτων σφάλματα καὶ ἐπιστηρίζοντες αὐτοὺς εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν ἐργασίαν. Τί δὲ ἠκολούθησεν ὅταν ὁ Πέτρος κατήντησεν εἰς τὴν Λύδδαν;

Εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος. Πραξ. 9. 33.

Τίς ἦν ὁ Αἰνέας; ποίας καταστάσεως ἄν-

θρωπος; ποίου γένους; ποίας θρησκείας; ποίου πολιτεύματος; πιςὸς ἦν, ἢ ἄπιςος; πρῶτον ἐπίςευσεν εἰς τὸν Χριςὸν, ἔπειτα ἔλαβε τὴν ἰατρείαν, ἢ πρῶτον ἰατρεύθη, ἔπειτα ἐπίςευσεν; αὐτὸς ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πέτρου τὴν ὑγείαν, ἢ ὁ Πέτρος ἀφ' ἑαυτοῦ ἰάτρευσεν αὐτόν; Ταῦτα πάντα ἐσιώπησεν, ὁ ἅγιος ἱςορικὸς, ἐπιβλέπων εἰς τὴν συντομίαν, μόνον δὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἀσθένειαν καὶ τῆς ἰατρείας τὸν τρόπον ἐφανέρωσε πρὸς πληροφορίαν τοῦ γενομένου θαύματος. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς σιωπῆς οὐδὲν βέβαιον συμπεραίνεται, εἰμὴ σιωπὴ, διὰ τοῦτο πιθανὰ μόνον περὶ τῶν σιωπηθέντων λέγονται. Ἴσως ὁ Αἰνέας ἦν ἄνθρωπος πολλὰ γνωςὸς καὶ ἐπίσημος τότε, καὶ διὰ τοῦτο ἐσιώπησεν ὁ ἱςορικὸς τὰ περὶ αὐτοῦ. Ἴσως δὲ ἐπίςευσεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, ἢ τότε, ἢ πρότερον, καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε τὴν ἴασιν. Ἐνδεχόμενον δὲ τὸ, ὅτι ὁ Πέτρος ἐκ μόνης φιλανθρωπίας χωρίς τινος δεήσεως ἰάτρευσεν αὐτὸν, μιμούμενος τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, ὅςις πολλάκις μὴ παρακαλούμενος, ἐθαυματούργει, ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας δυσωπούμενος· ὠνομάζετο δὲ ὁ ἀσθενὴς Αἰνέας, βαρυτάτη δὲ καὶ πολυχρόνιος ἦν ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ, παράλυσις δηλαδὴ ὅλου τοῦ σώματος· διὸ καὶ ὀκτὼ ἔτη κατέκειτο εἰς τὸν κράββατον· ἀκούσατε δὲ τῆς ἰατρείας τὸν τρόπον.

Πράξ. 9. 34. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος, Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριςὸς, ἀνάςηθι καὶ ςρῶσον σεαυτῷ.

Ὅσον βαρεῖα καὶ πολυχρόνιος ἡ ἀσθένεια, τοσοῦτον εὔκολος καὶ ταχυτάτη ἡ ἰατρεία. Αἰνέα, εἶπε πρὸς τὸν ἀσθενοῦντα ὁ Πέτρος, ἰατρεύει σε ὁ Ἰησοῦς Χριςός· ἀνάςηθι, καὶ ςρῶσον σεαυτῷ. Εὐθὺς δὲ, ὢ τοῦ θαύματος· μεγάλη ὄντως, Ἰησοῦ Χριςὲ, ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματός σου· ὁ παράλυτος, ὁ κατακείμενος ἔτη ὀκτὼ, καὶ μὴ δυνάμενος σαλεῦσαι ἀπὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ, ἀνέςη καὶ περιεπάτει. Σημείωσαι δὲ ὅτι τὸ, « Στρῶσον σεαυτῷ,» φράσις ἐςὶ μοναδικὴ, μόνον ἐνταῦθα εὑρισκομένη, καὶ ἀκατανόητος, ὅσον ἀπὸ τῆς λέξεως· ὅθεν καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους αὐτὴν ἐξηγήσαντο· τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι σημαίνει τὸ, ἀνάςα, καὶ ςρῶσον σεαυτῷ τράπεζαν, ἵνα φάγῃς· τινὲς δὲ τὸ, ἀνάςα καὶ ςρῶσον τὸν κράββατόν σου, ὃν πρότερον ἄλλοι ἐςρώννυόν σοι. Ἄλλοι δὲ διηρμήνευσαν τὸ, στρῶσον σεαυτῷ, διὰ τοῦ, ἆρον τὸν κράββατον, ὅθεν εἶπεν. « Καὶ ἔλεγχον δίδωσι τοῦ σημείου τὸ ἆραι τὸν κράββατον,» ἤγουν καὶ ἔδωκεν ἀπόδειξιν τοῦ θαύματος τὴν ἆρσιν τοῦ κραββάτου. Ποῖα δὲ τούτου τοῦ θαύματος τὰ ἀποτελέσματα; Χρυσ. ἐν ταῖς τῶν Ἀποσ. Πράξ.

Καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ τὸν Σάρωνα, οἵτινες ἐπέςρεψαν ἐπὶ τὸν Κύριον. Πράξ. 9 35.

Ἡ πίςις τοῦ Πέτρου ἐτέλεσε τὸ θαῦμα, τὸ δὲ θαῦμα ἐφείλκυσε καὶ ἐςήριξεν εἰς τὴν πίςιν πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Λύδδαν καὶ τὸν Σάρωνα· διότι ἰδόντες αὐ-

τοὶ, ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὑπὸ τοῦ Πέτρου προενεχθέντος, ὁ ἀκίνητος παράλυτος ἀνέστη καὶ περιεπάτει, ἐπιστρέψαντες ἀπὸ τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Λύδδα δὲ καὶ Σάρων ὁ τόπος ἐστὶν ὁ μεταξὺ τοῦ ὄρους Θαβὼρ καὶ τῆς Τιβεριάδος λίμνης, ἔτι δὲ καὶ ὁ μεταξὺ τῆς ἐν
Ἱερων. ἐν τῷ ὀνόμας. Παλαιστίνῃ Καισαρείας ἄχρι τῆς Ἰόππης. Τοῦτο δὲ τὸ θαῦμα, συντόμως διηγηθεὶς ὁ θεηγόρος Λουκᾶς, μεταβαίνει εἰς τὴν διήγησιν ἄλλου θαύματος πολλῷ μείζονος, λέγων.

Πραξ. 9. 36. Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν, ὧν ἐποίει.

Ἀκούεις, πῶς ὡς ἄριστος ἱστοριογράφος περιέγραψεν ἐν συντόμῳ τοὺς λαμπροὺς χαρακτῆρας ταύτης τῆς ἁγίας γυναικός; Αὐτή, λέγει, πατρίδα εἶχε τὴν Ἰόππην, (πόλιν παραθαλάσσιον τῆς Παλαιστίνης ἄχρι τοῦ νῦν σωζομένην) ἦν δὲ μαθήτρια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πεπληρωμένη δὲ ἦν καλῶν ἔργων, καὶ πολλὰς δὲ ἐλεημοσύνας ἐποίει. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα αὐτῆς, Ταβιθά, διηρμήνευσεν ὁ τρισμακάριος, λέγων, ὅτι σημαίνει Δορκάς· ἥτις ἐστὶ ζῶον ὀξυδερκέστατον καὶ ταχύδρομον· ἵνα ἐκ τούτου μάθωμεν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐσήμαινε τὸ ὀξυδερκὲς τοῦ νοὸς αὐτῆς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὄντως καλῶν ἔργων, καὶ τὴν προθυμίαν καὶ ταχύτητα αὐτῆς πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐκπλήρωσιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν, λούσαντες δὲ αὐτήν, ἔθηκαν ἐν τῷ ὑπερῴῳ. Πράξ. 9. 37.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἤγουν ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ὁ Πέτρος διήρχετο τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας, ἐπισκεπτόμενος πάντας τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας, ἠσθένησεν ἡ Ταβιθά, καὶ ἀπέθανεν. Οἱ οὖν περὶ αὐτὴν πιστοὶ ἔλουσαν τὸ σῶμα αὐτῆς, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ εἰς τὸ ἀνώγαιον τῆς οἰκίας, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Πέτρος, ὃν ἐμελέτησαν προσκαλέσαι, ὡς ἐκ τῶν ἐφεξῆς λόγων φαίνεται. Βλέπε δέ, πόθεν οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ παρέλαβον τὴν ἄχρι τῆς σήμερον σωζομένην παράδοσιν, ἵνα δι' ὕδατος νίπτωσι τῶν νεκρῶν τὰ σώματα. Γίνεται δὲ τοῦτο, ἵνα ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος ἔχῃ καθαρὸν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς σωματικοῦ μολυσμοῦ, καθὼς καθαρὰν ἔχει καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ψυχικῆς κηλῖδος· καὶ ἵνα σημαίνει τὴν ἐσωτερικὴν κάθαρσιν ἡ ἐξωτερική. Ἀκούσατε δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τῆς ἱστορίας ἀκολουθίαν.

Ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόπῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. Πραξ. 9. 38.

Ἡ Λύδδα, ὅπου ἡ Ταβιθὰ ἀπέθανε, πλησίον ἦν τῆς πόλεως Ἰόππης. Οἱ οὖν Μαθηταὶ τοῦ Χριςοῦ, οἱ τὴν Λύδδαν κατοικοῦντες, ἀκούσαντες ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἰόππην, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν δύω ἄνδρας, (*) παρακαλοῦντες, ἵνα μὴ ἀργοπορήσῃ ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς. Αὐτοὶ ἤλπισαν ὅτι ὁ Πέτρος ὁ ἐνώπιον αὐτῶν ἰατρεύσας τὸν παράλυτον Αἰνέα καὶ διὰ τῆς σκιᾶς αὐτοῦ τόσα μεγάλα θαύματα τελέσας, δύναται καὶ τὴν Ταβιθὰ ἐκ νεκρῶν ἀναςῆσαι· ἐὰν οὐκ εἶχον τοιαύτην ἐλπίδα, οὐ παρηνώχλουν τὸν Πέτρον, ὅςις ἀφιερωμένος ἦν εἰς τὰς φροντίδας τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· ηὔξανε δὲ τὴν ἐλπίδα αὐτῶν ἡ δέησις τῶν πτωχῶν, καὶ τῶν χηρῶν τὰ δάκρυα. Προθυμότατος δὲ ἐφάνη ὁ Πέτρος πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱκεσίας τῶν μαθητῶν τοῦ Χριςοῦ.

(*) Ὅρα τὴν κατὰ τὸ 1711 ἔτος ἐν Ἀμςελ. ἔκδ. τῆς Καιν. Διαθ.

Πραξ. 9. 39. Ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς.

Οἱ ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀποσταλέντες προσκαλέσαι τὸν Πέτρον ἐφανέρωσαν, ὡς φαίνεται, εἰς αὐτὸν, διὰ ποίαν αἰτίαν προσκαλοῦσιν αὐτόν. Ὅθεν εὐθὺς μετ' αὐτῶν τῶν ἀποςαλέντων ἦλθεν ὁ Πέτρος πρὸς αὐτούς. Ἐκεῖνοι δὲ ἀνεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὸ ἀνώγαιον, ὅπου ἔκειτο τὸ νεκρὸν σῶμα τῆς Ταβιθά· ἐκεῖ δὲ εὐθὺς παρεςάθησαν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πτωχαὶ χῆραι γυναῖκες, κλαίουσαι καὶ ὀδυρόμεναι διὰ τὴν στέρησιν τῆς Ταβιθὰ, τῆς τροφοῦ αὐτῶν καὶ εὐεργέτιδος. Ἵνα δὲ πληροφορήσωσιν αὐτὸν περὶ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῶν λοιπῶν εὐεργετημάτων τῆς Ταβιθὰ, ἐδείκνυον αὐτῷ τοὺς χιτῶνας καὶ τὰ ἐνδύματα, δι' ὧν ἐκείνη αὐτὰς ἠλέησε. Βλέπε δὲ καὶ τὴν ταπείνωσιν ταύτης τῆς μακαρίας γυναικός. Αὐτὴ οὐ μόνον ἠλέει τὰς πτωχὰς χήρας, ἀλλὰ καὶ συνανεστρέφετο μετ' αὐτῶν· τοῦτο δὲ ἐδήλωσεν ὁ ἱςορικὸς σημειώσας τὸ, « Μετ' αὐτῶν οὖσα. » Τί δὲ ἐποίησε τότε ὁ Πέτρος;

Ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο· καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε· Ταβιθὰ ἀνάστηθι· ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον, ἀνεκάθισε. Πραξ. 9. 40.

Διὰ τί ἐξέβαλε πάντας ἔξω; ὅπου πλῆθος ἀνθρώπων κλαιόντων καὶ θρηνούντων, ἐκεῖθεν δυσκόλως ἀναβαίνει ὁ νοῦς εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν θρόνον· ἐξέβαλεν οὖν πάντας ἔξω, ἵνα προσηλώσῃ ὅλως διόλου τὸν νοῦν αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ἵνα μιμηθῇ τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον, ὅστις πρῶτον ἐξέβαλε πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰαείρου, ἔπειτα ἀνέστησε τὴν τούτου θυγατέρα· καὶ Μαρκ. 5. 40.
ἵνα φύγῃ ὅσον ἦν δυνατὸν τῶν ἀνθρώπων τὰς τιμὰς καὶ τοὺς ἐπαίνους. Ὅτε δὲ ἐξέ

βαλε πάντας ἔξω, τότε κλίνας εἰς τὴν γῆν τὰ γόνατα, ἐξέχεε τὴν δέησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν· καὶ τί μὲν εἶπε προσευχόμενος, ἐσιώπησεν ὁ ἱϛορικὸς, ὡς φανερὸν ἐκ τῶν πραγμάτων. Διότι τί ἄλλο παρεκάλεσε τον πανοικτίρμονα Θεὸν τότε, εἰμὴ ἵνα, ἐλεήσας ἐκείνους τοὺς πτωχοὺς, ἀναϛήσῃ ἐκ τῶν νεκρῶν τὴν τούτων εὐεργέτιδα; Ἀλλὰ διὰ τί οὐκ ἐποίησε ταῦτα, ὅταν ἰάτρευσε τὸν Αἰνέαν; Τὸ θαῦμα τῆς ἀναϛάσεως τοῦ νεκροῦ μεῖζόν ἐστι τοῦ θαύματος τῆς ἰατρείας τοῦ παραλύτου· διὸ καὶ ἐκτενὴς καὶ γονυπετὴς ἡ ὑπὲρ ἐκείνου προσευχή. Ἐπειδὴ δὲ λέγει ὁ ἱϛοριογράφος, ὅτι ὁ Πέτρος μετὰ τὴν προσευχὴν, ἐπέϛρεψεν, ἤγουν ἐνητένισε πρὸς τὸ νεκρὸν σῶμα τῆς Ταβιθὰ, φανερόν ἐϛιν, ὅτι, ὅταν ὑπὲρ αὐτῆς προσηύχετο, προσηλωμένος ἦν εἰς τὸν οὐρανὸν οὐ μόνον ὁ νοῦς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὰ ὄμματα. Ἐπέβλεψεν οὖν ἐπὶ τὸ νεκρὸν σῶμα, καὶ, ὥσπερ ἂν εἰ ἐκοιμᾶτο ἡ Ταβιθὰ, οὕτως αὐτὸς μὲν ἐλάλησε πρὸς αὐτὴν, ἐκείνη δὲ ὑπήκουσεν αὐτῷ. Ταβιθὰ, εἶπεν. Ἐκείνη δὲ, ὦ τῶν θαυμασίων σου Χριϛὲ βασιλεῦ, ὡς ἐξ ὕπνου ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν, ἀνεκάθισε.

Πραξ. 9. 41. Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν· φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέϛησεν αὐτὴν ζῶσαν.

Δύω ἀναϛάσεις βλέπομεν εἰς τὸ περὶ τὴν Ταβιθὰ ἔργον· τὴν ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνάϛασιν αὐτῆς, καὶ τὴν ἀνάϛασιν ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ αὐτὴ ἔκειτο. Τὴν πρώτην ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἐπακούσας τῆς δεήσεως τοῦ Πέτρου· τὴν δευτέραν ὁ Πέτρος, δοὺς αὐτῇ χεῖρα βοηθείας. Τοῦτο τὸ παράδειγμα διδάσκει τὸ, ὅτι εἰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα ὁ θεὸς ποιεῖ ἐκεῖνο, ὅσον ὑπερβαίνει τὴν δύναμιν ἡμῶν, ἐγκαταλιμπάνει δὲ, ὅσον ἐϛὶ τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἵνα ἡμεῖς ἐκτελέσωμεν αὐτό. Ὅτε δὲ καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐκ τῆς κλίνης ἀνέϛη ἡ Ταβιθὰ, τότε ὁ Πέτρος προσκαλέσας τοὺς ἁγίους, ἤγουν τοὺς πιϛοὺς, καὶ τὰς πτωχὰς χήρας τὰς πρότερον κλαιούσας, παρέϛησεν αὐτὴν ἐνώπιον αὐτῶν ζῶσαν. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἐδεήθη τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς ἀναϛάσεως αὐτῆς διὰ τὰ δάκρυα αὐτῶν καὶ διὰ παρηγορίαν τῆς τούτων χρείας. Τί δὲ ἠκολούθησε μετὰ τοῦτο τὸ ἐξαίσιον θαῦμα;

Γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης· καὶ πολλοὶ ἐπίϛευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον. Πραξ. 9. 42

Ἐδημοσιεύθη τοῦτο τὸ μέγα θαῦμα εἰς ὅλην τὴν Ἰόππην· ὅθεν πολλοὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων ἐπίϛευσαν ἐπὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριϛόν. Σὺ δὲ σημείωσον τὴν δύναμιν τῆς πίϛεως· δι᾽ αὐτὴν ὁ θεὸς ποιεῖ τὰ θαύματα. « Καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτή-
» σητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιϛεύοντες, λή-
» ψεσθε. » Τὰ δὲ θαύματα ποιοῦσι πιϛοὺς τοὺς ἀπίϛους. « Καὶ εἶδον αὐτὸν, ἤγουν τὸν
» Αἰνέαν, πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν Πραξ. 9 35.

» καὶ τὸν Σάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ » τὸν κύριον. Γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης » Ἰόππης, τὸ θαῦμα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀνα-» στάσεως τῆς Ταβιθά· καὶ πολλοὶ ἐπίστευ-» σαν ἐπὶ τὸν κύριον. »

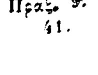
ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΥΤΟΥ.

Τίς ἔπεισε τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ἰόππην, ἵνα ἐγκαταλίπωσιν ἄταφον τὸ νεκρὸν σῶμα τῆς Ταβιθά, προσκαλέσωσι δὲ ἀπὸ τῆς Λύδδας τὸν Πέτρον, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτούς; τίς ἐπληροφόρησεν αὐτούς, ὅτι ὁ Πέτρος ἐλθὼν εἰς τὴν Ἰόππην, ἀναστήσει τὴν Ταβιθὰ ἐκ τῶν νεκρῶν; Πολὺς ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν τῶν κατοικούντων τὴν Ἰουδαίαν καὶ Γαλιλαίαν καὶ Σαμάρειαν, διὸ ἀναμφίβολόν ἐστιν, ὅτι καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον, ἐν ὅσῳ ὁ Πέτρος διήρχετο τὰς ἐκεῖ πόλεις· διὰ τί οὖν διὰ μόνην τὴν Ταβιθά, καὶ οὐχὶ δι' ἄλλον τινὰ ταῦτα ἐγένοντο; Τὰ δάκρυα τῶν πτωχῶν ἔπεισαν τοὺς μαθητάς, ἵνα ταῦτα ποιήσωσιν. Ἡ ἐλεημοσύνη τῆς Ταβιθὰ ἐπληροφόρησεν αὐτούς, ὅτι ὁ μὲν Πέτρος ἐλεύσεται πρὸς αὐτούς, καὶ παρακαλέσει ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς. Ὁ δὲ παντελεήμων θεός, ἐπακούσας τὴν δέησιν αὐτοῦ, ἀναστήσει αὐτὴν ἐκ τῶν νεκρῶν· διὰ δὲ τὰς πολλὰς ἐλεημοσύνας αὐτῆς ἡ Ταβιθὰ μόνη κατηξιώθη τοσαύτης χάριτος καὶ ἐξαιρέσεως. Ἀπέδειξε τοῦτο ὁ Πέτρος πρῶτον μέν, ἐπειδή, ὅταν εἶδε τὰ δάκρυα τῶν πτωχῶν, καὶ τοὺς χιτῶνας, καὶ τὰ ἐνδύματα τῆς Ταβιθὰ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, τότε εὐθὺς μετὰ πολλοῦ θάῤῥους καὶ μεγάλης πεποιθήσεως ἔκλινεν εἰς τὴν γῆν τὰ γόνατα, καὶ παρεκάλεσε τὸν θεὸν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς· δεύτερον δέ, ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ἡ Ταβιθὰ ἀνέστη, « Φωνήσας, λέγει ὁ » θεηγόρος Λουκᾶς, τοὺς ἁγίους καὶ τὰς » χήρας παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. » Διὰ ποῖον δὲ ἄλλον λόγον τοῦτο ἐποίησεν ὁ Πέτρος, εἰμή, ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι διὰ τοὺς ἁγίους καὶ διὰ τὰς χήρας ἀνέστησεν αὐτὴν ὁ θεός; διὰ μὲν τοὺς ἁγίους, ἵνα ἐπιστηρι-

Πραξ. 9. 41.

χθῶσιν εἰς τὸ ἅγιον τῆς ἐλεημοσύνης ἔργον, διὰ δὲ τὰς χήρας, ἵνα ἔχωσιν αὐτὴν καταφύγιον εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, καθὼς καὶ πρότερον· μάθῃ δὲ διὰ τούτου τοῦ θαυματιωτάτου παραδείγματος, καὶ πληροφορηθῇ ὁ κόσμος ὅλος, ὅτι μεγάλη ἐστὶ τῆς ἐλεημοσύνης ἡ δύναμις.

Πεπληρωμέναι εἰσὶν αἱ θεῖαι Γραφαὶ νομοθετημάτων, προτροπῶν, παραδειγμάτων, ὑποσχέσεων, βραβείων, ἀνταποδόσεων τῆς ἐλεημοσύνης· ἐξ αὐτῶν δὲ πάντων συμπεραίνεται, μᾶλλον δὲ αἰσθητῶς φαίνεται τῆς ἐλεημοσύνης ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις· καὶ ὅτι μὲν νενομοθετημένη ἐςὶν ἡ ἐλεημοσύνη, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ἀκούων τὸν Κύριον, λέγοντα·
Λουκ. 11. 41. « Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην.
Λουκ. 12. 33. » Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε » ἐλεημοσύνην. » Ποία ἄλλη νομοθεσία ἢ σαφεςέρα, ἢ ἐμφαντικωτέρα ταύτης τῆς νομοθεσίας; βλέπε δὲ, καὶ πόση ἐςὶν ἡ χάρις αὐτῆς καὶ ἡ δύναμις.

Ἡ ἐλεημοσύνη ἔχει πτέρυγας, δι' ὧν ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἵσταται διὰ παντὸς ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, ἵνα βλέπων καὶ μνημονεύων αὐτῆς ὁ θεὸς, ἐλεῇ ἡμᾶς. Τοῦτο ἐφανέρωσεν ἡμῖν ὁ θεὸς ὅταν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸς
Πραξ. 10. 4. τὸν Κορνήλιον τὸν ἑκατοντάρχην, ἵνα ἀναγγείλῃ πρὸς αὐτὸν ταῦτα· « Αἱ προσευχαί » σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν » εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. » Τῆς ἐλεημοσύνης ἡ χάρις ὑπερβαίνει τὴν χάριν πάσης θυσίας· πᾶν ἀγαθὸν ἔργον δι' ἀγάπην θεοῦ γινόμενον, θυσία ἐστὶν εἰς τὸν θεὸν προσφερομένη. Θυσία ἐστὶ καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ὑπακοὴ καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ καὶ τῆς ψυχῆς ἡ κατάνυξις, κατὰ τὸ, « Θυσία Ψαλμ. 50. 17.
» τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, » καὶ πᾶσα ἄλλη ἀγαθοεργία· ἡ ἐλεημοσύνη ὅμως προτιμωτέρα ἐςὶ πασῶν τῶν θυσιῶν. Θέλει ὁ θεὸς τὰς θυσίας, θέλει τὰ καλὰ ἔργα, ἐπειδὴ αὐτὸς καὶ τὰς θυσίας ἐνομοθέτησε, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἐστὶν ἡ πηγή. Ἵνα δὲ πληροφορήσῃ, ὅτι προτιμᾷ τὴν ἐλεημοσύνην πασῶν τῶν ἄλλων θυσιῶν, εἶπε, « Πο- Ματθ. 9. 13.
» ρευθέντες δὲ μάθετε τί ἐςιν· ἔλαιον θέλω, » καὶ οὐ θυσίαν. » Προτιμῶ, λέγει, τὸν ἔλαιον καὶ αὐτῆς τῆς θυσίας.

Ἡ ἐλεημοσύνη οὐκ ἔστι δωρεὰ, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ' ἔστι δάνειον· εἰς τοῦτο δὲ τὸ δάνεισμα ὁ μὲν ἐλεῶν δανείζει, ὁ δὲ πτωχὸς δανείζεται, ὁ δὲ θεὸς γίνεται ἐγγυητὴς τοῦ δανείσματος· ἀνάλαβε, λέγει ὁ θεὸς, φροντίδα διὰ τὸν πτωχὸν τὸν ἀσθενῆ, εἴτι δ' ἂν ἐξοδιάσῃς ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐγὼ ἀνταποδώσω σοι, ὅταν ἔλθω πάλιν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνω ζῶντας καὶ νεκρούς.
» Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ,τι ἂν προσ- Λουκ. 10. 35.
» δαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με » ἀποδώσω σοι· » ἀκούεις; ἐγὼ, λέγει, ἀποδώσω σοι. Ποῖον ἄλλον ἐγγυητὴν εὑρίσκεις ἢ πιςότερον, ἢ πλουσιώτερον, ἢ ἀληθέςερον τοῦ θεοῦ; Ἐπειδὴ ὅμως οὐχ ὁ ἐγγυητὴς, ἀλλ' ὅςις δανείζεται, ἐκεῖνος κυρίως καὶ καθ' αὑτὸ χρεωςεῖ τὴν ἀνταπόδοσιν, διὰ τοῦτο ὁ πανυπεράγαθος θεὸς, ἵνα προτρέψῃ ἡμᾶς περισσότερον εἰς τῆς

ἐλεημοσύνης τὸ ἔργον, γίνεται ἀντὶ ἐγγυητοῦ δανειζόμενος, ὅθεν ὡς χρεώστης ὑπόσχεται τὴν ἀνταπόδοσιν, λέγων· « Δανείζει » θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν, καὶ τὸ δόμα αὐτοῦ » ἀνταποδώσει αὐτῷ. » Ὦ τοῦ παραδόξου πράγματος· ἡ ἐλεημοσύνη ἀναποδίζει πάντας τοὺς νόμους· κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, τῆς τάξεως, τοῦ λόγου, τὰ χρέη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεόν εἰσιν ἄπειρα· ἡ δὲ ἐλεημοσύνη ποιεῖ τὸν θεὸν χρεώστην τοῦ ἀνθρώπου. Βλέπεις, πόση τῆς ἐλεημοσύνης ἡ δύναμις;

Παροιμ. 19. 17.

Ἀλλ' οὐδὲ εἰς τοῦτο ἀρκεῖται ὁ φιλανθρωπότατος· ἀναλαμβάνων δὲ τοῦ πτωχοῦ τὸ πρόσωπον, λέγει· ὅταν ἔρχηται ἐνώπιόν σου ὁ πτωχός, τότε ἐγὼ παρίσαμαι ἔμπροσθέν σου· ὅταν ζητῇ παρὰ σοῦ ἐλεημοσύνην ὁ πτωχός, τότε ἐγὼ ζητῶ ἐλεημοσύνην παρὰ σοῦ· εἴτε δὲ ἄρτον, εἴτε ἔνδυμα, εἴτε ἀργύριον, εἴτε ἄλλο τι δώσεις τῷ πτωχῷ, δίδως αὐτὸ εἰς ἐμέ· ὅ,τι καὶ ὅσον ποιήσεις εἰς τὸν πτωχόν, τοῦτο εἰς ἐμὲ ποιεῖς. « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιή» σατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν » ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Βαβαὶ τῆς φιλανθρωπίας σου, πανάγαθε βασιλεῦ. Σὺ ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς, καταβαίνεις ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα παραλάβῃς τὴν ἐλεημοσύνην μου. Σὺ ὁ ὑπὸ πάσης τῆς οὐρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος καὶ δοξολογούμενος, καὶ ἐξουσιάζων πᾶσαν τὴν γῆν καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, παρίσασαι ἐνώπιόν μου ὡς πτωχὸς τεταπεινωμένος· Σύ, ὅστις ἀνοίγεις τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας, ἐκτείνεις τὴν δεξιάν σου, καὶ ζητεῖς παρ' ἐμοῦ ὀλίγον ἄρτον, ἵνα χορτάσῃς· ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις, ζητεῖς παρ' ἐμοῦ ἔνδυμα, ἵνα σκεπάσῃς τὴν γύμνωσίν σου· ὁ παντοδύναμος καὶ παντοκράτωρ, ζητεῖς τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὰς χρείας σου· ὦ κύριε, κύριε τοῦ ἐλέους, σὺ ζητεῖς παρ' ἐμοῦ ἐλεημοσύνην; Οὕτως ἔχει, ἀδελφοί, καὶ οὕτως ὁ θεὸς ᾠκονόμησε διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, » ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελ» φῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Τόσον ἐστὶ τῆς ἐλεημοσύνης τὸ ὕψος, τόση τῆς ἐλεημοσύνης ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις.

Ματθ. 25. 40.

Διὰ τοῦτο ἀκούομεν, ὅτι καὶ ἀνταποδόσεις εἰσὶ διωρισμέναι διὰ τοὺς ἐλεήμονας μεγάλαι καὶ πολλαί, ἐπίγειοι καὶ ἐπουράνιοι. Βλέπε πρῶτον τὰς ἐπιγείους. Ὁ προφητάναξ Δαβὶδ δι' ὀλίγων λέξεων ἐξέθετο πάσας, εἰπών· « Ὅλην τὴν ἡμέραν » ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος, καὶ τὸ σπέρ» μα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται. » Τί δὲ σημαίνει ἡ εὐλογία τοῦ θεοῦ; αὐτὴ σημαίνει πάντα τὰ ἀγαθά, καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν· τὸν Ἀβραὰμ εὐλόγησεν ὁ θεός, εὐλόγησε δὲ καὶ τὰ ἔσχατα τοῦ Ἰὼβ μᾶλλον ἢ τὰ ἔμπροσθεν· αὐτοὶ δὲ καὶ οἱ δύω ἐγένοντο πλούσιοι, ἔνδοξοι, πανευτυχεῖς καὶ πανέντιμοι. Πόσην οὖν χαρὰν αἰσθάνεσθε, ὦ φιλότεκνοι γονεῖς, ὅταν πιστεύητε, ὅτι ὁ θεὸς διὰ τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἐξαποστέλλει τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν; πόσον εὐτυχεῖς νομίζετε ἑαυτούς, ὅταν βλέπητε ἐπὶ τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς

Ψαλ. 36. 26. — Γεν. 12. 2. — Ἰὼβ 142. 12.

ἐγγόνους ὑμῶν τοῦ θεοῦ τὴν εὐλογίαν, ἤγουν τὴν εἰρήνην, τὴν ἀγάπην, τὴν τιμὴν, τὸν πλοῦτον, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπίγειον εὐτυχίαν; τοῦτό ἐςι τὸ ἐπίγειον τῶν ἐλεημόνων ἀνταπόδομα. « Ὅλην τὴν ἡμέραν » ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος, καὶ τὸ σπέρ- » μα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔςαι.

Βλέπε δὲ δεύτερον καὶ τὰς πνευματικὰς καὶ ἐπουρανίους ἀνταποδόσεις. Τούτων πρώτη ἐςὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡ ἄφεσις. « Πλὴν
Λουκ. 11. 41. » τὰ ἐνόντα, εἶπεν ὁ κύριος, δότε ἐλεημοσύ- » νην· καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἔςαι.» Ἰδοὺ τὸ πνευματικὸν τῆς ἐλεημοσύνης ἀνταπόδομα τὸ ἑκατονταπλάσιον. Δίδεις ἄρτον φθαρτὸν, καὶ λαμβάνεις κάθαρσιν ἁμαρτιῶν· δίδεις μέταλλον τῆς γῆς, καὶ λαμβάνεις σωτηρίαν ψυχῆς· δίδεις πρᾶγμα πρόσκαιρον, καὶ λαμβάνεις χάρισμα αἰώνιον. « Πλὴν » τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ » πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἔςαι. » Καὶ μὴ νομίσητε, ὅτι εὑρίσκεται ἄνθρωπος, ὅςις οὐκ ἔχει χρείαν τῆς τοιαύτης ἀνταποδόσεως· μὴ νομίσητε, λέγω, ὅτι εὑρίσκεται ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον καθαρὸς καὶ ἀναμάρτητος, καὶ
Ἰὼβ 11. 4. μὴ χρείαν ἔχων καθάρσεως. « Μὴ λέγε, » εἶπεν ὁ δίκαιος Ἰὼβ, ὅτι καθαρός εἰμι » τοῖς ἔργοις καὶ ἄμεμπτος ἐναντίον αὐτοῦ.
Ἰὼβ 14. 4. 5. » Τίς γὰρ καθαρὸς ἔςαι ἀπὸ ῥύπου; Ἀλλ' » οὐδεὶς, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ » ἐπὶ τῆς γῆς. » Ποίαν οὖν ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας ἔχομεν οἱ τάλανες, εἰμὴ τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ; δίδοται δὲ τοῦτο τὸ ἔλεος εἰς τοὺς ἐλεήμονας πρὸς ἀνταπόδοσιν τῆς ἐλεημοσύνης αὐτῶν· αὐτὸ δὲ οὐ μόνον ἰατρεύει τὰς πληγὰς τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ καθαρίζει ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἁγιάζει τῶν ἐλεημόνων τὰς ψυχάς. Ἐβεβαίωσε τοῦτο αὐτὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, εἰπὼν, ὅτι οἱ ἐλεήμονες οὐ μόνον ἐλεοῦνται, ἀλλὰ καὶ μακάριοι γίνονται. « Μα- Ματθ. 5. 7.
» κάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθή- » σονται. » Ἐλέει οὖν τοὺς πτωχοὺς, καὶ μὴ ἀμφίβαλλε, ὅτι ἐλεήσει σε ὁ θεός· ἐλέει τοὺς πτωχοὺς, καὶ μὴ διςάζῃς, ὅτι γίνεσαι ἄξιος μακαρισμοῦ· « Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, » ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. » Ὁ θεὸς ἐπιβεβαιῶν τοῦτο, διώκει ἐκ τῶν καρδιῶν ἡμῶν πάντα διςαγμὸν καὶ πᾶσαν ἀμφιβολίαν.

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἐν ᾗ ὁ δίκαιος κριτὴς καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ ἐπουράνιοι δυνάμεις κύκλῳ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος ἄνθρωποι ἐνώπιον αὐτοῦ, τότε σὺ, ὦ ἄνθρωπε ἐλεήμων, σὺ, ὅςις ἔτρεφες τοὺς πεινῶντας καὶ ἐσκέπαζες τοὺς γυμνοὺς, σὺ, ὅστις ἐπροςάτευες τοὺς ὀρφανοὺς καὶ ἐκυβέρνας τὰς χήρας, σὺ, ὅςις ὑπηρέτεις τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ὑπεδέχου τοὺς ξένους, σὺ, ὅςις ἐπεσκέπτου τοὺς ἐν φυλακῇ καὶ ἠλέεις τοὺς πένητας· σὺ, ὦ μακάριε ἐλεήμων, τότε λαμβάνεις τῶν ἀνταποδόσεων τὸ πλήρωμα· διότι τότε, πρῶτον μὲν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ἀντὶ τῆς ἐπιγείου τιμῆς, δι' ἧς αὐτὸν ἐτίμησας, ἀνταποδίδωσί σοι τὴν τιμὴν τὴν οὐράνιον, βάλλει σε δηλαδὴ εἰς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων· ἔπειτα ἐνώπιον αὐτῶν κηρύττει τὰς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας σου· ἐγὼ, λέγει,

ἐπείνασα, καὶ σύ με ἔθρεψας· ἐγὼ ἐδίψησα, καὶ σύ με ἐπότισας· ἐγὼ ἤμην γυμνὸς, καὶ σύ με ἐνέδυσας· ἐγὼ ἤμην ξένος, καὶ σύ με ἐφιλοξένησας· ἐγὼ ἤμην ἀσθενὴς, καὶ σὺ ὑπηρέτησάς με· ἐγὼ ἐν φυλακῇ, καὶ σὺ ἐπεσκέφθης με. Ὦ ἔπαινος πλήρης ἀθανάτου δόξης· ὢ τιμὴ ὑπερβαίνουσα ἀσυγκρίτως πάσας τὰς τιμὰς καὶ δόξας· ἔρχου, λέγει ἔπειτα, ὁ βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἐλέους, ἔρχου, ὦ εὐλογημένε τοῦ πατρός μου, κληρονόμησον τὴν βασι-
Ματθ. 25. 34. λείαν τὴν διὰ σὲ ἡτοιμασμένην ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Τοῦτό ἐςιν, ἀδελφοί μου τὸ ἀνταπόδομα τῶν ἀνταποδομάτων, ἀνταπόδομα χαρᾶς αἰωνίου, ἀνταπόδομα δόξης ἀπεράντου, ἀνταπόδομα μακαριότητος καὶ βασιλείας, ἧς οὐκ ἔςαι τέλος.

Ποία ἄλλη ἀρετὴ πλὴν τῆς ἐλεημοσύνης ἔχει παρὰ τῷ θεῷ τόσην χάριν καὶ δύναμιν; διὰ ποίαν ἄλλην ἀρετὴν ὑπεσχέθη ὁ θεὸς τόσας ἀνταμοιβὰς, ὅσας ὑπεσχέθη διὰ τὴν ἐλεημοσύνην; ποίας ἄλλης ἀρετῆς τὰ κατορθώματα ἐγράφησαν εἰς τὰ ἅγια βιβλία μετὰ τοσαύτης ἀκριβολογίας, εἰμὴ τὰ τῆς ἐλεημοσύνης; ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα τῶν ἀποςόλων πρᾶξις ἐφανέρωσεν ἡμᾶς κατόρθωμα τῆς δυνάμεως τῆς ἐλεημοσύνης, εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τῶν θείων γραφῶν εὑρισκόμενον· ἱςόρησε δηλαδὴ, ὅτι τὰ δάκρυα τῶν χηρῶν καὶ τῶν πτωχῶν, τῶν ὑπὸ τῆς Ταβιθὰ ἐλεηθέντων, ἀνέςησαν αὐτὴν ἐκ τῶν νεκρῶν. Τοῦτο δέ ἐςιν, ὅτι καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνιςᾷ τῆς ἐλεημοσύνης ἡ δύναμις.

Σωτήρ μου Ἰησοῦ, ἐπειδὴ τόσον δύνανται τῶν πωχῶν τὰ δάκρυα, παρακαλῶ ἐξ ὅλης μου ψυχῆς καὶ καρδίας τὴν ἄπειρον εὐσπλαγχνίαν σου· δός μοι ταύτην τὴν χάριν, ἵνα ὅταν ἁπλώσωσι τὸ σῶμά μου νεκρὸν, περικυκλώσωσι τὴν κλίνην μου οἱ πτωχοὶ, χέοντες δάκρυα οὐχὶ ἐνώπιον τοῦ Πέτρου, ἵνα ἀναςήσῃ με ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἐνώπιον σοῦ τοῦ πανοικτίρμονος, ἵνα ἐλεήσῃς τὴν ψυχήν μου. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ.

Οσακις ἐπολέμησεν ὁ διάβολος τὴν τοῦ Χριςοῦ ἐκκλησίαν, τοσάκις νικηθεὶς κατησχύνθη, καὶ ἔπαθε μεγάλην βλάβην. Μέγαν διωγμὸν εὐθὺς εἰς τὰς ἀρχὰς ἐκίνησε κατὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀγωνιζόμενος ἵνα ἐξαλείψῃ καὶ ἐκ τῆς καρδίας καὶ ἐκ τοῦ ςόματος τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ τὸ πανάγιον ὄνομα. Βλέπων δὲ, ὅτι διὰ τῶν διωγμῶν οὐδὲν κερδαίνει, ἐπειδὴ ὅσον αὐτὸς ἐδίωκε, τόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν πιςῶν ηὔξανεν, ἐπιτηδεύεται, ἵνα ἐξολοθρεύσῃ παντελῶς τοὺς κήρυκας τῆς πίςεως. Ὅθεν, ὅταν ὁ πρωτοδιάκονος καὶ ἀπόςολος Στέφανος ἐκήρυττε παῤῥησίᾳ τοῦ Χριςοῦ τὸ ὄνομα, τοσοῦτον θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐξήγειρεν εἰς τὰς καρδίας
Πραξ. 7. 54. 59. τῶν Ἰουδαίων, ὥστε ἔτρυζον τοὺς ὀδόντας αὐτῶν, καὶ ὁρμήσαντες ἀνιλεῶς αὐτὸν ἐλι-
Πραξ. 8. 7. θοβόλησαν. « Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ» μέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν » τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις. » Ἐκ τούτου δὲ πάντες οἱ τοῦ Χριςοῦ μαθηταὶ, πλὴν τῶν ἀποςόλων, διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας. Διὸ ἔχαιρε τῆς ἐκκλησίας ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐτέρπετο, νομίζων, ὅτι ἐνίκησε καὶ κατὰ κράτος κατήργησε τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν. Αὐτὴ ὅμως ἡ τούτου νίκη ὑψώσασα τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, κατήσχυνε καὶ κατετραυμάτισεν αὐτὸν ἐξ ὁλοκλήρου. Διότι τινὲς τῶν διασκορπισθέντων μαθητῶν καταντήσαντες εἰς τὴν μεγαλόπολιν Ἀντιόχειαν, ἐπέστρεψαν πολυάριθμον πλῆθος εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Ἐκεῖ δὲ πρῶτον ἠκούσθη τὸ ὄνομα χριςιανὸς, ἐπειδὴ ἐκεῖ πρῶτον ὠνομάσθησαν χριςιανοὶ, ὅσοι εἰς τὸν Χριςὸν ἐπίςευον. Ὅθεν οὐ μόνον οὐκ ἐσβέσθη τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ὡς ὁ διάβολος παντὶ τρόπῳ ἠγωνίζετο, ἀλλ' ὑπερέλαμψε καὶ ὑπερυψώθη, καὶ ἐγένετο ὄνομα καὶ δόξα καὶ καύχημα πάντων τῶν πιςῶν, ὡς ὁ θεὸς ἠθέλησε καὶ ἀπ' αἰῶνος ὥρισε. Χριστιανοὶ, ἀκούσατε τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἀποστολικῆς πράξεως τὴν ἐξήγησιν, ἵνα θαυμάσαντες τοῦ θεοῦ τὰ ἔργα, μεγαλύνητε τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, δια- Πραξ. 11. 19.
σπαρέντες οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στε-

φάνῳ, διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰμὴ μόνον Ἰουδαίοις.

Θλίψιν γενομένην ἐπὶ Στεφάνῳ λέγει τὴν λύπην, ἣν πάντες οἱ πιστοὶ ἐδοκίμασαν διὰ τὸν λιθασμὸν τοῦ Στεφάνου, καὶ τὴν στενοχωρίαν τοῦ φοβεροῦ διωγμοῦ τῆς ἐκκλησίας, τοῦ γενομένου κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ὁ Στέφανος ἐλιθοβολήθη. Ἀποστόλους δὲ ἐνταῦθα ὠνόμασεν οὐχὶ τοὺς
Πραξ. 11. 22. δώδεκα· διότι αὐτοὶ ἔμειναν τότε ἐν Ἱερουσαλὴμ, τὴν ἐκεῖ συγκροτοῦντες ἐκκλησίαν· ἀλλὰ τοὺς λοιποὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, καθότι καὶ αὐτοὶ ἀπεσταλμένοι ἦσαν πρὸς τὸ κήρυγμα· οὗτοι οὖν οἱ μαθηταὶ διὰ τὸν γενόμενον ἐπὶ Στεφάνῳ διωγμὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ φυγόντες ἐκεῖθεν, διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους τόπους· καί τινες μὲν ἐξ αὐτῶν κατήντησαν εἰς τὴν Φοινίκην, ἐπαρχίαν τῆς Συρίας, ἐν ᾗ καὶ ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδών· τινὲς δὲ εἰς τὴν ἐπίσημον τῆς Κύπρου νῆσον· καὶ ἄλλοι εἰς τὴν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον πόλιν τῆς Ἀντιοχείας, τὴν πρωτεύουσαν τότε τῶν ἀνατολικῶν πόλεων. Τόποι δὲ ἦσαν οὗτοι, ἐν οἷς πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων κατῴκουν, πολλοὶ δὲ καὶ ἐσύχναζον· αὐτοὺς δὲ μόνους καὶ οὐχὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἐδίδασκον τῆς πίστεως τὸν λόγον οὗτοι οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ, τὴν παραγγελίαν φυλάττοντες τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, ὅστις πα ήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα τοὺς Ἰουδαίους προ ιμήσαντες, εἰς αὐτοὺς πρῶτον κηρύξωσι τὸ εὐαγγέλιον. « Εἰς ὁδὸν » ἐθνῶν, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος, μὴ
» ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ Ματθ. 10. 5. 6.
» εἰσέλθητε. Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ » πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. » Διὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς μὴ ὑποδεξαμένους τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα· « Ὑμῖν ἦν ἀναγ- Πραξ. 13. 46.
» καῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ » θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ » ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, » ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. » Ἔλαβε δὲ ταύτην τὴν προτίμησιν τὸ ἰουδαϊκὸν γένος, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ διὰ τὴν θεογνωσίαν αὐτοῦ ἐδόθη πρότερον « Ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα Ρωμ. 9. 4.
καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λα» τρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι. » Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ γένους ἦσαν οἱ πατέρες, ἤγουν ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ καὶ πάντες οἱ προφῆται· ἐξ αὐτοῦ τοῦ γένους καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα. Διὸ αὐτοὶ ἦσαν οἱ προητοιμασμένοι πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας.

Ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Πραξ. 11. 20.
Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἑλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν. Καὶ ἦν χεὶρ Κυρίου μετ' αὐτῶν· πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἐξ αὐτῶν τῶν εἰρημένων μαθητῶν τοῦ Χριςοῦ τινὲς Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι κατὰ τὴν πατρίδα, εἰσέδησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐδίδασκον τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνιστὰς, ἤγουν ἐκείνους, οἵτινες Ἰουδαῖοι μὲν ἦσαν τὸ γένος καὶ τὴν θρησκείαν, τὴν δὲ πατρίδα καὶ τὴν διάλεκτον Ἕλληνες· πρὸς αὐτοὺς εὐηγγελίζοντο τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τουτέςιν ἀνήγγελλον καὶ διηγοῦντο πάντα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ. « Καὶ ἦν, » λέγει, χεὶρ Κυρίου μετ' αὐτῶν. » Χεῖρα δὲ κυρίου ὀνομάζει τὰ θαύματα ὁ ἱερὸς Λουκᾶς οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, καθὼς ὅταν λέγῃ ὡς ἐκ προσώπου
Πραξ. 4. 30. τῶν ἀποςόλων. « Ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου » ἐκτείνειν εἰς ἴασιν. » Ὁμοίως καὶ ὡς ἐκ
Πραξ. 13. 11. προσώπου τοῦ Παύλου. « Καὶ νῦν ἰδοὺ » χεὶρ Κυρίου ἐπὶ σὲ, καὶ ἔσῃ τυφλός. » Θαύματα οὖν ἐποίουν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν οὗτοι οἱ ἅγιοι ἄνδρες, δι' αὐτῶν βεβαιοῦντες τὸν ὑπ' αὐτῶν διδασκόμενον εὐαγγελικὸν λόγον· διὸ καὶ πολὺ πλῆθος τῶν ἐκεῖ κατοικούντων, ἐπέςρεψαν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίςιν.

Πραξ. 11 22. Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις περὶ αὐτῶν. καὶ ἐξαπέςειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως Ἀντιοχείας.

Ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία ἐςὶν ἡ πρώτη καὶ ἡ μήτηρ πασῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησιῶν· διότι ἐξ αὐτῆς ἐξελθόντες οἱ ἀπόςολοι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριςοῦ, καὶ διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἐπιςρέψαντες τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν, συνέςησαν τὰς κατὰ διαφόρους τόπους ἐκκλησίας· αὐτὴ οὖν ὡς πρώτη, ὡς μήτηρ, ὡς διδάσκαλος, καὶ ὡς ἔχουσα τότε ἐν αὐτῇ τοὺς θεοφόρους ἀποςόλους, οὐ μόνον ἔλυε τὰς ἀπορίας τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν· οὐ μόνον αἱ λοιπαὶ ἐκκλησίαι ὡς λόγον θεοῦ ἐδέχοντο, ὅσα αὐτὴ ἐθέσπιζεν· ἀλλὰ καὶ ἐφρόντιζεν, ἵνα οἱ πιςεύσαντες καὶ ἐκκλησίαν συγκροτήσαντες, ςερεωθῶσιν εἰς τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀλήθειαν, καὶ εἰς τὴν θεοφιλῆ τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν· διὰ
τοῦτο καθὼς, ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ἡ Σαμάρεια Πραξ. 8. 14.
ἐδέχθη τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην· οὕτως ὅταν ἔφθασαν εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς τὰ περὶ τῶν Ἀντιοχέων, ἤγουν, ὅταν ἤκουσε τὰ θαύματα, ὅσα ἐποίησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν οἱ ἐκεῖ ἐλθόντες μαθηταὶ, καὶ τὴν ἐπιςροφὴν τοῦ πλήθους τῶν Ἀντιοχέων, ἀπέςειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν Βαρνάβαν, ἵνα συμβοηθὸς γενόμενος τοῦ ἔργου, ςηρίξῃ μὲν τοὺς πιςεύσαντας, ἐπιςρέψῃ δὲ τοὺς ἔτι ἀπιςοῦντας. Ἀλλὰ διὰ τί ἀπέςειλε τὸν Βαρνάβαν; διότι αὐτὸς πρῶτος μεταξὺ τούτων τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν ἔδειξεν ἔνθερμον
πρὸς Χριςὸν ἀγάπην καὶ ζῆλον, πωλήσας Πραξ. 4.
τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, καὶ βαλὼν τὰ χρήματα 36. 37.
παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποςόλων· αὐτὸν οἱ ἀπόςολοι γνωρίσαντες ἱκανὸν πρὸς τὸ παρακαλεῖν τοὺς ἀδελφοὺς, ὠνόμασαν ἀντὶ Ἰωσῆ Βαρνάβαν, ἤγουν υἱὸν παρακλήσεως,
αὐτὸς « Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνευμα- Πραξ. 11. 24.

» τος ἁγίου καὶ πίςεως. » Εἶχε δὲ πρὸς τούτοις καὶ κοσμικὰ προτερήματα ἁρμόδια πρὸς τὴν τοιαύτην ἀποςολήν· διότι ὡς Κύπριος τὴν πατρίδα, καὶ ἐκ τῆς φυλῆς Λευῒ καταγόμενος, ἀρεςὸς ἦν εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ τοὺς Κυπρίους, τοὺς πρότερον ἐλθόντας καὶ τὴν πίςιν κηρύξαντας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· ὡς δὲ ἐκ τῶν γεννητόρων αὐτοῦ τὴν ἑλληνίδα γλῶσσαν καὶ γινώσκων καὶ λαλῶν, ἐπιτήδειος ἦν διδάξαι τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ· διὰ τὰς ἐν αὐτῷ οὖν ἀρετὰς καὶ χάριτας ἀπέςειλεν αὐτὸν ἐκεῖ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία.

Πράξ. 11 23. **Ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν**
24. **ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίςεως· καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ Κυρίῳ.**

Ἰδοὺ ὁ καρπὸς τῆς ἀποςολῆς τοῦ Βαρνάβα· αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὢν ἀγαθοπροαίρετος καὶ πλήρης τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ πίςεως θερμῆς τε καὶ ςαθερᾶς, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἰδὼν ἐκεῖ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἤγουν τὰ θαύματα, καὶ τὴν πίςιν καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν πιςευσάντων, ἐπληρώθη χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως· θεῖον δὲ ζῆλον ἀναλαβών, παρεκάλει αὐτούς, ἵνα διαμένωσι ςερεοὶ καὶ ἀκλόνητοι εἰς τὴν τῆς καρδίας αὐτῶν διάθεσιν καὶ προθυμίαν, δι' ἧς εἰς τὸν Χριςὸν πιςεύσαντες, εἰργάζοντο τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα· φανερὸν δέ ἐςιν, ὅτι τῷ αὐτῷ ζήλῳ καὶ τοὺς ἀπίςους ἐδίδασκε καὶ παρεκάλει, ἵνα ἐκ τῆς πλάνης αὐτῶν ἐπιςρέψωσι· διότι μετὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀρκετὸν πλῆθος ἐπίςευσαν τῷ κυρίῳ, καὶ ἐγένοντο προσθήκη εἰς τοὺς προλαβόν πιςεύσαντας. οὐκ ἀνεπαύθη δὲ εἰς τοῦτο ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος· ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ὁ μὲν θερισμὸς ἦν Ματθ. 9. 37
πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας, ζητῶν τὸν προθυμώτατον, ἅμα δὲ καὶ ἐπιτηδειότατον τοῦ εὐαγγελίου ἐργάτην.

Ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας ἀναζητῆσαι Σαῦλον· καὶ εὑρὼν αὐτόν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν Πραξ. 11. 25.

Ὁ Παῦλος ἐλέγετο καὶ Σαοὺλ καὶ Σαῦλος· ἆρά γε δὲ τριώνυμος ἦν; ἢ μόνον διώνυμος, καθότι Σαοὺλ καὶ Σαῦλος ἓν καὶ τὸ αὐτό ἐςι, διαφόρως προφερόμενον; ἢ ἐλέγετο Σαοὺλ καὶ Σαῦλος, οἱ δὲ θεῖοι ἀπόςολοι ὠνόμασαν αὐτὸν Παῦλον, καθὼς καὶ τὸν Ἰωσῆ ὠνόμασαν Βαρνάβαν· καὶ τὸν Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, Ἰοῦςον· καὶ τὸν Ἰωάννην, Μάρκον; τοῦτο πιθανὸν φαίνεται· ἄδηλον ὅμως τό, διὰ τί ὁ θεηγόρος Λουκᾶς, ἄχρι μὲν τοῦ δεκάτου τρίτου κεφαλαίου τῶν πράξεων Σαῦλον ὀνομάζει τὸν Παῦλον· ἀπὸ δὲ τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἐν ᾧ ἱςορεῖ, ὅτι ὁ Σαῦλος ὁ καὶ Παῦλος παρέςη τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἕως τέ-

(Πραξ. 9. 4. 17. — Ὅρ. Χρ. Θεωρ. εἰς τὸ 1. κ. τῶν Πραξ. — Πραξ. 4. 36. — Πραξ. 1. 23. — Πραξ. 12. 25. — Πραξ. 13. 9. — Οἱ Κριτ.)

λους τῶν πράξεων ὀνομάζει αὐτὸν, Παῦλον· ὅπερ δέ τινες λέγουσιν, τουτέςιν, ὅτι τοῖς Ῥωμαίοις ὁ Λουκᾶς ἑπόμενος, ἐκάλεσε τὸν Σαῦλον Παῦλον, ἀπίθανόν ἐςι, καὶ τῶν ἀποςολικῶν φρονημάτων ἀνάξιον. Βλέπε δὲ δύω μεγάλας ἀρετὰς τοῦ Βαρνάβα· τὸν ἀποςολικὸν ζῆλον, δι' οὗ προτιμᾷ τοῦ ἰδίου συμφέροντος τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον· καὶ τὴν ἀληθινὴν ταπείνωσιν δι' ἧς πείθεται, ἵνα μικρὰ μὲν περὶ ἑαυτοῦ φρονῇ, μεγάλα δὲ περὶ τοῦ Παύλου. Ὁ Βαρνάβας, ὡς ἀπεςαλμένος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπὸ τῶν ἀποςόλων, εἶχεν ἐκεῖ καὶ τὰ πρωτεῖα καὶ πᾶσαν ἄλλην τιμὴν καὶ περιποίησιν· ὅμως ὁ ζῆλος τῆς πίςεως ἔπεισεν αὐτὸν, ἵνα φέρῃ τὸν Παῦλον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν διδάσκαλον καὶ ἀρχηγὸν τοῦ κηρύγματος. Ὁ Βαρνάβας ἱκανώτατος καὶ ἄριστος ἦν διδάσκαλος τῆς πίςεως· ἔδειξαν τοῦτο τὰ πράγματα. Διότι, ἀφ' οὗ ἦλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὁ ἀριθμὸς τῶν πιςῶν ἐπλήθυνεν· ὅμως ἡ ταπείνωσις ἔπεισεν αὐτὸν, ὅτι χρείαν ἔχει βοηθοῦ, καὶ ὅτι ὁ Παῦλος ὡς τελειότερος δύναται καρποφορῆσαι περισσότερον καρπόν. Διὸ ἔρχεται εἰς τὴν Ταρσὸν, ἵνα ἀναζητήσῃ τὸν Παῦλον, εὑρὼν δὲ αὐτὸν ἐκεῖ, ἔφερεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Σημείωσαι δὲ καὶ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῦ Παύλου· ὅςις ὑπακούσας τῷ Βαρνάβᾳ, ἠκολούθησεν αὐτῷ προθύμως.

Πράξ. 11. Ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς.

Ἐπέτυχεν ὁ θεῖος Βαρνάβας τοῦ σκοποῦ· διότι, ἀφ' οὗ ἔφερε τὸν Παῦλον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τότε οἱ δύω ὁμοῦ ἓν ὁλόκληρον ἔτος ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐδίδασκον τὸ συναθροιζόμενον πλῆθος· « Χρηματίσαι » τε πρῶτον, λέγει, ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μα- » θητὰς χριςιανοὺς, » ἤγουν τότε κατὰ πρῶτον οἱ μαθηταὶ οἱ εἰς τὸν Χριστὸν πιςεύοντες ὠνομάσθησαν χριςιανοί· κἂν δὲ οὐκ ἐφανέρωσεν ὑπὸ τίνος ὠνομάσθησαν, ὅμως ὁ λόγος πείθει, καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν λεγομένων ζητεῖ, καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες βεβαιοῦσιν, ὅτι οἱ θεοφόροι ἀπόςολοι ἐξ ἀποκαλύψεως χριςιανοὺς ὠνόμασαν τοὺς πιστούς. Ἀθαν. πρὸς Αὐτ. ἀπόκρ 45. Νύσ. περὶ τελειότ. Χρ. Οἰκουμ. Θεοφ. εἰς τὰς πράξ. Τινὲς δὲ ἀπονέμουσι ταύτην τὴν δόξαν εἰς τὸν Παῦλον, λέγοντες, ὅτι αὐτὸς ὕψωσε τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὀνομάσας τοὺς μαθητὰς χριςιανούς. Μεγάλη δὲ καὶ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἀντιοχέων ἡ δόξα, καθότι ἐν αὐτῇ πρῶτον ἠκούσθη τὸ ὄνομα χριστιανὸς, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ πρῶτοι ὠνομάσθησαν χριστιανοί· πρὸ δὲ τούτου οἱ μὲν πιςοὶ ὠνόμαζον πάντας τοὺς εἰς Χριςὸν πιςεύοντας, μαθητὰς, ἀδελφοὺς, ἁγίους πιςούς· οἱ δὲ ἄπιςοι Ἰουδαῖοι, Γαλιλαίους, ἢ Ναζωραίους. Ἐξότου δὲ οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὠνομάσθησαν χριστιανοὶ, διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος καὶ οἱ πιςοὶ καὶ οἱ ἄπιςοι ὠνόμαζον τοὺς εἰς Χριςὸν πιςεύοντας. « Εἰ δὲ ὡς χριςιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω, » 1. Πέτρ. 4. 16. ἔγραφεν ὁ θεομακάρ ςος Πέτρος· » Ἐν ὁ-

Πραξ. 26. 28. » λίγῳ μὲ πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. « ἔλεγε πρὸς τὸν Παῦλον ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας.

Πραξ. 11. 27. **Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν.**

Μὴ θαυμάσῃς ἀκούων ἐν μὲν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅτι πάντες οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ προεφήτευσαν· ἐνταῦθα δὲ, ὅτι οἱ προφῆται ἦλθον ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· μηδὲ νομίσῃς ὅτι τὰ εὐαγγελικὰ λόγια ἀντιλέγουσιν εἰς τὰ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων· διότι τὸ
Ματθ. 11. 13. εὐαγγέλιον διὰ τούτων τῶν λόγων· « Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν· » ἐδήλωσε τοὺς προφήτας τοὺς προφητεύσαντας περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἀδὰμ προεφήτευσαν ἕως τοῦ Ἰωάννου, μετ' αὐτὸν δὲ ἔπαυσαν τὰς τοιαύτας προφητείας· οἱ δὲ μετὰ Χριστὸν προφῆται προεφήτευον οὐ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι πραγμάτων· καὶ προεφήτευσε μὲν περὶ τοῦ προφητικοῦ αὐτῶν χαρίσματος ὁ
Ἰωήλ 2. 28. προφήτης Ἰωὴλ, λέγων. « Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν. » Ἔλαβον δὲ τὸ προφητικὸν χάρισμα οἱ μὲν δώδεκα ἀπόστολοι διὰ τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῦ ἐκχυθέντος ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς· οἱ δὲ λοιποὶ ἐλάμβανον αὐτὸ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων. « Καὶ ἐπιθέντος, λέγει Πραξ. 19. 6.
» ὁ ἱερὸς Λουκᾶς, αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς· ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτευον. Οὐ μόνον δὲ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἐλάμβανον τοῦτο τὸ προφητικὸν χάρισμα κατὰ τὴν τοῦ Ἰωὴλ προφητείαν. Διότι καὶ αἱ τέσσαρες παρθένοι, αἱ θυγατέ- Πραξ. 21. 9.
ρες Φιλίππου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ προεφήτευον. Καὶ τοῦ μὲν Ἀγάβου τὸ ὄνομα ἐφανέρωσεν ὁ ἅγιος ἱστορικὸς, τὸ δὲ τῶν λοιπῶν προφητῶν, τῶν μετὰ τοῦ Ἀγάβου ἐλθόντων ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐσιώπησε. Μήπως δὲ αὐτοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναφέρει ἐν τῷ δεκάτῳ τρίτῳ κεφαλαίῳ, λέγων· « Ἦσαν δέ τινες Πραξ. 13. 1.
» ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν, ὁ καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ Σαῦλος.

Ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Πραξ. 11. 28.
Ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην· ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος.

Εἷς ἐξ αὐτῶν τῶν προφητῶν, τῶν ἐλθόντων ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὀνόματι Ἄγαβος, στὰς ἐν μέσῳ τῶν ἐκεῖ πιστῶν, προεῖπε διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου

πνεύματος, ὅτι μέλλει γενέσθαι μεγάλη πεῖνα εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· ἥτις καὶ ἐγένετο εἰς τὸν καιρὸν Κλαυδίου Καίσαρος, τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Ἄγαβος, ὁ λαβὼν τῆς προφητείας τὸ χάρισμα, εἷς ἦν τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων, οὗ τὴν μνήμην ἐπιτελεῖ ἡ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησία τῇ τετάρτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός. Ὅτι δὲ πεῖνα ἠκολούθησεν, ὅτε ὁ Κλαύδιος ἐβασίλευε, μαρτυροῦσι περὶ τούτου οὐ μόνον
Ἰωσ. Ε. 20 κ. 1.2 Ἀρχ. ὁ ἱερὸς Λουκᾶς, λέγων· « Ὅςις καὶ ἐγένετο » ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος· » ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑβραῖος ὁ Ἰώσηπος, διηγούμενος ὅτι ἡ τῶν Ἀδιαβηνῶν βασίλισσα Ἑλένη, μαθοῦσα ὅτι τότε, ἤγουν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Κλαυδίου, πεῖνα ἐβασάνιζε τὴν Ἱερουσαλήμ, πρῶτον μὲν αὐτὴ ἀπέστειλε σῖτον πολὺν καὶ σύκων φορτώματα, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ υἱός αὐτῆς ὁ Ἰζάτης ἔστειλε πολλὰ χρήματα. Πρὸς τούτοις δὲ μαρτυρεῖ περὶ τούτου καὶ ὁ Ῥωμαῖος Σουετόνιος ὁ Τρανκουΐλλος,
Σουετ. περὶ Κλαυδ. κ 18. λέγων περὶ τοῦ Κλαυδίου, ὅτι ὑπὸ τοῦ ὄχλου ὕβρεσι καὶ ἄρτου τμήμασι τοσοῦτον ἐκακώθη, ὥστε μόλις ἐδυνήθη εἰσελθεῖν εἰς τὸ παλάτιον ὀπισθόδρομος. Ὅτι δὲ ἡ τότε πεῖνα ἁπλώθη εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, μαρτυρίας οὐκ ἔχομεν, εἴτε ἐπειδὴ οὐκ ἦσαν πανταχοῦ ἱστορικοί, εἴτε ἐπειδὴ ἀπώλοντο τὰ βιβλία τῶν τὰ περὶ αὐτῆς ἱστορησάντων. Μήπως δὲ τὸ σχῆμα τῆς ὑπερβολῆς μετῆλθεν ὁ προφήτης Ἄγαβος, διὰ δὲ τοῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐννόησε τὴν γῆν τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τότε βασιλευομένην· προεῖπε δὲ τὴν πρόρρησιν ταύτην πρῶτον μέν, ἵνα μὴ οἱ ἄπιστοι ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τῆς πείνας, κατηγορῶσι τοὺς πιστούς, λέγοντες, ὅτι ἡ τιμωρία ἐστάλη, ἐπειδὴ καταργεῖται ἡ πατροπαράδοτος αὐτῶν θρησκεία· δεύτερον δέ, ἵνα τοῦτο προμαθόντες οἱ πιστοί, προβλέψωσι βοηθήματα διὰ τοὺς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πιστούς, ὅπου ἰσχυρώτερον ἐκράτει ἡ πεῖνα. Τοῦτο δὲ καὶ ἐποίησαν οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ πιστοί, ὡς φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν ἑξῆς λόγων.

Τῶν δὲ μαθητῶν, καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποςείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου Πραξ. 11 29. 30.

Ἀκούσαντες οἱ μαθηταί, ἤγουν οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ χριστιανοί, τὴν προφητείαν τοῦ ἀποστόλου Ἀγάβου, ἐπίστευσαν εἰς τὰ προφητευθέντα· διὸ καθεὶς « Καθὼς ηὐπο» ρεῖτο, » ἤγουν κατὰ τὸν τρόπον ὃν εἶχεν, ἄλλος δηλαδὴ πολύ, καὶ ἄλλος ὀλίγον, ὥρισεν, ἵνα ἀποςείλῃ εἰς διακονίαν, τουτέςιν ὑπηρεσίαν καὶ βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν τῶν χριστιανῶν, τῶν εἰς τὴν Ἰουδαίαν κατοικούντων. Τοῦτο δὲ καὶ ἐποίησαν, συνάξαντες πάντα, ὅσα ἕκαστος ὥρισε, καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων Βαρνάβα καὶ Παύλου πέμψαντες αὐτὰ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πρεσβυτέρους, ἵνα ἐκεῖνοι διανέμωσιν αὐτὰ πρὸς τοὺς ἐκεῖ πτωχούς. Τίνες δὲ ἄρά γε ἦσαν

οὗτοι οἱ πρεσβύτεροι; Τὸ ὄνομα πρεσβύ-
τερος, ὁμοίως καὶ τὸ ἐπίσκοπος, ἔχει δύω
σημασίας, τὴν κατὰ λέξιν, καὶ τὴν κατὰ
τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνθήκην· καὶ τὸ μὲν,
ἐπίσκοπος, κατὰ μὲν τὴν πρώτην σημα-
σίαν σημαίνει τὸν ἐπιστάτην, τὸν ἐπιτη-
ρητὴν, τὸν διοικητήν· κατὰ δὲ τὴν δευτέ-
ραν, τὸν ἀρχιερέα· οὕτω καὶ τὸ πρεσβύτε-
ρος, κατὰ μὲν τὴν πρώτην σημαίνει τὸν
γηραιότερον· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, τὸν
τελετὴν τῶν μυστηρίων, ἤγουν τὸν ἱερέα,
τὸν προεστῶτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τοιούτους
δὲ πρεσβυτέρους, ἤγουν ἱερεῖς, ἐχειροτόνη-
σεν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἰς τὴν
Πράξ. 14. 23. Λύστραν καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον καὶ εἰς τὴν
Ἀντιόχειαν· τοιούτους πρεσβυτέρους ἔγρα-
φεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τῖτον, ἵνα κατα-
Τίτ. 1. 5. στήσῃ εἰς πᾶσαν πόλιν, καθὼς καὶ ἀπὸ
στόματος αὐτῷ διέταξε· τοιοῦτοι ἦσαν οἱ
πρεσβύτεροι τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας, οὓς
ἐκάλεσεν ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰς τὴν Μίλητον·
Πράξ. 20. 17. τοιούτους πρεσβυτέρους παρήγγειλεν ὁ
Ἰάκ. 5. 14. ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, ἵνα προσκαλῇ ὁ ἀ-
σθενὴς, ὅπως ἀλείφωσιν αὐτὸν ἔλαιον εἰς
ἐξάλειψιν ἁμαρτιῶν καὶ σώματος ὑγείαν.
2. Ἰωάν 1 Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ ἀπό-
3. Ἰωάν 1 στολος ὠνόμασεν ἑαυτὸν πρεσβύτερον, οὐ
κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν, ἀλλὰ κατὰ
τὴν πρώτην, ἤγουν καθὸ ἦν γηραιότερος·
διότι αὐτὸς ἦν ἀρχιερεὺς, οὐχὶ δὲ ἱερεὺς
μόνον. Πάντες δὲ οἱ ἀπόστολοι, ὡς τελειωταὶ
πάντων τῶν μυστηρίων καὶ διοικήτορες
πάσης τῆς ἐκκλησίας, ἦσαν ἀρχιερεῖς· οἱ
δὲ πρεσβύτεροι τῆς ἐκκλησίας ἦσαν μόνον
ἱερεῖς, μίαν κατὰ μέρος διοικοῦντες ἐκκλη-
σίαν· τοῦτο φανερόν ἐστιν· πρῶτον μὲν, ἐ-
πιδὴ βλέπομεν ὅτι ὁ Παῦλος ὑποτάσσει 1. Τιμ. 5. 19.
τοὺς πρεσβυτέρους εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Τι-
μοθέου, ὅστις ἦν τῆς Ἐφέσου Ἀρχιερεύς.
« Κατὰ πρεσβυτέρου, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν,
» κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ
» ἐπὶ δύω ἢ τριῶν μαρτύρων. » Τοῦτο δὲ
οὐκ ἐποίει, ἐὰν τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα εἶχον
ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ πρεσβύτερος. Δεύτε-
ρον, ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν ἢ πόλιν εἷς
μόνος ἦν ἀρχιερεὺς, πολλοὶ δὲ πρεσβύτεροι·
ἐὰν οὖν οἱ πρεσβύτεροι ἦσαν ἀρχιερεῖς, ὁ
Ἰάκωβος λέγων· « Προσκαλεσάσθω τοὺς Ἰάκ. 5. 14
» πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, » παρήγ-
γελλε τὰ ἀδύνατα· διότι τὶς ἀσθενὴς ἠδύ-
νατο προσκαλέσαι ἐκ διαφόρων πόλεων
τοὺς ἀρχιερεῖς; πῶς δὲ καὶ ὁ Λουκᾶς ἔλε- Πράξ. 20. 17.
γεν, ὅτι ὁ Παῦλος πέμψας ἀπὸ τῆς Μιλή-
του εἰς Ἔφεσον, « Μετεκαλέσατο τοὺς
» πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας; » Σημείω-
σαι δὲ, ὅτι τοὺς αὐτοὺς πρεσβυτέρους τῆς
Ἐφέσου ὠνόμασεν ὁ Παῦλος καὶ ἐπισκό-
πους· « Ἐν ᾧ, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, τὸ πνεῦ-
» μα τὸ ἅγιον ἔθετο ὑμᾶς ἐπισκόπους, κατὰ
τὴν πρώτην σημασίαν ἐκλαβὼν τὸ, ἐπι-
σκόπους, ἤγουν ἐπιστάτας καὶ ἐπιτη-
ρητάς· διότι καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας
πρεσβύτεροι ἐπιστάται καὶ διοικηταί εἰσι
τῶν ὑποθέσεων, τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς
τῆς ὑπ' αὐτοὺς ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ
Λουκᾶς εἶπεν ἁπλῶς πρὸς τοὺς πρεσβυτέ-
ρους, οὐχὶ δὲ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς
ἐκκλησίας, μήπως οἱ πρεσβύτεροι, περὶ ὧν

λαλεῖ, οὐκ εἶχον ἱερωσύνης χαρακτῆρα, ἀλλ' ἦσαν ἄνθρωποι γέροντες, πιστοὶ καὶ ἐπ' ἀγαθωσύνῃ δεδοκιμασμένοι, καὶ διωρισμένοι ὑπὸ τῶν ἀποστόλων διὰ τὴν διανομὴν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τὴν τῶν πτωχῶν ἐπιστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν. Βλέπε δὲ τὸ ἅγιον τῆς ἐλεημοσύνης τῶν Ἀντιοχέων παράδειγμα· αὐτὸ διδάσκει ἵνα ἕκαστος βοηθῇ καὶ ἐλεῇ, καθ' ὅσον δύναται, οὐ μόνον τοὺς παρόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἀπέχοντας ἀδελφοὺς, ὅταν ἀκούῃ, ὅτι εὑρίσκονται εἰς ξενοχωρίας καὶ ἀνάγκας.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ.

Ηκουσατε σήμερον, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, ὑπὸ τίνος, καὶ πότε ὠνομάσθημεν χριστιανοί· πολλὰ δὲ ψυχωφελές ἐστιν, ἵνα μάθητε καὶ τὸ, διὰ τί ἐδόθη ἡμῖν, καὶ εἰς ποῖον ὕψος ἀναβιβάζει ἡμᾶς τοῦτο τὸ πανυπέρτιμον καὶ δεδοξασμένον ὄνομα. Τινὲς μὲν ἐνόμισαν, ὅτι οἱ θεῖοι ἀπόστολοι χριστιανοὺς ὠνόμασαν τοὺς εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύσαντας, ἵνα διαστείλωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν. Ἄλλοι δὲ, ὅτι τοῦτο ἐποίησαν οἱ ἀπόστολοι κατὰ μίμησιν τῶν σχολαστικῶν ἐθνικῶν, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου διδασκάλου ἐκείνου τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος, ὅπερ αὐτοὶ ἐδέχοντο, ἐλάμβανον τὴν ὀνομασίαν· παραδείγματος χάριν, ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου Πυθαγόρειοι, καὶ ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος Πλατωνικοὶ, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Ἀριστοτελικοὶ, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐπικούρου Ἐπικούρειοι· μικρὰ ὅμως εἰσὶ ταῦτα τὰ νοήματα καὶ φρονήματα, καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ θεοφωτίστου νοὸς τῶν θεοκηρύκων ἀποστόλων πάντῃ ἀνάξια. Αὐτοὶ οἱ θεοφόροι ἄνδρες ἔθηκαν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ τοῦτο τὸ ἅγιον ὄνομα, ἵνα δι' αὐτοῦ φανερώσωσι μεγάλα καὶ ὑψηλὰ πράγματα, καὶ σεμνύνωσι τοὺς ὀνομαζομένους, καὶ ὑψώσωσι τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς πρώτης ἀνθρωπίνης καταστάσεως, καὶ διδάξωσι

τίνι τρόπῳ πρέπον ἐςίν, ἵνα πολιτεύωνται,
ὅσοι ταύτης ἠξιώθησαν τῆς θεοδωρήτου ὀ-
νομασίας.

Χριστοὺς ὀνομάζει ἡ θεία Γραφὴ τοὺς
βασιλεῖς, ὡς διὰ τοῦ μύρου κεχρισμένους.
1. Βασ. 26. 11. « Μηδαμῶς μοι, ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ
» βασιλέως Σαοὺλ, παρὰ Κυρίου ἐπενεγ-
» κεῖν χεῖρά μου ἐπὶ χριςὸν Κυρίου. » Ὁ
Σωτὴρ τοῦ κόσμου, καὶ καθὸ κεχρισμένην
εἶχε τὴν ἑαυτοῦ ἀνθρώπινον φύσιν, οὐχὶ
διὰ μύρου ὑλικοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑποστατι-
κῆς ἑνώσεως τῆς θεότητος, καὶ καθὸ ἦν
βασιλεὺς πάσης τῆς ἀοράτου καὶ ὁρωμέ-
νης κτίσεως, κατ' ἐξοχὴν ὠνομάσθη Χρι-
στὸς, ἤγουν βασιλεύς· ὠνομάσθη δὲ καὶ
Ἰησοῦς, τουτέστι σωτὴρ καθότι αὐτὸς ἔ-
Ματθ. 1. 27. σωσε » Τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἤγουν τοὺς εἰς αὐ-
» τὸν πιστεύσαντας, ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
αὐτῶν· τὸ ὄνομα Ἰησοῦς οὐδόλως ἁρμόζει
οὐδὲ εἰς ἄνθρωπον, οὐδὲ εἰς ἄγγελον· διότι
οὐδεὶς, εἰμὴ μόνος αὐτὸς θυσίαν προσαγα-
γὼν ἑαυτὸν ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον τοῦ ςαυροῦ,
ἔσωσε τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος· ἐκ τοῦ δευ-
τέρου οὖν ὀνόματος, ἤγουν τοῦ Χριστοῦ,
σχηματίσαντες οἱ θεόπται ἀπόστολοι τὸ
χριστιανὸς, ἀπέθηκαν αὐτὸ ἐπὶ τοὺς πι-
στοὺς ὡς πολλὰ ἁρμόδιον καὶ κατάλληλον·
διότι τὸ πάθος καὶ ὁ σταυρὸς καὶ ὁ θάνα-
τος τοῦ Χριστοῦ ἀνυψώσας τοὺς εἰς αὐτὸν
πιστεύοντας εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ πρώτην
κατάστασιν, ἐποίησεν αὐτοὺς βασιλεῖς τῆς
αἰωνίου αὐτοῦ Βασιλείας.

Βασιλέα κατέστησεν ὁ θεὸς τὸν ἄν-
θρωπον, ὅταν ἔπλασεν αὐτὸν χοῦν λαβὼν
ἀπὸ τῆς γῆς. » Αὐξάνεσθε, εἶπε ὁ θεὸς Γεν. 1. 28.
» ἀφ' οὗ ἔπλασε τοὺς πρωτοπλάστους, καὶ
» πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ
» κατακυριεύσατε αὐτῆς. » Ἡ κυριότης
τῆς γῆς τί ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ ἐξουσίαν,
δεσποτείαν, βασιλείαν; ἐδήλωσε δὲ ὁ θεὸς
καὶ εἰδικώτερον τὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ
ἀνθρώπου, εἰπὼν » Καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων
» τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐ-
» ρανοῦ, καὶ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ πά-
» σης τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν
» τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἰδοὺ δέδωκα Αὐτ. 29.
» ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπεῖρον
» σπέρμα, ὅ ἐςιν ἐπάνω πάσης τῆς γῆς· καὶ
» πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρ-
» ματος σπορίμου, ὑμῖν ἔςαι εἰς βρῶσιν.
Οὐ μόνον δὲ ταύτην τὴν δεσποτείαν ἔλαβεν
ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἄλλην πολλῷ τιμιω-
τέραν ταύτης, τῶν παθῶν δηλαδὴ τὴν κυ-
ριότητα· ἀλλὰ πόθεν συμπεραίνεται αὐτὴ
ἡ τιμιωτέρα κυριότης; Πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ
τόπου, εἰς ὃν ὁ θεὸς ἔβαλε τὸν ἄνθρωπον·
διότι αὐτὸς ἦν τόπος τρυφῆς. » Καὶ ἔθετο Γεν. 2. 15
» αὐτὸν, λέγει ἡ θεία Γραφὴ, ἐν τῷ παρα-
δείσῳ τῆς τρυφῆς. Ὅπου δὲ τρυφὴ, ἐκεῖ
οὐκ ἔςι παθῶν ἐνόχλησις, οὐδὲ στενοχωρία.
Δεύτερον δὲ ἐκ τῆς ἀκακίας αὐτῶν καὶ τῆς
ἁπλότητος· τόσον ἄκακοι καὶ ἁπλοῖ ἦσαν
οἱ δύο πρῶτοι ἄνθρωποι, ὥστε οὐδὲ τὴν
γύμνωσιν αὐτῶν ἐγνώριζον, οὐδὲ τοῦ πά-
θους τῆς αἰσχύνης ᾐσθάνοντο. » Καὶ ἦσαν, Αὐτ. 25.
» λέγει, οἱ δύο γυμνοὶ, ὅτε Ἀδὰμ καὶ ἡ
» γυνὴ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ᾐσχύνοντο. » Τότε δὲ
ἐγνώρισαν, ὅτι εἰσὶ γυμνοὶ, τότε τὸ πάθος

τῆς αἰσχύνης κατεκάλυψε τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅταν παραβάντες τοῦ θεοῦ τὴν ἐντολὴν, ἐστερήθησαν τῆς ἀπαθείας. « Καὶ
Γεν. 3. 17. » διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύω, καὶ
» ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν. Τοῦτο δὲ » γνωρίσαντες ᾐσχύνθησαν, διὸ ἔῤῥαψαν » φύλλα συκῆς, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς » περιζώματα. »

Ἐπειδὴ δὲ ταύτας τὰς δύω ἐξουσίας ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος ἐκ χειρὸς τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλέως πάσης τῆς κτίσεως, διὰ τοῦτο, ὅσον καιρὸν ἔμενεν εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ, εἶχε καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπιγείων πραγμάτων, καὶ τὴν τῶν παθῶν κυριότητα· ἀφ' οὗ δὲ, ἀποστατήσας ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ὑπακοῆς, ὑπήκουσε τῷ διαβόλῳ, ἀπώλεσε μὲν τὰς δύω βασιλείας, ἐγένετο δὲ δοῦλος ἀντὶ βασιλέως. Ἐκ τούτου βλέπομεν τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, φεῦ τῆς δυστυχίας, ἐξόριστον τοῦ παραδείσου, ὅπου καὶ ὁ θρόνος ἦν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἡ καθέδρα τῆς τῶν παθῶν ἡσυχίας. Βλέπομεν αὐτὸν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν συνεχόμενον καὶ περικυκλούμενον ὑπὸ παντοίων παθῶν, ὑπὸ παθῶν φυσικῶν· ταῦτα δέ εἰσιν αἱ ἄκανθαι καὶ τρίβολοι, καὶ αἱ λῦπαι καὶ οἱ ἱδρῶτες· καὶ ὑπὸ παθῶν προαιρετικῶν· ταῦτα δέ εἰσιν οἱ φόνοι, καὶ αἱ ἀδελφοκτονίαι, αἱ ἀσέλγειαι καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς. Βλέπομεν αὐτὸν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δουλεύοντα καὶ προσκυνοῦντα τῶν δαιμόνων τὴν δύναμιν ἐπ' ὀνόματι τῶν εἰδώλων. Βλέπομεν τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὑπερένδοξον βασιλέα, ὅστις ἐπλάσθη, ἵνα ζῇ καὶ βασιλεύῃ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, δεδουλωμένον τοῖς πάθεσι, καὶ ἀποθνήσκοντα καὶ διαλυόμενον, καὶ εἰς γῆν μεταβαλλόμενον, χωρὶς ἐλπίδος ἀναστάσεως.

Ἀλλὰ νικᾷ τοῦ θεοῦ ἡ εὐσπλαγχνία τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ, « Καὶ κατακαυχᾶται Ἰάκ. 2. 13
» ἔλεος κρίσεως κατὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων » ἀποστασίας. » Ἐξαποστέλλει ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἀναστήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ φοβεροῦ πτώματος τῶν ἐλεεινῶν αὐτοῦ δυστυχημάτων· ὁ υἱὸς δὲ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ παθὼν, καὶ σταυρωθεὶς, καὶ ἀναστὰς, ἐπανήγαγε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα, δοὺς αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἐκ παραβάσεως
ἀπώλεσεν. « Ἐν τῷ ὀνόματί μου, εἶπε, Μάρκ. 16. 17. 18.
» δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· » ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ
» καλῶς ἕξουσι. Λάβετε, εἶπε, πνεῦμα ἅγι- Ἰωάν. 20. 22. 23.
» ον, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκρά-
» τηνται. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἶπεν, ἐὰν ἔχητε Ματθ. 21. 21. 22.
» πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ » τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ, κἂν τῷ ὄρει » τούτῳ εἴπητε· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς » τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα, » ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψεσθε. » Αὐτή ἐστιν ἡ τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων ἐξουσία, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθεῖσα τοῖς ἀνθρώποις. Βλέπε δὲ καὶ τὴν κατὰ τῶν παθῶν καὶ

τῶν δαιμόνων ἐξουσίαν, ἣν αὐτὸς ὁ θεάνθρωπος ἔδωκε τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν.
Λουκ. 16. 10. « Ἰδοὺ, εἶπε, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ » πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ » ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ » οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. » Φανερὸν δέ ἐστιν, ὅτι οἱ μὲν ὄφεις καὶ οἱ σκορπίοι εἰσὶ τὰ ἰοβόλα καὶ θανατηφόρα πάθη, ἡ δὲ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ, εἰσὶ πάντες οἱ πειρασμοὶ καὶ τὰ πεπυρωμένα τοῦ διαβόλου βέλη. Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, συνανέστησε πᾶσαν τὴν ἀνθρώπινον φύσιν· ὅθεν
Ἰωάν. 11. 25. διὰ τοῦτο εἶπεν· « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν » ἀποθάνῃ, ζήσεται. » Μετὰ τὴν ἀνάςασιν αὐτοῦ οὐδεὶς τῶν νεκρῶν διαμένει ἐν τοῖς μνήμασιν ὡς γῆ καὶ σποδὸς, ἀλλ' ἀνίςαται
1. Κορ. 15. 52. καὶ ἄφθαρτος γίνεται. « Σαλπίσει γὰρ, καὶ » οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι. » Ὅτι δὲ καὶ βασιλεῖς ἡμᾶς κατέστησεν ὁ θεάν-
Ἀπ. 16. θρωπος, βασιλείας οὐχὶ ἐπιγείου καὶ φθαρτῆς, ἀλλ' ἐπουρανίου καὶ ἀφθάρτου, ἐμαρτύρησε μὲν ὁ ἐπιστήθιος Ἰωάννης, εἰπὼν ῥητῶς· « Καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ » ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, παραλα» βὼν τοῦτο παρ' αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς
Λουκ. 22. 29. 30. υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὅστις εἶπε· « Κἀγὼ διατί» θεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ » μου, βασιλείαν· ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε » ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου.
Ματθ. 25. 34. » Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου » κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν » βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Ἐπειδὴ οὖν ὁ πανυπεράγαθος καὶ φιλανθρωπότατος Ἰησοῦς, καθαρίσας ἡμᾶς διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, καὶ ἀνακαινίσας τοὺς ἐν ἡμῖν χαρακτῆρας τῆς καθ' ὁμοίωσιν εἰκόνος τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς βασιλέως καὶ θεοῦ, ἐποίησε πάλιν βασιλεῖς, καθὼς ἤμεθα ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε ἐπλάσθημεν· διὰ τοῦτο πανευσπλάγχνως εὐδόκησεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τουτέςι Χριςοῦ, τοῦ σημαίνοντος βασιλέα, ὀνομασθῶμεν χριστιανοὶ, ὅπως ἂν τὸ ὄνομα δηλοποιῇ τὰ πράγματα. Ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες βασιλεῖς τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ βασιλείας ὑπ' αὐτοῦ κατεστάθημεν, διὰ τοῦτο καὶ ὄνομα βασιλικὸν ἡμῖν ἔδωκε· καύχημα τοῦτο μέγα καὶ εὔκλεια καὶ δόξα τῶν πιστῶν, ὑπερβαίνουσα πάσας τὰς ἐπιγείους τιμὰς καὶ δόξας· ἐνδοξότερον τὸ ὄνομα χριστιανὸς πάντων τῶν ὀνομάτων, ὅσα σημαίνουσιν ἀξιώματα, προβιβασμοὺς ἐξουσίας, προνόμια ἀνθρώπων· τὸ ὄνομα τοῦτο, χριςιανὸς, ὑπέρτερόν ἐςιν, ἤ περ τὸ ὄνομα, ἄρχων, ἡγεμὼν, δεσπότης, βασιλεὺς, καὶ πᾶν ἄλλο ἀξίας σημαντικὸν ὄνομα. Βλέπε δὲ τοῦ θεανθρώπου τὴν φιλανθρωπίαν. καθὼς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ « Ἐχαρίσατο αὐτῷ Φιλιπ. 2. 9.
» ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· » οὕτως αὐτὸς διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἐδωρήσατο ἡμῖν ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ἀξιωματικὰ ὀνόματα, τουτέστι τὸ ὄνομα χριστιανός.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ἤκουσεν ὁ διάβολος, ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ὠνομάσθησαν χριστιανοὶ, ἄναψε τὰς φλόγας τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν τότε διωκτῶν καὶ τυράννων, καὶ τόσην ἀποστρα-

φὴν καὶ μῖσος ἐξήγειρε κατὰ τούτου τοῦ ὀνόματος, ὥστε, ἐάν τις ἔλεγεν, ὅτι ἐστὶ χριστιανός, διὰ τοῦτο καὶ μόνον βασανιστικῶς ὑπ' αὐτῶν ἐπαιδεύετο ἕως θανάτου. Ἵστατο ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀθλήσεως, ἐνώπιον τοῦ τυράννου ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς· καὶ ὁ μὲν τύραννος ἔλεγε πρὸς αὐτόν· ἀρνήθητι τοῦτο τὸ ὄνομα, ἵνα φύγῃς τὰς βασάνους· εἰπὲ, ὅτι οὐκ εἰμὶ χριστιανός, ἵνα ἀπαλλαγῇς τοῦ θανάτου· ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἐκραύγαζε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, χριστιανός εἰμι, ἔστεργε τὰς πολυποικίλους καὶ δεινὰς τιμωρίας, καὶ προέκρινε τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ τὸ ὄνομα. Πλήρεις εἰσὶν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι τοιούτων ἁγίων παραδειγμάτων.

Ἀλλ' ἆρά γε ἀρκεῖ μόνον τοῦτο τὸ ἅγιον ὄνομα πρὸς σωτηρίαν; Ἐὰν ἔχῃς φρόνησιν εἰς τὸν νοῦν, ἀνδρείαν εἰς τὴν ψυχὴν, σωφροσύνην εἰς τὰ ἤθη, ἀγάπην εἰς τὸν πλησίον, δικαιοσύνην εἰς πάσας τὰς πράξεις σου· ἐὰν ἔχῃς ἔργα βασιλικὰ καὶ ἄξια τοῦ ὀνόματός σου, ἀρκεῖ τὸ ὄνομα πρὸς δόξαν καὶ σωτηρίαν σου. Ἐὰν δὲ ὀνομάζεσαι μὲν χριστιανὸς, ἤγουν βασιλεὺς, γίνεσαι δὲ μωρὸς, καὶ πολιτεύεσαι ὡς ἀσθενὴς καὶ ἄνανδρος· ὀνομάζεσαι βασιλεὺς, ἔπειτα κάθησαι εἰς τὰ καπηλεῖα, καὶ φθείρεις ἑαυτὸν εἰς τὰ πορνοστάσια καὶ εἰς τὰς ἀσωτείας· λέγεσαι βασιλεὺς, ἔπειτα ἐπιβουλεύεις τὸν πλησίον σου, καὶ κλέπτεις καὶ ἁρπάζεις καὶ ἀδικεῖς, καὶ ποιεῖς πᾶν ἄλλο αἰσχρὸν καὶ ἄτιμον ἔργον, οὐαί σοι· διότι τότε αὐτὸ τὸ ὄνομά σου κατακρίνει σε· ἐπειδὴ ὁ θεὸς καὶ κατέστησε, καὶ ὠνόμασέ σε βασιλέα, διὰ τί οὐ στοχάζεσαι τὴν ἀξίαν σου, ἀλλὰ περιφρονεῖς αὐτήν; σὺ εἶ εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα τοῦ παντοκράτορος θεοῦ· διὰ τί οὐ συλλογίζεσαι τὴν ἐξουσίαν σου; ὁ παντοδύναμος ἔδωκέ σοι τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπὶ γῆς κτισμάτων, τὴν κυριότητα ἐπάνω εἰς τὰ πάθη σου, τὴν δεσποτείαν τοῦ ἐχθροῦ σου· διὰ τί οὖν ἐξουσιάζεσαι ὑπὸ τῶν προσκαίρων πραγμάτων, καὶ ὑπηρετεῖς τὰ πάθη σου, καὶ γίνεσαι δοῦλος τοῦ ἐχθροῦ σου; διὰ τί οὐ μνημονεύεις τὸ ὕψος καὶ τὴν δόξαν τῆς βασιλείας σου; βασιλείαν διὰ σὲ ἔχει ἕτοιμον ὁ θεὸς ἀθάνατον καὶ ἀτελεύτητον. Ὦ, οὐαὶ ἡμῖν τοῖς παναθλίοις· διὰ τί οὐκ ἀνυψοῦμεν τὰ ὄμματα εἰς τὸν οὐρανόν, οὐδὲ βλέπομεν τὰ μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ καὶ ἐξαίσια χαρίσματα, ὅσα ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, ἀλλ' ὡς οἱ χοῖροι κάτω πάντοτε νεύομεν, καὶ ὡς ἐκεῖνοι εἰς τὸν βόρβορον, οὕτως ἡμεῖς εἰς τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀκαθαρσίαν διαπαντὸς κατακυλιόμεθα. Οὐαὶ ἡμῖν, τὸ ἅγιον ὄνομα, τὸ ἐπιτεθὲν ἡμῖν οὐ δοξάζεται, ἀλλὰ « Βλασφημεῖται Ρωμ. 2. 24.
» ὑπὸ τῶν ἀπίστων, διὰ τὰς πονηρὰς ἡμῶν πράξεις.

Χριστιανοί, ἡ ἀπόφασις τοῦ θεοῦ ἐστιν ἐκπεφωνημένη καὶ γεγραμμένη ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, κατ' ἐκείνου τοῦ πονηροῦ ἀνθρώπου, εἰς ὃν ὁ θεὸς καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔδωκε, καὶ οἰκονόμον αὐτὸν ὠνόμασεν. Αὐτὸς δὲ οὐδὲ κατὰ τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ κατὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπολιτεύθη· ἀλλ' « ἤρξατο τύ- Λουκ. 12 45.
» πτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,

» ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι. » Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὅστις ὄνομα μόνον ἔχει χριστιανοῦ, ἔργα δὲ διαβόλου, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρα, ἐν ᾗ καθίσει ὁ κύριος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὰ θεῖα αὐτοῦ χαρίσματα, ἅμα δὲ καὶ τὸ κεχαριτωμένον αὐτοῦ ὄνομα, αὐτὸν δὲ γυμνὸν καὶ τετραχηλισμένον καταδικάζει ἐκεῖ, ὅπου καὶ οἱ ἄπιστοι, οἱ μὴ καὶ ταξιωθέντες τοῦ χριστιανοῦ ὀνόματος, καταδικασθήσονται. « Καὶ διχοτομήσει Λύκ. ιϛ. » αὐτόν, λέγει, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ » τῶν ἀπίστων θήσει. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυ» θμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. » Κύριε τοῦ ἐλέους, ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ ταύτης τῆς φοβερωτάτης καὶ ἀνερμηνεύτου κατακρίσεως διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ σου πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΤΥΦΛΟΥ.

Δύο θαύματα καὶ μίαν ἀνήκουστον ἀδικοκρισίαν καθιστορεῖ ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα πρᾶξις τῶν θεοφόρων ἀποστόλων. Πρῶτον θαῦμα ὁ διωγμὸς τοῦ δαίμονος, ὅστις ἐπλάνα τοὺς δυστυχεῖς καὶ τρισαθλίους ἀνθρώπους, τοὺς κατοικοῦντας τὴν τῶν Φιλίππων χώραν· δεύτερον, ὁ σεισμὸς τῆς γῆς, ὅστις ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἵνα ἐξέλθωσιν οἱ ἀθῶοι καὶ δέσμιοι ἀπόστολοι, οἱ ἐν αὐτῇ κατακλεισθέντες· ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀποστόλων ἄλογος καὶ θηριώδης ἀπόφασις τῶν ἀρχόντων, θαῦμά ἐστιν, οὐχὶ τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τῆς ἀμέτρου κακίας τῶν ἀνθρώπων. Ὅστις μετὰ προσοχῆς ἀκούσει τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἀναγνωσθείσης ἱστορίας, ἐκεῖνος, ἐκ μὲν τοῦ πρώτου θαύματος μανθάνων πόση καὶ ποία ἐστὶν ἡ πεπονηρευμένη τῶν δαιμόνων τέχνη, προσέχει, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν πλανᾶται· ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου, βλέπων τὴν ἀνύσταχτον τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, τὴν ὑπερασπίζουσαν τοὺς τὴν ἀρετὴν ἐργαζομένους ἀποςόλους, ἐλπίζει τὴν θείαν ὑπεράσπισιν, ὅταν πράττῃ τῆς ἀρετῆς

τὰ θεάρεστα ἔργα· ἐκ δὲ τοῦ τρίτου, ἀκούων πόσον ἐμπαθῶς καὶ ἀδίκως κατεκρίθησαν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι ὑπὸ τῶν ἐν Φιλίπποις ἀρχόντων καὶ στρατηγῶν, ἀπέχει ἀπὸ πάσης παραλόγου καὶ ἐμπαθοῦς ἀδικοκρισίας.

Πράξ. 16. 16. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐγένετο, πορευομένων ἡμῶν τῶν ἀποστόλων εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα Πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη.

Πράξ. 15. 40. καὶ 16. 3. 9. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐλθόντες εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τὸ ὅραμα, ὃ εἶδεν ὁ Παῦλος, διέτριβον τινὰς ἡμέρας εἰς τὴν Φιλίππων πόλιν· μετ' αὐτῶν δὲ ἦν καὶ ὁ ταῦτα καθιστορῶν θεῖος Λουκᾶς. Τοῦτο δὲ φανερὸν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων
Πράξ. 16. 17. αὐτοῦ. « Πορευομένων, λέγει, ἡμῶν τῶν » ἀποστόλων, » καὶ κατωτέρω, « τῷ Παύλῳ, » καὶ ἡμῖν. » Ποῖος δὲ ἦν ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐπορεύοντο οὗτοι οἱ ἀπόστολοι ἵνα προσευχηθῶσι; Τόπος ἦν ἔξω τῆς πόλεως,
Αὐτ. 13 πλησίον τοῦ ἐκεῖ ποταμοῦ. « Τῇ τε ἡμέρᾳ » τῶν σαββάτων, λέγει ὁ ἱστορικὸς, ἐξήλ» θομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ » ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι. » Συνήρχοντο δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἔξω τῆς πόλεως, ἴσως ἐπειδὴ οἱ ἐν Φιλίπποις κατοικοῦντες Ἕλληνες οὐ συνεχώρουν αὐτοῖς, ἵνα ἔχωσι τόπον συναγωγῆς ἔνδον τῆς πόλεως. Τί δὲ ἐστι τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος, τὸ ἐν τῇ παιδίσκῃ; Πύθιος ἢ Πύθων ἐλέγετο ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν θεὸς νομιζόμενος· τοῦτο τὸ εἴδωλον, τὸ εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς βωμὸν, ὑπὸ γυναικῶν ὑπηρετεῖτο, αἵτινες ὠνομάζοντο Πυθίαι· ἐν τούτῳ δὲ τῷ βωμῷ λάκκος ἦν, καὶ πλησίον τοῦ λάκκου, τραπέζιον, Τρίπους λεγόμενον, ὡς ἔχον τρεῖς πόδας· καὶ ἐν μὲν τῷ τραπεζίῳ ἐκάθητο ἡ Πυθία, ἐκ δὲ τοῦ λάκκου πνεῦμα πονηρὸν ἐξερχόμενον, καὶ εἰς αὐτὴν εἰσερχόμενον, ἐδαιμόνιζεν αὐτήν· ὅθεν αὐτὴ μὲν ἔλυε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, τὸ δὲ χρῶμα τοῦ προσώπου αὐτῆς ἠλλοιοῦτο, ἄφριζε δὲ τὸ στόμα, καὶ ὡς καταμεμεθυσμένη ἐλάλει τῆς μαντείας τὰ λόγια· ἐκ τούτου οὖν πᾶν δαιμόνιον μαντευτικὸν ἐλέγετο πνεῦμα Πύθωνος· ὅταν οὖν οἱ ῥηθέντες ἀπόστολοι ἐπορεύοντο εἰς τὸν διωρισμένον τόπον τῆς προσευχῆς, ἵνα οὐ μόνον προσευχηθῶσι, ἀλλὰ καὶ ἵνα διδάξωσι καὶ ἐπιστρέψωσι τοὺς ἐκεῖ συναθροιζομένους, τότε ἀπήντησεν αὐτοῖς μία δούλη, ἥτις εἶχε τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος, καὶ ἐμάντευε, διὰ δὲ τῆς μαντείας πολὺ κέρδος ἔφερεν εἰς τοὺς δεσπότας αὐτῆς.

(ὅρα τὸν Οἰκουμ. Αὐτ.) (Αὐτ. 14, 15.)

Αὕτη κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. Πράξ. 16. 17.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Αὐτὴ ἡ δεδαιμονισμένη δούλη ἀκολουθοῦσα ὀπίσω τοῦ Παύλου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἀποστόλων, ἐκραύγαζε μεγαλοφώνως, λέγουσα περὶ αὐτῶν· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι εἰσὶ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, κηρύττουσι δὲ καὶ δηλοποιοῦσιν ἡμῖν τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ὁ διάβολος, ὁ πατὴρ τοῦ ψεύδους, ἐκήρυττε ταύτην τὴν ἀλήθειαν; πῶς δὲ οὐκ ἐφοβεῖτο, μήπως οἱ ταῦτα ἀκούοντες πιστεύσωσιν εἰς τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα; Ἀληθῶς ὡμολόγησεν αὐτὸς φωνῇ μεγάλῃ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν υἱὸς θεοῦ καὶ θεός.
Μάρκ. 5, 7. « Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ » ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν μή με » βασανίσῃς. Ἀλλ' ἠναγκάσθη τοῦτο ποιῆσαι ὑπὸ τοῦ προστάγματος τοῦ Ἰησοῦ·
Λουκ. 8. « ἔλεγε γὰρ αὐτῷ· ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ » ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. » Ποία δὲ ἀνάγκη ἐβίασεν αὐτόν, ἵνα μαρτυρήσῃ ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἦσαν δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καὶ ἐδίδασκον τῆς σωτηρίας τὰ μαθήματα; Οὐδεμίαν εἶχεν ἀνάγκην, ἀλλὰ τέχνην μετῆλθε πανοῦργον καὶ δολερωτάτην· αὐτὸς ἔστησε διπλῆν παγίδα, ἐλπίσας, ὅτι διὰ τῶν τοιούτων ἐπαίνων, ἤτοι ὑποσκελισθήσονται οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας καὶ ὑπερηφανείας, ἢ ἀναγκασθήσονται διῶξαι αὐτὸν ἐκ τῆς δούλης· καὶ οὕτως ὀργισθέντες οἱ κύριοι αὐτῆς διὰ τὴν τοῦ κέρδους αὐτῶν ἀπώλειαν, ἐπιβουλεύσουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν· ἡ τοιαύτη δὲ ἐλπὶς ἐδίωξεν ἐξ αὐτοῦ τὸν φόβον τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀκουόντων τὴν ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένην ἀλήθειαν. Βλέπομεν δὲ εἰς τὰ ἐφεξῆς ἱστορούμενα, ὅτι ἠκολούθησε τὸ δεύτερον. Σὺ δὲ σημείωσον πῶς αὐτὸς ὁ σατανᾶς, ὡς εἶπεν ὁ Παῦλος, « Μετασχη- 2. Κορ. 11. 14.
» ματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός » καὶ κηρύττει τὴν ἀλήθειαν, οὐχ ἵνα ὠφελήσῃ, ἀλλ' ἵνα βλάψῃ τοὺς ἀκούοντας.

Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡ- Πράξ. 16. 18.
μέρας· διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι, εἶπε· παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ.

Οὐ μίαν μόνην, ἀλλὰ πολλὰς ἡμέρας ἡ δούλη ἐκείνη ἐποίει τοῦτο, ἤγουν ἔκραζεν ὄπισθεν τῶν ἀποστόλων, λέγουσα· « Οὗτοι
» οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου Πράξ. 16. 17.
» εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν » σωτηρίας. » Ἀλλ' ὁ Παῦλος, εἴτε ἐπειδὴ προέβλεπεν ὅσας ἐπιβουλὰς ἔμελλε πρᾶξαι κατ' αὐτοῦ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀποστόλων ὁ δαίμων, διωχθεὶς ἐξ ἐκείνης τῆς παιδίσκης, εἴτε ἵνα μὴ φανῇ, ὅτι ζητεῖ ἀφορμὰς τοῦ δοξάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὰ θαύματα, οὐκ ἐδίωξε κατ' ἀρχὰς εὐθὺς τὸ δαιμόνιον. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸ ἐπέμενε πειράζον, διαπονηθεὶς ὁ Παῦλος, ἤγουν ἐνοχληθεὶς, καὶ βαρέως φέρων τὸν τοιοῦτον πειρασμόν, ἐπιστρέψας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν παιδίσκην, εἶπε πρὸς τὸ πονηρὸν πνεῦμα· « Παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόμα-

» τι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐξέλθῃς ἀπ' αὐτῆς. » Καὶ ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὁ δὲ δαίμων φρίξας τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπακούσας εἰς τὸ παράγγελμα, εὐθὺς ἐξῆλθεν, ὢ τοῦ θαύματος, ἀπὸ τῆς παιδίσκης, καὶ ἐλευθέρωσεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς δαιμονικῆς αὐτοῦ πλάνης καὶ τυραννίας· ἐπληρώθη δὲ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἡ προφητεία ἡ περὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευσάντων.

Μάρκ. 16. 17. « Σημεῖα δὲ, εἶπε, τοῖς πιστεύσασι ταῦτα » παρακολουθήσει, ἐν τῷ ὀνόματί μου δαι» μόνια ἐκβαλοῦσιν. »

Πράξ. 16. 19. Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας.

Ἀφ' οὗ ἐξῆλθε τὸ δαιμόνιον ἀπὸ τῆς δούλης, ἔπαυσαν αἱ μαντεῖαι· διότι οὐχ αὐτὴ, ἀλλ' ὁ δαίμων δι' αὐτῆς ἐμάντευεν. Ἰδόντες οὖν οἱ δεσπόται αὐτῆς, ὅτι ἔπαυσεν ἡ ἐλπὶς τοῦ κέρδους, τοῦ διὰ τῆς μαντείας τῆς δούλης αὐτῶν προξενουμένου, ὀργισθέντες καὶ ἐκδίκησιν ὠδινήσαντες, ἴσως δὲ καὶ ἐλπίσαντες, ὅτι, ἐὰν ἀποκτείνωσι τοὺς ἀποστόλους, πάλιν ἡ δούλη αὐτῶν μαντεύει, πιάσαντες τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν ὡς ἀρχηγοὺς τοῦ ἔργου, ἔσειρον αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπου κατὰ τὴν τότε συνήθειαν ἐκάθοντο οἱ ἄρχοντες κρίνοντες τὸν λαόν.

Πράξ. 16. 20. 21. Καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες· καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσι.

Κατὰ τίνα λόγον οἱ τὴν Φιλίππων πόλιν κατοικοῦντες ἔλεγον, ὅτι εἰσὶ Ῥωμαῖοι; Ἡ πόλις τῶν Φιλίππων ὑπὸ Φιλίππου μὲν τοῦ τῶν Μακεδόνων βασιλέως ἐκτίσθη, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν· ὅτε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι κύριοι ἐγένοντο τῆς Ἑλλάδος, ἀπέστειλαν ἐκεῖ ἐκ Ῥώμης ἀποικίαν· (Ὅρα τὸν Καλμ. αὐτ.) δύω δὲ ἦσαν τὰ τῶν ἀποικιῶν εἴδη παρὰ Ῥωμαίοις· ἡ μὲν συνίστατο εἰς τόπον ἢ ἀπ' ἀρχῆς ἔρημον, ἢ μετὰ ταῦτα ἐρημωθέντα· ἡ δὲ ἐστέλλετο ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσιν, ὅπου στρατιῶται καί τινες ὑπήκοοι αὐτῶν κατῴκουν· ἡ πόλις δὲ τῶν Φιλίππων ἀποικία ἦν Ῥωμαίων τοῦ δευτέρου εἴδους· ηὔξησε δὲ αὐτὴν πρῶτον μὲν Ἰούλιος ὁ Καῖσαρ, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Αὔγουστος· ἐκ τούτου ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος τὰ νομίσματα ταύτης τῆς πόλεως ἐπεγράφοντο οὕτω· Κολωνίας Ἰουλίας Αὐγούστης Φιλιππησίας. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἱερὸς Λουκᾶς ταύτην τὴν πόλιν ὠνόμασε διὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος Κολωνίαν, ἤγουν ἀποικίαν. « Ἐκεῖθέν τε, εἶπεν, εἰς Φιλίππους, Πράξ. 16. 12.
» ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακε» δονίας πόλις, Κολώνια. » Διὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες ἔλεγον, ὅτι

εἰσὶ Ῥωμαῖοι· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ
Πραξ. 16. 37. ὁ Παῦλος ἔλεγεν ἑαυτὸν Ῥωμαῖον, κἂν
22. 3. 25 Ἰουδαῖος ἦν τὸ γένος, καὶ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας γεγεννημένος. Στρατηγοὺς δὲ λέγει ὁ ἱερὸς ἱστορικὸς ἐκείνους, οὓς ἀνωτέρω ὠνόμασεν ἄρχοντας, καθότι οἱ αὐτοὶ εἶχον καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐξουσίαν καὶ διοίκησιν· παραστήσαντες δὲ οἱ κύριοι τῆς παιδίσκης τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν ἐνώπιον αὐτῶν, εἶπον πρὸς αὐτούς· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι εἰσὶν Ἰουδαῖοι, ταράττουσι δὲ τὴν πόλιν ἡμῶν κηρύττοντες συνηθείας, ἃς ἡμεῖς οὐδὲ δεχθῆναι οὐδὲ ἐκπληρῶσαι ἔχομεν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ ἐσμὲν Ῥωμαῖοι.

Πραξ. 16. 22. Καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιῤῥήξαντες
23. αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς.
24. Ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον.

Βλέπε κρίσιν ἄδικον καὶ βάρβαρον τιμωρίαν· οἱ μὲν κύριοι τῆς παιδίσκης ἐγκαλοῦσιν ἐνώπιον τῶν στρατηγῶν τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, ὡς ταραξίας καὶ στασιαστάς· οἱ δὲ στρατηγοὶ οὐδὲ ἀπολογίαν ζητοῦσι παρὰ τῶν ἐγκαλεσθέντων, οὐδὲ ἐξετάζουσιν οὐδόλως, ἐὰν ἀληθὴς ὑπάρχῃ ἡ κατηγορία· πρὸς ταύτοις βλέπουσιν, ὅτι ὁ ὄχλος συνεπέστη κατ' αὐτῶν, ἤγουν ὅλον ἐκεῖνο τῆς ἀγορᾶς τὸ πλῆθος ὡς ῥαγδαία χάλαζα, ἔπεσον ἅμα ἐπὶ τοὺς δικαζομένους ἀποστόλους· οὐ μόνον δὲ οὐκ ἐμποδίζουσι τὴν τοιαύτην δημεγερσίαν καὶ χειροδίκην τὴν ἐνώπιον αὐτῶν γινομένην, ἀλλ' αὐτοὶ ἰδίαις χερσὶ διὰ περισσοτέραν τῶν κρινομένων αἰσχύνην καὶ καταδίκην, περιῤῥήξαντες, τουτέστι σχίσαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, προστάττουσιν, ἵνα ῥαβδίσωσιν αὐτοὺς, κἂν δὲ ἐπὶ πολλοῦ σφοδρῶς αὐτοὺς ἐῤῥάβδισαν, ὅμως οὐκ ἐχόρτασαν, ἀλλ' ἔβαλον αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν, παραγγείλαντες εἰς τὸν δεσμοφύλακα, ἤγουν εἰς τὸν φυλάττοντα τοὺς δεσμίους, ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας φυλάττῃ αὐτούς· ἐπειδὴ δὲ τοιαύτην παραγγελίαν ἔλαβεν ὁ δεσμοφύλαξ, φοβούμενος, μήπως τὴν νύκτα φύγωσιν οἱ ἐγχειρισθέντες αὐτῷ ἀπόστολοι, προσέθετο τιμωρίαν ἐπὶ τιμωρίᾳ, ἔβαλε δηλονότι αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν καὶ ἑπομένως σκοτεινοτέραν φυλακὴν, τοὺς δὲ πόδας αὐτῶν ἔκλεισε καὶ ἠσφάλισεν εἰς τὸ τιμωρητικὸν ξύλον, τὸ λεγόμενον ποδοκάκη καὶ ξυλοπέδη.

Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος Πραξ. 16. 25.
καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι.

Ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ φυλακῇ κατακείμενοι οἱ παμμακάριστοι ἀπόστολοι, τετραυματισμένοι, δεδεμένοι τοὺς πόδας εἰς τὸ ξύλον, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελοῦσι τῆς προσευχῆς τὸ ἔργον· παράδειγμα τοῦτο ὠφελιμώτατον, διδάσκον ἡμᾶς, ἵνα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς θλιβερωτάτας περιστάσεις καὶ ἀνάγκας ἡμῶν προσευχώμεθα, εὐχαριστίαν προσφέροντες εἰς τὸν θεόν· προσεύχονται δὲ οἱ ἀπόςολοι ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ μεσονυκτίου διὰ τῆς ὥρας τὸ ἥσυχον· ἐκ δὲ τῆς πολλῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης, οὐχὶ μυστικῶς, ἀλλὰ ἐκφώνως, ὥςε ἤκουον τὴν προσευχὴν αὐτῶν οἱ δέσμιοι οἱ ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ εὑρισκόμενοι. Προσεύχονται οὐχὶ ἐκδίκησιν ζητοῦντες παρὰ θεοῦ κατὰ τῶν ἀδίκως τιμωρησάντων αὐτοὺς, οὐδὲ λύτρωσιν ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς, οὐδὲ ἰατρείαν τῶν πληγῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὕμνους καὶ δοξολογίας προσφέροντες εἰς τὸν θεόν. « Προσευχόμενοι, λέγει, ὕμνουν » τὸν θεὸν, » τὸν καταξιώσαντα αὐτοὺς ταῦτα παθεῖν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, καθὼς καὶ ὁ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀπόστολοι, ὅτε ἔδειραν αὐτοὺς ἐν τῷ τῶν Ἰουδαίων συνεδρίῳ.
Πραξ. 5. 41. « Ἐπορεύοντο, λέγει, χαίροντες ἀπὸ προ-
» σώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνό-
» ματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. » Κἂν δὲ ὑμνολογία καὶ οὐχὶ δέησις ἦν τῶν ἐν τῇ φυλακῇ ἀποστόλων ἡ προ-
Ματθ. 6. 8. σευχὴ, ἔδειξεν ὅμως θαῦμα εἰς ἀπολύτρωσιν αὐτῶν ὁ θεὸς, ὅστις οἶδεν ὧν χρείαν ἔχομεν πρὸ τοῦ ἡμᾶς αἰτῆσαι.

Ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, Πραξ. 16. 26.
ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. Ἔξυπνος δὲ γε- 27.
νόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.

Ἰδοὺ τὸ θαῦμα τοῦ θεοῦ· σεισμὸς αἰφνίδιος, καὶ τοσοῦτον μέγας καὶ ἰσχυρὸς, ὥςε ἐσαλεύθησαν τῆς φυλακῆς τὰ θεμέλια, ἤνοιξαν δὲ εὐθὺς καὶ πᾶσαι τῆς φυλακῆς αἱ θύραι, καὶ ἐλύθησαν τὰ δεσμὰ πάντων, ὅσοι ἦσαν ἐκεῖ δεδεμένοι· ἐξυπνήσας δὲ ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν τὰς θύρας τῆς φυλακῆς ἀνεῳγμένας, ἐνόμισεν ὅτι ἔφυγον οἱ δέσμιοι. Ἵνα οὖν φύγῃ τὴν τιμωρίαν, τὴν περιμένουσαν αὐτὸν διὰ τὴν φυγὴν τῶν δεσμίων, ἐκβαλὼν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἐκ τῆς μαχαιροθήκης, ἔμελλε θανατῶσαι ἑαυτόν. Ὁ σεισμὸς ἐσάλευσε τῆς φυλακῆς τὰ θεμέλια, καὶ ἤνοιξε τὰς θύρας αὐτῆς· τίς δὲ ἔλυσε τὰ δεσμὰ τῶν δεσμίων; ἡ τῶν δεσμῶν λύσις οὐκ ἔστι τοῦ σεισμοῦ ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ τῆς θείας δυνάμεως ἔργον· φανερὸν οὖν ἐστιν, ὅτι οὐχὶ ἓν, ἀλλὰ δύω θαύματα ἐγένοντο, ὁ σεισμὸς, καὶ τῶν δεσμῶν ἡ λύσις.

Πράξ. 19 28. Ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέγων· μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε·

Ἀκούεις ἀνεξικακίας καὶ ἀληθινῆς ἀγάπης καὶ εὐεργεσίας τῶν ἐχθρῶν παράδειγμα κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου; Ἀγωνίζεται ὁ Παῦλος ἵνα φυλάξῃ τὴν ζωὴν τοῦ δεσμοφύλακος, ὅςις πρὸ ὀλίγου ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν σκοτεινοτέραν φυλακὴν, καὶ ἔδεσε τοὺς πόδας αὐτοῦ εἰς τὸ ξύλον· διὰ τοῦτο μετὰ μεγάλης φωνῆς ἐφώνησε, λέγων πρὸς αὐτόν· μηδὲν κακὸν πράξῃς κατὰ σεαυτοῦ, διότι οὐδεὶς τῶν δεσμίων ἔφυγεν, ἀλλὰ πάντες ὧδε ἐσμέν· ὁ Παῦλος ἔνδον τῆς φυλακῆς, ὁ δεσμοφύλαξ ἔξω· σκότος ἔσω τὸ τῆς ἐσωτέρας φυλακῆς, σκότος ἔξω τὸ μεσονυκτικὸν, πῶς οὖν ὁ Παῦλος εἶδε τὸν δεσμοφύλακα ἐκβάλλοντα τὴν μάχαιραν ἵνα θανατωθῇ; καὶ πόθεν κατενόησε τὴν ὑποψίαν τοῦ δεσμοφύλακος περὶ τῆς τῶν δεσμίων φυγῆς; Διὰ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος καὶ εἶδε τί ἔπραττε, καὶ ἐγνώρισε τί ἐμελέτα, καὶ τί
Παροιμ. 13 9. ἐσυλλογίζετο ὁ δεσμοφύλαξ· «Φῶς δικαίοις
Ψαλμ. 96 11. » διαπαντός· φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ.»

Πράξ. 16 29. 30. Αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος, προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. Καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη· κύριοι, τί με δεῖ ποιῆσαι, ἵνα σωθῶ.

Ἀκούσας ὁ δεσμοφύλαξ τοῦ Παύλου τὰ λόγια, ἔλαβε θάῤῥος· ἵνα δὲ πληροφορηθῇ, ὅτι οὐκ ἔφυγον οἱ δέσμιοι, ἐζήτησε λαμπάδας, καὶ λαβὼν αὐτὰς, ἐπήδησεν ἔνδον τῆς φυλακῆς. «Καὶ ἔντρομος, λέγει, γενόμενος.» Ὁ σεισμὸς προεξένησεν αὐτῷ τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον· ἀλλὰ πόθεν εὐθὺς τόσην εὐλάβειαν ἔδειξε πρὸς τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, ὥστε ἔπεσεν ἐνώπιον αὐτῶν; «Προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ.» Πῶς δὲ νῦν οὐ φοβεῖται τοὺς στρατηγοὺς, ἀλλ' ἐξάγει ἐκ τῆς φυλακῆς ἐκείνους, οὓς πρὸ ὀλίγου ἔβαλεν εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ ἠσφαλίσατο τοὺς πόδας αὐτῶν εἰς τὸ ξύλον; διὰ ποῖον λόγον ἀφιεροῖ εἰς τὴν συμβουλὴν αὐτῶν πᾶσαν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα, ἐρωτῶν αὐτοὺς, τί πρέπον ἐςὶν, ἵνα πράξῃ, ὅπως ἂν σωθῇ; «Καὶ προαγαγὼν αὐ-
» τοὺς ἔξω, ἔφη· Κύριοι, τί με δεῖ ποιῆσαι,
» ἵνα σωθῶ; Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς Ψαλμ. 76. 10.
τοῦ ὑψίςου.» Ἐξυπνίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ, εἶδεν ἀνεῳγμένας τῆς φυλακῆς τὰς θύρας, καὶ λελυμένα τῶν δεσμίων τὰ δεσμὰ, ἤκουσε τὴν ἀνεξίκακον καὶ εὐεργετικωτάτην φωνὴν τοῦ Παύλου, ἥτις ἥρπασεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου, ὅτε σπασάμενος τὴν ἑαυτοῦ μάχαιραν ἔμελλεν ἑαυτὸν θανατῶσαι, εἶδε, λέγω, θεοῦ θαύματα, καὶ ᾐσθάνθη ἀρετὴν ἐπουράνιον, ὅθεν συνετρίβη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ ἔκλινεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς μετάνοιαν, ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις ἔφερεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν θεῖον φόβον, καὶ τὴν εὐσεβῆ εὐλάβειαν, καὶ τὴν σωτήριον ὑπακοὴν εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Πράξ. 16. 31. Οἱ δὲ εἶπον· πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ σωθήσῃ
32. σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

Πρῶτον μὲν ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτὸν σύντομα· « Πίστευσον, εἶπον, ἐπὶ τὸν Κύριον » Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ » οἶκός σου. » Ταῦτα δὲ τὰ ὀλίγα λόγια περιέχουσι πάντα τὰ ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν πιστευόμενα· διότι οὐδὲν ἄλλο θεμέλιον ἔχει ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, εἰμὴ αὐτὸν τὸν Ἰη-
Κορ. 3. 11. σοῦν Χριστόν. « Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐ» δεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, » ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. » Εἰς ὅσα πιστεύομεν, ἐκεῖνα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναφέρονται, καὶ εἰς αὐτὸν θεωροῦνται, καὶ αὐτὸν ἔχουσι βάσιν καὶ στήριγμα· ὅστις δὲ εἰς αὐτὸν πιστεύει, ἐκεῖνος κλη-
Ἰωάν. 3 36. ρονομεῖ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. « Ὁ πιστεύ» ων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, ὁ δὲ » ἀπειθῶν, οὐκ ὄψεται ζωήν. » Μετὰ δὲ ταύτην τὴν σύντομον καὶ περιεκτικωτάτην διδασκαλίαν ἐλάλησαν, λέγει, τὸν λόγον τοῦ Κυρίου εἰς αὐτὸν καὶ εἰς πάντας τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ, ἤγουν κατήχησαν αὐτοὺς, καὶ ἐδίδαξαν τῆς παναγίας τριάδος τὰ δόγματα, τῆς θείας σαρκώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὴν οἰκονομίαν, τῶν ἁγίων μυστηρίων τὴν ὠφέλειαν, τὴν εἰς τοὺς θείους νόμους ὑπακοήν. Βλέπε δὲ τὴν ἀποστολικὴν προθυμίαν, καὶ τὸν ἔνθερμον ζῆλον τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα· κἂν τετραυματισμένοι ἦσαν, κἂν μεγάλην εἶχον χρείαν ὑπηρεσίας καὶ ἀναπαύσεως, ὅτε ἐξῆλθον ἐκ τῆς φυλακῆς, ὅμως οὐδόλως φροντίζουσι περὶ τῆς θεραπείας τοῦ σώματος αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ πάσης σπουδῆς διδάσκουσι τοῦ Κυρίου τὸν λόγον.

Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ Πράξ. 16. 33.
τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν 34.
πληγῶν· καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα· Ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικεὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ.

Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ ἐξῆλθον οἱ ἀπόστολοι ἐκ τῆς φυλακῆς, παρέλαβεν αὐτοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ὁ δεσμοφύλαξ· καὶ πρῶτον μὲν ἔπλυνε τὰ αἵματα τῶν πληγῶν αὐτῶν, ἔπειτα αὐτός τε καὶ πάντες οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν ὑπ' αὐτῶν, μετὰ δὲ ταῦτα ἡτοίμασε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· ἠγαλλιάσατο δὲ, οὐχὶ διὰ τὰς τροφὰς τῆς τραπέζης, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῆς πίστεως· ἠγαλλιάσατο, ἐπειδὴ κατηξιώθη πιστεῦσαι εἰς τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν. « Ἠγαλλιάσατο, λέγει, πανοικεὶ, » πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. » Φαίνεται δὲ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς διηγήσεως, ὅτι οὐχὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλ' εἰς ἄλλον τινα τόπον,

ἴσως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἐγένετο καὶ ἡ κατήχησις τῆς πίστεως, καὶ ἡ πλύσις τῶν πληγῶν, καὶ τοῦ βαπτίσματος ἡ τελετὴ, εἰς δὲ τὴν οἰκίαν ἡτοιμάσθη ἡ τράπεζα· διότι μετὰ τὴν περιγραφὴν πάντων τῶν ἄλλων συμβάντων διηγεῖται ὁ ἱστορικὸς καὶ τὰ περὶ τῆς τραπέζης, λέγων· « Ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, » παρέθηκε τράπεζαν· » Ὁ δεσμοφύλαξ λούει δι' ὕδατος τὰς πληγὰς τοῦ σώματος τῶν ἀποστόλων· οἱ ἀπόστολοι καθαρίζουσι διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν ψυχὴν τοῦ δεσμοφύλακος ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ δεσμοφύλαξ διὰ τῆς τραπέζης τρέφει σωματικῶς τοὺς ἀποστόλους. Οἱ ἀπόστολοι διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως χορτάζουσι πνευματικῶς τὸν δεσμοφύλακα· Βλέπε δὲ, ὅτι προηγοῦνται τὰ πνευματικὰ τῶν σωματικῶν· πρῶτον γίνεται ἡ κατήχησις καὶ τὸ βάπτισμα, ἔπειτα ἡ τράπεζα· μάθημά ἐστι τοῦτο διδάσκον, ὅτι πρέπον ἐστὶν ἵνα προτιμῶμεν πάντοτε τῶν σωματικῶν ἔργων τὰ πνευματικά.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΟΥ ΤΥΦΛΟΥ.

ΠΑΝΣΕΒΑΣΤΑ καὶ ἅγιά εἰσι πάντα τὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ προστάγματα, πλὴν τινὰ ἐξ αὐτῶν φαίνονται πολλὰ δυσκολοπαράδεκτα· συμβαίνει δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ οὐδόλως κατανοοῦμεν, ποῖον ἔχουσι σκοπὸν καὶ τέλος· ὅστις δὲ καταλάβῃ ἐντελῶς τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ἐκεῖνος μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ὑποδέχεται καὶ φυλάττει αὐτὰ μετὰ πάσης ἀκριβείας. « Τῷ θέλοντί σοι, λέγει » ὁ Κύριος, κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου » λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. » Τοῦτό ἐστι δυσπαράδεκτον· τίς τοῦτο στέργει; ἐκεῖνος ζητεῖ παρ' ἐμοῦ τὸν χιτῶνά μου, καὶ θέλει, ἵνα περὶ τούτου φέρῃ με εἰς τὸ κριτήριον, ἐγὼ δὲ χρέος ἔχω, ἵνα δώσω αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιόν μου, ὅπως ἂν φύγω τὴν κρίσιν; Ὁ ἀπόστολος Παῦλος περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως λαλῶν, καὶ ὑπομνηματίζων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ λόγια, εἶπε φανερὰ, ὅτι τὸ κρισολόγημά ἐστιν ἥττημα,

Ματθ. 5· 40.

Α'. Κορ. 6. 7. ἤγουν ἁμάρτημα. « Ἤδη μὲν οὖν ὅλως » ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε » μεθ' ἑαυτῶν. » Ἔπειτα ἐλέγχει τοὺς ἔχοντας κρίματα, τουτέστι κρισολογίας· διὰ τί, λέγει, οὐ προκρίνετε, ἵνα ἀδικηθῆτε καὶ στερηθῆτε τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν, ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε τοὺς ἄλλους, καὶ μάλιστα τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν;
Αὐτ. 8. « Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς » ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα » ἀδελφούς; » Δύσκολον, ναὶ, ἀληθῶς, δύσκολον φαίνεται, ἕως ἂν καταλάβῃς διὰ ποῖον σκοπὸν καὶ τέλος ἐμποδίζει ὁ θεὸς τὰς κρισολογίας.

Ὁ σκοπὸς, ἀδελφοὶ, τούτου τοῦ προστάγματός ἐστι θεοῦ ἔλεος· γνωρίζει ὁ θεὸς, ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἐνάγοντας εἰς τὰ κριτήρια καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κριτὰς συμβαίνει βλάβη, πᾶσαν πρόσκαιρον ζημίαν ὑπερβαίνουσα· διὸ ἐλεῶν τὸ πλάσμα αὐτοῦ ὡς φιλάνθρωπος, παραγγέλλει εἰς τοὺς ἐναγομένους, ἵνα πᾶσαν κοσμικὴν ζημίαν ὑποφέρωσιν, ὅπως μὴ γένωνται τῶν ἁμαρτιῶν συναίτιοι, ἀπαλλάξωσι δὲ καὶ τοὺς ἐνάγοντας καὶ τοὺς κριτὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἀπὸ τῆς αἰωνίου κατακρίσεως· διότι καὶ οἱ ἐνάγοντες εἰς τὰ κριτήρια, καὶ αὐτοὶ οἱ κριταὶ εὐκόλως περιπίπτουσιν εἰς μεγάλα καὶ φρικτὰ ἁμαρτήματα. Ἀπέδειξε τοῦτο ἐμφανέστατα ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἱςορία τῶν ἐναγαγόντων τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς τὸ κριτήριον τῶν ἀρχόντων τῶν Φιλιππησίων.

Πόσον μεγάλα καὶ θεομίσητα ἁμαρτήματά εἰσι τὸ ψεῦδος, ἡ συκοφαντία καὶ ἡ ὑπόκρισις, τόσον φανερόν ἐστιν, ὥστε οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως ἔχει χρείαν· ἄκουσον δὲ πῶς οἱ ἐνάγοντες εἰς τὴν κρίσιν τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν καὶ ψεύδονται καὶ συκοφαντοῦσι καὶ ὑποκρίνονται. Ἡ δούλη, ἡ ἔχουσα τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος ἐμάντευεν, ἐκ δὲ τῆς μαντείας οἱ κύριοι αὐτῆς ἐκέρδαινον πολλὰ ἀργύρια· ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἐδίωξαν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς δούλης· ὅθεν ἡ μαντεία ἔπαυσεν, οἱ δὲ κύριοι τῆς δούλης ἐστερήθησαν τοῦ κέρδους. Τοῦτό ἐστιν ὅλης τῆς ὑποθέσεως ἡ ἀλήθεια· ἀντὶ δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης, ἰδοὺ τί λέγουσιν οἱ κύριοι τῆς δούλης, ὅταν ἔφερον ἐνώπιον τῶν κριτῶν τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν·
« Καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατη- Πραξ. 16. 20. 21.
» γοῖς εἶπον· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσι ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρ» χοντες· καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ » ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, » Ῥωμαίοις οὖσιν. » Ὡς ἀκούεις, ἄλλα ἀντ' ἄλλων λέγουσι, καὶ σιωπῶσι μὲν τὴν ἀλήθειαν, λαλοῦσι δὲ αὐθαδέςατα ἄκρατον ψεῦδος· σημείωσαι δὲ, ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστι ψεῦδος ἁπλοῦν, ἀλλὰ συκοφαντία φρικτή. « Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ταράσσουσιν ἡμῶν » τὴν πόλιν. » Πῶς; ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας, οἱ διδάσκαλοι τῆς εἰρήνης, ταράττουσι τὴν πόλιν; Πῶς ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας καταγγέλλουσι νόμους ἀπαραδέκτους εἰς τοὺς Ῥωμαίους; ἀλλ' αὐτοὶ ἐδίδασκον τὴν μεταξὺ ἀλλήλων ἀγάπην, τὴν δικαιοσύνην,

10*

τὴν πραότητα, τὴν ἀνεξικακίαν· ταῦτα δὲ οὐκ ἐδέχοντο οἱ Ῥωμαῖοι; τί ἐδίδασκεν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας; τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς βασιλεῖς, τὴν εὐλάβειαν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, τὴν πρὸς πάντας τιμήν· ταῦτα δὲ ἦσαν τὰ ἔθη τὰ ἀπαράδεκτα καὶ μὴ ἐνεργούμενα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων; ποῖον ἄλλο ψεῦδος τούτου φανερώτερον; ἢ ποία ἄλλη συκοφαντία ταύτης ὑπερτέρα; Βλέπε δὲ καὶ τὴν δολερὰν αὐτῶν ὑπόκρισιν· αὐτοὶ φλογίζονται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ κατακαίονται ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς ἐκδικήσεως, ἐπειδὴ ἐστερήθησαν τοῦ κέρδους, μετασχηματίζουσι δὲ τὸν θυμὸν εἰς ζῆλον, καὶ τῆς ἐκδικήσεως τὸ πάθος εἰς ὑπεράσπισιν τῶν νόμων· αὐτοὶ εἰσιν ἐκδικηταὶ τῆς ἰδίας ζημίας, καὶ ἐμφανίζονται ὡς ὑπερασπισαὶ τῆς τοῦ γένους νομοθεσίας· αὐτοί εἰσι φιλάργυροι, καὶ ὑποκρίνονται, ὅτι εἰσὶ φιλοπάτριδες· πράγματι καὶ ἀληθείᾳ εἰσὶ παμπόνηροι, σχήματι δὲ καὶ λόγῳ φαίνονται πανάγαθοι.

Ἀλλ' ἆρά γε οὐχ εὑρίσκονται ἄχρι τῆς σήμερον ἄνθρωποι, οἵτινες, ἐνάγοντες τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὰ κριτήρια, ψεύδονται ἐνώπιον τῶν κριτῶν, καὶ συκοφαντοῦσι τοὺς ἐναγομένους, καὶ ὑποκρίνονται ἀρετὴν καὶ ζῆλον, ἵνα βλάψωσι περισσότερον τοὺς ἐναγομένους; Γένοιτο Κύριε, ἵνα μηδείς ποτε πράξῃ ὅσα ἐποίησαν κατὰ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα, οἱ κύριοι τῆς δούλης, τῆς ἐχούσης τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος.

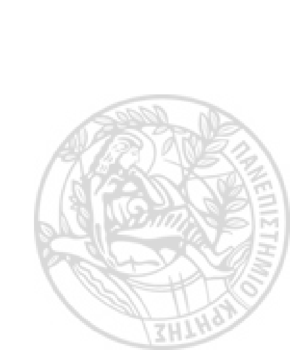
Καὶ μὴ στοχασθῆτε, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ κριταὶ οὐ περιπίπτουσιν εὔκολα εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα· ἡ προσωποληψία περικυκλοῖ διαπαντὸς τῶν κριτῶν τὸν θρόνον, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δωροληψία, ἐφέλκουσαι καὶ ὑποσκελίζουσαι τοὺς κριτὰς εἰς τῆς ἀδικίας τὰ ἔργα. Βλέπει ὁ κριτὴς τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχὸν ἐνώπιον αὐτοῦ κρινομένους· ἡ ἐλπὶς τῆς ὑπὸ τοῦ πλουσίου ἀνταποδόσεως εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἥτις εὔκολα πείθει αὐτόν, ἵνα δικαιώσῃ τὸν πλούσιον, κἂν διακρίνῃ, ὅτι ἐστὶ πταίστης, καὶ ἀδικήσῃ τὸν πτωχόν, κἂν γνωρίζῃ, ὅτι ἐστὶ ἀθῶος. Βλέπει ὁ κριτὴς τὸν ἀξιωματικὸν καὶ τὸν ἰδιώτην ἐνώπιον αὐτοῦ κρινομένους, φοβεῖται τοῦ ἀξιωματικοῦ τὸ πρόσωπον· ὁ δὲ φόβος βιάζει αὐτόν, ἵνα δικαιώσῃ τὸν ἀξιωματικὸν τὸν πταίστην, καὶ καταδικάσῃ τὸν ἰδιώτην τὸν ἀθῶον. Παρίστανται ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ ὁ συγγενὴς καὶ ὁ ξένος, ἢ ὁ φίλος καὶ ὁ ἀγνώριστος· ἡ συγγενικὴ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία κυριεύουσι τὴν καρδίαν τοῦ κριτοῦ, καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτόν, ἵνα δικαιώσῃ τὸν συγγενῆ ἢ τὸν φίλον, κἂν οὐδὲν ἔχῃ δίκαιον, κατακρίνῃ δὲ τὸν ξένον ἢ τὸν ἀγνώριστον, κἂν αὐτὸς ἔχῃ πάντα τὰ δίκαια. Ἐὰν δὲ ἡ δωροληψία προχωρήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ κριτοῦ, τὶς δύναται παραστῆσαι ὅσας αὐτὸς ποιεῖ ἀνομίας καὶ ἀδικίας; τότε γίνεται εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ καὶ τὸ μέλαν, λευκόν· καὶ τὸ πικρόν, γλυκύ· καὶ τὸ σκότος, φῶς· ὅπερ ἐστὶ καὶ αὐτὸ τὸ ἀδικώτατον γίνεται δικαιότατον.

Τοῦτο δὲ πρὸς τούτοις περὶ τῶν κριτῶν ἐστι σημειώσεως ἄξιον, τουτέστιν, ὅτι τὸ

αὐτὸ ἁμάρτημα μεγαλύνεται εἰς τοῦ κριτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ γίνεται πρόξενον πολλῶν ἁμαρτημάτων. Ἡ ἀμέλεια αὐτὴ καθ' ἑαυ-
Ματθ. 20. 6. τήν ἐστιν ἁμαρτία. « Τί ὧδε ἑστήκατε ὅ-
» λην τὴν ἡμέραν ἀργοί; Οὕτως ἤλεγξεν ὁ Κύριος τοὺς ἀμελεῖς. Ἀλλ' ὅταν μὲν ἀμελῇ ὁ ἰδιώτης ἄνθρωπος, τότε ἑαυτὸν μόνον βλάπτει. Ὅταν δὲ ἀμελῇ ὁ κριτὴς, βλάπτει καὶ τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτοῦ οὐδὲ οἱ κακοὶ παιδεύονται ἐν τῷ πρέποντι καιρῷ, οὐδὲ οἱ ἀδικούμενοι λυτροῦνται ταχέως τῆς δυναστείας καὶ ἀδικίας· ἐκ τούτου δὲ προάγεται τῶν κακῶν ὁ πολυπλασιασμός. Ἡ τρυφή ἐστιν ἁμάρ-
Ἰακ. 5. 1, 5. τημα δακρύων ἄξιον. « Ἄγε νῦν οἱ πλούσι-
» οι, λέγει ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, κλαύσα-
» τε. Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπα-
» ταλήσατε. » Πόσον δὲ μεγαλύνεται τῆς τρυφῆς ἡ ἁμαρτία, ὅταν ὁ μὲν κριτὴς σπαταλᾷ εἰς τὰς ἁβροδιαίτους τραπέζας, οἱ δὲ πταῖσται, μὴ παιδευόμενοι εὐθὺς, καὶ χείρονες γίνονται, καὶ τοὺς ἄλλους βλάπτουσι; πόσον μεγαλύνεται ἡ ἁμαρτία τῆς τρυφῆς, ὅταν ὁ κριτὴς τρυφᾷ εἰς τὰ θέατρα, καὶ διανυκτερεύῃ εἰς τοὺς χοροὺς καὶ εἰς τὰ παίγνια, οἱ δὲ κρινόμενοι, μάλιστα, ὅταν τύχωσι πτωχοὶ καὶ ἄποροι, κατατρύχονται καὶ ἐξαφανίζονται, ἐγκαταλιμπάνοντες τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν ὑπηρεσίας, καὶ ἐρχόμενοι καὶ ἐπανερχόμενοι καὶ παραμένοντες εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ κριτοῦ, καὶ περιμένοντες, ἵνα αὐτὸς παύσῃ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν σπατάλην, ὅπως ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν τέλος λάβῃ; Πόσας δὲ ἀδίκους τιμωρίας προξενεῖ ὁ θυμὸς τοῦ κριτοῦ, πόσας ἀδικοκρισίας ὁ φθόνος αὐτοῦ καὶ τὸ μῖσος, πόσας παραλογίας καὶ δυναστείας καὶ ἀδικίας πᾶν ἄλλο τοῦ κριτοῦ πάθος;

Ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἱστορία σιωπᾷ πάντα τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα τῶν κριτῶν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα, περιγράφει δὲ τὴν τούτων ἀδικοκρισίαν καὶ τὴν
δυναστείαν. « Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν, εἶπεν ὁ Ἰωάν. 7. 51.
» Νικόδημος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, κρίνῃ
» τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ
» πρότερον, καὶ γνῷ, τί ποιεῖ; » Τοῦτον δὲ τὸν νόμον εἶχον οὐ μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα εἶχον κριτὰς καὶ κριτήρια· μαρτυροῦσι τοῦτο τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Αἰσχίνου αἱ δημηγορίαι, δι' ὧν καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπελογήθησαν κατὰ τῶν κατηγόρων, ὁμοίως καὶ ὑπὲρ τῶν κατηγορηθέντων φίλων αὐτῶν. Οὐ μικρὰ δὲ μαρτυρία ἐστὶ καὶ τὸ κοινῶς φερόμενον ἀπόφθεγμα· « Μὴ δίκην δικάσῃς, πρὶν
» ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς » Εἰς πᾶσαν κρίσιν ἀναγκαῖοί εἰσι πρὸς βεβαίωσιν τῆς
κρινομένης ὑποθέσεως οἱ μάρτυρες· « Ἵνα Ματθ. 18. 16.
» ἐπὶ στόματος, εἶπεν ὁ Κύριος, δύω μαρ-
» τύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. » Ὅτι δὲ κοινός ἐστι καὶ οὗτος ὁ νόμος, φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν δημηγοριῶν τῶν εἰρημένων ῥητόρων, οἵτινες ἐν αὐταῖς προσκαλοῦσι τοὺς μάρτυρας, ἵνα μαρτυρήσωσι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὑπ' αὐτῶν λεγομένων. Ποῖος δὲ κριτὴς δίκαιος πιστεύει εἰς ὅ,τι εἴπῃ ὁ κατήγορος, καὶ οὐ ζητεῖ τὰς πρεπούσας

μαρτυρίας; πρὸς τούτοις σημειώσατε, ὅτι ὅστις ἔχει ἐξουσίαν, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν ἀνομίαν, οὐκ ἐμποδίζει δὲ αὐτήν, ἐκεῖνός ἐστιν ἔνοχος τῆς ἀνομίας ἐκείνης ἐπίσης, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ πράττων αὐτήν.

Οἱ κατήγοροι του Παύλου καὶ τοῦ Σίλα λέγουσιν ἐνώπιον τῶν κριτῶν, ὅτι αὐτοὶ ταράττουσι τὴν πόλιν, καὶ ὅτι διδάσκουσι νόμους ἀπαραδέκτους εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ δὲ ἄνομοι κριταὶ οὐδὲ ἀπολογίαν ζητοῦσι παρὰ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα, οὐδὲ μάρτυρας, ἵνα μαρτυρήσωσι περὶ τῆς κατ' αὐτῶν κατηγορίας, ἀλλ' οὐδὲ κἂν μικρὰν ἐξέτασιν ποιοῦσι περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως. Πρὸς τούτοις βλέπουσι μὲν τὸ ἄτακτον τῆς ἀγορᾶς πλῆθος ὁρμῶντας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, κἂν δὲ ἐξουσίαν ἔχωσιν ἐμποδίσαι τὴν τούτων καταδυναστείαν, οὐ μόνον οὐκ ἐμποδίζουσιν αὐτήν, ἀλλ' ἰδίαις αὐτῶν χερσὶ σχίζουσι τῶν ἀποστόλων τὰ ἱμάτια, καὶ προστάττουσιν, ἵνα ῥαβδίσωσιν αὐτούς. « Καὶ συ-
Π. κζ. 16. 22. » νεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρα-
» τηγοὶ περιρρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, » ἐκέλευον ῥαβδίζειν. » Ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ πολὺ ῥαβδίσαντες κατεπλήγωσαν αὐτούς, τότε ὥρισαν, ἵνα κατακλείσωσιν αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ. « Πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς
Αὐτ. 23. » πληγάς, ἔβαλον εἰς φυλακήν. » Ποία κρίσις ἢ παραλογωτέρα ἢ ἀδικωτέρα, ἢ δυναστικωτέρα ταύτης τῆς κρίσεως; Κριταὶ ἄνομοι, ἠκούσατε τοὺς κατηγόρους, διὰ τί οὐ ζητεῖτε ἀπολογίαν ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων, ἀλλὰ εὐθὺς καταδικάζετε αὐτοὺς χωρίς τινος ἀπολογίας; κριταὶ ἄδικοι, διὰ τί πιστεύετε εὐθὺς χωρίς τινος ἐξετάσεως τῶν κατηγόρων τὰ λόγια, καὶ οὐδόλως ζητεῖτε μάρτυρας τῆς κατηγορίας; κριταὶ δυνάσται, διὰ τί οὐκ ἐμποδίζετε τὴν καταδυναστείαν τοῦ ὄχλου, ἀλλ' αὐξάνετε αὐτήν, σχίζοντες τὰ ἱμάτια τῶν μὴ κριθέντων, καὶ ῥαβδίζοντες τοὺς μηδὲν πταίσαντας, καὶ φυλακίζοντες τοὺς ἀθώους;

Ἔπαυσαν τὴν σήμερον καὶ οὐ φαίνονται εἰς τὰ κριτήρια τῶν εὐνομουμένων γενῶν αἱ τοιαῦται βάρβαροι δημεγερσίαι, καὶ αἱ ἀπάνθρωποι καταδυναστεῖαι, πλὴν ἔμειναν τὰ ἄλλα κακά, ὅσα φθείρουσι τὴν δικαιοκρισίαν. Ἔμειναν τὰ πάθη τὰ θολοῦντα τὸν νοῦν, καὶ σχεδὸν ἀνεπαισθήτως ἁρπάζοντα τὴν διάκρισιν· ἔμεινεν ἡ ἀμέλεια, εἰσέρχεται ἡ μεσιτεία, ἰσχύει τῶν συγγενῶν ἡ ἀγάπη, ἐμβαίνει ἡ φιλία τῶν φίλων, ἀναγκάζει τῶν μεγιστάνων ὁ φόβος, ἑνὶ λόγῳ, ἐνεργεῖ δραστικῶς ἡ προσωποληψία· προχωροῦσι δὲ μετὰ διαφόρων προφάσεων καὶ ὀνομάτων τὰ ἐκτυφλοῦντα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν κριτῶν, ἤγουν τὰ δῶρα. Ἐνίοτε δέ, φεῦ τῆς ἀτιμίας καὶ τῆς συμφορᾶς, πωλοῦνται οἱ κριταί, καὶ προαγοράζεται ἡ κρίσις· ἐκ τούτου ὁ μὲν πλούσιος σχεδὸν πάντοτε ἐξέρχεται ἐκ τῶν κριτηρίων δεδικαιωμένος καὶ ἀθῷος, ὁ δὲ πτωχὸς καταχεκριμένος καὶ πταίστης.

Ἀλλὰ τί βούλεται, λέγεις, οὗτος ὁ λόγος; ἆρά γε χρέος ἔχω, ἵνα, ὅταν ἀδικῶμαι, σιωπῶ, καὶ μὴ ζητῶ τὸ δίκαιόν μου διὰ

τῶν κριτηρίων; τί σκοπὸν ἔχει οὗτος ὁ λόγος; ἵνα κλείσωμεν τὰ κριτήρια καὶ μηδόλως κρίνωμεν, μηδὲ δικαιοῦμεν τοὺς ἀθῴους, μηδὲ παιδεύωμεν τοὺς πταίστας; οὐχὶ τοῦτο· οὐκ ἔχει τοιοῦτον σκοπὸν ὁ λόγος, διότι ὁ θεὸς ἐδιώρισε καὶ τοὺς κριτὰς καὶ τὰ κριτήρια· « Κριτάς, εἶπεν εἰς
Δευτ. 16. 18.
» τὸν Μωϋσῆν, καὶ γραμματοεισαγωγεῖς » ποιήσεις σεαυτῷ ἐν ταῖς πόλεσί σου, αἷς » Κύριος ὁ θεός σου δίδωσί σοι κατὰ φυ» λάς, καὶ κρινοῦσι τὸν λαὸν κρίσιν δικαί» αν. » Περιεγράφησαν δὲ τὰ ἀνομήματα τῶν ἐναγόντων εἰς τὴν κρίσιν, καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῶν κριτῶν, ἵνα σὺ μέν, ὁ καὶ διὰ μικρὰν ἀφορμὴν σύρων τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὰ κριτήρια, μάθῃς εἰς ποῖον κίνδυνον βάλλεις σεαυτόν, καὶ ἐπομένως προσέχῃς· ἵνα δηλονότι, πρὶν ἢ ἔλθῃς εἰς τὸ κριτήριον, ἐξετάσῃς ἀκριβῶς τὴν συνείδησίν σου, καὶ καταλάβῃς, τί σε κινεῖ εἰς τοῦτο, τὸ πάθος σου, ἢ τὸ δίκαιόν σου· συμβουλευθῇς δὲ περὶ τούτου μετὰ εὐσεβῶν καὶ φρονίμων καὶ πρακτικῶν φίλων σου· μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν καὶ συμβουλήν, ἐὰν μὲν γνωρίσῃς, ὅτι θυμός, ἢ φθόνος, ἢ πλεονεξία, ἢ ἄλλο πάθος κινεῖ τὴν καρδίαν σου, ἄπεχε, ἵνα μὴ ἀδίκως κατατρέχων τὸν ἀδελφόν σου, καταπατῇς τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης, ἤγουν ὅλον τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, καὶ ἐπομένως γίνεσαι ἔνοχος τῆς αἰωνίου κολάσεως. Ἐὰν δὲ πληροφορηθῇς, ὅτι οὐχὶ τὸ πάθος σου, ἀλλὰ τὸ δίκαιόν σου ἀναγκάζει σε, πρῶτον μεσίτας ἐπιτηδείους παρακάλεσον, ἵνα παραστήσωσι τὸ δικαίωμά σου εἰς τὸν ἀντίδικόν σου· ἐὰν δὲ ἐκεῖνος μὴ πεισθῇ, σὺ δὲ μικρόψυχος ὤν, οὐ φέρῃς τὴν ζημίαν, τότε, ἐὰν θέλῃς, παράστησον αὐτὸν εἰς τὸ κριτήριον· ἐκεῖ δὲ εἰπὲ ἐνώπιον τῶν κριτῶν πάντα τὰ δικαιώματά σου, καὶ μετὰ παῤῥησίας λάλησον πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, πλὴν μὴ ψευσθῇς, μὴ συκοφαντήσῃς, μὴ κατασταθῇς ὑποκριτής, μὴ θελήσῃς φθεῖραι τοὺς κριτὰς διὰ δώρων ἢ ἄλλου τινὸς τρόπου· ἀφιέρωσον δὲ τὴν ὑπόθεσίν σου εἰς τὸν θεόν· αὐτὸς δὲ ὡς προστάτης τῶν ἀδικουμένων, βλέπων τὴν δικαιοσύνην σου καὶ τὴν ἐπιείκειάν σου, φωτίζει τοὺς κριτάς, ἵνα δικαιώσωσί σε καὶ
ἐκδικήσωσι τὴν ἀδικίαν σου. « Ἐμοὶ ἐκδί- Ῥωμ. 12. 19.
» κησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, » λέγει Κύριος. Ὅπου δὲ οὐκ εἰσὶ χριστιανικὰ κριτήρια, ἄπεχε ἐκεῖθεν. Τί ἄλλο ἐλπίζεις ἐξ αὐτῶν, εἰμὴ ἵνα ζημιωθῇς καὶ ζημιώσῃς; πρόκρινον, ἵνα ἀδικηθῇς μᾶλλον, ἢ ἵνα ἀδικήσῃς, Οὕτω συμβουλεύει σε ὁ θεόφρων Παῦλος·
« Διὰ τί, λέγει, οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί 1. Κορ. 6. 8.
» οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλ' ὑμεῖς ἀδι» κεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε καὶ ταῦτα ἀδελφούς;

Ὑμᾶς δέ, ὦ κριταί, τὸ ἱστορηθὲν παράδειγμα διδάσκει τοὺς κανόνας, οὓς ὁ θεὸς
ἔδωκεν εἰς τοὺς κριτάς. « Οὐκ ἐκκλινοῦ- Δευτ. 16. 19.
» σιν, εἶπε κρίσιν, οὐδὲ ἐπιγνώσονται » πρόσωπον, οὐδὲ λήψονται δώρων, τὰ γὰρ » δῶρα ἀποτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ » ἐξαίρει λόγους δικαίων. » Ὅταν οὖν εἰσέρχησθε εἰς τὸ κριτήριον, μνημονεύετε, ὅτι τότε ἀναβαίνετε εἰς τὸν θρόνον τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀναλαμβάνετε τοῦ θεοῦ τὸ

Λευ. 1. 17. πρόσωπον. « Ὅτι ἡ κρίσις τοῦ θεοῦ ἐςιν. » Ὁ θεὸς κρίνει δικαίως, ἐπειδὴ ἀπαθὴς ὤν, κρίνει ἀπαθῶς· ἐπειδὴ οὖν ὑμεῖς, ὅταν κάθησθε εἰς τοῦ κριτηρίου τὸν θρόνον, ἐμφαίνετε τοῦ θεοῦ τὸ πρόσωπον, διώκετε ἀφ' ὑμῶν τότε τὰ πάθη· μακρὰν ἀφ' ὑμῶν ὁ θυμὸς καὶ τὸ μῖσος, μακρὰν ὁ φθόνος καὶ ὁ φόβος, μακρὰν ἡ προσωποληψία, μακρὰν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κρίνετε, καὶ αὐτὴ ἡ ἐλεημοσύνη, ἵνα μὴ διώξῃ τὴν δικαιο-
Ἐξ. 23. 3. σύνην. « Καὶ πένητα, λέγει ὁ θεὸς, οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει. » Μεσιτείας, δωροληψίας, ἀδικίας, μηδὲ ἴχνος, μηδὲ σκιὰ, μηδὲ ὑποψία ἔστω. Δικαιοσύνη πανταχοῦ, εἰς τὴν καρδίαν, εἰς τὸν νοῦν, εἰς τὸ στόμα εἰς τὸ γράμμα.. « Ζυγὰ δίκαια, καὶ σταθμία Λευϊτ. 19. 36.
» δίκαια, καὶ χοῦς δίκαιος ἔσται ἐν ὑμῖν. Ἡσ. 1. 17.
» Ἐκζητήσατε κρίσιν, λέγει ὁ θεὸς, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, δικαιώσατε χήραν. » Ὅταν ταῦτα ποιῆτε, ὢ πόσην μεγάλην ἀνταμοιβὴν λαμβάνετε παρὰ θεοῦ διὰ τοὺς κόπους ὑμῶν. Ἡ τελεία ἐξάλειψις τῶν ἁμαρτιῶν ἐστιν ἡ αἰώνιος ὑμῶν ἀνταπόδοσις. « Καὶ δεῦτε. διαλεχθῶμεν, Αὐτ. 18.
» λέγει Κύριος· Καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι » ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· » ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ. »

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ
ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Τὴν ποιμαντικὴν φροντίδα καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν τελειότητα τοῦ πανενδόξου ἀποστόλου Παύλου καθιστορεῖ ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα πρᾶξις τῶν ἀποςόλων· διέταξε δὲ ἡ ἐκκλησία, ἵνα τὴν σήμερον ἀναγινώσκηται αὐτὴ ἡ ἱςορία, ἐπειδὴ σήμερον πανηγυρίζομεν τὴν ἑορτὴν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου τῶν θεοφόρων πατέρων, οἵτινες ἀκριβῶς φυλάξαντες τὰ ἀποστολικὰ τοῦ Παύλου παραγγέλματα, γνήσιοι μιμηταὶ αὐτοῦ γεγόνασιν. Ὁ Παῦλος προσκαλέσας εἰς τὴν Μίλητον τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα ἐγρηγόρως προσέχωσι κατὰ τῶν λύκων, ἤγουν κατὰ τῶν αἱρετικῶν τῶν μελλόντων ἐπαναστῆναι κατὰ τῆς Χριστοῦ

ἐκκλησίας, καὶ ἀποσπᾶσαι τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Οὗτοι δὲ οἱ πανσέβαστοι πατέρες, ὅταν εἶδον τὸν ἰσχυρὸν τοῦ αἱρεσιάρχου Ἀρείου πόλεμον κατὰ τῶν θεμελιωδῶν τῆς πίστεως δογμάτων, καὶ τὴν τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων διαφθοράν, γρηγορήσαντες κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν, συνέδραμον εἰς τὴν Νικαέων πόλιν, ἵνα ὁμοῦ συμπαραταξάμενοι, συμφώνως καταργήσωσι τὴν τούτου δυσσεβεστάτην αἵρεσιν. Ὁ Παῦλος ἐδίδαξεν εἰς τὴν Μίλητον τοὺς τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας, ἵνα ποιμαίνωσι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, τουτέστιν, ἵνα κηρύττωσι τῆς εὐσεβείας τὰ δόγματα, καὶ τῶν καλῶν ἔργων τὰς νομοθεσίας. Οὗτοι δὲ οἱ τρισμακάριοι πατέρες τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου ἀκολουθοῦντες, ἐξέθεντο εἰς τὴν Νικαίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τὸν ὅρον, καὶ κανόνας ἐξέδωκαν, δι' ὧν διευθύνονται τῶν εὐσεβῶν τὰ ἤθη. Βλέπε δέ, ὅτι πᾶσα ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα ἱστορία διδάγματα περιέχει, πρέποντα εἰς τοὺς τῆς ἐκκλησίας ποιμένας, ἐμπράκτως δὲ ὑπὸ τοῦ Παύλου βεβαιωθέντα, καὶ πολλῆς κατανύξεως πεπληρωμένα. Ὅστις δὲ προσεκτικῶς ἀκούσῃ τὴν τούτων ἑρμηνείαν, παραβάλῃ δὲ αὐτὰ μετὰ τοῦ πολιτεύματος τούτων τῶν θείων ποιμένων, ἐκεῖνος πληροφορεῖται, ὅτι αὐτοὶ ἀληθῶς ταῦτα πάντα ἐφύλαξαν μετὰ πάσης τελειότητος καὶ ἀκριβείας.

Πράξ. 20. 16. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἔκρινεν ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γάρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.

Πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους διερχόμενος ὁ πανεύφημος ἀπόστολος Παῦλος, καὶ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διδάσκων, κατήντησεν εἰς τὴν Μίλητον, ἥτις ἦν πόλις βασιλεύουσα τότε τῆς Ἀσίας, οὐ πολλὰ μακρὰν τῆς Ἐφέσου κειμένη. Ἐπειδὴ δὲ ἐσπούδαζεν, ἵνα, ἐὰν ἦν δυνατόν, φθάσῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, διὰ τοῦτο παρέπλευσε τὴν Ἔφεσον, ἤγουν ἔπλευσε μὲν πλησίον τῆς Ἐφέσου, παρέδραμε δὲ αὐτήν, καὶ οὐκ ἔκρινεν εὔλογον εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ. Διότι, ἐὰν ἤρχετο ἐκεῖ, ἐπειδὴ καὶ προλαβὸν κηρύξας ἐν αὐτῇ τοῦ θεοῦ τὸν λόγον, πολλὰ θαύματα ἐποίησε, καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ πιστεύσαντες, ἔμελλε διατρίψαι εἰς τὴν Ἀσίαν πολὺν καιρόν, ὑπὸ τῶν πιστῶν παρακαλούμενος, καὶ ἑπομένως οὐκ ἠδύνατο φθάσαι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, καθὼς ἐπεθύμει. Ἀλλὰ διὰ τί τόση ἐπιθυμία καὶ σπουδή, ἵνα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν εὑρεθῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ; Διότι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εὑρίσκονται ἐκεῖ πολὺ πλῆθος Ἰουδαίων διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα καὶ τῆς πεντηκοστῆς. Ἐπεθύμει δὲ ὁ τρισμακάριος, ἵνα, εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ὅπου πρότερον ἐδίωξε τὴν ἐκκλησίαν, κηρύξῃ ἐνώ-

πιον παντὸς τοῦ πλήθους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα. Καὶ ἦλθε μὲν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς Ἀσίας, ἐκήρυξε δὲ παῤῥησίᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τὸ ὄνομα, καὶ πολλὰ ἔπαθεν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων παθήματα, ὅμως ἄδηλόν ἐστιν, ἐὰν ἔφθασεν ἐκεῖ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς. Διότι ἔσπευδε μὲν, λέγει ὁ θεῖος ἱστορικὸς, ἀλλὰ προστίθησι καὶ τὸ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, ἤγουν ἐὰν δυνηθῇ, ἐὰν αἱ περιστάσεις μὴ ἐμποδίσωσιν·

Πραξ. 20. 17. Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς
Ἔφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυ-
18 τέρους τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς δὲ παρε-
γένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς·
19. Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ
ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιε-
ποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Βλέπε ἀποστολικὴν ἀρετήν· ἡ σπουδὴ τοῦ Παύλου, ἵνα κηρύξῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα· οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἔφεσον· ἡ ποιμαντικὴ ὅμως φροντὶς ἠνάγκασεν αὐτὸν, ἵνα προσκαλέσας τὸ ἱερατεῖον τῆς Ἐφέσου, διδάξῃ αὐτοὺς τὰ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τε καὶ τοῦ ποιμνίου αὐτῶν· Ὅταν δὲ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, τότε ἐδίδαξεν αὐτοὺς μεταξὺ τῶν ἄλλων διδαγμάτων καὶ ταῦτα « Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ. » Διὰ τούτων τῶν λόγων ἐφανέρωσε συντόμως καὶ περιληπτικῶς παντὸς εὐσεβοῦς προεστῶτος τὸ χρέος· διπλῆν προσοχὴν παρήγγειλεν εἰς αὐτούς· πρώτην ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἤγουν καθαρότητα βίου καὶ κατορθώματα ἀρετῆς· δευτέραν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου, τουτέστι διδασκαλίαν πίστεως καὶ νόμων, καὶ ἀνύστακτον ἐπιμέλειαν ὑπὲρ τῆς τῶν ποιμαινομένων σωτηρίας· ἐπιφέρει δὲ καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν ἀναγκαία ἐστὶν ἡ δευτέρα προσοχή. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγει, κατέστησεν ὑμᾶς τῇ ἱερατικῇ χάριτι, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν, ἐπισκόπους, ἤγουν ἐπιστάτας καὶ ἐπιτηρητὰς, ἵνα ποιμαίνητε, τουτέστιν ὁδηγῆτε πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ εὐθύνητε πρὸς τὴν ἀρετὴν τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, ἣν αὐτὸς ἐκτήσατο, καὶ εὐηργέτησεν, ἐξαγοράσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας λέγει τοὺς ἱερεῖς, τοὺς αὐτοὺς δὲ ὀνομάζει καὶ ἐπισκόπους, οὐ καθὸ ἦσαν ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καθὸ ἦσαν ἐπιστάται καὶ ἐπιτηρηταὶ τῆς ἐκκλησίας, τοὺς ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτῶν ποιμαίνοντες.

Ὅρα τὴν ἑρμην. τὴν ἐν τῇ Κυρ. τῆς Σχμαφ. ἐν τῷ τέλ.

Ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσε- Πραξ. 20. 29.
λεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύ-
κοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι
τοῦ ποιμνίου. Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν 30.
ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες δι-

στραμμένα, τοῦ ἀποσπᾷν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν.

Λύκους ὠνόμασε τοὺς αἱρεσιάρχας καὶ τοὺς τούτων ἀκολούθους αἱρετικοὺς, ἐπειδὴ, καθὼς ὁ λύκος ἁρπάζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῆς ποίμνης καὶ τρώγει αὐτὰ, οὕτως ὁ αἱρετικὸς ἄνθρωπος ἁρπάζει τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς ἀπὸ τῆς μάνδρας τοῦ Χριςοῦ, ἤγουν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπωλεῖ τὴν ψυχὴν αὐτῶν· καὶ βαρεῖς μὲν εἶπεν αὐτοὺς, διὰ τὸ βάρος τῆς ὑπ' αὐτῶν προξενουμένης ψυχικῆς βλάβης· λαλοῦντας δὲ διεςραμμένα, καθότι αὐτοὶ διαςρέφοντες τῶν θείων γραφῶν τὰ νοήματα, λαλοῦσι δόγματα καὶ ἐντάλματα ςρεβλὰ καὶ διεφθαρμένα· προφητικῶς δὲ λαλῶν περὶ τούτων ὁ Παῦλος, λέγει· « Γινώσκω ἐγὼ, ὅτι μετὰ τὴν ἀπὸ » τῆς Ἀσίας ἀναχώρησίν μου εἰσελεύσον» ται εἰς ὑμᾶς αἱρετικοὶ, μὴ φειδόμενοι τοῦ » ποιμνίου, » τουτέστι μὴ εὐσπλαγνιζόμενοι τὰ λογικὰ πρόβατα τοῦ Χριςοῦ, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ὑμῶν ἀναστήσονται αἱρετικοὶ, διδάσκοντες αἱρέσεις, ἵνα ἀποχωρίσωσιν »ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ σύρωσιν αὐτοὺς ὀπίσω αὐτῶν, φατρίας ἰδίας καὶ κόμματα συνιστῶντες. ἐπληρώθη δὲ ἡ τοιαύτη προφητεία, διότι οὐ μόνον μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς τῶν ἀποςόλων καιροὺς τοιοῦτο αἱρετικοὶ ἐνεφανίσθησαν, πολλοὺς διαφθείραντες καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἑλκύσαντες. Τοι-
Ἀποκ. 2. 1. οῦτοι ἦσαν οἱ ψευδαπόστολοι, οἱ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἐφεσίων ἐξελεγχθέντες· καὶ Νικολαῖται οἱ κρατοῦντες τὴν διδαχὴν τοῦ Αὐτ. 14. 15.
Βαλαὰμ, προχωρήσαντες δὲ καὶ εἰς τὴν ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίαν· καὶ ἡ προφῆτις Ἰε- Αὐτ. 20
ζαβὴλ, ἡ πλανῶσα τοὺς ἐν τῇ Θυατείρων 1. Τιμ. 1 19. 20.
ἐκκλησίᾳ· πρὸς τούτοις δὲ ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ περὶ τὴν πίστιν ναυαγή- 2. Τιμ. 2. 17. 18.
σαντες καὶ βλασφημήσαντες· ἔτι δὲ καὶ ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Φιλητὸς, οἵτινες ἐξέπεσον ἐκ τῆς ἀληθινῆς πίστεως· τούτοις πρόσθες καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἱρετικῶν τῶν μετὰ τούτους φανέντων, καὶ πολλοὺς τῶν εὐσεβῶν πλανησάντων.

Διὸ γρηγορεῖτε μνημονεύοντες, Πράξ. 20. 31.
ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον.

Προειπὼν τὴν τῶν αἱρετικῶν κακίαν, ἐφανέρωσε καὶ τὸ κατ' αὐτῆς δυνατὸν ὅπλον· « Διὸ γρηγορεῖτε. » Ἡ ἐγρήγορσις καὶ ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῶν προεστώτων ἐμποδίζει τῶν αἱρετικῶν τὰς ἐφόδους· καθὼς δὲ, ὅταν ὁ ποιμὴν τῶν προβάτων προσέχῃ καὶ ἀγρυπνῇ, τότε ὁ λύκος οὐ δύναται ἁρπάξαι τὰ πρόβατα· οὕτω καὶ, ὅταν ὁ προεστὼς τῆς ἐκκλησίας ἐγρηγορῇ καὶ ἐπιμελῆται, τότε ὁ αἱρετικὸς οὐ δύναται διαφθεῖραι τὰς ψυχὰς τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ὀρθοδόξων. Προβάλλει δὲ ὁ Παῦλος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως, ἣν ἔχει ἡ ἐγρήγορσις, τὸ ἑαυτοῦ παράδειγμα, λέγων· Γρηγορεῖτε, ἐνθυμούμενοι, ὅτι ὅσον καιρὸν ἤμην μεθ' ὑμῶν, τοσοῦτον ἐ-

γρηγόρουν, ὥστε τρία ὁλόκληρα ἔτη, νύκτα τε καὶ ἡμέραν οὐκ ἔπαυσα τὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' ἐνουθέτουν τὸν καθένα μετὰ δακρύων· ὅθεν οἱ βαρεῖς λύκοι, οἱ τὰ διεστραμμένα λαλοῦντες, οὐκ ἠδυνήθησαν βλάψαι τὰς τὰς ψυχὰς ὑμῶν· διὸ ἐὰν καὶ ὑμεῖς γρηγορῆτε, οὐδόλως βλάψει τὸ ποίμνιον ὑμῶν τῶν αἱρετικῶν ἡ κακία. Σημείωσαι δὲ τὸν ζῆλον, τὴν ζέσιν, τὴν προθυμίαν τοῦ Παύλου· αὐτὸς ἐδίδασκε, πρῶτον μὲν τρία ἔτη ὁλόκληρα, δεύτερον δὲ νύκτα τε καὶ ἡμέραν, τρίτον μετὰ δακρύων, τέταρτον οὐ μόνον κοινῶς, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ἕνα ἕκαστον· ταῦτα δὲ αὐτοὺς συμβουλεύσας, εὔχεται λέγων·

Πράξ. 20. 32. **Καὶ τὰ νῦν παρατίθημι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι, καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσι.**

Λόγον τῆς χάριτος ὠνόμασεν ἀλλαχοῦ ὁ ἱερὸς Λουκᾶς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.
Πράξ. 14. 3. « Παῤῥησιαζόμενοι, εἶπεν, ἐπὶ τῷ κυρίῳ
» τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος
» αὐτοῦ, καὶ διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα
Χρυσ. αὐτ. » γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. » Λόγον τῆς χάριτος ἐννόησάν τινες αὐτὴν τοῦ θεοῦ τὴν χάριν. Μήπως δὲ λόγον τῆς χάριτος εἶπεν ὁ Παῦλος αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις λόγος ὤν, ἐκ πατρὸς πρὸ αἰώνων γεννηθείς, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων οὐ κατὰ χρέος, ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ ἔλεος, ἄνθρωπος γενόμενος, ἔσωσεν ἡμᾶς. « Οὐκ
» ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσα- Τίτ. 3. 5.
» μεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον
» ἔσωσεν ἡμᾶς. » Ἐπειδὴ δὲ μόνη τῶν
ποιμένων ἡ προσοχὴ χωρὶς τῆς τοῦ θεοῦ Ἰωάν. 15. 5.
βοηθείας οὐδὲν δύναται κατορθῶσαι, διὰ τοῦτο παραγγείλας αὐτοῖς, ἵνα προσέχωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τοῦ ποιμνίου αὐτῶν, ἀφιεροῖ αὐτοὺς εἰς τὸν θεόν, λέγων· Ἀδελφοί, καὶ τὰ νῦν· οὐκ εἶπε τὰ νῦν, ἐπειδὴ καὶ πρότερον τοῦτο ἐποίει, ἀλλά, καὶ τὰ νῦν, ἤγουν καὶ κατὰ τὸ παρόν, καθὼς καὶ πρότερον παραδίδωμι ὑμᾶς εἰς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ καὶ λόγον, ὅστις δύναται οἰκοδομῆσαι καὶ ὑμᾶς καὶ τὴν προσοχὴν ὑμῶν, καὶ δοῦναι ὑμῖν διὰ τὸν κόπον τῆς προσοχῆς καὶ ἐγρηγόρσεως ὑμῶν τὴν κληρονομίαν τῆς αἰωνίου βασιλείας μετὰ πάντων τῶν τελεσάντων τῆς ἁγιωσύνης τὸν δρόμον. Μετὰ δὲ ταύτην τὴν εὐχὴν πάλιν νουθετεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος.

Ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. Πράξ. 20. 33.

Βλέπε τὴν διαφορὰν τῆς ἀρετῆς, τὴν μεταξὺ τῶν ἁγίων τῶν ἐν τῷ νόμῳ, καὶ τῶν ἁγίων τῶν μετὰ τὴν εὐαγγελικὴν χάριν· Ὁ μὲν προφήτης Σαμουὴλ παραιτούμενος ἀπὸ τῆς προεδρικῆς αὐτοῦ ἐπιστασίας, ἔλεγε πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ.
« Μόσχον τίνος εἴληφα, ἢ ὄνον τίνος εἴλη- 1. Βασ. 12. 3.
» φα, ἢ τίνα κατεδυνάστευσα ὑμῶν, ἢ
» τίνα ἐξεπίεσα, ἢ ἐκ χειρὸς τίνος εἴλη-

» φα ἐξίλασμα καὶ ὑπόδημα; Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος ἀναχωρῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας, ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· « Ἀργυ» ρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπε» θύμησα. » Ὁ Σαμουὴλ ἔφυγε τὴν πρᾶξιν τῆς δωροληψίας, ὁ Παῦλος κατήργησε καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φιλοχρηματί-
Ματθ. 12. 4. ας. Τοῦτο δέ ἐστι τό, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Ἀλλὰ διὰ τί ταῦτα ἔλεγεν ὁ Παῦλος; Τινὲς διεφθαρμένοι καὶ αἱρετικοὶ νομίζοντες, ὅτι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα καρποφορεῖ σωματικὸν κέρδος, ἐκήρυττον τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα προσπορίζωνται χρήματα. Περὶ τούτων ἔγραφεν ὁ αὐτὸς Παῦλος πρὸς
1. Τιμ. 6. τὸν Τιμόθεον οὕτω· « Παραδιατριβαὶ διε» φθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπε» στερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων » πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀφίστασο » ἀπὸ τῶν τοιούτων. » Προασφαλίζων οὖν τοὺς τῶν Ἐφεσίων πρεσβυτέρους, καὶ δι' αὐτῶν πάντας τοὺς τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας, ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνομήματος προβάλλει τὸ ἴδιον παράδειγμα, λέγων· ὅτι οὐδενὸς ἀνθρώπου οὐδὲ τὸ ἀργύριον, οὐδὲ τὸ χρυσίον, οὐδὲ τὸ ἱμάτιον ἐπεθύμησεν. Ἵνα δὲ μηδεὶς ὑποπτευθῇ, ὅτι αὐτὸς μὲν οὐκ ἐπεθύμησεν, οἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενοι καὶ ἐπιστρέφοντες ἐδίδοσαν αὐτῷ, ἐπάγει εὐθὺς τὰ ἑξῆς, λέγων·

Πραξ. 20. 31. Αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται.

Πραξ. 18. 3. Σκηνοποιὸς ἦν, ἤγουν σκηνὰς ἔρραπτεν ὁ τρισμακάριος Παῦλος. Τοῦτο δὲ ἦν τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ· περὶ οὗ ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους· « Καὶ κοπιῶμεν ἐργαζό-
» μενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. » Διὰ τούτου δὲ 1. Κορ. 4. 12.
τοῦ ἐργοχείρου ἔτρεφεν οὐ μόνον ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας. Οὐδὲν δὲ ἤθελε λαβεῖν ἀπό τινος, ὅταν ἐκήρυττε, κἂν μέγα εἶχε δικαίωμα, ἵνα μηδεὶς ὑποπτεύσῃ, ὅτι διὰ φιλοκέρδειαν κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἑπομένως ἐμποδισθῇ ὁ τοῦ
εὐαγγελίου καρπός. « Ἀλλ' οὐκ ἐχρησά- 1. Κορ. 9. 12.
» μεθα, λέγει, τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἵνα μὴ » ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ » Χριστοῦ. » Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς ἀκούοντας, διὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἐπιφέρων, λέγει, αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι αἱ χεῖρες αὗται, ἤγουν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μου, ἐξήρκεσαν εἰς τὰς χρείας μου, καὶ εἰς τοὺς μετ' ἐμοῦ ὄντας. Θαυμαστὸν πρᾶγμα ἀληθῶς· ὁ διδάσκαλος πάσης τῆς οἰκουμένης ἐτρέφετο διὰ τοῦ ἐργοχείρου αὐτοῦ· ἐκεῖνος, ὅστις οὐ μόνον τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα εὐηργέτει τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἀπαλλάττων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἀπιστίας, καὶ ὁδηγῶν πρὸς τὴν φωτεινοτάτην ὁδὸν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, οὐδεμίαν ἀνταπόδοσιν ἀπ' αὐτῶν ἤθελεν, ἀλλὰ προσεπορίζετο τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διὰ τοῦ ἰδίου ἐργοχείρου. Ἄκουσον δὲ αὐτὸν παραγγέλλοντα, ἵνα καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας προεστῶτες τοῦτο αὐτὸ ποιῶσι.

Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω Πραξ. 20.

κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν.

Τινὲς ἀσθενεῖς κατὰ τὴν συνείδησιν βλέποντες τοὺς ἀποστόλους δεχομένους τὰ πρὸς τὴν χρείαν ὑπὸ τῶν πιστευόντων προσφερόμενα, ἐσκανδαλίζοντο, καὶ ἐψυχραίνοντο πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς εὐαγγελικῆς πίστεως, ὑποπτευόμενοι, ὅτι οἱ ἀπόστολοι κηρύττουσι τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὸ ἴδιον κέρδος ἐπιβλέποντες· περὶ τούτων οὖν τῶν ἀσθενῶν λαλῶν ὁ Παῦλος, νουθετεῖ τοὺς κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου, λέγων· Κατὰ πάντα, ἤγουν παντὶ τρόπῳ ἔδειξα εἰς ὑμᾶς, ὅτι πρέπον ἐστὶν, ἵνα, καθὼς ἐγὼ, οὕτω καὶ ὑμεῖς μηδὲν ἀπὸ μηδενὸς λαμβάνοντες, ἀλλὰ κοπιάζοντες, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου κόπου τρεφόμενοι, ἐκτείνητε χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς τοιούτους ἀσθενεῖς, ἀφαιροῦντες παντελῶς ἀπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν τῆς φιλοκερδείας τὸ σκάνδαλον· ἐπειδὴ δὲ τὸ τοιοῦτον δίδαγμα δυσπαράδεκτόν ἐστι καὶ δυσκατόρθωτον, διὰ τοῦτο ἐπισυνάπτει τὰ λόγια τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λέγων· πρέπον ἐστὶν, ἵνα μνημονεύετε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅστις εἶπε, μακαριώτερον ἔργον ποιεῖ ὅστις δίδωσιν, ἢ ὅστις λαμβάνει· « Μακάριόν ἐστι διδόναι » μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. » Καὶ ταῦτα μὲν τὰ λόγια οὕτω κατὰ λέξιν οὐ περιέχονται ἐν τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις· εὑρίσκεις δὲ τὸ νόημα αὐτῶν ἐν πολλοῖς, καθὼς ἐν τῷ
« Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ». Καὶ ἐν τῷ, Ματθ. 5. 7.
« Μακάριος ἔσῃ· ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀποδοῦ- Λουκ. 14. 14.
» ναί σοι. » Μήπως δὲ οὕτω κατὰ λέξιν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Παῦλος, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, τῶν ταῦτα ἀκουσάντων ἀπ' αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου κατὰ ἀποκάλυψιν· τούτων δὲ τῶν λόγων ἡ ἀλήθεια διπλῆν ἔχει λαμπρότητα, ἐπίγειον δηλονότι καὶ οὐράνιον. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν γῆν ὅστις δίδωσιν, ἐκεῖνος εὐτυχέστερός ἐστι καὶ ἐνδοξότερος τοῦ λαμβάνοντος· διότι τὶς δίδωσιν, εἰμὴ ὁ πλούσιος καὶ ὁ δυνατός; τὶς δὲ λαμβάνει, εἰμὴ ὁ πτωχὸς καὶ ὁ ἀδύνατος; καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν δὲ μακάριος γίνεται ὁ ἐλεῶν μᾶλλον, ἢ ὁ ἐλεούμενος· διότι ὑπὲρ τῶν ἐλεούντων ἐῤῥέθη τὸ, « Δεῦτε Ματθ. 25. 34.
» οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλεί» αν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. »

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσι αὐτοῖς, προσηύξατο. Πραξ. 20. 36.

Τὶ σημαίνει τῶν γονάτων ἡ κλίσις; Ταπείνωσιν, εὐλάβειαν, ψυχῆς κατάνυξιν, καὶ θερμότητα. Ὅταν οἱ ἀπόστολοι μετὰ πολλῆς ζέσεως παρεκάλουν τὸν θεὸν, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ αἴτημα αὐτῶν, τότε κλίνοντες εἰς τὴν γῆν τὰ γόνατα, προσηύχοντο. Τοιουτοτρόπως ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος

Πράξ. 7. 60. θεὶς τὰ γόνατα, « Παρεκάλεσε τὸν θεόν,
Πράξ. 9. 40. » ἵνα συγχωρήσῃ τῶν λιθαζόντων αὐτὸν
» τὴν ἁμαρτίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Πέτρος
» θεὶς τὰ γόνατα, προσηύξατο, ἵνα ἀναςή-
Πράξ. 8. 19. σῃ ὁ θεὸς τὴν Ταβιθά. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος
Πράξ. 25. 31. πρῶτος ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν εἰς τὴν Ἔφε-
σον, καὶ τρία ἔτη ἐκοπίασεν ἐκεῖ διδάσκων
νύκτα τε καὶ ἡμέραν, καὶ μετὰ δακρύων
νουθετῶν ἕνα ἕκαστον, καὶ ἐπειδὴ διὰ τοῦ
προορατικοῦ χαρίσματος ἔβλεπεν, ὅτι εἰς
τὸ ἑξῆς οὐδέποτε ὄψεται τοὺς ἠγαπημένους
αὐτοῦ μαθητὰς τοὺς Ἐφεσίους, καὶ ὅτι με-
τὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ, « Εἰσελεύσονται Αὐτ. 29. 30.
» ἐν αὐτοῖς λύκοι βαρεῖς, καὶ ἄνδρες λα-
» λοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾷν τοὺς
» μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν· » διὰ τοῦτο ἐθερ-
μάνθη καὶ κατενύγη ἡ ἀποστολικὴ αὐτοῦ
καρδία· ὅθεν κλίνας τὰ γόνατα μετὰ πάν-
των τῶν περιεςώτων, ἐξέχεε τὴν δέησιν αὐ-
τοῦ πρὸς τὸν ὑπεράγαθον θεὸν ὑπὲρ τῆς
ςερεώσεως αὐτῶν καὶ σωτηρίας.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Ο ΕΠΙΓΕΙΟΣ ἄγγελος καὶ ἐπουράνιος ἄνθρωπος, ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις ἐδίδαξε τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας τὸ χρέος τῶν ποιμένων, αὐτὸς περισσότερον πάντων τῶν ἀποστόλων κοπιάσας, ἔδειξε διὰ τῶν ἔργων τὸν τύπον καὶ κανόνα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τελείου ποιμένος τῶν λογικῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προβάτων· οἱ τούτου κόποι, αἱ ἀγρυπνίαι, οἱ φόβοι, οἱ ἐν λιμῷ καὶ δίψει καὶ ψύχει καὶ γυμνότητι κακοπάθειαι, οἱ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἐπίβουλοι, οἱ διωγμοί, τὰ συνέδρια, αἱ φυλακαί, τὰ δεσμά, τὰ δικαστήρια, οἱ κατήγοροι· οἱ καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν θάνατοι, ἡ σαργάνη, οἱ λιθασμοί, οἱ ῥαβδισμοί, ἡ περίοδος· οἱ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν καὶ βυθὸν καὶ ποταμοὺς, καὶ οἱ ἐκ λῃστῶν καὶ ὁμογενῶν καὶ ψευδαδέλφων κίνδυνοι καὶ τὰ ναυάγια· ἡ καθ' ἡμέραν ἐπιστασία, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ ἀδάπανον

τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· ταῦτα πάντα εἰσὶν ὑψηλαὶ καὶ λαμπρόταται στῆλαι τῆς ἀνδρείας, τῆς ὑπομονῆς, τῆς μεγαλοψυχίας, τοῦ ζήλου, τῆς ἀγάπης καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν μεγάλων ἀρετῶν, ὅσαι τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος τὴν ψυχὴν χαρακτηρίζουσι.

Τίς ἠσθένει τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀσθένειαν, καὶ ὁ Παῦλος οὐκ ἠσθάνετο τῆς ἀρρωστίας τὴν δριμύτητα; τίς ἐσκανδαλίζετο, καὶ ὁ Παῦλος οὐκ ἐφλέγετο; τίς ἄλλος μετὰ τοσαύτης φρονήσεως καὶ σοφίας ἐνομοθέτησε δεσπότας καὶ δούλους, ἄρχοντας καὶ ὑπηκόους, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, γονεῖς καὶ τέκνα, γάμῳ συνεζευγμένους καὶ ἐν παρθενίᾳ ζῶντας, σοφοὺς, ἀμαθεῖς, πλουσίους, πτωχοὺς, Ἰουδαίους, Ἕλληνας, τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ κόσμου, τὰ περὶ σαρκὸς καὶ πνεύματος; τίς μετὰ τοσαύτης ποιμαντικῆς ἐπιστήμης ἐπότισε τὸ γάλα τῆς ἁπλῆς διδασκαλίας τοὺς νηπίους καὶ ἀτελεῖς, καὶ ἔθρεψε διὰ τῆς στερεᾶς τροφῆς τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων τοὺς ἄνδρας καὶ τελείους, τίς ἢ τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἤλεγξε τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ τοσοῦτον καταλλήλως ἐπῄνεσε τοὺς ἐναρέτους, ἢ τοσοῦτον δικαίως παρέδωκε τῷ σατανᾷ τοὺς σκανδαλοποιοὺς καὶ τοὺς ἀποςάτας τῆς πίςεως, ἢ τοσοῦτον ἐπωφελῶς ἐκανόνισε τὰ περὶ τῶν αἱρετικῶν, ἢ τοσοῦτον γενναίως ἀπεσκοράκισε τὰς ἔρεις, τὰς μάχας, τὰς δεισιδαιμονίας, τὰς καινοτομίας, ἢ τοσοῦτον λαμπρῶς ἐστεφάνωσε τοὺς εἰς τὰ μέτρα τῆς ἁγιωσύνης φθάσαντας; ταῦτά εἰσι τὰ ποιμαντικὰ ἔργα· ἔργα πατρικὰ, ἔργα διδασκαλικὰ, ἔργα εὐεργετικά.

« Αὐτὸς ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, ἐδού- 1. Κορ. 9 19. 22.
» λωσεν ἑαυτὸν τοῖς πᾶσιν, ἵνα τοὺς πλείο-
» νας κερδήσῃ· καὶ γέγονε τοῖς πᾶσι τὰ
» πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσῃ » Αὐτὸς 1. Κορ. 10. 24.
οὐκ ἐζήτησε τὸ ἴδιον συμφέρον, ἀλλὰ τὴν Φιλιπ. 1. 24.
ὠφέλειαν τῶν ἑαυτοῦ τέκνων· ἐπεθύμησε μὲν
» Ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, » προέκρινεν ὅμως τὴν ἐν σώματι ζωὴν διὰ τὴν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ σωτηρίαν· μόνος αὐτὸς ἔστερξε τὸν ἀπὸ Χριστοῦ χωρισμὸν, ἵνα οἱ ὁμογενεῖς αὐτοῦ σωθῶσι, μιμούμενος καὶ
κατὰ τοῦτο τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅστις Ρωμ. 9. 3.
ἐγένετο ὑπὲρ ἡμῶν Κατάρα· ταῦτά εἰσιν οἱ Γαλ. 3. 14.
ζῶντες καὶ ἔμψυχοι χαρακτῆρες τῶν προεστώτων τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης· ταῦτα πρακτικῶς ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος, ἵνα εἰς αὐτὸν ἐπιβλέποντες οἱ ἐπστάται τῶν ἐκκλησιῶν, ὑπ' αὐτῶν λαμβάνοντες παράδειγμα, μιμηταὶ αὐτοῦ γίνωνται, καθὼς αὐτὸς ἐμιμήθη τὸν πρῶτον ἀρχιερέα καὶ διδάσκαλον, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, τὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου· οὐ μόνον δὲ αἱ πράξεις αὐτοῦ ἔδειξαν ποῖαί εἰσιν αἱ ἀρεταὶ τῶν ποιμένων, ἀλλὰ καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ ζῶσαν εἰκόνα ἐζωγράφησαν τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιερέως· ὅστις μελετήσῃ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα πρὸς τὸν Τιμόθεον καὶ Τίτον, ἐκεῖνος γνωρίζει, ποῖόν ἐστι τοῦ ποιμένος τῆς ἐκκλησίας τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸ χρέος.

Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας διδασκαλία αὐτοῦ

κανὼν ἐστιν ἄριστος εἰς πάντας, καὶ εἰς τοὺς τότε, καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα, καὶ εἰς τοὺς ἄχρι τῆς σήμερον, καὶ εἰς τοὺς ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ ποιμένας τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ
Πράξ. 20 28. προβάτων. « Προσέχετε οὖν, εἶπε μεταξὺ » τῶν ἄλλων, ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποι- » μνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον » ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλη- » σίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ » ἰδίου αἵματος. » Λόγια σύντομα, πλὴν πεπληρωμένα ἐπουρανίων νοημάτων· λόγια σύντομα, πλὴν ἐμφαντικὰ ὅλου τοῦ ποιμαντικοῦ χρέους· λόγια σύντομα, πλὴν περιεκτικὰ καὶ τῶν ἔργων, καὶ τῶν λόγων, καὶ ὅλου τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν ἀληθινῶν καὶ ἁγίων ποιμένων.

« Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς. » Διὰ τούτου τοῦ λόγου ἐδίδαξε, πόση ἁγιωσύνη πρέπει εἰς πάντα τοῦ ποιμένος τὰ ἔργα. « Καὶ » παντὶ τῷ ποιμνίῳ. » Διὰ τούτου δὲ ἐφανέρωσε, πόσην ἐπιμέλειαν χρεωστεῖ ὁ ποιμὴν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ποίμνης. Ὁ ἰδιώτης ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν διὰ τῆς προσοχῆς αὐτοῦ φεύγῃ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐργάζηται τὴν ἀρετήν, τοῦτο ἀρκεῖ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν· ὁ δὲ ποιμήν, κἂν προσέχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καθαρὸς φανῇ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, κἂν ἀναβῇ εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς ἀρετῆς, οὐ δύναται σωθῆναι, ἐὰν μὴ δείξῃ ὑπὲρ τῆς ποίμνης αὐτοῦ τόσην προσοχήν, ὅσην ἔχει καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σωτηρίας· διὰ τοῦτο δὲ ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος οὐκ εἶπε μόνον τό, « Προσέχετε οὖν ἑαυ- » τοῖς, » ἀλλ' ἐσύναψε καὶ συνέδεσε καὶ τὸ ἕτερον, ἤγουν τό, « Καὶ παντὶ τῷ ποι- » μνίῳ. Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ » τῷ ποιμνίῳ. »

Σημείωσαι δέ, ὅτι ζητεῖ τὴν προσοχὴν ἀπὸ τῶν ποιμένων πρῶτον ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν πολιτείας. Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς· ἔπειτα ὑπὲρ τῆς τοῦ ποιμνίου αὐτῶν σωτηρίας. Καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ. Ἀληθῶς δὲ ἀνάγκη ἐστίν, ἵνα ὁ ποιμὴν διὰ τῆς προσοχῆς αὐτοῦ πρῶτον καταστήσῃ ἑαυτὸν ἅγιον, ἔπειτα ἐπιχειρήσῃ ἁγιάσαι τοὺς ἄλλους. Ἐὰν μὴ πρῶτον καθαρισθῇ ἀπὸ τῆς τῶν ἁμαρτιῶν ἀκαθαρσίας, πῶς δύναται καθαρίσαι τοὺς ἄλλους; ὁ ψωριῶν καὶ ὁ λελεπρωμένος οὐ καθαρίζει, ἀλλὰ μολύνει, ὁποῖον ἂν ψηλαφήσῃ. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἡσαΐας, πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὸ ποιμαντικὸν ἐπάγγελμα, καθαίρεται διὰ τοῦ ἄνθρακος Ἡσ. 6. 6.
τοῦ ἐν τῇ λαβίδι, ἣν ἐβάσταζεν ἓν τῶν σεραφείμ. ὁ δὲ Ἱερεμίας ἁγιάζεται ἐκ κοι- Ἱερ. 1. 5.
λίας μητρὸς αὐτοῦ, ἵνα ἀξιοπρεπῶς ποιμάνῃ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου. Ὁ δὲ Ἰεζεκιήλ, Ἰεζ. 3. 3.
πρὶν ἢ ἀποσταλῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραήλ, ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ καταπίνει τὴν κεφαλίδα τοῦ βιβλίου τῆς γνώσεως καὶ ἀληθείας. Ἐὰν μὴ ὁ ποιμὴν ἀρτύσῃ πρῶτον διὰ τοῦ ἅλατος τῆς διακρίσεως καὶ τὰ ἤθη καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ, πῶς δύναται ἀρτύσαι τοὺς ἄλλους, ἤγουν καταστῆσαι αὐτοὺς διακριτικοὺς τῶν θείων νόμων; ὅστις οὐκ ἔχει ἅλας, ἐκεῖνος οὐδὲν δύναται ἀρτύσαι. Ἐὰν μὴ πρῶτον ὁ ποιμὴν διὰ τοῦ φωτὸς τῶν θείων ἀρετῶν κατασταθῇ ὅλος

φῶς, πῶς δύναται λάμψαι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ; τῆς ἁμαρτίας τὸ σκότος οὐ φωτίζει' ἀλλὰ σκοτίζει τὸν νοῦν τῶν εἰς αὐτὸ ἐνατενιζόντων· μάτην δὲ σπουδάζει φωτίσαι τοὺς ἐν σκότει καθημένους ὅςις οὐ κρατεῖ λαμπάδα εἰς τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας. Διὰ τοῦτο δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ἅλας τῆς γῆς ὠνόμασε τοὺς ποιμένας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ φῶς
Ματθ. 5. 13, 14. τοῦ κόσμου. « Ὑμεῖς ἐςὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς·
« Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. »

Ἀλλὰ τί ἐστὶ προσοχή; προσοχή ἐστιν ἀκριβὴς καὶ ἄοκνος τῶν πραγμάτων παρατήρησις· ἐκεῖνος δὲ προσέχει ἑαυτῷ, ὅστις μετὰ ἀνυστάκτου ἐγρηγόρσεως παρατηρεῖ πάντα τὰ περὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· ὅστις οὖν προσέχει ἑαυτῷ, ἐκεῖνος γνωρίζει τὸν φθόνον καὶ τὰς ἐπιβουλάς τοῦ ἀρχεκάκου πολεμήτορος, διακρίνει, πόσον ἀπατηλὴ καὶ ἐπιβλαβής ἐστι τοῦ κόσμου τούτου ἡ ματαιότης, βλέπει, πόσην ζημίαν καὶ ὄλεθρον προξενεῖ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἡ ἀπόλαυσις· διὸ καὶ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀντιςρατεύεται, καὶ ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ματαιότητος τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀποστρέφει, καὶ ἀνώτερος γίνεται τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιβουλευμάτων. Ὅστις προσέχει
Ἑβρ. 13. 14. ἑαυτῷ, ἐκεῖνος βλέπει, ὅτι « οὐκ ἔχομεν » ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν » ἐπιζητοῦμεν· » ὅτι τὰ παρόντα εἰσὶ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, τὰ δὲ μέλλοντα ἄφθαρτα καὶ αἰώνια· ὅτι εἰς τὴν ἐπουράνιον πατρίδα ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον, καὶ ἡ δόξα ἡ ἀμετάβλητος, καὶ ἡ χαρὰ ἡ ἀνεκ-
Κορ. 2 λάλητος, καὶ τὰ ἀγαθά, « ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ » εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. » Ἐκ τούτου ἀποσπᾶται ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν γηΐνων, καὶ ἀναβιβάζεται εἰς τὸν οὐρανόν· διὸ τὰ ἐπουράνια συλλογιζόμενος, εἰς αὐτὰ ἀφιεροῖ καὶ τὸν πόθον τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας, καὶ τοὺς κόπους τοῦ σώματος· ἐκ τούτου τὰ ἔργα αὐτοῦ θεάρεστα, ὁ λόγος αὐτοῦ θεῖος, τὰ φρονήματα αὐτοῦ ἅγια· ὅλος γίνεται φῶς, ὅλος ἀρετή, ὅλος ἁγιωσύνη· τοιοῦτος γίνεται ὁ εὐσεβής, τοιοῦτος γίνεται ὁ ποιμήν, ὅταν προσέχῃ ἑαυτῷ.

Ἡ προσοχὴ ἀνοίγει τῆς ψυχῆς τοῦ ποιμένος τὰ ὄμματα· ὅθεν διακρίνει, τί ἔλαβε, καὶ ὑπὸ τίνος αὐτὸ ἔλαβε, καὶ διὰ ποῖον τέλος ἔλαβεν αὐτό· βλέπει, ὅτι ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρᾶγμα πάσης κτίσεως τιμιώτερον· πρᾶγμα οὐ διὰ λόγου θεοῦ δημιουργηθέν, καθὼς τὰ ἄλλα κτίσματα, ἀλλὰ διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ συσταθὲν καὶ περιποιηθέν· ἔλαβε δὲ τοῦτο οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπου, οὐδὲ ὑπὸ ἀγγέλου, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ. Ὁ θεὸς καταστήσας αὐτὸν ποιμένα, ἐνεχείρισεν αὐτῷ τοῦτο τὸ ἐπουράνιον καὶ πανυπερένδοξον κειμήλιον, ἤγουν τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἵνα εἰσάγῃ εἰς αὐτὴν τοὺς ἔξω, καὶ διευθύνῃ τοὺς ἔνδον, καὶ ὁδηγῇ ἀμφοτέρους πρὸς σωτηρίαν. Γνωρίζει ὁ ποιμήν, ὅταν προσέχῃ, ὅτι, ὅςις ἀγωνισθῇ τὸν ἀγῶνα τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστασίας, καὶ τελέσῃ εὐσεβῶς τῆς προεδρικῆς ἐξουσίας τὸν δρόμον, καὶ φανῇ πι-

στὸς οἰκονόμος εἰς τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποίμνιον, ἐκεῖνος ὡς ἐκπληρώσας τῆς ἀγάπης τὴν ἐντολὴν, λαμβάνει τῆς δικαιοσύνης τὸν ἀμαράντινον στέφανον. Ταῦτα δὲ βλέπων καὶ διακρίνων ἀφιεροῖ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, εἰς ὃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατέστησεν αὐτὸν ἐπίσκοπον. Ἐκ τούτου αὐτὸς ὡς ἄλλος Μωϋσῆς ἐξάγει τὸ ποίμνιον αὐτοῦ οὐχὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀπὸ τῆς δυναστείας τοῦ Φαραὼ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου· ὡς ἄλλος Σαμουὴλ ἀμέμπτως καὶ ἁγίως διευθύνων τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, προσφέρει εἰς τὸν θεὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν οὐχὶ ζώων θυσίας, ἀλλὰ τὰς ἀναιμάκτους ἱερουργίας· καὶ ὡς ἄλλος δὲ Παῦλος καὶ τοὺς ἀπίσους ἐπιστρέφει, καὶ τοὺς κλονουμένους εἰς τὰ περὶ τῆς πίστεως ἐπιστηρίζει, καὶ τοὺς πεπτωκότας εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐγείρει, καὶ τοὺς ἑστῶτας εἰς τὴν ἀρετὴν ἐπιστερεοῖ, καὶ γίνεται τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα τοὺς πλείονας, τοὺς ἀξίους δηλονότι σωτηρίας, κερδήσῃ, καὶ τῷ Χριστῷ προσαγάγῃ.

Προσοχὴ δῶρον οὐράνιον, θησαυρὲ ἀτίμητε, φυγαδευτήριον τῆς ματαιότητος, μάστιξ τῆς ἐπανισταμένης σαρκὸς, ὅπλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, φύλαξ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, κλίμαξ ἀναβιβάζουσα ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν ἄνθρωπον, πηγὴ ἁγιασμοῦ καὶ φωτὸς καὶ χάριτος καὶ σωτηρίας· σὺ καὶ τὸν ποιμένα τοῦ λαοῦ τελειοῖς, καὶ τὸν λαὸν τὸν ποιμαινόμενον ἁγιάζεις, καὶ σώζεις πάντα ἄνθρωπον. Πάνσοφον ἀληθῶς τοῦ θεηγόρου Παύλου τὸ παράγγελμα:
« Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποι- Πραξ. 20. 28.
» μνίῳ. » Ταύτην δὲ τῆς προσοχῆς τὴν διδασκαλίαν οὐδὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐνόησεν ὁ μακάριος, οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπων παρέλαβεν, ἤκουσε δὲ αὐτὴν ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ θεοῦ
νομοθεσίας, ὅστις εἶπε· « Πρόσεχε σεαυτῷ, Δευτ. 4. 9.
» καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου σφόδρα. »

Οὐαὶ λοιπὸν εἰς ἐκείνους τοὺς τρισαθλίους ποιμένας, ὅσοι οὐδεμίαν προσοχὴν ἔχοντες οὐδὲ περὶ τῆς ἰδίας ψυχῆς, οὐδὲ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτοῖς ποιμνίου, πράττουσιν ἔργα ἀνάξια καὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν, σκότος ἀντὶ φωτὸς γινόμενοι· ἀμελοῦντες δὲ παντελῶς καὶ τὰ πρόβατα, μηδὲ τὸ ἀπολωλὸς ζητοῦντες, μηδὲ τὸ ἐσκορπισμένον συνάγοντες, μηδὲ τὸ ἀσθενὲς ἐπισκεπτόμενοι, μηδὲ τὸ ὑγιὲς ἐπιστηρίζοντες· τοῦτο δὲ καὶ μόνον προσέχοντες, ἵνα πίνωσι τὸ γάλα, καὶ ἐνδύωνται τὰ ἔρια, καὶ τρώγωσι τὸ πάχος τῆς ποίμνης. Οὐαὶ αὐτοῖς· διότι οὐ μόνον περὶ ἑαυτῶν λόγον ἀποδώσουσι τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα τῶν προβάτων ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν
ἐκζητηθήσεται. « Καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ, εἶ- Ιεζ. 3. 20.
» πεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν ἀμελῆ ποιμένα, ἐκ
» τῆς χειρός σου ἐκζητήσω. »

Ὑμεῖς δὲ, ὦ οἰκονόμοι πιστοὶ καὶ ποιμένες ἀληθινοὶ καὶ φρόνιμοι, ὅσοι κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ θεόφρονος Παύλου ἀφιερώσατε τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, πανσέβαστοι ἐστὲ,

μακάριοι ἐστὲ, ἅγιοι ἐστὲ· ὑμεῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ὁ παντακράτωρ καθήσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, ἵνα κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς, τότε μεταξὺ τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν ἐκλάμψετε ὡς φωςῆρες· τότε καθεὶς ἐξ ὑμῶν μετὰ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης πα-
Ἠσ. 8. 18. ριστάμενος, « Ἰδοὺ, λέγει πρὸς τὸν θεὸν, » ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ ἔδωκάς μοι. » Τότε δὲ ἀκούει ἀπὸ στόματος τοῦ θεοῦ·
Ματθ. 25. 23. « Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ. » Ἐκεῖνα τὰ παιδία μου πεινῶντα, σὺ ἔθρεψας διὰ τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας, ταῦτα δὲ διψῶντα ἐπότισας διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν νόμων μου. Ἐκεῖνα ξένα ἦσαν τῆς ἐκκλησίας, σὺ δὲ αὐτὰ συνήγαγες ἔνδον αὐτῆς· ταῦτα γυμνὰ ἦσαν τῶν καλῶν ἔργων, σὺ δὲ ἐνέδυσας αὐτὰ τῶν ἀρετῶν τὸ ἔνδυμα. Ἐκεῖνα ἦσαν ἀσθενῆ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, σὺ δὲ ἐπεσκέφθης καὶ ἰάτρευσας αὐτά· ταῦτα δεδεμένα ἦσαν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, σὺ δὲ ἦλθες εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἠλευθέρωσας αὐτὰ, λύσας τῆς δουλείας τὰ δεσμά· ἀφ' οὗ δὲ ὁ θεὸς ἐνώπιον πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀνθρώπων τοιουτοτρόπως ἐπαινέσῃ ἕκαστον τῶν πιςῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων τῆς χάριτος, καὶ ἀληθινῶν ποιμένων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τότε ἐκφωνεῖ πρὸς αὐτοὺς τὴν εὐλογημένην καὶ μακαρίαν φωνὴν, τὴν ὑπὲρ τῶν ἐλεημόνων διωρισμένην. « Δεῦτε, λέγει, οἱ εὐ- Αὐτ. 34.
» λογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν » ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. »

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ.

Πασαι αἱ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαι διὰ πολλῶν ἐπαίνων ἔςεφον τὸν ἀξιεπαινετώτατον εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ἐπειδὴ συνέγραψε τὸ ἅγιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ εὐαγγέλιον. Μαρτυρεῖ τοῦτο λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ὁ ἔνδοξος ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους δευτέρᾳ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, λέγων περὶ τοῦ Λουκᾶ· Οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγ- 2. Κορ. 8. 18.
» γελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. » Ἐξότου δὲ καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων

συγγράψας ἐκοινολόγησεν ὁ πανσέβαστος, πᾶσαι αἱ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαι ὑμνολογοῦσιν αὐτὸν οὐ μόνον διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν πράξεων· δόξαν καὶ εὐχαριστίαν προσφέρομεν αὐτῷ πάντες οἱ εὐσεβεῖς ἄχρι τῆς σήμερον διὰ τοῦτο τὸ ἅγιον βιβλίον, δι' οὗ ἡμᾶς ἐδίδαξε δόγματα πίστεως ἅγια καὶ σωτήρια· ὑπεσχέθη μὲν ὁ θεάνθρωπος εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς τὴν ἀποςολὴν
Ἰωάν. 15. 26. τοῦ παναγίου πνεύματος, εἰπών· « Ὅταν » δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω » ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός· τὸ πνεῦμα τῆς » ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύε- » ται· ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. » ἀλλὰ ταύτης τῆς ὑποσχέσεως τὴν ἐκπλήρωσιν οὐδεὶς ἄλλος ἱστόρησεν, εἰμὴ ὁ Λουκᾶς ὁ πανυπερένδοξος. Αὐτὸς καὶ τὸ πότε καὶ τὸ ποῦ, καὶ τὸ πῶς, καὶ τὸ πρός τίνας κατῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔτι δὲ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος συντόμως, καθαρῶς, περιεςατωμένως κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ θαυμασίως περιέγραψεν. Ἐγένετο τοῦτο, εἶπεν, « Ἐν τῷ
Πραξ. 2. 1. » συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντη- » κοστῆς. » Ἡμέραν δὲ πεντηκοστῆς λέγει τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν μετὰ τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν. Ἐκ τούτου δὲ πάντες οἱ εὐσεβεῖς τὴν σήμερον, ἥτις ἐστὶν ἡ πεντηκοςὴ ἡμέρα μετὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἑωρτάσαμεν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν, πανηγυρίζοντες ἑορτάζομεν τῆς πεντηκοστῆς τὴν ἑορτήν, ἤγουν τὸ μέγα μυςήριον τῆς ἐν κόσμῳ ἐπιδημίας τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ τῶν θείων αὐτοῦ χαρισμάτων, ὅσων κατηξιώθη τὸ ἀνθρώπινον γένος· τότε δὲ θεαρέστως ἑορτάζομεν, ὅταν ἀναβιβάζωμεν τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἑορταζομένων ὑποθέσεων· εὔκολα δὲ ἀναβαίνει ὁ νοῦς εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μὴ βλεπομένων, ὅταν πίπτῃ εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν ὁ περὶ τούτων λόγος. Μετὰ προσοχῆς οὖν καὶ εὐλαβείας ἀκούσατε ὅσα περὶ τῆς σήμερον ἑορτῆς ὁ ἱερὸς Λουκᾶς ἱστόρησεν, ἵνα θεοπρεπῶς ἑορτάσαντες, ἀπολαύσητε τῆς τοῦ θεοῦ εὐλογίας καὶ χάριτος.

Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες οἱ ἀπόστολοι ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Πραξ. 2. 1.

Μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Πραξ. 1. 13. 15.
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ ἕνδεκα ἀπόςολοι, καὶ τινες εὐλαβεῖς γυναῖκες, καὶ ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος Μαρία, ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὑπέστρεψαν ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ἐλαιῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἔμενον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ἀνώγαιον τοῦ οἴκου, ὅστις μετέπειτα ἐγένετο ἐκκλησία, ἀνωτέρα τῶν ἀποστόλων ἐκκλησία ὀνομα- Κύριλ. Ἱερ. ἐν Κατηχ. 16.
ζομένη. Ἐκεῖ οὖν ἅπαντες οὗτοι ὁμοθυμαδὸν, τουτέστι μιᾷ ἐπιθυμίᾳ καὶ ἑνὶ σκοπῷ μετὰ προσευχῶν καὶ δεήσεων περιέμενον τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κατάβασιν. Ἐκεῖ δὲ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ Ματθίας » Συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀπο- Πραξ 1. 26.

» σόλων. » Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἦσαν πάντες οἱ ἀπόστολοι ὁμοῦ συνηγμένοι εἰς τὸ αὐτὸ ἀνώγαιον, καὶ τὸν αὐτὸν ἔχοντες πόθον τῆς ἐπιδημίας τοῦ παναγίου πνεύματος·

Πραξ. 2. 2. Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶ-
3. κον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν.

Πραξ. 2. 12. Ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας, ἤγουν τρεῖς ὥρας πρὸ τῆς μεσημβρίας, ἐξαίφνης ἐγένετο τοιοῦτος κτύπος, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερχόμενος, ὁποῖος γίνεται, ὅταν φυσᾷ σφοδρὸς ἄνεμος. Ἐγέμισε δὲ ὁ ἦχος ὅλον τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἐκάθοντο οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ὄντες· ἐφάνησαν δὲ εὐθὺς γλῶσσαι πυροειδεῖς, αἵτινες διαμερισθεῖσαι, ἐκάθισαν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. Καὶ ἐν μὲν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ κατέβη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα φανερώσῃ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος· ἐξαίφνης δὲ, ἵνα δείξῃ, ὅτι οἱ περιμένοντες τὴν τούτου κατάβασιν οὐκ εἶχον χρείαν ἑτοιμασίας, ἀλλ' ἦσαν καθαροὶ καὶ ἕτοιμοι πρὸς τὴν τούτου ὑποδοχήν. Ἐσήμαινε δὲ ὁ ἦχος τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἔλευσιν, καθὼς καὶ ἡ φωνὴ ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς προπάτορας τὴν παρουσίαν τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ περιπατοῦντος. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ ὁ ἦχος, ἵνα πληροφορηθῶσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναληφθεὶς Ἰησοῦς, οὐρανόθεν κατέπεμψε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς εἰς αὐτοὺς ὑπέσχετο· καὶ ἦχος δὲ ὥσπερ πνοῆς, ἐπειδὴ « Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ. » Ἀλλὰ καὶ Ἰωάν. 3. 8.
βιαίας πνοῆς, διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ χαρίσματος, τὸ ἰσχυρότερον τῆς προφητικῆς χάριτος. Πληροῖ δὲ ὁ ἦχος ὅλον τὸν οἶκον, ὡς πεπληρωμένην κολυμβήθραν αὐτὸν ποιῶν, ἵνα ἐκπληρωθῇ ἡ πρόῤῥησις τοῦ σωτῆρος, ὅστις εἶπεν· « Ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσε- Πραξ. 1. 5.
» σθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς » ταύτας ἡμέρας· » Ἅμα δὲ καὶ ἵνα προκαταγγείλῃ, ὅτι καθὼς τότε ἐπληρώθη θείας χάριτος ὅλος ὁ οἶκος, ἐν ᾧ ἦσαν καθήμενοι οἱ μαθηταὶ, οὕτω μετὰ ταῦτα ἔμελλε πληρωθῆναι τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡ οἰκουμένη, ὅπου αἱ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησίαι. Γλῶσσαι δὲ διαμεριζόμεναι ἐφάνησαν, τὸ πολύγλωσσον σημαίνουσαι χάρισμα, ὅπερ ἔλαβεν ἕκαστος τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κηρύττῃ τοῦ θεοῦ τὰ μεγαλεῖα. Βλέπε δὲ, ὅτι ἡ πολυγλωττία καὶ ποινὴ ἐγένετο καὶ δῶρον· καὶ ὅτε μὲν ἐγένετο ποινὴ, ἐμέρισε τοὺς ἀνθρώπους εἰς πολλὰ ἔθνη, καὶ πολλοὺς τόπους· ὅτε δὲ ἐδόθη ὡς δῶρον, συνήγαγε πάντα τὰ ἔθνη εἰς ἓν ἔθνος, τὸ χριστιανικὸν, καὶ εἰς μίαν ἐκκλησίαν τὴν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ διὰ μὲν τοῦ, « Ὡσεὶ πυρὸς, » ἐφανέρωσε τὴν δραστικὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· διὰ δὲ τοῦ,

« Ἐκάθισεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, » τὸ μόνιμον καὶ στερεὸν τοῦ χαρίσματος. Σημείωσαι δὲ τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ συγγραφέως, μᾶλλον δὲ τοῦ παναγίου πνεύματος τοῦ δι' αὐτοῦ λαλοῦντος· οὐκ εἶπεν, ἦχος φερομένης πνοῆς βιαίας, ἀλλ' ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας· ὁμοίως οὐκ εἶπε, γλῶσσαι πυρός, ἀλλὰ γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός· ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστι πνοή, ἢ πῦρ, ἢ ἄλλο τι ὑλικόν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὁμοιώσεως καταλάβῃς τὰ δι' αὐτῆς δηλούμενα μυστήρια. Παράβαλε δέ, ἐὰν θέλῃς, ταῦτα μετὰ τῶν ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει γενομένων, ὅτε ὁ θεὸς κατέβη ἐν αὐτῷ, ἵνα καταλάβῃς, ὅτι ὁ αὐτὸς θεός ἐστι καὶ ὁ ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινᾶ λαλήσας, καὶ ὁ ἐν τῷ ὑπερῴῳ, ἐν ᾧ ἦσαν οἱ μαθηταί, κατελθών. Ἐν τῷ Σινᾶ προκαταγγέλλεται ἡ ἡμέρα τῆς τοῦ θεοῦ καταβάσεως, ἵνα
Ἐξ. 19. 15. ἑτοιμασθῶσιν οἱ ἀνέτοιμοι Ἰουδαῖοι. « Καὶ » εἶπε τῷ λαῷ, γίνεσθε ἕτοιμοι· » ἐν τῷ ὑπερῴῳ ἐξαίφνης ἡ ἔλευσις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐπειδὴ οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ ἦσαν ἕτοιμοι πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν θείων αὐτοῦ χαρισμάτων. Ἐκεῖ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ὧδε τῇ ὥρᾳ τῇ τρίτῃ, διὰ τὸ τῆς
Δευτ. 16. θεότητος τρισυπόστατον· ἀλλ' ἐκεῖ, « Γεν» νηθέντος πρὸς ὄρθρον, » ἤγουν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, ἐπειδὴ τότε ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐγγράφου νομοθεσίας· ὧδε δὲ ἐγγὺς τῆς μεσημβρινῆς ὥρας, ἐπειδὴ φωταυγῶς ἐξέλαμψε τοῦ εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα· ἐκεῖ φωναὶ καὶ σάλπιγξ ἠχεῖ μέγα διὰ τὸ σκληροκάρδιον τῶν ἀκουόντων Ἰουδαίων· ὧδε ἦχος οὐχὶ πνοῆς βιαίας, ἀλλ' ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, ἐπειδὴ κατὰ τὸν τοῦ προφήτου λόγον, σάρκιναι καρδίαι ἀν- Ἰεζ. 11. 19.
τὶ τῶν λιθίνων ἐδόθησαν εἰς τοὺς εἰς Χριστὸν πιςεύσαντας. Εἰς τὸ Σινᾶ νεφέλη γνοφώδης καὶ καπνός, « Σκιὰν γὰρ εἶχεν Ἑβρ. 10. 1.
» ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· » εἰς τὸ ὑπερῷον γλῶσσαι λάμπουσαι ὡς πῦρ, ἐπειδὴ ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία, περιάρασα 3. Κορ. 3. 16.
τὸ κάλυμμα τοῦ νόμου, ἐφανέρωσε τὴν ἔννοιαν τῶν νομικῶν συμβόλων. Εἰς τὸ Σινᾶ ἀστραπαί, ἐπειδὴ αἱ ἀστραπαὶ φαίνονται μέν, πλὴν παρέρχονται, καθὼς ἐφάνησαν, πλὴν παρῆλθον τὰ τοῦ νόμου ἔθιμα· εἰς τὸ ὑπερῷον γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς καθήμεναι, ἐπειδὴ ἡ εὐαγγελικὴ χάρις οὐ παρέρχεται, ἀλλ' εἰς αἰῶνας ἀπεράντους διαμένει. Ταῦτα οὕτως ᾠκονόμησεν ἡ ὑπερτάτη καὶ πάνσοφος τοῦ θεοῦ πρόνοια, ἵνα βλέποντες τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν ἀναλογίαν τῶν συμβόλων τῆς ἐν τῷ Σινᾶ παρουσίας αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐν τῷ ὑπερῴῳ ἐπιδημίας τοῦ παναγίου αὐτοῦ πνεύματος, πιστεύωμεν, ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς θεός ἐστιν, ὁ καὶ εἰς τὸ Σινᾶ νομοθετήσας, καὶ εἰς τὸ ὑπερῷον δοὺς τοῦ θείου πνεύματος τὰ χαρίσματα. Τούτων τῶν θείων χαρισμάτων τὴν ἔνδειξιν καὶ ἐνέργειαν περιγράφουσι τὰ ἑξῆς.

Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν Πραξ. 2. 4.
ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι.

Τό, ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁ-

γίου, σημαίνει, ὅτι οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, καὶ
πάντες οἱ σὺν αὐτοῖς τότε εὑρεθέντες ἐν τῷ
ὑπερῴῳ, οὐκ ἔλαβον μόνον τὸ χάρισμα τῶν
γλωσσῶν, ἀλλὰ τὸ πλήρωμα πάντων τῶν
χαρισμάτων τοῦ παναγίου πνεύματος· ἐν
δὲ τούτων ἦν τῶν γλωσσῶν τὸ χάρισμα·
τούτου δὲ ἐμνημόνευσεν ὁ μακάριος Λου-
κᾶς, ἐπειδὴ τοῦτο τότε εὐθὺς ἐφανερώθη,
τὰ δὲ ἄλλα μετὰ ταῦτα. Ἤρξαντο, λέγει,
εὐθὺς μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου πνεύμα-
τος λαλεῖν οὐ διὰ τῆς πατρικῆς αὐτῶν
γλώσσης, ἀλλὰ δι' ἑτέρων διαλέκτων.
« Ἐλάλουν δὲ καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου
» αὐτοῖς, ἤγουν ἐκεῖνα τὰ λόγια ἐλάλουν,
ὅσα ἔβαλλεν εἰς τὸ ςόμα αὐτῶν τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον. Ἰδοὺ οὖν ἐπληρώθη καὶ αὕτη ἡ
προφητεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅςις εἶπε
περὶ τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτόν· « Γλώσ-
Μάρκ. 16 » σαις λαλήσουσι καιναῖς. » Ἀλλ' ἆρά γε
πάσας τὰς ἐν τῷ κόσμῳ διαλέκτους ἐλάλουν
οἱ ἀπόςολοι, ἢ τινὰς μόνον, ὅσαι δηλονότι
ἀναγκαῖαι ἦσαν διὰ τοὺς ἐκεῖ εὑρεθέντας
ἀκροατάς; Περὶ τούτου ἐσιώπησεν ὁ ἱςο-
ρικός. Ἐπειδὴ ὅμως πάντες οἱ ἐκεῖ τότε
εὑρεθέντες, ἀκούοντες τοὺς ἀποστόλους
λαλοῦντας διὰ τῆς πατρικῆς γλώσσης ἑνὸς
ἑκάςου αὐτῶν, ἐθαύμαζον, λέγοντες· « Καὶ
Πράξ. 2. 8. » πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ
» διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; »
φανερόν ἐστιν, ὅτι ἐλάλουν καὶ τὴν τῶν
Πάρθων καὶ Μήδων καὶ Ἐλαμιτῶν, καὶ τὴν
ἑλληνικήν, καὶ τὴν αἰγύπτιον, καὶ τὴν ρω-
μαϊκήν, καὶ τὴν ἀραβικήν, καὶ πᾶσαν
ἄλλην διάλεκτον, λαλουμένην καὶ ἐννοουμέ-
νην ὑπὸ τῶν τότε ἐκεῖ συναθροισθέντων.
Οὐ μόνον δὲ τότε, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐλά-
λουν διαφόροις γλώσσαις, ὡς φαίνεται ἐν τῇ
πρὸς Κορινθίους πρώτῃ ἐπιςολῇ τοῦ Παύ-
λου. Οὐ μόνον δὲ οἱ ἀπόςολοι ἔλαβον τοῦτο 1. Κορ. 12.
τὸ χάρισμα, ἀλλὰ μετ' αὐτοὺς καὶ ἄλλοι
θεοφιλεῖς ἄνδρες ἔλαβον τοῦτο, ὡς μαρτυρεῖ
ὁ ἐν ἁγίοις Εἰρηναῖος, λέγων, ὅτι ἤκουσε
πολλοὺς ἀδελφοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔχοντας Εἰρην. 6. 5. κ. 6. σ 29?
προφητικὰ χαρίσματα, καὶ διὰ τοῦ πνεύ-
ματος λαλοῦντας παντοδαπαῖς γλώσσαις.

**Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοι- Πραξ. 2. 5
κοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς
ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν
οὐρανόν.**

Ὅσοι κατήγοντο ἐκ τοῦ γένους τῶν
Ἰουδαίων, ἐκ προγόνων δὲ κατῴκουν εἰς
ξενικοὺς τόπους, ἐκεῖνοι, κἂν Ἰουδαῖοι ἦσαν
κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν θρησκείαν, ἐλάμ-
βανον ὅμως τὴν ὀνομασίαν ἐκ τοῦ τόπου
τῆς κατοικίας αὐτῶν· ὅθεν ἐλέγοντο Πάρ- Ὅρ. Ἰωάνν. 6. 2. σ. 1063.
θοι, Μῆδοι, Ῥωμαῖοι, Ἀλεξανδρεῖς, Ἀντιο-
χεῖς. Τοὺς τοιούτους οὖν ὁ θεηγόρος Λου-
κᾶς πρῶτον μὲν ὠνόμασεν Ἰουδαίους ἐκ
τοῦ γένους καὶ τῆς θρησκείας, ἔπειτα κα-
τωτέρω Πάρθους, καὶ Μήδας, καὶ Ἐλαμί-
τας ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἐκ προγόνων
κατῴκησαν· ἐκ τούτων δέ τινες, ὅσους δη-
λαδὴ κατωτέρω ὀνομαςὶ ἐπαριθμεῖ, εὐλα-
βείᾳ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου κινούμενοι, ἐλθ[όν]-
τες κατῴκησαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐκ[εῖ]
κατὰ τοὺς τρεῖς κα[τ]...

ΜΟ[...] ΓΖ

ἔτους τὰς τρεῖς ἑορτὰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου
Δευτ. 16. 16. διορισθείσας. Τοιοῦτοι οὖν εὐλαβεῖς Ἰου-
δαῖοι εὑρέθησαν κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσα-
λὴμ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκο-
στῆς, ἐν ᾗ κατῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους. Δυσπαράδεκτον δὲ
ἐςὶ τὸ, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν « Ἀπὸ παντὸς ἔθνους
» τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν· » διότι ἀσυγκρί-
τως περισσότερα ἦσαν τότε τὰ ἔθνη ἐκεί-
νων τῶν ἐθνῶν, ὅσα ὁ Λουκᾶς ὀνομαστὶ
ἀναφέρει· μήπως οὖν αὐτὸς ἀνεβίβασε τὸν
νοῦν αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἀρχηγοὺς πάντων τῶν
ἐθνῶν, ἤγουν ἐπὶ τοὺς δέκα καὶ ὀκτὼ ἐγ-
γόνους τοῦ Νῶε, ἰδὼν δὲ τότε ἐν Ἱερουσα-
λὴμ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔθνη, ὧν τὰ ὀνόματα
κατωτέρω ἠρίθμησε, διὰ τοῦτο εἶπε τὸ,
« Ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν; »
Ἢ μήπως ἐλάλησε κατὰ τὸν κοινὸν τρόπον
τοῦ λέγειν; ἡμεῖς πολλάκις ἀντὶ τοῦ, πολλὰ
πράγματα, λέγομεν πάντα τὰ πράγματα·
καὶ ἀντὶ τοῦ, πολλοὶ ἄνθρωποι, λέγομεν
πάντες οἱ ἄνθρωποι. Βλέπομεν δὲ, ὅτι καὶ
ἡ θεία γραφὴ μετέρχεται τοὺς τοιούτους
τρόπους, « Πάντες ἐξέκλιναν, » λέγει ὁ
προφήτης Δαβὶδ, ἀντὶ τοῦ, πολλοὶ ἐξέκλι-
Ψαλμ. 13. 3. ναν· Καὶ, « Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρα-
Ψαλμ. 106. 26. » νῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσ-
» σων. » Ὁ δὲ εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης εἶπεν·
Ἰωάν. 21. 25. « Οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι
» τὰ γραφόμενα βιβλία. » Κατὰ τὸν αὐτὸν
οὖν τρόπον καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἀντὶ τοῦ,
[illegible]ῶν ἐθνῶν, εἶπεν, ἀπὸ παντὸς ἔθνους. Τί
[illegible]σαν οἱ τοιοῦτοι Ἰουδαῖοι ἀκούσα[illegible]
[illegible] γενόμενον θαῦμα τῶν [illegible]ων·

Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, Πράξ. 2.
συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη·
ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ δια-
λέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Ἐξίσταν-
το δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγον-
τες πρὸς ἀλλήλους· οὐκ ἰδοὺ πάντες
οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι,
Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος
τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεν-
νήθημεν;

Ὅτε τὸ πολύγλωσσον πλῆθος τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἤκουσε ταύτην τὴν φωνὴν, ἤγουν τὸν ἦχον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερχόμενον εἰς τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἦσαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, τότε συνέδραμον πάντες ἐκεῖ, ἵνα μάθωσι, τί ἄρά γε ἠκολούθησεν. Ἐκεῖ δὲ ἐλθὸν τὸ πλῆθος, Συνεχύθη, λέγει, ἤγουν ἐταράχθη ὑπὸ τοῦ θάμβους, καθότι καθεὶς αὐτῶν ἤκουε τοὺς ἀποστόλους λαλοῦντας τὴν πατρικὴν αὐτοῦ διάλεκτον· καὶ πρῶτον μὲν ἐταράχθη ὁ νοῦς αὐτῶν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ ἀκούσματι, ἔπειτα θάμβος καὶ ἔκστασις περιέλαβεν αὐτούς· ἠρώτα δὲ ὁ εἷς τὸν ἕτερον, λέγων· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες λαλοῦσι διὰ τοσούτων διαφόρων διαλέκτων, οὐκ εἰσὶ πάντες Γαλιλαῖοι, ἤγουν ἀμαθεῖς τῶν γλωσσῶν ἡμῶν; πῶς οὖν ἕκαστος ἡμῶν ἀκούει ἀπὸ τοῦ ςόματος αὐτῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διάλεκτον;

Πάρθοι καὶ Μῆδοι [illegible]λαμι- Πράξ. 2. 9.

ται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Με-
σοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καπ-
10. παδοκίαν, Πόντον τε καὶ τὴν Ἀσίαν,
Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυ-
πτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς
11. κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδη-
μοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ
προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες ἀ-
κούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμε-
τέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ
θεοῦ.

Εἰς τοῦτο τὸ πλῆθος, ἔλεγον αὐτοὶ μεταξὺ ἀλλήλων, εὑρίσκονται Πάρθοι, καὶ Μῆδαι, καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ οἰκήτορες τῆς Μεσοποταμίας, τῆς Ἰουδαίας τε καὶ Καππαδοκίας, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀσίας, τῆς Φρυγίας καὶ Παμφυλίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν μερῶν τῆς Λιβύης τῆς ἐν τῇ Κυρήνῃ· οὐ μόνον δὲ οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐλθόντες ξένοι Ῥωμαῖοι, καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ προσήλυτοι, ἤγουν ἐξ ἐθνῶν πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴν προσελθόντες πίστιν, καὶ οἱ Κρῆτες καὶ οἱ Ἄραβες· καὶ ὅμως πάντες ἀκούομεν αὐτοὺς τοὺς Γαλιλαίους λαλοῦντας διὰ τῶν ἡμετέρων γλωσσῶν τοῦ θεοῦ τὰ μεγαλεῖα. Σὺ δὲ μὴ θαυμάσῃς ἀκούων, ὅτι εἰς τόσα μέρη τῆς γῆς διεσπαρμένοι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, συζῶντες μετὰ τοσούτων ἐθνικῶν, ἐξ ὧν καὶ τὰς ὀνομασίας ἐλάμβανον· διότι πολλοὺς μετεκόμισαν εἰς μὲν τὰ ἀνατολικὰ μέρη οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀσσυρίων, τουτέστιν 1. Παραλ. 5. 26.
ὁ Θαγλαφαλλασάρ, καὶ ὁ Σαλμανασσάρ, 4. Βασ. 18. 11.
καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχο- 4. Βασ. 24. 14.
δονόσορ· εἰς δὲ τὴν Αἴγυπτον ὁ Νεχαώ, ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου· « Καὶ πᾶς ὁ λαὸς 4. Βασ. 25. 26.
» δὲ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν δυνάμεων κατέφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὰ τὸν φόβον τῶν Χαλδαίων. » Πολλοὶ δὲ καὶ εἰς τὰ δυτικὰ μέρη ἐλθόντες κατῴκησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐξότου οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν αὐτούς. Θαύμασον δὲ μᾶλλον τὴν εὐσπλαγχνικὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, ἥτις ᾠκονόμησεν, ἵνα τοσοῦτον πλῆθος ἀνθρώπων ἑτερογλώσσων εὑρεθῇ τότε εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ συντρέξῃ εὐθὺς εἰς τὸν οἶκον, ὅπου ἦσαν καθήμενοι οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀκούσῃ τὸ παράδοξον θαῦμα, ἤγουν ἀνθρώπους ἀγραμμάτους, λαλοῦντας διὰ τοσούτων διαφόρων γλωσσῶν. « Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐπί- Πραξ. 2. 41.
» γευσαν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐβαπτίσθησαν ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. »

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΤΑΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΑΣ ΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ.

Ηχος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατέρχεται, καὶ γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς διαμερίζονται· αἱ γλῶσσαι κάθηνται ἐφ' ἕνα ἕκαςον τῶν μαθητῶν, οἱ δὲ μαθηταὶ πληροῦνται πνεύματος ἁγίου· ἐμφανίζει δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ διὰ τῆς πολυγλώσσου λαλιᾶς τῶν μαθητῶν, ἥτις θάμβος καὶ ἔκστασιν προεξένησεν εἰς τοὺς ἀκούοντας, καὶ εἵλκυσεν ἐξ αὐτῶν πολλοὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Ταῦτα ἐκήρυξε σήμερον ἡ ἀναγνωσθεῖσα τῶν ἀποςόλων πρᾶξις· ταῦτα δὲ, ὡς παραςατικὰ τῆς καταβάσεως τοῦ παναγίου πνεύματος, ἀναβιβάζουσι
Ἑβρ. 1. 3. τὸν νοῦν ἡμῶν ἐκεῖ, ὅθεν αὐτὸ κατῆλθε, καὶ ὑπερυψοῦσιν « Ἕως τοῦ θρόνου τῆς » μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. » Ἐκεῖ οὖν ἀναβιβάζω τὸν νοῦν μου, καὶ κλίνω μὲν εὐλαβείας γόνατα, ἀνοίγω δὲ τῆς πίστεώς μου τὰ ὄμματα. Διὸ βλέπω ἐκεῖ μίαν τρισυπόστατον ἀρχὴν ὑπεράρχιον, ἄναρχον, ἀτελεύτητον, ἀπαθεστάτην, πανυπεράγαθον, παντοδύναμον, δημιουργὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων· τὸν πατέρα, ἀρχὴν καὶ πηγὴν καὶ γεννήτορα τοῦ υἱοῦ, ἀρχὴν καὶ πηγὴν καὶ προβολέα τοῦ πνεύματος· ἐκ μιᾶς ῥίζης τοῦ πατρὸς δύω βλαστοὺς, τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, ἔχοντας πάντα, ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, πλὴν τοῦ ἀγεννήτου καὶ ἀνεκπορεύτου. Διότι μόνος ὁ πατὴρ ἀγέννητος καὶ ἀνεκπόρευτος, ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, ὁ μὲν γεννητὸς, τὸ δὲ ἐκπορευτόν· βλαςοὶ συνάναρχοι, συναΐδιοι, ὁμοούσιοι, ὁμοδύναμοι, συνδημιουργοὶ, συμπαντοκράτορες, συμπροσκυνούμενοι τῷ πατρὶ καὶ συλλατρευόμενοι· διότι εἷς θεὸς, μία οὐσία τῶν τριῶν, μία φύσις, μία δύναμις, μία ἐνέργεια, μία θεότης· θεὸς ὁ πατὴρ, θεὸς ὁ υἱὸς, θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἷς δὲ μόνον θεὸς τρισυπόστατος.

Ἀλλὰ πῶς, λέγεις, ἓν καὶ τρία; πῶς δὲ ἓν ὁ πατὴρ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, σαρκοῦται δὲ ὁ υἱὸς, καὶ μένει ἄσαρκος ὁ πατὴρ καὶ τὸ πνεῦμα; πῶς ἓν τὰ τρία, μόνον δὲ τὸ πνεῦμα πέμπεται, καὶ κάθηται ἐφ' ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν, καὶ πληροῖ αὐτοὺς τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος;

Ἐγὼ εἶπα, ὅτι ἀνοίξας τὰ ὄμματα τῆς πίστεώς μου, εἶδον ταῦτα, σὺ δὲ ζητεῖς μοι τὸ πῶς; ἐγὼ ἐπίςευσα εἰς τῶν ἁγίων προφητῶν τὰ λόγια, καὶ εἰς τῶν θεηγόρων ἀποστόλων τὸ κήρυγμα· « Ἐπίστευσα, διὸ » ἐλάλησα· » σὺ δὲ ζητεῖς παρ' ἐμοῦ ἀπόδειξιν; Ὡς φαίνεται, οὐ διακρίνεις, ὅτι ἄλλο ἐστὶν ἡ πίστις, καὶ ἄλλο ἡ ἀπόδειξις, ἡ πίστις οὐδὲ τὸν νοῦν ἀναγκάζει, οὐδὲ τὴν θέλησιν βιάζει. Ὅθεν, ἀφ' οὗ ἀκούσῃς τὸν λόγον τῆς πίστεως, ποιεῖς ὅ,τι θέλεις, ἢ πιστεύεις καὶ σώζεσαι, ἢ ἀπιστεῖς καὶ καταδικάζεσαι· ἡ ἀπόδειξις ἀναγκάζει τὸν νοῦν ἵνα πεισθῇ, καὶ ἑπομένως ἁρπάζει τὴν ἐξουσίαν τῆς θελήσεως· διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἀπόδειξιν κἂν θέλῃς, κἂν μὴ θέλῃς, πείθεσαι· διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον οἱ πειθόμενοι ὑπὸ τῆς ἀποδείξεως, οὐδένα μισθὸν παρὰ θεοῦ λαμβάνουσι. Ποῖον μισθὸν λαμβάνει ὅστις ἢ μετὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀπόδειξιν καταπεισθῇ, ὅτι αἱ τρεῖς γωνίαι παντὸς τριγώνου ἴσαι εἰσὶν δυσὶν ὀρθαῖς· ἢ μετὰ τὴν ἀστρονομικὴν, ὅτι ἡ τοῦ ἡλίου ἔκλειψις ἐςὶ παρέμπτωσις τῆς σελήνης μεταξὺ ἡλίου καὶ γῆς· ἢ μετὰ τὴν φυσικὴν, ὅτι πάντα τὰ σώματα φέρονται πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς· ἢ μετὰ τὴν ἱςορικὴν, ὅτι ὁ Αὔγουςος ἐμονάρχησεν εἰς τὴν Ῥώμην· ἢ μετὰ τὴν ἠθικὴν, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰσὶν ἐπιῤῥεπεῖς ἐπὶ τὰ πονηρά; Οὐδένα μισθὸν λαμβάνεις περὶ τῶν τοιούτων πληροφοριῶν· ἐπειδὴ δὲ τὰ πιστευόμενα ὡς ὑπερφυῆ καὶ ὑπερούσια οὐκ ἐπιδέχονται ὑλικὰς ἀποδείξεις, διὰ τοῦτο ὅστις πιςεύσει, ἐκεῖνος γίνεται μακάριος. « Μακάριοι » οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες » Μακάριοι, ἐπειδὴ οὐκ ἀναγκαστικῶς, ἀλλ' ἐθελουσίως ἐπίστευσαν. Ἐὰν ἡ ἀπόδειξις ἔπειθέ με πιστεῦσαι, ἐπίστευον ἀναγκαςικῶς, καὶ οὐχὶ προαιρετικῶς. Ὅθεν οὐδένα μισθὸν ἐλάμβανον διὰ τὴν πίςιν μου.

(Ψαλμ. 115. 1.) (Ἰωάν. 20. 29.)

Ἀλλὰ πῶς δύναμαι, λέγεις, πιστεῦσαι ὅσα φαίνονται ἀντικείμενα εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νοός μου; τρία καὶ ἕν, τοῦτο εἰς τὸν νοῦν μου οὐ χωρεῖ· πιστεύω, ὅτι οὐ χωρεῖ· διότι οὐδὲ μικρὸν σκεῦος χωρεῖ τὴν θάλασσαν. Ὁ νοῦς σου πολλὰ μικρὸς, ἡ θεότης ἄπειρος, ἑπομένως οὐ χωρεῖ εἰς τὸν νοῦν σου· ἀλλὰ τί συμπεραίνεις ἐκ τούτου; συμπεραίνεις, ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς τρισυπόστατος, ἐπειδὴ οὐ χωρεῖ εἰς τὸν νοῦν σου; λοιπὸν οὐκ ἔστι οὐδὲ θάλασσα, ἐπειδὴ οὐ χωρεῖ εἰς μικρὸν σκεῦος· ἀκούεις παραλόγημα; εἰπέ μοι δὲ σὺ, ὅστις θέλεις καταvοῆσαι τὰ ἄπειρα καὶ ἀόρατα, καταλαμβάνεις ἆρά γε τὰ μικρὰ καὶ ὑποπίπτοντα εἰς τὰς αἰσθήσεις σου; ἀναρίθμητα αἰσθητὰ πράγματα οὐ χωροῦσιν εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν, ἀλλὰ τί ἐκ τούτου; ἆρά γε οὐχ ὑπάρχουσιν, ἐπειδὴ ἡμεῖς οὐ καταλαμβάνομεν αὐτά; ἡμεῖς οὐ κατανοοῦμεν πρὸς τοῖς ἄλλοις οὐδὲ τὸ, πῶς βλέπομεν, οὐδὲ τὸ, πῶς ἀκούομεν, οὐδὲ τὸ, πῶς ὀσφραινόμεθα, οὐδὲ τὸ, πῶς γευόμεθα, οὐδὲ τὸ, πῶς ψηλαφῶμεν, κἂν πολλὰ περὶ τούτου λέγωσι καὶ οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νέοι φυσιολόγοι· καταλαμβάνεις

ἆρά γε πῶς τοῦτο φαίνεταί σοι μέλαν, ἐκεῖνο λευκὸν, τοῦτο ἐρυθρὸν, τὸ ἄλλο ποικιλόχρωον; καταλαμβάνεις τὸ, πῶς οὗτος μὲν ὁ ἦχος τέρπει σε, ἐκεῖνος δὲ ἀηδίζει σε; ἢ πῶς διακρίνεις τὰς φωνὰς καὶ τοὺς τόνους καὶ τῆς φωνῆς τὰ σχήματα; καταλαμβάνεις τὸ, πῶς τοῦτο φέρει σοι αἴσθησιν εὐωδίας, ἐκεῖνο δὲ δυσωδίας, ἢ πῶς διακρίνεις πᾶσαν ὀδμὴν εἰδικῶς; κατανοεῖς τὸ, πῶς διακρίνεις τὸ γλυκὺ, τὸ πικρὸν, τὸ ἁλμυρὸν, τὸ ὀξὺ, τὸ στυφνόν; ἢ πῶς αἰσθάνεσαι τὸ σκληρὸν, τὸ τραχὺ, τὸ ἁπαλὸν, τὸ λεῖον, τὸ ςερεὸν, τὸ ῥευςόν; καὶ ὅμως θέλεις κατανοῆσαι τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν καὶ τὴν αἴσθησιν, καὶ προσκλαίεσαι, ὅτι ὁ νοῦς σου οὐ χωρεῖ τὸ, πῶς ὁ θεός ἐστιν εἷς τρισυπόςατος.

Ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὸ διακριτικὸν τοῦ νοός σου; ἆρά γε διότι αὐτὸς ἐσυνήθισε κρίνειν, ὅτι τὰ τρία εἰσὶ τρία, καὶ τὸ ἕν ἐστιν ἕν; ἐὰν ἡμεῖς ἐπιστεύομεν, ὅτι αἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶ μία ὑπόστασις, καὶ ἡ μία οὐσία εἰσὶ τρεῖς οὐσίαι, τότε τοῦτο ἦν ἐναντίον εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ νοός σου· ἀλλ' ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι αἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶ τρεῖς ὑποςάσεις, καὶ ἡ μία οὐσία, μία οὐσία· οὗτος δέ ἐστιν ὁ ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ τρισυπόστατος θεὸς, εἰς ὃν πιστεύομεν, καὶ ᾧ λατρεύομεν. Ἰδοὺ καὶ ἀμυδρὰ τούτου εἰκὼν καὶ παράδειγμα· νοῦς, λόγος, θέλησις, εἰσ τρία, αὐτὰ δὲ τὰ τρία ἔχουσι μίαν οὐσίαν τὴν τοῦ ἀνθρώπου. Λόγος ἐνδιάθετος, προφορικὸς, γραπτὸς, εἰσὶ τρία, μίαν ὅμως ἔχουσι φύσιν, τὸν λόγον.

Ὁμοίως οὐδὲ ἡ σάρκωσις τοῦ υἱοῦ, καὶ τὸ ἄσαρκον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος· οὐδὲ ἡ πέμψις μόνου τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὴν διανομὴν τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ, εἰσὶν ἀλλήλοις ἐναντία. Ἐὰν ἐλέγομεν, ὅτι ὁ υἱὸς ἐσαρκώθη, καὶ οὐκ ἐσαρκώθη, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐπέμφθη τοῖς μαθηταῖς, καὶ οὐκ ἐπέμφθη, τότε ἦσαν ἐναντία, καὶ εἰς τὸν νοῦν ἀχώρητα· ἀλλ' ἡμεῖς κηρύττομεν, ὅτι εὐδοκίᾳ τοῦ πατρὸς, καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐσαρκώθη ὁ υἱὸς, ἔμεινε δὲ ἄσαρκος ὁ πατὴρ καὶ τὸ πνεῦμα· καὶ, ὅτι μόνον τὸ πανάγιον πνεῦμα, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, εὐδοκίᾳ τοῦ πατρὸς ἔπεμψεν ὁ υἱὸς πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητάς. Ταῦτα δὲ οὐδεμίαν ἔχουσι μεταξὺ ἀλλήλων ἐναντιότητα· ἔχεις εἰκόνα καὶ περὶ τούτου, ἐὰν θέλῃς. Εἷς ἐστιν ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς μία τῆς θεότητος ἡ οὐσία· τρία εἰσὶ τοῦ λόγου τὰ εἴδη, ἐνδιάθετος, προφορικὸς, γραπτὸς, καθὼς τρεῖς αἱ θεαρχικαὶ ὑποστάσεις, πατὴρ, υἱὸς, πνεῦμα. Ὅτε ὁ λόγος οὐ προφέρεται διὰ τοῦ ςόματος, ἀλλὰ γράφεται εἰς τὸν χάρτην, τότε ὁ μὲν γραπτὸς εἰκονίζει τὸν σαρκωθέντα υἱὸν καὶ λόγον, ὁ δὲ ἐνδιάθετος καὶ ὁ ἀνεκφώνητος, τὸν ἄσαρκον πατέρα καὶ τὸ ἄσαρκον πνεῦμα. Ὅτε δὲ ὁ λόγος οὐ γράφεται, ἀλλ' ἐκπέμπεται ἐκ τοῦ στόματος, ἤγουν ἐκφωνεῖται, τότε ὁ μὲν ἐνδιάθετος εἰκονίζει τὸν μὴ πεμφθέντα πατέρα, ὁ δὲ ἄγραπτος τὸν μὴ πεμφθέντα υἱὸν, ὁ δὲ ἐκφωνηθεὶς

Ἰωάν. 15. 26.

τὸ πρὸς τοὺς μαθητὰς πεμφθὲν πανάγιον πνεῦμα.

Μὴ ζητῇς δὲ πληρεστάτην ἀκρίβειαν ἁρμοδιότητος εἰς τὰ παραδείγματα, ἐπειδὴ τοῦτό ἐστιν ἀδύνατον, καθότι οὐδὲν κτίσμα οὐδὲ ὑλικὸν, οὐδὲ ἄϋλον, οὐδὲ ὁρατὸν, οὐδὲ ἀόρατον, οὐδὲ ἐπίγειον, οὐδὲ οὐράνιον ἐστὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῇ ὑπεραρχίῳ οὐσίᾳ τῆς θεότητος. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα θεοῦ, γίνεται παράδειγμα πρὸς σκιώδη τινὰ ἑρμηνείαν τῶν περὶ τὸν θεὸν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀτελὲς, ὅσον ἀτελὴς ἀποδείκνυται ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ παραβαλλόμενος καὶ συγκρινόμενος. Ἀλλ' ὁ νοῦς ταῦτα οὐ χωρεῖ· ἀληθῶς οὐ χωρεῖ ταῦτα, ἐπειδὴ ἐστι στενὸς, ἐπειδὴ ζητεῖ ἀπόδειξιν φυσικὴν διὰ τὰ ὑπὲρ φύσιν, καὶ βεβαιότητα αἰσθητὴν διὰ τὰ ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν. Οὐ χωρεῖ ταῦτα, ἐπειδὴ γλῶσσα ἀνθρώπου οὐ δύναται λαλῆσαι
2. Κορ. 12. 4. περὶ τούτων ἀξιοπρεπῶς. « Ἃ οὐκ ἐξὸν » ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, » οὐδὲ εὑρίσκομεν παράδειγμα ὅμοιον, ἀλλ' οὐδὲ λέξεις ἔχομεν σημαντικὰς τῶν τοιούτων πραγμά-
1. Κορ. 13. 12. των. « Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν » αἰνίγματι, » τότε δὲ, ἤγουν ὅταν ἡ ψυχὴ ἀπολυθῇ τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος, « τότε » ὀψόμεθα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. » Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπι- » γνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. »

Ὁ νοῦς ταῦτα οὐ χωρεῖ ὡς δυσνόητα καὶ ἀκατάληπτα, χωρεῖ ὅμως ἄλλα εὐκολονόητα καὶ εὐκατάληπτα· ἀφ' οὗ δὲ ὁ νοῦς κατανοήσῃ ταῦτα, τότε πιςεύει καὶ ὅσα ἀχώρητα διδάσκει ἡ πίστις, πειθόμενος, ὅτι οὐ καταλαμβάνει τὰ ὑψηλὰ τῆς πίστεως μυστήρια διὰ τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν. Τίνος ὁ νοῦς οὐ κατανοεῖ, ὅτι οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόςολοι ἦσαν ἄνθρωποι ἅγιοι; μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία αὐτῶν, μαρτυροῦσι τὰ θαύματα, τὰ ὑπ' αὐτῶν τελεσθέντα, μαρτυρεῖ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ὑπ' αὐτῶν προφητευθέντων καὶ προκαταγγελθέντων ἔργων, μαρτυρεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἱςορικῶν, τῶν ταῦτα βεβαιωσάντων. Τίς δὲ οὐ καταλαμβάνει, ὅτι ἐὰν ἦσαν ἅγιοι, βέβαιον καὶ ἀναμφίβολόν ἐςιν, ὅτι οὐδὲ ἀπαταιῶνες ἦσαν, οὐδὲ πλάνοι, οὐδὲ ψεῦσται, οὐδὲ ὑποκριταί; αὐτοὶ οὖν οἱ ἀπέχοντες ἀπὸ τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ψεύδους, καὶ τῆς ὑποκρίσεως, ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, ἐμαρτύρησαν, καὶ εἶπον, καὶ ἔγραψαν, ὅτι εἶδον ὅσα ἡμεῖς πιστεύομεν.

Ἄκουσον οὖν τὸν μὲν προφήτην Ἡσαΐαν μαρτυροῦντα καὶ λέγοντα, ὅτι εἶδε τὰ σύμβολα τοῦ ἑνιαίου καὶ τρισυποστάτου κράτους τῆς ὑπερουσίου θεότητος. « Καὶ Ἡσ. 6. 1.
» ἐγένετο, λέγει, τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὗ ἀπέθανεν Ὀζίας ὁ βασιλεὺς, εἶδον τὸν Κύριον » καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ, καὶ ἐπηρμένου· καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης » αὐτοῦ. » Ἀκούεις; εἶδε, λέγει, τὸν θεὸν, καθήμενον, τουτέστιν ἀμετάτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετάβλητον· ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου. Τοῦτο δηλοῖ τὸ πανυπέρτατον ὕψος, καὶ τὸ ὑπὲρ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν ἄπειρον αὐτοῦ κράτος.

« Καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. » Εἶπε, πλήρης, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς δόξης· εἶπε, τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπειδὴ παρ' οὐδενὸς δοξάζεται, ἀλλ' αὐτοδόξαστος ὤν, οἰκείαν ἔχει τὴν ἄπειρον δόξαν. « Καὶ » Σεραφὶμ, λέγει, εἱστήκεισαν κύκλῳ αὐ-
Αὐτ. 2. » τοῦ, ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνὶ, καὶ ἓξ πτέρυγες » τῷ ἑνί· καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατεκάλυπτον » τὸ πρόσωπον· ταῖς δὲ δυσὶ κατεκάλυπτον » τοὺς πόδας· καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταντο. » Καθ' ἓν τῶν Σεραφὶμ τριμερές ἐστιν· ἔχει πρόσωπον, δηλοποιοῦν τὸν πατέρα· ἔχει μέσον, ἐν ᾧ εἰσιν αἱ ἓξ πτέρυγες, εἰκονίζον τὸν υἱόν· ἔχει πόδας, σημαίνοντας τὸ πνεῦμα· ἔχει δὲ καὶ τρία ζεύγη πτερύγων· ὥστε τὰ Σεραφὶμ δὶς δηλοποιοῦσι τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος, ἧς περικυκλοῦσι τὸν θρόνον· καλύπτουσι δὲ διὰ μὲν τῶν δύω πτερύγων τῶν ἄνω τὸ πρόσωπον, διδάσκοντα, ὅτι ἀκατάληπτόν ἐστι τὸ ἄναρχον τοῦ πατρός· διὰ δὲ τῶν δύω, τῶν κάτω τοὺς πόδας, σημαίνοντα, ὅτι καὶ τὸ συνάναρχον τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀκατανόητον· πετόμενα δὲ ἐφαπλοῦσι τὰς δύω, τὰς ἐν τῷ μέσῳ, τυποῦντα, ὅτι ἐφανερώθη τὸ ὁμοούσιον τῆς θεότητος τοῦ υἱοῦ διὰ τῆς αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως. Βλέπε δὲ, ὅτι τὸ μέσον μέρος τῶν Σεραφὶμ ἐσήμαινε τὸν υἱόν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ὀνομάτων τῆς παναγίας τριάδος ἔθηκεν ὁ σωτὴρ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ,
Ματθ. 28. 19. εἰπών· « Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα » τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου
Ἡσ. 6. 3. » πνεύματος. Καὶ ἐκέκραγε, λέγει ὁ Ἡσαΐ- » ας περὶ τῶν Σεραφὶμ, ἕτερος πρὸς τὸν » ἕτερον, καὶ ἔλεγον· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, » Κύριος Σαβαώθ. » Τὸ τριμερὲς μόρφωμα τῶν Σεραφὶμ, καὶ τὰ τρία ζεύγη τῶν πτερύγων αὐτῶν εἰσι δύω ἀποδείξεις τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων, ἰδοὺ δὲ καὶ τρίτη, ὁ μυστηριώδης ὕμνος αὐτῶν. Τρὶς ἐξεβόησαν τὸ ἐπίθετον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, διὰ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις· ἅπαξ δὲ τὸ οὐσιαστικόν, Κύριος Σαβαὼθ, διὰ τὸ ἑνιαῖον τῆς οὐσίας τῆς θεότητος. Ἅγιος ὁ πατὴρ ὁ ἄναρχος, ἅγιος ὁ υἱὸς ὁ συνάναρχος, ἅγιος ὁ παράκλητος ὁ ἀθάνατος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. Οὗτοι δὲ οἱ τρεῖς εἰσιν εἷς Κύριος Σαβαὼθ, ἤγουν ὁ εἷς θεός· καὶ ταῦτα μὲν εἶδε καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἡσαΐας.

Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λαμπρᾷ τῇ φωνῇ μαρτυρῶν κηρύττει, ὅτι εἶδε τὸν ἕνα τῶν τριῶν ἁγίων ὑποστάσεων, ἤγουν τὸν μονογενῆ υἱὸν καὶ λόγον τοῦ θεοῦ σαρκωθέντα, καὶ κατοικήσαντα ἐν ἡμῖν. « Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, λέγει, καὶ » ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· καὶ ἐθεασάμεθα τὴν Ἰωάν. 1. 14.
» δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ » πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. » Ἠκούσατε δὲ σήμερον καὶ τὸν θεηγόρον Λουκᾶν, ὅστις ὡς αὐτόπτης ἱστόρησε καὶ τὴν ὀφθεῖσαν κατάβασιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς δωρεᾶς τοῦ παναγίου πνεύματος. Ἐπειδὴ οὖν οἱ μαρτυρήσαντες ταῦτά εἰσιν ἄνθρωποι ἀληθινοί, αὐτόπται τῶν τοιούτων πραγμάτων, ἀνυπόκριτοι, ἅγιοι· τὴν δὲ ἀληθινὴν μαρτυρίαν αὐτῶν ἐβεβαίωσαν διὰ πολλῶν θαυμάτων, διὰ τῆς ἐκχύσεως

τοῦ ἰδίου αἵματος. διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς, ἀναμφίβολόν ἐστιν, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτῶν διδαχθέντα εἰσὶν ἀληθινὰ, βέβαια, καὶ ἀναντίῤῥητα. Πίστευε οὖν εἰς ὅσα αὐτοὶ ἐδίδαξαν, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν σου.

Ὅστις βλέπει τοῦ ἡλίου τὰς ἀκτίνας, ἐκεῖνος φωτίζεται, ὅστις δὲ ἀτενίζει τὰ ὄμματα εἰς αὐτὸν τὸν ἥλιον, ἐκεῖνος σκοτίζεται· ἀκτῖνες τῆς τρισηλίου θεότητός εἰσιν αἱ θεόσδοτοι γραφαί· ὅσον μελετᾷς τὰ ἐν αὐταῖς θεῖα λόγια, τόσον καὶ ὁ νοῦς σου φωτίζεται εἰς τὴν χωρητὴν κατανόησιν τῶν θείων πραγμάτων, καὶ ἡ καρδία σου θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς εὐσεβοῦς πίστεως. Ἐὰν δὲ προσηλώσῃς τὸν νοῦν, ἵνα καταλάβῃς τοῦ θεοῦ τὰ ἀπόκρυφα, τότε καὶ ὁ νοῦς σου σκοτίζεται, καὶ ἡ καρδία σου ψυχραίνεται, καὶ ἡ διάνοιά σου πίπτει εἰς τὴν ἀπιστίαν. Ὅστις στοχασθῇ, τί παρήγγειλεν ὁ θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ἐκεῖνος βλέπει τὴν βε-
Ἐξ. 19. 21. βαίωσιν τούτου τοῦ λόγου. « Καὶ εἶπεν ὁ
» θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν, λέγων· καταβὰς
» διαμάρτυραι τῷ λαῷ μήποτε ἐγγίσωσι
» πρὸς τὸν θεὸν κατανοῆσαι, καὶ πέσωσιν
» ἐξ αὐτῶν πλῆθος. »

Οὐ ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ θεὸς, ἵνα μάθωμεν πῶς αὐτός ἐστιν ἓν καὶ τρία, ἢ πῶς ἐσαρκώθη ὁ υἱὸς, ἢ πῶς κατῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ πῶς ἐτελειώθησαν τὰ λοιπὰ μυςήρια τῆς πίστεως, ἀλλὰ θέλει, ἵνα πιςεύσωμεν, ὅτι ταῦτά εἰσιν ἀληθῆ, πιστεύσαντες δὲ σωθῶμεν· πίστεώς ἐστι χρεία, καὶ οὐχὶ ἐπιστήμης εἰς τὰ θεῖα πράγματα· τὸ φῶς δὲ, τὸ ὁδηγοῦν εἰς ταύτην τὴν πίςιν, εἰσὶν αἱ θεῖαι γραφαί. Αὗταί εἰσιν αἱ ἀκτῖνες τοῦ θείου φωτός· ἡ τούτων μελέτη φωτίζει τὸν νοῦν, ἵνα κατανοήσῃ τὰ πιστευόμενα, ὅσον δυνατόν ἐστιν εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν· ἡ τούτων μελέτη οὐ μόνον ὁδηγεῖ πρὸς τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ διδάσκει, ποία ἐςὶν ἡ σωτηριώδης πίςις· αὐτὴ διερμηνεύει, ποία
ἐςὶν ἐκείνη ἡ πίςις, περὶ ἧς ὁ Κύριος εἶπεν· Μάρκ. 16. 16.
« Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσε- Γαλ. 5. 6.
» ται. » Αὐτὴ ἡ μελέτη διδάσκει, ὅτι ἡ σωτηριώδης πίστις, ἐστὶν ἡ πίστις, ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. Ὅταν μελετᾷς τὰς θείας γραφὰς, τότε βλέπεις, ὅτι ἡ τοιαύτη πίστις ἐστὶν ἀναγκαία διὰ τὴν σωτηρίαν σου, οὐχὶ δὲ ἡ κατανόησις τῶν ἀποκρύφων, εἰς τὰς θείας γραφὰς βλέπεις, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ θεὸς, ὁ μὴ κατανοήσας κατα-
κριθήσεται· ἀλλ' « Ὁ μὴ πιστεύσας, εἶπε, Μάρκ. 16. 16.
» κατακριθήσεται. » Διὰ τοῦτο ἀνάγκην ἔχεις, οὐχὶ τῆς κατανοήσεως τῶν μυςηρίων, ἀλλὰ τῆς πίστεως τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ διδασκομένων· κατανόησιν τῶν μυστηρίων οὐ ζητεῖ παρὰ σοῦ ὁ θεὸς, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι ἐςὶν ὑψηλοτέρα τῆς δυνάμεως τοῦ νοός
σου· διὸ εἷς τῶν ἁγίων ἀνδρῶν συμβουλεύει
σοι, ἵνα ἀπέχῃς ἀπ' αὐτῆς. « Χαλεπώτε- Σειρ. 3. 21. 22.
» ρά σου, λέγει, μὴ ζήτει, καὶ ἰσχυρότε-
» ρά σου μὴ ἐξέταζε. Ἃ προσετάγη σοι,
» ταῦτα διανοοῦ. » Τὸ, πίςευσον, προσετάγη σοι, ὡς ἀναγκαῖον πρὸς τὴν σωτηρίαν σου· τὸ, ἐξέτασον τὰ μυςήρια, οὐκ ἐδιωρίσθη σοι, ἐπειδὴ οὐκ ἔχεις τούτου χρείαν. Οὐ γάρ ἐστι σοι χρεία τῶν κρυπτῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι, ΕΝ Ηι ΚΑΙ Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

Λαμπρα καὶ ἔνδοξος πανήγυρις σήμερον, ἀδελφοὶ, καὶ εὐλογίας καὶ χάριτος θεοῦ πεπληρωμένη· οὐχὶ ἑνὸς, ἀλλὰ πάντων τῶν πρὸ νόμου δικαίων, καὶ τῶν ἐν νόμῳ προφητῶν, καὶ τῶν μετὰ τὴν εὐαγγελικὴν χάριν ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἱεραρχῶν, ὁσίων, καὶ πάντων τῶν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἄχρι τῆς σήμερον τῷ θεῷ εὐαρεστησάντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, γνωστῶν καὶ ἀγνώστων, πάντων ὁμοῦ τὴν μνήμην σήμερον εὐσεβῶς πανηγυρίζοντες, λαμβάνομεν διὰ τῆς πρεσβείας αὐτῶν τὴν τοῦ θεοῦ χάριν καὶ εὐλογίαν· σήμερον δὲ ἀνεγνώσθη καὶ ἡ περικοπὴ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ἡ καθιστοροῦσα τῶν ἁγίων τὰ κατορθώματα, εἰς δόξαν μὲν καὶ ἔπαινον αὐτῶν, προτροπὴν δὲ ἡμῶν πρὸς μίμησιν τῶν θεαρέσων αὐτῶν
Ἑβρ. 13, 24. ἔργων. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εὑρισκόμενος ὁ πανένδοξος Παῦλος ἔγραψε πρὸς πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας Ἑβραίους, ἐξόχως δὲ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς ὅλην τὴν Παλαιστίνην, παρηγορῶν αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν μεγάλων διωγμῶν καὶ τῆς καταδυναστείας, ὅσην ἔπασχον ἐκεῖ ὑπὸ τῶν μὴ πιστευσάντων Ἑβραίων, ἅμα δὲ καὶ διὰ ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ἀποδεικνύων, ὅτι κατηργήθησαν πάντα τὰ τοῦ νόμου σκιώδη, ἀντ' αὐτῶν δὲ εἰσήχθη ἡ χάρις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν προτυπωθεῖσα εὐαγγελικὴ ἀλήθεια. Τὸ ὕψος τῶν νοημάτων, τὸ κάλλος τῆς φράσεως ἡ συνθήκη τῶν ὀνομάτων, ἡ ἰσχυρότης τῶν ἐν αὐτῇ ἀποδείξεων, δισταγμὸν προεξένησαν εἰς διαφόρους, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς δυτικοὺς περὶ τοῦ συγγραφέως αὐτῆς· ἄλλοι μὲν ἐνόμιζον, ὅτι ἐςὶ ποίημα τοῦ Λουκᾶ, ἄλλοι δὲ τοῦ Βαρνάβα, ἄλλοι τοῦ λογίου Ἀπολλῶ, καὶ ἄλλοι τοῦ Ῥώμης Κλήμεντος. Κατὰ τὸν τέταρτον ὅμως ἀπὸ Χριςοῦ αἰῶνα πάντες, καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας πατέρες, ἐπείσθησαν, ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν νικηθέντες ἀποδείξεων, ὅτι ἐστὶ

γνήσιον σύγγραμμα τοῦ Παύλου. Ἔκτοτε δὲ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι συμφώνως πιστεύ-
Ὅρα τὴν Προλ. τῶν ὑπομν. τοῦ Καλμ. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. ἐπις. ουσιν, ὅτι ὁ Παῦλος ἑλληνιστὶ αὐτὴν συνέγραψε, καθὼς καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ ἐπιστολάς. Πᾶς εὐσεβὴς ἀκούων τὰς ἀρετὰς τῶν ἁγίων, καὶ τὰ τούτων θαύματα, τὰ ἱςορούμενα ὑπὸ τοῦ σήμερον ἀναγνωσθέντος μέρους ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, κατανύγεται, καὶ πολλὴν κερδαίνει τὴν πνευματικὴν ὠφέλειαν. Προσηλώσατε οὖν τὸν νοῦν ὑμῶν, πρὸς ἀκρόασιν τῆς τούτων ἑρμηνείας, ἵνα ἀκριβῶς αὐτὰ κατανοήσαντες μιμηθῆτε τὰς τῶν ἁγίων ἀρετὰς, καὶ τὰ τούτων σεβάσμια κατορθώματα.

Ἑβρ. 11. 33 Ἀδελφοὶ, οἱ ἅγιοι πάντες διὰ τῆς πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων.

Ὅσοι ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων ἐπί-
Ἑβρ. 10. 33. 34. στευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκεῖνοι πολλὰ ἔπασχον ὑπὸ τῶν μὴ πιςευσάντων ὁμογενῶν αὐτῶν, ὀνειδισμοὺς δηλονότι, θλίψεις, θεατρισμοὺς, δεσμὰ, ἁρπαγὴν καὶ στέρησιν τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων. Ἵνα οὖν παρηγορήσῃ αὐτοὺς ὁ θεηγόρος Παῦλος, καὶ στερεώσῃ πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίςιν, περιγράφει τὰ κατορθώματα καὶ τὰ θαύματα, ὅσα ἐποίησαν, καὶ τὰς ἀνταμοιβὰς, ὅσας ἔλαβον οἱ πιστοὶ καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι· καὶ ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ δικαίου Ἄβελ, ἀναφέρων αὐτοὺς κατ' ὄνομα, καταντήσας δὲ εἰς τὴν Ῥαὰβ, ἥτις διὰ τὴν πίςιν αὐτῆς δεξαμένη τοὺς κατασκόπους ἐσώθη, ἵσταται ἐκεῖ, λέγων· « Ἐγκαταλείπει με Ἑβρ. 11 32.
» καὶ οὐκ ἐξαρκεῖ μοι ὁ καιρὸς, ἐὰν διηγη» θῶ τὰ περὶ τοῦ Γεδεὼν, Βαρὰκ τε καὶ » Σαμψὼν, Δαβὶδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν » προφητῶν. » Ἔπειτα σιωπήσας τῶν ἄλλων ἁγίων τὰ ὀνόματα, λέγει· « Οἳ διὰ πί» στεως κατηγωνίσαντο βασιλείας. » Αὐτοὶ, λέγει, οἱ ἅγιοι πάντες, οἵ τε ὀνομασθέντες ὑπ' ἐμοῦ, καὶ οἱ σιωπηθέντες, τῇ δυνάμει τῆς πίστεως ἐνίκησαν, καὶ κατετρόπωσαν βασιλείας· τίνες δέ εἰσιν οὗτοι οἱ τὰς βασιλείας κατατροπώσαντες; ὁ μὲν
Ἀβραὰμ ἐνίκησε τοὺς πέντε βασιλεῖς, τοὺς Γεν. 14. 20.
τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Λὼτ αἰχμαλωτεύσαντας· ὁ δὲ Μωϋσῆς, τὸν Φαραὼ, τὸν Ἐξ. 4. 28
Ἀμαλὴκ, τὸν Χαναναῖον, τὸν Σιὼν, βασιλέα τῶν Ἀμοῤῥαίων, καὶ τὸν Ὤγ, βασιλέα ἐ 17. 13.
τῆς Βασάν· ὁ δὲ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, τὸν Ἀριθ. 21. 3. 24. 36.
βασιλέα τῆς Ἱεριχὼ, καὶ τὸν βασιλέα τῆς
Γαὶ, καὶ ὅσους ἄλλους ἡ τούτου βίβλος διαλαμβάνει. Ἰησ. 6. 7.
Καὶ ἄλλοι δὲ ἄνδρες εὐσεβεῖς τῇ δυνάμει τῆς πίστεως κατετρόπωσαν βασιλείας, ὡς ἱστοροῦσι τὰ τῶν Κριτῶν καὶ τῶν Βασιλειῶν βιβλία· « Εἰργάσαντο δι» καιοσύνην· » οὗτοί εἰσιν ἡ Δεβῶρα, ὁ Βαρὰκ, ὁ Γεδεὼν, ὁ Ἰεφθάε, ὁ Σαμουὴλ, οἵτινες ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς εἰς θεὸν πίστεως ὁδηγούμενοι, ἔκρινον μετὰ πάσης δικαιοσύνης τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, δικαιοντεῦς τοὺς ἀδικουμένους, καὶ κατακρίνοντες τοὺς ἀδικοῦντας. « Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν. »
Νίκην ὑπεσχέθη ὁ θεὸς εἰς τὸν Βαρὰκ διὰ Κριτ. 4. 7.

σόματος τῆς προφήτιδος Δεβώρας, ὁμοίως
Κριτ. 6. 14. καὶ εἰς τὸν Γεδεών, διὰ στόματος τοῦ εἰς αὐτὸν ἀποσταλέντος ἀγγέλου· ἀνάπαυσιν ἀπὸ τῆς καταδρομῆς τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸν Δαβίδ, διὰ τοῦ προφήτου Νάθαν· ἀπέλαβον
2. Βασ. 7. 11 δὲ οὗτοι ὅσα εἰς αὐτοὺς ὑπεσχέθη ὁ θεός· ὁ μὲν Βαρὰκ κατετρόπωσε τὴν τοῦ Ἰαβὶν δύναμιν, ὁ δὲ Γεδεὼν ἐπάταξε τοὺς Μαδιανίτας, ὁ δὲ Δαβὶδ βασιλεύσας ἐπὶ πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ τελευταῖον ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἁπλώσας τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὰ ὅρια, ἀνεπαύθη ἐν εἰρήνῃ. « Ἔφραξαν σόματα λεόντων. » Οὗτοί
Κριτ. 14. 6. εἰσιν ὁ Σαμψών, ὅςις συνέτριψε τὸν σκύμνον
1. Βασ. 17. 34. 35 τοῦ λέοντος, ὡς ἐρίφιον ἁπαλόν· καὶ ὁ Δαβίδ, ὅστις ἐθανάτωσε τὰς ἄρκτους καὶ τοὺς λέοντας, τοὺς ἐπιβουλεύοντας τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης αὐτοῦ· καὶ ὁ προφήτης Δανιήλ,
Δαν. 6. 22. ὅστις ἔφραξε τῶν λεόντων τὰ σόματα.

Ἔσβεσαν δύναμιν πυρὸς, ἔφυγον
Ἑβρ. 11. 34. σόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων

Οἱ τρεῖς παῖδες ἔσβεσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς τῆς ἑπταπλασίως καυθείσης καμίνου, εἰς δρόσον αὐτὸ μεταβαλόντες. Ὁ Δαβὶδ ἔφυγε τὴν μάχαιραν τοῦ Σαούλ, ὁ Ἠλίας τὴν τῆς Ἰεζάβελ, ὁ Μιχαίας τὴν τοῦ Ἀχαάβ, ὁ Ἐλισσαῖος τὴν τοῦ Ἰωράμ. Ὁ Ἰὼβ ἐνεδυναμώθη ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, καὶ ἰατρεύθη ἀπὸ τῶν ὀδυνηρῶν αὐτοῦ πληγῶν· ὁμοίως καὶ ὁ Ἐζεκίας, ἀπὸ τῆς θανατηφόρου ἀσθενείας αὐτοῦ. Ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὁ Δαβίδ, οἱ Μακκαβαῖοι, πολλὴν ἀνδρείαν ἔδειξαν εἰς τοὺς πολέμους, καὶ ἔστρεψαν εἰς τὰ ὀπίσω τὰς τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν παρατάξεις.

Ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναςάσεως Ἑβρ. 11. 35.
τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν.

Ἡ Σαραφθία διὰ τῆς προσευχῆς τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸν νεκρὸν αὐτῆς υἱόν, ἐγερθέντα ἐκ τῶν νεκρῶν· ὁμοίως καὶ ἡ Σωμανίτις, διὰ τῆς προσευχῆς τοῦ προφήτου Ἐλισαίου. Σημείωσαι δὲ, ὅτι ὁ θεῖος Παῦλος διὰ μὲν τῶν προειρημένων λόγων ἱστόρησε συντόμως τὰ διὰ τῆς πίστεως κατορθώματα τῶν θεοφιλῶν ἀνθρώπων, διὰ δὲ τῶν ἑξῆς περιγράφει τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ παθήματα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν. « Ἄλλοι δὲ, λέγει, ἐκ τῶν ἁγίων ἐ-» τυμπανίσθησαν. » Καί τινες μὲν λέγουσιν, ὅτι τὸ, Ἐτυμπανίσθησαν, σημαίνει τὸ,
ἀπεκεφαλίσθησαν· τινὲς δὲ τὸ, ἐξεδάρησαν Ὅρα Οἰκουμ. αὐτ.
τὸ δέρμα αὐτῶν· τινὲς δὲ τὸ, ἀπέθανον ῥοπάλοις τυπτόμενοι. Τοῦτο δὲ τὸ ἔσχατον σημαινόμενόν ἐστι τὸ ἀληθές· πρῶτον μὲν,
ἐπειδὴ τύμπανα λέγονται τὰ ξύλα, δι' ὧν Σουίδ.
δέρουσι τοὺς καταδίκους εἰς τὰ δικαςήρια· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ ὁ Ἐλεάζαρος, ὁ τῶν ἑπτὰ Μακκαβαίων διδάσκαλος, περὶ οὗ ἐγράφη, ὅτι « Τοσαῦτα εἰπὼν, ἐπὶ τὸ τύμ-

2. Μάρκ. 6. 28. 30. » πανον εὐθέως ἦλθεν, » οὐδὲ ἀπεκεφαλίσθη, οὐδὲ ἐξεδάρη τὸ δέρμα, ἀλλὰ μαςιγούμενος ἐτελεύτησεν· ἠδύνατο δὲ αὐτὸς ποιήσας τῶν τυράννων τὸ θέλημα, λυτρωθῆναι τοῦ θανατηφόρου τυμπανισμοῦ, ὡς συνεβούλευον αὐτῷ οἱ μέλλοντες αὐτὸν τυμπανισαι, καὶ ὡς αὐτὸς ἐμαρτύρησε, λέγων· « Τῷ
αὐτ. 22. 30. » Κυρίῳ τῷ τὴν ἁγίαν γνῶσιν ἔχοντι φανερόν ἐστιν, ὅτι δυνάμενος ἀπολυθῆναι » τοῦ θανάτου, σκληρὰς ὑποφέρω κατὰ τὸ » σῶμα ἀλγηδόνας μαστιγούμενος, κατὰ » ψυχὴν δὲ ἡδέως διὰ τὸν αὐτοῦ φόβον » ταῦτα πάσχω. » Τοῦτο δὲ σημαίνουσι ταῦτα τοῦ Παύλου τὰ λόγια· « Οὐ προσ» δεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν. » Ἁρμόζουσι δὲ καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἁγίους μάρτυρας, οἵτινες οὐκ ἔστερξαν ἀρνηθῆναι τὴν εὐσέβειαν, ἵνα λυτρωθῶσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν τυράννων. Ἀλλὰ διὰ τί οἱ μάρτυρες δυνάμενοι λυτρωθῆναι τῶν βασάνων καὶ τοῦ θανάτου, οὐκ ἠθέλησαν; « Ἵνα, λέγει, κρείτ» τονος ἀναστάσεως τύχωσι. » Ποία δέ ἐστιν ἡ κρείττων ἀνάστασις; Δύω εἰσὶν αἱ τῶν νεκρῶν ἀναστάσεις· ἀνάστασις ζωῆς; καὶ ἀνάστασις κρίσεως· καὶ πάντες μὲν οἱ νεκροὶ ἀνίστανται, ὅταν σαλπίσῃ τοῦ ἀγ-
Ἰωάν. 5. 29. γέλου ἡ σάλπιγξ, πλὴν « Ἐκπορεύσονται » οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν » ζωῆς, » ἤγουν ἀνίςανται, ἵνα πορευθῶσιν εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ βασιλείαν. « Οἱ δὲ » τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάςασιν κρίσε» ως, » τουτέστιν ἀνίςανται, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ἀνάστασιν οὖν κρείττονα ὠνόμασεν ὁ Παῦλος τὴν ἀνάςασιν τῆς ζωῆς· οὐκ ἔστερξαν οὖν οἱ ἅγιοι μάρτυρες, ἀρνησάμενοι τὴν ἀλήθειαν, λυτρωθῆναι τοῦ θανάτου, ἵνα μὴ ἀναςηθῶσιν εἰς ἀνάστασιν κρίσεως, ἀλλ' ἵνα τύχωσι κρείττονος ἀναστάσεως, ἤγουν ἀπολαύσωσι τῆς οὐρανῶν βασιλείας· διὸ ὁ θεόφρων Ἐλεάζαρος ἔλεγεν· « Εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ 2. Μάκκ. 6. 26.
» παρόντος ἐξελοῦμαι τὴν ἐξ ἀνθρώπων » τιμωρίαν, ἀλλὰ τὰς τοῦ παντοκράτορος » χεῖρας οὔτε ζῶν, οὔτε ἀποθανὼν ἐκφεύ» ξομαι. »

Ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαςίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς. Ἑβρ. 11. 36.

Τὸν μὲν Ἐλισσαῖον ἀναβαίνοντα εἰς Βαιθὴλ περιέπαιξαν καὶ ἐχλεύασαν τὰ παιδάρια, τὰ ἐκ τῆς πόλεως ἐξελθόντα, καὶ κραυγάσαντα· « Ἀνάβαινε φαλακρὲ, ἀνάβαινε· » 4. Βασ. 2. 23.
τὸν δὲ Ἱερεμίαν ἔδειρε καὶ ἔθηκεν εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Πασχὼρ, ὁ υἱὸς Ἐμμὴρ ὁ ἱερεύς· τὸν δὲ Μιχαίαν ἐρράπισε μὲν ὁ ψευδοπροφήτης Σεδεκίας, ἔβαλε δὲ αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἀχαάβ. Ἱερ. 20. 1. 2. 3. Βασ. 22. 24. 27

Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι (ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος.) ἐν ἐρημίαις Ἑβρ. 11. 37. 38.

πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.

3. Βασ. 21. 13. Ἐλιθάσθη ὁ μὲν Ναβουθαὶ διὰ προςάγματος τοῦ Ἀχαὰβ, ὁ δὲ Ἀζαρίας ὁ υἱὸς
2. Παραλ. 24. 20. 21 Ἰωδαὲ ὁ ἱερεὺς, ὁ ἐλέγχων τὰς τοῦ λαοῦ ἀνομίας, δι' ἐντολῆς τοῦ βασιλέως Ἰωὰς, ὁ δὲ πρωτομάρτυς Στέφανος, θυμῷ καὶ κακίᾳ τῶν Ἰουδαίων· ἐπρίσθη ἐν ξυλίνῳ πρίονι ὁ
Πραξ. 7. 38. προφήτης Ἡσαΐας· ἐπειράσθη ὁ Ἰὼβ διὰ τῆς στερήσεως τῶν ὑπαρχόντων καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς περικατασχούσης αὐτὸν δριμυτάτης ἀῤῥωστίας. « Ἐν
Ὠριγ. ἐπις. πρὸς Ἀφρικ » φόνῳ δὲ μαχαίρας » ἀπέθανεν ὁ πρόδρομος Ἰωάννης, καὶ ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου. Ἐν μηλωταῖς, ἤγουν δέρμασι
Ματθ. 14 10. προβάτων, καὶ ἐν δέρμασιν αἰγῶν ἐνδεδυμέ-
Πραξ. 12. 2. νοι, περιήρχοντο ὁ προφήτης Ἠλίας καὶ ὁ προφήτης Ἐλισαῖος, ὑστερούμενοι πάσης σωματικῆς ἀπολαύσεως, θλιβόμενοι ὑπὸ τῶν παρανόμων, κακουχούμενοι ὑπὸ τῆς ἑκουσίου πτωχείας· τοιούτων ἁγίων ἀνδρῶν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἤγουν οὐκ ἦσαν ἄξιοι οἱ τῇ πονηρίᾳ καὶ ἀνομίᾳ τοῦ κόσμου δουλεύοντες ἄνθρωποι, οὐδὲ τῆς συναναστροφῆς, οὐδὲ τῆς θεωρίας αὐτῶν, περιπλανώμενοι εἰς τὰς ἐρημίας, καὶ εἰς τὰ ὄρη, καὶ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς τρύπας τῆς γῆς. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἑκατὸν προφῆται, οὓς ἔκρυψεν ἐν σπηλαίοις ὁ εὐσεβὴς
3. Βασ. 17. 4. Ἀβδιοὺ, ὁ τοῦ Ἀχαὰβ οἰκονόμος. Τοιοῦτοι
1. Μακ. 2. 29. ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ζηλωταὶ τοῦ νόμου, οἵτινες μετὰ τῶν Μακκαβαίων ἐξελθόντες ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἦλθον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὴν ἔρημον, κρυπτόμενοι εἰς ἀποκρύφους τόπους, καὶ πᾶσαν κάκωσιν ὑπομένοντες.

Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες Ἑβρ. 11. 39.
διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν· τοῦ θεοῦ περὶ 40.
ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Πάντες, λέγει, οὗτοι οἱ προειρημένοι ἅγιοι, κἂν μεμαρτυρημένον καὶ βέβαιον ὑπάρχῃ, ὅτι διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν εὐηρέστησαν τῷ θεῷ, ὅμως οὐκ ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν, ἤγουν ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπεσχέθη ὁ θεὸς εἰς τοὺς δικαίους· ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο; Διότι ὁ θεὸς ᾠκονόμησε, λέγει, πρᾶγμα κρεῖττον, τουτέστιν ὑπέρτερον καὶ ἀγαθώτερον δι' ἡμᾶς τοὺς μετὰ ταῦτα. Ποῖον δέ ἐςι τοῦτο τὸ κρεῖττον; Τοῦτό ἐςιν αὐτὸ τὸ, ἵνα μὴ λάβωσιν ἐκεῖνοι τὴν τελείαν μισθαποδοσίαν, πρὶν ἢ καὶ ἡμεῖς λάβωμεν αὐτήν. Ἀλλὰ πῶς ἀνωτέρω μὲν εἶπεν, « Ἐ- Ἑβρ. 11. 33.
» πέτυχον ἐπαγγελιῶν, » ἤγουν ἔλαβον τὰς ἐπαγγελίας· ἐνταῦθα δὲ λέγει, ὅτι οὐκ ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν, « Οὐκ ἐκομίσαντο » τὴν ἐπαγγελίαν; » καὶ τὰ δύω εἰσὶν ἀληθινά· ἔλαβον μὲν τινες τῶν ἁγίων ἐπὶ γῆς ὅσα αὐτοῖς κατὰ μέρος εἰς διαφόρους καιροὺς ὑπεσχέθη ὁ θεός· τὴν δὲ μίαν καὶ κοινὴν καὶ οὐράνιον ἐπαγγελίαν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀπόλαυσις τῆς θείας δόξης, οὐκ ἔλαβον οἱ ἅγιοι· τί οὖν; Οὐκ ἀπολαμ-

βάνουσιν αὐτοὶ νῦν τῆς θείας δόξης καὶ μακαριότητος; ἀπολαμβάνουσιν ἀναμφιβόλως, πλὴν οὐχὶ ὅλου τοῦ πληρώματος αὐτῆς. Διὰ τοῦτο δὲ οὐκ εἶπεν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν δοξασθῶσιν· ἀλλ' εἶπεν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι, τουτέστιν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν λάβωσι τὸ τέλειον τῆς θείας δόξης. Ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο; Πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ οἱ ἅγιοι οὐκ εἰσὶ συνημμένοι μετὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν, δι' ὧν κοπιάσαντες, τὰς ἀρετὰς κατώρθωσαν· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ ὁ θεὸς
Πραξ. 17. 31. « Ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν » οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. » Ἐν αὐτῇ δὲ
Ρωμ. 2. 6. τῇ ἡμέρᾳ « Ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ » ἔργα αὐτοῦ. » Ἐὰν δὲ οἱ ἀπ' αἰῶνος ἅγιοι ἔλαβον πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ τέλειον τῆς θείας δόξης, ἐπομένως δὲ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ τέλειον τῆς κολάσεως, ἡ παγκόσμιος κρίσις, ἣν ὁ θεὸς ὥρισεν, ἐστὶ περιττή· τρίτον, ἐπειδὴ ἡ πρόνοια τοῦ θεοῦ ᾠκονόμησε κρεῖττόν τι περὶ ἡμῶν, ἵνα μὴ ἐκεῖνοι ἔχωσί τι περισσότερον ἢ ἡμεῖς, ἀπολαβόντες πρότερον καὶ χωρὶς ἡμῶν τῆς τελείας δόξης, ἀλλὰ πάντες ὁμοῦ ὡς ἓν σῶμα Χριστοῦ συνδοξασθῶμεν αὐτῷ, λαβόντες
Τιμ. 4. 8. τὸν ἀποκείμενον « Τῆς δικαιοσύνης στέφα» νον, ὃν ἀποδώσει ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. » Βλέπε δὲ, ὅτι σύμφωνα τούτοις εἰσὶ καὶ ταῦτα τοῦ προφήτου Δαβὶδ τὰ λόγια. « Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταπο-
Ψαλ. 141. 8. » δῷς μοι. » Ἀλλ' ἆρά γε οὐκ ἀδικοῦνται οἱ δίκαιοι, περιμένοντες τοσούτους αἰῶνας τὴν τελειότητα τῆς ἀνταποδόσεως; Λύει τὴν ἀπορίαν ταύτην ὁ θεῖος Χρυσόστομος, λέγων· « Οὐκ ἐκείνους ἠδίκησεν, ἀλλ' ἡμᾶς Χρ. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. ἐπισ.
» ἐτίμησε· καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀδελφοὺς » ἀναμένουσιν. Εἰ γὰρ σῶμα ἓν οἱ πάντες » ἐσμὲν, μείζων γίνεται τῷ σώματι τούτῳ » ἡ ἡδονὴ, ὅταν κοινῇ στεφανῶται, καὶ μὴ » κατὰ μέρος· καὶ γὰρ οἱ δίκαιοι καὶ ἐν » τούτῳ εἰσὶ θαυμαστοὶ, ὥστε χαίρουσιν » ὡς ἐπὶ ἰδίοις ἀγαθοῖς, τοῖς τῶν ἀδελφῶν, » ὥστε κἀκείνοις τοῦτο κατὰ γνώμην ἐστὶ Θεοδωρητ. Κα. Οἰκουμ. Αὐτ.
» τὸ μετὰ τῶν μελῶν τῶν ἰδίων στεφανωθῆ» ναι. Τὸ γὰρ ὁμοῦ δοξασθῆναι μεγάλη » ἡδονή. » Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἄλλοι περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐπιβεβαιοῦσιν. Ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ θεολόγος καὶ τὸ, πῶς οἱ δίκαιοι εὐθὺς μετὰ θάνατον ἀπολαμβάνουσιν, ἔτι δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἀπολαύσουσι τῆς θείας δόξης, διδάσκει, λέγων· « Ψυχὴ πᾶσα καλή τε Γρηγ. λόγ. εἰς τὸν Και.
» καὶ θεοφιλὴς, ἐπειδὰν τοῦ συνδεδεμένου » λυθεῖσα σώματος ἐνθένδε ἀπαλλαγῇ, εὐθὺς » μὲν ἐν συναισθήσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μέ» νοντος αὐτὴν καλοῦ γενομένη. . . . » θαυμασίαν τινὰ ἡδονὴν ἥδεται, καὶ ἀγάλ» λεται, καὶ ἵλεως χωρεῖ πρὸς τὸν ἑαυτῆς » δεσπότην. . . καὶ οἷον ἤδη τῇ φαντασίᾳ » καρποῦται τὴν ἀποκειμένην μακαριότη» τα· μικρὸν δ' ὕστερον καὶ τὸ συγγενὲς » σαρκίον ἀπολαβοῦσα. . . . τούτῳ συγ» κληρονομεῖ τῆς ἐκεῖθεν δόξης. » Ὁ δὲ θεοφόρος Παῦλος ἔγραψε τὰ προκείμενα αὐτοῦ λόγια πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ἵνα παρηγορήσῃ καὶ ἐνδυναμώσῃ αὐτοὺς διωκομένους καὶ πάσχοντας. Ἐὰν οὗτοι, λέγει, οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι, κἂν πρὸ πολλῶν αἰώ-

νων ἐτελείωσαν τὸν ἀγῶνα, ὅμως ἔτι περιμένουσι τὸ τέλειον τῆς ἀνταποδόσεως, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ μήπω τελειώσαντες τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον, ἀλλ' ἔτι ἀγωνιζόμενοι, ἀνάγκην ἔχομεν ὑπομονῆς. Τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς λόγων φανερόν ἐστι.

Ἑβρ. 12. 1. Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον
ἔχοντες περικείμενον νέφος μαρτύ-
ρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ
τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑ-
πομονῆς τρέχομεν τὸν προκείμενον
2. ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφορῶντες εἰς τὸν
τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειω-
τὴν Ἰησοῦν.

Τὸ μὲν νέφος, ὡς συγκείμενον ἐκ πολλῶν ἀτμῶν καὶ ἀναθυμιάσεων, σημαίνει πλῆθος πολύ· ὁ δὲ ὄγκος, ὡς μέγεθος, οἴδημα, ἔπαρσις, σημαίνει πᾶν ὑπερηφανείας εἶδος. Μάρτυρας δὲ ὀνομάζει οὐ μόνον τοὺς τῆς νέας διαθήκης, τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς παλαιᾶς, οἵτινες ἐμαρτύρησαν τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως καὶ τὴν τοῦ θεοῦ μεγαλειότητα, οἱ μὲν, διὰ θαυμάτων, οἱ δὲ, διὰ προφητείας, οἱ δὲ, δι' ἀρετῆς, οἱ δὲ, διὰ τῆς μέχρι θανάτου ὑπομονῆς καὶ γενναιότητος. Εὐπερίστατον δὲ ἐκάλεσε τὴν ἁμαρτίαν, ἢ καθότι μετὰ (Χρ. αὐτ.) εὐκολίας περικυκλοῖ ἡμᾶς, ἢ καθότι εὔκολα πάσχει τῆς νίκης τὴν περίστασιν, ἐπειδὴ ἐὰν θέλωμεν, εὔκολα νικῶμεν αὐτήν· ἢ καθότι εὐκόλως καὶ συνίσταται καὶ γίνεται· διότι καὶ ὁ ὀφθαλμὸς δελεάζεται, καὶ ἡ ἀ- (Θεοδώρητ. αὐτ.) κοὴ καταθέλγεται, καὶ ἡ ὄσφρησις ἐκθηλύνεται, καὶ ἡ ἁφὴ γαργαλίζεται, καὶ ἡ γλῶσσα παραφέρεται, καὶ ὁ λογισμὸς ἡμῶν ταχύς ἐστιν εἰς τὴν πονηρίαν. Καὶ ἀρχηγὸν μὲν τῆς πίστεως λέγει τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καθότι αὐτὸς πρῶτος ἐδίδαξεν ἐντελῶς πάντα τὰ περὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, καὶ καθότι διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος σπείρει εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῆς εὐσεβείας τὰ σπέρματα· τελειωτὴν δὲ, καθότι αὐτὸς καὶ αὔξει, καὶ θερμαίνει, καὶ ἀναβιβάζει αὐτὴν εἰς τὴν τελειότητα. Βλέπε δὲ, πῶς ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος πρῶτον ἱστόρησε τῆς πίστεως τὰ κατορθώματα, καὶ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τὰ ἐνάρετα καὶ θαυμάσια ἔργα, ἔπειτα ὡς συμπέρασμα ἐπέφερε τὴν νουθεσίαν, λέγων· λοιπὸν ἐπειδὴ ἔχομεν τοσοῦτον πλῆθος μαρτύρων κύκλῳ ἡμῶν, παριστώντων τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς τὰ παραδείγματα, ἀπορρίψαντες τὴν οἴησιν, τὴν ὑψηλοφροσύνην, τὴν ἔπαρσιν, καὶ πᾶν ἄλλο τῆς ὑπερηφανείας εἶδος, ἀπορρίψαντες τὴν εὐκόλως συνισταμένην καὶ τελουμένην ἁμαρτίαν, τρέχωμεν προθύμως τὸν ὑπὸ θεοῦ προτεθέντα ἡμῖν ἀγῶνα, προσηλοῦντες τὰ ὄμματα τοῦ νοὸς ἡμῶν εἰς τὰ παθήματα τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς πίστεως, τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι ΕΝ Ηι ΚΑΙ Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

Καθως ἀναρίθμητόν ἐςι τῶν ἁμαρτημάτων τὸ πλῆθος, οὕτως ἀμέτρητός ἐςι καὶ τῶν ἀρετῶν ὁ ἀριθμός· ὅςις φύγῃ πᾶσαν ἁμαρτίαν, κατορθώσῃ δὲ πᾶσαν ἀρετὴν, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς ἀγωνιστὴς, καὶ ὁ ἄξιος κληρονόμος τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. Πάσης δὲ ἁμαρτίας ἡ φυγὴ, καθὼς καὶ πάσης ἀρετῆς ἡ κατόρθωσις, ἴδιον ἔχει κόπον καὶ δυσκολίαν καὶ ἀγῶνα· ἄλλον κόπον δοκιμάζεις, ἵνα φύγῃς τὴν κοιλιοδουλείαν, καὶ ἄλλον, ἵνα ἀποστραφῇς τὴν ἀσέλγειαν· ἄλλην δυσκολίαν, ἵνα καταργήσῃς τοῦ νοός σου τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ ἄλλην, ἵνα ἐκῤῥιζώσῃς τὸ μῖσος ἐκ τῆς καρδίας σου. Ὁμοίως ἄλλος ἀγὼν πρόκειταί σοι, ἵνα κατασταθῇς πρᾶος καὶ ἀνεξίκακος, καὶ ἄλλος, ἵνα ἀναδειχθῇς νήστης καὶ σώφρων· ἄλλος ἀγὼν, ἵνα στερεωθῇς εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, καὶ ἄλλος, ἵνα καταφρονήσῃς πᾶσαν τοῦ κόσμου τὴν ματαιότητα· ἐκ τούτου φανερόν ἐστιν, ὅτι [πολλοὶ, μᾶλλον δὲ ἄμετροί εἰσιν οἱ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀγῶνες. Διὰ τί οὖν ὁ ἀπόςολος Παῦλος οὐκ εἶπε πληθυντικῶς, τοὺς προκειμένους ἡμῖν ἀγῶνας, ἀλλ' εἶπεν ἑνικῶς· « Τὸν Ἑβρ. 12: 2.
» προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα; » Τοιουτοτρόπως ἐλάλησε, πρῶτον μὲν, ἵνα διδάξῃ, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οἱ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνες εἰς ἕνα περιέχονται ἀγῶνα, τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας· δεύτερον δὲ, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι εἰς τὸν καθένα πρόκειται κατ' ἐξοχὴν ἴδιος ἀγὼν, ἵνα δι' αὐτοῦ, ἐὰν θέλῃ, ἀγωνισθῇ, καὶ νικήσας, λάβῃ τὸν στέφανον τῆς θείας μακαριότητος. Βλέπομεν δὲ περὶ τούτου πολλὰ παραδείγματα.

Εἰς τὸν Ἰωσὴφ πρόκειται τὸ περὶ σωφροσύνης ἀγωνιστήριον· ἡ μὲν Αἰγυπτία ἐστὶ κυρία καὶ δέσποινα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πετεφρῆ· ὁ δὲ Ἰωσὴφ δοῦλος αὐτῆς ἀργυρώνητος· αὐτὴ ἀναίσχυντος καὶ ἀκρατής· ἐκεῖνος ἀκμαῖος, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς νεότητος αὐτοῦ· ἐκείνη προσκαλεῖ αὐτόν· « Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ, » λέγει· ἡ κυρία Γεν. 39: 7.

παρακαλεῖ τὸν δοῦλον· ὢ πόσον ἰσχυρὸν
ὅπλον τῆς κυρίας ἡ ἱκεσία· ὁ δὲ δοῦλος
νέος καὶ εὔρωστος· ὢ πόσον ἐξάπτει ἡ νεό-
της τῆς ἐπιθυμίας τὸ πῦρ. Ἀλλ' ὁ Ἰωσὴφ
ἄτρωτος καὶ ἄφλεκτος τῇ δυνάμει τοῦ φό-
Αὐτ. 9. βου τοῦ θεοῦ· « Καὶ πῶς ποιήσω, ἀποκρί-
» νεται πρὸς τὴν κυρίαν αὐτοῦ, τὴν προσ-
καλοῦσαν αὐτὸν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, « Καὶ
» πῶς ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο
» καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ θεοῦ ; »
Ὢ τόλμη ἁγία, ὢ ἀνυποταξία θεάρεστος
εἰς πάντα τὰ ἄλλα ὑπήκοος εἰς τὴν κυρίαν
αὐτοῦ, εἰς τὸ ἔργον τῆς ἁμαρτίας παντε-
λῶς ἀνυπότακτος· ἐκείνη ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν
ἰδοῦσα, ὅτι οὐδεὶς ἐστιν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς
ἐπιλαμβάνεται τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ σύ-
ρει καὶ βιάζει αὐτὸν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν
ὢ πάλη, ὢ κίνδυνος· αὐτὸς φεύγει εὐθὺς
καὶ ἀφίησιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς τὸ ἱμάτιον
αὐτοῦ. Καὶ παύει μὲν ὁ περὶ τῆς σωφρο-
σύνης πόλεμος, ἐπειδὴ ὁ ἔρως τῆς ἀσελ-
γοῦς προσκρούσας ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς
σωφροσύνης, μετεβλήθη εἰς θυμὸν καὶ μῖ-
σος, πλὴν ἄρχεται ἄλλο ἆθλον ὀδυνηρόν·
συκοφαντεῖ ἡ ἀσυνείδητος καὶ κατακλείει εἰς
τὴν φυλακὴν τὸν ἀθλητὴν τὸν καρτερόψυ-
χον· ὁ δὲ ἀθλητὴς ὑποφέρει γενναίως καὶ
τῆς συκοφαντίας τὸ ὄνειδος, καὶ τὴν κα-
κουχίαν τῆς φυλακῆς.

Στέρησις πάντων τῶν ὑπαρχόντων, θά-
νατος τῶν τέκνων, πληγαὶ εἰς ὅλον τὸ σῶ-
μα τοῦ πολυάθλου Ἰὼβ, ἐν μιᾷ καιροῦ στι-
γμῇ ὁ ὑπέρπλουτος Ἰὼβ γίνεται πάμπτω-
χος· ὁ πολύτεκνος, ἄτεκνος· ὁ ὑγιὴς, κα-
τατετραυματισμένος· αὕτη ἡ σειρὰ τῶν
συμφορῶν ἐστιν ὁ προκείμενος ἀγὼν τοῦ
Ἰώβ· ηὔξανον δὲ τοῦτο οἱ φίλοι ἐλέγχον-
τες, καὶ ἡ ἰδία γυνὴ αὐτοῦ συμβουλεύου-
σα αὐτῷ, ἵνα βλασφημήσῃ κατὰ τοῦ θεοῦ·
ἀλλὰ νικᾷ ἀνδρειότατα, καὶ θριαμβευτὴς
ἐξέρχεται τοῦ ἀγῶνος ὁ ἀδαμάντινος. » Ἐν
» τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ
» οὐδὲν ἥμαρτεν Ἰὼβ ἐναντίον τοῦ Κυρίου Ἰώβ. 1. 22
» καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ.

Ὁ φθόνος τοῦ Σαοὺλ ἐστιν ὁ προκείμε-
νος ἀγὼν εἰς τὸν Δαβίδ· ἐπιβουλὰς, διωγ-
μοὺς, καταδρομὰς κινεῖ κατ' αὐτοῦ ὁ
Σαοὺλ, ζητῶν παντοιοτρόπως θανατῶσαι
αὐτόν· ὅταν οὖν εἶδεν ὁ Δαβὶδ τὸν ἐχθρὸν
αὐτοῦ τὸν Σαοὺλ εἰσελθόντα μόνον δι' ἀνά-
γκην σωματικὴν εἰς τὸ σπήλαιον, τὸ ἐν τῇ
ἐρήμῳ Ἐνγαδδὶ, ὅπου αὐτὸς ἐκρύπτετο,
πόσον ἠγωνίσθη τότε, ἵνα μὴ ὑπακούσῃ
εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν μετ' αὐτοῦ, οἵτινες
ἔλεγον πρὸς αὐτόν· » Ἰδοὺ ἡ ἡμέρα αὕτη, ἣν
» εἶπε Κύριος πρὸς σε παραδοῦναι τὸν ἐχθρόν
» σου εἰς χεῖρας σου ; πόσον ἠγωνίσθη τότε,
ἵνα ἡσυχάσῃ τὰς ὁρμὰς τῆς φύσεως τὰς ἐξε-
γερθείσας ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις ἐζήτει
ἀδίκως καὶ παραλόγως θανατῶσαι αὐτόν ;
πόσην δὲ στενοχωρίαν ἐδοκίμασε τὸ πνεῦ-
μα αὐτοῦ, ὅταν εὗρε τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς
φύλακας αὐτοῦ κοιμωμένους ἐν τῷ βουνῷ
τῷ Ἐχελᾶ, καὶ ὅταν ὁ Ἀβεσσὰ εἶπε πρὸς
αὐτόν· » Ἀπέκλεισε Κύριος σήμερον τὸν 1. Βασ. 26. 8. 11.
» ἐχθρόν σου εἰς χεῖράς σου, καὶ νῦν πα-
» τάξω αὐτὸν τῷ δόρατι εἰς τὴν γῆν ἅπαξ,
» καὶ οὐ δευτερώσω αὐτῷ ; » ἀλλ ἐνίκησεν.

ὁ γενναιότατος, καὶ ταῖς συμβουλαῖς τῶν φίλων παρακούσας, καὶ τὰ κύματα τῆς φύσεως κατευνάσας, » Μηδαμῶς μοι, εἶπε, » παρὰ Κυρίου ἐπενεγκεῖν χεῖρά μου ἐπὶ » χριστὸν Κυρίου.

Ὁ μὲν προφήτης Ἠλίας ἔχει προκείμενον ἀγῶνα τὴν ἐξάλειψιν τῆς εἰδωλολατρείας· κατ' αὐτῆς ἀγωνίζεται μεγαλοψύχως ἐναντίον τοῦ Ἀχαάβ, καὶ παλαίει ἐμφρόνως κατὰ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν φοβερισμῶν τῆς προστάτιδος τῶν εἰδώλων, τῆς πονηρᾶς, λέγω, Ἰεζάβελ· νικήσας δὲ θεοπρεπῶς, ἐξουδένωσε τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ ἀνεστήλωσε τῆς ὀρθῆς πίστεως τὸ σέβας· οἱ δὲ ἑπτὰ Μακκαβαῖοι, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν ἡ Σολομονὴ, καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν ὁ Ἐλεάζαρος, ἔχουσι προκείμενον ἀγῶνα τὴν διατήρησιν τοῦ θείου νόμου· κολακεῖαι, φοβερισμοὶ, τήγανα, λέβητες, γλωσσοτομίαι, ἀκρωτηριασμοὶ, ἐκδάρσεις σώματος, πῦρ καιόμενον, θάνατος ἄδικος πρόκεινται αὐτοῖς, ἵνα καταφρονήσωσι τοῦ θεοῦ τὸν νόμον· κατὰ τούτων δὲ πάντων ἀγωνίζονται θαρσαλέως, καὶ νικῶσι θαυμασίως, καὶ στέφονται ἐνδόξως διὰ τῶν τοῦ μαρτυρίου στεφάνων. Ἐὰν δὲ παρατηρήσετε τὰς ἱερὰς ἱστορίας, βλέπετε, ὅτι πᾶς δίκαιος ἠγωνίσθη μὲν κατὰ διαφόρους τρόπους, εἶχεν ὅμως προκείμενον αὐτῷ ἴδιον ἰδιαίτατον ἀγῶνα.

Τοῦτον τὸν ἰδιαίτατον ἑνὸς ἑκάστου ἀγῶνα, σταυρὸν ὠνόμασεν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς, εἰπών. » Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλ- (Μαρκ. 8. 34.) » θεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω » τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. » Εἰς ταύτην τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ἐν ᾗ ζῶμεν καὶ πολιτευόμεθα, οὐδεὶς εὑρίσκεται ἔξω παντὸς ἀγῶνος, οὐδείς ἐστιν, ὅστις οὐκ ἔχει σταυρὸν ἤγουν συμφορὰν, ἀσθένειαν, πάθος, θλίψιν. Οὐδὲ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ νομιζόμενοι πανενδοξότατοι καὶ πανευτυχέστατοι εἰσὶν ἀμέτοχοι ἀγῶνος, καὶ ἐλεύθεροι σταυροῦ. Εἰς ταύτην τὴν πρόσκαιρον ἡμῶν παροικίαν τοῦτον μὲν φλογίζει ἀκαταπαύστως ἡ φλογερὰ ἐπιθυμία τῆς σαρκός· αὐτὴ δέ ἐστιν ὁ προκείμενος αὐτῷ ἀγὼν, αὐτή ἐστιν ὁ σταυρὸς αὐτοῦ. Ἐὰν οὖν ἄρῃ αὐτὸν, ἤγουν ἐὰν σβέσας τὴν φλόγα νικήσῃ, δοξάζεται ὡς ὁ Ἰωσὴφ, ὁ τῆς Αἰγυπτίας νικητής. Ἐκεῖνος πάσχει ὑπὸ διαφόρων συμφορῶν, καὶ ἀσθένεια δὲ ὀδυνηρὰ βασανίζει αὐτὸν, οὐδὲ ἰατρὸν ἔχει, οὐδὲ βοτάνην, οὐδὲ ἄνθρωπον, ἵνα ἐπισκεφθῇ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ· ταῦτά εἰσιν ὁ προκείμενος αὐτῷ ἀγὼν, οὗτός ἐστιν ὁ σταυρὸς αὐτοῦ· ἐὰν οὖν ἄρῃ αὐτὸν, ἤγουν ἐὰν ὑπομείνῃ ἀνδρειοφρόνως, μακαρίζεται ὡς ὁ Ἰὼβ, καὶ καταντᾷ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραὰμ, ὡς ὁ Λάζαρος. Εἰς τοῦτον ἄμετρον θλίψιν προξενοῦσιν οἱ φθονεροί. Ὁ φθόνος οὖν πρόκειται αὐτῷ ὡς ἀγὼν, ὁ φθόνος τῶν φθονούντων αὐτὸν, ἐστὶν ὁ σταυρὸς αὐτοῦ. Ἐὰν οὖν ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἤγουν ἐὰν ὑπομείνῃ μεγαλοψύχως τὴν τῶν φθονερῶν βλάβην, μεγαλύνεται καὶ ὑπερυψοῦται, ὡς ὁ Δαβὶδ, ὁ μετὰ τοσαύτης καρτερότητος ὑπομείνας τὸν φθόνον τοῦ Σαοὺλ. Τὸν ἀλ-

λον δυναστεύει ὁ κατὰ τῆς εὐσεβείας διωγμός. Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ προκείμενος αὐτῷ ἀγών. Ἐὰν δὲ εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα παλαίσῃ μεγαλοψύχως, ὑψοῦται ἕως εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς ὁ ἁρματηλάτης Ἠλίας. Πολλοὶ βιάζονται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς κοιλιοδουλείας, ἵνα καταφρονήσωσι τῆς νηστείας τοὺς νόμους. Ἐὰν εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα πολεμήσωσιν ἀνδρείως, καὶ ἀναφανῶσι νικηφόροι κατὰ τοῦ δαίμονος τῆς γαστριμαργίας, στεφανοῦνται ὡς οἱ ἅγιοι Μακκαβαῖοι.

Ἀλλὰ ποῖός ἐστι, λέγεις, ὁ τρόπος δι' οὗ δυνάμεθα ἀγωνισθῆναι τὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα; Ἐδίδαξε τὸν τρόπον αὐτὸς ὁ θεόπνευστος Παῦλος. Αὐτὸς γράφων πρὸς τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας Ἑβραίους, οἵτινες τότε εὑρίσκοντο εἰς τὸ ἀγωνιστήριον τῶν φοβερῶν διωγμῶν, καὶ συμβουλεύων αὐτούς, ἵνα διαπερῶσι προθύμως τὸ προκείμενον αὐτοῖς ἀγωνιστικὸν στάδιον, ἐφανέρωσε καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ ἀγωνιστὴς προθυμοποιούμενος, τελειοῖ
Ἑβρ. 12. 1. 2. εὐτυχῶς τοῦ προκειμένου αὐτῷ ἀγῶνος τὸν δρόμον. Δι' ὑπομονῆς, εἶπε, τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν. Ἰδοὺ ὁ τρόπος. Ἔχε διαπαντὸς ἀνεῳγμένα τῆς ψυχῆς σου τὰ ὄμματα, καὶ βλέπε διαπαντὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· τοῦτο σε ἐνδυναμοῖ πρὸς φυγὴν πάσης ἁμαρτίας, καὶ πρὸς κατόρθωσιν πάσης ἀρετῆς.

Ἀληθῶς εὐπερίστατός ἐστιν ἡ ἁμαρτία, εἰσέρχεται εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν, προχωρεῖ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν, παρίσταται εἰς πᾶσαν περίστασιν· ὅπου ἂν στραφῇς καὶ ὅπου ἐνατενίσῃς, ἐκεῖ βλέπεις τῆς ἁμαρτίας τὰ σκάνδαλα καὶ τῶν ἀνομιῶν τὰς παγίδας· καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν ἡμῶν ἐμφωλεύει ἡ ἁμαρτία, καὶ εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν ἐμβαίνει. Ἡ σάρξ, ὁ κόσμος, ὁ σατανᾶς, εἰσὶ τρεῖς ἐχθροί, οἵτινες εἰς πάντα λογισμὸν ἡμῶν σπείρουσι τῆς ἁμαρτίας τὰ σπέρματα, καὶ μολύνουσι καὶ αὐτὰ τὰ θεάρεστα ἡμῶν ἔργα. Ἀληθῶς εὐπερίστατός ἐστιν ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' ὅταν εἰς πᾶσάν σου περίστασιν ἀφορᾷς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τότε ἡ εὐπερίστατος ἁμαρτία γίνεται ἀπερίστατος, ἢ παντελῶς ἀδύνατος καὶ ἀτελεσφόρητος. Ὅταν ἐγείρωνται κατὰ σοῦ τῆς σαρκὸς τὰ θανατηφόρα κύματα, τότε βλέπε αὐτὸν πανάμωμον ἐξ ἁγίας παρθένου ἀφθόρως σαρκωθέντα, καὶ μετὰ κατανύξεως κράζε, » Κύριε σῶσόν με. Αὐτὸς δὲ Ματθ. 14. 30.
ἀοράτως ἐκτείνει τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα, καὶ σώζει σε ἐκ τοῦ πειρασμοῦ τῆς σαρκός σου, καθὼς τὸν Πέτρον ἐκ τοῦ καταποντισμοῦ τῆς θαλάσσης. Ὅταν προσβάλλῃ εἰς τὸν νοῦν σου τῆς κοσμικῆς ματαιότητος ὁ καπνός, τότε βλέπε, πῶς ὁ Ἰησοῦς κατεφρόνησε πᾶσαν τοῦ κόσμου τὴν ματαιότητα, ἀναχωρήσας μόνος εἰς τὸ ὄρος, ὅταν ἐζήτησαν ἁρπάσαι αὐτὸν καὶ Ἰωάν. 6. 15.
ποιῆσαι βασιλέα. Ὅταν ὁ σατανᾶς ῥίπτῃ κατὰ σοῦ τῆς κοιλιοδουλείας, ἢ τῆς φιλοδοξίας, ἢ τῆς πλεονεξίας τὸ βέλος, τότε βλέπε, πῶς ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν ἔρημον καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ, καὶ εἰς τὸ ὑψη-
λὸν ὄρος συνέτριψε τοῦτο τὸ σατανικὸν
τρίστομον βέλος, ἔπειτα ὑπηρετήθη ὑπὸ
Ματθ. 4. 11. τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Ἐάν σε ταράττῃ
τῆς ἀνυποταξίας τὸ πνεῦμα, καὶ φεύγῃς
τὴν ὑπακοὴν, νομίζων σεαυτὸν τελειότερον
τῶν προεστώτων σου, βλέπε τὸν Ἰησοῦν.
Αὐτὸς θεὸς πανυπερτέλειος, καὶ ὅμως ὑπε-
Λουκ. 2. 51. τάσσετο εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τὸν Ἰωσὴφ
δηλαδὴ, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ μητέρα. Ἐάν σε
φυσᾷ τῆς ὑπερηφανείας ὁ ἄνεμος, βλέπε
εὐθὺς εἰς αὐτόν. Αὐτός ἐστιν ὁ ποιητὴς τοῦ
οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ δημιουργὸς πάν-
των τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ὁ δεσπότης
καὶ κύριος καὶ πλάστης σου, ὁ ὑπὸ πασῶν
τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων λατρευόμενος,
καὶ ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως δοξολογού-
μενος, ὁ παντοδύναμός ἐστι καὶ παντεξού-
σιος, ὁ θεὸς ὁ ἀληθινός ἐστιν. Αὐτὸς δὲ ἐ-
Φιλιπ. 2. 7. ταπείνωσεν ἑαυτὸν » μορφὴν δούλου λαβὼν,
καὶ ἄνθρωπος γενόμενος, οὐκ ἐπησχύνθη
Ἑβρ. 2. 11. 17. καλεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἀδελφοὺς αὐτοῦ,
καὶ ὁμοιωθῆναι αὐτοῖς κατὰ πάντα. Βλέ-
πε αὐτὸν βρέφος ἐν τῇ φάτνῃ τῶν ἀλόγων
κατακείμενον, μὴ ἔχοντα, ποῦ τὴν κεφαλὴν
κλῖναι, πεινῶντα μετὰ τὴν νηστείαν, κε-
κοπιακότα μετὰ τὴν ὁδοιπορίαν, λέντιον
ἐζωσμένον μετὰ τὸ δεῖπνον, ὡς δοῦλον νί-
πτοντα τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας. Ὅταν
συκοφαντῶσιν, ἢ ὑβρίζωσιν, ἢ κατὰ ἄλλον
τρόπον βλάπτωσί σε οἱ ἄνθρωποι, βλέπε
αὐτὸν συκοφαντούμενον ὑπὸ τῶν φθονούν-
των, προδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰούδα, συρόμε-
νον εἰς τὰ κριτήρια ὑπὸ τῶν παρανόμων,
ῥαπιζόμενον ὑπὸ τοῦ δούλου, κατακρινόμε-
νον ὑπὸ τῶν ἀδίκων κριτῶν, περιπαιζόμε-
νον καὶ ἐμπτυόμενον ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν,
σταυρούμενον ἐν μέσῳ δύω λῃστῶν, βλα-
σφημούμενον, καὶ χολὴν καὶ ὄξος ποτιζό-
μενον, νεκρούμενον καὶ τὴν πλευρὰν λογ-
χευόμενον. Παρατήρησον δὲ, ὅτι ταῦτα
πάσχων, » Ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος, Ἡσ. 53.
» ἄφωνος οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα, » καθὼς
περὶ αὐτοῦ προεφήτευσεν ὁ μέγας προφή-
της Ἡσαΐας. Ἐὰν δὲ τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν
σου ζητῇ κατοικῆσαι εἰς τὴν καρδίαν σου,
ἐνατένισον εὐθὺς εἰς τοῦ Γολγοθᾶ τὸ ὄρος,
καὶ βλέπε τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖ ἐν σταυρῷ κρε-
μάμενον, καὶ ἄκουσον αὐτὸν προσευχόμε-
νον ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν, καὶ λέ-
γοντα. « Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι, Λουκ. 23 34.
» τί ποιοῦσιν. » Εἰς πᾶν εἶδος τῆς εὐπερι-
στάτου ἁμαρτίας, ἐὰν ἀνοίγῃς τῆς δια-
νοίας σου τὰ ὄμματα, καὶ ἀφορᾷς εἰς τὸν
Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐ μόνον μακρὰν φεύ-
γεις ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ
καὶ τὸ φῶς τῶν θείων ἀρετῶν περιλάμπει
τὴν ψυχήν σου.

Πόσον φωτίζεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν, καὶ πόσον στηρίζεται ἐπὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, ὅταν ἐνατενίζοντες εἰς τὸν Ἰησοῦν, βλέπωμεν, ὅτι δι' ἀγάπην ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἐγένετο ἄνθρωπος, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν; πόσον ἀπαρτίζεται ὁ νοῦς ἡμῶν πρὸς τὴν τελειότητα τῆς ἐλεημοσύνης, ὅταν ἐνατενίζοντες εἰς αὐτὸν, βλέπωμεν τῆς ἐλεημοσύνης αὐτοῦ τὰ θαύματα, καὶ ἀκούωμεν

αὐτὸν παραγγέλλοντα εἰς τοὺς ἐλεηθέντας, ἵνα σιωπήσωσι τῆς εὐεργεσίας τὴν χάριν; πόσον θερμαίνεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἰς τῆς προσευχῆς τὸ ἔργον, ὅταν βλέπωμεν αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἐρήμους τόπους, καὶ εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν, καὶ εἰς τὴν Γεθσημανὴν προσευχόμενον; πόσον δὲ προθυμοποιούμεθα εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς νηστείας, ὅταν βλέπωμεν αὐτὸν νηστεύοντα ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα; πόσον ὠφελούμεθα, ὅταν ἐνατενίζοντες εἰς αὐτὸν, βλέπωμεν τὴν πρᾳότητα, τὴν ἀνεξικακίαν, τὴν ὑπομονὴν, τὴν μακροθυμίαν, πάσας τὰς λοιπὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, ὅσας ἔδειξεν εἰς πᾶσαν τὴν περίοδον τῆς παναγίας αὐτοῦ ζωῆς, ἐξόχως δὲ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κοσμοσωτηρίου πάθους;

Σημείωσαι δὲ τῆς ἀπείρου σοφίας τοῦ θεοῦ τὴν πανεύσπλαγχνον οἰκονομίαν· ἡ θεωρία τῆς θείας δόξης ἐστὶν ἡ μακαριότης καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν θείων ἀγαθῶν· ὅταν βλέπωσιν οἱ ἅγιοι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ μακαρίζονται, καὶ βασιλεύουσι, καὶ χορτάζονται τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν. » Χορτασθήσομαι ἐν τῷ » ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου. » Ψαλ. 16. 15. Ὠκονόμησε δὲ ὁ θεὸς, ἵνα ἡ ἐπὶ γῆς θεωρία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προξενῇ τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ θεωρίαν· διότι ἐὰν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου τότε τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἤγουν τῆς σωτηρίας τὸν δρόμον, ὅταν ἀφορῶμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ ἐπὶ γῆς θεωρία αὐτοῦ πρόξενος γίνεται τῆς ἐπουρανίου. Ἐὰν ἐπιβλέπῃς ὧδε εἰς τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, βλέπεις ἐκεῖ τὴν δόξαν τῆς θείας οὐσίας αὐτοῦ. Ἐὰν ἐπιβλέπῃς ὧδε ἐπὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ, βλέπεις ἐκεῖ τὴν δόξαν τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας τῆς θείας μεγαλωσύνης αὐτοῦ. Ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἐνατενίζετε ἐν ὅλῃ τῇ προσκαίρῳ ζωῇ ὑμῶν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα καταξιωθῆτε ἰδεῖν τὴν δόξαν τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗι

Τας δεκατέσσαρας ἐπιστολὰς τοῦ θεηγόρου Παύλου ὡς θείαν γραφὴν καὶ λόγον θεοῦ, ἰσότιμον τοῖς λόγοις τῶν ἁγίων εὐαγγελίων τιμᾷ καὶ σέβεται ἡ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐκκλησία· ἡ δὲ τούτων τάξις, ἡ ἐν τοῖς βιβλίοις ὁρωμένη, οὐκ ἔστι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ὁ θεῖος ἀπόστολος αὐτὰς συνέγραψε· διότι πρώτη μὲν ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη· δευτέρα δὲ, ἡ πρὸς αὐτοὺς δευτέρα· τρίτη, ἡ πρὸς Κορινθίους πρώτη· τετάρτη, ἡ πρὸς τοὺς αὐτοὺς δευτέρα· πέμπτη, ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη· ἕκτη, ἡ πρὸς Τίτον· ἑβδόμη, ἡ πρὸς Ῥωμαίους· ὀγδόη, ἡ πρὸς Γαλάτας· ἐννάτη, ἡ πρὸς Φιλιππησίους· δεκάτη, ἡ πρὸς Ἐφεσίους· ἑνδεκάτη, ἡ πρὸς Φιλήμονα· δωδεκάτη, ἡ πρὸς Κολοσσαεῖς· δεκάτη τρίτη, ἡ πρὸς Ἑβραίους· δεκάτη τετάρτη καὶ τελευταία, ἡ δευτέρα πρὸς Τιμόθεον. Οὐκ ἔϛι δὲ γνωστὸν, οὐδὲ τίνες εἰσὶν οἱ ἔκπαλαι ταύτας οὕτω διατάξαντες, οὐδὲ διὰ ποῖον λόγον ταύτας οὕτω διέταξαν, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βιβλίοις.

Ὅρ. Θεοδω. ριτ. προοίμ. ἐν τῇ πρὸς Ῥωμ. ἐπιϛ.

Ἡ δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴ, ἡ ὑπὸ τοῦ Παύλου πεμφθεῖσα πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Κορίνθου, πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὴν Ῥώμην, ἐτέθη πρώτη, ἢ διὰ τὴν ἀξίαν τῆς πόλεως ἥτις ἦν τότε ἡ βασιλεύουσα, ἢ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα. Τοῦτο δὲ πιθανώτερόν ἐστι· διότι αὐτὴ περιέχει τὴν τῆς χριϛιανικῆς πίστεως διδασκαλίαν, καὶ διὰ τοῦ φυσικοῦ καὶ διὰ τοῦ γραπτοῦ νόμου ἀποδεδειγμένην. Διὸ ἡ μὲν διὰ τοῦ φυσικοῦ νόμου ἀπόδειξις ὁδηγεῖ πρὸς τὴν πίστιν τοὺς ἐθνικούς· ἡ δὲ διὰ τοῦ γραπτοῦ, τοὺς Ἑβραίους· ἐκ τούτου δὲ δύναται ἐπιϛρέψαι παντὸς γένους ἄνθρωπον· ἡ αὐτὴ δὲ δηλοποιεῖ καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ θεὸς ἀπώσατο μὲν τὸ ἑβραϊκὸν γένος, ἀντεισήγαγε δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὰ ἔθνη· καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ καὶ μυστηριώδη διδάσκει ἡ ἐπιστολὴ, διεξοδικῆς καὶ βαθείας δεόμενα ἑρμηνείας· ἡμεῖς δὲ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναγνωσθεῖσαν σήμερον περικοπὴν σπουδάσωμεν διερμηνεῦσαι, τῷ τοῦ παναγάθου θεοῦ φωτιστικῷ ἐλέει θαρρήσαντες.

Ῥωμ. 2. 10. 11. Ἀδελφοί, δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ.

Ἕλληνας ὀνομάζει πάντας τοὺς ἐθνικοὺς, τοὺς μὴ ὄντας ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων. Λαλεῖ δὲ περὶ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, τῶν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διδάσκων, ὅτι πρὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος οὐ μόνον οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ τὸν δοθέντα αὐτοῖς νόμον φυλάττοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐθνικοὶ, ὅσοι δηλαδὴ διὰ τῆς ὁδηγίας τοῦ φυσικοῦ νόμου ἐποίουν τὰ καλὰ ἔργα, ἦσαν ἄξιοι δόξης καὶ τιμῆς καὶ εἰρήνης. Διότι « Οὐκ ἔστι, « λέγει, προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ, » τουτέστιν ὁ Θεὸς οὐδὲ εἰς γένος, οὐδὲ εἰς ἀξίαν, οὐδὲ εἰς ἄλλο τι κοσμικὸν πρᾶγμα ἐπιβλέπει, ἀλλὰ μόνην τὴν προαίρεσιν καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου παρατηρεῖ· καθότι εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστι πλάστης καὶ δημιουργὸς καὶ Θεὸς ἐπίσης πάντων τῶν ἀνθρώ-
Ῥωμ. 3. 29. 30. πων. « Ἢ Ἰουδαίων, λέγει ὁ αὐτὸς ἀπόσο-
» λος, ὁ Θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; » ναὶ καὶ ἐθνῶν. Ἐπείπερ εἷς ὁ Θεὸς, ὃς » δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ » ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. » Διὰ τί οὖν ταῦτα εἰπὼν, δίδωσι τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Ἰουδαῖον, λέγων· « Ἰουδαίῳ τε πρῶτον » καὶ Ἕλληνι; » Προλαβὸν εἶπε· « Θλῖψις « καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώ» που, τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰου» δαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος. » Προέταξε τὸν Ἰουδαῖον τοῦ Ἕλληνος εἰς τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς τιμωρίας, ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἰουδαῖος ὁ πταίστης καταφρονεῖ δύω νόμους, τὸν φυσικὸν καὶ τὸν γραπτόν· ὁ δὲ Ἕλλην μόνον τὸν φυσικὸν νόμον καταφρονεῖ, ὅταν ἁμαρτάνῃ. Διὰ τὸν αὐτὸν οὖν λόγον πρῶτον ὁ Ἰουδαῖος, ἔπειτα ὁ ἐθνικός ἐστιν ἄξιος δόξης καὶ τιμῆς καὶ εἰρήνης, ἐπειδὴ ὁ Ἰουδαῖος ὁ ἐνάρετος οὐ μόνον ὑπήκουσεν εἰς τὴν ὁδηγίαν τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦ νόμου τὰ προστάγματα, πιστεύσας, ὅτι τὰ λόγια τοῦ νόμου εἰσὶ λόγια
θεοῦ· « Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, Ῥωμ. 3. 1. 2.
» λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος, ἢ τίς ὠφέλεια τῆς » περιτομῆς; Πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. » Πρῶτον μὲν γὰρ ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Ἐπιβεβαιοῦσι δὲ τοῦτο τὸ νόημα τὰ ἀκόλουθα.

Ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, Ῥωμ. 2. 12.
ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται.

Ποῖοι ἁμαρτάνουσιν ἀνόμως; οἱ ἐθνικοὶ, οἵτινες οὐκ ἔλαβον τὸν διὰ Μωϋσέως δοθέντα νόμον, παραβαίνουσι δὲ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ποῖοι δὲ ἁμαρτάνουσιν ἐν νόμῳ; Οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες, κἂν ἔλαβον τὸν ῥηθέντα νόμον, παραβαίνουσιν ὅμως αὐτόν. Κατακρίνονται δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐθνικοὶ, οἱ τὸν νόμον παραβαίνοντες, πλὴν οἱ μὲν

Χρυ. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. Ἰωάν. 5. 45. Ἰουδαῖοι αὐστηρότερα, ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐλέγχει καὶ κατακρίνει τὰς τούτων παραβάσεις. « Ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, εἶπεν » ὁ Κύριος, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε· » οἱ δὲ ἐθνικοὶ ἡμερώτερα, ἐπειδὴ οὐκ ἔχουσι τὸν νόμον κατηγοροῦντα καὶ κατακρίνοντα αὐτούς. Σημείωσαι δὲ, ὅτι κἂν τὸ, Ἀπολοῦνται, τὸ περὶ τῶν ἐθνικῶν εἰρημένον, βαρύτερον φαίνεται τοῦ, Κριθήσονται, τοῦ περὶ τῶν Ἰουδαίων ῥηθέντος, οὐκ ἔστιν ὅμως βαρύτερον· διότι τὸ, Κριθήσονται, σημαίνει τὸ, καταδικασθήσονται. Ἐπειδὴ δὲ ἀπορία προκύπτει περὶ τοῦ, πῶς οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ τὸν νόμον λαβόντες, παραβάται τούτου γινόμενοι, οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελοῦνται, ἀλλὰ καὶ περισσότερον καταδικάζονται· ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ, πῶς οἱ ἐθνικοὶ, οἱ τὸν νόμον μὴ ἀκούσαντες ἀπολοῦνται διὰ τὴν παράβασιν τοῦ νόμου· λύει ταύτας τὰς δύω ἀπορίας ὁ θεόπνευστος τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος, λέγων·

Ῥωμ. 2. 13. (Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται.

Ἰδοὺ πῶς λύει τὴν πρώτην ἀπορίαν· οἱ Ἰουδαῖοι ἐκαυχῶντο, ὡς λαβόντες τὸν θεῖον νόμον, ἔπειτα παραβαίνοντες αὐτὸν κατεφρόνουν τὸν νομοδότην. « Ὃς ἐν νόμῳ
Ῥωμ. 2. 23. » καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις; » Οὕτως ἐξήλεγχεν αὐτοὺς ὁ Παῦλος. Εἰπὼν οὖν· « Ὅσοι
Ῥωμ. 2. 12 » νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται, » δηλοποιεῖ διὰ ποῖον λόγον μέλλουσι κατακριθῆναι οἱ λαβόντες τὸν νόμον καὶ μὴ φυλάττοντες αὐτόν· διότι οὐχὶ οἱ ἀκούοντες, λέγει, τὸν νόμον, καὶ παραβαίνοντες αὐτὸν, ἀλλ' οἱ ἀκούοντες καὶ φυλάττοντες ὅσα ὁ νόμος παραγγέλλει, ἐκεῖνοί εἰσι δίκαιοι καὶ ἅγιοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· ἀληθῶς δὲ, ὅταν ὁ θεὸς ἔδωκε τὸν νόμον, παρήγγειλε φανερὰ, ἵνα φυλάττωμεν αὐτόν. « Πάντα, εἶπεν, Ἐξ. 23. 13.
» ὅσα εἴρηκα πρὸς ὑμᾶς, φυλάξασθε· Καὶ » φυλάξασθε τὰ προστάγματά μου, καὶ » ποιήσετε αὐτά. Ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων Λευτ. 4. 2
» ὑμᾶς. Φυλάσσεσθε τὰς ἐντολὰς Κυρίου Δευτ. 27. & 28.
» τοῦ θεοῦ ὑμῶν. » Καὶ τιμωρίας δὲ καὶ κατάρας ὥρισεν ὁ θεὸς κατὰ τῶν παραβαινόντων τὸν νόμον αὐτοῦ φρικτάς τε καὶ φοβεράς. Διὰ τοῦτο οὖν ὅσοι ἀκούοντες τὸν νόμον, παραβαίνουσιν αὐτὸν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου κατακρίνονται καὶ καταδικάζονται. Ἄκουσον δὲ καὶ τῆς δευτέρας ἀπορίας τὴν λύσιν.

Ὅταν γὰρ ἔθνη, τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος. Ῥωμ. 2. 14.

Ὅταν οἱ ἐθνικοὶ, λέγει, οἱ μὴ ἔχοντες τὸν νόμον τοῦ θεοῦ τὸν γραπτὸν, ὑπὸ τῆς φύσεως ὁδηγούμενοι, ποιῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου παραγγελλόμενα· φανερόν ἐστιν, ὅτι οὗτοι, ἤγουν αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ, μὴ ἔχοντες τὸν θεῖον νόμον, νομοθετοῦσιν ἑαυτούς· ταῦτα δὲ διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι εἰς τὴν

ἀνθρώπινον φύσιν ἐστὶν ἐμπεφυτευμένος νόμος, ὅστις ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν φυλακὴν τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ· οὗτος δέ ἐστιν ὁ λεγόμενος φυσικὸς νόμος· διὰ τῆς ὁδηγίας δὲ τούτου τοῦ φυσικοῦ νόμου ὁ Ἄβελ, ὁ Ἐνὼχ, ὁ Νῶε, ὁ Μελχισεδὲκ, ὁ Ἀβραὰμ, καὶ πάντες οἱ πρὸ νόμου δίκαιοι, ἐφύλαξαν τὰ διδασκόμενα ὑπὸ τοῦ γραπτοῦ νόμου· αὐτοὶ μὴ ἔχοντες νόμον γραπτὸν, ἐγένοντο νόμος ἑαυτοῖς· αὐτοὶ ἐνομοθέτουν ἑαυτοὺς, διὰ τοῦ φωτὸς τῆς φύσεως ὁδηγούμενοι· βλέπε δὲ, πῶς ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας λύεται οὐ μόνον ἡ δευτέρα, ἀλλὰ καὶ ἡ πρώτη ἀπορία. Ὁ ἐθνικὸς ἔχει μίαν μόνην λαμπάδα φωτίζουσαν αὐτὸν, μόνον δηλαδὴ τὸν νόμον τὸν φυσικόν, ὁ Ἰουδαῖος ἔχει δύω, τὸν νόμον τὸν φυσικὸν, καὶ τὸν νόμον τὸν γραπτόν· διὰ τοῦτο, ὅταν μὲν ἁμαρτάνῃ ὁ ἐθνικὸς, ἀπολεῖται. ἐπειδὴ ἀθετεῖ τὸν νόμον τὸν φυσικὸν, τὸν ὁδηγοῦντα αὐτὸν πρὸς τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ· ὅταν δὲ ἁμαρτάνῃ ὁ Ἰουδαῖος, καταδικάζεται βαρύτερα τοῦ ἐθνικοῦ· ἐπειδὴ καταφρονεῖ δύω νόμους, τὸν φυσικὸν καὶ τὸν γραπτόν· διὰ τῶν ἑξῆς δὲ λόγων ἐπιβεβαιῶν ὁ θεῖος ἀπόστολος τὰ αὐτὰ, διδάσκει καὶ τὸ, πῶς ἐνεργεῖ ἐν ἡμῖν ὁ φυσικὸς νόμος.

Ρωμ. 2. 15. Οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων.)

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ μὴ λαβόντες τὸν νόμον, δεικνύουσιν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ νόμου ἐστὶ γεγραμμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Ποῖον δὲ ἐστι τοῦ νόμου τὸ ἔργον; Ἡ φυγὴ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ κατόρθωσις τῆς ἀρετῆς. Πῶς δὲ δεικνύουσιν, ὅτι τοῦτο τὸ ἔργον ἐστὶ γεγραμμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν; διὰ τῶν πραγμάτων· διότι νόμον μὴ λαβόντες, μηδὲ ἀκούσαντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, φυλάττουσιν αὐτάς. Ἀλλὰ πόθεν ὁδηγοῦνται πρὸς τὴν τούτων φυλακήν; Ἐκ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς λογικῆς δυνάμεως· ἡ συνείδησις μετὰ τῆς λογικῆς δυνάμεως μαρτυρεῖ, ποῖόν ἐστι τὸ καλὸν καὶ ποῖον τὸ κακόν. « Συμμαρτυρούσης τῆς » συνειδήσεως. » Ἡ λογικὴ δύναμις, ἤγουν οἱ λογισμοὶ τοῦ νοὸς κατηγοροῦσιν ἀλλήλους, ἢ καὶ ἀπολογοῦνται μεταξὺ ἀλλήλων ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας· οἱ λογισμοὶ τῆς ἀρετῆς κατηγοροῦσι τοὺς λογισμοὺς τῆς ἁμαρτίας, ἢ καὶ ἀπολογοῦνται πρὸς αὐτοὺς, ὑπερμαχοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς· οἱ δὲ λογισμοὶ τῆς ἁμαρτίας κατηγοροῦσι τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀρετῆς, ἢ καὶ ἀπολογοῦνται, δικαιολογοῦντες τὴν ἁμαρτίαν. « Καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κα» τηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων. » Δι᾽ αὐτῶν δὲ τῶν δύω δυνάμεων, τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ λογικοῦ, ἐνεργεῖ ἐν ἡμῖν ὁ φυσικὸς νόμος, ὁ ὑπὸ θεοῦ φυτευθεὶς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ, « Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Ρωμ. 2. 13.
» νόμου, « ἕως τοῦ, « Ἢ καὶ ἀπολογου» μένων, » παρενθετικῶς ἐκλαμβάνονται,

ὡς ἐν πολλαῖς τῆς νέας διαθήκης ἐκδόσεσιν ἐσημειώθη. Τὰ δὲ ἑξῆς ἀναφέρονται ἀμέσως
Ρωμ. 2. 10. εἰς τό. « Διὰ νόμου κριθήσονται. »

Ρωμ. 2. 16. Ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

« Ὅσοι γὰρ, εἶπεν ἀνωτέρω, ἀνόμως » ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ » ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθή» σονται. » Πότε δὲ ταῦτα ἔσται, ἐφανέρωσε, εἰπών· « Ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς » τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων. » Διὰ τί δὲ εἶπε τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων; ἆρά γε μόνα τὰ κρυπτὰ ἔργα κρίνει ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; Οὐχί· ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ ἀπόστολος, ἵνα μὴ νομίσωμεν, ὅτι μόνα τὰ φανερὰ κρίνει ὁ θεὸς, ἀλλὰ πιστεύσαντες,
Ἱερ. 11. 20. ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ « Δοκιμάζων νεφρούς καὶ » καρδίας, καὶ κρίνων οὐ μόνον τὰ φανερὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀπόκρυφα ἔργα, καὶ αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς ἐννοίας τῶν ἀνθρώπων, ἀπέχωμεν οὐ μόνον ἀπὸ τῶν φανερῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐν ἀποκρύφῳ δι' ἔργων, ἢ διὰ λόγων, ἢ διὰ λογισμῶν γινομένων. Ποῖον δὲ λέγει, εὐαγγέλιόν μου; αὐτὸς εὐαγγέλιον οὐ συνέγραψε, καθὼς οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταί. Εὐαγγέλιόν μου ὠνόμασε τοῦ εὐαγγελίου τὸν λόγον, τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενον οὐ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον, γράψας πρὸς αὐτόν· « Μνημόνευε 2. Τιμ. 2. 8.
» Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, » ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέ» λιόν μου. » Τὸ αὐτὸ δὲ εὐαγγελικὸν κή- 1. Κορ. 9. 12.
ρυγμα ὠνόμασε καὶ « Εὐαγγέλιον τοῦ 2. Κορ. 4. 4. Ἐφ. 1. 13.
» Χριστοῦ, καὶ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ » Χριστοῦ, καὶ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας,
» καὶ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. » Εἶπε δὲ, ὅτι 1. Θεσ. 2. 2.
» διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ κρίνει ὁ θεὸς τὰ
» κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ Ἰωάν. 5. 22.
» κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν » δέδωκε τῷ υἱῷ. »

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗ.

Ὢ πόσον στηρίζουσι μὲν τοὺς ἐναρέτους εἰς τὴν ἀρετὴν, ποιοῦσι δὲ ἀναπολογήτους τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τῆς ἐπιστολῆς τοῦ θεοπνεύστου ἀποστόλου Παύλου. Ἄνθρωποι, ὅσοι ἀγαπᾶτε τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ὅσοι ἔχετε φρόνησιν εἰς τὸν νοῦν, ταπείνωσιν καὶ πρᾳότητα εἰς τὴν καρδίαν, σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν εἰς πάντα τοῦ σώματος τὰ μέλη· εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην εἰς πάντα τὰ ὑμέτερα ἔργα· ὅσοι ἐλεεῖτε τοὺς πτωχοὺς, φιλοξενεῖτε τοὺς ξένους, ἐπισκέπτεσθε τοὺς ἀσθενεῖς· ὅσοι νηστεύετε καὶ προσεύχεσθε καὶ ἀγρυπνεῖτε· ἄνθρωποι, ὅσοι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ φυλάττετε τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς αἱ μέλισσαι μετὰ πάσης ἐπιμελείας συνάγετε τὸ γλυκύτατον τῶν ἀρετῶν μέλι· ἀκούσατε ποῖά εἰσι τῶν κόπων ὑμῶν τὰ ἀνταποδόματα, δόξα εἰσὶ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη· περὶ τούτου μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω. Σκύθης ὑπάρχεις τὸ γένος, Ἄραψ, Αἰγύπτιος, Ἰνδὸς, Ἰουδαῖος, Ἕλλην, εἴτε εὐτυχεῖ τὸ γένος σου, εἴτε δυστυχεῖ· εἴτε βασιλεύει ἐπὶ γῆς, εἴτε εὑρίσκεται ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς αἰχμαλωσίας, μὴ διστάζῃς ὅλως. Πλούσιος ὑπάρχεις ἢ πένης, δεσπότης ἢ δοῦλος, ἐλεύθερος ἢ αἰχμάλωτος, βασιλεὺς ἢ ὑπήκοος, ὁποίου ἂν ὑπάρχῃς γένους, καταστάσεως, τάξεως, ὅταν ἐργάζεσαι τὰ ἀγαθὰ ἔργα, δόξαν ἔχεις καὶ τιμὴν καὶ εἰρήνην.

» Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐρ- Ρωμ. 2. 10
» γαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶ-
» τον καὶ Ἕλληνι. » Ἐπειδὴ ὁ θεὸς οὐκ ἔστι προσωπολήπτης, εἰς τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐπιβλέπει, παρατηρεῖ δὲ μόνα τὰ ἔργα σου.
» Οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Αὐτ. 11.
» θεῷ. »

Δόξα, λέγει, ἄλλη δὲ ἡ δόξα τῆς ἀρετῆς, καὶ ἄλλη ἡ δόξα τοῦ κόσμου· ἡ δόξα τῆς ἀρετῆς ἐστὶν ἀμάραντος καὶ ἀμετάβλητος, ἡ δόξα τοῦ κόσμου εὔκολα μαραίνεται καὶ μεταβάλλεται. Ὁ ἔχων τῆς ἀρετῆς τὸν θησαυρὸν, ἐστὶ πάντοτε ἔνδοξος· ὁ ἔχων τοῦ κόσμου τὰ ἀγαθὰ, σήμερον ἔνδοξος, αὔριον ἄδοξος· ἡ δόξα τῆς ἀρετῆς ἐστὶν ἀθάνατος καὶ αἰώνιος, ἡ δόξα τοῦ κόσμου ἐστὶ θνητὴ καὶ πρόσκαιρος. Ἀπο-

Σειρ. 44. 33. θνήσκουσι μὲν ὡς ἄνθρωποι καὶ οἱ φοροῦντες τῆς ἀρετῆς τὸν στέφανον, ἀλλ' ἡ δόξα αὐτῶν οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλὰ ζῇ, καὶ διαμένει εἰς αἰῶνα αἰῶνος. »Καὶ ἡ δόξα αὐτῶν οὐκ ἐξαληφθήσεται.» Ἀποθνήσκουσι καὶ οἱ πλουτοῦντες τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, ἀπο-
Ἡσ. 40. 6. 8. θνήσκει δὲ καὶ ἡ δόξα αὐτῶν. »Πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν. Ἡ
Ματ. 5. 16. δόξα τῆς ἀρετῆς ἐστὶ φῶς, ὃ φωτίζει τὸν νοῦν καὶ ὠφελεῖ τὴν ψυχήν. »Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἡ δόξα τῆς κοσμικῆς εὐτυχίας ἐστὶ σκότος, σκοτίζον τὸν νοῦν καὶ
1. Ἰωάν. 5. 19. βλάπτον τὴν ψυχήν. »Ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται· ὅσον οὖν διαφέρει τὸ φῶς τοῦ σκότους, καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς βλάβης, καὶ τὸ αἰώνιον τοῦ προσκαίρου, τόσον διαφέρει τῆς ἀρετῆς ἡ δόξα τῆς τοῦ κόσμου ματαίας δόξης.

Ρωμ. 2. 10. »Δόξα καὶ τιμή.» Ἡ τιμὴ τῆς ἀρετῆς ἐστιν ἡ ἀληθινὴ τιμή· τὸν πλούσιον τὸν φιλάργυρον καὶ ἀμετάδοτον οὐ τιμᾷς, ἀλλὰ περιφρονεῖς. Ἐὰν δὲ ἐλπίσῃς τι παρ' αὐτοῦ, κολακεύεις, ἀλλ' οὐ τιμᾷς αὐτόν· τὰ χείλη σου πλέκουσιν αὐτῷ ἐπαίνους, ἀλλ' ἡ καρδία σου ἐξερεύγεται κατ' αὐτοῦ ὕβρεις· τὸν ἄρχοντα, ἢ τὸν ἀξιωματικόν, τὸν ὑπερήφανον καὶ ἀκατάδεκτον, τὸν ἀδικητὴν καὶ δυνάστην, οὐ τιμᾷς, ἀλλὰ φρίττεις καὶ τρέμεις ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· κλίνεις τὴν κεφαλὴν καὶ προσκυνεῖς αὐτὸν ἕως ἐδάφους τῆς γῆς, πλὴν οὐκ ἐξ εὐλαβείας προτρεπόμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς δειλίας ἀναγκαζόμενος· τὸ σῶμά σου προσκυνεῖ καὶ δεικνύει πρὸς αὐτὸν σέβας, ἀλλὰ τὸ πνεῦμά σου παροργίζεται, καὶ λέ-
γει μετὰ τοῦ προφήτου· »Πρόσθες αὐτοῖς Ἡσ. 26. 15.
»κακὰ Κύριε, πρόσθες κακὰ τοῖς ἐνδόξοις »τῆς γῆς.» Τοιουτοτρόπως τιμῶμεν τοὺς ἐνδόξους τῆς γῆς, τοὺς ἐξερημένους τῆς ἀρετῆς· τὸν δὲ ἄνθρωπον, ὁποίας ἂν εἴη τάξεως καὶ καταστάσεως, ἐν ᾧ βλέπεις τῆς ἀρετῆς τὴν λαμπρότητα, ἐπαινεῖ τὸ στόμα σου καὶ τιμᾷ ἡ καρδία σου, προσκυνεῖ τὸ σῶμά σου καὶ σέβεται τὸ πνεῦμά σου, μόνη τῆς ψυχῆς σου ἡ εὐλάβεια κλίνει ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν κεφαλήν σου· τόσον οὖν ὑπερτέρα ἐστὶν ἡ τιμή, ἡ προσφερομένη πρὸς τοὺς ἐναρέτους τῆς τιμῆς, τῆς προσφερομένης πρὸς τοὺς ἐνδόξους τῆς γῆς, ὅσον ἡ τιμὴ ἡ ὑποκριτικὴ τῆς τιμῆς τῆς ἀληθινῆς, καὶ ὅσον ὑπερτέρα ἐστὶν ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος.

»Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη.» Δύω εἰσὶ Ρωμ. 2. 10.
τῆς εἰρήνης τὰ ἤδη· εἰρήνη ἐσωτερική, καὶ εἰρήνη ἐξωτερική· ὅταν νεκρωθῶσιν αἱ ἐπιθυμίαι τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ παύσῃ τῆς συνειδήσεως ὁ ἔλεγχος, τότε
εἰρηνεύομεν »Ἐν ἑαυτοῖς, κατὰ τὴν πα- 1. Θεσ. 5. 13.
ραγγελίαν τοῦ Παύλου, τουτέστι τότε ἔρ-
χεται ἐν ἡμῖν ἡ εἰρήνη ἡ ἐσωτερική. Ὅταν Ματθ. 19. 19.
δὲ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον καθὼς καὶ ἑαυ-
τούς, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, τότε Ρωμ. 12. 18.
ὅσον τὸ ἐξ ἡμῶν, εἰρηνεύομεν μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς διδάσκει ὁ Παῦλος,

ἤγουν ἔχομεν τὴν εἰρήνην τὴν ἐξωτερικήν. Ταῦτα τὰ δύω ἤδη τῆς εἰρήνης μετέδωκεν ὁ θεάνθρωπος τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς δισσεύσας τῆς εἰρήνης τὴν δόσιν, καὶ εἰ-
Ἰωάν. 14. 27. πών· » Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Διὰ τοῦτο ὅταν εἰρηνεύωμεν καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, τότε ἔχωμεν τὴν ἀληθινὴν καὶ τελείαν εἰρήνην.

Ὁ κόσμος ἁρπάζει καὶ τὴν ἐσωτερικὴν, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην· αὐτὸς ἐξάπτει τὰς σωματικὰς ἐπιθυμίας, τὴν ἔφεσιν τῆς πλεονεξίας, τοὺς ἔρωτας τῆς ἀσελγείας, τὸν πόθον τῆς ματαιοδοξίας· ποίαν δὲ ἡσυχίαν ἔχει ὁ πλεονέκτης; αὐτὸς ἄνω καὶ κάτω φέρεται ἀκαταπαύστως ἵνα πλουτήσῃ· κἂν δὲ ὑπερπλουτήσῃ, οὐδέποτε χορτάζεται, οὐδὲ ἡσυχάζει· ἀλλ' ὡς ὁ ὑδρωπικὸς, ὅστις ὅσον περισσότερον πίνει, τόσον περισσότερον διψᾷ, οὕτως αὐτὸς, ὅσον περισσότερον θησαυρίζει, τόσον περισσότερον ἐπιθυμεῖ τοῦ πλούτου. Ποίαν εἰρήνην ἔχει ὁ ἀσελγὴς καὶ ἄσωτος, αἰσθανόμενος, ὅτι διαφθείρει οὐ μόνον τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ τὴν ὑγείαν καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα; Ποίαν εἰρήνην ἔχει ὁ ματαιόδοξος ζητῶν ἐπαίνους καὶ κολακείας, καὶ φιλονεικῶν ὑπὲρ τῶν πρωτείων καὶ τῆς πρωτοκαθεδρίας, καὶ σπουδάζων ὑπὲρ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῶν τίτλων; αἱ τοιαῦται δὲ ἐπιθυμίαι οὐ μόνον κυματίζουσι καὶ καταταράττουσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ καταποντίζουσιν αὐτὸν εἰς ἀδικίας, εἰς φθόνους, εἰς δόλους, εἰς ψεῦδος, εἰς ἐπιβουλὰς, εἰς μῖσος, εἰς τὸ πέλαγος τῶν φοβερῶν ἁμαρτημάτων· ἐκ τούτου ἡ συνείδησις γίνεται μάστιξ ὀδυνηρῶς μαστίζουσα, καὶ σκώληξ ἀκοίμητος καὶ αὐτὰ τὰ ὀστᾶ κατεσθίων, καὶ ἑπομένως ἀφαιρῶν καὶ αὐτὰ τὰ ἴχνη τῆς εἰρή-
νης. » Οὐκ ἔστιν εἰρήνη, ἔλεγεν ὁ προφή- Ψαλ. 37. 3.
» ταναξ, ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώ» που τῶν ἁμαρτιῶν μου. Οὐδεμίαν οὖν ἐσωτερικὴν εἰρήνην ἔχει ὁ φιλόκοσμος, ἐπειδὴ ταράττουσιν αὐτὸν διαπαντὸς αἱ κοσμικαὶ αὐτοῦ ἐπιθυμίαι, βασανίζουσιν αὐτὸν διαπαντὸς τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ οἱ σφοδρότατοι ἔλεγχοι. Ἀλλ' ἆρά γε ἔχει κἂν τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην; εἰρηνεύει ἆρά γε μετὰ τῶν ἀνθρώπων; ὢ πόσον μακρὰν ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη· ἔνθεν μὲν οἱ δυνάσται καὶ οἱ κλέπται ἐπιβουλεύοντες τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, φόβους προξενοῦσιν αὐτῷ καὶ δειλίαν· ἐκεῖθεν δὲ οἱ ἀντίζηλοι καὶ ἀντερασταὶ ἐμποδίζοντες τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀσελγειῶν αὐτοῦ, ῥίπτουσιν αὐτὸν εἰς ἀνυπερβάτους κινδύνους· ἀλλὰ καὶ οἱ φθονεροὶ καὶ οἱ ματαιόδοξοι, ἐπιβουλεύοντες ὅσα ἔχει, καὶ ἐμποδίζοντες ὅσα ἐλπίζει εἴτε πρωτεῖα, εἴτε ἀξιώματα, εἴτε προβιβασμοὺς, ταραχὴν καὶ ζάλην προξενοῦσιν αὐτῷ μεγάλην καὶ ἀνείκασον· αὐτὸς οὖν ἐστιν ὥσπερ τὸ πλοῖον τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης, ἐν ᾧ ἔσωθεν μὲν μάχονται οἱ ἀσύμφωνοι ναῦται, ἔξωθεν δὲ βιάζουσιν αὐτὸ οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα σφοδρὰ κύματα· ἢ ὡς πόλις

ἔσωθεν μὲν ὑπὸ τῆς ἀκαταστασίας τῶν πολιτῶν θορυβουμένη, ἔξωθεν δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καταπολεμουμένη.

Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, μὴ πλανώμεθα· μόνος ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης· διότι ὅπου ἀρετὴ, ἐκεῖ νεκροῦνται τῆς σαρκὸς αἱ ἐπιθυμίαι, ἐκεῖ παύει τῆς συνειδήσεως ὁ ἔ εγχος. Ὅπου ἀρετὴ, ἐκεῖ ἡ ἀγάπη. Ὅπου δὲ ἡ ἀγάπη, ἐκεῖθεν φεύγει ὁ φθόνος, ἡ συκοφαντία, ἡ ἀδικία καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα, ὅσα καθ' ἡμᾶν ἐξεγείρουσι τὸν πόλεμον τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο οἱ τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενοι εἰρηνεύουσιν ἐσωτερικῶς, εἰρηνεύουσι καὶ ἐξωτερικῶς. Ὅθεν αὐτοὶ αἰσθάνονται τῆς μακαρίας εἰρήνης τὴν μελίρρυτον γλυκύτητα, καὶ τὴν τερπνότητα αὐτῆς τὴν ἐπουράνιον. Τὰ δὲ τῶν κακοτρόπων σκάνδαλα, καὶ αἱ ἐπιβουλαὶ, καὶ οἱ διωγμοὶ, οὐκ ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην. Διότι αὐτὴ κατοικεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ οὐδέποτε ἀπ' αὐτῶν χωρίζεται. Ἀπόδειξις τούτου ἡ χαρὰ τοῦ Παύλου ἐν αὐτῷ τῷ
Κολ. 1. 24. καιρῷ, καθ' ὃν ἔξωθεν ἔπασχε. Διότι, »Νῦν χαίρω, ἔλεγεν, ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ » ὑμῶν.

Ῥωμ. 2. 10. Δόξα οὖν καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη οὐχὶ τοῖς πλουσίοις, οὐχὶ τοῖς ἡδυπαθέσιν, οὐχὶ τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς, ἀλλὰ παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν· κἂν πλούσιος κἂν πένης, κἂν ἔνδοξος καὶ περίβλεπτος, κἂν ἄδοξος καὶ ἀφανὴς, κἂν ὁποίου γένους καὶ τάξεως καὶ καταστάσεως ὑπάρχῃ ὁ ἄνθρωπος, δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη εἰς αὐτὸν, ὅταν ἐργάζηται τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα· ταῦτα τὰ ἀνταποδόματα ὑπόσχεται ὁ Παῦλος, μᾶλλον δὲ τὸ πανάγιον πνεῦμα διὰ στόματος τοῦ Παύλου εἰς τοὺς ποιοῦντας τὰ καλὰ ἔργα, ἀνταποδόματα μεγάλα, ἀνταποδόματα συστατικὰ τῆς ἀληθινῆς τῶν ἀνθρώπων εὐτυχίας, ἀνταποδόματα αἰώνια. Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη εἰς τοὺς ἐναρέτους ὧδε εἰς τὴν γῆν, δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη εἰς τὸν οὐρανόν· ἔνδοξος ὁ ἐνάρετος παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἔνδοξος καὶ παρὰ τῷ θεῷ· τίμιος ἐπὶ γῆς, τίμιος καὶ ἐν οὐρανῷ· εἰρηνικὸς, ἐν ὅσῳ ζῇ, εἰρηνικὸς καὶ μετὰ θάνατον, ὡς ἀπολαμβάνων τῆς εἰρήνης τοῦ θεοῦ, ἥτις οὐκ Ἡσ. 9. 7.
ἔχει ὅριον.

Διὰ τοιούτων οὖν θείων καὶ σωτηριωδῶν λόγων ἐστήριξεν ὁ θεόφρων Παῦλος τὰς καρδίας τῶν ἐργαζομένων τὰ ἀγαθὰ ἔργα· ἀκούσατε δὲ, τί ἀπεφάσισε περὶ τῶν ποιούντων τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ καὶ ἄνομα.
» Θλίψις, εἶπε, καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν Ῥωμ. 2. 9.
» ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου » τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλ» ληνος. Ἐπειδὴ δὲ ἐγίνωσκεν ὅτι πολλοὶ πλανῶσιν ἑαυτοὺς, προβάλλοντες τὴν δυσκολίαν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ θείου νόμου, καὶ λέγοντες, ὅτι ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐναντίος εἰς τὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀντιπροβάλλει εἰς αὐτοὺς τῶν ἐθνῶν τὸ παράδειγμα, ἵνα καταστήσῃ αὐτοὺς ἀναπολογήτους. Ὅταν βλέπῃς, λέγει, ὅτι οἱ ἐ- Αὐτ. 14.
θνικοὶ, οἱ μηδὲ λαβόντες, μηδὲ ἔχοντες τὸν

νόμον τοῦ θεοῦ, φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς
τοῦ θείου νόμου, οὐδὲν ἄλλο συμπεραίνεις,
εἰμὴ ὅτι ἡ ἀνθρώπινος φύσις ἔχει ἐν ἑαυτῇ
νόμον φυσικόν, ὅστις ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον
νομοθέτην ἑαυτοῦ, ὁδηγῶν αὐτὸν πρὸς τὴν
ἐκπλήρωσιν τῆς τοῦ θεοῦ νομοθεσίας. »Ὅ-
Αὐτ. 14. » ταν, γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει
» τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ
» ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος.

Βλέπε δὲ ταύτης τῆς ἀληθείας τὴν
ἀπόδειξιν· πόθεν ἔμαθεν ὁ Ἄβελ, ὅτι πρέ-
πον καὶ δίκαιόν ἐστιν ἵνα προσφέρωμεν τῷ
Θεῷ τὰ ἐκλεκτώτερα τῶν πραγμάτων
ἡμῶν, διὸ καὶ ἐθυσίασεν » Ἀπὸ τῶν πρω-
Γεν. 4. 4. » τοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ
» τῶν στεάτων αὐτῶν; Πόθεν ὑπώπτευ-
σεν ὁ Κάϊν, ὅτι ὁ φόνος ἐστὶν ἁμαρτία
παροργίζουσα τὸν θεόν, ὅθεν ἔκρυπτε τὸν
φόνον, ἀποκρινόμενος πρὸς τὸν θεὸν καὶ
Αὐτ. 9. λέγων· » Μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἰμὶ
» ἐγώ; Πόθεν ἐγνώρισεν ὁ Ἐνὼχ τὰ ἀρε-
Γεν. 5. 24. στὰ εἰς τὸν θεόν, καὶ ἐγένετο εὐάρεστος
αὐτῷ; πόθεν ἐδιδάχθη ὁ Νῶε τὴν δικαιο-
σύνην καὶ τὴν τελειότητα, τῆς τότε γε-
Γεν. 6, 9 νεᾶς τῶν ἀνθρώπων. » Ὅθεν ἐγένετο ἄν-
» θρωπος δίκαιος, τέλειος ἐν τῇ γενεᾷ αὐ-
» τοῦ, καὶ εὐηρέστησε τῷ θεῷ; Πόθεν
ἐνόησεν ὁ Ἀβραάμ, ὅτι χρεωστοῦμεν εἰς
τὸν θεὸν τελείαν ὑπακοήν, καὶ ἀγάπην
περισσοτέραν καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὰ τέ-
κνα ἡμῶν ἀγάπης, ὅθεν, ἵνα ὑπακούσῃ εἰς
Γεν. 22. 10. τὸν Θεόν, » Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
Πράξ. 10. » λαβεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν υἱὸν
2. 30. » αὐτοῦ; Ποῖος νόμος ὡδήγησε τὸν ἐθνικὸν
Κορνήλιον τὸν ἑκατοντάρχην τὴν εὐσέβειαν,
καὶ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν νηστείαν,
καὶ τὴν προσευχήν, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην;
Ποῖος νόμος ἐδίδαξε τὰ βάρβαρα ἔθνη, ἵνα
παιδεύωσι τοὺς φονεῖς, τοὺς λῃστάς, τοὺς
κλέπτας, τοὺς μοιχούς, τοὺς ἀδικητάς;
ποῖος ἄλλος νόμος, εἰμὴ ὁ νόμος ὁ φυσικός;
» Ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ
νόμου ποιεῖ.

Ἀλλ' ἀκούομεν, λέγεις, τὸν αὐτὸν
Παῦλον λέγοντα. » Βλέπω δὲ ἕτερον νό- Ρωμ. 7. 23.
» μον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον
» τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτί-
» ζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι
» ἐν τοῖς μέλεσί μου. » Ἰδοὺ οὖν κατὰ τὴν
διδασκαλίαν τοῦ Παύλου δύω νόμοι ἐν
τῷ ἀνθρώπῳ ἀντιπολεμούμενοι, ὁ νόμος
τῆς σαρκός, καὶ ὁ νόμος τοῦ νοός· τίς οὖν
τούτων τῶν δύω νόμων ἐστὶν ὁ νόμος ὁ
φυσικός, ὁ νόμος τοῦ νοός, ἢ ὁ νόμος τῆς
σαρκός, ὁ νόμος τῆς σαρκός ἐστὶν ὁ νό-
μος τῆς ἁμαρτίας· αὐτὸς δὲ οὐκ ἐφυτεύ-
θη ὑπὸ θεοῦ εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν,
ἀλλὰ φθόνῳ τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν εἰς τὰ
μέλη τῆς σαρκὸς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
προπάτορος· διὸ ὁ νόμος ὁ σαρκικὸς οὐκ
ἔστιν ὁ νόμος ὁ φυσικὸς τοῦ ἀνθρώπου,
ἀλλ' ἐστὶ νόμος ἐπείσακτος καὶ παρὰ φύ-
σιν, καθὼς καὶ ἡ ἀσθένεια ἐν τῷ σώματι
οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐπεισέρχεται
εἰς τὴν φύσιν διά τινος ἀταξίας· νόμος δὲ
φυσικὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ὁ νόμος τοῦ
νοός· αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐνέθηκεν ὁ θεὸς εἰς
τὸν ἄνθρωπον, ἐμφυσήσας »Εἰς τὸ πρόσω- Γεν. 2. 7.

πον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ καταςήσας αὐτὸν λογικὸν καὶ συλλογιςικὸν καὶ διακριτικόν. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ πρωτόπλαςος πρὶν τῆς παραβάσεως μηδένα ἄλλον νόμον ἔχων, εἰμὴ τὸν φυσικόν, μακρὰν ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰργάζετο τὴν ἀρετήν· μετὰ δὲ τὴν παράβασιν εἰσῆλθεν οὐ μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ὁ ἐπείσακτος καὶ παρὰ φύσιν νόμος τῆς ἁμαρτίας· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι οἱ δύω νόμοι διδάσκουσι τὰ ἐναντία, ὁ μὲν φυσικός, τὴν ἀρετήν, ὁ δὲ παρὰ φύσιν, τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦτο ἀντιςρατεύεται ὁ ἕτερος κατὰ τοῦ ἑτέρου, καθὼς ἡ ἀσθένεια κατὰ τῆς ὑγείας· εἰς ταύτην δὲ τὴν φοβερὰν μάχην, ἄλλοτε μὲν νικᾷ ὁ φυσικὸς νόμος τὸν παρὰ φύσιν, ἐκ δὲ τῆς νίκης ταύτης γεννᾶται ἡ ἀρετή, καθὼς νικᾷ πολλάκις τὴν ἀσθένειαν ἡ ὑγεία, ἐκ δὲ τῆς νίκης ἀκολουθεῖ ἡ ζωή· ἄλλοτε δὲ νικᾷ ὁ παρὰ φύσιν νόμος τὸν κατὰ φύσιν, ἐξ οὗ αἰχμαλωτίζεται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος, καθώς, ὅταν νικᾷ ἡ ἀσθένεια τὴν ὑγείαν, παραδίδοται εἰς τὸν θάνατον· ἀληθῶς δὲ αἰσθητή ἐστιν ἡ τοιαύτη ἀλληλομαχία· αἰσθάνομαι, ὅτι ἡ σάρξ μου ὀρέγεται τὴν ἁμαρτίαν, αἰσθάνομαι, ὅτι ἡ ψυχή μου θέλει τὴν ἀρετήν· ὁρμᾷ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἡ σάρξ, μή, λέγει μοι ὁ νοῦς μου, μὴ πράξῃς τῆς ἁμαρτίας τὸ ἔργον· συγχωρεῖ δὲ ὁ θεὸς τοῦτον τὸν πόλεμον, ἵνα στεφανώσῃ δικαίως τὸν νικητὴν τῆς ἁμαρτίας· νόμος οὖν φυσικὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ὁ νόμος τοῦ νοός· αὐτός ἐςιν ὁ διδάσκαλος τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ, αὐτός ἐστι τὸ κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἰσχυρὸν ὅπλον, αὐτὸς ὁ ἄγρυπνος φύλαξ τῶν θείων ἐντολῶν, αὐτός ἐςιν ὁ σωτήρ, ὅταν καταςαθῇ νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος.

Παρατηρῶ δὲ ἐγώ, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριςιανοὶ οὐδεμίαν ἔχομεν προφασιολογίαν ἢ οὐδὲν δικαιολόγημα, οὐδεμίαν ἀπολογίαν· ὁ νόμος τῆς φύσεως ὁδηγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὸ ἀγαθόν· βλέπομεν δέ, ὅτι πολλοὶ διὰ μόνης τῆς τούτου ὁδηγίας νικήσαντες τὸν νόμον τῆς σαρκός, ἔπραξαν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ εὐηρέστησαν τῷ θεῷ. Ὁ γραπτὸς νόμος τοῦ θεοῦ, ὁ ἐν Σινᾷ διὰ τοῦ Μωϋσέως δοθείς, διδάσκει ἡμᾶς λεπτομερῶς τῆς ἁμαρτίας τὴν φυγὴν καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν ἐργασίαν· βλέπομεν δέ, ὅτι διὰ τῆς βοηθείας τούτων τῶν δύω νόμων, ἤγουν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ, πάντες οἱ προφῆται καὶ οἱ ἐν νόμῳ δίκαιοι ἀπεςράφησαν τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα, καὶ κατώρθωσαν τῆς ἀρετῆς τὰ ἀνδραγαθήματα. Ἔχομεν δὲ ἡμεῖς καὶ τρίτον νόμον, τὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν δοθέντα, τὸν νόμον, λέγω, τὸν εὐαγγελικόν, ὅςις νομοθετεῖ τὴν τοῦ σαρκικοῦ νόμου ἀποςροφήν, καὶ τὴν μίμησιν τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἰδοὺ τί διδάσκει αὐτὸς
διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ. » Εἴτις θέλει Ματθ. 16. 24.
» ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, » καὶ ἀράτω τὸν ςαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκο» λουθείτω μοι. Βλέπομεν δὲ μυριάδας μυριάδων ἀνθρώπων πάσης καταςάσεως καὶ τάξεως, οἵτινες ὑπακούσαντες εἰς τοῦτον τὸν νόμον, ἐνέκρωσαν τῆς σαρκὸς τὰ πά-

θη, καὶ ἔφθασαν εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν τελειότητα, τὴν ἐνδεχομένην τοῖς ἀνθρώποις· πρὸς τούτοις δὲ πιςεύομεν, ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ συνεργήσασα καὶ εἰς τοὺς πρὸς νόμου, καὶ εἰς τοὺς ἐν νόμῳ, καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα προαιρεθέντας τὸ ἀγαθὸν, ἕτοιμός ἐςι συμβοηθῆσαι ἡμᾶς, ἐὰν σπουδάζωμεν διὰ τὴν τῶν καλῶν ἔργων ἐπίκτησιν.

Ταλαίπωρος οὖν ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος· τρεῖς ἔχω διδασκάλους, τρεῖς ὁδηγοὺς, τρεῖς ὑπερμάχους, τρεῖς συμβοηθοὺς, τὴν φύσιν, τὸν νόμον, τὸ εὐαγγέλιον, ὁδηγοῦντάς με καὶ προτρέποντας πρὸς τὴν ἀρετήν· ἕτοιμος δέ ἐςι καὶ τοῦ θεοῦ ἡ χάρις πρὸς τὴν βοήθειάν μου· ἐγὼ δὲ παρακούω τὸν νόμον τῆς φύσεως, παραβαίνω τὸν ἐν Σινᾷ νόμον, ἀθετῶ τὸ εὐαγγέλιον, κλείω καὶ τὴν θύραν τῆς θείας χάριτος. Οὐαί μοι· ποίαν ἀπολογίαν ἔχω ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ὁ θεὸς κρίνῃ οὐ μόνον τὰ φανερὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας μου; ἀδελφοί μου ἁμαρτωλοὶ, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγὼ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐδεμίαν ἔχετε ἀπολογίαν. Ἐὰν δὲ μὴ μετανοήσητε, ἕως οὗ ἔχετε τὸν καιρὸν, ἀπολεῖτε τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὴν ἐλπίδα. » Ἐὰν μὴ ἐπι-
» ςραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ςιλβώ- Ψαλ. 7. 12. 18.
» σει, τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἡτοί-
» μασεν αὐτό. Καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμασε
» σκεύη θανάτου.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Η πίστις, ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ἀγάπη εἰσὶ τρεῖς μεγάλαι καὶ θεμελιώδεις ἀρεταὶ, θεολογικαὶ ὀνομαζόμεναι, καθότι πρὸς τὸν θεὸν ἔχουσι τὴν ἀναφορὰν, καὶ εἰς τὸν θεὸν ἀναβιβάζουσι τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν· διὰ τῆς πίστεως πιστεύομεν, διὰ τῆς ἐλπίδος ἐλπίζομεν, διὰ τῆς ἀγάπης ἀγαπῶμεν τὸν θεόν· καὶ αἱ τρεῖς δέ εἰσιν ἐπίσης ἀναγκαῖαι πρὸς τὴν σωτηρίαν, ἐπειδὴ χωρὶς τούτων οὐδεὶς ἀξιοῦται ἰδεῖν τοῦ θεοῦ τὸ πρόσωπον· οὐδὲ ὁ ἄπιστος, οὐδὲ ὁ ἀπηλπισμένος, οὐδὲ ὁ ἐστερημένος τῆς ἀγάπης δύναται σωθῆναι· περὶ τούτων τῶν τριῶν μεγά-

λων ἀρετῶν διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς λαλεῖ πρὸς ἡμᾶς ὁ θεηγόρος Παῦλος, διδάσκων ὡς θεόπνευστος πίστεως δόγματα, καὶ δεικνύων τὸν τρόπον, δι' οὗ ἔρχεται εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἡ ἐλπὶς, καὶ περιγράφων τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἧς ὁ ἄνθρωπος κατηλλάγη μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· συμπεραίνει δὲ εὐλόγως, ὅτι μετὰ τὴν τοιαύτην καταλλαγὴν εὐκολωτέρα ἐγένετο τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἡ ἀπόλαυσις· ἐκφράζει δὲ ταῦτα ὁ θεῖος διδάσκαλος διὰ συμπλοκῆς λόγων ἀσυνήθους, περιεχόντων νοήματα δογματικὰ, ὑψηλὰ, ἐπουράνια, θεοπρεπῆ. Ὅθεν δύσκολα γίνονται εἰς τὴν τοῦ νοὸς κατάληψιν. Ἀφιερώσατε ὑμεῖς τὴν προσοχὴν τῆς διανοιας ὑμῶν εἰς τὴν τούτων ἑρμηνειαν· ὁ δὲ παν-περάγαθος θεὸς βλέπων τὴν εὐλαβητικὴν ὑμῶν προθυμίαν, διὰ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος καὶ τὸν νοῦν ὑμῶν φωτίσει πρὸς τὴν τούτων κατανόησιν, καὶ τὴν καρδίαν ὑμῶν ἑτοιμάσει πρὸς τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν.

Ρωμ. 5. 1. Ἀδελφοὶ, δικαιωθέντες ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Χρ. Θεοδώριτ. Οἰκουμ. Ἄλλοι μὲν ἑρμηνευταὶ ἐξέλαβον τὸ, Ἔχομεν, ὡς ῥῆμα προσακτικόν· διὸ οὕτω πως ἡρμήνευσαν τὰ προκείμενα λόγια. Ἐπειδὴ ἐδικαιώθης ἐκ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, καὶ ἐχθρὸς ὢν πρότερον διὰ τὴν ἁμαρτίαν, εἰρήνευσας μετ' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἔχε εἰρήνην, φύλαττε ταύτην τὴν εἰρήνην, ἤγουν μὴ ἁμάρτανε εἰς τὸ ἑξῆς. Ἄλλοι δὲ ὡς ῥῆμα ὁριστικὸν ἐνόησαν τὸ, Ἔχομεν. Κἂν δὲ προσακτικὸν ἐκλάβῃς αὐτὸ, κἂν ὁριστικὸν, ἐπίσης εὐοδοῦται ἡ ἔννοια· γίνεται ὅμως καταληπτοτέρα, ἐὰν στοχασθῶμεν ὅσα ἐν τῷ προλαβόντι τετάρτῳ κεφαλαίῳ ἐδίδαξεν ὁ θεῖος ἀπόστολος· ἐν αὐτῷ εἶπεν, ὅτι ἡ πίστις ἐδικαίωσε τὸν Ἀβραάμ. Ποία δὲ τοῦ Ἀβραὰμ ἡ πίστις; Αὐτὸς ἐπίστευσε, κἂν ὁ φυσικὸς λόγος αὐτὸν οὐκ ἔπειθεν, ὅτι μέλλει γενέσθαι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν, εὐλογηθησομένων διὰ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, τουτέστι διὰ τοῦ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ σαρκωθῆναι μέλλοντος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ εὐλογήσαντος τὰ εἰς αὐτὸ πιστεύσαντα ἔθνη. Ἔπειτα λέγει, ὅτι τὸ γεγραμμένον, ἤγουν τὸ ὅτι ἡ πίστις αὐτοῦ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην· ἐγράφη οὐ μόνον περὶ τοῦ Ἀβραὰμ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἡμῶν, Ρωμ. 4. 22. 23. 24.
οἵτινες ἐμέλλομεν πιστεῦσαι εἰς τὸν θεὸν τὸν ὑποσχεθέντα τὴν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ σάρκωσιν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναφέρει τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ, λέγων. « Ὃς, ἤγουν ὅστις Ἰησοῦς « Χριστὸς, παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώ« ματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν. » Παρεδόθη εἰς θάνατον, ἵνα ἐξαλείψῃ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀνέστη δὲ ἐκ

(margin notes: Ὁρισ. Ἀμβρ.; Αὐτ. 25.)

τῶν νεκρῶν, ἵνα συνεγείρας ἡμᾶς τοὺς πεπτωκότας τῇ ἁμαρτίᾳ, παραστήσῃ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἀθώους καὶ δεδικαιωμένους καὶ ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, ἥτις κατέστησε πάντας ἁμαρτωλοὺς, καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐπάγει εὐθὺς καὶ τὸ συμπέρασμα, λέγων. » Δικαιωθέντες οὖν » ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν » θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι» στοῦ. » Ἐπειδὴ οὖν, λέγει, ἡ πίστις ἡμῶν, δι' ἧς ἐπιστεύσαμεν, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐσαρκώθη, καὶ ἔπαθε, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη κατὰ τὰς θείας γραφὰς, καὶ διὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξήλειψε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀθώωσεν ἡμᾶς, καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ συνήγειρε καὶ ἐδικαίωσεν ἡμᾶς, διὰ τοῦτο οὐκέτι ἐσμὲν ἐχθροὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἔχομεν εἰρήνην μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀπολαμβάνομεν τῆς θείας αὐτοῦ ἀγάπης καὶ χάριτος.

Ρωμ. 5. 2. Δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ.

Βλέπε, ὅτι διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐ μόνον ἐδικαιώθημεν καὶ εἰρηνεύσαμεν μετὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ. » Καὶ τὴν προ» σαγωγὴν ἐσχήκαμεν εἰς τὴν χάριν ταύ» την, » τουτέστιν ἐλάβομεν ταύτην τὴν χάριν. Τίνι δὲ λόγῳ ἐλάβομεν αὐτήν; Τῇ πίστει, λέγει, ἤγουν διὰ τῆς πίστεως, ὅπερ ἐστὶν, ἐπειδὴ ἐπιστεύσαμεν εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦτο ἐλάβομεν τὴν χάριν. Ποίαν δὲ χάριν; Τὴν χάριν, λέγει, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν. Ποία δέ ἐστιν ἡ χάρις, » Ἐν ᾗ ἑστήκαμεν; » Ἡ χάρις ἐστὶ τῆς υἱοθεσίας, ἣν λαμβάνομεν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ἐν αὐτῇ δὲ, εἶπεν, ἑστήκαμεν, ἐπειδὴ ἀμετάβλητός ἐστιν ἡ τοιαύτη χάρις καὶ αἰώνιος. Χωρὶς τοῦ χαρίσματος τῆς υἱοθεσίας οὐδεὶς δύναται ἐλπίσαι σωτηρίαν· ἡμεῖς δὲ τούτου τοῦ χαρίσματος καταξιωθέντες, καὶ τέκνα θεοῦ γενόμενοι, καυχώμεθα, ἐλπίζοντες τὴν ἀπόλαυσιν καὶ κληρονομίαν τῆς θείας δόξης· διότι, ἐὰν ἐσμὲν τέκνα θεοῦ, ἑπομένως ἐσόμεθα καὶ κληρονόμοι τῆς αἰωνίου αὐτοῦ βασιλείας. » Εἰ δὲ τέ- Ρωμ. 8. 17.
» κνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν » θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. »

Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυ- Ρωμ. 5. 3. Πραξ. 5.
χώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν· εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται.

Οὐ μόνον δὲ καυχώμεθα διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπολαύσεως τῆς μελλούσης αἰωνίου δόξης, ἀλλὰ καυχώμεθα, λέγει, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς θλίψεσιν, ἤγουν ἐν ταῖς λύπαις, ἐν τοῖς διωγμοῖς, ἐν ταῖς στενοχωρίαις, καὶ ἐν πάσαις ταῖς λοιπαῖς θλιβεραῖς περιστάσεσι. Διὰ τί δὲ καυχώμεθα

ἐν ταῖς θλίψεσι; Διότι γνωρίζομεν, ὅτι αἱ θλίψεις προξενοῦσι τὴν ὑπομονὴν, ἐκ δὲ τῆς ὑπομονῆς ἀκολουθεῖ ἡ δοκιμὴ, ἥτις ἀναβιβάζει ἡμᾶς εἰς τὴν ἀκαταίσχυντον ἐλπίδα. Ἀλλ' ἆρά γε πάντες καυχῶνται ἐν ταῖς θλίψεσιν; ἡμεῖς ἀκούομεν πολλοὺς προσκλαιομένους καὶ ἀγανακτοῦντας διὰ τὰς θλίψεις· ἆρά γε εἰς πάντας προξενοῦσιν αἱ θλίψεις ὑπομονήν; ἡμεῖς βλέπομεν, ὅτι εἰς πολλοὺς φέρουσι θυμὸν καὶ ἀγανάκτησιν, εἴς τινας δὲ, καὶ ἀπελπισμόν. Ὁ ἀπόστολος οὐκ εἶπεν, οὐδὲ ὅτι πάντες καυχῶνται ἐν ταῖς θλίψεσιν, οὐδὲ ὅτι αἱ θλίψεις προξενοῦσιν ὑπομονὴν εἰς πάντας· ἀλλὰ σχηματίσας τὸν λόγον εἰς πρῶτον πρόσωπον, καὶ εἰπὼν, » Καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, » ἐδίδαξεν ὅτι ταῦτα γίνονται εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ὁμοίους αὐτῷ κατὰ τὴν ἀρετήν· ἀληθῶς δὲ βλέπομεν τοὺς πανσέπτους ἀποστόλους καυχωμένους, ὅτε ἔδειραν αὐτοὺς οἱ ἐκ τοῦ συνεδρίου, καὶ χαίροντας,
Πράξ. 5. 41. καθότι ἠξιώθησαν ἀτιμασθῆναι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ **Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.** Ἀκούομεν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Παῦλον μὴ αἰσχυνόμενον, ἀλλὰ κηρύττοντα τὰ δεσμὰ καὶ τὰς θλίψεις, καὶ χαίροντα ἐν τοῖς
2 Τιμ. 1. 12. Κολ. 1 24. παθήμασιν αὐτοῦ· οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι καυχῶνται ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἐπειδὴ πεπεισμένοι εἰσὶν, ὅτι αὐταὶ προξενοῦσιν εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπομονὴν, δι' ἧς ἐμακαρίσθη ὁ
Ἰακ. 5. 11. Ἰὼβ, καὶ ἐδοξάσθη ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς,
Ἰωάν. 13. 31. Τί δὲ κατεργάζεται ἡ ὑπομονή;

Ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα. Ρωμ. 5. 4.

Πῶς ἡ ὑπομονὴ κατεργάζεται τὴν δοκιμήν; καθὼς ὁ χρυσοχόος διὰ τοῦ ἐν τῷ χωνευτηρίῳ πυρὸς δοκιμάζει τὸ χρυσίον, οὕτω καὶ ὁ θεὸς διὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ θλίψεων δοκιμάζει τὸν ἄνθρωπον· ἐκεῖνο ἐστὶ τὸ δόκιμον χρυσίον, ὅπερ ἐβάστασε τὸν φλογμὸν τοῦ πυρὸς, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ χωνευτηρίου ἀμίαντον καὶ καθαρωτατον· ἐκεῖνός ἐστιν ὁ δόκιμος ἄνθρωπος, ὅστις ὑπέμεινε τὴν κάκωσιν τῶν θλίψεων, καὶ ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἄμωμον καὶ καθαρὰν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ πίστιν καὶ
τὴν ἀρετήν. » Ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ Σοφ. 3. 6.
» ἐδοκίμασεν αὐτοὺς, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα » θυσίας προσεδέξατο αὐτούς. » Ἐκεῖνος δέ ἐστι καὶ μακάριος καὶ στεφάνων ἄξιος.
» Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν· Ἰακ. 1. 12.
» ὅτι δόκιμος γενόμενος, λήψεται τὸν στέ» φανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύ» ριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.» Οὗτος γίνεται δόκιμος παρὰ τῷ θεῷ, καθότι ὑπὸ θεοῦ διὰ τῶν θλίψεων δοκιμάζεται ἡ προαίρεσις αὐτοῦ· δόκιμος δὲν γίνεται παρ' ἑαυτῷ, καθότι γυμνάζει ἐν ταῖς θλίψεσι τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς. Τίνι δὲ τρόπῳ ἡ τοιαύτη δοκιμὴ φέρει τὴν ἐλπίδα; ὅταν ἡ δοκιμὴ ἔδειξέ σοι ἐμπράκτως, ὅτι ἐδυνήθης τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι ὑπομεῖναι τὴν παρελθοῦσαν θλίψιν καὶ νικῆσαι τὸν παρελθόντα πειρασμὸν, τότε σὲ μὲν πείθει ὁ φυσικὸς λόγος, ἵνα ἐλπίζῃς, ὅτι καὶ τὴν ἐνε-

στῶσαν συμφορὰν καὶ τὸν προκείμενόν σοι πειρασμὸν νικήσεις θεοῦ βοηθείᾳ· ὁ δὲ θεός, ὁ τὴν ὑπομονήν σου δοκιμάσας, αὐξάνει ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὴν μακαρίαν καὶ σωτήριον ἐλπίδα σου.

Ρωμ. 5. 5. Ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

Βλέπε κλίμακα θαυμασίαν, ἐκ τῶν θλίψεων ἀναβαίνεις εἰς τὴν ὑπομονήν· ἐκ τῆς ὑπομονῆς ἀναβαίνεις εἰς τὸν βαθμὸν τῆς δοκιμῆς, καὶ ἵστασαι μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδοκιμασμένων ἀνθρώπων· ἐκ τοῦ βαθμοῦ καὶ δοκιμῆς ἀναβαίνεις εἰς τὸν τῆς σαθερᾶς ἐλπίδος βαθμόν· θαυμαστὴ δὲ ἀληθῶς ἐστὶν ἡ μετὰ τὴν δοκιμὴν ἐλπὶς καθότι οὐδέποτε καταισχύνει τὸν ἔχοντα αὐτήν· ὅστις ἐλπίζει ἐπὶ τὰ ἐγκόσμια πράγματα, ἐκεῖνος πολλάκις καταισχύνεται, ἐπειδὴ αὐτὰ μὲν μεταβάλλονται, αὐτὸς δὲ οὐδενὸς τῶν ἐλπιζομένων απολαμβάνει· ὅστις ἐλπίζει ἐπὶ τὸν θεόν, ἐκεῖνος οὐ καταισχύνεται, ἀλλὰ κληρονομεῖ τὰ ἐλπιζόμενα· ἡ ἐλπίς, εἶπε, τῆς ἀπολαύσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐστιν ἀκαταίσχυντος, ὅπερ ἐστίν, ἀσφαλὴς καὶ βεβαία· ἀλλὰ διατί; » Ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ » θεοῦ, λέγει, ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις » ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος » ἡμῖν. » Διότι ὁ θεὸς ἐξέχεε, λέγει, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, τουτέστιν ἐφ' ἡμᾶς διὰ τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῦ δοθέντος ἡμῖν ἐν τῇ τοῦ θείου βαπτίσματος κολυμβήθρᾳ τὰ χαρίσματα τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἤγουν τὸ χάρισμα τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τῆς δικαιώσεως καὶ τῆς υἱοθεσίας· αὐτὰ δέ εἰσιν ἀρραβὼν καὶ σφραγίς, ἐπιβεβαιοῦντα τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τὴν περὶ τῆς κληρονομίας τῆς 2. Κορ. 1. 22.
αἰωνίου δόξης. » Ὁ καὶ σφραγισάμενος » ἡμᾶς, λέγει ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, καὶ » δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς » καρδίαις ἡμῶν. » Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν Εφ. 1. 13.
λέγει· « Ἐν ᾧ καὶ πιςεύσαντες ἐσφρα» γίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας » τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐςιν ἀρραβὼν τῆς κληρονο» μίας ἡμῶν. » Αὐτὸς οὖν ὁ ἀρραβὼν καὶ ἡ σφραγὶς ποιοῦσι τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ἀκαταίσχυντον· ἐπειδὴ δὲ εἶπεν, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, προβάλλει τὴν ἀπόδειξιν τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, λέγων.

Ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν Ρωμ. 5. 6.
ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσε- 7.
βῶν ἀπέθανε. Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ
ἀποθανεῖν. Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυ- 8.
τοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεός, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε.

Θαυμασίῳ τρόπῳ ἐσημείωσε πρῶτον

τὰ περιστατικὰ, τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς πρὸς ἡμᾶς ὑπερβαλλούσης ἀγάπης τοῦ θεοῦ, ἵνα συμπεράνῃ ἔπειτα, ὅτι μετὰ τὴν ἔνδειξιν ταύτης τῆς ἀγάπης ἡ ἐλπὶς τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐςὶ βεβαία, καὶ οὕτω πληροφορήσει ἡμᾶς, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐλπὶς οὐ καταιχύνει, ὡς εἶπε πρότερον. Ἡμεῖς ἦμεν ἀθενεῖς οὐκ ἐκ φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς προπατορικῆς παραβάσεως, ἥτις εἰσήγαγεν εἰς τὴν φύσιν ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας τὸν νόμον, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν ἐπιῤῥεπῆ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀσθενῆ πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀδύνατον πρὸς τὸ βοηθῆσαι ἑαυτῇ· ἡμεῖς ἦμεν ἀσεβεῖς, λατρεύοντες τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, θυσιάζοντες τοῖς γλυπτοῖς τοὺς υἱοὺς ἡμῶν καὶ τὰς θυγατέρας ἡμῶν, καὶ ἀθετοῦντες τὸν ἀληθινὸν θεὸν, τὸν μόνον δυνάμενον ἰατρεῦσαι τὰς ἀσθενείας ἡμῶν· ἡμεῖς ἦμεν ἁμαρτωλοὶ, ἀθετοῦντες τῆς φύσεως τὸν νόμον, καὶ δουλεύοντες τοῖς πάθεσι καὶ πράττοντες τῆς αἰσχύνης τὰ ἔργα· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ τρία ταῦτα μεμισημένα καὶ ἀποτρόπαιά εἰσι παρὰ τῷ θεῷ, διὰ τοῦτο αὐτὰ ἦσαν ὡς τρία μεσότοιχα, ἢ τρεῖς φραγμοὶ ἀποχωρίζοντες ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ ποιοῦντες ἡμᾶς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Μόλις, λέγει, εὑρίσκεται ἄνθρωπος ὅστις στέργει, ἵνα ἀποθάνῃ ὑπὲρ ἀνθρώπου τινὸς δικαίου. Ἴσως ὑπὲρ ἑνὸς ἀνθρώπου ἀγαθοῦ εὑρίσκεται ἄνθρωπος, ὅστις τολμᾷ καὶ στέργει τὸν θάνατον· ὅμως διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀσθενεῖς κατὰ τὴν προαίρεσιν, τοὺς ἀσεβεῖς κατὰ τὴν θρησκείαν, τοὺς ἁμαρτωλοὺς κατὰ τὰ ἔργα, ὁ Χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς » Κατὰ καιρὸν » ἤγουν, κατὰ τὸν πρέποντα καὶ προωρισμένον καιρὸν, ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ· τοῦτο δὲ » συνίστησιν » εἴτουν ἀποδείκνυσι καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὑπερβολικὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· οὐδὲ ἡ παράβασις τοῦ πρωτοπλάστου, οὐδὲ τὸ παράπτωμα τῆς εἰδωλολατρείας, οὐδὲ ἡ ἀκαθαρσία τῆς ἁμαρτίας ἐδυνήθησαν σβέσαι τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἑαυτοῦ φιλανθρωπίαν. Ἄκουσον δὲ, πῶς ἐκ τούτων ἐπιφέρει τὸ νόμιμον συμπέρασμα ὁ πάνσοφος διδάσκαλος.

Πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέν- Ρωμ. 5. 9
τες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σω-
θησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς.
Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγη- 10
μεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον κα-
ταλλαγέντες, σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ
αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ θεὸς, ὅτε ἦμεν πταῖσται, ἁμαρτωλοὶ καὶ ὑπόδικοι τῇ θείᾳ αὐτοῦ ὀργῇ, παρέδωκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν· πολλῷ μᾶλλον νῦν, ὅτε διὰ τοῦ ἐν σταυρῷ ἐκχυθέντος αἵματος αὐτοῦ ἀθώωσεν ἡμᾶς, σώσει διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς, ἤγουν ἀπὸ τῆς αἰωνίου κολάσεως· ἐὰν,

ὅτε ἦμεν ἐχθροὶ τοῦ θεοῦ, ὁ θάνατος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ διέῤῥηξε τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ ἐξαφανίσας τὴν ἔχθραν, ἐφιλίωσεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ θεοῦ· πολλῷ μᾶλλον νῦν, ὅτε κατηλλάγημεν καὶ ἐφιλιώθημεν μετὰ τοῦ θεοῦ, ἐλπίζομεν σωθῆναι ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, τουτέστι, διὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ τῆς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἥτις ἔστιν ἡ αἰώνιος καὶ δεδοξασμένη ζωή. Διότι ὁ μὲν θάνατος αὐτοῦ ἐξαλείψας τὰ παραπτώματα ἡμῶν, κατήλλαξε καὶ ἐφιλίωσεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ θεοῦ, διὰ δὲ τῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ζωῆς δικαιωθέντες, ἄξιοι γεγόναμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ σωτηρίας. » Ὃς Ρωμ. 4. 25.
» παρεδόθη, λέγει ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, » διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ » ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν. » Ταῦτα δὲ εἰσι τὰ ἀσάλευτα θεμέλια τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. Ταῦτα εἰσιν αἱ ἀποδείξεις, αἱ ἐπιβεβαιοῦσαι, ὅτι ἡ ἐλπὶς ἡμῶν οὐ καταισχύνει.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Η εις Χριστὸν πίστις ἐδικαίωσεν ἡμᾶς, ὁ θεὸς κατηλλάγη καὶ εἰρήνευσε μεθ' ἡμῶν, τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐν τῷ σταυρῷ ἐκχυθὲν, ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς κολάσεως, ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατέστησεν ἡμᾶς ἀντὶ ἐχθρῶν φίλους τοῦ θεοῦ, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις αὐτοῦ ἐτύπωσεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἐλπίδα αἰωνίου σωτηρίας ἀκαταίσχυντον, τουτέςι, βεβαίαν καὶ ἀναμφίβολον. Ταῦτα διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιςολῆς αὐτοῦ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ θεοῤῥήμων ἀπόστολος Παῦλος· ἐπειδὴ δὲ ταῦτά εἰσιν ἀληθινὰ, τὶς ἡ χρεία τῶν καλῶν ἔργων, ὑπὲρ ὧν τόσοι ἀγῶνες, καὶ κόποι, καὶ ταλαιπωρίαι ὑποφέρονται; Ἡ εἰς Χριςὸν πίςις σώζει· λοιπὸν τὰ καλὰ ἔργα εἰσὶ περιττά· ἄρά γε ἀληθὴς ἐστι τοῦτο τὸ συμπέρασμα; ὅστις ἐκ τῶν μερικῶν πραγμάτων ποιεῖ συμπεράσματα γενικὰ, ἐκεῖνος σφάλλει

καὶ παραλογεῖ προφανέστατα· τῆς πίςεως τὸ θεμέλιον οὐκ ἔστιν εἷς, οὐδὲ δύω, ἀλλὰ πάντες ὁμοῦ οἱ λόγοι τῶν ἁγίων γραφῶν. Πάντα τῶν θείων γραφῶν τὰ λόγιά εἰσιν ὥς τινα μέλη, ἐξ ὧν συγκροτεῖται καὶ γίνεται ἓν σῶμα ὁλόκληρον· αὐτὸ δὲ τὸ ὅλον σῶμά ἐστι τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως· ὅσον οὖν σφάλλει, ὅστις βλέπων τὸν δάκτυλον, ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα, ἢ ἄλλο τι μέλος τοῦ σώματος, συμπεραίνει ἐκ τούτου τὴν συμμετρίαν, ἢ τὸ κάλλος, ἢ τὴν δύναμιν ὅλου τοῦ σώματος· οὕτω σφάλλει καὶ παραλογεῖ, ὅστις ἀναγινώσκων ἓν μόνον μέρος τῆς γραφῆς, ἐκ τούτου συμπεραίνει τὰ δόγματα, ἢ τοὺς νόμους, ἢ τὸν σκοπὸν ὅλης τῆς θείας γραφῆς.

Ἐξέτασον, ἄνθρωπε, καὶ τὰ ἄλλα τῶν θεοσδότων γραφῶν λόγια, ἵνα πληροφορηθῇς, ὅτι τόσον ἀναγκαῖά εἰσι τὰ καλὰ ἔργα, ὥστε χωρὶς αὐτῶν οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ εἰς Χριςὸν πίστις. Ἐὰν ἐρευνήσῃς τὰς γραφάς, ἀκούεις αὐτὸν μὲν τὸν Παῦλον, τὸν τὰ προειρημένα διδάξαντα, κραυγάζοντα καὶ λέγοντα (Ρωμ. 2. 5. 6.) « Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετα» νόητον καρδίαν θησαυρίζεις ἐν σεαυτῷ ὀρ» γὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δι» καιοκρισίας τοῦ θεοῦ· ὃς ἀποδώσει ἑκάςῳ » κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » Τὸν δὲ Ἰάκωβον διδάσκοντα· (Ἰακ. 2. 14.) « Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, » ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ » ἔχῃ, μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; » Βλέπεις δὲ ἐν ταῖς παραβολαῖς τοῦ εὐαγγελίου τοὺς μὲν ἔχοντας τοῦ γάμου τὸ ἔνδυμα, ἤγουν τῆς ἀρετῆς τὸν στολισμόν, καθημένους ἐν τῇ ἐπουρανίῳ τραπέζῃ καὶ τρυφῶντας μετὰ τοῦ βασιλέως· τὸν δὲ μὴ ἔχοντα τοῦ γάμου τὸ ἔνδυμα, τουτέςι τὸν γυμνὸν τῶν καλῶν ἔργων, δεδεμένον χεῖρας καὶ πόδας, καὶ ἐκβεβλημένον « Εἰς τὸ (Ματθ. 22. 13.) » σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς » καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. » Βλέπεις πέντε μὲν φρονίμους παρθένους, αἵτινες, ἐπειδὴ ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν, εἰσῆλθον εἰς τοὺς γάμους· πέντε δὲ μωράς, αἵτινες, ἐπειδὴ οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον, οὐ μόνον εὗρον κεκλεισμένην τοῦ γάμου τὴν θύραν, ἀλλὰ καὶ ἤκουσαν τὸν νυμφίον λέγοντα, ὅτι οὐδόλως γνωρίζει αὐτάς. Βλέπεις τὸν μὲν λαβόντα τὰ πέντε τάλαντα, καὶ πολυπλασιάσαντα αὐτά, ὁμοίως καὶ τὸν λαβόντα τὰ δύω, ἐπαινεθέντας καὶ εἰσελθόντας εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου· τὸν δὲ λαβόντα τὸ ἕν, καὶ μὴ πολυπλασιάσαντα, ἀλλὰ κατακρύψαντα, κατακριθέντα, καὶ ἐκβληθέντα « Εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτε- (Αὐτ. 30.) » ρον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν » ὀδόντων. » Βλέπεις τὸν μὲν ὑπομονητικὸν Λάζαρον « Εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ· » (Λουκ. 16. 22.) τὸν δὲ ἄσπλαγχνον πλούσιον, ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ ἐν τῇ φλογὶ τῆς βασάνου. Ἀκούεις τέλος πάντων καὶ αὐτὴν τὴν φωνὴν τοῦ δημιουργοῦ τῆς κτίσεως, καὶ τοῦ κριτοῦ ζώντων τε καὶ νεκρῶν, κηρύττουσαν οὐχὶ παραβολικῶς, ἀλλ' ἐκπεφασμένως, καὶ λέγουσαν· « Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ- (Ματθ. 16. 27.) » που ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς » αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ

» τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα
» αὐτοῦ. »

Ποῖος οὖν ὀρθὸς λόγος πείθει, ὅτι τὰ
καλὰ ἔργα εἰσὶ περιττὰ πρὸς τὴν ἀπό-
λαυσιν τῆς σωτηρίας; μᾶλλον δὲ τὶς ὀρθὸς
λόγος οὐ πληροφορεῖ, ὅτι ἡ ἀρετή ἐστιν ἀ-
ναγκαία πρὸς τὴν σωτηρίαν; ἐὰν καὶ χω-
ρὶς τῶν ἀγαθῶν ἔργων σωζώμεθα, ποῦ
ἵσταται ἡ δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ; ἐὰν ὁ θεὸς
σώζῃ ἐπίσης τὸν σώφρονα καὶ τὸν πόρνον,
τὸν ἐλεήμονα καὶ τὸν ἄσπλαγχνον, τὸν
ταπεινὸν καὶ τὸν ὑπερήφανον, τὸν νηστευ-
τὴν καὶ τὸν κοιλιόδουλον· ἐὰν ὁ θεὸς σώζῃ
ἐπίσης καὶ τὸν ἐστολισμένον τῆς ἀρετῆς
τὸ ἔνδυμα, καὶ τὸν γυμνὸν πάσης ἀγαθο-
Ψαλ. 10. 7. εργίας, πῶς ἐςὶ δίκαιος; Πῶς « Δικαιοσύ-
» νας ἠγάπησεν, εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσω-
Ψαλ. 44 7. » πον αὐτοῦ; Πῶς ἠγάπησε δικαιοσύνην,
» καὶ ἐμίσησεν ἀνομίαν » Ἐὰν τὰ καλὰ
ἔργα οὐδὲν συνεισφέρωσι πρὸς τὴν τῶν
ἀνθρώπων σωτηρίαν, μάταιοί εἰσι οἱ μετὰ
τοσαύτης ἀκριβολογίας δοθέντες νόμοι ἐν
τῷ Σινᾷ ὄρει, μάταιαι αἱ δέκα ἐντολαί,
περιττὰ τὰ ἠθολογικὰ τῶν προφητῶν κη-
ρύγματα, περιττὰ τὰ τοῦ εὐαγγελίου ἠθι-
κὰ νομοθετήματα, μάταιοι καὶ αὐτοὶ οἱ
τρομεροὶ φοβερισμοί, ὅσους κατὰ τῶν ἁ-
μαρτανόντων ἐξεβόησεν αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ
μονογενὴς υἱός, ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς. Βλέ-
πεις εἰς πόσα ἄτοπα, μᾶλλον δὲ βλάσφημα
νοήματα καταντᾷ ὅστις πιστεύει, ὅτι ἡ
πίστις μόνη σώζει, τὰ δὲ καλὰ ἔργα εἰσὶ
περιττά;

Τὰ καλὰ ἔργα εἰσὶν ἡ ἀπόδειξις τῆς
πίστεως. « Ἐὰν πιστεύῃς, δεῖξόν μοι τὴν Ἰάκ. 2. 18.
» πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ
» δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν
« μου. » Ἡ πίςις ἡ γυμνὴ τῶν καλῶν ἔρ-
γων ἐστὶ πίστις δαιμονικὴ καὶ ἀνωφελής.
« Διότι καὶ τὰ δαιμόνια πιςεύουσι καὶ φρίτ- Αὐτ. 19.
» τουσι, » φανερὸν ὅμως ἐστίν, ὅτι οὐδὲν
ὠφελοῦνται. Ταῦτα διδάσκει ἡμᾶς ὁ ἀδελ-
φόθεος Ἰάκωβος, ὅστις ἀποδείξας πρῶτον
ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ « Ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, Αὐτ. 21. 22.
» ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ
» θυσιαστήριον, » καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἔργων
καὶ αὐτὴ ἡ πίστις αὐτοῦ ἔλαβε τὴν τελειό-
τητα· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Ῥαὰβ ἐκ τῶν ἔρ-
γων ἐδικαιώθη, « Ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγ- Αὐτ. 25.
» γέλους, » ἤγουν τοὺς ἀποσταλέντας κα-
τασκόπους· ἐπιφέρει δύω συμπεράσματα,
πρῶτον· « Ὁρᾶτε τοίνυν, λέγει, ὅτι ἐξ ἔρ- Αὐτ. 24.
» γων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ
» πίςεως μόνον; » Δεύτερον δέ, λέγων· ὅτι
ἡ πίστις χωρὶς τῆς ἀρετῆς ἐστι νεκρά, κα-
θὼς νεκρόν ἐστι τὸ σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς.
« Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος Αὐτ. 26.
» νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς
» τῶν ἔργων νεκρά ἐστι. » Πρὸς τούτοις
ἀκούομεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ τοῦ κό-
σμου, ὁ μέλλων πάλιν ἔρχεσθαι κρῖναι
ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐκ εἶπε· Καὶ ἐκπορεύ-
σονται οἱ πιςεύσαντες εἰς ἀνάστασιν ζω-
ῆς, οἱ δὲ ἀπιστήσαντες εἰς ἀνάστασιν κρί-
σεως, ἀλλ' ἐδίδαξε, λέγων· « Καὶ ἐκπορεύ- Ἰωά. 15. 25.
» σονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀ-
» νάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαν-
» τες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. » Πολλὴν

δὲ καὶ μεγάλην ἔμφασιν ἔχουσι ταῦτα τὰ λόγια, ἐπειδὴ ταῦτα ἐξεφώνησεν ὁ Κύριος περὶ τῶν κρινομένων πιστῶν, οὐχὶ δὲ περὶ τῶν ἀπίστων, οἵτινες οὐκ ἀνίστανται εἰς
Ψαλ. 1. 5. Ἰωάν. 3. 18. κρίσιν, ἀλλ' εἰς κατάκρισιν, καθότι « Ὁ » μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπί- » στευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ » τοῦ θεοῦ. » Μετὰ ταῦτα τὶς δύναται ἀμφιβάλλειν, ὅτι ἡ πίστις μόνη οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον;

Ἀλλὰ ποίαν, λέγεις, ἀξιότητα ἔχουσι
Ησ. 64. 6. τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα, ποῖον βάρος, ποίαν τιμήν; αὐτὰ ἐκ μὲν τοῦ μέρους ἡμῶν διὰ
Ψαλ. 15. 2. τὸ ἀτελὲς αὐτῶν εἰσιν « Ὡς τὸ ῥάκος τῆς » ἀποκαθημένης, » ὡς εἶπεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· ὡς δὲ ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ εἰσὶν ὡς τὸ οὐδέν. Διότι ποίαν χρείαν ἔχει ὁ θεὸς τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν; Οὐδεμίαν· « Ὅτι τῶν » ἀγαθῶν μου οὐ χρείαν ἔχεις, » βοᾷ ὁ ἱεροψάλτης· ἢ ποίαν σύγκρισιν ἔχει ἡ μισθαποδοσία τοῦ θεοῦ πρὸς τὰ κατορθώματα ἡμῶν; ἐκείνη ἐστὶ βασιλεία αἰώνιος, ὁ δὲ κόπος τῶν κατορθωμάτων πρόσκαιρος. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος· « Λογίζομαι
Ρωμ. 8. 18. » γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν » καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀπο- » καλυφθῆναι » Ἀληθῶς μικρὰ καὶ εὐτελῆ εἰσι τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα ὡς πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ μεγαλειότητα· ἀληθῶς οὐκ εἰσὶν ἄξια τῆς αἰωνίου ἀντιμισθίας· πλὴν δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος ἀποῤῥίπτει τὴν παρὰ φύσιν κατάστασιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀναβαίνει εἰς τὴν φυσικὴν τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ κατάστασιν, τοιοῦτος γενόμενος, ὁποῖον ἔπλασεν αὐτὸν ὁ θεός. Ὅθεν ἐμφανίζων ἐν ἑαυτῷ τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἁγιωσύνην τῆς εἰκόνος τοῦ θεοῦ, διεγείρει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς θαυμασμὸν τῆς θείας αὐτοῦ παντοδυναμίας τε καὶ σοφίας, ὡς ψάλλει ὁ ἅγιος προφήτης, λέγων· « Ἐθαυμαςώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ· » Ψαλ. 138. 6.
καὶ πρὸς δοξολογίαν καὶ αἴνεσιν τῆς παντοκρατορικῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ὡς αὐτὸς ἀπεφάσισεν, εἰπών· « Ὅπως ἴδωσι μὲν τὰ Ματθ. 5. 16.
» καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα » ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ἀληθῶς τὰ καλὰ ἔργα ἡμῶν οὐκ εἰσὶν ἀνάλογα πρὸς τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς θείας δόξης· πλὴν ἐπειδὴ δι' αὐτῶν δεικνύει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὑπακοὴν, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐλάβειαν, τὴν λατρείαν, ἐπειδὴ δι' αὐτῶν θυσιάζει εἰς τὸν θεὸν πάσας τὰς δυνάμεις, ὅσας παρ' αὐτοῦ ἔλαβε πρὸς τὸ ἀγαθοποιεῖν· διὰ τοῦτο ὁ θεὸς, μὴ παρατηρῶν τὸ ἀτελὲς τῶν ἔργων, ἀλλ' ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς, ἀνταμείβει τῷ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἐλέει τοὺς προσφέροντας αὐτῷ τὴν ἁγίαν καὶ εὐάρεςον αὐτῷ θυσίαν τῶν θείων ἀρετῶν, δι' ἀνταποδόσεων αἰωνίων·

Ἄκουσον δὲ καὶ ἄλλον λόγον ἀποδεικτικὸν τῆς ἀναλογίας, τῆς μεταξὺ τῶν καλῶν ἡμῶν ἔργων καὶ τῆς μελλούσης ἀνταποδόσεως. Ἡ μέλλουσα ἀνταπόδοσίς ἐςιν ἡ μετὰ Ἰησοῦ Χριςοῦ αἰώνιος ἕνωσις. Οὕτω διδάσκει ἡμᾶς ὁ θεόπνευστος Παῦλος· « Ἁρ- 1. Θεσ. 4. 17.
» παγησόμεθα, λέγει, ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάν- » τησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ οὕτω » πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα. » Μετ' αὐ-

του δὲ ἑνούμενοι, συνδοξαζόμεθα καὶ συμβασιλεύομεν αὐτῷ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Αὐτός ἐςιν ἡ αὐτοκαθαρότης καὶ ἡ ὄντως ἁγιωσύνη· καθαροὶ δὲ καὶ ἅγιοί εἰσι καὶ οἱ τῶν ἀρετῶν ἐργάται, ὅσον δυνατόν ἐςιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὴν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθεῖσαν. Ἀληθῶς αὐτὸς μὲν καθαρός ἐστι καὶ ἅγιος κατὰ φύσιν· αὐτοὶ δὲ καθαροὶ καὶ ἅγιοι κατὰ χάριν. Ἀληθῶς ἡ μὲν καθαρότης αὐτοῦ καὶ ἡ ἁγιωσύνη ἄμετρος καὶ ἄπειρος· ἡ δὲ τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων μετρία, καὶ πεπερασμένη, πλὴν καθαρότης ἐστὶ καὶ ἁγιωσύνη. Ἰδοὺ οὖν η αναλογία, ἰδοὺ ὁ σύνδεσμος, ὁ συνδέων καὶ συνάπτων αἰωνίως τὸν καθαρώτατον καὶ ὑπεράγιον θεὸν μετὰ τῶν καθαρῶν καὶ ἁγίων ἀνθρώπων.

Ἐὰν δὲ ἡ πίστις μόνη οὐκ ἔχῃ δύναμιν ἀρκετὴν, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς, ἀλλὰ χρείαν ἔχῃ τῆς συμβοηθείας τῶν καλῶν ἔργων, τί σημαίνουσι, λέγεις, ἡ ἐκ τῆς πίστεως δικαίωσις καὶ ἡ εἰρήνη μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλευθερία ἀπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα σήμερον ἠκούσαμεν ὑπὸ τοῦ θεηγόρου Παύλου διδασκόμενα; Αὐτὰ σημαίνουσιν, ὅτι τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰρήνευσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ ἠλευθέρωσεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς ὀργῆς καὶ τιμωρίας τῆς ἡτοιμασμένης αὐτῷ διὰ τὴν προπατορικὴν παράβασιν, καὶ ἐποίησεν ἀθώους πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας· ταύτην δὲ τὴν κοινὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ τὴν δικαίωσιν καὶ τὴν υἱοθεσίαν λαμβάνει πᾶς ἄνθρωπος διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, συνθαπτόμενος τῷ Χριστῷ καὶ συνεγειρόμενος. « Πάντες γὰρ, λέγει ὁ Κολ. 2. 12.
» Παῦλος, υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως
» ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅσοι γὰρ εἰς Χριςὸν Γαλ. 3. 26. 27.
» ἐβαπτίσθητε, Χριςὸν ἐνεδύσασθε. » Ἐὰν οὖν φυλάξωμεν καθαρὸν τῆς υἱοθεσίας τὸ χάρισμα, στολίζοντες τὴν ψυχὴν ἡμῶν διὰ τῆς ἁγιότητος τῶν ἀρετῶν, ἔχομεν καὶ τὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ τὴν δικαίωσιν καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς θείας βασιλείας, ὡς τέκνα
θεοῦ, « Καὶ κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκλη- Ρωμ. 8. 17.
» ρονόμοι δὲ Χριστοῦ. » Ἐὰν δὲ μετὰ τὰ τόσα χαρίσματα πράττοντες τὴν ἁμαρτίαν, περιφρονήσωμεν τὸ μέγα ἔλεος τοῦ
θεοῦ, οὐαὶ ἡμῖν. « Ἀθετήσας τὶς, ὁ Παῦ- Ἑβρ. 10. 28. 29.
» λος λαλεῖ, νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρ-
» μῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν, ἀποθνή-
» σκει. Πόσῳ (δοκεῖτε) χείρονος ἀξιωθήσε-
» ται τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κατα-
» πατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοι-
» νὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ
» πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; »

Ἀλλὰ τίς ἐστι, λέγεις, ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅςις μετὰ τὸ βάπτισμα φυλάττει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον
ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας; « Τὶς γὰρ Ἰώβ 14. 4. 5.
» καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ῥύπου; ἀλλ' οὐδεὶς,
» ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς
» γῆς. » Ὥστε ἡ ἐκ πίστεως δικαίωσις, καὶ ἡ εἰρήνη, καὶ ἡ ἐλευθερία, καὶ τὸ βάπτισμα, καὶ ἡ υἱοθεσία οὐδένα ὠφελοῦσιν, εἰ μὴ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

τὰ βρέφη τὰ ἀποθανόντα μετὰ τὸ βάπτι-
σμα, καὶ ἑπομένως μὴ περιφρονήσαντα διὰ
τῆς ἁμαρτίας τὸ μέγα τῆς υἱοθεσίας χάρι-
σμα. Μὴ λέγε ταῦτα· διότι ἀμεταμέλητά
εἰσι τοῦ θεοῦ τὰ χαρίσματα, ὠφέλιμα δὲ
καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἐὰν μετανοήσωμεν.
Ἑβρ. 4. 15. 14. 16. « Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον
» συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πε-
» πειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιό-
» τητα, χωρὶς ἁμαρτίας. Ἔχομεν δὲ ἀρ-
» χιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς,
» Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Διὸ προσερ-
» χώμεθα μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς
» χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν
» εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν. » Ἐὰν οὖν
μετανοήσωμεν, καὶ ἐπιστρέψαντες πρὸς
1. Ἰωάν. 1. 7. τὸν θεόν, « Ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς
» αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν
» μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χρι-
» στοῦ, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ
» πάσης ἁμαρτίας. » Μὴ οὖν νομίζῃς ἀ-
νωφελῆ τοῦ θεοῦ τὰ χαρίσματα, διότι
αὐτὰ ὠφελοῦσι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁμαρτά-
νοντας. Ἐάν, ὅταν ἦμεν ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρ-
τωλοί, ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν,
ἵνα ἡμεῖς δικαιωθῶμεν, πολλῷ μᾶλλον νῦν,
ὅτε διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ παναγίου αὐτοῦ
αἵματος ἐδικαίωσεν ἡμᾶς, μέλλομεν σωθῆ-
ναι δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς διὰ τὴν ἁμαρτίαν
ὀργῆς. Ἐάν, ὅταν ἦμεν ἐχθροὶ τοῦ θεοῦ, ὁ
θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰρηνοποίησεν
ἡμᾶς μετὰ τοῦ θεοῦ, πολλῷ μᾶλλον μετὰ
τὴν καταλλαγήν, μετανοήσαντες καὶ ἐπι-
στρέψαντες πρὸς τὸν θεόν, ἀπολαμβάνομεν
τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ σωτηρίας. « Εἰ γὰρ Ῥωμ. 5. 10.
» ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ
» τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ
» μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν
» τῇ ζωῇ αὐτοῦ. » Πρὸ τῆς θείας ἐνανθρω-
πήσεως, πρὸ τοῦ σωτηρίου πάθους, πρὸ
τῆς ζωηφόρου ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ οὐκ εἶχον οἱ ἄνθρωποι μεσίτην πρὸς τὸν
θεόν, ἵνα παρακαλέσῃ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως
τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ταῦτα
ἐτελειώθησαν, ἔχουσι δραστικώτατον πρὸς τὸν
θεὸν μεσίτην, τὸν θεάνθρωπον Ἰησοῦν· « Εἷς 1. Τιμ. 2. 5.
» γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀν-
» θρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς. »
Διότι αὐτὸς ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἐκ
νεκρῶν ἐγερθείς, κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ,
καὶ ἀδιαλείπτως ὡς ἄνθρωπος ὑπὲρ ἡμῶν
πρεσβεύει. « Χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον Ῥωμ. 8. 34.
» δὲ ἐγερθείς, ὃς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ,
» ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. » Ἐπειδὴ
δὲ υἱὸς θεοῦ ἐστι, δύναται παρέχειν τὴν
παντελῆ σωτηρίαν εἰς πάντας τοὺς δι' αὐ-
τοῦ προσερχομένους πρὸς τὸν θεόν, καθότι
διαπαντὸς ζῇ μεσιτεύων ὑπὲρ τῆς τῶν ἀν-
θρώπων σωτηρίας. « Ὅθεν καὶ σώζειν εἰς Ἑβρ. 7. 25.
» τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους
» δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐν-
» τυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν. »

Μὴ πλανᾶσθε οὖν, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, πειθόμενοι εἰς τὰς κοινολογίας καὶ τὴν ἀπάτην ἐκείνων, οἵτινες εἴτε ἐξ ἀμαθείας, εἴτε ἐξ ἐθελοκακίας μὴ συμβιβάζοντες τὰ νοήματα τῶν θείων γραφῶν, πλανῶνται καὶ πλανῶσι· μὴ θαῤῥῆτε, μηδὲ ἐλπίζητε, ὅτι

διὰ μόνης τῆς πίστεως, χωρὶς τῶν καλῶν
Ἰάκ. 2. 26. ἔργων δυνάμεθα σωθῆναι. Διότι « Ἡ πίστις
» χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι· » τὰ δὲ νεκρὰ ἀνενέργητά εἰσι καὶ ἀνωφελῆ καὶ ἄπρακτα. Ἄλλο δὲ πρὸς τούτοις θαυμασιώτερον διδάσκει ἡμᾶς ὁ θεῖος Ἰάκωβος· αὐτὸς κηρύττει, ὅτι ἡ πίστις συνεργεῖ εἰς τὴν κατόρθωσιν τῶν καλῶν ἔργων, καὶ ὅτι τὰ καλὰ ἔργα ἀναβιβάζουσι τὴν πίστιν εἰς
Αὐτ. 22. τὴν τελειότητα. « Βλέπεις, λέγει λαλῶν
» περὶ τοῦ Ἀβραάμ, ὅτι ἡ πίστις συνήρ-
» γει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων
» ἡ πίστις ἐτελειώθη. » Ἐὰν οὖν ἡ ἀρετὴ αὐξάνῃ καὶ θερμαίνῃ τὴν πίστιν, φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ κακία σμικρύνει καὶ ψυχραίνει αὐτήν. Τοῦτο δὲ ἀληθές ἐστι καὶ ὁρατόν· διότι πρῶτον ὁ ἄνθρωπος γίνεται πονηρὸς καὶ διεστραμμένος, ἔπειτα γίνεται ἀσεβὴς καὶ ἄθεος· ἐβεβαίωσε δὲ τοῦτο καὶ ὁ προφητάναξ Δαβίδ, πρῶτον τάξας τὰ πονηρὰ ἔργα, ἔπειτα ὡς ἀκόλουθον αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν.
« Καὶ ἐμίγησαν, εἶπεν, ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ Ψαλ. 105. 35. 36.
» ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ ἐδούλευσαν
» τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν, καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς
» εἰς σκάνδαλον. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μέγας προφήτης Μωϋσῆς, γράψας ἐν τῇ ᾠδῇ
αὐτοῦ· « Καὶ ἔφαγεν Ἰακὼβ καὶ ἐνεπλή- Δευτ. 32. 15.
» σθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος· ἐλι-
» πάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη, καὶ ἐγκα-
» τέλιπε θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν, καὶ
» ἀπέστη ἀπὸ τοῦ θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ. »

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι

Διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐναντίων διακρίνομεν ἀκριβῶς πάντων τῶν πραγμάτων τὰ ἰδιώματα. Εἰς τὰ φυσικά, ἵνα διακρίνῃς ἐντελῶς πόσον ὠφελεῖ ὁ καθαρὸς ἀήρ, παράβαλε αὐτὸν μετὰ τοῦ μεμολυσμένου· ἵνα γνωρίσῃς, πόσον φαιδρά ἐστιν ἡ θεωρία τοῦ εὐμόρφου ἀνθρώπου, σύγκρινον αὐτὸν μετὰ τοῦ δυσμόρφου· ἵνα κατανοήσῃς, πόσον καλόν ἐστιν ἡ ὑγεία, παράθες αὐτὴν μετὰ τῆς ἀῤῥωστίας· εἰς τὰ πολιτικά, τότε βλέ-

πεις καθαρῶς, πόσον μὲν εὐτυχής ἐστιν ἡ εὐνομουμένη πόλις, ὅταν παρατηρήσῃς τὴν δυστυχίαν τῆς κακῶς διοικουμένης· πόσον δὲ ἀναγκαῖά εἰσι τῶν ἐπιστημόνων καὶ τεχνιτῶν τὰ ἔργα, ὅταν ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ τῶν ἀμαθῶν καὶ ἀτέχνων· πόσον χρήσιμος εἰς τὰς πόλεις ἡ πραγματεία, ὅταν θεωρήσῃς τὰς ὁμηγύρεις τῶν ἀνθρώπων, τὰς ἐςερημένας τῆς ἐμπορίας· εἰς δὲ τὰ ἠθικά, ἵνα πληροφορηθῇς ἐντελῶς, ὁποῖον καὶ πόσον καλόν ἐςιν ἡ ἀρετή, παράβαλε τὸν ἅρπαγα μετὰ τοῦ ἐλεήμονος, τὸν νηφάλιον μετὰ τοῦ μεθύσου, τὸν σώφρονα μετὰ τοῦ ἀσελγοῦς. Ταῦτα γινώσκων διὰ τῆς οὐρανόθεν αὐτῷ δοθείσης σοφίας καὶ χάριτος ὁ θεόληπτος Παῦλος, παραβάλλει οὐχὶ μίαν ἀρετὴν μετὰ μιᾶς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἀναβαίνων εἰς τὸ γένος, συγκρίνει γενικῶς τὴν ἀρετὴν μετὰ τῆς ἁμαρτίας· περιγράφων δὲ τὰ τούτων ἀποτελέσματα, βάλλει ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν πάντων τῆς ἀρετῆς τὴν ὠφέλειαν, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὴν βλάβην· τοιουτοτρόπως δὲ πείθει τοὺς ἀκούοντας, ἵνα ἀποςραφῶσι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐνςερνισθῶσι τὴν ἀρετήν. Ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα περικοπὴ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ταύτην τὴν σύγκρισιν περιέχει· ταύτης δὲ τὴν ἑρμηνείαν προβάλλομεν, ἵνα πάντες μετὰ ἀκριβείας κατανοήσαντες τὰ ἐν αὐτῇ θεῖα νοήματα, καρποφορήσητε τὰ σωτηριώδη τῶν ἀρετῶν καρποφορήματα.

Ῥωμ. 6. 18. **Ἀδελφοί, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ.**

Τὸ ὄνομα τῆς δικαιοσύνης σημαίνει παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ οὐ μόνον τὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ πάσας ὁμοῦ τὰς ἀρετάς. « Καὶ ἐπίςευσεν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλο- Γεν. 15. 6.
» γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, » λέγει περὶ τοῦ Ἀβραὰμ ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως. « Ἀ- Ψαλ. 71. 7.
» νατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη. » Ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου δικαιοσύνη, Ψαλ. 118. 172.
» ἔψαλλεν ὁ προφητάναξ Δαβίδ. » Ἔςαι δι- Ἡσ. 11. 5.
» καιοσύνῃ ἐζωσμένος τὴν ὀσφὺν » ἔλεγε περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ ὁ Ἡσαΐας. Οὐ μὴ μνη- Ιεζ. 3. 20.
» σθῶσιν αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ, » ἐκήρυττεν ὁ Ἰεζεκιὴλ περὶ τοῦ ἁμαρτήσαντος ἐναρέτου. « Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ δι-
» ψῶντες τὴν δικαιοσύνην. Μακάριοι οἱ δε- Ματθ. 5. 6. 10.
» διωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης. Οὕτω γὰρ Ματθ. 3. 4.
» πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην, » εἶπεν ὁ Κύριος. Πρεπόντως δὲ τοιαύτη σημασία ἐδόθη εἰς τῆς δικαιοσύνης τὸ ὄνομα. Διότι ὅστις ἐργάζεται ὁποιανδήποτε ἀρετήν, ἐκεῖνος δι' αὐτῆς Ρωμ. 6. 4, 6.
φυλάττει τὸ δίκαιον καὶ τὸ πρέπον εἰς τὸν θεόν, εἰς τὸν πλησίον, καὶ εἰς ἑαυτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος συνταφιαζόμενοι τῷ Χριστῷ, θάπτομεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐνδυθέντες τὸν Ἰησοῦν Χριςόν, τὸν ἄνθρωπον τῆς δικαιοσύνης, συνιςάμεθα αὐτῷ καθαροὶ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν ἐργασίαν· διὰ τοῦτο ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς εἰς Χριςὸν πιςεύσαντας καὶ βαπτισθέντας, λέγει πρὸς αὐτούς· « Ἠλευθερώθητε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἤγουν

ἐκαθαρίσθητε καὶ ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ καὶ ἀπὸ παντὸς προαιρετικοῦ ἁμαρτήματος. Ἐπειδὴ οὖν ἐλυτρώθητε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, « Ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ,» ἤγουν ἀφιερώσατε τὴν φροντίδα καὶ τοὺς κόπους ὑμῶν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν, τὴν πρέπουσαν καὶ ζητουμένην διὰ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς.

Ρωμ. 6. 19. **Ἀνθρώπινον, λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν· ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν.**
20. **Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ.**

« Ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν » τῆς σαρκὸς ὑμῶν. » Τὰ λόγια ταῦτα ἀναφέρονται πρὸς τὰ προλαβόντα, ἤγουν πρὸς ταῦτα· Ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ· ἀναφέρονται ὅμως καὶ εἰς τὰ ἀκόλουθα αὐτῶν. Καὶ εἰς μὲν τὰ προλαβόντα ἀναφέρονται οὕτω· λέγω τὸ, Ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ, οὐ κατὰ τοῦτο, καθὸ δηλονότι οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀρετὴν γίνονται δοῦλοι, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἤγουν κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπειδὴ περίκεινται τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς, λογίζονται καὶ ὀνομάζουσι δουλείαν τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς κόπον, ὅστις οὐκ ἔστι δουλεία, ἀλλ' ἐλευθερία καὶ σωτηρία καὶ δόξα· διότι ὅστις δουλεύει τῇ δικαιοσύνῃ, ἐκεῖνος δουλεύει τῷ θεῷ. Τί δὲ τούτου ἢ ἐλευθερώτερον, ἢ σωτηριωδέςερον, ἢ ἐνδοξότερον; Ἐὰν δὲ ἀναφέρῃς αὐτὰ εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια, συμπεραίνεις τὸ ἑξῆς νόημα. Οὐδὲν ἐγὼ διδάσκω ὑπερφυὲς καὶ ἀνώτερον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ κρίσεως· λέγω δὲ πρᾶγμα ἀνθρώπινον διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν· ποῖον δέ ἐστι τοῦτο; Αὐτό ἐστι τὸ, καθὼς, ὅταν ἐδουλεύετε τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ, ἤγουν οὐδόλως ὑπετάσσεσθε εἰς τοὺς νόμους τῆς δικαιοσύνης· ὅθεν καὶ ἐποιήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δούλους τῆς ἀκαθαρσίας τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἐπεσωρεύσατε ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ, οὕτως ἐπειδὴ ἠλευθερώθητε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπετάγητε τῇ δικαιοσύνῃ, πρέπον καὶ δίκαιόν ἐστιν, ἵνα ποιήσαντες τὰ μέλη ὑμῶν δούλους τῆς ἀρετῆς, κατασταθῆτε ἅγιοι. Ἀληθῶς δὲ ὡς θέλομεν, οὕτω καὶ ποιοῦμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ἢ δούλους τῆς ἀρετῆς, ἢ δούλους τῆς ἁμαρτίας. Ὅταν προσηλώσῃς τὰ ὄμματά σου εἰς τοῦ θεοῦ τὰ κτίσματα, ἵνα παρατηρήσῃς τὴν θείαν αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ παντοδυναμίαν, καὶ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ σοφίαν καὶ πρόνοιαν, τότε ποιεῖς τὰ ὄμματά σου ὑπηρέτας τῆς ἀρετῆς· ὅταν δὲ ἀφιερώσῃς αὐτὰ εἰς τὰ κτίσματα, ἵνα περιεργαζόμενος τὸ κάλλος αὐτῶν, ἐξεγείρῃς εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ματαιότητος, καὶ τῆς σαρκὸς τὸν ἔρωτα, τότε ποιεῖς αὐτὰ δοῦλα τῆς ἁμαρτίας· Ἐὰν ἀνοίγῃς τὰ ὦτά σου, ἵνα ἀκούῃς τὸν λόγον τῆς φωνῆς Κυρίου

τοῦ θεοῦ σου, καὶ τοὺς ὕμνους καὶ τὰς δοξολογίας αὐτοῦ, τότε τὰ ὦτά σου δουλεύουσι τῷ ἔργῳ τῆς σωτηρίας σου· ἐὰν δὲ ἀνοίγῃς αὐτὰ, ἵνα ἀκούῃς τὰς καταλαλιὰς καὶ αἰσχρολογίας καὶ τὰ ἄσεμνα καὶ ἐρωτικὰ ᾄσματα, τότε αὐτὰ γίνονται ὑπηρέται τῶν ἔργων τῆς κολάσεώς σου· ὅταν ἡ γλῶσσά σου ὑμνολογῇ τὸν θεὸν, ἢ διδάσκῃ τοῦ θεοῦ τὸν λόγον, ἢ παρηγορῇ, ἢ συμβουλεύῃ τὸν πλησίον σου, τότε ἡ γλῶσσά σου ἐστὶν ὄργανον τῆς ἀρετῆς· ὅταν δὲ λαλῇ βλασφημίας, ἢ ψεῦδος, ἢ δόλους, ἢ κατακρίσεις, ἢ ἐπιβουλὰς κατὰ τοῦ πλησίον σου, τότε γίνεται ὄργανον τῆς ἁμαρτίας· τὰς αὐτὰς χεῖράς σου ἐκτείνεις, ὡς θέλεις, ἢ εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς θεοῦ δοξολογίαν, ἢ εἰς τὴν γῆν πρὸς ἁρπαγὴν τῶν ξένων πραγμάτων· διὰ τῶν αὐτῶν ποδῶν σου τρέχεις· ἢ πρὸς βοήθειαν, ἢ πρὸς βλάβην τοῦ πλησίον σου· καὶ ὅταν μὲν ἀφιερώσῃς τὰ μέλη σου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀρετῆς, ἁγιάζεσαι· ὅταν δὲ προσηλώσῃς αὐτὰ εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἁμαρτίας, τότε μολύνεσαι· ἄκουσον δὲ καὶ διὰ ποίων ἐπιχειρημάτων σπουδάζει ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, ἵνα πείσῃ τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας ὑποταγῆναι εἰς τὸν ἐλαφρότατον τῆς ἀρετῆς ζυγόν.

Ρωμ. 6. 21. Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ
22. τέλος ἐκείνων θάνατος. Νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν. τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον.

Συγκρίνων τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀρετῆς τὰ ἀποτελέσματα, ἐξάγει τὸ ἐπιχείρημα τὸ παραστατικὸν τῆς βλάβης τῆς προερχομένης ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς ὠφελείας, τῆς προξενουμένης ὑπὸ τῶν ἀρετῶν· ποῖον, λέγει, καρπὸν ἐθησαυρίσατε τότε, ἤγουν, ὅτε ἐδουλεύετε τῇ ἁμαρτίᾳ, πράττοντες τοιαῦτα αἰσχρὰ ἔργα, ὥςε νῦν ἀναλογιζόμενοι αὐτὰ, ἐντρέπεσθε; ἀληθῶς δὲ ὅταν παύσῃ τῆς ἁμαρτίας ἡ πρᾶξις, καὶ ἐκλείψῃ ἡ ἡδονὴ αὐτῆς, τότε ἐντρέπεται καὶ αἰσχύνεται ὁ πράξας αὐτὴν, κἂν ἀναιδέστατος ὑπάρχῃ· προστίθησι δὲ καὶ ἕτερον κακὸν, τῆς ἁμαρτίας ἔκγονον, τουτέςι τὸν θάνατον, ὅστις ἐστὶν ἡ αἰώνιος κόλασις. « Τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων, λέγει, θάνατος· » ἀλλὰ νῦν ἐπειδὴ ἠλευθερώθητε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐδουλώθητε τῷ θεῷ, ὁ καρπὸς ὑμῶν ἐστιν ἁγιωσύνη, τὸ δὲ τέλος τῶν ἀγαθῶν ὑμῶν ἔργων, ἐστὶν ἡ ἀπόλαυσις τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ μακαριότητος. Βλέπε δὲ πῶς ἀντιπαραβάλλει κατὰ τῆς αἰσχύνης τῆς ἁμαρτίας τὸν ἁγιασμὸν τῆς ἀρετῆς, κατὰ δὲ τοῦ θανάτου, ὃν προξενεῖ ἡ ἁμαρτία, τὴν ἀτελεύτητον ζωὴν, τὴν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς προξενουμένην. Οἱ ἐργάται, λέγει, τῆς ἁμαρτίας ἔχουσιν εἰς μὲν τὴν παροῦσαν ζωὴν, αἰσχύνην· εἰς δὲ τὴν μέλλουσαν, τὴν αἰώνιον κόλασιν. Οἱ δὲ κατορθοῦντες τὰς ἀρετὰς, εἰς μὲν τὴν γῆν ἔχουσι τὸν ἁγιασμόν· εἰς δὲ τὸν οὐρανὸν, τὴν μακαρίαν ζω-

ήν. Σημείωσαι δὲ, ὅτι πρότερον μὲν εἶπεν· « Ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ· » ἔπειτα λέγει· « Δουλωθέντες τῷ θεῷ, » διδάσκων διὰ τούτου, ὅτι ἡ ἐργασία τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν θεόν εἰσιν ἓν καὶ τὸ αὐτό. τὰ αὐτὰ δὲ ἐπιβεβαιοῖ καὶ διὰ τῶν ἑξῆς.

Ρωμ. 6. 23. **Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.**

Τὰ ὀψώνια κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως σημαίνουσι τὰς ἀγοραζομένας ἐψητὰς τροφάς. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατιῶται ἐλάμβανον τὸν μισθὸν αὐτῶν οὐχὶ διὰ χρημάτων, ἀλλὰ διὰ τροφῶν, ἡ λέξις ὀψώνιον, ἐλήφθη ἀντὶ μισθοῦ. Διὸ ὁ μὲν πρόδρομος Ἰωάννης ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατευομένους· « Ἀρκεῖσθε Λουκ. 3. 14.
» τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. » Ὁ δὲ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους· « Τίς στρα- 1. Κορ. 9. 7.
» τεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; Ὀψώνια οὖν ἐνταῦθα λέγει ὁ ἀπόστολος τὰς ἀνταποδόσεις καὶ ἀντιμισθίας· τῆς ἁμαρτίας, λέγει, ὁ μισθός ἐστιν ὁ θάνατος, ἤγουν ἡ κόλασις· τῆς δὲ ἀρετῆς το χάρισμα, ἤγουν ἡ ὑπὸ θεοῦ διδομένη τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνταπόδοσίς ἐστι ζωὴ αἰώνιος· Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διδόμενος μισθός ἐστιν ἀνάλογος πάντοτε τῇ ἀξιότητι τοῦ ἔργου· ἡ δὲ ζωὴ ἡ αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ δόξα, ἣν ὁ θεὸς ἀνταποδίδωσιν εἰς τοὺς ἐργάτας τῶν καλῶν ἔργων, οὐδεμίαν σύγκρισιν, οὐδὲ ἀναλογίαν ἔχει, ἀλλὰ καθ' ὑπερβολὴν ὑπερβαίνει τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας· δίδοται δὲ τῇ τοῦ Ἰησοῦ χάριτι· διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὁ μισθὸς, οὐδὲ ἡ ἀνταπόδοσις, ἀλλὰ τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

ΟΜΙΛΙΑ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ
ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἀξιοθαύμαστος ἀληθῶς ἡ ἄπειρος φιλανθρωπία τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ πάνσοφος αὐτοῦ πρόνοια, ἡ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· δι' ἀνταποδόσεως ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν πραγμάτων ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀντάμειψιν τῶν ἀοράτων καὶ πιστευομένων· διὰ τῶν

ὁρατῶν δὲ ἀνταποδομάτων ἐνστάζει εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν μεγάλην τὴν περὶ τῶν ἀοράτων ἐλπίδα, καὶ πολὺν τὸν φόβον· ἐλπίδα διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου μακαριότητος, φόβον διὰ τὴν καταδίκην τῆς ἀτελευτήτου κολάσεως· δύω εἰσὶν αἱ ἀντιμισθίαι τῶν δικαίων, ὁ ἁγιασμὸς, καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος· δύω εἰσὶ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν αἱ ἀνταποδόσεις, αἰσχύνη καὶ ὁ θάνατος, ἤγουν ἡ κόλασις. Ταῦτα ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ θεόπνευστος Παῦλος, εἰπών·
Ῥωμ. 6. 21. 22. « Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐ-
» παισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος.
» Νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας,
» δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν
» ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν· τὸ δὲ τέλος, ζωὴν
» αἰώνιον. » Εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν οἱ μὲν δίκαιοι λαμβάνουσι τὸν ἁγιασμὸν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ τὴν αἰσχύνην· εἰς τὴν μέλλουσαν, οἱ μὲν δίκαιοι κληρονομοῦσι τὴν θείαν βασιλείαν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ πέμπονται εἰς τὴν ἡτοιμασμένην τοῖς δαίμοσι κόλασιν· Ὁ ἁγιασμὸς στηρίζει τὴν ἐλπίδα τῆς βασιλείας εἰς τὴν ψυχὴν τῶν δικαίων, ἡ αἰσχύνη φέρει τὸν φόβον τῆς κολάσεως εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἀλλ' ἆρά γε γίνεται αἰσθητὸς ὁ τοιοῦτος ἁγιασμός; γίνεται ἆρά γε αἰσθητὴ ἡ τοιαύτη αἰσχύνη; ὁ μὲν ἁγιασμὸς γίνεται αἰσθητὸς διὰ τῆς συνειδήσεως, διὰ τῶν ἀρετῶν, διὰ τῶν θαυμάτων· ἡ δὲ αἰσχύνη διὰ τῆς συνειδήσεως, διὰ τῶν ἁμαρτιῶν, διὰ τῆς κοινῆς κατηγορίας.

Ὅταν μετ' εὐλαβείας προσεύχεσαι, ἢ μετὰ προθυμίας νηστεύῃς, ἢ μετὰ ἱλαρότητος ἐλεῇς τοὺς πτωχοὺς, ἢ ἐκ καρδίας συγχωρῇς τὸν ἐχθρόν σου, ἢ ἄλλο θεῖον ἔργον πράττῃς, τί αἰσθάνεσαι τότε; Τότε ἡ συνείδησίς σου φέρει εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν γλυκυτάτην αἴσθησιν τῆς μακαρίας εἰρήνης, καὶ πληροῖ τὴν ψυχήν σου τῆς ἐπουρανίου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. Τῆς τοιαύτης εἰρήνης καὶ ἀγαλλιάσεως κατ' ἐξοχὴν ᾐσθάνοντο οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι· ὅθεν ὁ μὲν προφητάναξ Δαβὶδ ἐκραύγαζεν· « Εἰ- Ψαλ. 118. 165.
» ρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου. Ψαλ. 131. 9.
» οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται. »
Ὅταν δὲ πεσὼν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐστερήθη τούτων, ἐβόα πρὸς τὸν θεὸν, δεόμενος ὑπὲρ τούτων, καὶ λέγων· « Ἀπόδος μοι τὴν ἀ- Ψαλ. 50. 12.
» γαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου » Ὁ δὲ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας ἐδίδασκε· « Καὶ
» ἔσται τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης εἰρήνη. » Ἡσ. 32. 17.
Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς διὰ στόματος αὐτοῦ λαλῶν ὑπέσχετο, λέγων· « Ἰδοὺ οἱ δουλεύ- Ἡσ. 65. 14.
» οντές μοι ἀγαλλιάσονται ἐν εὐφροσύνῃ. »
Ἐκοινολόγει δὲ ὁ ἅγιος προφήτης καὶ ὅσην ἀγαλλίασιν ᾐσθάνετο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· « Ἀ-
» γαλλιάσθω, ἔλεγεν, ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ Ἡσ. 61. 10.
» Κυρίῳ. » Διὰ τί; « Διότι ἐνέδυσέ με,
» λέγει, ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα
» εὐφροσύνης· » φανερὸν δὲ, ὅτι τὸ ἱμάτιον τοῦ σωτηρίου ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, ἡ πρόξενος τῆς σωτηρίας, ὁ δὲ χιτὼν τῆς εὐφροσύνης, ἐστὶν ἡ ἀκόλουθος τῆς ἀρετῆς χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, καὶ ὁ θεομακάριστος δὲ Πέτρος ἐμαρτύρησεν, ὅτι οἱ ἔχοντες τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην, αἰσθάνονται τῶν τοιούτων ἐπουρανίων χαρισμάτων· « Ὃν οὐκ εἰδό- 1. Πέτρ. 1. 8.
» τες, ἔλεγεν, ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁ-

» ρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγάλλεσθε χαρᾷ
» ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, » Ὁ δὲ
οὐρανόφρων Παῦλος, καὶ ὅταν περικυκλωμένος ἦν ὑπὸ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῶν θλίψεων, καὶ τότε ᾐσθάνετο τῆς χαρᾶς.
Κολ. 1. 24 » Νῦν χαίρω, οὕτως ἔγραφεν, ἐν τοῖς πα-
» θήμασί μου. » Ἀλλὰ πόθεν προέρχεται ἡ τοιαύτη εἰρήνη καὶ ἀγαλλίασις; πόθεν ταῦτα τὰ ἀγαθά; Αὐτὰ οὐκ εἰσὶν οὐδὲ γεννήματα τῆς πολυπαθοῦς φύσεως, οὐδὲ δῶρα τοῦ πολυκυμάντου καὶ θλιβοφόρου κόσμου, ἀλλ' εἰσὶ καρπὸς τῆς ἀρετῆς· καρπὸς, ὃν καρποφορεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἁγιάζον τὰς καρδίας τῶν ἐναρέτων· διότι
Γαλ 5. 22. » Ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη,
» χαρὰ, εἰρήνη. » Αὐτά εἰσι τὰ αἰσθητὰ σημεῖα τοῦ ἁγιασμοῦ, περὶ οὗ ὁ Παῦλος
Ρωμ. 6. 22. εἶπεν· « Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγι-
» ασμόν. »

Γίνεται δὲ αἰσθητὸς ὁ ἁγιασμὸς οὐ μόνον ἔνδον εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐναρέτων, ἀλλὰ καὶ ἔξω πρὸς τοὺς βλέποντας καὶ ἀκούοντας τὰ τούτων θεάρεστα ἔργα. Ὅταν βλέπῃς εἰς τὰς θείας γραφὰς τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραὰμ, ἐξ ἧς ἐνδυναμωθεὶς, κατέλιπε
Γεν. 12. 5. προθύμως καὶ πατρίδα καὶ γένος καὶ τὸν
οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· τὴν ἀτάραχον εἰρήνην τῆς καρδίας αὐτοῦ, δι' ἧς καὶ τὸν
Γεν. 13. 8. Λὼτ, καὶ τοὺς τῶν προβάτων αὐτῶν ποι-
μένας μαχομένους εἰρηνοποίησε· τὴν δικαιοσύνην τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐξ ἧς οὐδὲν ἠθέλησε λαβεῖν ἀπὸ τῶν πραγμάτων τοῦ βα-
Γεν. 14. 23. σιλέως Σοδόμων, « Ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφυ-
» ρωτῆρος ὑποδήματος· » τὴν φιλοξενίαν
αὐτοῦ, δι' ἧς καὶ τοὺς ἀγγέλους ἐφιλοξένη-
σε· τὴν εὐσπλαγχνίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ, Γεν. 18. 2.
ὅταν καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν Σοδομιτῶν σωτηρίας
τὸν θεὸν παρεκάλεσε· τὴν ταπεινοφροσύνην Αὐτ. 23.
τοῦ νοὸς αὐτοῦ, ὅταν ἔλεγεν « Ἐγὼ δέ εἰμι
» γῆ καὶ σποδός· » τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀγά- Αὐτ. 27. Γεν. 22. 16.
πην αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπακοὴν, ὅταν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ὅταν ταῦτα βλέπῃς εἰς τὰς θείας γραφὰς, τί ἄλλο αἰσθάνεται ἡ ψυχή σου, εἰμὴ ἁγιωσύνην; Ἐὰν παρατηρήσῃς τοῦ Ἰὼβ τὴν ὑπομονὴν, τοῦ Ἰωσὴφ τὴν σωφροσύνην, τοῦ Μωϋσέως τὴν ἀνεξικακίαν, τοῦ Δαβὶδ τὴν πρᾳότητα, τοῦ Ἡλιοῦ τὸν ζῆλον, τί ἄλλο βλέπεις, εἰμὴ τῆς ψυχῆς αὐτῶν τὴν ἁγιότητα; ὅταν ἀκούῃς τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην, τὴν ταπείνωσιν, τὸν ζῆλον, τοὺς διωγμοὺς, τοὺς κινδύνους, τὰ δεσμὰ, τὰς μάστιγας, τὰ λοιπὰ τῶν θεοφόρων ἀποστόλων κατορθώματα· τὰ ἆθλα καὶ τὰς βασάνους τῶν καλλινίκων μαρτύρων, τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ θάῤῥος τῶν ὁμολογητῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τοὺς ἀγῶνας, καὶ κόπους τῶν πανενδόξων τῆς ἐκκλησίας ποιμένων, τὰ ἀσκητικὰ παλαίσματα τῶν ἐν ἀσκήσει λαμψάντων ὁσίων πατέρων, τί ἄλλο συλλογίζεσαι, εἰμὴ τὸν ἁγιασμὸν, περὶ οὗ εἶπεν
ὁ Παῦλος· « Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς Ρωμ. 6. 22.
« ἁγιασμόν; »

Τί δέ; ἆρά γε οὐ βάλλουσιν ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὴν ἁγιωσύνην τῶν ἁγίων, καὶ αὐτὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα θαύματα; ἄνθρωποι αὐτοὶ, ὡς καὶ ἡμεῖς,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ἥμερα ποιοῦσι τὰ ἄγρια θηρία, διώκουσι τὰς ἀνιάτους ἀῤῥωστίας, καὶ ἀνακαλοῦσι τὴν ὑγείαν, προστάττουσι τὰ ϛοιχεῖα, καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούουσι, φωνοῦσι τοὺς νεκροὺς, καὶ οἱ νεκροὶ ἀνίϛανται· πόθεν εἰς αὐτοὺς ἡ τοιαύτη ὑπερφυσικὴ δύναμις; ἐκ θεοῦ ἀληθῶς· ἀλλὰ διὰ τί ὁ θεὸς δίδωσιν εἰς αὐτοὺς ταύτην τὴν δύναμιν; Διότι ἀγαπᾷ αὐτούς· ἀλλὰ διὰ τί ἄλλο ἀγαπᾷ αὐτοὺς, εἰμὴ διότι ποιοῦσι τὸ θέλημα αὐτοῦ; ὅπερ ἐστὶν, ὅτι δίδωσιν αὐτοῖς τὴν τῶν θαυμάτων δύναμιν, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἁγιότητα.

Ἀλλὰ τὰ θαύματα, λέγεις, οὐκ εἰσὶν ἔνδειξις τῆς ἁγιωσύνης· διότι καὶ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας ἐνίοτε ποιοῦσι θαύματα· καὶ αὐτὸς ὁ μὴ ἀκολουθῶν τῷ Χριστῷ ἐξέβαλε τὰ δαιμόνια· καὶ πλάνοι δέ τινες ἐχρημάτισαν προφητεύοντες, καὶ διηγούμενοι ἐνύπνια, καθ' ὧν ὁ Μωϋσῆς ἀπεφάσισε θάνατον. Ταῦτά εἰσιν ἀληθῆ, πλὴν ἡμεῖς ου λαλοῦμεν περὶ τῶν θαυμάτων τῶν τελουμένων ὑπὸ τῶν ἀπίστων, ἢ ὑπὸ τῶν ἀνόμων, ἢ ὑπὸ τῶν πλάνων καὶ ὑποκριτῶν· διότι κἂν ὁ θεὸς, εἴτε διὰ δοκιμὴν τῆς πίστεως τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐδίδαξεν εἰς τὸ Δευτερονόμιον· εἴτε διὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ « Πᾶν γόνυ κάμπτει καὶ ἐπουρανίων καὶ » ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· » εἴτε δι' ἄλλην τινὰ ἀπόκρυφον οἰκονομίαν, συνεχώρησεν ἐνίοτε εἰς τοὺς τοιούτους τὴν ἐνέργειαν τῶν θαυμάτων· ἡμεῖς οὐδὲ πειθόμεθα, οὐδὲ πιστεύομεν, ὅτι τὰ τούτων θαύματά εἰσιν

(Ματθ. 7. 23. Λουκ. 9. 49 Δευτ. 13. 5. — Δευτ. 13. 3. — Φιλ. 2. 10.)

ἀποδεικτικὰ τῆς αὐτῶν ἁγιότητος, ἐπειδὴ γινώσκομεν τὴν τούτων ἀπιϛίαν, καὶ καταλαμβάνομεν τὴν τούτων ὑπόκρισιν, καὶ βλέπομεν τὰ ἔργα αὐτῶν ἐναντία τῆς ἁγιωσύνης· ἐδιδάχθημεν δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον οὐκ εἰσὶν ἅγιοι, ἀλλ' εἰσὶν ἄξιοι θανάτου, καὶ ϛερήσεως τοῦ προσώπου τοῦ θεοῦ· « Καὶ ὁ προφήτης ἐκεῖνος, εἶπεν Δευτ. 13. 5
» ὁ Μωϋσῆς, ἢ ὁ τὸ ἐνύπνιον ἐνυπνιαζόμε-
» νος, ἐκεῖνος ἀποθανεῖται· ἐλάλησε γὰρ
» πλανῆσαί σε ἀπὸ Κυρίου τοῦ θεοῦ σου.
» Ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, εἶπεν ὁ Κύριος Ματθ. 7. 23.
» περὶ αὐτῶν, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. »
Λαλοῦμεν δὲ ἡμεῖς περὶ τῶν θαυμάτων, ὅσα ἐποίησαν οἱ πιστοὶ καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι· περὶ τῶν θαυμάτων λαλοῦμεν, ὧν ἐποίησεν ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὁ Ἠλίας, ὁ Ἐλισσαῖος, ὁ Δανιὴλ, οἱ ἐν Βαβυλῶνι τρεῖς παῖδες, ὁ Πέτρος καὶ ἡ σκιὰ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος καὶ τὰ σουδάρια καὶ σιμικίνθια, τὰ ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ· περὶ τῶν θαυμάτων λαλοῦμεν ἐκείνων τῶν πιϛῶν καὶ ἐναρέτων ἀνθρώπων, ὧν καὶ τὰ ὀστᾶ θαυματουργοῦσι· τινῶν δὲ καὶ τὰ σώματα μένουσιν ἄφθαρτα καὶ εὐώδη καὶ θαυματουργὰ, καθὼς θαυματουργὸν ἐδείχθη τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου, 4. Βασ. 13. 21.
καὶ ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν τὸν μονόζωον· τῶν τοιούτων ἀνδρῶν τὰ θαύματα ποιοῦσιν αἰσθητὴν καὶ ὁρατὴν τὴν μεταξὺ αὐτῶν, καὶ τοῦ θεοῦ φιλίαν, καὶ τὴν χάριν τῆς ψυχῆς αὐτῶν, καὶ τὸν θεῖον ἁγιασμόν.

Ἠκούσατε, ἀγαπητοί μου χριστιανοί,

πόσον αἰσθητὸς γίνεται ὁ ἁγιασμὸς τῶν ἁγίων ἀνθρώπων· ἀκούσατε νῦν, πόσον αἰσθητὴ γίνεται καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ αἰσχύνη. Ὁ ἄνθρωπος οὐκ εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς αἰσχύνης τὸ πάθος, ἡ ἁμαρτία δὲ εἰσήγαγεν αὐτὸ εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν. Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα γυμνοὶ ἦσαν πρὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὅμως οὐκ ᾐσχύνοντο· μετὰ
Γεν. 3. 7. δὲ τὴν ἁμαρτίαν εὐθὺς περιεκύκλωσεν αὐτοὺς ἡ ἐντροπὴ, ὅθεν ἔῤῥαψαν φύλλα συκῆς, καὶ περιεζώσθησαν, ἵνα τὴν γύμνωσιν αὐτῶν σκεπάσωσιν· ἀλλὰ πῶς ἡ ἁμαρτία εἰσήγαγεν εἰς αὐτοὺς τὴν αἰσχύνην; οὐδεὶς οὐδὲ ἔβλεπεν, οὐδὲ ἤκουσε τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, οὐδὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἡ γύμνωσίς ἐστιν ἐντροπή· διότι πλὴν αὐτῶν τῶν δύω οὐκ ἦσαν τότε ἄλλοι ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον. Ἡ συνείδησις ἤλεγξεν αὐτοὺς διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ὁ δὲ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως ἔφερεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντροπήν· τοῦτο αὐτὸ συμβαίνει εἰς πάντα ἄνθρωπον, εὐθὺς μετὰ τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας, ἐντρέπεται δηλαδὴ καὶ καταισχύνεται, ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενος, κἂν κρυφίως ἁμαρτάνῃ, κἂν οὐδεὶς αὐτὸν οὐδὲ βλέπῃ, οὐδὲ ἀκούῃ· καὶ ἐμποδίζει μὲν ἡ συνείδησις τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος μελετᾷ τὴν πρᾶξιν αὐτῆς, πλὴν τότε ὁ νοῦς ἐσκοτισμένος ὑπὸ τοῦ πάθους, οὐδόλως αἰσθάνεται τῆς συνειδήσεως τὴν νουθεσίαν· ἀφ' οὗ δὲ ἐκπληρώσῃ τὴν κακὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, καὶ μαρανθῇ ὁπωσδήποτε ἡ ζέσις τοῦ πάθους, τότε αἰσθάνεται τῆς συνειδήσεως τὴν φωνήν· ἡ δὲ συνείδησις τότε ὡς ἐπιτήδειος ζωγράφος, ζωγραφοῦσα ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν αἰσχρότητα, τὴν ἀτιμίαν, τὸ ὄνειδος τῆς ἁμαρτίας, διεγείρει εἰς αὐτὸν τὰ ἄγρια τῆς αἰσχύνης κύματα. Βλέπε, λέγει, ἐνικήθης ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐμόλυνας σεαυτὸν, καὶ γέγονας ἄτιμος· βλέπε, σὺ ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκας, ἀλλὰ παρεσυνεβλήθης τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθης αὐτοῖς. Ἐκ τούτου ὁ ἁμαρτήσας τόσην αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν αἰσθάνεται, ὥστε καὶ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου αὐτοῦ μεταβάλλεται, καὶ οἱ ἔλεγχοι, ὡς βέλη ὀξύτατα, εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰσέρχονται, καὶ οὐ μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τοῦ σώματος τὰ ὀστᾶ ἐκταράττουσιν· « Ὅτι τὰ βέλη σου, ἔλεγεν ὁ Ψαλ. 37. 2. 3.
» Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἐνεπάγησάν
» μοι. Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου
» ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου. » Τόσον δὲ αἰσθητικὴ καὶ ὀξεῖα ἐγίνετο εἰς αὐτὸν τῆς συνειδήσεως ἡ βάσανος, ὥστε ἔλεγεν· « Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαί- Ψαλ. 38. 12.
» δευσας ἄνθρωπον· καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀρά-
» χνην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. » Ἐδέετο δὲ πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα, πρὶν ἢ ἀποθάνῃ, ἐξαποστείλῃ αὐτῷ ἄνεσιν καὶ ἀναψυχὴν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐλεγμῶν· Ἄνες μοι, ἵνα ἀναψύξω πρὸ Ψαλ. 38. 14.
» τοῦ με ἀπελθεῖν. » Τοιουτοτρόπως οὖν καταισχύνει καὶ βασανίζει ἡμᾶς ἡ συνείδησις ἡμῶν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, κἂν κρυφίως ἡμάρτομεν, κἂν οὐδεὶς οὐδὲ εἶδεν, οὐδὲ ἤκουσε τὴν ἁμαρτίαν ἡμῶν, οὐδὲ ὑπώπτευσε περὶ αὐτῆς.

Πόσον δὲ αἰσθητὴ γίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ ἐντροπὴ τῆς ἁμαρτίας, ὅταν τὰ ἔργα αὐτῆς οὐ διαμένωσι κρυπτὰ, ἀλλὰ γίνονται φανερὰ καὶ γνωστὰ, καὶ κοινολογοῦνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους; πόση ἐντροπὴ καλύπτει τὸ πρόσωπόν μου, ὅταν βλέπω, ὅτι διὰ τὰς πονηράς μου πράξεις κατεστάθην ὄνειδος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐξουδένημα τοῦ λαοῦ; ποία ἡ καταισχύνη μου, ὅταν βλέπω, ὅτι φεύγουσι τὴν συναναστροφήν μου οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀποστρέφονταί με ὡς ἄτιμον καὶ ἐξουδενημένον; ποία πληγὴ εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅταν ἀκούω λεγόμενα κατ' ἐμοῦ τῆς αἰσχύνης τὰ ὀνόματα· ὁ δεῖνα ὁ κλέπτης, ὁ ἀδικητὴς, ὁ ψεύστης, ὁ συκοφάντης, ὁ μέθυσος, ὁ πορνοκόπος, ὁ προδότης, καὶ τὰ λοιπὰ ὅμοια τῆς ἐντροπῆς ὀνόματα; κἂν δὲ ἡ μετάνοια ἐξαλείφῃ τὴν ἁμαρτίαν, ὅμως καὶ ἡ αἰσχύνη τῆς ἁμαρτίας διαμένει, καὶ τὸ ὄνειδος τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκλείπει. Τοῦτο δέ ἐστιν ὅπερ ἔλεγεν
Ψαλ. 50. 3. ὁ προφητάναξ· « Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου
» ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν » μου ἐστὶ διαπαντός. » Καὶ ἡμεῖς δὲ μετὰ τὴν μετάνοιαν, ὁσάκις ἐνθυμούμεθα τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τὰς ἀκαθαρσίας, αἰσχυνόμεθα· ὁσάκις δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀναφέρουσι τὰς πονηρὰς ἡμῶν πράξεις, ἐπαινοῦσι μὲν ἡμᾶς διὰ τὴν μετάνοιαν, ἐξονειδίζουσι δὲ διὰ τὰ πεπραγμένα ἁμαρτήματα. Αὐτὴ δὲ ἡ διπλῆ ἐντροπὴ, ἡ ἐσωτερικὴ δηλαδὴ, ἡ προξενουμένη ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, καὶ ἡ ἐξωτερικὴ, ἡ προερχομένη ἐκ τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἐστὶν ἡ αἰσχύνη τῆς ἁμαρτίας, περὶ ἧς ὁ Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς ἁμαρτήσαντας καὶ μετανοήσαντας Ῥωμαίους, ἔλεγε· « Τίνα οὖν καρπὸν Ρωμ. 6. 21.
» εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; »

Θεὲ τοῦ παντὸς, καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους, ἄπειρός ἐστιν ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐσπλαγχνία σου· ἡ ἄφατος οἰκονομία τῆς θείας σου προνοίας ποιεῖ αἰσθητὴν τὴν αἰσχύνην τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῆς ἀρετῆς, ἵνα φεύγοντες τὴν ἁμαρτίαν, λυτρώμεθα τῆς κολάσεως, κατορθοῦντες δὲ τὴν ἀρετὴν, κληρονομῶμεν τὴν βασιλείαν σου· ἡ αἴσθησις τῆς παρούσης αἰσχύνης προκαταγγέλλει εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς τὴν αἰσχύνην ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα παρασαθήσονται πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν ἐνώπιον πάσης τῆς οἰκουμένης. Ἐὰν ἐντρέπωμαι, ὅταν καταλάβω, ὅτι δύω, ἢ τρεῖς ἄνθρωποι εἶδον τὰς αἰσχρουργίας μου, πόση αἰσχύνη περικαλύψει με, ὅταν πάντες οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, βλέπωσι γυμνὰ πάντα τὰ ῥυπαρὰ ἔργα μου μετὰ πασῶν τῶν περιστάσεων αὐτῶν; πόση ἡ αἰσχύνη μου, ὅταν ἀκούσω τὸν εὐεργέτην μου θεὸν, ὀνειδίζοντα ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων τὴν ἀσπλαγχνίαν μου, καὶ λέγοντα· « Ἐπείνασα, καὶ οὐκ ἔδωκάς μοι
» φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐπότισάς με, Ματθ. 25. 42, 43.
» ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνήγαγές με· γυμνὸς, » καὶ οὐ περιέβαλές με· ἀσθενὴς καὶ ἐν φυ» λακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. » Τοῦτο προκαταγγέλλει μοι ἡ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν παροῦσα ἐντροπή μου· αὐτὴ διδάσκει με

τὴν μέλλουσαν αἰσχύνην μου, καὶ τὴν περιμένουσάν με κόλασιν· ὅταν ἡ αἰσχύνη τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτιῶν μου ταράττῃ με, τότε ἡ αἴσθησις τῆς κολάσεως περικυ-
Ψαλ. 17. 5. 6. κλοῖ με. « Χείμαῤῥοι ἀνομίας ἐξετάραξάν » με. Ὠδῖνες ᾅδου περιεκύκλωσάν με. »

Ὁ δὲ ἁγιασμὸς, ὁ ὑπὸ θεοῦ διδόμενος εἰς τοὺς ἐναρέτους ἐν τῇ γῇ, ἐςιν ὁ ἀῤῥαβὼν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τῶν ἡτοιμασμένων αὐτοῖς εἰς τὸν οὐρανόν· αὐτὸς δὲ θαρσοποιεῖ τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ ἐπιςηρίζει αὐτοὺς εἰς τὴν τῶν θείων θελημάτων ἐκπλήρωσιν. Αὐτὸς φέρει εἰς αὐτοὺς τὴν αἴσθησιν τῆς ἐπουρανίου εἰρήνης, καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς θείας μακαριότητος· αὐτὸς ἐξάπτει εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν τὸ πῦρ τῆς θείας ἀγαπήσεως, καὶ πληροφορεῖ τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ὅτι εἰσὶ μέτοχοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κληρονόμοι τῆς αἰωνίου αὐτοῦ βασιλείας. Ἐκ τούτου ὁ μὲν ἅγιος ἱεροψάλτης μετὰ πολλῆς ἀγαλλιάσεως
Ψαλ. 41. 2. 4. ἔψαλλε· « Πότε ἥξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ » προσώπῳ τοῦ θεοῦ; Διελεύσομαι ἐν τόπῳ » σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ » θεοῦ, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχου ἑορταζόντων. » Ὁ δὲ θεσπέσιος Παῦλος μετὰ πολλῆς πληροφορίας
ἔγραφε· « Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, 2. Τιμ. 4. 7. 8.
» τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίςιν τετήρηκα. Λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δι» καιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ » Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος » κριτής. » Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ καρπὸς τῆς ἁμαρτίας, ἡ αἰσχύνη εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, προκαταγγέλλουσα τὴν μέλλουσαν αἰσχύνην καὶ κόλασιν. Οὗτός ἐστιν ὁ καρπὸς τῆς ἀρετῆς, ὁ ἁγιασμὸς, ὅστις ἐστὶν ἡ πληροφορία τῆς μελλούσης ἀμεταβλήτου ἁγιωσύνης καὶ ἀτελευτήτου δόξης· ἄνθρωποι οὖν, ὅσοι πιςεύετε εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, φεύγετε τὴν αἰσχύνην τῆς ἁμαρτίας, ἵνα φύγητε τὰς ὠδῖνας τῆς κολάσεως· θησαυρίσατε τὸν ἁγιασμὸν τῆς ἀρετῆς, ἵνα κληρονομήσητε τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου βασιλείας, ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΠΕΜΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

ΠΟΛΛΟΙ λέγουσιν, ὅτι οὐδεὶς εὑρίσκεται εἰς τὸν κόσμον, ὅστις εἰς πᾶν ἔργον αὐτοῦ, εἴτε μέγα, εἴτε μικρὸν, οὐκ ἐπιβλέπει ἐπὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος· καὶ αὐτοὶ, λέγουσιν, οἱ τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενοι, σκοπὸν ἔχουσι τὸ ἴδιον κέρδος· διότι καὶ αὐτοὶ πράττουσι τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, ἵνα φύγωσι τὴν κόλασιν, ἢ ἵνα ἀπολαύσωσι τὸν παράδεισον· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ μετὰ πάσης τελειότητος ἀγαπῶντες τὸν θεὸν, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν θυσιάζοντες, τοῦτο πράττουσιν, ἵνα ἀξιωθῶσι τῆς θείας αὐτοῦ βασιλείας καὶ μακαριότητος. Ψευδὲς δὲ ἀπέδειξε τὸ τοιοῦτον φρόνημα ἐξόχως πάντων τῶν ἄλλων ἁγίων ἀνδρῶν ὁ πανσέβαστος καὶ οὐρανόφρων Παῦλος· διότι αὐτὸς οὐ μόνον ἐλυπεῖτο διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ παντὶ τρόπῳ ἠγωνίζετο, καὶ τὸν θεὸν παρεκάλει ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἤθελε καὶ ηὔχετο, ἵνα ἐκεῖνοι μὲν σωθῶσιν, αὐτὸς δὲ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. » Ηὐχόμην γὰρ αὐ-» τὸς ἐγὼ, ἔλεγεν, ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ (Ῥωμ. 9. 3. 4.) » τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, » τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα· οἵτινές » εἰσιν Ἰσραηλῖται. Βλέπεις ἆρά γε εἰς ταύτην τὴν διάθεσιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ Παύλου κἂν ἴχνος σκοποῦ ἰδίου κέρδους; αὐτὴ ἀπέδειξεν ἐντελῶς, ὅτι αὐτὸς οὐ μόνον οὐκ ἐπέβλεπεν ἐπὶ τὸ ἴδιον ὄφελος, ἀλλ' ὅτι ἤθελε καὶ ἔστεργε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζημίαν, καὶ ζημίαν αἰώνιον, ἵνα ὁ πλησίον αὐτοῦ ἀπολαύσῃ τῆς αἰωνίου σωτηρίας. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν, ἤγουν τὸ, ὅτι ἠγάπησε τὸν πλησίον οὐχ ὡς ἑαυτὸν, ἀλλὰ περισσότερον ἢ ἑαυτόν. Ἵνα δὲ μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι ὡς ἔτυχεν ἀπερισκέπτως ταῦτα ἐσυλλογίζετο, καὶ ηὔχετο καὶ ἔγραφε, διὰ τῶν σήμερον ἀναγνωσθέντων λόγων τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἐφανέρωσε τὸν λόγον τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ἐπιθυμίας, καὶ εὐχῆς. Ἐὰν οὖν μετὰ προσοχῆς ἀκούσητε τὴν τῶν ἀναγνωσθέντων ἑρμηνείαν, οὐ μόνον τὸν λόγον τῆς τοσαύτης προθυμίας αὐτοῦ βλέπετε, ἀλλὰ

καὶ μανθάνετε πόσον ὑπερβαίνει ἡ ἐκ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως δικαιοσύνη τὴν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἔτι δὲ καὶ πόσον εὔκολος ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, καὶ πόσον χαρισμάτων δι' αὐτῆς ἀξιούμεθα.

Ρωμ. 10. 1. Ἀδελφοὶ, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ, ἐστιν εἰς σωτηρίαν.

Ρωμ. 9. 1. 2. 3. Εἰς τὸ προλαβὸν κεφάλαιον ὁ θεῖος ἀπόστολος μετὰ ἀληθείας καὶ βεβαιότητος ἐμαρτύρησεν, ὅτι ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μεγάλην λύπην καὶ ἀκατάπαυστον ὀδύνην, βλέπων, ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται, οἱ ἀδελφοὶ καὶ κατὰ σάρκα συγγενεῖς αὐτοῦ οὐκ ἐπέστρεφον πρὸς τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι ἔστεργε καὶ ηὔχετο, ἵνα αὐτοὶ μὲν εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες, τύχωσι σωτηρίας, αὐτὸς δὲ χωρισθῇ ἀπὸ Χριστοῦ, ὅπερ ἐστὶ, στερηθῇ τῆς θείας βασιλείας. Ἔπειτα ὡς παρεκβατικῶς πολλὰ καὶ ἐπαινέσας, καὶ ἐλέγξας τοῦ Ἰσραὴλ τὸ γένος, ἐπαναλαμβάνει πάλιν τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, δηλοποιῶν σαφέστερα, ὅτι οἱ Ἰσραηλῖταί εἰσιν οἱ κατὰ σάρκα ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ, καὶ ὅτι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐπιθυμεῖ, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς δέεται τοῦ θεοῦ. Ἀδελφοὶ, λέγει, τοῦτο θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ ἡ καρδία μου, καὶ ὑπὲρ τούτου ἐγὼ δέομαι καὶ παρακαλῶ τὸν θεὸν, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας δηλονότι τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἵνα δὲ μὴ ὑπονοήσωμεν, ἔτι τοῦτο ποιεῖ διὰ τὸ ὁμογενὲς καὶ διὰ τὴν συγγένειαν, ἐπιφέρει ἀμέσως καὶ τὸν λόγον τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιθυμίας αὐτοῦ καὶ δεήσεως, λέγων.

Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆ- Ρωμ. 10. 2.
λον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν.

Τί ἐστι ζῆλος θεοῦ; ζῆλος θεοῦ ἐστι προθυμία θερμὴ καὶ σπουδὴ ζέουσα ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ προστασίας τῶν θείων προσταγμάτων. Ποῖος δὲ ἔχει ζῆλον οὐ κατ' ἐπίγνωσιν; Ἐκεῖνος, ὅστις ἐξ ἀμαθίας μὴ κατανοῶν, μηδὲ διακρίνων τὸν σκοπὸν τῶν θείων νόμων, θερμαίνεται καὶ ἐκκαίεται οὐχὶ διὰ τὴν φυλακὴν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν διοριζομένων ὑπὸ τῶν νόμων, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα, ὅσα ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀδιάκριτος νοῦς αὐτοῦ συλλογίζεται, καὶ νομίζει, ὅτι εἰσὶν ὁ σκοπὸς τῶν τοῦ θεοῦ νόμων· ζῆλος οὖν οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἐστὶν ὁ ζῆλος, ὁ ἐστερημένος τῆς ἀναγκαίας γνώσεως καὶ διακρίσεως, ὁ ζῆλος ὁ ἀδιάκριτος καὶ ἀσύνετος· τοιοῦτον δὲ ἀδιάκριτον ζῆλον εἶχον οἱ τότε Ἰσραηλῖται, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος, λέγων. «Μαρτυρῶ γὰρ » αὐτοῖς ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ » κατ' ἐπίγνωσιν.» Διὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐπεθύμει τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καὶ παρεκάλει τὸν θεὸν, ἵνα μεταβάλλῃ τὸν ἀδιάκριτον αὐτῶν ζῆλον εἰς ζῆλον διακριτικόν· δηλοποιεῖ δὲ διὰ τῶν ἑξῆς λόγων, ποῖα ἦσαν ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅσα αὐτοὶ μὴ γινώσκοντες, ἐγίνοντο ζηλωταὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀδιάκριτοι.

Ρωμ. 10. 3. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν.
4. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

Δικαιοσύνην θεοῦ ὠνόμασε τὴν διὰ πίστεως δικαίωσιν, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· ἰδίαν δὲ δικαιοσύνην, τὴν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν νομιζομένην δικαίωσιν, τὴν ἐπακολουθοῦσαν τὴν διατήρησιν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου· ἡ τοιαύτη δὲ δικαίωσις ἀνωφελὴς ἦν τότε καὶ ἄπρακτος, ἐπειδὴ μετὰ Χριστὸν ὁ νόμος ἤργησε· λέγει οὖν, ὅτι διὰ τοῦτο οἱ Ἰσραηλῖται οὐχ ὑπετάγησαν τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ, ἤγουν οὐκ ἐδέχθησαν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἐπειδὴ ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, μὴ γνωρίζοντες δηλαδὴ, ὅτι ἡ εἰς χριστὸν πίστις δικαιοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἐζήτησαν στῆσαι τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην, τουτέστιν, ἠθέλησαν ἐπιβεβαιῶσαι, ὅτι διὰ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς δικαιοῦται ὁ ἄνθρωπος· ἐπλανήθησαν δὲ, μὴ κατανοήσαντες, ὅτι ὁ νόμος ἔχει σκοπὸν καὶ τέλος, ἵνα ὁδηγήσῃ πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ φανερώσῃ, ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν λαμβάνει τὴν δικαίωσιν, τὴν ἄφεσιν δηλονότι τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ καὶ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. » Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.»

Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου· ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Ρωμ. 10. 5.

Ἀκολουθεῖ ὁ θεῖος ἀπόστολος τὴν σύγκρισιν τῆς διὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου δικαιώσεως, καὶ τῆς δικαιώσεως, ἣν λαμβάνομεν διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἵνα φανερώσῃ πόσον ὑπερέχει ἡ ἀμοιβὴ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τὴν ἀνταπόδοσιν, τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἐκ τῆς φυλακῆς τῶν τοῦ νόμου προσταγμάτων, καὶ ἐκ τῆς ἐξ αὐτοῦ δικαιώσεως. Ὁ Μωϋσῆς ἐφανέρωσε, λέγει, ἐγγράφως, ποία ἐστὶν ἡ ἐκ τοῦ νόμου δικαίωσις· τί δὲ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς περὶ τῆς ἐκ τοῦ νόμου δικαιώσεως; Αὐτὸς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ ἔγραψεν εἰς τὸ
Δευτερονόμιον ταῦτα· » Καὶ φυλάξεσθε Δευτ. 18. 5.
» πάντα τὰ προστάγματά μου, καὶ πάντα τὰ κρίματά μου, καὶ ποιήσετε αὐτά. » ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν » αὐτοῖς. » Οὐκ εἶπεν, ὁ ποιήσας αὐτὰ σωθήσεται, οὐδὲ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, οὐδὲ κἂν, ζήσεται ἁπλῶς, ἀλλὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ τί ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ ὅτι ὁ θεὸς ὑπέσχετο πρόσκαιρον ἀνταπόδοσιν εἰς τοὺς φυλάττοντας τὸν μωσαϊκὸν νόμον; ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὅστις ποιήσει τὰ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένα, ζήσεται ἐν αὐτοῖς, τουτέςι, φεύγει τὸν πρόσκαιρον θάνατον τὸν δι' αὐτῶν τῶν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένων προσταγμάτων, διω-

ρισθέντα εἰς τοὺς παραβάτας, καὶ ζῇ ζωὴν μακροχρόνιον ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὴν ἐν
Ἐξ. 20. 12. τῷ νόμῳ ὑπόσχεσιν. Ἄκουσον δὲ, πῶς διὰ τῶν ἑξῆς λόγων δηλοποιεῖ, ὅτι ἡ ἐκ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως δικαίωσις προξενεῖ ἀνταπόδοσιν ἀθάνατον, ἥτις ἐςὶν ἡ αἰώνιος σωτηρία.

Ῥωμ. 10. 6. Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγα-
7. γεῖν. Ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νε-
8. κρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει, ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τουτέστι, τὸ ῥῆμα τῆς πίςεως, ὃ κηρύσσομεν.

Ὁ Μωϋσῆς λαλῶν περὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ, καὶ περιγράφων, ὅτι αὐτὴ οὐδὲ βαρεῖά ἐστιν, οὐδὲ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἀπέ-
Δευτ. 30. 11.—14. χει, εἶπε ταῦτα· » Ὅτι ἡ ἐντολὴ αὕτη, » ἣν ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, οὐχ ὑ» πέρογκός ἐστιν, οὐδὲ μακρὰν ἀπὸ σοῦ » ἐστίν. Οὐκ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω ἐστὶ, λέ» γων, τίς ἀναβήσεται ἡμῖν εἰς τὸν οὐ» ρανὸν καὶ λήψεται ἡμῖν αὐτὴν, καὶ ἀ» κούσαντες αὐτὴν ποιήσομεν; Οὐδὲ πέ» ραν τῆς θαλάσσης ἐστὶ, λέγων, τίς δια» περάσει ἡμῖν εἰς τὸ πέρας τῆς θαλάσ» σης, καὶ λάβῃ ἡμῖν αὐτὴν, καὶ ἀκού» στὴν ἡμῖν ποιήσῃ αὐτὴν, καὶ ποιήσομεν; » Ἐγγύς σου ἐστὶ τὸ ῥῆμα σφόδρα ἐν τῷ » στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ » ἐν ταῖς χερσί σου ποιεῖν αὐτό. » Ταῦτα ἐκλαμβάνων ὁ Παῦλος ἀλληγορικῶς, καὶ ἐφαρμόζων αὐτὰ εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν δοτῆρα τῶν ἐντολῶν, τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα, καὶ μέχρις ᾅδου κατελθόντα, κἀκεῖθεν ἀναβάντα, καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθέντα· ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν εὐκολίαν τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, διδάσκει, λέγων. » Ἡ δὲ ἐκ πί» ςεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει, » ἤγουν περὶ δὲ τῆς δικαιώσεως τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως οὕτω λαλεῖ ὁ θεός. » Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου », τουτέςι μὴ συλλογισθῇς, ὅτι ἐστὶν ἀνάγκη, ἵνα ἀναβῇς εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπως ἂν καταβιβάσῃς ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ψυχήν σου τὸν Χριστὸν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· μηδὲ ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα καταβῇς εἰς τὴν ἄβυσσον, ἤγουν εἰς τὸν ᾅδην, ἵνα ἐκεῖθεν ἀναβιβάσῃς αὐτὰ πρὸς σεαυτόν· οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχεις, ἵνα ποιήσῃς ταῦτα· διότι ὁ θεὸς διὰ τοῦ Δευτερονομίου λέγει σοι, ὅτι ὁ λόγος τῆς πίςεως, ὃν ἡμεῖς κηρύττομεν, οὐκ ἔστι μακρὰν ἀπὸ σοῦ, πλησίον σου ἐστὶν, εἰς τὸ στόμα σου ἐστὶ, καὶ εἰς τὴν καρδίαν σου. » Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐςιν ἐν τῷ ςόματί σου » καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου »· κατὰ τίνα δὲ τρόπον ὁ λόγος τῆς πίστεώς ἐστιν ἐγγὺς ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, διδάσκει ὁ θεῖος ἀπόστολος, λέγων.

Ρωμ. 10. 9. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ.
10. Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.

Ἡ καρδία καὶ τὸ στόμα εἰσὶ δύω ὄργανα, δι' ὧν ἡ πίστις οἰκοδομεῖται καὶ ἀπαρτίζεται· ἡ καρδία, ἤγουν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς δέχεται τὴν πίστιν, ὅπερ ἐστὶ, πιστεύει καὶ πείθεται, ὅτι ἀληθῆ εἰσὶν, ὅσα διδάσκει ἡ πίστις· τὸ στόμα ὁμολογεῖ, ὅσα ὁ νοῦς ἐδέχθη καὶ ἐπίστευσεν. Ἀλλὰ διατὶ ἐκ πάντων τῶν πιστευομένων μόνην τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἀναφέρει ὁ θεῖος ἀπόστολος; διότι αὐτὴ περιεκτική ἐστιν ὅλου τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως· ὅστις δὲ πιστεύει ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τῇ δυνάμει τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἐκεῖνος πιστεύει, ὅτι καὶ ἐσαρκώθη, καὶ πάθος ὑπέμεινε, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἐστιν υἱὸς θεοῦ, καὶ θεὸς ἀληθινός. Βλέπε δὲ, πῶς ἐξηγεῖ τὸ, κατὰ τίνα τρόπον ὁ λόγος τῆς πίστεως καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς δικαίωσίς ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Ἐὰν ὁμολογήσῃς, λέγει, διὰ τοῦ στόματός σου, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐστὶ θεὸς, καὶ πιστεύσῃς ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ἀπολαμβάνεις τῆς αἰωνίου σωτηρίας. Ἀλλὰ διατὶ τοῦτο; διότι ἡ καρδία καὶ τὸ στόμα εἰσὶ τὰ δύω ὄργανα καὶ τὰ δύω δοχεῖα τῆς πίστεως· ἡ καρδία, ἤγουν ἡ ψυχὴ πιστεύει, πιστεύουσα δὲ δικαιοῦται καὶ ἁγιάζεται· τὸ στόμα ὁμολογεῖ καὶ κηρύττει τὰ πιστευθέντα, ἡ δὲ ὁμολογία καὶ τὸ κήρυγμα προξενεῖ τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν ὁμολογητὴν καὶ κήρυκα. Ἰδοὺ δὲ, πῶς ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, παραστήσας τὸ ἀτελὲς καὶ ἀνίσχυρον τοῦ μωσαϊκοῦ νομοῦ, καὶ τὸ τέλειον καὶ σωτηριῶδες, ἔτι δὲ καὶ τὸ εὔκολον τῆς εὐαγγελικῆς πίστεως, ἐπεστόμησε μὲν ἐκείνους τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες πεποιθότες καὶ καυχώμενοι ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ νόμου, ἀπεστρέφοντο τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἐπεστήριξε δὲ πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΠΕΜΠΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Η σήμερον ἀναγνωσθεῖσα τοῦ θεηγόρου Παύλου ἐπιστολὴ, κηρύττουσα τὴν δύναμιν τῆς εὐαγγελικῆς πίστεως, θαρσύνει, καὶ χαρᾶς πληροῖ τὴν καρδίαν πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων· δεικνύουσα δὲ, πόσον εὔκολόν ἐστιν αὐτῆς τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τὸ ἔργον, ἀναπολόγητον ποιεῖ τὸν παραβαίνοντα τοῦ εὐαγγελίου τοὺς θείους νόμους. Μεγάλη ἀληθῶς καὶ ἀσύγκριτός ἐστιν ἡ δύναμις τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἀρεσταὶ μὲν ἦσαν εἰς τὸν θεὸν ἡ πίστις καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ Ἄβελ, τοῦ Ἐνὼχ, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Ἰσαὰκ, τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ πάντων τῶν πρὸ τοῦ νόμου δικαίων· ἀρεστὴ εἰς τὸν θεὸν ἡ πίστις καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Ἀαρὼν, τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ, τοῦ Σαμουὴλ, τοῦ Δαβὶδ, τῶν προφητῶν, καὶ πάντων τῶν ἐν νόμῳ ἁγίων. Τόσον δὲ ἀρεστὴ καὶ εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν θεὸν καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῶν, ὥστε δι᾽ αὐτὰς ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁ θεὸς τοὺς φωτισμοὺς τοῦ παναγίου πνεύματος, τῆς προφητείας τὸ χάρισμα, καὶ τῶν θαυμάτων τὴν δύναμιν· διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν κατηξίωσεν αὐτοὺς ὁ θεὸς προγνωρίσαι τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ· εἶδον αὐτοὶ κατὰ θείαν ἀποκάλυψιν καὶ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν, καὶ τὰ ὑπερφυῆ θαύματα, καὶ τὰ σωτήρια πάθη, καὶ τὸν ζωηφόρον σταυρὸν, καὶ τὴν τριήμερον ταφὴν, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν, καὶ τὴν ἀπ᾽ οὐρανοῦ κατάβασιν τοῦ παναγίου πνεύματος· εἶδον αὐτὰ » Πόῤῥωθεν διὰ τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν τῆς » ψυχῆς αὐτῶν », καὶ ἐπείσθησαν, καὶ ἐδέχθησαν, καὶ προεκήρυξαν αὐτά· ἐπεθύμησαν δὲ ἰδεῖν αὐτὰ καὶ διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἀκοῦσαι διὰ τῶν τοῦ σώματος ἀκοῶν, ὅμως οὐδὲ εἶδον αὐτὰ σωματικῶς, οὐδὲ ἤκουσαν. » Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, εἶπεν ὁ » Κύριος, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι » ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· » καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. »

Ἑβρ. 11. 13.

Ματθ. 13. 17.

Ἀλλὰ κἂν τοσοῦτον εὐπρόσδεκτοι ἦσαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν ἐν νόμῳ ἁγίων

ἀνδρῶν, ὅμως οὐκ ἐδυνήθησαν ἐξιλεῶσαι τοῦ θεοῦ τὴν ἀγανάκτησιν, οὐδὲ ἐξαλεῖψαι τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, οὐδὲ δικαιῶσαι τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲ ἀνοῖξαι τὴν κεκλεισμένην θύραν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. Τοιοῦτον κατόρθωμα οὐδὲ πίστις, οὐδὲ ἀρετὴ, οὐδὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ἄγγελος ἠδύνατο κατορθῶσαι, εἰμὴ εἷς καὶ μόνος » Ὁ
Ἀποκαλ. 1. 18. » ζῶν καὶ γενόμενος νεκρὸς, καὶ ζῶν εἰς » τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ ἔχων τὰς » κλεῖς τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου»· ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, θυσιάσας ἑαυτὸν ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, αὐτὸς ὁ ἐνανθρωπήσας υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, ἐν ᾗ ἥπλωσε τὰς παναχράντους αὐτοῦ χεῖρας ἐν τῷ σταυρῷ καὶ
Ἰωάν. 19. 30. εἰπὼν, » Τετέλεσται » παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ », ἐξήλειψε τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, ἐδικαίωσε τὸν ἄνθρωπον, ἔλυσε τοῦ φραγμοῦ τὸ μεσότοιχον, ἔστρεψε τὴν φλογίνην ῥομφαίαν, καὶ ἤνοιξε τὴν πύλην τῆς μακαρίας Ἐδέμ. Ἔκτοτε δὲ πᾶς ὁ εἰς αὐτὸν πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς, εἰσέρχεται ἀνεμποδίστως εἰς
Μάρκ. 16 16. τὴν αἰώνιον δόξαν τοῦ θεοῦ. » Ὁ πιστεύ» σας καὶ βαπτισθεὶς, σωθήσεται.

Πάντες μὲν οἱ πρὸ Χριστοῦ δίκαιοι οὐ μόνον ἐπεθύμουν, ἀλλὰ καὶ ἐκτενῶς ἐδέοντο, ἵνα ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ καταβὰς ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν ἀναλαβὼν, καὶ θάνατον καταδεξάμενος σταυρικὸν, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ἐν δόξῃ, συναναστήσῃ ὅλον τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, καὶ ἀνελθὼν σαρκοφόρος εἰς τὸν οὐρανὸν, συναναβιβάσῃ Ματθ. 25. 34.
πάντας εἰς τὴν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένην βασιλείαν. Τοῦτο δὲ ἐσήμαινεν ὁ ἱεροψάλτης, ὅταν κρούων τὴν Ψαλ. 71. 15.
προφητικὴν αὐτοῦ κινύραν, ἔψαλλε. » Καὶ » προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός.» Καὶ αὐτὸς δὲ ὡς θεοῦ προφήτης προβλέπων, ὅτι ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐστιν ἀνάστασις πάντων τῶν ἀνθρώπων, προσηύχετο δεόμενος, καὶ λέγων. » Ἐξεγέρ- Ψαλ. 56. 8.
» θητι ἡ δόξαμου, ἐξεγέρθητι ψαλτήριον » καὶ κιθάρα ». Ἠξίωσε δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἀποκρίσεως, φανερώσας αὐτῷ τὴν ὥραν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ, Πράξ. 2. 23
καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτόν· » Ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου ». Οἱ δὲ μετὰ Χριστὸν ἅγιοι οὐδὲν τούτων ἐπιθυμοῦσιν, οὐδὲ προσεύχονται, οὐδὲ δέονται περὶ αὐτῶν, ἐπειδὴ ταῦτα ἔλαβον τέλος κατὰ τὴν ὡρισμένην τοῦ θεοῦ βουλὴν καὶ πρόγνωσιν. Ἀλλὰ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως, μετὰ παῤῥησίας καὶ ςαθερᾶς ἐλπίδος περιμένουσι τὴν ἀπόλαυσιν τῆς θείας μακαριότητος. Μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ τρισμακάριος Παῦλος, μετὰ πολλοῦ θάῤῥους καὶ βεβαιότητος κηρύττων· » Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισ- 2. Τιμ. 4. 7. 8.
» μαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίςιν » τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς » δικαιοσύνης ςέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ » Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος » κριτής· οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶ» σι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐ» τοῦ ». Μετὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, πᾶς ἄνθρωπος, ὅςις πιςεύει

ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ εἰς τὸν σωτῆρα Χρι-
ςόν, καὶ ὁμολογεῖ διὰ τοῦ ςόματος αὐτοῦ,
ὅτι αὐτός ἐστι θεὸς ἀληθινὸς καὶ λυτρω-
τὴς τοῦ κόσμου, ἐκεῖνος δικαιοῦται καὶ
Ρωμ. 10. 10. σώζεται. » Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δι-
» καιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς
» σωτηρίαν ».

Μεγάλη ἀληθῶς ἡ δύναμις τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως. Ἐὰν πιστεύσω εἰς αὐτόν, γίνομαι ἀθῶος ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἐὰν ὁμολογήσω, ὅτι αὐτός ἐστι θεὸς ἀληθινός, κληρονομῶ βασιλείαν αἰώνιον. Ἀλλὰ πόθεν τόση δύναμις εἰς τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν; Ἐὰν περιεργασθῇς τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας τοῦ προπάτορος, εὔκολα καταλαμβάνεις τὴν δύναμιν τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως· ἐκ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐγεννήθησαν πάντες οἱ ἄνθρωποι σαρκικῶς· ἐκ τοῦ δευτέρου ἐγεννήθησαν πάντες ἄνωθεν πνευματικῶς.
Ἰωάν. 3. 3. » Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὁ Ἀδὰμ ἦν ἐκ γῆς
» χοϊκός· » ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Ἰησοῦς
» Χριςὸς ἐςὶν ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. » Οἷος ὁ
1 Κορ. 15 47. 48. » χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ
» ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. » Ὁ
πρῶτος ὁ χοϊκὸς παρακούσας τοῦ θεοῦ τὸ πρόσαγμα, κατέςησεν ἁμαρτωλοὺς πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ σαρκικῶς γεννηθέντας·
Φιλ. 2. 8. ὁ δεύτερος ὁ ἐπουράνιος » Γενόμενος ὑπήκοος
» τῷ θεῷ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυ-
» ροῦ », ἐδικαίωσε πάντας τοὺς διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίςεως υἱοὺς αὐτοῦ γενομένους. Ὥσπερ γὰρ » διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώ-
» που ἁμαρτωλοὶ κατεστάθημεν οἱ πολλοί,
» οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δί-
» καιοι καταςαθήσονται οἱ πολλοί. » Ἡμεῖς ὅταν πιστεύσωμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςόν, τότε γινόμεθα υἱοὶ θεοῦ. » Πάντες γὰρ,
» λέγει ὁ θεοῤῥήμων Παῦλος, υἱοὶ θεοῦ Ρωμ. 5. 19.
» ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰη-
» σοῦ. » Ὅταν δὲ βαπτιζώμεθα, τότε συνενούμεθα μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
» Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε,
» Χριςὸν ἐνεδύσασθε »· Ἡμεῖς πάντες, οἱ εἰς Γαλ. 3. 26.
τὸν Χριςὸν πιςεύσαντες καὶ βαπτιθέντες, ἐσμὲν μέλη τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ.
» Ὑμεῖς δὲ ἐςε σῶμα Χριςοῦ, καὶ μέλη ἐκ Αὐτ. 27.
» μέρους ». Ἐκ τούτου οὖν βλέπεις, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίςις ἔχει ταύτην τὴν μεγάλην καὶ θείαν δύναμιν διὰ τὴν μέχρι θανάτου ὑπακοὴν αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν ἕνωσιν ἡμῶν μετὰ τοῦ παναχράντου αὐτοῦ σώματος. Διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ
πρώτου ἀνθρώπου κατεκρίθημεν, διὰ τὴν 1. Κορ. 12. 27.
μέχρι θανάτου ὑπακοὴν τοῦ δευτέρου ἐδικαιώθημεν· διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ χωρισμὸν τοῦ πρωτοπλάσου ἐςερήθημεν τῆς θείας δόξης, διὰ τὴν μετὰ τοῦ Χριςοῦ ἕνωσιν ἀναβαίνομεν εἰς τὴν θείαν δόξαν· » οἷ-
» ος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ 1. Κορ. 15. 48.
» οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπου-
» ράνιοι. »

Λαμβάνομεν δὲ ταῦτα τὰ πανυπερένδοξα καὶ ὑπερφυέστατα χαρίσματα χωρίς τινος ἀγῶνος, ἢ κόπου, ἢ δυσκολίας. Ποῖον ἀγῶνα ἠγωνίσθης, ὅτε ἐπίστευσας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ πιστεύσας ἐδικαιώθης; οὐδένα. Ποῖον κόπον ἀνέλαβες, ἢ ποίαν δυσκολίαν ἐδοκίμασας, ὅτε ἐβαπτί-

σθης, καὶ βαπτισθεὶς ἡνώθης μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ γέγονας μέλος τοῦ σώματος αὐτοῦ; οὐδεμίαν. Ταῦτα τὰ ἐπουράνια καὶ σωτηριώδη χαρίσματα εἰσὶν ἔλεος θεοῦ· δωρεὰν αὐτὰ ἔλαβες, χάριτι θεοῦ σοὶ ἐδόθησαν. Ἐκ τούτου δὲ ὁ Παῦ-
Ἐφεσ. 2. 8. λος θεολογῶν, ἔλεγε· » Τῇ γὰρ χάριτι ἐςὲ « σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο » οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ δῶρον. » Ποίαν οὖν ἀπολογίαν ἔχομεν οἱ τρισάθλιοι, ὅταν ὁ μὲν θεὸς τόσας εὐεργεσίας ἐποίησεν ἡμῖν χωρίς τινος ἀγαθοεργίας ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ἀνεμποδίστως καὶ ἀνυποστόλως καθ' ἑκάστην ἡμέραν παραβαίνομεν καὶ περιφρονοῦμεν τὰ πατρικὰ καὶ θεῖα αὐτοῦ προστάγματα;

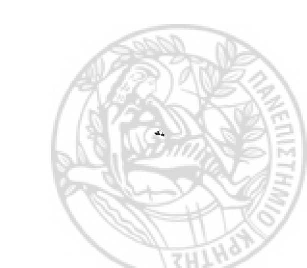
Ταῦτα πάντα ἀληθῆ εἰσι, λέγεις, καὶ βέβαια, πλὴν, ἀφ' οὗ πιστεύσω καὶ βαπτισθῶ, ἐὰν μὴ φυλάξω τοῦ θεοῦ τὰς ἐντολάς, φοβερὰ καταδίκη περιμένει με, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀπόςολος Παῦλος, λέγων·
Ἑβρ. 10. 26, 27. » Ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ » τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, » οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυ» σία· φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ » πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπε» ναντίους. » Ἡ δὲ φυλακὴ τῶν ἐντολῶν ἔχει δυσκολίαν καὶ ζητεῖ κόπους· ὥστε ἀνάγκη ἐςὶν, ἵνα καὶ προσέχω, καὶ κοπιάζω, καὶ ἀγωνίζωμαι. Ταῦτα λέγεις, ὦ ἄνθρωπε ἀχάριστε· ἀλλ' ἐὰν τις βασιλεὺς ἐχαρίζετό σοι θησαυρὸν πολύτιμον, ἆρά γε ἔλεγες τότε προσκλαιόμενος, ὅτι ὁ θησαυρὸς προεξένησέ σοι ἀνάγκην καὶ προσοχὴν καὶ κόπους, ὅπως μηδὲ κλέπτης αὐτὸν κλέψῃ, μηδὲ ἐπίβουλος ἐπιβουλεύσῃ; τοιοῦτοι ἀχάριστοι λογισμοὶ οὐδέ ποτε ἀνέβαινον εἰς τὸν νοῦν σου, οὐδὲ ἤνοιγες ποτὲ τὸ στόμα σου, ἵνα προφέρῃς τοιαῦτα ἀχάριστα λόγια· μετὰ πάσης δὲ προθυμίας ἐφρόντιζες καὶ μετὰ πάσης χαρᾶς ἐκοπίαζες, ἵνα φυλάξῃς σῶον τὸν χαρισθέντα σοι θησαυρόν, μηδὲν λογιζόμενος τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγῶνας καὶ κόπους, καὶ εὐχαριστῶν διαπαντὸς τὸν μεγαλόδωρον βασιλέα· λοιπὸν διὰ τὸν θησαυρὸν τὸν ἐπίγειον, ὃν σήμερον ἔχεις, αὔριον δὲ ἀποθνήσκων ἐγκαταλείπεις εἰς τὴν γῆν, οὐδὲ δυσκολίαν στοχάζεσαι, οὐδὲ κόπον προβάλλεις, διὰ δὲ τὸν ἐπουράνιον θησαυρὸν τῶν θείων χαρισμάτων, δι' ὧν κληρονομεῖς βασιλείαν αἰώνιον καὶ δόξαν ἀτελεύτητον, συλλογίζεσαι δυσκολίας, καὶ ἀναφέρεις κόπους, καὶ λαλεῖς περὶ ἀγώνων; ἀλλὰ πῶς οὐκ ἀκούεις, ὅτι » Οὐκ ἄξια τὰ πα- Ρωμ. 8. 18.
» θήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλ» λουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς; » πῶς δὲ οὐ διακρίνεις τὴν μεγάλην ἀχαριστίαν σου πρὸς τὸν εὐεργέτην σου, καὶ τὴν μεγάλην τοῦ νοός σου παραλογίαν;

Τὰ λόγια τῆς ἀπολογίας σου οὐκ εἰσὶν ἀπολογία, ἀλλ' ὀλιγοπιστία· ὡς φαίνεται, οὐκ ἐπίστευσας ὡς πρέπει εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ διὰ τοῦτο νομίζεις, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐστὶ κοπιαστικὴ καὶ δύσκολος. Ἐὰν ἐπίστευες εἰς αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, ἐπίστευες ἐπίσης καὶ εἰς τὰ θεῖα αὐτοῦ λόγια.

1 Ἰωάνν. 5. 3. ἐπίστευες, ὅτι » Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι
Ματθ. 11. 30. » οὐκ εἰσίν· » ἐπίστευες ὅτι » Ὁ ζυγός αὐ-
» τοῦ χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον αὐτοῦ ἐλα-
» φρόν· » ἀληθῶς ζυγός ἐστι ἡ ἐντολὴ,
ἀλλὰ ζυγὸς καλός τε καὶ ἁπαλός· ἀληθῶς
φορτίον ἐστὶν ἡ νομοθεσία, ἀλλὰ φορτίον
ἐλαφρὸν καὶ εὐκολοβάστακτον· ὁ Ἰησοῦς
Χριστὸς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἁπαλύνει
τοῦ ζυγοῦ τὴν τραχύτητα, καὶ ἐλαφρύνει
τοῦ φορτίου τὸ βάρος· αὐτὸς θερμαίνει
τὴν καρδίαν τοῦ πιστεύοντος δι' ἐκείνου
τοῦ πυρὸς, ὃ ἦλθεν βαλεῖν εἰς τὴν γῆν·
Λουκ. 12. 49. ὅθεν ὅσα ὁ κόσμος ὁ ἄπιστος νομίζει σκλη-
Λουκ. 18. 27. ρὰ καὶ δύσκολα, ἐκεῖνα εἰς τοὺς πιστεύον-
τας γίνονται ὁμαλὰ καὶ εὔκολα· καὶ αὐτὰ
δὲ » Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις », δυνα-
τὰ ποιεῖ αὐτός. Ἐὰν ἀληθῶς πιςεύωμεν
εἰς αὐτὸν, νικηταὶ γινόμεθα πάσης κοσμι-
κῆς ἐπιθυμίας καὶ ματαιότητος· διότι
1 Ἰωάν. 5, 4. » Αὕτη ἐςιν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον,
» ἡ πίςις ἡμῶν ». Ὅταν ςοχασθῶμεν τὰς με-
γάλας καὶ ἀναρίθμητους τοῦ θεοῦ εὐεργε-
σίας, τὴν εὐκολίαν, δι' ἧς ἀπολαμβάνομεν
τὰ σωτηριώδη αὐτοῦ χαρίσματα, τὴν πί-
ςιν δηλονότι καὶ τὴν διὰ τοῦ θείου βαπτί-
σματος υἱοθεσίαν, ὅταν συλλογισθῶμεν τὴν
ἑτοίμην καὶ δραςικὴν βοήθειαν τῆς θείας
χάριτος πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐλα-
φρῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, τότε βλέπομεν
φανερὰ, ὅτι οὐδεμίαν ἀπολογίαν ἔχομεν ὑ-
πὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀλλ' ἐσμὲν παν-
τελῶς ἀναπολόγητοι, τότε αἰσθανόμεθα ὅ-
τι ἡ ὀλιγοπιςία ἐςὶν ἡ μήτηρ τῆς ἁμαρτί-
ας καὶ τῆς προφασιολογίας.

Ἰησοῦ γλυκύτατε, νυμφίε ἀόρατε τῆς
ψυχῆς μου, σὺ ἔπλασάς με, καὶ ἔθηκάς
μοι σάρκα, καὶ ὀςᾶ, καὶ ψυχὴν, καὶ πνοὴν,
καὶ ζωήν· σὺ κατέςησάς με βασιλέα πά-
σης τῆς ὁρωμένης κτίσεως, καὶ ἔδωκάς
μοι τὴν τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς ὡραιό-
τητος τοῦ παραδείσου· καὶ ἐγὼ μὲν πα-
ρήκουσα τὴν ἐντολήν σου, σὺ δὲ οὐκ ἐγκα-
τέλειπές με εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπωλείας
μου, ἀλλὰ κατελθὼν ἀπὸ τοῦ ὑψίςου θρό-
νου τῆς θείας δόξης σου, ἐσαρκώθης δι' ἐ-
μὲ, καὶ ὑπήκοος γενόμενος τῷ πατρί σου
μέχρι θανάτου, ςαυρὸν ὑπέμεινας καὶ θά-
νατον διὰ τὴν σωτηρίαν μου· σὺ ἀναλαβὼν
δι' ἐμὲ τὸ κατ' ἐμὲ, ἐποίησάς με μέλος τοῦ
παναχράντου σου σώματος· σὺ ὑπεσχέθης
καὶ εἶπας· » Ὁ πιςεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζω- Ἰωάνν. 6. 47.
» ὴν αἰώνιον »· Ἐγὼ, Κύριέ μου, πιςεύω ἐν
τῇ καρδίᾳ μου, καὶ ὁμολογῶ ἐν τῷ ςόμα-
τί μου, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ λυ-
τρωτὴς τοῦ κόσμου· αὐτὴ ἡ πίςις σώζει,
καθὼς ἐδίδαξεν ὁ ἀπόςολός σου, λέγων·
» Ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ ςόματί σου Κύ- Ῥωμ. 10. 9.
» ριον Ἰησοῦν, καὶ πιςεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ
» σου, ὅτι ὁ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νε-
» κρῶν, σωθήσῃ ». Φοβοῦμαι ὅμως, ὅτι ἡ
πίςις μου ἐςὶν ὀλίγη· ἐκ τούτου δὲ βαρέα
φαίνονταί μοι τὰ θεῖά σου προςάγματα,
ἐκ τούτου καθ' ἡμέραν παραβάτης γίνομαι
τῶν ἁγίων ἐντολῶν σου, ἐκ τούτου κατὰ
πάντα ἀναπολόγητος ὢν, νομίζω, ὅτι ἔχω
ἀπολογίαν ἐνώπιόν σου· πιςεύω, ἀλλὰ φο-
βοῦμαι, ὅτι ἡ πίςις μου ἐςὶ τόσον ὀλίγη,
ὥςε πλησιάζει εἰς τὴν ἀπιςίαν· διὰ τοῦτο

κλίνω ἔμπροσθεν τοῦ πανευσπλάγχνου κράτους σου τὰ γόνατα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός μου, καὶ μετὰ συντριβῆς καρδίας καὶ θερμῶν δακρύων κραυγάζω ὡς ὁ πατὴρ τοῦ δαιμονιζομένου παιδίου· » Πιςεύω Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιςίᾳ ». Θέρμανον τὴν πίςιν μου, καὶ ποίησον αὐτὴν ὡς τὸν κόκκον τοῦ σινάπεως, ἵνα δι᾽ αὐτῆς εὐαρεςήσας σοι, τύχω τοῦ ἐλέους σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἀμήν. Ματθ. 9. 24.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι

Εἰς πᾶσαν ἐπιςολὴν αὐτοῦ ὁ θεόπνευςος Παῦλος προοιμιάζει μὲν ἀπὸ εὐχῆς, εὐχόμενος συντόμως καὶ εὐλογῶν ἐκείνους, πρὸς οὓς ἔστελλε τὴν ἐπιστολὴν, μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἐκφράζει δόγματα πίστεως, μετὰ δὲ τὸν περὶ πίστεως λόγον γράφει ἠθικὴν διδασκαλίαν, ἔπειτα ἐπιλογεῖ, ἀσπαζόμενός τινας κατ᾽ ὄνομα, καὶ εὐχόμενος τὰ πρὸς σωτηρίαν. Ὅσα ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀνεγνώσθησαν κατὰ τὰς προλαβούσας τέσσαρας κυριακὰς ἡμέρας, περιεῖχον τὰς περὶ πίστεως ὑποθέσεις, τὰ δὲ σήμερον ἀναγνωσθέντα ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς διδάσκουσι τῆς χρηστοηθείας καὶ ἀρετῆς τοὺς νόμους. Ἵνα δὲ μηδεὶς ὑποπτευθῇ, ὅτι ὅσα λαλεῖ περὶ τῆς ἠθικῆς νομοθεσίας εἰσὶ τοῦ νοὸς αὐτοῦ ἐφευρέματα, καὶ ἑπομένως νομίζων, ὅτι οὐκ ἔχει χρέος φυλάττειν αὐτὰ, ἀμελεῖ τὴν τούτων ἐκπλήρωσιν, ἐφανέρωσεν εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῆς δοθείσης αὐτῷ θείας χάριτος ἐδίδασκε τῆς ἠθικῆς τοὺς κανόνας. » Λέγω γὰρ, εἶπε, διὰ τῆς χάριτος τῆς » δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν. Ὁμοίως δὲ, ἵνα μὴ βλέπων ἐν αὐτοῖς μόνον τὸν ἀποστολικὸν καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀπερίεργον τῆς συντάξεως χαρακτῆρα, περιφρονῇ τὰ ἀναγινωσκόμενα ὡς ἀμαθοῦς νοὸς γεννήματα, μετῆλθε τὰ γραμματικὰ τῆς ἑλληνικῆς συντάξεως σχήματα, καὶ οὕτω Ρωμ. 12. 3.

Ὀρ. Σίκουμ. ἐν κ. 12. τῆς πρὸς Ρωμ. ἐπισ. κατέστησεν εἰς σοφοὺς καὶ ἀμαθεῖς ὠφέλιμον τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ κατὰ τὸ
Ρωμ. 1. 14. ἑαυτοῦ ἐπάγγελμα, περὶ οὗ ἔλεγεν. « Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί. » Ἐπειδὴ οὖν διπλᾶ χαρίσματα ἔχει ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα διδασκαλία, τὸν ὁρισμὸν δηλονότι τῆς θείας χάριτος, καὶ τὰ κάλλη τῆς σχολαστικῆς σοφίας, διὰ τοῦτο διπλῆν ἀφιερώσατε προσοχὴν πρὸς κατανόησιν τῶν ἐν αὐτῇ ἐπουρανίων νοημάτων.

Ρωμ. 12. 6. **Ἀδελφοί, ἔχοντες χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως.**

Ὅταν ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ σύστασις τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, τότε πολλὰ καὶ διάφορα χαρίσματα ἔδωκεν αὐτὸς εἰς τοὺς πιστούς, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἄξιοι τῶν μεγάλων αὐτοῦ χαρισμάτων, καὶ τὰ τοιαῦτα δὲ χαρίσματα ἀναγκαῖα ἦσαν διὰ τὴν αὔξησιν τῆς πίστεως· ὅσον δὲ θερμοτέραν πίστιν εἶχεν ὁ πιστός, τόσον μεῖζον καὶ ἐνδοξότερον ἐλάμβανε τὸ χάρισμα· τοῦτο δὲ σημαίνει ὁ λόγος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· ὅσοι δὲ ἐλάμβανον τῆς προφητείας τὸ χάρισμα, οὐ μόνον προέλεγον τὰ μέλλοντα γενέσθαι, ὡς προ-
Πράξ. 11. 28. εἶπεν ὁ Ἄγαβος τὸν μέγαν λιμὸν τὸν ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος· ἀλλ' ἐγνώριζον καὶ τὰ
Πράξ. 5. 3. 9. μυστικὰ καὶ ἀπόκρυφα, καθὼς ὁ Πέτρος τὴν μυστικὴν ἱεροσυλίαν τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας. Ἀλλὰ διὰ ποῖον τέλος ὁ ἀπόστολος ἀνέφερε κατ' ὄνομα τὰ διάφορα χαρίσματα τῶν τότε πιστῶν; ἵνα βεβαιώσῃ, ὅτι οἱ πιστοί εἰσιν ἓν σῶμα, συγκείμενον ἐκ διαφόρων μελῶν βοηθούντων ἀλλήλοις· αὐτὸς προλαβὼν συγκρίνας τὸ σῶμα ἡμῶν μετὰ τῆς ἐκκλησίας, εἶπε· καθὼς εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα ἡμῶν ἔχομεν πολλὰ μέλη, οὐ ποιοῦσι δὲ πάντα ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔργον, ἀλλὰ καθὲν μέλος ἔχει ἔργον ἴδιον, οὕτω καὶ τὸ πνευματικὸν σῶμα, ἤγουν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἔχει πολλὰ μέλη, καθὲν δὲ τούτων ἔχει ἴδιον ἔργον πρὸς βοήθειαν τῶν ἄλλων μελῶν καὶ στερέωσιν ὅλου τοῦ σώματος. « Κα- Ρωμ. 12. 4, 5.
» θάπερ γάρ, εἶπεν, ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν· οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη ». Ταῦτα δὲ εἰπών, ἐπαριθμεῖ πρὸς βεβαίωσιν τοῦ λόγου αὐτοῦ τὰ ἔργα, τουτέστι τὰ διάφορα χαρίσματα, τὰ ὑπὸ Θεοῦ διανεμηθέντα εἰς τοὺς πιστούς πρὸς ἀμοιβαίαν ὠφέλειαν καὶ πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ὅλου σώματος τῆς ἐκκλησίας. Σημείωσαι δέ, ὅτι μετέρχεται τὸ σχῆμα τοῦ ζεύγματος καὶ τῆς ἐλλείψεως· διότι τὸ μὲν « Ἔχοντες », λαμβάνει ἀπὸ κοινοῦ, σιωπεῖ δὲ τὸ ἀνταποδοτικὸν ῥῆμα, ἤγουν τὸ « Μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν. » Ἔχοντες, λέγει, χαρίσματα διάφορα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν, μὴ ὑπερηφανεύεσθε· εἴτε ἔχοντες τῆς προφητείας τὸ χάρισμα, μὴ ὑψηλοφρονεῖ-

τε· τὰ αὐτὰ δὲ σχήματα βλέπεις καὶ εἰς τὰ ἑξῆς.

Ῥωμ. 12. 7. 8. Εἴτε διακονία, ἐν τῇ διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει·

Τὸ ὄνομα, διακονία, σημαίνει μὲν καὶ τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ, » Ἡ- (Πράξ. 6. 4.) » μεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ » τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν »· ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀπόστολος μετὰ τὴν διακονίαν προβάλλει εὐθὺς τὴν διδασκαλίαν, τῆς δὲ διδασκαλίας πρῶτον ἔργον ἐστὶ τῆς πίστεως τὸ κήρυγμα, φανερόν ἐστιν, ὅτι διακονίαν ὀνομάζει πᾶσαν ὑπηρεσίαν, γενομένην πρὸς κοινὴν τῶν ἀδελφῶν ὠφέλειαν. Τοιαύτη ἦν ἡ ὑπηρεσία τῶν ἑπτὰ διακόνων, τῶν διακονούντων ἐν τῇ καθημερινῇ τραπέζῃ, καὶ τοῦ Παύλου, ὅστις συνήγαγε καὶ μετεκόμιζεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἔλεος, καὶ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις πρεσβύτεροι, οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰς τῶν πτωχῶν χρείας, πρὸς οὓς οἱ Ἀντιοχεῖς ἔστειλαν τὴν συναχθεῖσαν ἐλεημοσύνην (Πράξ. 11. 30.) » Διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου ». Παράκλησιν δὲ λέγει τὴν προτροπὴν εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, ἔτι δὲ καὶ τὴν παρηγορίαν τῶν λυπουμένων. Καὶ πάντες μὲν οἱ ἀπόστολοι διὰ λόγου, τινὲς δὲ καὶ διὰ γραμμάτων, προέτρεπον τοὺς πιστοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ παρηγόρουν αὐτοὺς διὰ τὰς θλίψεις, ὅσας τότε ἔπασχον ὑπὸ τῶν ἀπίστων. Βλέπε δὲ, πῶς ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα καὶ διὰ τὴν κατανόησιν τῶν προκειμένων λόγων ἀναλάβῃς τὸ, ἔχοντες, καὶ ἀναπληρώσῃς τὸ, μὴ ὑψηλοφρονῆτε· εἴτε, λέγει, ἔχετε τῆς διακονίας τὸ χάρισμα, μὴ ὑπερηφανεύεσθε ἐν τοῖς ἔργοις τῆς ὑπηρεσίας ὑμῶν· εἴτε ἔχει τις τὸ δῶρον τῆς διδασκαλίας, μὴ ὑπερηφανευέσθω διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν δύναμιν τῶν διδακτικῶν αὐτοῦ λόγων· εἴτε ἔχει τις τὴν χάριν τοῦ προτρέπειν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ παρηγορεῖν τοὺς τεθλιμμένους, μὴ ὑψηλοφρονείτω, βλέπων τὸν καρπὸν τῶν προτρεπτικῶν καὶ παρηγορητικῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως δὲ ἑρμηνευόμενα ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ λόγια, συμφωνοῦσι μετὰ τῶν λόγων τῆς προφήτιδος Ἄννης, ἥτις προσευχομένη, ἔλεγε » Μὴ καυχάσθω ὁ φρό- (1. Βασ. 2. 10.) » νιμος ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυ» χάσθω ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, » καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλού» τῳ αὐτοῦ ». Ἡ ὑπερηφάνεια οὐκ ἔχει τόπον, ἐπειδὴ ταῦτά εἰσι θεοῦ χαρίσματα, διδόμενα κατὰ τὸ μέτρον οὐχὶ τοῦ κόπου τῶν ἔργων, ἀλλὰ τῆς θερμότητος τῆς πίστεως.

Ὁ μεταδιδοὺς, ἐν ἁπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλαρότητι. Ῥωμ. 12. 8.

Ὁ μεταδιδοὺς φαίνεται, ὅτι οὐδὲν διαφέρει τοῦ ἐλεοῦντος· διατί οὖν ὁ ἀπόστολος χωρίζει τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου καὶ

εἰς μὲν τὸν μεταδοτικὸν παραγγέλλει τὴν ἁπλότητα, εἰς δὲ τὸν ἐλεήμονα, τὴν ἱλαρότητα; ἀληθῶς κατὰ μὲν τὸ βλεπόμενον ἔργον οὐδὲν διαφέρουσι· διότι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φαίνεται τὸ ἔργον αὐτῶν, ἤγουν ἡ μετάδοσις· κατὰ δὲ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ψυχῆς διάθεσιν ἔχουσιν οὐ μικρὰν τὴν διαφοράν. Ὁ μεταδοτικὸς οὐκ ἔχει πάντοτε ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῆς ἐλεημοσύνης, ἤγουν τῆς συμπαθείας καὶ εὐσπλαγχνίας τὴν διάθεσιν· διότι ἄλλοτε μὲν εὐεργετεῖ, ἵνα κερδήσῃ τὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν τῶν εὐεργετουμένων, ἄλλοτε δὲ, ἵνα εὐεργετηθῇ καὶ αὐτὸς ἐν καιρῷ χρείας, ἄλλοτε δὲ, ἵνα τιμᾶται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς μεταδοτικὸς καὶ φιλόδωρος· ὅθεν ὁ σκοπὸς αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἁπλοῦς, ἀλλὰ πολύμορφος καὶ πολυποίκιλος· ὁ δὲ ἀληθινὸς ἐλεήμων πάντοτε συμπαθείᾳ καὶ εὐσπλαγχνίᾳ κινούμενος, ἀγαθοποιεῖ τοὺς χρείαν ἔχοντας, μηδεμίαν ἀντάμειψιν ἐπίγειον περιμένων, καὶ ἕνα σκοπὸν μόνον ἔχων, τῆς ἐντολῆς τὴν ἐκπλήρωσιν· διὰ τοῦτο οὖν ὁ πάνσοφος τοῦ Κυρίου ἀπόστολος εἰς μὲν τὸν μεταδοτικὸν παραγγέλλει τὴν ἁπλότητα, διδάσκων αὐτὸν, ἵνα ὅταν εὐεργετῇ, ἕνα μόνον καὶ ἁπλοῦν σκοπὸν ἔχῃ, τὴν παρηγορίαν καὶ κυβέρνησιν τῶν δεομένων· εἰς δὲ τὸν ἐλεήμονα παραγγέλλει τὴν ἱλαρότητα, διδάσκων αὐτὸν, ἵνα ἐλεῇ οὐχ ὡς ὑπὸ τῆς ἐντολῆς ἀναγκαζόμενος καὶ λυπούμενος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἰδίας προαιρέσεως, μετὰ γαληνότητος καὶ χαρᾶς ποιῶν τῆς ἐλεημοσύνης τὸ ἔργον· διὸ καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους
περὶ τῶν ἐλεούντων ἔγραφεν. » Ἕκαστος Κορ. 9. 7. Ματθ. 18. 25.
» καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ » λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην » ἀγαπᾷ ὁ θεός ». Εἰς δὲ τὸν προεστῶτα διορίζει ἐξόχως τὴν σπουδὴν, ἤγουν τὴν προθυμίαν καὶ ἐγρήγορσιν· διότι, ὅταν αὐτὸς ἀμελῇ καὶ νυστάζῃ, τότε ὁ ἐχθρὸς σπείρει τὰ ζιζάνια εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένων λογικῶν προβάτων; » Καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ καὶ Ἰωάν. 10. 12.
» σκορπίζει τὰ πρόβατα ». Ὅστις μεταδίδωσι, λέγει, ποιείτω τὴν μετάδοσιν ἐν ἁπλότητι καρδίας, ἕνα μόνον ἁπλοῦν σκοπὸν ἔχων, τὸν τοῦ ἐλέους. Ὅστις ἐστὶ προεστὼς, ἐκεῖνος ἐκπληρούτω μετὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας τῆς προεδρίας τὸ ἔργον· ὅστις ἐλεεῖ, ἐλεείτω μετὰ ἱλαρᾶς καρδίας.

Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος· ἀποσυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ. Ρωμ. 12. 9.

Τότε κατανοεῖς πληρέστατα, ποία ἐστὶν ἡ ἀνυπόκριτος ἀγάπη, ὅταν καταλάβῃς, ποία ἐστὶν ἡ ὑποκριτική· ὅταν λέγω μὲν διὰ λόγου, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεὸν, διὰ δὲ τῶν ἔργων παραβαίνω τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, τότε ἡ ἀγάπη μου ἐστὶν ὑποκριτική· διὰ τί; διότι ἐκεῖνος ἀληθῶς ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, ὅστις φυλάττει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. » Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τη- Ἰωάν. 14. 21.
» ρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. » Ὅταν λέγω, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεὸν, μισῶ δὲ

τὸν πλησίον μου, τότε ἡ ἀγάπη μου ἐστὶ ψευδὴς καὶ ὑποκριτική· « Ἐάν τις εἴπῃ·
1. Ἰωάν. 4. 20. » ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν » αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐςίν ». Ὅταν λέγω, διὰ λόγου, δεικνύω δὲ καὶ διὰ παντὸς ἐξωτερικοῦ σχήματος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πλησίον μου, ἔπειτα οὐδὲ βοηθῶ, οὐδὲ ἐλεῶ αὐτὸν, τότε ἡ ἀγάπη μου ἐστὶ ψευδὴς καὶ ὑποκριτική. « Ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κό-
1. Ἰωάν. 5. 17. » σμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ » χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλά- » χνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη » τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; ». Ἐκ τούτου βλέπεις, ποία ἐστὶν ἡ ἀγάπη ἡ ἀνυπόκριτος· ὅταν φυλάττῃς τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ὅταν διὰ παντὸς τρόπου βοηθῇς, ὅσον δύνασαι, τὸν πλησίον σου, τότε ἡ ἀγάπη σου ἐστὶν ἡ ἀγάπη ἡ ἀνυπόκριτος, ἡ ὑπὸ τοῦ Παύλου διδασκομένη. Βλέπε δὲ, ὅτι καὶ τὸ μῖσος παραγγέλλει ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος, ὡς ἔργον ἀρετῆς. « Ἀποστυγοῦν- » τες, λέγει, τὸ πονηρόν ». Ἀληθῶς δὲ ἀρετῆς ἔργον ποιοῦμεν, μισοῦντες καὶ ἀποστρεφόμενοι τὴν ἁμαρτίαν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας. Παρατήρησον δὲ καὶ τὸ, « Κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ », διότι τοῦτο διδάσκει, ἵνα μὴ μόνον πρὸς καιρὸν ἐργαζώμεθα τὰ καλὰ ἔργα, ἀλλ' ἵνα διαπαντὸς αὐτὰ ἐργαζόμενοι, διαμένωμεν ἀχώριστοι ἀπ' αὐτῶν. Ἐὰν δὲ παραβάλλῃς τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ μετὰ τῶν λόγων τοῦ Παύλου, βλέπεις τὴν τελειότητα τῆς εὐαγγελικῆς νομοθεσίας. « Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, εἶπεν
Ψαλ. 33. 14 » ὁ Δαβὶδ, καὶ ποίησον ἀγαθόν ». Ἀποστυ- » γοῦντες τὸ πονηρὸν, εἶπεν ὁ Παῦλος, κολλώ- » μενοι τῷ ἀγαθῷ ». Ὁ μὲν νόμος τὴν φυγὴν τῆς πράξεως τοῦ κακοῦ ἐδίδασκε· τὸ δὲ εὐαγγελικὸν κήρυγμα καὶ τὸ ἐσωτερικὸν μῖσος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ κακὸν νομοθετεῖ· ὁ μὲν μωσαϊκὸς νόμος τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἐζήτει, ὁ δὲ εὐαγγελικὸς, τὴν μετὰ τῆς ἀρετῆς ἀχώριστον καὶ ἀδιάσπαστον ἕνωσιν καὶ συνάφειαν.

Τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι. Ῥωμ. 12. 10.

Ἀγαπᾶτε, λέγει, ἀλλήλους, καθὼς ὁ ἀδελφὸς ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν· παραχωρεῖτε τὴν τιμὴν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον, τουτέστι, σπουδάζετε προτιμᾷν ἀλλήλους· τότε δὲ καθεὶς ἀποδίδωσι τὴν τιμὴν εἰς τὸν ἄλλον ὅταν ταπεινοφρονῶν, νομίζῃ τὸν ἄλλον ἀνώτερον ἑαυτοῦ. « Τῇ ταπεινοφροσύνῃ, Φιλιπ. 2. 3.
» λέγει ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, ἀλλήλους ἡγού- » μενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν ». Βλέπε δὲ, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον τούτων τῶν δύω παραγγελμάτων ἔχει θεμέλιον τὴν ἐντολὴν τὴν δευτέραν. « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον Ματθ. 22. 39.
» σου ὡς σεαυτόν ». Τὸ δὲ δεύτερον, τὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου· τὴν λέγουσαν, « Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω Ματθ. 20. 27.
» ὑμῶν δοῦλος ». Καρποφορεῖ δὲ τὸ ἓν τὸ ἕτερον ἀμοιβαίως· ἐκ τῆς ἀγάπης ἡ τιμή· διότι ὃν ἀγαπᾷς, ἐκεῖνον καὶ τιμᾷς· ἐκ δὲ τῆς τιμῆς ἡ ἀγάπη· διότι ὁ τιμώμενος ἀγαπᾷ τὸν τιμῶντα αὐτόν.

Ρωμ. 12. 11. **Τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί· τῷ πνεύματι ζέοντες· τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες.**

Παρήγγειλε τὴν σπουδὴν πρῶτον μὲν
Ρωμ. 12. 3. εἰς τοὺς προεστῶτας, εἰπών. » Ὁ προϊσ-
» τάμενος, ἐν σπουδῇ ». Ἔπειτα κοινῶς εἰς πάντας, λέγων. « Τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, Μηδεὶς ». λέγει, ἔστω ἀμελὴς καὶ ὀκνηρὸς εἰς τὰ ἔργα τῆς σωτηρίας, τὰ ἄξια πάσης ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς. Βλέπε δὲ, ὅτι ὁ μὲν προφήτης Ἱερεμίας κατηράσατο τὸν μετὰ ἀμελείας ποιοῦντα τῆς ἀρετῆς
Ἱερ. 48. 10. τὰ ἔργα· » Ἐπικατάρατος, εἶπεν, ὁ ποι-
» ῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς ». Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν ἤλεγξε τὸν κρύψαντα τὸ τάλαντον οὐ μόνον ὡς δοῦλον πονηρὸν, ἀλλὰ καὶ ὡς
Ματθ. 25. 26. ὀκνηρὸν καὶ ῥάθυμον· » Πονηρὲ δοῦλε, εἶ-
» πε, καὶ ὀκνηρέ ». Ἐδίδαξε δὲ ὁ θεόφρων Παῦλος καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ διώκομεν τὴν ὀκνηρίαν. » Τῷ πνεύματι, λέγει, ζέον- » τες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες. » Ὅπου θερμότης, καὶ μάλιστα ζέσις, ἐκεῖ κίνησις· ὅπου δὲ κίνησις, ἐκεῖθεν φεύγει ἡ ὀκνηρία, ἥτις ἐστὶν ἀκινησία, καὶ ἔρχεται ἡ σπουδὴ, ἥτις ἐστὶ κίνησις· ὁμοίως ὅπου ὑπηρεσία τοῦ Κυρίου καὶ ἐργασία τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, ἐκεῖ τοῦ θεοῦ ἡ χάρις· ὅπου δὲ χάρις θεοῦ, ἐκεῖθεν φεγαδεύεται τῆς ὀκνηρίας ἡ ἁμαρτία. Ἐὰν οὖν μὴ σβέσωμεν τὸ πῦρ τῆς θείας ἀγαπήσεως, ὃ ἔβαλεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ὁ θεάνθρωπος, δουλεύωμεν δὲ τῷ Κυρίῳ, μακρύνεται ἀφ' ἡμῶν ἡ σατανικὴ ὀκνηρία, καὶ διαμένει μεθ' ἡμῶν ἡ σπουδὴ ἡ ψυχωφελὴς καὶ σωτήριος.

Τῇ ἐλπίδι χαίροντες· τῇ θλίψει Ρωμ. 12. 12.
ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες. Ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων 13.
κοινωνοῦντες· τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας 14.
ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε.

Εἶπε προλαβὸν, ὅτι ἡ ζέσις τοῦ πνεύματος διώκει τὴν ὀκνηρίαν, καὶ ποιεῖ ἡμᾶς προθύμους εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν· νῦν δὲ διδάσκει, ποῖά εἰσι τὰ ἔργα, Οἰκουμ. αὐτ.
τὰ διαφυλάττοντα τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὴν ζέσιν· ἡ χαρὰ, λέγει, ἡ προξενουμένη ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἡ ὑπομονὴ εἰς τὰς θλίψεις, ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν προσευχὴν, ἡ μετάδοσις εἰς τοὺς χρείαν ἔχοντας εὐσεβεῖς, ἡ φιλοξενία, ἡ ἀνεξικακία, καὶ ἡ εὐεργεσία τῶν ἐχθρῶν· σημείωσαι δὲ, ὅτι παραγγέλλει οὐ μόνην τὴν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε κατόρθωσιν τούτων τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὴν τούτων κορυφὴν καὶ τελειότητα· οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, ἐλπίζοντες τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλά· » Τῇ ἐλπίδι » χαίροντες ». Τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν βεβαίαν καὶ τελείαν ἐλπίδα· διότι ὅστις ὀλίγον ἐλπίζει, φοβεῖται μᾶλλον, ἢ χαίρει· ὅστις δὲ πολὺ ἐλπίζει, καὶ οὐδόλως ἀμφιβάλλει, ἐκεῖνος χαίρει διὰ τὴν τῶν ἐλπιζομένων ἀπόλαυσιν. Ὁμοίως οὐ λέγει ἁ-

πλῶς, ὑπομένοντες, ἀλλὰ » Τῇ θλίψει ὑπο- » μένοντες ». Διότι εἰς τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ἡ θλίψις περικυκλοῖ πανταχόθεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν, τότε φεύγει ἡ ὑπομονή· διὸ ὅστις ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς θλίψεως ὑπομένει γενναιοφρόνως, ἐκεῖνος ἔχει τὴν ἀληθινὴν καὶ τελείαν ὑπομονήν· οὐ λέγει ἁπλῶς προσεύχεσθε, ἀλλὰ » Τῇ προσευχῇ προσκαρ-
1. Θεσσ. 5. 17. » τεροῦντες. » Διότι οὐχ ὅστις σήμερον προσεύχεται, καὶ αὔριον ἀμελεῖ τὴν προσευχὴν, ἀλλ' ὅστις ἐπιμένει εἰς τῆς προσευχῆς τὸ ἔργον, καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεται, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ τέλειος εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς προσευχῆς· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ συγκοινωνία εἰς τὰς χρείας τῶν ἁγίων, ἤγουν τῶν ἀδελφῶν τῶν χριστιανῶν, τὴν ὑπεροχὴν σημαίνει τοῦ ἔργου τῆς ἐλεημοσύνης· διότι τότε συγκοινωνῶ εἰς τὰς χρείας τῶν ἁγίων, ὅταν συμπάσχω καὶ στενοχωροῦμαι, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ πάσχοντες καὶ ὑπὸ τῆς χρείας στενοχωρούμενοι· ὅταν δὲ τοιουτοτρόπως συμπάσχων, πλουσιοπαρόχως αὐτοὺς ἐλεῶ, τότε ἀληθῶς ἀγαπῶ τὸν πλησίον μου ὡς ἐμαυτὸν, τότε ἀληθῶς ἐκπληρῶ τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης, ἥτις ἐστὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, καὶ ἑπομένως τῆς ἀρετῆς ἡ τελειότης· ἀλλὰ καὶ οὗτος ὁ λόγος » Τὴν φιλοξενίαν διώκοντες », τῆς φιλοξενίας τὸ τέλειον δηλοποιεῖ. Μὴ περιμένῃς, λέγει, ἵνα ὁ ξένος ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν σου παρακαλέσῃ σε, ὅπως φιλοξενήσῃς αὐτόν· ἀλλὰ σὺ ἰδὼν αὐτὸν, δράμε ὡς ὁ Λὼτ, παρακάλεσον, καὶ βίασον αὐτὸν, ἵνα ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν σου, δείξῃς ἐπ' αὐτῷ πᾶσαν φιλοξενίαν· ὅταν ταῦτα ποιῇς, τότε τρέχεις ὀπίσω τῆς φιλοξενίας, καὶ γίνεσαι τέλειος φιλόξενος. Ἐὰν οὐδὲ καταρώμεθα, οὐδὲ κακολογοῦμεν τοὺς διώκοντας ἡμᾶς, ἀρετὴν ἐργαζόμεθα μεγάλην· ἀλλ' ὅταν ἀντὶ κατάρας εὐχὴν, καὶ ἀντὶ κακολίας εὐλογίαν παρέχωμεν εἰς τοὺς διώκτας ἡμῶν, τότε ἡ ἀρετὴ ἡμῶν ἀναβαίνει εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ παράγγελμα τοῦ Παύλου· » Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ἡμᾶς· » εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. » Βλέπομεν οὖν φανερὰ, ὅτι ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ παραγγέλματα ὑπερυψοῦσι τοὺς φυλάσσοντας αὐτὰ εἰς ἐκείνην τὴν θαυμασίαν τελειότητα, εἰς ἣν ἀνέβη αὐτὸς ὁ τρισμακάριος Παῦλος, ὁ ταῦτα διδάξας.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Απορίαν μεγάλην προξενοῦσιν εἰς τὸν νοῦν παντὸς εὐσεβοῦς ἀνθρώπου τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα τοῦ θεοφόρου Παύλου ἱερὰ καὶ θεοδίδακτα λόγια· αὐτὸς πρῶτον μὲν ἱςόρησεν, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν αὐτοῦ διάφορα χαρίσματα εἶχον οἱ χριστιανοὶ, δοθέντα αὐτοῖς διὰ τῆς θείας χάριτος· ἔπειτα δὲ ἠρίθμησεν αὐτὰ, διορίσας εἰς τὸ καθὲν αὐτῶν ὅρον καὶ κανόνα· τὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀριθμηθέντα χαρίσματά εἰσι ταῦτα· ἡ προφητεία, ἡ ἐκκλησιαστικὴ διακονία, τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ὁ παρηγορητικὸς λόγος, ἡ μετάδοσις, ἡ προεδρικὴ ἐπιστασία, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ἀγάπη, ἡ φιλαδελφία, ἡ ταπείνωσις, ἡ σπουδὴ, ὁ ζῆλος, ἡ ὑποταγὴ, ἡ ἐλπὶς, ἡ ὑπομονὴ, ἡ προσευχὴ, ἡ συμπάθεια, ἡ φιλοξενία, ἡ ἀμνησικακία. Τίς δὲ οὐ γνωρίζει, ὅτι ταῦτα πάντα, ἐκτὸς τῆς προφητείας, εἰσὶν ἀρεταί; φανερὸν οὖν ἐςιν, ὅτι κατὰ ταύτην τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, αἱ ἀρεταί εἰσι θεοῦ χαρίσματα· ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀρετὴ ὑπάρχῃ θεοῦ χάρισμα, λοιπὸν αὐτὴ οὐκ ἔστιν ἔργον μου· « Εἰ δὲ
Ρωμ. 11. 6. » χάριτι, λέγει ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, οὐκέτι » ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται » χάρις. » Ἐὰν δὲ ἡ ἀρετὴ ὑπάρχῃ ἔργον μου, οὐκ ἔστι χάρισμα· ἐπειδὴ, ἐὰν χάρισμα, τὸ ἔργον μου οὐκ ἔστιν ἔργον· « Εἰ » δὲ ἐξ ἔργων μου, οὐκέτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ » τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον. » Ἐὰν αἱ ἀρεταὶ λογίζωνται θεοῦ χαρίσματα, διατί ὁ θεὸς νομοθετεῖ περὶ αὐτῶν, καὶ ζητεῖ αὐτὰς παρ' ἡμῶν, καὶ σώζει μὲν τὸν κατορθοῦντα αὐτὰς, κολάζει δὲ τὸν ἀμελήσαντα τὴν τούτων κατόρθωσιν; ὁ θεὸς οὐκ ἔδωκέ μοι, παραδείγματος χάριν, τῆς ἀγάπης τὸ χάρισμα, διὰ τί οὖν ζητεῖ παρ' ἐμοῦ τὴν ἀγάπην, καὶ νομοθετεῖ, ἵνα ἀγαπῶ Λουκ. 10. 27.
αὐτὸν ἐξ ὅλης μου ψυχῆς, καὶ καρδίας, καὶ ἰσχύος, καὶ διανοίας, τὸν δὲ πλησίον μου ὡς ἐμαυτόν; διὰ τί, ἐὰν φυλάξω τούτους τοὺς δύω ὅρους τῆς ἀγάπης, κληρονομῶ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ βασιλείαν, ἐὰν δὲ ἀθετήσω αὐτοὺς, καταδικάζομαι εἰς τὰς ἀτελευτήτους βασάνους;

Τῆς ἀπορίας ταύτης εὔκολα εὑρίσκομεν τὴν λύσιν, ἐὰν μετ' ἀκριβείας ςοχασθῶμεν τῶν πραγμάτων τὴν κατάςασιν. Ἡ ἀρετὴ,

ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐστὶ καὶ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ χάρισμα τοῦ θεοῦ· τοῦτο φαίνεται παράδοξον καὶ ἐναντίον εἰς τὰ λόγια τοῦ Παύλου, ὅμως ἐστὶν ἀληθὲς καὶ σύμφωνον τῇ ἀποςολικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ· δύω εἰσὶ τῆς ἀρετῆς τὰ εἴδη, ἀρετὴ κατὰ φύσιν, καὶ ἀρετὴ κατὰ χάριν· ἡ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, ἡ κατὰ χάριν ἐστὶ δώρημα τοῦ θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος
Γεν. 1. 26. πλάσθη « Κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν » θεοῦ » κἂν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
Γεν. 8. 21. προπάτορος « Ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ » ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ » νεότητος αὐτοῦ, » ἔμεινεν ὅμως εἰς αὐτὸν καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ κατορθωτικὴ αὐτῆς δύναμις, αἱ ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῇ τούτου φύσει ἐμφυτευθεῖσαι· ὑπὸ τοῦ φωτὸς οὖν τῆς φυσικῆς γνώσεως ὁδηγούμενος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὑπὸ τῆς ἐν τῇ φύσει δυνάμεως δυναμούμενος, κατορθοῖ ἀρετῆς ἔργα. Βλέπομεν τοῦτο εἰς τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους· ὁ Κλείνιος, ὁ τοῦ Πυθαγόρου μαθητὴς διὰ τῆς τοῦ νοὸς αὐτοῦ διακρίσεως γνωρίζει, πόσον σέβας χρεωστοῦμεν εἰς τὸν θεόν, καὶ ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ δυνάμεως ἐνισχυθείς, στέργει τριῶν ταλάντων ζημίαν, ἵνα μὴ ὀμόσῃ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ τὸ ὄνομα· ὁ μὲν Διογένης καταφρονεῖ πᾶσαν σωματικὴν εὐπάθειαν, καὶ κατοικεῖ εἰς ἓν στενόχωρον πιθάριον· ὁ δὲ Κράτης ῥίπτει πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· ὁ μὲν Σωκράτης μετὰ μεγάλης πραότητος καὶ καρτερίας ὑπέμεινεν ἐκεῖνον, ὅςις τοσοῦτον σφοδρῶς ἐῤῥάπισε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὥστε ἐξώγκωσεν αὐτό· ὁ δὲ Περικλῆς τόσην ἀνεξικακίαν ἔδειξεν εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀγοραῖον ἄνθρωπον, ὅστις ὕβριζεν αὐτὸν ὅλην τὴν ἡμέραν, ὥστε τὴν νύκτα, ὅτε τέλος πάντων παύσας τὰς ὕβρεις, ἔμελλεν ἀναχωρῆσαι ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, παρέπεμψεν αὐτὸν μετὰ λαμπάδος· βλέπομεν δὲ ἕως τῆς σήμερον εἰς τινα γένη, νόμον θεοῦ μὴ ἔχοντα, ἐξόχως δὲ εἰς τὸ τῶν Ἰνδῶν ἔθνος, τινὰς ἀνθρώπους καὶ σώφρονας, καὶ πρᾴους, καὶ φιλοδικαίους, καὶ ἐγκρατεῖς, καὶ διαφόροις τρόποις σκληραγωγουμένους, καὶ τὰ ἴδια πάθη χαλιναγωγοῦντας. Πόθεν δὲ ἡ τοιαύτη ἀρετὴ εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους, καὶ εἰς τοὺς ἄχρι τῆς σήμερον βλεπομένους; ποῖος νόμος ὡδήγησε τότε ἐκείνους, ὁδηγεῖ δὲ τὴν σήμερον τούτους πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῶν τοιούτων ἀρετῶν; καὶ ποῖος ἄλλος, εἰμὴ ὁ νόμος τῆς φύσεως;
« Ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ Ρωμ. 2. 14.
» νόμου ποιεῖ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυ» τοῖς εἰσι νόμος. »

Ὅτι δὲ καὶ πᾶσα ἀρετή ἐστι χάρισμα θεοῦ, δωρούμενον τοῖς ἀνθρώποις, βεβαιοῦσιν ἡμᾶς οὐ μόνον τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα θεόπνευστα λόγια τοῦ Παύλου, ὅστις Ρωμ. 12. 6.
χαρίσματα θεοῦ ὠνόμασε τὰς ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποδεικτικὸς λόγος· διότι τί ἄλλο ἐστὶν ἡ ἀρετή, εἰμὴ ἔργον ἀγαθόν; τίς δὲ ἄλλος ἔχει φυσικῶς ἄπειρον καὶ ἀμετάβλητον τὴν ἀγαθότητα, εἰμὴ εἷς καὶ μόνος ὁ θεός; ποῖον δὲ ἄλλο τὸ κύριον τῆς ἀγαθότητος ἰδίωμα, εἰμὴ ἡ μετάδοσις; ἐξ αὐτοῦ οὖν τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ θεοῦ, ὡς ἐκ πηγῆς

ἀεννάου πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἐκχεόμεναι, μεταδίδονται εἰς τοὺς ἀξίους ἀνθρώπους. Ἐκ
Ἰάκ. 1. 17. τούτου ὁ μὲν Ἰάκωβος ἔλεγε· « Πᾶσα δόσις » ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν » φώτων. » Ὁ δὲ Παῦλος ἐκήρυττεν· « Ἡ
Ρωμ. 5. 5. » ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρ» δίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ δοθέντος ἡμῖν. »

Πολλὰ μεγάλη ὅμως ἡ διαφορὰ, ἡ μεταξὺ τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς, καὶ τῆς κατὰ χάριν· ἡ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀτελὴς, καὶ ὑπὸ τῶν παθῶν ἡμῶν μεμολυσμένη· ἡ κατὰ χάριν ἐστὶ τελεία, καὶ ἀπὸ παντὸς πάθους καθαρὰ καὶ ἀμίαντος· ὅσοι διὰ μόνης τῆς φυσικῆς δυνάμεως ποιοῦσι τὴν ἀρετὴν, ἐκεῖνοι ἢ μολύνουσιν αὐτὴν διὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς, ἢ ἀμαυροῦσι τὴν λαμπρότητα αὐτῆς διὰ τοῦ καπνοῦ τῆς φιλοδοξίας· καλὴ τοῦ Σωκράτους ἡ πραότης καὶ ἡ ὑπομονὴ, πλὴν ἐμίανεν αὐτὴν τῆς ἐκδικήσεως τὸ πάθος. Διότι αὐτὸς ἐστηλίτευσε τὸν ραπίσαντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, γράψας τὸ ἐκείνου ὄνομα, καὶ τὴν πρᾶξιν ἐν τῷ ἰδίῳ μετώπῳ· ἐπαινετὴ ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Κράτους, ἀλλ' ἔσβεσε πᾶσαν τὴν ἑαυτῆς λαμπρότητα τῆς φιλοδοξίας τὸ σκότος· διότι αὐτὸς, ἀφ', οὗ ἔρριψε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, περιήρχετο κραυγάζων, ὁ Κράτης ἠλευθέρωσε τὸν Κράτητα. Ὅσοι δὲ τῇ δυνάμει τοῦ δοθέντος αὐτοῖς θείου χαρίσματος ἐργάζονται τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, ἐκείνων ἡ ἀρετή ἐστι καθαρὰ παντὸς ἐμπαθοῦς μολυσμοῦ, λαμπρὰ ὡς τὸ ἡλιακὸν φῶς, καὶ ἀπαστράπτουσα ὡς τοῦ οὐρανοῦ οἱ ἀστέρες· οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, οἱ παρὰ θεοῦ λαβόντες τῶν ἀρετῶν τὴν χάριν, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἐκδίκησιν ἐποίουν κατὰ τῶν διωκόντων αὐτοὺς, ἀλλὰ
ὑβριζόμενοι, εὐλόγουν τοὺς ὑβρίζοντας· δι- 1. Κορ. 4. 12.
ωκόμενοι, ὑπέφερον τοὺς διώκτας· βλασφημούμενοι, παρεκάλουν τοὺς βλασφήμους, ἵνα διορθωθῶσιν. Ὁ Παῦλος κατεφρόνησε πάντα τὰ ἐγκόσμια πράγματα, καὶ ἐλογίσατο αὐτὰ σκύβαλα· τόσον δὲ μακρὰν ἀ- Φιλιπ. 3, 8.
πεῖχεν ἀπὸ τῆς φιλοδοξίας, ἤγουν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς τιμῆς, τῆς προσφερομένης ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ἐργάτας τῶν μεγάλων ἀρετῶν, ὥστε περιερχόμενος, ἐκήρυττε καὶ ἔγραφεν, ὅτι ἐστὶ πρῶτος 1. Τιμ. 1. 15.
πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀνάξιος τοῦ 1, Κορ. 15, 9.
ἀποστολικοῦ ὀνόματος.

Τόση ἐστὶν ἡ διαφορὰ, ἡ μεταξὺ τῆς ἀρετῆς, τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δωρουμένης, καὶ τῆς ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῆς φύσεως κατορθουμένης, ὥστε ἡ δευτέρα χωρὶς τῆς πρώτης ὡς οὐδὲν λογίζεται. « Κἂν γάρ τις » ᾖ τέλειος ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων, τῆς ἀπὸ » σοῦ σοφίας ἀπούσης, εἰς οὐδὲν λογισθή-
» σεται. » Ταῦτα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σολομὼν Σοφ. 9, 6.
περὶ τῆς ἀρετῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ σοφία, ὅτε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τὴν προσευχὴν αὐτοῦ ἐξέχεε· κἂν ἔχῃς ὅλην τὴν πίστιν, ὅσην ἡ δύναμις τοῦ νοός σου γεννᾷ, ἐὰν μὴ λάβῃς τὸ χάρισμα τῆς πίστεως, τὸ ὑπὸ θεοῦ δωρούμενον, ἡ πίστις σου εἰς οὐδὲν λογισθήσεται· κἂν ἔχῃς ὅλην τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, ὅσην ἡ φύσις γεννᾷ, ἐὰν μὴ χυθῇ εἰς

τὴν καρδίαν σου ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, εἰς οὐδὲν λογισθήσεται ἡ ἀγάπη σου. Ἀκούοντες οἱ ἀπόστολοι τὴν ἐπουράνιον διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ βλέποντες τὸ πλῆθος τῶν ἐξαισίων αὐτοῦ θαυμάτων, ἐπίστευσαν, ὅτι αὐτός ἐςιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος· πλὴν γνωρίζοντες, ὅτι ἡ τοιαύτη πίστις αὐτῶν ἦν ἐλλειπὴς καὶ ἀτελής, ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ προσθήκην εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν, τὴν προσθήκην δηλαδὴ τοῦ
Λουκ. 17. 5. θείου τῆς πίστεως χαρίσματος. « Πρόσθες, » ἔλεγον πρὸς αὐτόν, ἡμῖν πίστιν. » Ἔλαβον δὲ καὶ τοῦτο τὸ χάρισμα, ὅτε κατῆλθεν
Γαλ. 1. 4. ἐπ' αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ζηλωτὴς ἦν ἐκ φύσεως ὁ Παῦλος, πλὴν τόσον ἐμπα-
Γαλ. 1. 13. θὴς ἦν ὁ ζῆλος αὐτοῦ, ὥστε ἐδίωκε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριςοῦ, καὶ ἐσπούδαζεν ἀφανίσαι τοὺς εἰς αὐτὸν πιςεύοντας· ὅτε δὲ ὁ θεὸς ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ ζήλου τὸ χάρισμα, τότε ἤςραψε τὸ φῶς τοῦ ἀπαθοῦς καὶ ἁγίου ζήλου, τότε εἶδεν ὁ κόσμος ποῖός ἐστιν ὁ ζῆλος ὁ ἀληθινὸς καὶ τέλειος.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀρετή, λέγεις, τῆς φύσεως εἰς οὐδὲν λογίζηται, ὅταν λείπῃ ἡ ἐκ τῆς χάριτος, περιττὴ λοιπόν ἐστιν ἡ ἐκ τῆς φύσεως, ἑπομένως περιττὴ καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῆς σπουδὴ καὶ ἡ ἐπιμέλεια. Ἀλλ' οὐκ ἀκούεις, ὅτι οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' εἰς οὐδὲν λογισθήσεται; διὰ τούτου δὲ ἐφανέρωσεν, ὅτι κἂν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν διὰ τὸ ἀτελὲς αὐτῆς λογίζηται μὲν εἰς οὐδέν, οὐκ ἔστιν ὅμως οὐδέν. Ἀλλὰ διὰ τί; διότι προετοιμάζει ἡμᾶς, καὶ κατασκευάζει τὰς καρδίας ἡμῶν σκεύη ἐπιτήδεια πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν θείων χαρισμάτων· κατὰ τοῦτο δὲ ἀνάγκη ἐστίν, ἵνα παντὶ τρόπῳ ἐπιμελώμεθα τὴν αὔξησιν αὐτῆς καὶ τὴν στερέωσιν· αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἰς οὐδὲν λογισθήσεται, διὰ τὸ ἀτελὲς αὐτῆς, ἐὰν ὅμως ἔχωμεν αὐτήν, δίδοται ἡμῖν ὑπὸ θεοῦ ἡ προσθήκη, ἤγουν τὸ θεῖον αὐτοῦ χάρισμα, δι' οὗ φθάνομεν εἰς τῆς καθαρᾶς καὶ τελείας ἀρετῆς τὸ ὕψος· « Ὅστις γὰρ ἔχει, εἶπεν Ματθ. 13. 12.
» ὁ Κύριος, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευ» θήσεται. » Ὅστις, καλλιεργήσας τὰ ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ σπέρματα τῆς ἀρετῆς, ἔχει τῆς φυσικῆς ἀρετῆς τοὺς βλαστούς, εἰς ἐκεῖνον ὁ θεὸς δίδωσι καὶ τὰ χαρίσματα τῆς ἀρετῆς. Ὅςις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ δ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Ὅςις δὲ, ἐγκαταλείψας ἀκαλλιέργητα τὰ ἐν αὐτῷ σπέρματα τῆς ἀρετῆς, οὐκ ἔχει τὰ βλαςήματα αὐτῆς, ξηραίνονται ἐν αὐτῷ καὶ αὐταὶ αἱ κατὰ φύσιν δυνάμεις, δι' ὧν ἡ ἀρετὴ κατορθοῦται. Ἐὰν μόνον προβάλλῃ ἐν σοὶ τὸ φυτὸν τῆς πίστεως, ὁ θεὸς δίδωσί σοι εὐθὺς τὸ ἐπουράνιον τῆς πίστεως δῶρον. Ἐκ τούτου ἡ πίςις σου γίνεται τότε θερμή, ὡς ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, καὶ θαυματουργός, ὡς ἐκείνη τῶν θαυματουργῶν ἁγίων. Ἐὰν μόνον φανῶσιν ἐν σοὶ τῆς ἐλπίδος τὰ ἴχνη, ὁ θεὸς δίδωσι σοι εὐθὺς τὸ θεῖον τῆς ἐλπίδος χάρισμα· ὅθεν τόσον στερεὰ γίνεται σοι ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐλπίς, ὥστε εἰς οὐδὲν πρᾶγμα ἀνθρώπινον ἐλπίζεις, εἰς μόνον δὲ τὸν θεὸν ἀφιεροῖς πᾶσάν σου τὴν ἐλπίδα, καθὼς πάντες οἱ τὸν κόσμον καταλείψαντες πανσεβάσμιοι ὅσιοι πατέρες. Ἐὰν μόνον προκύψωσιν ἐν

σοὶ οἱ τρυφεροὶ τῆς ἀγάπης βλαστοί, ὁ θεὸς ἐκχέει εὐθὺς εἰς τὴν καρδίαν σου τὸ πῦρ τῆς θείας ἀγαπήσεως· ὅθεν τόσον ἰσχυρὰ γίνεται ἡ ἀγάπη σου, ὥστε δι' ἀγάπην θεοῦ, καὶ τὴν ζωήν σου προδίδως εἰς θάνατον, καθὼς τὰ πλήθη τῶν πανενδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων· ὅταν ἡ προαίρεσίς σου κλίνῃ εἰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, τότε ὁ θεὸς δίδωσί σοι τῆς ἀρετῆς τὰ χαρίσματα· «Τῷ
Ματθ. 25. 29. » γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισ-
» σευθήσεται. »

Ἐκ τούτων συμπεραίνομεν τῆς προειρημένης ἀπορίας τὴν λύσιν. Ζητεῖ μὲν παρ' ἡμῶν ὁ θεὸς τὴν ἀρετὴν τῆς φύσεως, ἵνα δώσῃ ἡμῖν τῆς ἀρετῆς τὸ χάρισμα, ὅπως δι' αὐτοῦ ὑψωθῶμεν εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν τελειότητα· νομοθετεῖ δὲ τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς, ἵνα καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις διεγείρῃ πρὸς τὴν κατόρθωσιν τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς, καὶ τὴν προθυμίαν τῆς θελήσεως αὐξήσῃ πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ἐκπλήρωσιν τῆς κατὰ χάριν διδομένης· καὶ δοξάζει μὲν τὸν λαβόντα τὰ θεῖα τῆς ἀρετῆς χαρίσματα, ἐπειδὴ αὐτὸς, καλλιεργήσας τῆς φυσικῆς ἀρετῆς τὰ σπέρματα, ἐγένετο ἄξιος τῆς ὑποδοχῆς αὐτῶν· καταδικάζει δὲ τὸν λαβόντα αὐτὰ, ἐπειδὴ, ἀμελήσας τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς, ἐστερήθη καὶ τῆς κατὰ χάριν.

Ἡμεῖς λοιπὸν, ἀδελφοὶ, ἐσμὲν ἀναπολόγητοι, ὅταν, ἀμελοῦντες τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα, πίπτωμεν εἰς τῆς ἁμαρτίας τὰ βάραθρα· ὁ θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν νοῦν, αὐτὸς ὡς σοφὸς κριτὴς διακρίνει, πόση καὶ ποία ἡ ὠφέλεια τῆς ἀρετῆς, πόση καὶ ποία ἡ βλάβη τῆς ἁμαρτίας· ἔπλασεν ἐν ἡμῖν συνείδησιν· αὐτὴ, ὡς καλὸς σύμβουλος, συμβουλεύει τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν φυγὴν τῆς ἁμαρτίας, ἐπαινεῖ καὶ ἀναπαύει ἡμᾶς, ὅταν πράττωμεν τὴν ἀρετὴν, ἐλέγχει καὶ βασανίζει, ὅταν ποιῶμεν τὴν ἁμαρτίαν· ἐφύτευσε δυνάμεις εἰς τὴν φύσιν ἡμῶν, αἵτινές εἰσιν ὑπηρέται καὶ ὄργανα τῆς ἀρετῆς· παρέδωκε νόμους, οἵτινές εἰσι λύχνοι καὶ φῶς πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς· ἐφανέρωσε προφήτας, οἵτινές εἰσι διδάσκαλοι τῶν ἀρετῶν· ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον· αὐτὸς δέ ἐστι τὸ φῶς, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, τὸ πρωτότυπον παράδειγμα τῆς τελειότητος τῶν ἀρετῶν, ὁ παντοδύναμος συνεργὸς πρὸς τὴν ἐργασίαν πάντων τῶν καλῶν ἔργων· ἀνέδειξεν ἀποστόλους· αὐτοὶ δέ εἰσι φωστῆρες φεγγοβολοῦντες, καὶ ὁδηγοῦντες πρὸς τῆς ἀρετῆς τὰ κατορθώματα· ἐκήρυξεν εὐαγγέλιον· αὐτὸ δέ ἐστιν ἡ σάλπιγξ ἡ μεγάλη, ἡ σαλπίζουσα τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν αἰσχύνην καὶ κόλασιν τῆς ἁμαρτίας.

Θεέ μου πανοικτίρμων, ἀληθῶς ἄπειρός ἐστιν ἡ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπη σου, ἄμετρος καὶ ἀπέραντος ἡ φιλανθρωπία σου· ἔδωκας εἰς ἡμᾶς βοηθήματα, πρὸς κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ, καὶ σωματικὰ καὶ πνευματικὰ, καὶ ἐπίγεια καὶ ἐπουράνια· ἔχεις δὲ πάντοτε καὶ τὴν χάριν σου ἕτοιμον πρὸς βοήθειαν ἡμῶν, ἐὰν μόνον κλίνῃ ἡ προαίρεσις ἡμῶν

πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἁγίων σου ἐντολῶν· ποία οὖν ἡ ἀπολογία ἡμῶν, ὅταν, περιφρονοῦντες πάντα, ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἵνα πράττωμεν τὴν ἀρετὴν, ἡμεῖς δὲ ἀντ' αὐτῆς ποιῶμεν τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα; ποία ἡ ἐλπὶς τῆς σωτηρίας ἡμῶν; ποῖον καταφύγιον ἔχομεν οἱ ἀπηλπισμένοι ἁμαρτωλοί; μία μόνη ἐστὶν ἡ ἐλπὶς, ἓν καὶ μόνον τὸ καταφύγιον· ἡ ἐλπὶς δηλονότι τῆς ἐπιστροφῆς, καὶ τὸ καταφύγιον τῆς μετανοίας. Ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν κλίνῃ ἐν ἀληθείᾳ πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν, καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν πρὸς τὴν μετάνοιαν, ὁ θεὸς ἐξαποστέλλει ἡμῖν τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς μετανοίας τὸ χάρισμα· δι' αὐτῆς δὲ λαβόντες τῶν προημαρτημένων τὴν συγχώρησιν, τρέχοντες δὲ εἰς τὸ ἑξῆς ἀόκνως τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον, καταντῶμεν εἰς τὴν αἰώνιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλείαν. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΕΒΔΟΜῌ ΚΥΡΙΑΚῌ.

1. Πέτρ. 4. 8. Η ΑΓΑΠΗ καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν.
1. Κορ. 13. 1. 3. Χωρὶς τῆς ἀγάπης πᾶσαι αἱ ἀρεταί εἰσιν
Ματθ. 22. 40. οὐδέν. Ἐκ τῆς ἀγάπης κρέμανται ὅλος ὁ
Ρωμ. 13. 10. νόμος καὶ οἱ προφῆται. Ἡ ἀγάπη ἐστὶ τὸ
Ἰωάν. 13. 35. πλήρωμα τοῦ νόμου. Ἡ ἀγάπη ἐστὶν ὁ
χαρακτὴρ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν ὁ χαρακτὴρ καὶ τὸ γνώρισμα τῶν
1. Κορ. 13. 13. σωζομένων. Ἡ ἀγάπη ἐστὶν ἀρετὴ μείζων καὶ αὐτῆς τῆς πίστεως, καὶ τῆς πρὸς θεὸν ἐλπίδος. Ὅστις οὐ χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἐκεῖνος ἡνωμένος ἐστὶ μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ θεὸς οὐ χωρίζεται ἀπ' αὐτοῦ.
« Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί· καὶ ὁ μένων ἐν τῇ 1. Ἰωάν. 4. 16.
» ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν » αὐτῷ. » Ἀλλὰ πῶς ἄραγε δυνάμεθα ἡμεῖς θησαυρίσαι τοιοῦτον ἀτίμητον θησαυρόν; ποία ἡ ὁδός; ποῖος ὁ τρόπος; ποῖον τὸ μέσον; Τοῦτο περιέχει ἡ διδασκαλία τοῦ θεηγόρου Παύλου, ἣν σήμερον ἠκούσαμεν· δεικνύει τὴν ὁδὸν, δι' ἧς φθάνομεν· διδάσκει τὸν τρόπον, δι' οὗ θησαυρίζομεν· δηλοποιεῖ τὸ μέσον, δι' οὗ ἐπιστηριζόμεθα εἰς τὴν

μακαρίαν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης· ὅθεν μάθημά ἐστι πλῆρες πάσης σοφίας καὶ γνώσεως, μάθημα φωτίζον πάντα ἄνθρωπον πρὸς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· πληροφορεῖσθε περὶ τούτου, ἐὰν μετὰ προσοχῆς ἀκούσητε τῶν ἀναγνωσθέντων λόγων τὴν ἑρμηνείαν.

Ῥωμ. 15. 1. Ἀδελφοί, ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν.

Πῶς ἔστερξεν ὁ Παῦλος ἐπαινέσαι αὐτὸς ἑαυτόν, λέγων· « Ἡμεῖς οἱ δυνατοί; » ἆρά γε ἀμνημόνησε τοῦ παραγγέλματος, τοῦ λέγοντος· « Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, » καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἀλλότριος, καὶ μὴ » τὰ σὰ χείλη; » (Παροιμ. 27. 2.) Ἠναγκάσθη ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος ὁμολογῆσαι, ὅτι ἐστὶ δυνατός, ἵνα πείσῃ τοὺς ἀκούοντας, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενα οὐκ εἰσὶν ἀδύνατα. Ἐὰν ἔλεγεν, οἱ δυνατοὶ χρέος ἔχετε βαστάζειν τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων, καθεὶς ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· καὶ τίς ἐςὶν ὁ δυνατός; καὶ οὕτω παρῃτοῦντο πάντες τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποςολικῆς ἐντολῆς· βλέπε ὅμως, πόσον ἐμετρίασε τὸν ἔπαινον, συγκαταμίξας ἑαυτὸν τοῖς ἄλλοις, καὶ εἰπὼν πληθυντικῶς· « Ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοί. » Κατὰ τί δὲ ἦν αὐτὸς δυνατός; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ δυνατοί, καὶ τίνες οἱ ἀδύνατοι; καὶ ποιά εἰσι τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων; καὶ πῶς βαστάζουσιν αὐτὰ οἱ δυνατοί, ἐὰν μὴ ἀρέσκωσιν ἑαυτοῖς; Δυνατὸς ἦν ὁ Παῦλος κατὰ τὴν ὑπὸ θεοῦ δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν καὶ χάριν, καὶ κατὰ τὴν αὐτῷ περιουσίαν τῆς ἀρετῆς. Δυνατοὶ δέ εἰσι καὶ πάντες οἱ τούτου μιμηταί, οἱ εἰς ὕψος ἀρετῆς ἀρθέντες καὶ ἐςηριγμένοι ἐν αὐτῇ. Ἀδύνατοι δέ εἰσιν ὅσοι οὐδὲ ἔφθασαν εἰς μέτρα ἀρετῆς, οὐδὲ ἐστηρίχθησαν ἐπὶ τὴν πέτραν τῶν θείων ἐντολῶν. Ἀσθενήματα δέ εἰσι τὰ τούτων σφάλματα καὶ τὰ ἐλαττώματα. Βαςάζουσι δὲ αὐτὰ οἱ δυνατοί, ὅταν μὴ μισοῦντες, μηδὲ ἀποστρεφόμενοι αὐτούς, ὑποφέρωσι σπουδάζοντες παντοιοτρόπως ὑπὲρ τῆς τούτων διορθώσεως, καθὼς ἐποίει ὁ Παῦλος διὸ καὶ ἔλεγεν· « Ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν » ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω, » τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως » τινὰς σώσω. » (1. Κορ. 9. 22.) Ἐκεῖνοι δὲ βαστάζουσι τῶν ἀδυνάτων τὰ ἀσθενήματα, ὅσοι οὐκ ἀρέσκουσιν ἑαυτοῖς, τουτέστιν ὅσοι οὐκ εἰσὶ φίλαυτοι, διότι ὁ φίλαυτος, μόνον ἑαυτὸν ἀγαπῶν, οὐδὲν ὑποφέρει ἐναντίον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρεσκείας, οὐδὲ φροντίζει ὅλως περὶ ἄλλου τινός, εἰμὴ περὶ ἑαυτοῦ μόνου. Ἐὰν οὖν βαστάζωμεν τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων, φεύγει ἀφ' ἡμῶν ἡ φιλαυτία, καὶ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς ἡ μακαρία ἀγάπη, ἥτις ἐστὶ τοῦ νόμου τὸ πλήρωμα· διὸ ἔλεγεν ἀλλαχοῦ ὁ πανεύφημος Παῦλος· « Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως » ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. » (Γαλ. 6. 2.) Ἰδοὺ οὖν ἡ ὁδός, ἡ φέρουσα ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀγάπην, καὶ ὁ τρόπος καὶ τὸ μέσον, δι' οὗ στηριζόμεθα ἐν αὐτῇ. Βλέπε δέ, πῶς παραγγείλας, ἵνα μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκωμεν, ἐ-

φανέρωσεν, εἰς ποῖον πρέπον, ἐστὶν ἵνα ἀρέσωμεν, καὶ κατὰ τί, εἰπών·

Ρωμ. 15. 2. **Ἕκαστος γὰρ ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν.**

Κατὰ δύω τρόπους γινόμεθα ἀρεστοὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἢ συμβοηθοῦντες αὐτούς, ἵνα ἐκπληρώσωσι τὰς πονηρὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας, ἢ συνεργοῦντες, ἵνα τελειώσωσι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν θελήματα· διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀπόστολος οὐκ εἶπεν ἁπλῶς· ἕκαςος ὑμῶν ἀρεσκέτω τῷ πλησίον, ἀλλὰ προσέθηκε τὸ, » Εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. » Περὶ τούτου δὲ πρὸς τοὺς Κορινθίους γράφων, προβάλλει τὸ ἑαυτοῦ παράδειγμα, λέγων·
1. Κορ. 10 33. « Καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ » ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ » τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. » Ἐὰν οὖν σπουδάζῃς γενέσθαι ἀρεςὸς εἰς τὸν πλησίον σου, σκοπὸν ἔχων, ἵνα πείσῃς αὐτὸν κατορθῶσαι τὰ ἀγαθὰ ἔργα, πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ὠφέλειαν αὐτοῦ, τότε ἐκπληροῖς τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν. Ἐὰν δὲ γίνεσαι ἀρεςὸς εἰς τὸν πλησίον σου, συμβοηθῶν καὶ συνεργῶν αὐτῷ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν πονηρῶν αὐτοῦ βουλευμάτων, παραβαίνεις τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν, οὐχ ὑπηρετεῖς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλὰ γίνεσαι συγκοινωνὸς τῶν τοῦ πλησίον σου ἁμαρτημάτων· περὶ ταύτης τῆς ἐπιβλαβοῦς ἀρεσκείας
Γαλ. 1, 10. ἔλεγεν ὁ αὐτὸς θεῖος ἀπόστολος· « Ἢ ζητῶ » ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις » ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. » Καὶ παρήγγελλε δὲ, ἵνα μὴ μόνον ἀπέχωμεν ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀρεσκείας, ἀλλὰ καὶ ἐλέγχωμεν τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα· « Μὴ Ἐφ. 5. 11.
» συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις » τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. » Ἐπιβεβαιοῖ δὲ τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν αὐτοῦ διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων·

Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ Ρωμ. 15. 3.
ἤρεσεν, ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται· οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

Καὶ ἐν τούτοις μετέρχεται ὁ θεῖος Παῦλος, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ συνήθειαν, τὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως, ἵνα δὲ κατανοήσῃς τὸ νόημα, ἀναπλήρωσον τὰ προκείμενα λόγια οὕτω· Καὶ γὰρ ὁ Χριςὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλ' ὠνειδίσθη, καθὼς γέγραπται. Ἀλλὰ πῶς ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν; εἰς αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον οὐδὲ οἱ ὀνειδισμοὶ ἤρεσκον, οὐδὲ ὁ θάνατος· διὸ παρακαλῶν ἔλεγε· « Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί Ἰωάν. 12. 27.
» εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας » ταύτης. Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. »
Κἂν δὲ οὐχ ἤρεσεν αὐτῷ τὸ ποτήριον τῶν Ματθ. 26. 39.
ὀνειδισμῶν καὶ τοῦ θανάτου, ὅμως ἔςερξεν αὐτὰ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. « Πλὴν, εἶπεν, Αὐτ. 40.
» εἰ οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. » Καὶ, Ἑβρ. 12. 2.
« Ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε ςαυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας. »

Φανερὸν δέ ἐστιν, ὅτι ὠνείδισαν αὐτὸν οἱ
Μαρκ. 2. 16. Ἰουδαῖοι, πότε μὲν λέγοντες· « Τί ὅτι μετὰ
Λουκ. 7. 39. » τῶν τελωνῶν ἐσθίει καὶ πίνει » πότε δέ·
« Εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν, τὶς καὶ
» ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι
Ματθ. 9. 34. » ἁμαρτωλός ἐστιν. » Ἄλλοτε δέ· « Ἐν τῷ
» ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαι-
» μόνια. » Καὶ ἄλλοτε πάλιν· « Οὐ καλῶς
» λέγομεν, ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαι-
» μόνιον ἔχεις ; » Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ καιρῷ
τοῦ πάθους, καὶ ὅταν ἐκρέματο ἐν τῷ ξύλῳ
Μάρκ. 15. 29, 31. τοῦ σταυροῦ, « Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐ-
» βλασφήμουν αὐτὸν, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς με-
» τὰ τῶν γραμματέων ἐνέπαιζον αὐτόν·
Ματθ. 27. 44. « Καὶ οἱ λησταὶ, οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ,
» ὠνείδιζον αὐτῷ. » Σημείωσαι δὲ, ὅτι
τὴν περὶ τῶν ὀνειδισμῶν προφητείαν ἐμε-
λῴδησεν ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, λαλοῦντος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ
Ψαλ. 68. 9. πατέρα, καὶ λέγοντος· ὦ πάτερ, « Οἱ ὀνει-
» δισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ'
» ἐμέ. » Ἀληθῶς δὲ τὸν θεὸν ὠνείδιζον οἱ
ὀνειδίζοντες τὸν Χριστὸν, ἐπειδὴ υἱὸς θεοῦ,
καὶ θεός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ἓν μετὰ τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ, κατὰ τὸν λόγον τῆς ἑνιαίου
οὐσίας τῆς θεότητος, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξεν,
Ἰωάν. 10. 30. εἰπών· « Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. »
Καθὼς δὲ ὁ δεχόμενος τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν,
δέχεται καὶ τὸν ἀποςείλαντα αὐτὸν, κατὰ
Λουκ. 9. 48. τὸ, « Ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀ-
ποστείλαντά με· οὕτω καὶ ὁ ὀνειδίζων τὸν
Ἰησοῦν Χριστὸν, ὀνειδίζει τὸν ἀποςεί-
λαντα αὐτὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ· ἄκου-
σον δὲ καὶ τὸ, διὰ ποῖον λόγον ἀνέφερεν ὁ
ἀπόστολος τὴν περὶ τῶν ὀνειδισμῶν τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ προφητείαν.

Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμε- Ρωμ. 15. 4.
τέραν διδασκαλίαν προεγράφη· ἵνα
διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλή-
σεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.

Ἀνέφερον, λέγει, τὰ λόγια τοῦ προφητάνακτος Δαβὶδ, δι' ὧν προεφήτευσε περὶ τῶν ὀνειδισμῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὰς ἁγίας γραφὰς, πρὶν ἢ τελεσθῶσι, προεγράφησαν πρὸς διδασκαλίαν καὶ νουθεσίαν ἡμῶν· προεγράφησαν, ἵνα βλέποντες ἡμεῖς ἐν ταῖς ἁγίαις γραφαῖς τοὺς ὑπὸ τῶν προφητῶν προῤῥηθέντας ὀνειδισμοὺς, ὅσους ὁ Χριςὸς διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ ὑπέμεινεν, ὑπομένωμεν καὶ ἡμεῖς πᾶσαν θλίψιν καὶ ὀνειδισμὸν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ καὶ τοῦ πλησίον, παρηγορούμενοι δὲ ὑπ' αὐτῶν τῶν λόγων τῶν θείων γραφῶν, ἔχωμεν πᾶσαν τὴν ἐλπίδα ἡμῶν πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ Ρωμ. 15. 5.
τῆς παρακλήσεως δώη ὑμῖν τὸ αὐτὸ
φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν
Ἰησοῦν· ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στό-
ματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέ-
ρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ.

Εὔχεται ὁ πανσέβαςος τοῦ Κυρίου ἀπό-

στολος τοὺς Ῥωμαίους, πρὸς οὓς ἔγραφε, δἰ αὐτῶν δὲ καὶ πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας, ἵνα ὁ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως ἐξαποστείλῃ εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν τὸ αὐτὸ φρόνημα, ὅπως μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ πάντες ἅμα διʼ ἑνὸς στόματος δοξάσωσι τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριςοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τί ὠνόμασε τὸν θεὸν, θεὸν τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως; Ἢ καθότι μακροθυμῶν ὑποφέρει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀγαπῶν δὲ τοὺς δικαίους παρηγορεῖ αὐτούς· ἢ καθότι αὐτός ἐςιν ὁ δοτὴρ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρηγορίας· ἢ καθότι κατοικεῖ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἔχουσι τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς, καὶ εὑρίσκουσιν ἐν ταῖς ἁγίαις γραφαῖς τὴν ἐν πάσαις ταῖς περιςάσεσιν αὐτῶν δραςήριον παραμυθίαν. Τὸ αὐτὸ δὲ φρονοῦμεν, ὅταν τὰ νοήματα ἡμῶν ὑπάρχωσι σύμφωνα, καὶ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔχοντα· βλέπε δὲ, ὅτι οὐκ εἶπε μόνον· « Τὸ αὐτὸ φρονεῖν, » ἀλλὰ προσέθηκε καὶ τὸ, « Κατὰ Χριστὸν » Ἰησοῦν· » διότι πολλάκις συμφωνοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὄχι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλʼ ἐναντίον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, σύμφωνοι δηλαδή εἰσιν οἱ ἄπιςοι εἰς τὴν ἀπιστίαν, οἱ αἱρετικοὶ, εἰς τὰ αἱρετικὰ αὐτῶν φρονήματα, οἱ σχισματικοὶ, εἰς τὰς γνώμας τοῦ σχίσματος, οἱ λῃςαὶ, εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἁρπαγῆς καὶ δυναςείας. Ταῦτα δὲ πάντα ἐξώρισεν ἀπὸ τῆς ὁμοφροσύνης ὁ ἀπόςολος, εἰπὼν τὸ, « Κατὰ Χρι» στὸν Ἰησοῦν· » διότι ὅσοι ἔχουσι φρονήματα καὶ διαλογισμοὺς ἀρεςτοὺς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκείνων καὶ ὁ νοῦς ἐλεύθερός ἐστι καὶ καθαρὸς ἀπὸ πάσης δυσεβείας, καὶ τὰ ἔργα ἀμόλυντα καὶ ἁγνὰ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. Ἀλλὰ πῶς οἱ πολλοὶ, πολλὰ ἔχοντες στόματα, δύνανται ἑνὶ ςόματι προσφέρειν τὴν πρὸς τὸν θεὸν δοξολογίαν; Ὅταν οἱ πολλοὶ τὸ αὐτὸ φρόνημα καὶ νόημα ἔχωσι, τότε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχει καὶ ἡ τούτων δοξολογία· ὅθεν ἐπειδὴ ἡ αὐτή ἐστι κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὡς ἐξ ἑνὸς ςόματος προσφερομένη λογίζεται, κἂν ὑπὸ πολλῶν ςομάτων ἐκφωνῆται καὶ προσφέρηται. Μετὰ τὴν τοιαύτην εὐχὴν, ἐπαναλαμβάνει πάλιν ὁ ἀπόστολος τὸν λόγον περὶ τῆς ἀνοχῆς τῶν σφαλμάτων τοῦ πλησίον, καὶ περὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ φροντίδος τῆς περὶ τούτου σωτηρίας.

Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. Ῥωμ. 15. 7.

Προλαβὸν εἶπεν, ὅτι χρέος ἔχομεν βαστάζειν τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων· καὶ ὅτι πρέπον ἐστὶν, ἵνα καθεὶς ἀρέσκῃ εἰς τὸν πλησίον αὐτοῦ, σκοπὸν ἔχων τὴν τούτου ὠφέλειαν· ἔπειτα εὐχήθη, ἵνα ἐξαποστείλῃ ὁ θεὸς πρὸς αὐτοὺς τὴν ὁμοφροσύνην, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς πηγάζει ἡ ἀγάπη, ἐκ δὲ τῆς ἀγάπης ἡ ἀνοχὴ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ πλησίον, καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ φροντὶς, διὰ δὲ τῶν προκειμένων λόγων πάλιν τὸ αὐτὸ ἐπιβεβαιοῖ· « Διὸ προσλαμ» βάνεσθε, λέγει, ἀλλήλους. » Ἀλλὰ πῶς

προσλαμβάνομεν ἀλλήλους; « Καθὼς καὶ » ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς. » Πῶς δὲ προσελάβετο ἡμᾶς ὁ Χριστός; Αὐτὸς οὐκ ἀπεστράφη ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλ' ἐβάστασεν αὐτὰς, καὶ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἰατρεύσῃ τὰ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τραύματα.
Ἠσ. 53. 4, 5. « Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ
» περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται. Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν, τῷ μώλωπι » αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν ». Ὅταν οὖν καὶ ἡμεῖς οὐκ ἀποστρεφώμεθα τὸν πλησίον ἡμῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὑποφέροντες αὐτὸν, πάσχωμεν καὶ παντὶ τρόπῳ ἀγωνιζώμεθα, ἵνα θεραπευθεὶς ἀπὸ τῶν πληγῶν τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, τύχῃ σωτηρίας, τότε προσλαμβάνομεν αὐτὸν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμῶν. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτό ἐστι δόξα τοῦ θεοῦ· διότι προσελάβετο, λέγει, ἡμᾶς ὁ Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ. Ἀληθῶς δὲ ἡ διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας γενομένη σωτηρία τῶν ἀνθρώπων δόξα θεοῦ ἐστι· διότι οἱ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωθέντες, αὐτοὶ διαπαντὸς προσφέρουσιν εἰς τὸν θεὸν τὴν εὐχαριστήριον δοξολογίαν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΕΒΔΟΜῌ ΚΥΡΙΑΚῌ.

ΟΤΑΝ ἐπλησίασεν ἡ ὥρα τοῦ ζωηφόρου πάθους, τότε ὁ Κύριος Ἰησοῦς ὑψώσας εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ὄμματα, ἐπεκαλέσθη τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ, ἵνα πάντες οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες
Ἰωάν. 17. 11. 20—24. ὦσιν ἕν. « Πάτερ ἅγιε, εἶπε, τήρησον αὐ-
» τοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ἵνα ὦσιν ἕν. Οὐ » περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ » περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ » πάτερ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, » ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· ἵνα ὦσιν » ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν

» αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειω- « μένοι εἰς ἕν. » Παρατηρῶ τὴν ἔπαρσιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τὸν λόγον, ἵνα ὦσιν ἕν, πεντάκις ἐπαναληφθέντα ἐν ταύτῃ τῇ προσευχῇ αὐτοῦ, ὅθεν εὐλογοφανῶς συμπεραίνω, ὅτι μετὰ πολλῆς θερμότητος ὑπὲρ τούτου παρεκάλεσεν ὁ θεάνθρωπος· ἀλλὰ κατὰ τίνα τρόπον δυνάμεθα ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι γενέσθαι ἕν; κατὰ τὸ σῶμα, τοῦτό ἐστιν ἀδύνατον. Κατὰ τὴν ψυχήν; ὁμοίως καὶ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν· ἐφανέρωσεν ἡμῖν τὸν τρόπον ὁ θεόπνευστος Παῦλος διὰ τῶν λόγων τῆς προσευχῆς αὐτοῦ· « Ὁ
Ρωμ. 15. 5. 6. » δὲ θεός, εἶπε, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς πα- » ρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν » ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν· ἵνα ὁ- » μοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν » θεὸν καὶ πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ » Χριστοῦ. » Ἰδοὺ ὁ τρόπος, ὅστις συνάπτει ἡμᾶς εἰς ἕν, ἡ ὁμοφροσύνη. Ὅταν φρονῶμεν ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἤγουν ὅταν ἔχωμεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατὰ Χριστὸν γνώμην, τότε ἐσμὲν ἕν, τότε πάντα τὰ στόματα, ὡς ἐξ ἑνὸς μόνου στόματος, μίαν λατρευτικὴν δοξολογίαν προσφέρουσιν εἰς τὸ ἑνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον κράτος τῆς τρισυποςάτου θεότητος.

Ἀλλὰ διὰ τί μετὰ τοσαύτης προθυμίας καὶ ζέσεως παρεκάλεσεν ὁ θεάνθρωπος ὑπὲρ
Ρωμ. 13. 10. Ματθ. 22. 40. ταύτης τῆς ὁμοφροσύνης καὶ ὁμονοίας ἡμῶν; διότι ἡ ὁμόνοιά ἐστι ἡ πηγή, ἐξ ἧς πηγάζει καὶ ἡ βάσις, ἐν ᾗ ἐπιστηρίζεται ἡ ἀγάπη, ἥτις ἐςὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, καὶ ἐξ ἧς κρέμαται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται· ὅταν ἔχωμεν σύμφωνα τοῦ νοὸς ἡμῶν τὰ φρονήματα, ἤγουν ὅταν ἐκεῖνο, ὃ ἐγὼ συλλογίζομαι, ὅτι ἐστὶν ἀληθές, καὶ δίκαιον, τοῦτο αὐτὸ καὶ σὺ ἀληθὲς καὶ δίκαιον νομίζῃς, τότε τὸ ἑνιαῖον τῆς γνώμης συνάπτει εἰς ἓν καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰς θελήσεις· καθὼς δὲ ἔχομεν οἱ δύω μίαν γνώμην, οὕτως ἔχομεν καὶ μίαν θέλησιν· ὅθεν ὃ ἐγὼ θέλω καὶ ἐπιθυμῶ, τοῦτο αὐτὸ καὶ σὺ θέλεις καὶ ἐπιθυμεῖς· ἡ ταυτότης δὲ τῆς γνώμης, καὶ τῆς διαθέσεως τῆς καρδίας, καὶ τῆς θελήσεως γεννᾷ τὴν μεταξὺ ἡμῶν ἀληθινὴν καὶ εἰλικρινῆ ἀγάπην· διὸ ἐν ὅσῳ μένει ἐν ἡμῖν ἡ ὁμοφροσύνη, διαμένει ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἡ ἀγάπη ἀσάλευτος καὶ ἀμετάβλητος· ὅταν δὲ φύγῃ ἡ ὁμογνωμοσύνη, φεύγει εὐθὺς καὶ ἡ ἀγάπη· ὅταν ἐγὼ στοχάζωμαι, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀλήθεια, σὺ δὲ συλλογίζεσαι, ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἐστι ψεῦδος· ὅταν ἐγὼ φρονῶ, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὠφέλιμον, σὺ δὲ φρονεῖς, ὅτι ἐστὶ βλαβερόν, τότε οὐκ ἐσμὲν ὁμόφρονες, ἀλλ᾽ ἑτερόφρονες, οὐκ ἐσμὲν σύμφωνοι, ἀλλ᾽ ἀσύμφωνοι· ἡ δὲ ἑτεροφροσύνη καὶ ἡ ἀσυμφωνία προξενεῖ εἰς τὰς καρδίας διαθέσεις καὶ θελήσεις ἀντιμαχομένας· ἐκ τούτου ἐγείρονται αἱ διχόνοιαι καὶ αἱ φιλονεικίαι καὶ αἱ διαθέσεις τοῦ μίσους, αἵτινες μαραίνουσιν, ἢ παντελῶς ξηραίνουσι τὰ θεάρεστα τῆς ἀγάπης φυτά.

Ἄλλος μὲν τῶν Κορινθίων ἔλεγεν, ἐγώ εἰμι μαθητὴς καὶ ἀκόλουθος τοῦ Παύλου· ἄλλος δέ, ἐγὼ τοῦ Ἀπολλώ· ἄλλος δέ, ἐγὼ

τοῦ Κηφᾶ· καὶ ἄλλος, ἐγὼ τοῦ Χριστοῦ· τί ἐστι τοῦτο; τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἐςιν, εἰμὴ ἑτεροφροσύνη· αὐτοὶ οὐ φρονοῦσι τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἄλλο μὲν ὁ εἷς, ἄλλο δὲ ὁ ἕτερος· τί δὲ ἐκ τούτου ἐγεννήθη; διχόνοια καὶ φιλο-
1. Κορ. 1. 11. νεικία. « Ἐδηλώθη γάρ μοι, ἔγραφε πρὸς » αὐτοὺς ὁ Παῦλος, περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, » ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι· » γνωρίζων δὲ ὁ παμμακάριστος, ὅτι ἐκ τούτου ψυχραίνεται ἡ ἀγάπη, καὶ ἀκολουθοῦσιν ἄμετρα σκάνδαλα καὶ ἐλεεινὰ σχίσματα, ἐπανακαλῶν αὐτοὺς πρὸς τὴν ὁμό-
Αὐτ. 10 νοιαν, ἔλεγε· « Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελ» φοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν » Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε » πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε » δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν » τῇ αὐτῇ γνώμῃ. »

Δύω πανσέβαστοι ἀπόστολοι τρέχουσιν ὁμοῦ εἰς διαφόρους πόλεις καὶ χώρας, κηρύττοντες τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας τὸν λόγον, κατὰ πάντα σύμφωνοι, ἐντελῶς ἠγαπημένοι, συνημμένοι καὶ ἀχώριστοι, ὁ Παῦλος δηλαδὴ καὶ ὁ Βαρνάβας· ἔπειτα ὁ μὲν Βαρνάβας νομίζει συμφέρον, ἵνα λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰωάννην, τὸν καλούμενον Μάρκον· ὁ δὲ Παῦλος κρίνει εὔλογον, ἵνα μὴ συμπαραλάβῃ αὐτόν· ἄλλο περὶ τοῦ Μάρκου φρονεῖ ὁ Βαρνάβας, καὶ ἄλλο ὁ Παῦλος, τουτέστι οὐκ ἔχουσι περὶ τοῦ Μάρκου τὸ αὐτὸ φρόνημα, ἀλλ' εἰσὶν ἀσύμφωνοι. Τί δὲ ἠκολούθησεν ἐκ ταύτης τῆς ἑτεροφροσύνης; οὐδὲ μῖσος ἠκολούθησεν, οὐδὲ ἔχθρα, οὐδὲ θυμὸς, ἐπειδὴ ἦσαν ἄκακοι καὶ ἅγιοι· ἠκολούθησεν ὅμως παροξυσμὸς, μετὰ δὲ τὸν παροξυσμὸν, χωρισμός. « Ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε Πραξ. 15. 39.
» χωρισθῆναι ἀπ' ἀλλήλων. » Ἀκούετε, τί συμβαίνει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἄνδρας, ὅταν φύγῃ ἀπ' αὐτῶν ἡ ὁμοφροσύνη καὶ ἡ συμφωνία;

Πόθεν ἐγεννήθησαν τόσαι αἱρέσεις, ὅσας ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἱστορίας; ἐκ τῆς ἑτεροφροσύνης, ἤγουν ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν φρονημάτων. Ὁ Ἄρειος οὐ φρονεῖ τὸ ὀρθὸν καὶ κοινὸν πάντων τῶν πιστῶν φρόνημα, ὅπερ ἐστὶν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς, καθὸ θεὸς, ἐστὶν ὁμοούσιος τῷ πατρὶ, ἀλλ' ἔχει ἄλλο ἴδιον φρόνημα διεςραμμένον καὶ βλάσφημον, τουτέςι πείθεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἔςι θεὸς ὁμοούσιος τῷ πατρὶ, ἀλλ' ἑτερούσιος αὐτῷ. Ὁ Μακεδόνιος οὐ φρονεῖ τὸ κοινὸν καὶ ἀποστολικὸν φρόνημα, ὅπερ ἐστὶν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστι θεὸς, ἀλλ' ἔχει ἄλλο φρόνημα, ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ἐξελθὸν, ἤγουν πιστεύει, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστι κτίσμα· ὁ Σαβέλλιος οὐ φρονεῖ περὶ τῆς παναγίας Τριάδος τὸ κοινὸν καὶ θεοπαράδοτον δόγμα, ἀλλ' ἔχει ἄλλο φρόνημα ἴδιον, ἐκ τῆς παραλογίας αὐτοῦ προελθόν· οὐ πιστεύει μίαν θεότητα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἀλλὰ μίαν θεότητα καὶ ἓν πρόσωπον, ἔχον τρία ὀνόματα· ὁ Ἀπολλινάριος ἀθετεῖ τὸ κοινὸν καὶ ἅγιον πάντων τῶν εὐσεβῶν φρόνημα, καὶ ἐναγκαλίζεται ἄλλο, γέννημα τῆς παραφροσύνης αὐτοῦ· οἱ μὲν εὐσεβεῖς ὁμοφρόνως πιστεύουσιν, ὅτι ὁ υἱὸς καὶ

λόγος τοῦ θεοῦ, σαρκωθεὶς, ἀνέλαβεν ὅλην τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, ἤγουν καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα· αὐτὸς δὲ ὁ ἀνόητος ἐφρόνει, ὅτι ὁ σεσαρκωμένος λόγος σῶμα μόνον ἀνέλαβεν ἀνθρώπινον, οὐχὶ δὲ καὶ ψυχὴν, ὅθεν ἦν ἄψυχος· ὁ Νεστόριος ἀπέῤῥιψε τὸ περὶ τῆς παναγίας παρθένου Μαρίας κοινὸν καὶ ὀρθόδοξον δόγμα, καὶ προσεκολλήθη εἰς ἄλλο ἴδιον βλάσφημον, γεννηθὲν ἐκ τῆς διαβολικῆς ὑπερηφανείας τοῦ ἐσκοτισμένου νοὸς αὐτοῦ· οἱ μὲν ὀρθόδοξοι πάντες ὁμοφρόνως πιςεύουσιν, ὅτι ἡ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ γεννήσασα ἀειπάρθενος, μήτηρ θεοῦ ἐστι καὶ θεοτόκος, αὐτὸς δὲ ὁ παράφρων καὶ φρενόληπτος ἀρνούμενος τοῦτο, ἐφρόνει καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι ἐστὶ Χριστοτόκος· πάντες οἱ αἱρετικοὶ κατεφρόνησαν τὸ κοινὸν καὶ ἅγιον τῶν εὐσεβῶν φρόνημα, καὶ ἐφρόνουν ἴδια ἀλλόκοτα καὶ ἀντίθεα φρονήματα· ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν φρονημάτων ἐξωρίσθη ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης· ἐκ τούτου δὲ πόσας φιλονεικίας αὐτοὶ ἐξήγειραν, καὶ πόσας ἔχθρας καὶ διωγμοὺς καὶ καταδυναςείας καὶ πολέμους, καὶ πόσον αἷμα ἁγίων ὁμολογητῶν ἔχυσαν, καὶ πόσα πάνδεινα καὶ ἐλεεινὰ κακὰ ἐποίησαν, γνωςά εἰσιν εἰς ὅσους ἀναγινώσκουσι τῆς ἐκκλησιαςικῆς ἱςορίας τὰ βιβλία. Ἐὰν αὐτοὶ πάντες ἦσαν ὁμόφρονες καὶ ὁμογνώμονες τοῖς εὐσεβέσι, κατὰ τὴν προσευχὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ καὶ τὴν δέησιν τοῦ ἀποςόλου Παύλου, οὐ μόνον οὐδὲν τῶν τοιούτων κακῶν ἐφαίνετο, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν ἐπέλαμπεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ μακαρία καὶ σωτήριος ἀγάπη, καὶ τοῦ πλησίον ἡ ὠφέλεια καὶ ἡ σωτηρία.

Ἀλλ' ἐὰν ὑπὲρ τῆς ὁμοφροσύνης, λέγεις, ἐδεήθη οὐ μόνον ὁ Παῦλος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς, φανερόν ἐστιν, ὅτι αὐτή ἐστι χάρισμα ὑπὸ θεοῦ, ἄνωθεν πεμπόμενον εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, εἰς ὅσους αὐτὸς εὐδοκήσει· ἐπειδὴ οὖν ἡ κατὰ Χριςὸν ὁμόνοιά ἐστι δῶρον θεοῦ, ἐγὼ οὐδὲν χρεωστῶ ποιῆσαι ὑπὲρ τῆς τούτου κτήσεως. Ἐὰν ὁ θεὸς φωτίσῃ τὸν νοῦν μου, ἵνα φρονῇ τὸ φρόνημα τῶν ὀρθοδόξων, εἰμὶ ὀρθόδοξος· ἐὰν δὲ μὴ ἐξαποστείλῃ μοι τῆς μετ' αὐτῶν ὁμοφροσύνης το δῶρον, γίνομαι κακόδοξος. Ἐὰν ὁ θεὸς πείσῃ με, ἵνα φρονῶ ὅσα φρονοῦσιν οἱ ἐνάρετοι, γίνομαι ἐνάρετος· ἐὰν δὲ μὴ ἐξαποστείλῃ μοι τῆς μετὰ τούτων ὁμογνωμοσυνης τὸ δῶρον, γίνομαι παμπόνηρος. Ἀληθῶς δῶρον θεοῦ ἐστιν ἡ κατὰ Χριστὸν ὁμοφροσύνη, καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο ἀγαθόν· πλὴν, ἐπειδὴ ὁ θεός ἐστι δίκαιος, οὐκ ἐξαποστέλλει τὰ δῶρα αὐτοῦ, εἰμὴ εἰς ἐκείνους, οἵτινες γίνονται τῶν δώρων αὐτοῦ ἄξιοι. Βλέπε δὲ τὸν θεῖον ἀπόστολον, πῶς πρὶν ἢ δεηθῇ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς ὁμοφροσύνης, ἔδωκε παραγγελιας, δι' ὧν προκατασκευάζομεν καὶ προετοιμάζομεν ἑαυτοὺς πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τούτου τοῦ μεγάλου χαρίσματος· «Ὀφείλομεν, εἶπεν, Ῥωμ. 15. 1. 2.
» ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀ-
» δυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέ-
» σκειν. Ἕκαστος γὰρ ὑμῶν τῷ πλησίον
» ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν.»
Μετὰ δὲ ταύτας τὰς παραγγελίας εὐχηθεὶς,

Αὐτ. 5. εἶπε· « Ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς » παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν » ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριςὸν Ἰησοῦν. » Ἐὰν οὖν ἡμεῖς βαστάζωμεν τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων, καὶ ἀρέσκωμεν οὐχὶ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τῷ πλησίον ἡμῶν πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἀπαρτισμὸν αὐτοῦ, ὁ θεὸς, βλέπων ἡμᾶς ἑτοίμους καὶ ἀξίους τῶν ἑαυτοῦ δωρεῶν, ἐξαποστέλλει ἡμῖν τῆς ὁμονοίας τὸ μέγα χάρισμα.

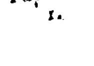
Ὁ θεῖος Παῦλος, ἵνα πείσῃ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σωτηρίου αὐτοῦ παραγγελίας, προβάλλει ἡμῖν τὸ παράδειγμα
Ρωμ. 15, 3. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Καὶ γὰρ ὁ Χριςὸς » οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσε, λέγει, ἀλλὰ, καθὼς γέ» γραπται· οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων » σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. » Ἀτενίζω οὖν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν σωτῆρά μου, καὶ βλέπω, ὅτι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ὑβρίζουσιν αὐ-
Ἰωάν. 8. 48. τὸν, κραυγάζοντες παῤῥησίᾳ· « Οὐ καλῶς » λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ » δαιμόνιον ἔχεις; » Αὐτὸς δὲ μετὰ πάσης πρᾳότητος ἀποκρινόμενος, νουθετεῖ αὐτοὺς καὶ διδασκει τὰ πρὸς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν· βασάζω ἆρά γε ἐγὼ τοιουτοτρόπως τὸ ἀσθένημα, ἤγουν τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ὑβρίζοντός με; οὐαί μοι, ἐγὼ φλογίζομαι ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ὅταν ἀκούσω τὰς ὕβρεις μου, καὶ ἀνθυβρίζω, καὶ ἐὰν τύχῃ, δέρω καὶ τραυματίζω τὸν ὑβριςήν μου· οἱ Φαρισαῖοι ἀνυποστόλως συκοφαντοῦσι τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν ἐνώπιον πάντων.
Ματθ. 12. 24. « Οὗτος, λέγουσιν, οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμό» νια, εἰμὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ, ἄρχοντι τῶν » δαιμονίων. » Αὐτὸς δὲ ἀποκρινόμενος σπεύδει, ἵνα διὰ διαφόρων ἀποδείξεων ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πλάνης, καὶ ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς ἀληθείας· βασάζω ἆρά γε ἐγὼ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ σφάλμα, ἤγουν τὸν φθόνον ἢ τὸ μῖσος τῆς προαιρέσεως τοῦ συκοφάντου μου; οὐαί μοι, ἐγὼ πλέκω κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν βαρυτέραν, καὶ σκάπτω λάκκον, ἵνα καταθάψω αὐτὸν ἐκεῖ. Ὁ Ἰσκαριώτης Ἰούδας παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς θάνατον· αὐτὸς δὲ, ὅταν εἶδεν αὐτὸν ἐρχόμενον, ἵνα διὰ τοῦ φιλήματος παραδώσῃ αὐτὸν, εἶπε· Φίλε μου, διὰ ποίαν αἰτίαν παρίςασαι ἐνώπιόν μου; « Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει; » Ματθ. 26. 50.
Ἆρά γε ὑποδέχομαι ἐγὼ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν προδότην μου; λέγω ἆρά γε καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ πρός με, φίλε μου, διὰ τί παρίστασαι ἐνώπιόν μου; οὐαί μοι, ἐγὼ ῥάπτω κατ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐπιβουλὴν καὶ ἑτοιμάζω πᾶσαν παγίδα καὶ βρόχον.

Βλέπε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν μετὰ πόσης ἀνεξικακίας βαστάζει τῶν κριτῶν αὐτοῦ τὴν ἀδικοκρισίαν, τῶν στρατιωτῶν τὰ περιπαίγνια, τοῦ λαοῦ τὰ ἐμπτύσματα, τοὺς κολαφισμοὺς, τὰ ῥαπίσματα, τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν τὴν ἀσπλαγχνίαν· οὐ μόνον μετὰ ἀνεικάστου συμπαθείας ἐβάστασε πάντα, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ κρεμάμενος, παρεκάλεσε τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ, ἵνα συγχωρήσῃ τὰ τούτων πταίσματα « Πάτερ, εἶπεν, ἄφες αὐτοῖς; οὐ Λουκ. 24. 34.
» γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. » Τρισάθλιοι ἡ-

μεῖς, οὐδὲ ἕνα πικρὸν λόγον βαςάζομεν, οὐδὲ ἓν αὐστηρόν, ἢ περιπαικτικὸν σχῆμα τοῦ πλησίον ἡμῶν ὑποφέρομεν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐβάστασε πάθος καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον, ἀναμάρτητος ὤν, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς κολάσεως· ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ὀλιγώτατον κόπον στέργομεν, οὐδὲ βραχυτάτην ἐνόχλησιν ὑπομένομεν, ἵνα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν εὐεργετήσωμεν· ἡμεῖς πεπληρωμένοι ὄντες ἁμαρτημάτων, οὐ μόνον τὰ ἀσθενήματα τῶν ἐνοχλούντων ἡμᾶς οὐ βαστάζομεν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἀσθενήματα τῶν μηδεμίαν ἐνόχλησιν προξενούντων ἡμῖν συμπαθοῦμεν· βλέπομεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἁμαρτάνοντας, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐπιμελούμεθα περὶ τῆς διορθώσεως αὐτῶν, οὐ μόνον οὐ καλύπτομεν τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἀλλὰ περιερχόμενοι ἔνθεν κἀκεῖθεν καταλαλοῦντες καὶ κατακρίνοντες αὐτούς, κοινολογοῦμεν καὶ καταθεατρίζομεν τὰ τούτων σφάλματα.

Πῶς οὖν δυνάμεθα, τοιοῦτοι ὄντες, γενέσθαι μέτοχοι τοῦ θείου δώρου τῆς ὁμοφροσύνης, περὶ ἧς ἐδεήθη οὐ μόνον ὁ Παῦλος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς; καθὼς ἡμεῖς οὐδὲ εἰς τὰ συντετριμμένα, οὐδὲ εἰς τὰ ῥερρυπωμένα σκεύη βάλλομεν τὸ πολύτιμον μῦρον· οὕτως οὐδὲ ὁ θεὸς βάλλει τὰ ἀτίμητα αὐτοῦ δῶρα εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀσυμπαθῶν, τῶν μὴ θελόντων βαςάζειν τοῦ πλησίον αὐτῶν τὰ σφάλματα· ἐκ τούτου ἐστερημένοι μένομεν τοῦ οὐρανίου τῆς ὁμοφροσύνης χαρίσματος· ἐκ τούτου οὐδὲ εἰς τὰς πόλεις, οὐδὲ εἰς τὰς οἰκίας, οὐδὲ εἰς τὴν συγγένειαν, οὐδὲ εἰς τὰ ἱερὰ καταγώγια βλέπεις ὁμόνοιαν· πανταχοῦ βασιλεύει ἡ διχόνοια, πανταχοῦ ἑτεροφροσύνη καὶ ἀσυμφωνία· ἐξ αὐτῶν δὲ προέρχονται τὰ σκάνδαλα, αἱ ἀλληλομαχίαι, οἱ πόλεμοι, καὶ τὰ μύρια καὶ πάνδεινα δυστυχήματα.

Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἡ ἀποστολικὴ ἐντολή, ἣν σήμερον ἠκούσατε, ἐστὶν ὠφέλιμος οὐ μόνον εἰς τὴν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σῶμα, οὐ μόνον οἰκοδομεῖ τὴν ψυχικὴν κατάςασιν, ἀλλὰ ςηρίζει καὶ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν· κραταιὰ καὶ ἀνεπιβούλευτος ἐκείνη ἡ πόλις, ἧς οἱ πολῖται βαστάζουσιν ἀλλήλων τὰ βάρη· εἰρηνικὴ καὶ εὐοδουμένη κείνη ἡ οἰκία καὶ ἡ ἀδελφότης καὶ ἡ συζυγία, ἐν ᾗ ὁ εἷς ὑποφέρει τοῦ ἄλλου τὸ ἐλάττωμα· πανευτυχὴς πᾶσα ὁμήγυρις, ἐν ᾗ φυλάττεται τοῦτο τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα· ἡ τούτου ἐκπλήρωσις περιθάλπει καὶ ἐπιστηρίζει εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἀγάπης· ἐξ αὐτῆς δὲ πάντα τὰ ἐπίγεια ἀγαθά, ἐξ αὐτῆς καὶ ἡ αἰώνιος σωτηρία. Μνημονεύετε οὖν διαπαντὸς τὸ ἀποςολικὸν παράγγελμα·
« Ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήμα- Ρωμ. 15. 1.
» τα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ
» ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. » Ἔχετε πάντοτε ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ταύτην τὴν ἁγίαν ἐντολήν· διότι, ἐὰν φυλάττητε αὐτήν, δι' αὐτῆς ἀναπληροῦτε τὸν νόμον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, Γαλ. 6. 2.
» καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ
» Χριστοῦ. »

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΟΓΔΟΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Πολις τῆς Ἀχαΐας ἐστὶν ἡ Κόρινθος,
πλουσιωτάτη μὲν εἰς τοὺς παλαιοὺς και-
ροὺς διὰ τὰ ἐν αὐτῇ γινόμενα μεγάλα τῶν
πραγματευτῶν ἐμπόρια, πολλοὺς δὲ ἔχου-
σα τότε τοὺς ἐγκατοίκους καὶ τοὺς ἐν αὐ-
τῇ ἐπιδημοῦντας· μεταξὺ δὲ αὐτῶν πολ-
λοὶ ἦσαν καὶ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες καὶ
φιλόσοφοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Περίανδρος, εἷς
τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος· ἐν αὐτῇ
δὲ τῇ ἐπισημοτάτῃ πόλει ἐλθὼν ὁ Παῦ-
λος, ἔσπειρε πρῶτος τῶν εὐαγγελικῶν δογ-
μάτων τὰ θεῖα σπέρματα· ἐπίστευσε δὲ
εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ὁ Κρίσπος,
ὁ τῶν Ἰουδαίων ἀρχισυνάγωγος » Σὺν
Πράξ. 18. 8. » ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ »· καὶ πολλοὶ τῶν
Κορινθίων ἀκούοντες, ἐπίστευον καὶ ἐβα-
πτίζοντο. Κατ' ἐπιταγὴν δὲ τοῦ Κυρίου ἔ-
μεινεν ἐκεῖ ὁ Παῦλος διδάσκων τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ· διότι ἐν
ὁράματι τῆς νυκτὸς φανεὶς αὐτῷ ὁ Κύριος,
Act 9 10. εἶπε πρὸς αὐτόν. » Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει,
» καὶ μὴ σιωπήσῃς· διότι λαός ἐστί μοι πο-
» λὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ». Μετὰ δὲ τὴν τού-
του ἀναχώρησιν ἀπὸ τῆς Κορίνθου ἔγραψε
ταύτην τὴν πρὸς τοὺς Κορινθίους πρώτην
ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἀφορμὴν λαβὼν ἀπὸ τῆς
ἐπιστολῆς, ἣν αὐτοὶ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν,
προβάλλοντες αὐτῷ ζητήματα περὶ παρ-
θενίας καὶ γάμου, ὡς φαίνεται ἐκ τούτων
τῶν ἀποκριτικῶν αὐτοῦ λόγων. » Περὶ δὲ 1. Κορ. 7. 1.
» ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναι-
» κὸς μὴ ἅπτεσθαι ». Καὶ ἔγραψε μὲν ταύ-
την τὴν ἐπιστολὴν ὁ Παῦλος ἐν Μακεδο-
νίᾳ εὑρισκόμενος, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ·
λέγων. » Ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μα- 1. Κορ. 16. 5.
» κεδονίαν διέλθω· Μακεδονίαν γὰρ διέρ-
» χομαι ». Περιέχει δὲ ἡ ἐπιστολὴ οὐ μόνον
τὴν ἀπόκρισιν εἰς τὰ πρὸς αὐτὸν γραφέν-
τα, ἀλλὰ καὶ πολλὰς θαυμασίους νουθε-
σίας περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, καὶ ἐλέγ-
χους δὲ καὶ ἐπιτίμια κατὰ τῶν σχισμάτων
καὶ τῶν ἁμαρτημάτων, τῶν ἀναφανέντων
ἐν Κορίνθῳ, ἀφ' οὗ αὐτὸς ἐκεῖθεν ἀνεχώ-
ρησε, καὶ πρῶτον μέν, κατὰ τὴν αὐτοῦ
συνήθειαν, ἔγραψεν εὐχὰς καὶ ἐπαίνους
ἔπειτα μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως ἄρχεται
τῆς νουθεσίας, λέγων.

1. Κορ. 1. 10. Ἀδελφοί, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ

Καθὼς οἱ ἀποστελλόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐπιγείου βασιλέως, ἵνα κηρύξωσι τὸ τούτου πρόσταγμα, πρὸς πίστωσιν τοῦ λόγου δηλοποιοῦσι πρὸς τοὺς ἀκροατὰς, ὅτι ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως κηρύττουσι τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα· οὕτω καὶ ὁ θεοῤῥήμων Παῦλος, ὁ ὑπὸ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἀποςαλεὶς κήρυξ καὶ διδάσκαλος τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, ἵνα ἐπιβεβαιώσῃ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὅτι ὅσα διδάσκει, εἰσὶ προστάγματα Θεοῦ, λέγει, ὅτι ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρακαλεῖ. » Παρακαλῶ » ὑμᾶς, λέγει, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου » ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Τί δὲ παρακαλεῖ; ἵνα πάντες λέγωσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἵνα μὴ λέγῃ ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο, καὶ οὕτω σχίζωνται καὶ διαχωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων· ἐπειδὴ δὲ οἱ ὑποκριταὶ ἄλλα μὲν λέγουσιν, ἄλλα δὲ φρονοῦσι, καὶ οὐδὲ τὰ νοήματα οὐδὲ τὰς γνώμας ἔχουσι, συμφώνους τοῖς λόγοις, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, διὰ τοῦτο οὐ μόνον εἶπεν· » Ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες », » ἀλλὰ προσέθηκε καὶ τὸ, » Ἦτε δὲ κα» τηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ »· ἤγουν ἔχετε τελείαν συμφωνίαν καὶ κατὰ τὰ νοήματα καὶ κατὰ τὰς γνώμας· ὅπερ ἐστὶν, ἵνα καὶ τὰ λόγια τοῦ στόματος, καὶ τὰ νοήματα καὶ αἱ γνῶμαι τῆς διανοίας αὐτῶν ἔχωσι τελείαν συμφωνίαν· βλέπε δὲ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐδίδασκε οὐ μόνον τοὺς Κορινθίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ῥωμαίους. Πρὸς ἐκείνους μὲν ἔλεγεν. » Ἦ- Ῥωμ. 15. 5.
» τε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ καὶ ἐν » τῇ αὐτῇ γνώμῃ ». πρὸς τούτους δὲ » Ὁ » δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλή» σεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλή» λοις ». Πρὸς ἐκείνους· » Ἵνα τὸ αὐτὸ λέ» γητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα ».
Πρὸς τούτους. » Ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ Αὐτ. 6.
» στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πα» τέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Ἀλλὰ διὰ τί πρὸς μὲν τοὺς Ῥωμαίους ἔγραφε ταῦτα εὐχετικῶς, πρὸς δὲ τοὺς Κορινθίους παρακαλεστικῶς; διότι οἱ μὲν Ῥωμαῖοι τὸ αὐτὸ ἔλεγον καὶ τὸ αὐτὸ ἐφρόνουν· ὅθεν διὰ τῆς εὐχῆς προεφύλαττε καὶ ἐπεστήριζεν αὐτούς. Πρὸς δὲ τοὺς Κορινθίους ἔγραφε παρακαλεστικῶς ἅμα καὶ προστακτικῶς, ἐπειδὴ γνωστὸν ἐγένετο εἰς αὐτὸν, ὅτι εἶχον φιλονεικίας καὶ ἀσυμφωνίας μεταξὺ ἀλλήλων καὶ σχίσματα.

Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, 1. Κορ. 1. 11. 12.
ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσί. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· ἐγὼ

μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ.

Ρωμ. 16· 10. 11. » Ὑπὸ τῶν Χλόης », σημαίνει ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ οἴκου, ἢ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῆς Χλόης, ἥτις ἴσως ἦν γυνὴ Κορινθία, καθὼς καὶ, τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου, καὶ τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, σημαίνει τοὺς ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀριστοβούλου καὶ τοῦ Ναρκίσσου· καὶ τὸ μὲν » λέγω δὲ τοῦτο », σημαίνει τὸ, λόγου χάριν, παραδείγματος χάριν. Τὸ δὲ « Ἕκαστος ὑμῶν » τὸ, εἷς ἐξ ὑμῶν, ἄλλος τις ἐξ ὑμῶν. Κηφᾶν δὲ λέγει οὐχὶ τὸν Πέτρον, ἀλλὰ τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· διότι οὐδεὶς ἱστόρησεν, ὅτι ὁ Πέτρος ἐκήρυξεν εἰς τὴν Κόρινθον τοῦ εὐαγγελίου τὸν λόγον· παρατήρησον δὲ, μετὰ πόσης σοφίας ὁ Παῦλος ἐλέγχει τοὺς Κορινθίους· πρῶτον μὲν γλυκαίνει τὴν πικρότητα τοῦ ἐλέγχου διὰ τῆς γλυκύτητος τοῦ ἀδελφικοῦ ὀνόματος· Ἀδελφοί μου, λέγει· δεύτερον σμικρύνει τὸ βάρος τοῦ ἁμαρτήματος, ὀνομάσας αὐτὸ ἔριδας· τρίτον σιωπεῖ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὰ τῶν Κορινθίων ἁμαρτήματα, ἵνα μὴ ὑποβάλλῃ αὐτὸν ὑπὸ τὴν τούτων ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν· ἵνα δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ἔχῃ τὸ ἀξιόπιστον, οὐ λαλεῖ πάντῃ ἀορίστως, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὡρισμένως, λέγων, ὅτι οἱ ἐκ τῆς οἰκίας τῆς Χλόης ἐφανέρωσαν αὐτῷ ταῦτα· διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ὁ Παῦλος προέταξεν ἑαυτὸν οὐ μόνον τοῦ Ἀπολλῶ καὶ τοῦ Κηφᾶ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἡ ὑπ' αὐτοῦ πλεχθεῖσα τῶν ὀνομάτων σειρὰ προβαίνει οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου εἰς τὸ κατώτερον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κατωτέρου εἰς τὸν ἀνώτατον· ὅθεν κἂν πρῶτον ἔθετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὕστερον ὅμως λογίζεται διὰ τὴν τῶν προσώπων ἀκολουθίαν· τοιουτοτρόπως δὲ ἔπλεξε ταύτην τὴν σειρὰν, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἔσχατοι ἦσαν οἱ λέγοντες, ὅτι ἦσαν μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὕτως ἐλεγχθῶσι σφοδρότερον τῶν Κορινθίων αἱ διαφωνίαι. Ἀδελφοί μου, λέγει, ἐφανέρωσάν μοι περὶ ὑμῶν οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Χλόης, ὅτι ἔχετε φιλονεικίας· λόγου χάριν, ὅτι ἄλλος μὲν ἐξ ὑμῶν λέγει, ἐγὼ εἰμὶ μαθητὴς καὶ ἀκόλουθος τοῦ Παύλου· ἄλλος, ἐγὼ δὲ τοῦ Ἀπολλῶ· ἄλλος, ἐγὼ δὲ τοῦ Κηφᾶ· ἄλλος, ἐγὼ δὲ τοῦ Χριστοῦ. Χρυσ. Θεοδ. Οἰκουμ. Θεοφ. Αὐτ. Λέγουσι δέ τινες, ὅτι οἱ Κορίνθιοι οὐκ ὠνόμαζον ἑαυτοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου, οὐδὲ τοῦ Ἀπολλῶ, οὐδὲ τοῦ Κηφᾶ, ἀλλ' ἄλλων τινῶν διδασκάλων· ὁ δὲ Παῦλος μετεσχημάτισε ταῦτα, ὡς αὐτὸς λέγει, εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸν Ἀπολλῶ, 1. Κορ. 4. 6. πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ καταισχύνῃ τοὺς τοιούτους διδασκάλους, καὶ ἑπομένως ἐκθηριώσῃ αὐτούς· δεύτερον δὲ, ἵνα παραστήσῃ τὸ ἄτοπον βαρύτερον· διότι, ἐὰν ἡμάρτανον, ὀνομάζοντες ἑαυτοὺς μαθητὰς τῶν ἀληθινῶν διδασκάλων αὐτῶν, ἤγουν τοῦ Παύλου, ἢ τοῦ Ἀπολλῶ, ἢ τοῦ Κηφᾶ, πολλῷ μᾶλλον ἡμάρτανον, ὀνομάζοντες ἑαυτοὺς μαθητὰς ἀνθρώπων, οἵτινες οὐδὲ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ὑπὸ θεοῦ, οὐδὲ εἶχον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος τὸ χάρισμα· διὰ τὸν αὐ-

τὸν δὲ λόγον συνηρίθμησε καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἵνα δείξῃ δηλονότι, πόσην μεγάλην ἀτοπίαν ἐποίουν, συντάσσοντες τὸν δεσπότην μετὰ τῶν δούλων. Ἐὰν δὲ νοήσῃς, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Παύλου οὐκ ἔστι μετεσχηματισμένος, ἀλλ' ἁπλοῦς, οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἐσφαλμένον, οὐδὲ ἀπίθανον τὸ
Πραξ. 18. 1. νόημά σου· διότι ἀληθῶς ὁ μὲν Παῦλος
Πραξ. 19. 1. πρῶτος ἐδίδαξε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὴν Κόρινθον, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Ἀπολλῶς, καὶ μετ' αὐτὸν ἢ σὺν αὐτῷ μαθηταί τινες ἴσως τοῦ Πέτρου. Ὅθεν οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ Παύλου διδαχθέντες καὶ πιστεύσαντες, ἔλεγον, ὅτι εἰσὶ τοῦ Παύλου· οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλῶ, ὅτι εἰσὶ τοῦ Ἀπολλῶ· οἱ δὲ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Κηφᾶ, ὅτι εἰσὶ τοῦ Κηφᾶ· ὅσοι δὲ οὐκ ἐσχίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἔμειναν σύμφωνοι, ἐκεῖνοι ἔλεγον, ὅτι εἰσὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ· στηρίζουσι δὲ τοῦτο τὸ νόημα ταῦτα τοῦ Παύλου τὰ λόγια·
1. Κορ. 1. 13. » Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ
1. Κορ. 3. 5. 6. » εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; Τίς » οὖν ἐστὶ Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλῶς, ἀλλ' » ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκά» στῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν; Ἐγὼ ἐφύτευ» σα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν· ἀλλ' ὁ θεὸς » ηὔξανε. Τὸ δὲ, Μετεσχημάτισα εἰς ἐ» μαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ », σημαίνει, ὅτι ἐσιώπησε πάντα τὰ τῶν ἄλλων διδασκάλων ὀνόματα, μεταῤῥυθμίσας αὐτὰ εἰς τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ τὸ τοῦ Ἀπολλῶ. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐπιφέρει εὐθὺς τὸ ἄτοπον, τὸ ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον ἐκ τῶν τοιούτων φιλονεικιῶν καὶ σχισμάτων.

Μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ 1. Κορ. 13.
Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε,

Πολλάκις ἡ ἐρώτησις ἔχει δύναμιν βεβαιώσεως. Ὅθεν τὸ ἐρωτηματικὸν τοῦτο λόγιον » Μεμέρισται ὁ Χριστός »; ἰσοδυναμεῖ μετὰ τοῦ βεβαιωτικοῦ, ἤγουν τοῦ Μεμέρισται ὁ Χριστός· ἐμερίσθη, λέγει, ὦ Κορίνθιοι, ὁ Χριστὸς ἐκ μέρους ὑμῶν.
ἀλλὰ τίς ὁ τούτου λόγος; » Πάντες οἱ 1. Κορ. 12. 27.
» πιστοί εἰσι σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη » ἐκ μέρους ». Ἐπειδὴ οὖν οἱ Κορίνθιοι ἐσχίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐχώρισαν ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, λέγοντες, ὅτι εἰσὶ τοῦ Παύλου, ἢ τοῦ Ἀπολλῶ, ἢ τοῦ Κηφᾶ, διὰ τοῦτο ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς ἐμερίσθη ὁ Χριστὸς, ἤγουν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τουτέστιν ἡ ἐκκλησία. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν ἔλεγχον ἐπιφέρει λόγον ἀποδεικτικὸν τῆς παραλογίας τοῦ σχίματος αὐτῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔλεγον, ὅτι εἰσὶν ὀπαδοὶ καὶ ἀκόλουθοι τοῦ Παύλου, αὐτὸς ἀποκρίνεται πρὸς αὐτοὺς οὕτω. Μήπως ὁ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν; ἢ μήπως ἐβαπτίσθητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου; ἐκ τούτου φανερὸς γίνεται ὁ παραλογισμὸς αὐτῶν· διότι ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὑπὲρ πάντων· εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ αὐτοὶ ἔλαβον τὸ σωτήριον βάπτισμα. Ὅθεν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦσαν καὶ δοῦλοι καὶ ἀκόλουθοι καὶ υἱοὶ καὶ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ· παραλόγως οὖν ἔλεγον ἄλλοι μὲν, ὅτι εἰσὶ τοῦ Παύλου,

ἄλλου δὲ τοῦ Ἀπολλῶ, καὶ ἄλλοι τοῦ Κηφᾶ.

1. Κορ. 1. 14. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ ὅτι οὐδένα
ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰμὴ Κρίσπον καὶ
15. Γάϊον. Ἵνα μήτις εἴποι ὅτι εἰς τὸ
ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. Ἐβάπτισα
16. δὲ καί τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν
οὐκ οἶδα εἴτινα ἄλλον ἐβάπτισα.

Ὁ μὲν Κρίσπος ἀρχισυνάγωγος ἦν
τῆς ἐν Κορίνθῳ συναγωγῆς, ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν
Κόρινθον ἐβάπτισεν αὐτὸν ὁ Παῦλος » Σὺν
Πραξ. 18. 8. » ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Τρεῖς δὲ Γάϊοι ἀ-
ναφέρονται ὑπὸ τῶν ἱερῶν βιβλίων· ὁ Μα-
Πραξ. 19. 29. κεδὼν, ὁ συνέκδημος τοῦ Παύλου εἰς τὴν
Πραξ. 20 4. 16. Ἔφεσον. ὁ Θεσσαλονικεὺς, ὁ ἀκολουθήσας
Ρωμ. 16. 23. αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας· καὶ ὁ ξένος, ἤγουν
ὁ ξενοδόχος τοῦ Παύλου, καὶ τῆς ἐκκλησίας
ὅλης. Ἐπειδὴ δὲ λέγει, οὐδένα ὑμῶν, ἤγουν οὐδένα ὑμῶν τῶν Κορινθίων ἐβάπτισα, εἰμὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, φανερόν ἐςιν, ὅτι καὶ ὁ Γάϊος Κορίνθιος ἦν, καθὼς καὶ ὁ Κρίσπος· ἐκ τούτου ἕπεται, ὅτι οὐδὲ περὶ τοῦ Μακεδόνος, οὐδὲ περὶ τοῦ Θεσσαλονικέως λαλεῖ, ἀλλ' ἐνδεχομένως περὶ τοῦ Γαΐου, ὃν ὠνόμασε ξένον, ὡς ξενοδοχήσαντα αὐτόν τε καὶ πάντας τοὺς ἐπιδημοῦντας πιστοὺς, ὅτε ἐν Κορίνθῳ διέτριβε. Στεφανᾶς δέ ἐστιν ὁ δεσμοφύλαξ, ὃν ὁ Παῦλος ἐβάπτισε σὺν πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει Φιλίππων. Βλέπε δὲ, πῶς ἀποδεικνύει, ὅτι οὐκ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μαρτυρῶν ὅτι οὐδένα ἄλλον ἐβάπτισεν, εἰμὴ τοὺς τρεῖς προειρημένους. Ἀλλὰ διατὶ προσφέρει εὐχαριστίαν εἰς τὸν θεὸν, ὅτι οὐδένα ἐβάπτισεν, εἰμὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον; Ἀποδίδωσιν αὐτὸς τὸν ὑπὲρ τούτου λόγον. Εὐχαριστῶ, λέγει, τῷ θεῷ ὅτι προνοητικῶς ᾠκονόμησεν, ἵνα μηδένα πλὴν τούτων βαπτίσω, ὅπως μηδεὶς τῶν πταιούντων τὰ σχίσματα λαβῶν ἀφορμὴν, λέγει, ὅτι ἐβάπτισα εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα· ἐπειδὴ δὲ εἶπεν· » Οὐκ οἶδα εἴτινα ἄλλον » ἐβάπτισα », ἵνα μηδεὶς συλλογισθῇ, ὅτι ὡς μικρὸν ἔργον στοχαζόμενος τὸ βάπτισμα, οὐδὲ κἂν ἐμνημόνευεν, ἐὰν ἐβάπτισεν ἄλλον τινὰ, διὰ τοῦτο ἐφανέρωσε, διὰ ποῖον λόγον οὐκ ἐβάπτιζεν, εἰπών.

Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς 1. Κορ. 1. 17.
βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι·
οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπίσης παρήγγειλε
τοῖς Ἀποστόλοις, ἵνα καὶ κηρύττωσι τὸ
εὐαγγέλιον, καὶ βαπτίζωσι τοὺς πιστεύον-
τας. » Πορευθέντες οὖν, εἶπε, μαθητεύσατε Ματθ. 28. 19.
» πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς
» τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ
» τοῦ ἁγίου πνεύματος ». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέστειλεν αὐτὸν οὐχ ἵνα βαπτίζῃ, ἀλλ' ἵνα κηρύττῃ τὸ εὐαγγέλιον, φανερόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸς κατ' ἰδίαν ἔλαβε τοῦτο τὸ πρόσταγμα,

ἴσως ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔδειξεν εἰς αὐτὸν, ὅσα ἀνάγκη ἦν, ἵνα πάθη κηρύττων τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καθὼς ἐφανέρωσεν εἰς τὸν
Πραξ. 9. 16. Ἀνανίαν, εἰπών. » Ἐγὼ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅ-» σα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου » παθεῖν ». Ἐνεχείρισε δὲ εἰς αὐτὸν τὸ δυσκολώτερον ἐπάγγελμα, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν
Αὐτ. 15. » Σκεῦος ἐκλογῆς, ἱκανὸν τοῦ βαστάσαι » τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασι-» λέων, υἱῶν τε Ἰσραὴλ ». Δυσκολώτερον δὲ ἀληθῶς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κηρύγματος τῆς ἱερουργίας τοῦ βαπτίσματος· διότι ὁ μὲν ἀπόστολος, ὁ κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον πρὸς τοὺς ἀπίςους, ὑπέκειτο εἰς διωγμοὺς καὶ παθήματα καὶ θανάτου κινδύνους· ὁ δὲ ἀπόστολος, ὁ βαπτίζων τοὺς πιςεύσαντας, οὐδὲν τούτων ἔπασχεν. Ἀλλ' ἐὰν οὐκ ἀπεςάλη, ἵνα βαπτίζῃ, διατὶ ἐβάπτισε τὸν Κρίσπον καὶ τὸν Γάϊον καὶ τοῦ Στεφανᾶ τὸν οἶκον; Διότι εἶχε καὶ τὴν χάριν τοῦ βαπτίζειν καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κηρύγματος, καθὼς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἀπόςολοι· πλὴν ἐπειδὴ περὶ τοῦ κηρύγματος ἔλαβεν ἰδιαιτάτην παραγγελίαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅθεν καὶ ἔλεγεν. » Οὐ γὰρ » ἀπέςειλέ με Χριςὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγ-» γελίζεσθαι ». Διὰ τοῦτο ἐβάπτιζε μὲν, ὅταν αἱ περιστάσεις ἠνάγκαζον, ἐκήρυττε δὲ ἀδιαλείπτως, λογιζόμενος τὸ κήρυγμα ἰδιαίτατον αὐτοῦ ἐπάγγελμα. Ὅθεν καὶ ἔγρα-
1 Κορ. 9. 16. φεν· « Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι » μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· » Οὐαὶ δέ μοι ἐςὶν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. » » Βλέπε δὲ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς, ὅςις ἔδωκεν αὐτῷ ἰδιαιτάτην παραγγελίαν περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, αὐτὸς ἐδίδαξεν αὐτὸν καὶ τὸν τρόπον τοῦ διδάσκειν τὸ εὐαγγέλιον » Οὐκ ἐν σοφίᾳ, λέγει, λόγου », Ἤγουν, οὐχὶ διὰ λόγου, διὰ τῆς σχολαστικῆς σοφίας καὶ τῆς τῶν σοφιστῶν τέχνης κατεσκευασμένου, οὐχὶ διὰ λόγου συγγεγραμμένου διὰ τῆς κοσμικῆς σοφίας· τοιουτοτρόπως δὲ ὁ θεὸς ὥρισεν· » Ἵνα μὴ κε-» νωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ », τουτέςιν ἵνα μὴ ἐξευτελισθῇ, καὶ ὡς οὐδὲν λογισθῇ τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ ἡ δύναμις· ἐὰν ἡ διδαχὴ τῶν ἀποστόλων εἶχε τῆς εὐφραδίας τὰ κάλλη καὶ τῆς κοσμικῆς σοφίας τὰ θέλγητρα, καθεὶς ἐνόμιζεν, ὅτι τῆς σχολαστικῆς ἐπιστήμης ἡ δύναμις εἵλκυσε καὶ ὑπέταξε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Οὐδεὶς δὲ ἐπείθετο, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ ἐνήργησε πρὸς τὴν ὑποδοχὴν καὶ αὔξησιν αὐτῆς· ἐπομένως δὲ πάντες ὡς οὐδὲν ἐλογίζοντο τοῦ σταυροῦ τὴν χάριν καὶ δύναμιν· ἀκούοντες δὲ τὴν ἀπλότητα τοῦ κηρύγματος, καὶ βλέποντες τὸν πολυπλασιασμὸν τῶν πιστευόντων, ἐπείθοντο, ὅτι τῆς δυνάμεως καὶ χάριτος τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ ἔργον ἐστὶν ἡ εἰς Χριστὸν πίστις.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΟΓΔΟΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως ἀναβιβάζει τὸν νοῦν ἡμῶν ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα διδασκαλία τοῦ θεοῤῥήμονος Παύλου. Αὐτὸς μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέστειλεν αὐτὸν, ἵνα κηρύττῃ τὸ εὐαγγέλιον, πλὴν οὐχὶ διὰ λό-
1 Κορ. 1. 17. γου κοσμικῆς σοφίας. » Οὐκ ἐν σοφίᾳ » λόγου ». Ὁμοίως ἐπιμαρτυρεῖ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως ἐξελέξατο τὰ μωρὰ καὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα, καὶ τὰ μὴ ὄντα· ἐπιφέρει δὲ καὶ τὸ, διὰ
Αὐτ. καὶ 29. ποῖον λόγον ὁ θεὸς ἐποίησε ταῦτα. » Ἵνα » μὴ κενωθῇ, λέγει, ὁ σταυρὸς τοῦ Χρι- » στοῦ· ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ » ἐνώπιον αὐτοῦ ». Ὅστις προσηλώσει τὸν νοῦν εἰς τὴν κατανόησιν τούτων τῶν λόγων, παρατηρήσει δὲ τῶν προφητῶν τὰς προῤῥήσεις, καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἐκεῖνος πείθεται καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἐστὶν ἡ πίστις ἡ ἀληθινὴ καὶ θεοπαράδοτος.

Ἐὰν ἀνοίξῃς τῶν προφητῶν τὰ βιβλία, βλέπεις, ὅτι αὐτοὶ πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προεῖπον φανερὰ τὰ περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Περίπου ὀκτακόσια ἔτη πρὸ Χριστοῦ
εἶπεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας, » Ἐκ γὰρ Σιὼν Ησ. 2. 3.
» ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ » Ἱερουσαλὴμ ». Τὸ αὐτὸ διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων προηγόρευσε μετ' ὀλίγον καιρὸν καὶ
ὁ προφήτης Μιχαίας· » Ὅτι ἐκ Σιὼν, Μιχ. 4. 2.
» εἶπεν, ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυ- » ρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ ». Προεῖπον δὲ καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ νόμου καὶ τοῦ λόγου, ὅστις ἔμελλεν ἐξελθεῖν ἐκ τῆς Σιὼν,
ἤγουν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ. » Καὶ κρινεῖ, Ησ. 2. 4.
» εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, ἀναμέσον τῶν ἐθνῶν, » καὶ ἐξελέγξει λαὸν πολύν ». Καὶ κρινεῖ,
» εἶπεν ὁ Μιχαίας, ἀναμέσον λαῶν πολλῶν, Μιχ. 4. 3.
» καὶ ἐξελέγξει ἔθνη ἰσχυρὰ ἕως εἰς μα- » κράν ». Ἄκουσον δὲ, τί περὶ τούτου ἱσο-
ρεῖ ὁ Μάρκος ὁ εὐαγγελιστής. » Ἐκεῖνοι Μαρκ. 16. 20.
» δὲ, λέγει, ἤγουν οἱ ἀπόστολοι, ἐξελθόν- » τες »· γνωστὸν δέ ἐστιν ὅτι ἐκ τῆς Σιὼν καὶ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν. Τί δὲ ἄλλο ἐκήρυξαν, εἰ μὴ τὸν λόγον καὶ τὸν νόμον τὸν εὐαγγελικόν; ἰδοὺ οὖν,

πῶς ἐκ τῆς Σιὼν ἐξῆλθεν ὁ νόμος, καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, ὡς προηγόρευσαν οἱ προφῆται. Ποῦ δὲ ἐκηρύχθη ὁ νόμος καὶ ὁ λόγος ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ
Μιχ. 4. 3. ἐξελθών; ὁ μὲν προφήτης εἶπεν· » Ἕως εἰς μακράν »· ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς ἱστόρησεν ὅτι ἐκηρύχθη πανταχοῦ. » Ἐκεῖνοι δὲ ἐ-
Μαρκ. 16. 20. » ξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ· ἀληθῶς δὲ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος καὶ νόμος ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων οὐ μόνον ἐγγὺς, ἤγουν εἰς μόνην τὴν Παλαιστίνην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἀσίας, καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν· αὐτὸς δὲ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος καὶ ὁ νόμος ἔκρινεν, ἤγουν κατέκρινε τὴν ἀσέβειαν τῶν ἐθνικῶν καὶ τὰς ἁμαρτίας ἀναριθμήτων λαῶν. αὐτὸς ἤλεγξεν ἔθνη ἰσχυρά. Διότι ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου ἤλεγξε τὴν ἀπάτην τῶν τότε ἰσχυρῶν Ῥωμαίων, καὶ τὴν τῶν Σκυθῶν καὶ Πάρθων καὶ Ἰνδῶν, καὶ τῶν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης κατοικούντων ἐθνῶν· ὥστε ὁ Παῦλος ἀνυποσόλως ἔγραφε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, λέγων·
Ρωμ. 1. 8. » Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χρι» στοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις » ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ». Πόθεν οὗτοι οἱ προφῆται τόσους αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ ἐγνώρισαν, καὶ τόσον φανερὰ προκατήγγειλαν τὰ περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος; πόθεν ἄλλοθεν, εἰμὴ ἐκ θεοῦ; πόθεν τόσα ἔθνη τόσον μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τόσον διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τὸ γένος, κατὰ τὴν γλῶσσαν, κατὰ τοὺς τρόπους τῆς θρησκείας, κατὰ τοὺς νόμους, κατὰ τὰ ἤθη, κατὰ τὰς συνηθείας, εἰς τοσοῦτον ὀλίγον διάστημα καιροῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςόν; ἐξετάσατε καὶ ἴδετε, ἐὰν δύναμις ἀνθρώπινος συνέτρεξε καὶ ἐβοήθησεν εἰς τοῦτο καὶ θαυμασιώτατον καὶ ἐξαίσιον ἔργον.

Τέσσαρές εἰσιν οἱ τρόποι, δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι σύρουσι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ θέλημα καὶ τὴν ὑπακοὴν αὐτῶν. Οἱ δύω εἰσὶ καλοὶ καὶ ἐπαινετοὶ, οὗτοί εἰσιν ἡ μαρτυρία καὶ ἡ ἀπόδειξις· δύω δέ εἰσι κακοὶ καὶ ἐπίμεμπτοι, οὗτοι δέ εἰσιν ἡ δυναστεία καὶ ἡ ἀπάτη· δυνατοί εἰσιν οὗτοι οἱ τρόποι, πλὴν αὐτοὶ οὐδόλως ἐνήργησαν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου· οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ἐπίστευσαν μηδὲ ὑπὸ τῆς τῶν πολλῶν μαρτυρίας πεισθέντες, μηδὲ ὑπὸ τῶν ἀποδείξεων πληροφορηθέντες, μηδὲ ὑπὸ τῆς δυναστείας νικηθέντες, μηδὲ ὑπὸ τῆς ἀπάτης πλανηθέντες.

Ἡ σύμφωνος τῶν πολλῶν μαρτυρία περί τινος ὑποθέσεως, πείθει πολλοὺς, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρουμένη ὑπόθεσις· ὅσον δὲ περισσότεροί εἰσιν οἱ μάρτυρες, τόσον περισσότεροί εἰσιν οἱ πιστεύοντες· ἡ σύμφωνος μαρτυρία τῶν πολλῶν καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀπόδειξις ἔχουσι σχεδὸν τὴν αὐτὴν δύναμιν. Τίς ἀμφιβάλλει, παραδείγματος χάριν, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἰσαπόςολος, πρότερον ἦν εἰδωλολάτρης, ἔπειτα ἐπίστευσεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; ἢ τίς διστάζει, ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης

χριστιανὸς ὤν, ἠθέτησε τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ ἐλάτρευσε τὰ εἴδωλα; οὐδείς· ἀλλὰ διὰ τί; διότι πλῆθος πολὺ ἱστορικῶν ταῦτα συμφώνως μαρτυροῦσι. Δώδεκα ἦσαν ἀπ' ἀρχῆς οἱ ἀπόστολοι. » Μετὰ δὲ
Λουκ. 10, 1. » ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους » ἑβδομήκοντα ». Πάντες οὖν οἱ κηρύττοντες καὶ μαρτυροῦντες τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἦσαν ὀγδοήκοντα καὶ δύω· ἀριθμὸς μαρτύρων πολλὰ ὀλίγος ὡς πρὸς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· διὸ καὶ ἔλεγε πρὸς
Λουκ. 2. αὐτοὺς ὁ σωτήρ· » Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, » οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι ». Ἐὰν ὅμως αὐτοὶ πάντες ὁμοῦ περιήρχοντο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἡ σύμφωνος μαρτυρία ὀγδοήκοντα καὶ δύω ἔπειθέ τινας, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτῶν κηρυττόμενα ἦσαν ἀληθῆ· ἀλλὰ πρῶτον
Λουκ. 1. μὲν ὁ διδάσκαλος αὐτῶν. » Ἀπέστειλεν » αὐτοὺς ἀνὰ δύω πρὸ προσώπου αὐτοῦ » εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον ». Ἔπειτα μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν αὐτοῦ, οὐ μόνον ἀνὰ δύω, ἀλλὰ καὶ εἷς μόνος περιερχόμενος ἐδίδασκε τὸ εὐαγγέλιον.

Πείθει ἐνίοτε καὶ εἷς μόνος πολλούς· Ἀλλὰ πότε τοῦτο συμβαίνει; ὅταν λαλῇ λόγον ἀποδεικτικὸν, τεχνικὸν, πειθανὸν, ἐκ τούτου δὲ βλέπομεν, ὅτι πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὰ φιλοσοφούμενα ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, καὶ ὠνομάσθησαν Πλατωνικοί· πολλοὶ ἠκολούθησαν τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ σύστημα, καὶ ἐλέγοντο Ἀριστοτελικοί. πολλοὶ τόσον πολλὰ ἐπίστευσαν εἰς τὰς ἀποδείξεις τοῦ Πυθαγόρου, ὥστε οὐ μόνον ἐκαλοῦντο Πυθαγόρειοι, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ ἀποδείξεως ἔλεγον τὸ » Αὐτὸς ἔφα »· ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι πολλάκις ὁ μὲν Δημοσθένης τῇ δυνάμει τῆς ἀποδεικτικῆς αὐτοῦ εὐφραδίας ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ Κικέρων τῇ πειθοῖ τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ τέχνης ἐπληροφόρησε τοὺς Ῥωμαίους· ποίαν δὲ ἢ μαθηματικὴν ἀπόδειξιν, ἢ σοφιστικὴν τέχνην, ἢ διαλέκτου εὐφράδειαν, ἢ ῥητορικῆς ἐπιτηδεύματα εἶχεν ὁ λόγος τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων; αὐτοὶ Πράξ. 4, 13.
οὐ μόνον ἦσαν ἰδιῶται καὶ ἀγράμματοι, καὶ ἑπομένως ἀνεπιτήδειοι παντελῶς πρὸς τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἔλαβον καὶ πρόσταγμα παρὰ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, ἵνα μὴ κηρύττωσιν » Ἐν σοφίᾳ λόγου », τουτέστι διὰ λόγου σοφίᾳ κοσμικῇ κατεσκευασμένου, » Ἵνα 1. Κορ. 1, 17.
» μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ». Ἀλλ' ἆρά γε εἶχον τὰ ὑπ' αὐτῶν διδασκόμενα τὴν κοσμικὴν πειθανότητα; ποίαν πειθανότητα εἶχεν εἰς τὸν λίθινον νοῦν τῶν Ἑβραίων ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὅστις καθ' ὑπερβολὴν ἐσκανδάλιζεν αὐτοὺς, καθότι ἐπίστευον, » ὅτι κεκατηραμένος ὑπὸ Δευτ. 21, 23.
» θεοῦ πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου »; Ποίαν πειθανότητα εἶχε τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα εἰς τὸν σαρκικὸν νοῦν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀκούοντες, ὅτι ὁ ἀποστολικὸς λόγος ἐστὶν ἁπλοῦς καὶ ἀνεπιτήδευτος, καὶ γυμνὸς τῆς κοσμικῆς σοφίας, ἐνόμιζον μωρίαν τὰ ὑπ' αὐτῶν διδασκόμενα; σκάνδαλον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, μωρία εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἐλογίζετο τοῦ εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα· ὅμως, » Ἡμεῖς, ἔλεγεν ὁ Παῦλος, 1. Κορ. 1, 23.
» κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰου-

» δαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν ».

Ἡ βία καὶ ἡ δυναστεία ἀληθῶς οὐ πείθουσι τὸν νοῦν, πλὴν κάμπτουσι τὴν κεφαλὴν, κερδαίνουσιν ὅλον τὸν ἔξω ἄνθρωπον, αἰχμαλωτίζουσιν ὁπωσδήποτε τὴν τούτου προαίρεσιν, καὶ ἑπομένως ποιοῦσιν αὐτὸν δοῦλον πάντων τῶν τοῦ τυράννου θελημάτων· ἐὰν ἐνατενίσῃς εἰς τὰ τρία μέρη τῆς γῆς, βλέπεις, ὅτι ὁ φόβος τῆς γεγυμνωμένης σπάθης καὶ τὰ ὅπλα τῆς δυναστικῆς ἀπανθρωπίας ἐβίασαν πλῆθος δυσάριθμον ἀνθρώπων δεχθῆναι τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν, πιστεῦσαι δηλονότι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ παμπόνηρος καὶ παγκάκιστος ἦν ἀπεσταλμένος ὑπὸ θεοῦ, καὶ ὑπέταξαν αὐτοὺς εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντας παραλόγους καὶ ἐπιβλαβεῖς νόμους. Βλέπεις ὅμως, ὅτι αὐτὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς δυναστευθέντα καὶ πεισθέντα γένη ἦσαν ἀμαθῆ, ἀπαίδευτα, ἄνομα, ἄπρακτα, ἀπολίτευτα, νομαδικὰ, βάρβαρα, ἁμαξόβια· εἰς ποίαν δὲ ἱστορίαν εὑρίσκεις, ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἐβάσταζον ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβέριζον θάνατον, ἢ καὶ ἐφόνευον τοὺς μὴ πειθομένους εἰς τὴν διδαχὴν αὐτῶν; εἰς ποίαν ἱστορίαν ἀναγινώσκεις, ὅτι ἐποίησαν κἂν μικροτάτην βίαν εἰς μικρὸν ἢ μέγαν, εἰς ἰδιώτην ἢ ἄρχοντα, ἢ εἰς ὁποιασδήποτε καταστάσεως ἄνθρωπον; οὐδεὶς τοῦτο ἱστόρησεν, οὐδεὶς εἶπεν, οὐδὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἀληθῶς δὲ, ποίαν δυναστείαν ἢ βίαν ἠδύναντο ποιῆσαι δύω ἢ τρεῖς ἄνθρωποι ἄοπλοι, πτωχοὶ, ξένοι, ἀγράμματοι, ἐναντίον εἰς πόλεις ὁλοκλήρους, εἰς ἄρχοντας καὶ ἡγεμόνας, εἰς δυνάστας καὶ βασιλεῖς, εἰς λαοὺς σοφοὺς καὶ πεπολιτευμένους, ὁποῖοι ἦσαν τότε οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, πρὸς οὓς ἐρχόμενοι οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυττον τῆς εὐσεβείας τὸν λόγον; βλέπεις δὲ μάλιστα τὸ ἐναντίον, βλέπεις, ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἐβιάζοντο καὶ ἐδυναστεύοντο ὑπὸ τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων, ἵνα σιωπήσωσι μὲν τὸ κήρυγμα, προσκυνήσωσι δὲ τὰ εἴδωλα· βλέπεις αὐτοὺς ἐν ὁδοιπορίαις καὶ κινδύνοις, » Ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν 2. Κορ. 11. 27.
» ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει,
» ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυ- 1. Κορίθ. 12. 13.
» μνότητι ». Ὕβριζον αὐτοὺς οἱ τύραννοι, ἐδίωκον, ἐβλασφήμουν, ἐβασάνιζον, εἰς θάνατον παρεδίδοσαν.

Ἡ ἀπάτη πλανᾷ τὸν νοῦν, καὶ ὑποσκελίζει τὴν θέλησιν, καὶ ὑποτάσσει τὸν ἄνθρωπον εἰς τοῦ πλάνου τὸ θέλημα· οὐδὲν δὲ ἀπατᾷ τόσον εὔκολα τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον ὁ λόγος, ὅστις ἔχει τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς τὸ ἀπατηλὸν δέλεαρ· ἐὰν ὑποσχεθῇς εἰς τοὺς ἀνθρώπους πλοῦτον, δόξαν, ἐξουσίαν, ἀνάπαυσιν, ἡδονὴν, κερδαίνεις εὐθὺς τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ὡς ὑποχειρίους σου σύρεις αὐτοὺς] εἰς πάντα τὰ θελήματά σου· τοῦ Ἐπικούρου τὸ σύστημα, κἂν πολλὰ ἄτοπον καὶ παράλογον, ἐπλάνησεν ὅμως, καὶ ἔτι πλανᾷ πολλοὺς ἕως τὴν σήμερον, ἐπειδὴ διδάσκει τὸ, » Φάγωμεν καὶ πίω» μεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν ». Τοῦτο

1Κορ. 15. 32. τὸ μάθημα κολακεύει καὶ ἀναζωοποιεῖ τὰ
πάθη· τὰ πάθη σκοτίζουσι τὸν νοῦν· ὁ
νοῦς ἐσκοτισμένος πείθεται, ὅτι ὁ ἄνθρω-
πος ὁ λογικός, ὁ σοφός, ὁ ἐπιστημονικός,
ἐστὶ θνητόψυχος, καὶ οὐδὲν διαφέρει τῶν
ἀλόγων ζώων. Ἐὰν ἐξετάσῃς τῶν ἀποσό-
λων τὸ κήρυγμα, βλέπεις, ὅτι αὐτοὶ ἐδί-
δασκον οὐχὶ τὰ ἀρεστὰ εἰς τὰ πάθη, ἀλλὰ
τὰ ἐναντία, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, ὅσα νε-
κροῦσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰς ἐπιθυμίας·
αὐτοὶ οὐχ ὑπέσχοντο πλοῦτον, ἀλλ' ἐδί-
Λουκ. 18. 22. δασκον πτωχείαν· » Πάντα, ἔλεγον, ὅσα
» ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς ».
Οὐκ ἐκήρυττον ὅσα τρέφουσι τῆς ὑπερη-
φανείας τοὺς λογισμούς, ἀλλ' ἐνομοθέτουν
ὅσα καταμαραίνουσι τῆς ὑψηλοφροσύνης
Μάρκ. 9. 35. τὴν φλόγα· » Εἴτις θέλει, ἐκήρυττον, πρῶ-
Ματθ. 23. 12. » τος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ
» πάντων διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυ-
» τόν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπει-
» νώσει ἑαυτόν, ὑψωθήσεται ». Αὐτοὶ οὐκ
ἔλυον τὸν χαλινὸν τῆς σαρκικῆς ὁρμῆς,
ἀλλ' ἐχαλίνουν αὐστηρῶς πᾶσαν σαρκι-
κὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ῥιζόθεν ἀπέκοπτον
Ματθ. 16. 24. τῆς σαρκὸς τὰ θελήματα. » Εἴτις θέλει,
» ἔλεγον γενέσθαι μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
» στοῦ, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω
» τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ». Πρὸς τούτοις αὐτοὶ
ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λα-
λοῦντες, προέλεγον τὰ φοβερὰ παθήματα
καὶ τὸν διὰ μαρτυρίου θάνατον, τὸν περι-
Ματθ. 10. 17. 21. 22. μένοντα τοὺς πιςεύσαντας. » Παραδώσου-
» σι γὰρ ὑμᾶς, ἔλεγον, εἰς συνέδρια, καὶ
» ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσου-
» σιν ὑμᾶς. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν
» εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπα-
» ναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανα-
» τώσουσιν αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
» ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Ἀποβή- Λουκ. 21. 13.
» σεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον ».

Μετὰ ταῦτα εἰπάτωσαν οἱ ἄπιστοι, διὰ
ποίας ἀνθρωπίνης δυνάμεως ὁ Πέτρος, ὁ
πτωχὸς καὶ ἀγράμματος ἁλιεὺς, μετὰ
τοσαύτης παῤῥησίας ἀνοίξας τὸ στόμα
αὐτοῦ, ἐκήρυξε τὴν θεότητα καὶ τὴν σάρ-
κωσιν καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστα-
σιν τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ ἐνώπιον τῶν ἐν Ἱε-
ρουσαλὴμ συναθροισθέντων Πάρθων, Μή-
δων, Ἐλαμιτῶν, Μεσοποταμίων, Καπ-
παδοκῶν, Ποντικῶν, Ἀσιανῶν, Φρύγων,
Παμφυλίων, Αἰγυπτίων, Λιβύων, Ῥω-
μαίων, Ιουδαίων, Κρητῶν, Ἀράβων; εἰπά-
τωσαν, ποία ἡ μαρτυρία πολλῶν, ἢ λόγου
σοφία, ἢ τυραννικὴ δυναστεία, ἢ δολερὰ
ἀπάτη, ἐπείσθησαν ἐξ αὐτῶν εὐθὺς κατ'
ἐκείνην τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ἤκουσαν αὐτὸν δι-
δάσκοντα, » Ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι, καὶ Πράξ. 2. 41.
» μετὰ χαρᾶς ὑποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐ-
» τοῦ, ἐβαπτίσθησαν »; Εἰπάτωσαν οἱ ἄ-
πιστοι, διὰ ποίας ἀνθρωπίνης δυνάμεως
ὁ Πέτρος, ὁ εὐτελὴς καὶ ἀπαίδευτος ἁλιεὺς,
μετὰ τοσαύτης παῤῥησίας ἐδίδασκεν ὅλον
τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ τὸ σενελθὸν » Ἐπὶ Πράξ. 3. 11.
» τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ Σολομῶντος; Καὶ
ποία δυνάμει ἡ διδαχὴ αὐτοῦ ἐπέστρεψε
τότε εὐθὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Πράξ. 4. 4. Πράξ. 18. 3.
» Ὡσεὶ χιλιάδας πέντε ἀνδρῶν »; Εἰπάτω- Πράξ. 17.
σαν αἱ ἀπιστοῦντες, διὰ ποίας δυνάμεως ὁ 18. 22.

Παῦλος ὁ Ἑβραῖος, ὁ πτωχὸς, ὁ σκηνοποιὸς, ἐδίδασκεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηναίων τοὺς ἐπικουρείους καὶ ςωϊκοὺς φιλοσόφους; Ποίᾳ δυνάμει ἐστάθη ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅπου ἐκάθηντο οἱ σοφώτατοι τῶν τότε ἀνθρώπων, καὶ ἐξελέγξας τὴν εἰδωλολατρείαν αὐτῶν, ἐκήρυξε τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν; ἢ ποία ἀνθρωπίνη δύναμις ἔπεισε τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, καὶ τὴν Δάμαριν, καὶ ἄλλους ἄνδρας, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς ὅσα ἐδίδασκεν ἐκεῖνος, ὃν ἐκεῖ εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸ ὀλίγου ὠνόμαζον σπερμολόγον; Ἀστ. 34 Ἀσ. 18.

Ἄνθρωποι νομιζόμενοι μωροὶ, ἄνθρωποι ἀσθενεῖς καὶ ἀγενεῖς, ἄνθρωποι ἐξουθενημένοι, καὶ μὴ ὄντα ὡς πρὸς τὴν φαντασίαν τοῦ κόσμου, διδάσκουσι σοφοὺς, ἰσχυροὺς, εὐγενεῖς, τοπάρχας, ἄρχοντας, ἡγεμόνας, βασιλεῖς· διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς δόγματα δυσχώρητα εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, καὶ μαθήματα ἀντιφερόμενα εἰς τῆς σαρκὸς τὰ θελήματα· πίστευσον, λέγουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς, ὃν ὡς κακοῦργον ἐσταύρωσαν οἱ Ιουδαῖοι, ἐστὶ θεὸς ἀληθινὸς, ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· καῦσον τοὺς θεούς σου, καὶ προσκύνει Χριστὸν ἐσταυρωμένον· ἀρνήθητι διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τὴν πατροπαράδοτόν σου πίστιν, τοὺς νόμους τῆς πατρίδος σου, τὰς συνηθείας τοῦ γένους σου, τὰ θελήματα τῆς σαρκός σου, τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου· νέκρωσον τὴν σαρκικὴν ἡδονὴν, καὶ σωφρόνησον πάντα τὰ μέλη σου· διάνειμε τὸν πλοῦτόν σου εἰς τοὺς πένητας, καὶ γίνου πτωχός· καταφρόνησον τὴν ἀρέσκειαν τοῦ φάρυγγος, καὶ ἀγάπα τὴν νηστείαν· νόμιζε σκύβαλα πάντα τὰ ὁρατὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἀφιέρωσον τὸν νοῦν σου εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀοράτων τοῦ οὐρανοῦ ἀγαθῶν· γίνου ἕτοιμος δι' ἀγάπην Χριςοῦ ἐγκαταλιπεῖν φίλους, συγγενεῖς, ἀδελφοὺς, γονεῖς, γυναῖκα, τέκνα· γίνου ἕτοιμος ὑπομεῖναι κινδύνους, διωγμοὺς, θλίψεις, παντὸς εἴδους παιδευτήρια· ἔσο ἕτοιμος παραδοθῆναι καὶ εἰς θάνατον διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ ἀγάπην· ταῦτα ἐκήρυττον καὶ ἐδίδασκον οἱ ἀπόστολοι. Τί οὖν λέγεις; βλέπεις εἰς ὅσα εἴπομεν ἢ πρᾶγμα φυσικὸν, ἢ βοήθειαν ἀνθρωπίνην, ἢ δύναμιν κοσμικὴν πείθουσαν, ἢ ἀναγκάζουσαν τοὺς ἀνθρώπους ὑποδεχθῆναι τοιαύτην πίστιν καὶ τοιαύτην νομοθεσίαν; καὶ ὅμως χιλιάδες χιλιάδων, καὶ μυριάδες μυριάδων ἀνθρώπων πάσης τάξεως καὶ καταςάσεως, οὐ μόνον ἐπίστευσαν καὶ ἐδέχθησαν ταύτην τὴν νομοθεσίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐφύλαξαν τὰ νομοθετηθέντα, καὶ ὑπέμειναν πολυποικίλους βασάνους, καὶ θανατηφόρα παιδευτήρια, καὶ τὸ ἴδιον αἷμα ἐξέχεαν, καὶ τὸν θάνατον ἔστερξαν, ἵνα μὴ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀθετήσωσιν· ὅστις εἰς τοῦτο τὸ ἔργον οὐ βλέπει μίαν ὑπερφυσικὴν δύναμιν, ἐνεργοῦσαν εἰς τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, καὶ πείθουσαν τὰς καρδίας τῶν ἀκουόντων· καὶ οὐ πείθεται, ὅτι αὐτὸς ὁ τῶν ἁπάντων δεσπότης συνήργει καὶ ἐβοήθει, ἐπιβεβαιῶν διὰ τῶν ἐξαισίων θαυμάτων τὴν διδασκαλίαν τῶν

ἀποστόλων, καθὼς ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς ὁ θεηγόρος Μάρκος, εἰπών· » Ἐκεῖνοι δὲ ἐ- Μάρκ. 16. 20.
» ξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ Κυ-
» ρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαι-
» οῦντος, διὰ τῶν ἐπακολουθούντων ση-
» μείων ». Ὅστις, λέγω, ταῦτα οὐδὲ βλέπει, οὐδὲ διακρίνει, οὐδὲ πιστεύει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐσκοτισμένης φαντασίας αὐτοῦ πλανώμενος λέγει, ὅτι δι' ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἁπλώθη τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ἐκεῖνος τυφλός ἐστι καὶ ἀνόητος, ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ θεοῦ, καὶ πάντη ἀναίσθητος.

Κύριε Ἰησοῦ, φῶς αἰώνιον ἐκ τοῦ αἰωνίου φωτός, θεὲ ἀληθινὲ ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, υἱὲ μονογενές, ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρός, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, σύ, λόγε σεσαρκωμένε, πρῶτος ἐδίδαξας τὸν κόσμον τῆς ἀληθινῆς πίστεως τὰ δόγματα, σὺ παντοδύναμε ἐνίσχυσας τοὺς μαθητάς σου κηρύξαι τὴν ἀλήθειαν τῆς εἰς σὲ πίστεως εἰς τὴν οἰκουμένην, σὺ φωτοπάροχε ἐφώτισας τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων τὸ κήρυγμα αὐτῶν, καὶ ἐβεβαίωσας τὸν λόγον σου διὰ τῶν μεγάλων θαυμάτων, ὅσα ἐποίησεν ἡ παντεξούσιος χείρ σου· σύ, φιλάνθρωπε καὶ πανοικτίρμον, ἔδωκας ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις τὸ ἐπουράνιον καὶ πανυπέρτιμον δῶρον τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ἐξ ἧς προχέονται πάντα τὰ θεῖα καὶ σωτηριώδη χαρίσματα. Τί οὖν ὑπὲρ τούτου ἀνταποδώσομέν σοι ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί; Ἡμεῖς οἴδαμεν καὶ ἐπιστεύσαμεν, ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχεις, ἀλλὰ τὴν καρδίαν ἡμῶν ζητεῖς. » Δός μοι, λέγεις, υἱὲ σὴν καρδίαν ». Παροιμ. 23. 26.
Αὐτὴν οὖν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ ὡς ὁλόκαυτον θυσίαν προσφέροντές σοι, ἐκτενῶς παρακαλοῦμέν σε, καὶ δεόμεθά σου θερμῶς, ἵνα διαφυλάξῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀλεθρίου πλάνης τῶν ἀπίστων καὶ κακοδόξων· καταξιώσῃς δὲ ἕκαστον ἡμῶν καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐσχάτῃ ὑμῶν ἀναπνοῇ ἐκφωνῆσαι τὴν σωτήριον ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ εἰπεῖν. Πιστεύω Κύριε καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου· καὶ οὕτω πάντες θαῤῥήσαντες εἰς τὸ ἄπειρον ἔλεος τῆς εὐσπλαγχνίας σου, παραδώσομεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἰς τὰς παναχράντους καὶ ἁγίας σου χεῖρας. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΕΝ ΤΗι ΕΝΝΑΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι

Εἰς πᾶσαν μὲν ὑπόθεσιν ἡ ἀσυμφωνία βλάβην ἐξαισίαν προξενεῖ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἡ δὲ εἰς τὰ περὶ πίστεως ἀσυμφωνία καὶ ὄλεθρον παντελῆ ἐπιφέρει εἰς τὰς τῶν πιστευόντων ψυχάς· διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ θεόπνευστος Παῦλος ἔμαθεν, ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἐσχίσθησαν εἰς διάφορα κόμματα, πολλὰ ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς περὶ τῶν σχισμάτων αὐτῶν, ἀγωνιζόμενος, ἵνα ὁλοκλήρως ἐκσπάσῃ τῶν σχισμάτων τὰς ῥίζας, καὶ πρῶτον μὲν παρέστησεν εἰς αὐτοὺς, ὡς ἠκούσαμεν τὴν παρελθοῦσαν κυριακὴν, ὁποίαν ἁμαρτίαν ἐποίουν αὐτοὶ, ἄλλοι μὲν λέγοντες, ὅτι εἰσὶ τοῦ Παύλου, ἄλλοι δὲ τοῦ Ἀπολλὼ, ἄλλοι δὲ τοῦ Κηφᾶ· ἔπειτα πολλὰς ποιήσας παρεκβάσεις, ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὸν πρῶτον σκοπὸν, καὶ ἐλέγχει αὐτοὺς ὡς σαρκικοὺς, ἤγουν ὡς φρονοῦντας σαρκικὰ καὶ οὐχὶ πνευματικὰ φρονήματα. » Ὅταν γὰρ λέγῃ τίς·
1. Κορινθ. 3. 4. » ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου· ἕτερος δὲ, ἐγὼ Ἀ- » πολλῶ· οὐχὶ σαρκικοί ἐστε »; Τοιουτοτρόπως ἐλέγχει αὐτούς· μετὰ δὲ ταῦτα, ἵνα πληροφορήσῃ αὐτοὺς, ὅτι παραλόγως σχίζονται, καυχώμενοι ἐν τοῖς τῶν διδασκάλων αὐτῶν ὀνόμασι, διερμηνεύει τίς ἦν αὐτὸς, καὶ τὶς ὁ Ἀπολλὼ, οἵτινες κατὰ
πρῶτον ἐδίδαξαν αὐτοὺς τὴν εἰς Χριστὸν Αὐτ. 9.
πίστιν. » Τίς οὖν, λέγει, ἐστὶ Παῦλος, τίς » δὲ Ἀπολλὼς, ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπι- » στεύσατε, καὶ ἑκάστῳ, ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν; » Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν· ἀλλ' » ὁ θεὸς ηὔξανεν. Ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων » ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξά- » νων θεός. Ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων » ἕν εἰσιν· ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν » λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον ». Ταῦτα δὲ εἰπὼν, προστίθησιν εὐθὺς τὸ, » θεοῦ γάρ » ἐσμεν συνεργοὶ », καὶ τὰ ἑξῆς ὅσα σήμερον ἀνεγνώσθησαν. Περὶ τούτων δὲ μετὰ τοσαύτης συντομίας καὶ τοιαύτης συνθήκης ὀνομάτων λαλεῖ, ὥστε ἀναγκαίως ζητεῖται ἡ ἑρμηνεία καὶ ἡ προσοχὴ, ἵνα κατανοηθῇ ἡ τούτων ἔννοια·

ἡμεῖς οὖν προβάλλομεν τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν ἑρμηνείαν· ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ἀφιερώσατε τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς τὴν ταύτης ἀκρόασιν.

1. Κορ. 3. 9. Ἀδελφοὶ, θεοῦ ἐσμὲν συνεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε.

Ἄνθρωποι ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, καθὼς καὶ ἡμεῖς. Πῶς οὖν λέγει, « θεοῦ ἐσμὲν » συνεργοί »; ὁ ἄνθρωπος συνεργὸς τοῦ θεοῦ; τοῦτο φαίνεται ἄτοπον. Ἐὰν ὅμως στοχασθῇς τὴν ἀληθινὴν σημασίαν τοῦ συνεργοῦ, βλέπεις, ὅτι ἐστὶν ὀρθὸν καὶ εὔτακτον· συνεργός ἐστιν ὁ μετὰ ἄλλου τινὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔργον ἐργαζόμενος· κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἔννοιαν ὁ δοῦλος γίνεται συνεργὸς τοῦ δεσπότου, καὶ ὁ στρατιώτης τοῦ βασιλέως· τὸ ἔργον ὅμως εἰς τὸν δεσπότην, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν δοῦλον, εἰς τὸν βασιλέα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν στρατιώτην ἀναφέρεται· ὁ Παῦλος πρῶτον ὠνόμασεν ἑαυτὸν διάκονον, ἤγουν ὑπηρέτην, ὁμοίως καὶ τὸν Ἀπολλώ. « Τίς ἐστιν εἶπε, Παῦλος,
1. Κορ. 3. 6. » τίς δὲ Ἀπολλὼς, ἀλλ' ἢ διάκονοι, ἔπειτα, εἶπε· « θεοῦ ἐσμὲν συνεργοὶ », ἵνα φανερώσῃ, ὅτι ὁ θεὸς καὶ αὐτοὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔργον εἰργάζοντο, τὴν σωτηρίαν δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων· ὁ μὲν θεὸς ὡς δεσπότης καὶ βασιλεὺς, αὐτοὶ δὲ ὡς δοῦλοι καὶ ὑπηρέται· ἐπειδὴ δὲ προλαβὸν ἐλάλησε μεταφορικῶς εἰπὼν, ὅτι αὐτὸς ἐφύτευσεν, ἤγουν αὐτὸς πρῶτος ἔθηκεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν τῆς πίστεως τὸν λόγον, ἀκολουθεῖ τὴν μεταφορὰν, λέγων· « θεοῦ γεώργιον, » θεοῦ οἰκοδομή ἐστε ». Ὑμεῖς, λέγει, ὦ Κορίνθιοι, ἐστὲ γεώργιον θεοῦ, τουτέστι φυτεία, ἣν ἐφύτευσεν ὁ θεὸς, ἢ ὡς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, « Φύτευμα Κυρίου εἰς δόξαν ». Οἰκοδομὴ Ησ. 61. 3
θεοῦ ἐστε, καθότι ὑμεῖς ἐστε ἡ ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομηθεῖσα ἐκκλησία. Βλέπε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα, γεώργιον καὶ οἰκοδομὴ, ἐλέγχουσι τὴν τοῦ σχίσματος αὐτῶν παραλογίαν. Ἐὰν τὸ φυτὸν σχισθῇ, ξηραίνεται· ἐὰν ἡ οἰκοδομὴ σχισθῇ, συντρίβεται· ἐπειδὴ ἦσαν καὶ γεώργιον θεοῦ, καὶ οἰκοδομὴ θεοῦ, παραλόγως ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἔλεγον, ὅτι εἰσὶ τοῦ Παύλου, ἄλλοι δὲ, τοῦ Ἀπολλῶ, ἄλλοι δὲ, τοῦ Κηφᾶ. Παραλόγως ἐσεμνύνοντο καὶ ἐκαυχῶντο ὀνομάζοντες ἑαυτοὺς διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν συνεργῶν καὶ διακόνων, καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὠνόμασεν αὐτοὺς οἰκοδομὴν θεοῦ, τὸν περὶ τῆς οἰκοδομῆς λόγον ἀκολουθεῖ, λέγων·

Κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν 1. Κορ. 3. 10.
δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ· ἕκαστος δὲ βλεπέτω, πῶς ἐποικοδομεῖ. Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς 11.
δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός.

Μὴ νομίσῃς, ὅτι ὁ Παῦλος ἐπαινεῖ ἑαυτὸν, λέγων, ὅτι ἐστὶ « Σοφὸς ἀρχιτέκτων ». διότι αὐτὸς οὐκ ἀναφέρει τὸν ἔπαινον εἰς

ἑαυτόν, ἀλλ' εἰς τοῦ θεοῦ τὴν χάριν « Κατὰ τὴν χάριν, λέγει, τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ». Ἡ χάρις, λέγει, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ θεός, αὐτὴ ἐσόφισέ με, αὐτὴ κατέστησέ με σοφὸν ἀρχιτέκτονα, καὶ ὡδήγησέ με, ἵνα βάλω θεμέλιον τῆς οἰκοδομῆς, ἤγουν τῆς ἐκκλησίας, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τουτέστι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ ὁμολογίαν· αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς πρὸ τοῦ Παύλου ἔβαλε τοῦτον τὸν θεμέλιον εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν· διότι, ὅταν ὁ Πέτρος ὡμολόγησε καὶ εἶπε· « Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος », τότε ὁ Χριστὸς ἀποκριθεὶς εἶπε. » Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν ». Ὅπερ ἐστίν, αὐτὴ ἡ ὁμολογία σου ἔσεται τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐκκλησίας· ἄλλον, λέγει ὁ Παῦλος, θεμέλιον πλὴν τούτου, ὅστις ἐστὶν ἡ εἰς Χριστὸν πίστις καὶ ὁμολογία, οὐδείς, τουτέστιν οὐδὲ ἄνθρωπος οὐδὲ ἄγγελος δύναται θεῖναι. Ἐὰν βάλλῃς ἄλλον θεμέλιον πλὴν τούτου, ἤγουν ἐὰν ἡ διδαχή σου οὐχ' ὑπάρχῃ τεθεμελιωμένη ἐπάνω εἰς τοῦτο τὸ δόγμα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, εἴτι ἂν διδάξῃς, οὐκ ἔστιν εὐσεβές, ἀλλὰ τῆς εὐσεβείας ἀλλότριον, καὶ ξένον τῆς ἀληθείας καὶ ψυχόλεθρον· ἐγὼ μέν, λέγει, ἔβαλλον τοῦτον τὸν θεμέλιον ὑπὸ τῆς δοθείσης μοι χάριτος φωτισθείς, ἄλλος δέ, ἤγουν ἄλλος εὐσεβὴς διδάσκαλος καὶ ποιμὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ μυσταγωγός, » Ἐποικοδομεῖ » εἴτουν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τούτῳ στηριζόμενος, σαφηνίζει καὶ διδάσκει τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δόγματα. « Ἕκαστος δὲ βλεπέτω, » πῶς ἐποικοδομεῖ ». Καθεὶς δηλονότι τῶν ἱεροκηρύκων, ἀνάγκη ἐστίν, ἵνα προσέχῃ, καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας παρατηρῇ τὰ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενα, ὅπως ἡ διδασκαλία αὐτοῦ καθαρεύῃ ἀπὸ τῶν ζιζανίων πασῶν τῶν αἱρέσεων καὶ πάσης δεισιδαιμονίας, ὑπάρχῃ δὲ σύμφωνος τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας.

Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θε- 1. Κορ. 3. 12.
μέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον,
λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, κα-
λάμην. Ἑκάστου τὸ ἔργον φανε- 13.
ρὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δη-
λώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται,
καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐςι,
τὸ πῦρ δοκιμάσει. Εἴτινος τὸ ἔρ- 14.
γον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν
λήψεται. Εἴτινος τὸ ἔργον κατα- 15.
καήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ
σωθήσεται, οὕτω δέ, ὡς διὰ πυρός.

Τινὲς μὲν τῶν παλαιῶν ἐκλαμβάνουσι ταῦτα τὰ δυσνόητα ἀποστολικὰ λόγια, ὡς ἀναφερόμενα πρὸς τοὺς διδασκάλους, καὶ πρὸς τὰ εἴδη τῆς τούτων ὀρθοδόξου καὶ σωτηριώδους, ἢ κακοδόξου καὶ ψυχοφθόρου διδασκαλίας· τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι ἀναφέρονται πρὸς πάντας τοὺς πιςούς, καὶ πρὸς τὰ εἴδη τῶν ἀρετῶν, ἢ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν· πρὸς κατανόησιν δὲ πάντων τῶν προκειμένων λόγων ἀνάγκη ἐστίν, ἵνα κατὰ

Βασ. ἐν. κ. ἑ. Ησ. καὶ Ἀμβρ. ἐν κ. 3. τῆς πρὸς Κορινθ. Ὠριγ. ἐν ὁμιλ. β. εἰς τὴν ἐξημ. καὶ Ἱερών. ἐν β. 1. κατὰ Ἰωβιν. καὶ Χρυσ. Θεοδωρ. Οἰκουμ. Θεσσαλ. ἐν κ. 3. τὰς πρὸς Κορινθίους.

μὲν τὴν γνώμην τῶν πρώτων νοήσωμεν, ὅτι ὁ μὲν χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος καὶ οἱ λίθοι οἱ τίμιοι σημαίνουσι τὴν λαμπρὰν καὶ θεόσδοτον καὶ πανέντιμον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διδασκαλίαν· τὰ δὲ ξύλα καὶ ὁ χόρτος καὶ ἡ καλάμη, τὰ ἄκαρπα καὶ εὐτελῆ καὶ ὀλέθρια τῶν αἱρετικῶν μαθήματα· τὸ δὲ, « Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει » τὸν καιρὸν, ὅςις δηλοποιεῖ τὰ πράγματα, καὶ ἀποκαλύπτει ποῖά εἰσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ ποῖα τὰ πονηρὰ, καθὼς τὸ πῦρ, ποῖα σώματά εἰσι δύσφλεκτα, καὶ ποῖα εὐκολόκαυστα: ὁ δὲ λόγος, « Τὸ πῦρ δοκιμάσει, » τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ φωτισμὸν τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῦ ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν δοθέντος, δι' οὗ οἱ εὐσεβεῖς διακρίνουσι τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τῆς διεςραμμένης. Τὸ δὲ, « Ὡς διὰ πυρὸς, » τὴν θλίψιν, ἣν προξενεῖ εἰς τοὺς αἱρετικοὺς ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκκλησίας, ἐπειδὴ ὡς πῦρ καίει ἡ θλίψις, κατὰ τὸ, « Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος».
Ψαλ. 65. 12. Εἰς δὲ τὸ, « Σωθήσεται, » ἀνάγκη ἐςὶν, ἵνα ὑπονοήσωμεν, τὸ, ἐὰν μετανοήσῃ, καθὼς ὑπονοεῖται καὶ εἰς τὸ, « Παραδοῦναι τὸν
1. Κορ. 5. 5. » τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρ» κὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ » τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. » Κατὰ δὲ τὴν γνώμην τῶν δευτέρων, νόησον ἀντὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων τιμίων, τὰς κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ ἔργον κατορθουμένας ἀρετάς· ἀντὶ δὲ ξύλων καὶ χόρτου καὶ καλάμης, τὰ ἐν διανοίᾳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τελούμενα ἁμαρτήματα· ἀντὶ δὲ τοῦ, « Ἡ γὰρ ἡμέ» ρα δηλώσει, » τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τῆς

κρίσεως, ἥτις ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, Δαν. 7. 10.
« Καθότι ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν » αὐτοῦ, » ἤγουν τοῦ κριτοῦ, ὡς εἶπεν ὁ μέγας προφήτης Δανιήλ. Ἀντὶ δὲ τοῦ πυρὸς τοῦ δοκιμάζοντος ἑκάστου τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐστι, τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοκρισίαν
νόησον· « Ἐν γὰρ τῷ πυρὶ Κυρίου, λέγει Ησ. 66. 16.
» ὁ Ἡσαΐας, κριθήσεται πᾶσα ἡ γῆ ». Ἀντὶ δὲ τοῦ, » Σωθήσεται, οὕτω δὲ; « ὡς διὰ πυρὸς, » μὴ νομίσῃς τὸ, σωτηρίας ἀπολαύσει, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρὸς, ἀλλὰ σῶος διαφυλαχθήσεται, κατὰ τὸ,
« Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς Πραξ. 2. 40.
» ταύτης. » Ἄφθαρτος δηλονότι διαφυλαχθήσεται, οὕτω δὲ ἄφθαρτος, ὥςε φλέγεσθαι διὰ τοῦ πυρὸς τῆς αἰωνίου κολάσεως. Κατὰ τὴν τῶν πρώτων οὖν γνώμην ταῦτα διδάσκει ὁ θεῖος ἀπόστολος. Ἐάν τις τῶν διδασκάλων ἐπάνω εἰς τοῦτον τὸν θεμέλιον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως στηριζόμενος, διδάσκει διδασκαλίαν εἴτε ὀρθόδοξον, εἴτε κακόδοξον, γινωσκέτω, ὅτι τοῦ καθενὸς ἡ διδασκαλία φανερωθήσεται, ὁποία ἐστί· διότι ἡ προαγωγὴ τοῦ καιροῦ ἀποκαλύπτει αὐτήν· ὁ δὲ ζῆλος τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ ἡ διάκρισις τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εὐσεβῶν δοκιμάσει καὶ ἀνακρινεῖ τὸ, πότερον, ὀρθά εἰσιν, ἢ διεστραμμένα τὰ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενα, καὶ ἐὰν μὲν ἡ διδαχὴ αὐτοῦ μετὰ τὴν δοκιμὴν καὶ ἐπίκρισιν τῆς ἐκκλησίας διαμένῃ ἀκατάκριτος καὶ ἀκατηγόρητος, ἀπολαύσει μισθοῦ, τῆς παρὰ θεοῦ δηλονότι ἀνταποδόσεως, καὶ τοῦ ἐπαίνου τῆς ἐκκλησίας· ἐὰν δὲ ἡ ἐκκλησία κρίνῃ

αὐτὴν αἱρετικὴν καὶ κακόδοξον, αὐτὴ μὲν ἡ διδαχὴ ζημιωθήσεται, τουτέστι κατακριθήσεται καὶ καταδικασθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται οὐχὶ διὰ πυρός, ἀλλ' οὕτως ὡς διὰ πυρός, ἤγουν διὰ τῶν ἐλέγχων καὶ τῶν ἐπιτιμίων τῆς ἐκκλησίας, ἐὰν δηλαδὴ μετανοήσῃ. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν γνώμην, ὁ ἀπόστολος διδάσκει τὰ ἑξῆς· ἐάν τις τῶν πιστῶν θεμελιούμενος ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς εἰς Χριστὸν πίςεως, καὶ διὰ τοῦ νοὸς καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐποικοδομῆ, ἤγουν πράττῃ εἴτε τῆς ἀρετῆς, εἴτε τῆς ἁμαρτίας τὰ ἔργα, γινωσκέτω, ὅτι αἱ πράξεις τοῦ καθενὸς φανερωθήσονται· διότι ἡ ἐσχάτη ἡμέρα τῆς κρίσεως, παῤῥησιαζομένη μετὰ τοῦ πυρὸς τῆς θείας δικαιοσύνης, ἀνακαλύπτει πάντα· αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ, ἤγουν αὐτὴ τοῦ θεοῦ ἡ δικαιοκρισία διακρίνει, ὁποῖόν ἐςι τὸ ἔργον ἑκάςου, ἀγαθὸν δηλαδὴ, ἢ πονηρόν. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν δοκιμασίαν καὶ κρίσιν τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου μένῃ ἀκατάκριτον, λήψεται μισθὸν, τουτέςι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· ἐὰν δὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ κριθῇ ἄξιον πυρὸς, ἐκεῖνο μὲν ζημιωθήσεται, ἤγουν ἐξουδενωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, τουτέςι σῶος διαφυλαχθήσεται, ἵνα παραδοθῇ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ τῆς κολάσεως. Βλέπετε δὲ, πῶς πρῶτον μὲν ἤλεγξε τοὺς ἀπ' ἀλλήλων σχισθέντας Κορινθίους, ὡς ἠκούσατε ἐν τῇ παρελθούσῃ κυριακῇ· ἔπειτα, ὥσπερ ὑποπτευόμενος μήπως καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν εἰσι τῶν σχισμάτων παραίτιοι, ἐνουθέτησε καὶ αὐτοὺς, καὶ ἐφοβέρισε διὰ τῶν προκειμένων λόγων. Μετὰ δὲ ταῦτα κατεσκεύασε καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν, δι' ἧς πάλιν ἐλέγχει τοὺς σχισθέντας, λέγων·

Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἴτις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. 1. Κορ. 3. 16. 17.

Προλαβὸν εἶπε· « Θεοῦ οἰκοδομή ἐςε· » ἐφανέρωσε δὲ, καὶ ποῖόν ἐστι τὸ θεμέλιον ταύτης τῆς θείας οἰκοδομῆς, εἰπών· « Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι » παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ » Χριστός. » Νῦν δὲ λέγει, ὅτι αὐτὴ ἡ οἰκοδομὴ, ἡ ἔχουσα θεμέλιον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐστὶ ναὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ ναός εἰσιν αὐτοὶ οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες. « Οὐκ οἴδατε, λέγει, ὅτι » ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ » οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός » ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. » Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ οἱ προφῆται εἶπον, καὶ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός· διότι ὁ μὲν προφήτης Ἰεζεκιὴλ ὡς ἐκ στόματος τοῦ θεοῦ ἐδίδαξε, λέγων· « Καὶ ἔσται ἡ κατασκήνωσίς μου » ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς θεὸς, καὶ » αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. » Ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριςὸς εἰς τὸν ἀγαπῶντα αὐτὸν ὑπεσχέθη, λέγων· « Καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ » μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. » Σιωπᾷ δὲ τὸ συμπέρασμα ὁ ἀπόστολος, ἐπειδὴ ἐστι

[Margin references: 1. Κορ. 3. 9. 11. — Ἰεζ. 37. 27. — Ἰωάν. 14. 23.]

φανερόν· διότι, ἐὰν ἦσαν ναὸς θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ κατῴκει ἐν αὐτοῖς, ἐπειδὴ εἷς ἐστιν ὁ θεός, ἀνάγκη ἦν, ἵνα καὶ αὐτοὶ μὴ σχίζωνται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ μένωσιν ἀδιάσπαστοι ἀπὸ τῆς ἑνότητος τῆς πίστεως. Σιωπᾷ τὸ συμπέρασμα, ἵνα ἐπιφέρῃ τὸν φοβερισμόν, καὶ δὶ αὐτοῦ ἐκῤῥιζώσας τὸ σχίσμα, ἑνώσῃ τὰ κεχωρισμένα μέλη· » Εἴτις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ » τοῦτον, λέγει, ὁ θεός. » Κατὰ δύω δὲ τρόπους φθείρομεν τοῦτον τὸν ἅγιον ναόν, ἢ φθείροντες τὸν θεμέλιον αὐτοῦ, τουτέστι διδάσκοντες κακόδοξα δόγματα, ἀντὶ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ δεισιδαιμονίας ἀντὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως· ἢ φθείροντες αὐτὴν τὴν οἰκοδομήν, τουτέστιν, ἐργαζόμενοι τὰς θεοστυγεῖς ἁμαρτίας ἀντὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἀρετῶν.

Ἐὰν δέ τις τοιουτοτρόπως φθείρῃ τὸν ἅγιον τοῦ θεοῦ ναόν, τοῦτον φθερεῖ, ἤγουν ἀπολέσει καὶ ἐξαφανίσει ὁ θεός· ἔδωκε δὲ ὁ θεὸς περὶ τούτου παράδειγμα φρικτόν, τὸν Ἄρειον καὶ τὸν Ἰούδαν. Αὐτοὶ ἔφθειραν τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ τὸν ἅγιον, ὁ μὲν Ἄρειος διδάξας τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἑτεροούσιον τῷ πατρὶ αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰούδας ἐποικοδομήσας ἐν ἑαυτῷ φιλαργυρίαν καὶ προδοσίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὸ ὁ μὲν Ἄρειος ἐφθάρη, ἐκῤῥεύσας πάντα τὰ ἔγκατα καὶ τὰ σπλάγχνα καὶ πᾶσαν τὴν ἔσω οὐσίαν αὐτοῦ σὺν τῇ μιαρᾷ αὐτοῦ ψυχῇ· ὁ δὲ παράνομος Ἰούδας, ἑκουσίως ἀπαγχονισθείς· διότι, ἀφ' οὗ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν,
« Ἀπελθὼν ἀπήγξατο. » Ματθ. 27. 5.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΕΝΝΑΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Νοήματα δυσνόητα περιέχουσιν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ θεηγόρου Παύλου, ὡς ἐμαρτύρησεν ὁ θεομακάριστος ἀπόστολος Πέτρος· οἱ δὲ ἀμαθεῖς, λέγει, καὶ ἀστήρικτοι ἄνθρωποι διαστρέφουσιν αὐτά, « Ὡς καὶ τὰς 2. Πέτρ. 16.
» λοιπὰς γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν
» ἀπώλειαν. » Βλέπομεν τοῦτο εἰς ταῦτα
τοῦ Παύλου τὰ λόγια· « Αὐτὸς δὲ σωθήσε- 1. Κορ. 3. 15.

» ται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός. » Τούτων τῶν λόγων τὸ νόημα τινὲς, εἴτε ἐπειδὴ ἦσαν ἀμαθεῖς τῶν θείων γραφῶν, εἴτε ἐπειδὴ ἦσαν ἀστήρικτοι εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν, μὴ κατανοήσαντες, ἐστρέβλωσαν καὶ διέστρεψαν κακῶς, φαντασθέντες, ὅτι τὸ πῦρ, περὶ οὗ ἐλάλησεν ὁ Παῦλος, ἐστὶ καθαρτήριον, καθαρίζον τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν, καθὼς καθαρίζει· καὶ τὸ χρυσίον ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας. Ἐκ τούτου ἔπλασαν τὸ κερδαλαῖον πλάσμα, ἐνομοθέτησαν δηλαδὴ, ὅτι μετὰ θάνατον παντὸς ἀνθρώπου ἢ μετανοήσαντος μὲν, ἁρπαγέντος δὲ ὑπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ἑπομένως μὴ προφθάσαντος τελέσαι τῆς μετανοίας τὰ ἔργα, ἵνα δι᾽ αὐτῶν καθαρισθῇ· ἢ μὴ μετανοήσαντος ὅλως διὰ τὰ συγγνωστὰ αὐτοῦ ἁμαρτήματα, ἡ ψυχὴ ἔρχεται εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐστὶ αὐτὸ τὸ καθαρτήριον πῦρ, ἐκεῖ δὲ φλογιζομένη τόσον διάστημα καιροῦ, ὅσον ἐστὶν ἀνάλογον τῷ βάρει τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, ἐξέρχεται ἔπειτα ἐκεῖθεν καθαρὰ πάσης κηλῖδος, καθὼς τὸ χρυσίον ἐκ τῆς καμίνου, καὶ ἀπολαμβάνει τῆς θείας δόξης καὶ μακαριότητος· δροσίζουσι δὲ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, τὴν δριμύτητα τούτου τοῦ πυρὸς, ἔτι δὲ καὶ συντέμνουσι τὴν τοῦ καιροῦ παράτασιν αἱ προσευχαὶ καὶ ἐλεημοσύναι, ἐξόχως δὲ αἱ ἱερουργίαι, αἱ ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ καιομένων τελούμεναι. Ἐκ τούτου τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἐκεῖ, ὅπου εὑρίσκεται πῦρ ἐστι φλογίζον, κάτω δὲ εἰς τὴν γῆν γίνεται πηγὴ, ῥέουσα ἀργύριον πολὺ καὶ κέρδος μέγα· διότι πᾶς ὁ δεχόμενος τοῦτο τὸ ἡμαρτημένον σύσημα, ἵνα δροσίσῃ τὴν φλόγα, τὴν φλογίζουσαν τὴν ψυχὴν τοῦ πατρὸς, ἢ τῆς μητρὸς, ἢ ἄλλου τινὸς συγγενοῦς ἢ φίλου, καὶ ἵνα ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ταχύτερον τῆς ὀδυνηρᾶς ἐκείνης βασάνου, μετὰ χαρᾶς γεμίζει τῶν τοιούτων ἱερουργῶν τὰς χεῖρας.

Τοῦτο τὸ πλασματῶδες σύστημα, τὸ ὑπ᾽ ἐκείνων ἐφευρεθὲν, τῶν καὶ ἄλλα καινοτομήματα τούτων χείρονα καινοτομησάντων, φαίνεται μὲν βλαστὸς ἀλλόκοτος τῆς αἱρετικῆς γνώμης τοῦ Ὠριγένους, ὅστις παραλογῶν ἔλεγεν, ὅτι ἔχει τέλος ἡ ἀτελεύτητος καὶ αἰώνιος κόλασις· περιέχει δὲ σφάλματα πολλὰ καὶ μεγάλα, μηδὲν ἔχον θεμέλιον, μηδὲ ἐκ τῶν θείων γραφῶν, μηδὲ ἐκ τῶν θεοφόρων πατέρων. Πρῶτον μὲν ὑποτίθησιν, ὅτι τὰ ἔργα τῆς μετανοίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ ἐστὶν, ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ καθαρίζει τὰ τούτου ἁμαρτήματα. Τοῦτο δέ ἐςι φρόνημα κακόδοξον· διότι ἡ ἀρετὴ, μᾶλλον δὲ, πᾶσαι ὁμοῦ αἱ ἀρεταὶ οὐ δύνανται καθαρίσαι οὐ μόνον τὰς πολλὰς, ἀλλ᾽ οὐδὲ κἂν μίαν ἁμαρτίαν. Ὅταν ἁμαρτάνωμεν, περιφρονοῦμεν πρόσωπον τιμῆς ἀπείρου, τουτέστιν, αὐτὸν τὸν θεόν· διὰ τοῦτο τῆς ἁμαρτίας τὸ βάρος ἐστὶν ἄπειρον· ἡ δὲ ἀρετὴ, μᾶλλον δὲ, πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἡμῶν εἰσιν ὡς τὸ οὐδὲν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, εἰσὶν « Ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης » λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας. Διὸ οὐδέποτε ἰσοδυναμεῖ ἡ ἀξία τῆς ἀρετῆς τῷ βάρει τῆς ἁμαρτίας. Ὅθεν ὁ θεὸς δίκαιος ὢν, οὐ καθαρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν

Ἡσ. 64. 6

αὐτοῦ δι᾽ ἀντιμισθίαν τῶν ἑαυτοῦ ἀρετῶν.
Ἐὰν ἡ ἀρετὴ ἐκαθάριζε τὴν ἁμαρτίαν,
πάντες καὶ οἱ πρὸ νόμου, καὶ οἱ ἐν νόμῳ, καὶ
οἱ μετὰ νόμον δίκαιοι ἦσαν καθαροὶ καὶ
ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, καὶ υἱοὶ
θεοῦ καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ βασιλείας·
ἐπομένως περιττὴ ἦν καὶ ἡ σάρκωσις, καὶ
τὸ πάθος, καὶ ὁ σταυρὸς, καὶ τὸ αἷμα
καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ἀ-
νάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μόνη ἡ ἀρετὴ τοῦ θεανθρώπου, ὡς
ἀρετὴ προσώπου ἀπείρου τιμῆς καὶ ἀξίας,
ἐξήλειψε τὴν ἁμαρτίαν. Αὐτὸς ἐτελείωσε
τὴν ἱκανοποίησιν, ἤγουν τῆς μετανοίας τὰ
ἔργα ὑπὲρ πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν· αὐτὸς
διὰ τοῦ ἀνθρώπου τὴν παρακοὴν ἐγένετο
ὑπήκοος μέχρι θανάτου, διὰ τὴν ὑπερή-
φανον φαντασίαν τῆς ἰσοθείας ἐφόρεσε
στέφανον ἀκάνθινον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ
τὰς ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως ἁπλωθείσας
χεῖρας, ἥπλωσε τὰς χεῖρας ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ
σταυροῦ· ἐγυμνώθη διὰ τὸ ἔνδυμα τῶν
δερματίνων χιτώνων, ἐγεύθη τῆς χολῆς,
διὰ τὴν ἡδονὴν τῆς γεύσεως τοῦ καρποῦ,
ἐλογχεύθη τὴν πλευρὰν, διὰ τὴν ἐκ τῆς
πλευρᾶς ληφθεῖσαν καὶ ἀπατηθεῖσαν προ-
μήτορα. « Αὐτὸς ἐτραυματίσθη διὰ τὰς
Ησ. 53. 5 » ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ
» τὰς ἀνομίας ἡμῶν. » Αὐτὸς ἐβάστασε
τὴν διὰ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν τιμωρίαν,
καὶ εἰρήνευσεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ θεοῦ. « Παι-
» δεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ᾽ αὐτόν. » Αἱ πλη-
γαὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐθε-
ράπευσαν τὰ τραύματα τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν·
« Τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν » Τὸ
αἷμα τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἐξελθὸν
καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος·
« Τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ 1. Ἰω. 1. 7
» αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρ-
» τίας. » Τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐ-
τοῦ ἐκρρεῦσαν, ἐκπλύνει τῆς ψυχῆς τὰς
ἀκαθαρσίας, καὶ δωρεῖται τὴν σωτηρίαν.
« Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται ».
Αὐτὸς δὲ, εἰς ὃν ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία ἐν Μαρ. 16. 16.
οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἔδωκεν εἰς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ
δεσμεῖν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας. Ματθ. 28. 18.
« Λάβετε, εἶπε, πνεῦμα ἅγιον. Ἄν τινων Ἰωάν. 20. 22. 23.
» ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς·
» ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. » Αὐτὴ
δὲ ἡ ἐξουσία μεταδίδοται ἀλληλοδιαδόχως
εἰς τοὺς ἀληθεῖς καὶ νομίμους διαδόχους
αὐτῶν, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Διὸ
ὁ μὲν ἱερεὺς ἐκφωνεῖ κάτω εἰς τὴν γῆν πρὸς
τὸν ἐξομολογηθέντα τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ
εἰς τὴν δεσποτικὴν φωνὴν, « Τέκνον, ἀφέ- Μαρκ. 2. 5.
» ωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου »· ἄνω δὲ ἐν
ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν λύει
πάσας τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἀληθῶς μετανοή-
σαντος, καὶ καθαρίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἀπὸ πάσης ἀνομίας.

Ἀλλὰ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον περιττά
εἰσι, λέγεις, τῆς μετανοίας τὰ ἔργα, ἡ λε-
γομένη δηλαδὴ ἱκανοποίησις, ἢ κανὼν, ὁ
ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς διοριζόμενος.
Οὐκ εἰσὶ περιττὰ, ἀλλὰ χρήσιμα καὶ ψυ-
χοσωτήρια· αὐτὰ οὐκ εἰσὶ τὰ αἴτια τῆς
ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν· διότι ταύτην ἡμεῖς

λαμβάνομεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν συγχωρητικὴν εὐχὴν, διὰ τὴν ἱκανοποίησιν, ἣν ἐποίησεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθέντος πανυπερτίμου αὐτοῦ αἵματος· εἰσὶν ὅμως οἱ καρποὶ τῆς μετανοίας, καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἐπιστροφῆς ἡμῶν· εἰσὶν ἔργα ὑπακοῆς ἀντὶ παρακοῆς, ἣν ἐποιήσαμεν ἁμαρτήσαντες· εἰσὶ χαλινὸς ἐμποδίζων τὰ εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐπανακυλίσματα. Ὅθεν ὅςις ἑκουσίως οὐκ ἐκπληροῖ αὐτὰ, ἐκεῖνος παρακούει τῆς ἐκκλησίας, καὶ περιφρονεῖ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Δεύτερον δὲ, τὸ τοιοῦτον σύστημα προσάπτει μορφὴν ἀδικίας εἰς τὸν θεόν. Ἄκουσον πῶς. Ἀληθῶς, ἄλλοτε μὲν ἡ ψυχὴ διὰ τῶν πονηρῶν αὐτῆς λογισμῶν ἐγείρει τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἁμαρτίαν· ἄλλοτε ὅμως τὸ σῶμα διὰ τῶν σαρκικῶν αὐτοῦ ἐπαναστάσεων διεγείρει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἁμαρτίας· πλὴν εἴτε ἡ ψυχὴ ἐγείρει τὸ σῶμα, εἴτε τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, καὶ τὰ δύο ὁμοῦ πράττουσι τὴν ἁμαρτίαν. Οὐδέποτε δὲ οὐδὲ ἡ ψυχὴ ἁμαρτάνει, χωρὶς τῆς συναισθήσεως τοῦ σώματος, οὐδὲ τὸ σῶμα, χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοῦτο τὸ σύστημα ὁ ὁ θεὸς εὐθὺς μετὰ τὸν τοῦ ἀνθρώπου θάνατον, τὴν μὲν ψυχὴν αὐτοῦ, τὴν ἀξίαν τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, παιδεύει, ὅσον καιρὸν πρέπει, καταφλέγων αὐτὴν, τὸ δὲ σῶμα, τὸ ὑπόδικον τιμωρίας, ὡς συναμαρτῆσαν τῇ ψυχῇ, οὐ μόνον ἀφίησιν ἀπαίδευτον, μεταβάλλων αὐτὸ εἰς ἀναίσθητον χοῦν, ἀλλὰ καὶ συνδοξάζει τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· φανερόν ἐστιν, ὅτι τοῦτο τὸ καθαρτήριον πῦρ οὐ μόνον φλογίζει τὰς ψυχὰς, ἀλλὰ καταναλίσκει τὴν ἄπειρον τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην. Ἐὰν δύω ἄνθρωποι ὁμοῦ κατεφρόνουν ἐπίσης τὸν αὐτὸν νόμον ἑνὸς ἐπιγείου βασιλέως, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν μὲν ἕνα ἐπαίδευεν εὐθὺς, τὸν δὲ ἕτερον οὐ μόνον οὐκ ἐπαίδευεν, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἐτίμα καὶ ἐδόξαζε, πόσην ἀδικίαν ἐποίει ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος; τοιαύτην ἀδικίαν ἐποίει ὁ θεὸς, ἐὰν ἀληθὲς ἦν τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς τὸ φάντασμα· ποῖον δὲ ἄτοπον τούτου τοῦ ἀτόπου ὑπέρτερον;

Τρίτον ἡ ψευδοϋπόθεσις τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς καταργεῖ δόγμα πίστεως· ἡμεῖς οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ πιστεύομεν, ὅτι ὁ θεὸς ὥρισεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μετὰ πάσης δικαιοσύνης μέλλει κρῖναι πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀνθρώπου, μηδενὸς ἐξαιρουμένου. Τοῦτο ἐμαθήτευσαν ἡμᾶς οἱ θεοδίδακτοι ἀπόσολοι, εἰπόντες· « Ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ Πράξ. 17. 31.
» μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιο- » σύνῃ. » Τοῦτο αὐτὸ ἐδίδαξεν ἡμᾶς αὐτὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, εἰπών· « Ὅταν Ματθ. 25. 31, 32.
» ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ » αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' » αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης » αὐτοῦ. Καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν » αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη ». Τοῦτο ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν διὰ τοῦ ἱεροῦ συμβόλου τῆς πίστεως, λέγοντες· « Καὶ πάλιν ἐρχόμενον » μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. »

Τί οὖν; ἔσονται ἆρά γε τότε μέρη τῆς κρινομένης οἰκουμένης καὶ οἱ διὰ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς διελθόντες, ἢ στήσονται ἀνὰ μέρος κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν κρινομένων; συναχθήσονται ἆρά γε καὶ αὐτοὶ μετὰ πάντων τῶν ἐθνῶν ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ, ἢ ἐγκαταλειφθήσονται; ἑνὶ λόγῳ κριθήσονται ἆρά γε καὶ αὐτοὶ τότε, ἢ οὔ; ἐὰν τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ προλαβὸν ἐκρίθησαν, ὅτε δηλαδὴ κατεδικάσθησαν εἰς τὴν φλόγα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, φανερόν ἐστιν, ὅτι πάντες μὲν οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἅπαξ κριθήσονται, δηλονότι μόνον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· αὐτοὶ δὲ δὶς, πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης κατ' ἰδίαν, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μετὰ πάντων τῶν ἄλλων. Ἐπειδὴ δὲ φοβερά ἐστιν ἡ κρίσις τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ μὲν δὶς δοκιμάζουσι τὰ τρομερὰ τῆς κρίσεως φόβητρα, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ ἅπαξ καὶ μόνον· ἀλλ' ἔστιν ἆρά γε τοῦτο κατάλληλον τῇ θείᾳ δικαιοσύνῃ; ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ τὸ δεύτερον, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁρισθεῖσα κρίσις τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστιν οἰκουμενικὴ καὶ καθολικὴ, ἀλλὰ μερικὴ καὶ ἰδιάζουσα. Ἐὰν δὲ εἴπῃς, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εὐθὺς μετὰ θάνατον κρίνεται καὶ ἀπολαμβάνει ἢ τὸ τέλειον τῆς δόξης, ἢ τὸ τέλειον τῆς κολάσεως, τοῦτο οὐ μόνον ἐςὶν ἐναντίον τῶν ἐμφαντικῶν λόγων τῶν ἁγίων γραφῶν, ἀλλὰ καὶ ἀποδείκνυσι ματαίαν τὴν ὑπὸ θεοῦ διωρισμένην κοινὴν κρίσιν. Διότι, ἐὰν ὁ καθεὶς ἐκρίθη, καὶ ἔλαβε τὴν τελείαν ἀνταπόδοσιν, ποία χρεία ἐςὶ δευτέρας κρίσεως; οἱ ἄνθρωποι ἀνακρίνουσι καὶ δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις, ἐπειδὴ ἀτελεῖς ὄντες κατὰ τὸν νοῦν, λανθάνονται· ὁ δὲ θεὸς, πανυπερτέλειος ὢν καὶ ἀλάνθαστος, οὐδεμίαν ἔχει χρείαν, ἵνα ἅπαξ καὶ δὶς ἀνακρίνῃ.

Τέταρτον, ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως αἰφνιδίως παῤῥησιάζεται· «Ἡ ἡμέρα Κυ- 1. Θεσ. 5. 2.
» ρίου, λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὡς κλέπτης
» ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται. Ἐν ᾗ ὥρᾳ,
» εἶπεν ὁ Κύριος, οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- Ματθ. 24 44.
» θρώπου ἔρχεται.» Πολλοὶ τότε εὑρεθήσονται μὴ ἐκτελέσαντες τὴν τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν ἱκανοποίησιν, καὶ πολλοὶ ἀμετανόητοι ἐκ τῶν συγγνωστῶν αὐτῶν σφαλμάτων, πολλοὶ δηλονότι ἄξιοι οὐχὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλὰ τοῦ προσκαίρου καθαρτηρίου πυρός. Τί οὖν ποιήσει τότε ὑπὲρ τούτων ὁ θεός; ἆρά γε ἀναβάλλει τὸν ἀπ' αἰῶνος διορισθέντα καιρὸν τῆς κρίσεως καὶ ἀποφάσεως, ἕως ἂν αὐτοὶ καθαρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ καθαρτηρίου πυρός; ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἄλλοι ὅμοιοι αὐτοῖς γίνονται, καὶ ἐφεξῆς ἄλλοι, ἕως οὗ ὑπάρχει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἑπομένως δὲ ἐμποδίζεται διαπαντὸς ἡ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπὸ θεοῦ ὁρισθεῖσα ἡμέρα καὶ ὥρα τῆς κρίσεως. Ἆρά γε κρίνει καὶ καταδικάζει εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν ὑπόδικοι μόνον τοῦ προσκαίρου πυρὸς, ἤγουν τοῦ καθαρτηρίου; ἀλλὰ τίς οὐ βλέπει, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀδικία; Ἆρά γε εἰσάγει αὐτοὺς εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν ἀκαθάρτους καὶ ῥεῤῥυπωμένους; Ἀλλ' ὅσοι οὐκ ἔχουσιν ἔνδυμα γάμου, ἤγουν καθαρότητα καὶ ἁγιω-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

σύνην, ἐκεῖνοι ἐκβάλλονται ἔξω τοῦ θείου νυμφῶνος. Ἆρά γε συγχωρεῖ πρῶτον τὰς τούτων ἁμαρτίας, ἔπειτα εἰσάγει αὐτοὺς εἰς τὴν ἀτελεύτητον δόξαν; ἀλλὰ τοῦτό ἐςι προσωποληψία· διότι ἄλλους μὲν τὰ αὐτὰ πράξαντας πρότερον κατέφλεξεν, ἔπειτα ἠλέησε, τούτους δὲ ἀφλέκτους ἐδόξασε.

Πρὸς τούτοις, πόθεν οὗτοι οἱ καινοτόμοι ἀφορμὴν λαβόντες, ἔπλασαν τοῦτο τὸ σκανδαλωδέστατον σύστημα; Ποία θεόπνευστος γραφὴ, ποῖος προφήτης, ποῖος ἀπόστολος, ἢ ποῖος τῶν ἀληθῶς ἁγίων ἐλάλησε περὶ καθαρτηρίου πυρός; Ἰδοὺ, λέγουσιν, ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει·
1. Κορινθ. 3. 15. « Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ
2. Πέτρ. 3. 16. » πυρός. » Ἀλλὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο περιέχει τὰ δυσνόητα, ὡς εἶπεν ὁ Πέτρος. Οὐδεὶς δὲ τῶν θείων πατέρων, τῶν διερμηνευσάντων αὐτὸ, ἐφαντάσθη καθαρτήριον πῦρ, οὐδὲ κἂν ἓν τῶν λοιπῶν, ὅσα περὶ τοῦ πυρὸς τούτου ἔπλασαν οἱ νεοφανεῖς οὗτοι πλάςαι· ἐπειδὴ δὲ πρὸ τοῦ ῥητοῦ τούτου εἶπεν ὁ
1 Κορινθ. 3. 13. Παῦλος· « Ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γε-
» νήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει. » φανερόν ἐστιν, ὅτι ἠνάγκασε πάντας πιςεῦσαι, ὅτι λαλεῖ περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τῆς κρίσεως, ἐν ᾗ πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα φανερωθήσονται. Βλέπε δὲ, ὅτι οὐκ εἶπε, διὰ πυρὸς, ἀλλ' ὡς διὰ πυρός. Τίς οὖν εὐσεβὴς, καὶ τὸν θεὸν φοβούμενος ἐπάνω εἰς θεμέλιον τοσοῦτον ἀσαφὲς καὶ ἀμφίβολον οἰκοδομεῖ τόσην ὑποθετικὴν οἰκοδομὴν, νεοφανῆ καὶ ἀνήκουστον εἰς τὴν καθόλου ἐκκλησίαν, καὶ πλάττει τόσα πλάσματα, ἐξ ὧν συμπεραίνονται τόσα ἄτοπα καὶ παράλογα, μᾶλλον δὲ, βλάσφημα, καὶ διδάσκει καὶ ἀγωνίζεται πεῖσαι τοὺς ἄλλους, ἵνα πιστεύσωσι καὶ ὑποδεχθῶσιν αὐτά; περὶ μὲν τοῦ πυρὸς τῆς αἰωνίου κολάσεως ἐλάλησεν ὁ θεὸς φανερὰ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, ὀνομάσας αὐτὸ, πῦρ ἄσβεστον, πῦρ καμινιαῖον, πῦρ αἰώνιον, πῦρ γεέννης, πῦρ φλογερὸν, πῦρ λιμναῖον, καιόμενον ἐν τῷ θείῳ. Πῦρ δὲ καθαρτήριον οὐδὲ φαίνεται, οὐδὲ ἀκούεται, οὐδὲ εἰς τὰς θείας γραφὰς, οὐδὲ εἰς τὰς τῶν ἁγίων συνόδων διατάξεις, οὐδὲ εἰς τὰς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικὰς ἱστορίας, οὐδὲ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν θεοφόρων πατέρων. (Ματθ. 3. 12. καὶ 13. 47. καὶ 18. 8. καὶ 25. 41 Ἀποκ. 19. 20.)

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία, λέγεις, προσφέρει ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ὀρθοδόξων καὶ τὰς ἀναιμάκτους θυσίας, καὶ ἐλεημοσύνας εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ κηροὺς, καὶ θυμιάματα, καὶ προσευχὰς, καὶ δεήσεις. Τοῦτό ἐστιν ἀληθέστατον, πλὴν ἄλλο ἐστὶ τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ ἄλλο τὰ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς μυθολογήματα. Ἄκουσον δὲ, ποῦ θεμελιοῦται τοῦτο τὸ ἅγιον τῆς ἐκκλησίας ἔργον. Ὁ μὲν προφητάναξ Δαβὶδ εἶπεν, ὅτι οἱ δίκαιοι περιμένουσι τὴν ἀνταπόδοσιν, ἕως οὗ καὶ αὐτὸς λάβῃ αὐτήν· « Ἐξάγαγε, εἶπεν, ἐκ φυλα- Ψαλ. 141. 8.
» κῆς τὴν ψυχήν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι
» τῷ ὀνόματί σου ». Ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο; Διότι, ἐμὲ ὑπομενοῦσι, λέγει, δίκαιοι, ἕως
» οὗ ἀνταποδῷς μοι. » Ὁ δὲ θεσπέσιος Ἑβραι. 11. 39. 40.
Παῦλος ἐσαφήνισε τοῦτο, εἰπὼν περὶ τῶν δικαίων· « Καὶ οὗτοι πάντες οὐκ ἐκομίσαν-

» το τὴν ἐπαγγελίαν. » Διὰ τί; Διότι εὐδόκησε, λέγει, ἡ πρόνοια τοῦ θεοῦ, ἵνα μὴ ἐκεῖνοι χωρὶς ἡμῶν ἀπολαύσωσι τὸ τέλειον τῆς δόξης. « Τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν » τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν » τελειωθῶσιν. » Ἀκούομεν δὲ καὶ τὸν θεομακάριστον Πέτρον μαρτυροῦντα, ὅτι οὐ μόνον οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὐδὲ οἱ δαίμονες μεθ' ὧν οἱ ἁμαρτωλοὶ μέλλουσι συγκολασθῆναι, ἔλαβον τὸ τέλειον τῆς κολάσεως.
2. Πέτρ. 2. 9. 4. « Οἶδε γὰρ, λέγει αὐτὸς, περὶ τῶν ἁμαρ- » τωλῶν, εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμῶν ῥύεσθαι, » ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομέ- » νους τηρεῖν. » Περὶ δὲ τῶν δαιμόνων λέγει· « Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτη- » σάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου » ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τε- » τηρημένους. » Ἐκ τούτων οὖν οὐδεὶς δύναται ἀμφιβάλλειν, ὅτι οὐδὲ οἱ δίκαιοι, οὐδὲ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔλαβον τὸ τέλειον τῆς ἀνταποδόσεως, περιμένουσι δὲ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἵνα μετὰ τὴν κρίσιν λάβῃ ὁ καθεὶς τὸ τέλειον ἀνταπόδωμα. « Τὸν
2. Τιμ. 4. 7. 8. » ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, ἔγραφεν ὁ » θεῖος Παῦλος, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν » πίστιν τετήρηκα. Λοιπὸν ἀπόκειταί μοι » ὁ τῆς δικαιοσύνης ςέφανος, ὃν ἀποδώσει » μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δί- » καιος κριτής ». Ἀκούεις; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέγει, ὁ δίκαιος κριτής. Ἵνα δὲ μὴ νομίσῃς, ὅτι περὶ ἑαυτοῦ μόνον λαλεῖ, ἐπιφέρει εὐθύς· « Οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ » καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν » αὐτοῦ. » Ἐπειδὴ οὖν οὐδὲ ἐκρίθησαν οἱ κεκοιμημένοι, ἑπομένως οὐδὲ ἔλαβον τὴν τελείαν ἀντάμειψιν, εἰς τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ θεοῦ θαῤῥοῦσα ἡ ἐκκλησία, δέεται ἵνα ἐλεήσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς.

Ὅτι δὲ ἡ ἐκκλησία ἐξ ἀποςολικῆς παραδόσεως τοῦτο παρέλαβε, φανερόν ἐςι, πρῶτον μὲν, ἐκ τῆς κοινῆς καὶ συμφώνου περὶ τούτου γνώμης πάντων τῶν χριστιανῶν. Διότι, ἐὰν ἐξέλῃς τινὰς νεωτεριστὰς, πάντες, καὶ αὐτοὶ δηλονότι οἱ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας σχισθέντες, καὶ ἴδια κόμματα συστήσαντες, οὐκ ἔπαυσαν τοῦτο ποιοῦντες· δεύτερον δὲ, ἐκ τῆς ἀλληλοδιαδόχου μαρτυρίας τῶν παλαιῶν ἁγίων πατέρων. Ὅτι δὲ οἱ θεοφό- Ὅρ. λογ. Δαμασκην. περὶ τῶν κεκοιμ. ροι ἀπόστολοι οὐ μόνον ἐγγράφως, ἀλλὰ καὶ ἀγράφως πολλὰ παρέδωκαν εἰς τοὺς πιστοὺς, παραγγείλαντες, ἵνα φυλάττωσιν αὐτὰ, μαρτυρεῖ ὁ παμμακάριστος Παῦλος, 2. Θεσ. 2. 15. λέγων· « Ἄρα οὖν, ἀδελφοὶ, στήκετε, καὶ » κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε » εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. » Ἔχομεν δὲ καὶ παλαιὰν ἱστορίαν τὸ ἔργον τοῦτο ἐπιβεβαιοῦσαν, ἱστορίαν δεκτὴν τοῖς πᾶσιν, οὐ μόνον τοῖς χριςιανοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἑβραίοις, τὴν περὶ τῶν Μακκαβαίων δηλονότι ἱστορίαν· ἐν αὐτῇ ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος συνέλεξε δύω χιλιάδας δραχμὰς ἀργυρίου, καὶ ἀπέςειλεν αὐτὸ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἵνα ἐκεῖ προσφέρωσι θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ ἀποθανόντων. « Ποιησάμενός τε,
2. Μακκ. 12. 43. 45. » λέγει ἡ ἱστορία, κατ' ἀνδρολογίαν κατα- » σκευάσματα εἰς ἀργυρίου δραχμὰς δισ- » χιλίας, ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ,

» προσαγαγεῖν περὶ ἁμαρτίας θυσίαν. » Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἱστορικὸς, καὶ πολλὰ ἐπαινέσας τοῦτο τὸ ἔργον, ἐπάγει· « Ὅθεν » περὶ τῶν τεθνηκότων τὸν ἐξιλασμὸν » ἐποιήσατο, τῆς ἁμαρτίας ἀπολυθῆναι. »

Πάντες οὖν ἡμεῖς, οἱ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομοῦντες, καὶ κρατοῦμεν, καὶ φυλάττομεν, καὶ ἐνεργοῦμεν τὰ περὶ τῶν κεκοιμημένων εὐσεβῶν μνημόσυνα, ὡς ἐκ τῶν ἀποςόλων παραδοθέντα, ὡς ἐκ πάσης τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀπ' ἀρχῆς καὶ φυλαττόμενα καὶ ἐνεργούμενα, ὡς ἐπιδεικτικὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, ὡς ἀρεςὰ εἰς τὸν θεὸν, ὡς ἐπωφελέςατα καὶ ψυχοσωτήρια. Τὸ δὲ σύςημα τοῦ πλαςοῦ πυρὸς, τοῦ λεγομένου καθαρτηρίου, καὶ τὰ ὅμοια τούτῳ καινοτομήματα, τὰ ἐκ τῆς κοιλίας τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐξερευχθέντα καὶ πλασθέντα, ἀποςρεφόμεθα καὶ περιφρονοῦμεν, συντάττοντες αὐτὰ εἰς τοὺς « Βεβήλους καὶ » γραώδεις μύθους, καὶ εἰς τὰς μωρὰς » ζητήσεις, » περὶ ὧν ὁ Παῦλος ἔγραψε 1. Τιμ. 4. 7.
πρὸς τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Τῖτον. Τιτ. 3. 9.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Πικρότατον καὶ πληκτικώτατον πρᾶγμά ἐστι τῶν προεστώτων ὁ ἔλεγχος· αὐτὸς οὐ μόνον βυθίζει τὴν ψυχὴν εἰς τὴν θάλασσαν τῆς λύπης, ἀλλὰ πολλάκις τοσοῦτον παροργίζει τὸ πνεῦμα, ὥστε ἄγρια διεγείρει κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θυμοῦ τὰ κύματα. Ἡ στενοχωρία τῆς λύπης ἐκνευρίζει τῆς λογικῆς δυνάμεως τὸν τόνον· τοῦ θυμοῦ τὰ κύματα πνίγουσι τοῦ νοὸς τὴν διάκρισιν. Ἐκ τούτου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ αὐστηροὶ ἔλεγχοι βλάβην προξενοῦσιν ἀντὶ ὠφελείας. Διὰ τοῦτο, καθὼς οἱ ἐπιςήμονες τῶν σωμάτων ἰατροὶ, ἀναμιγνύοντες τὰ ἄνοστα φάρμακα μετά τινων νοστίμων ἀρτυμάτων, μετριάζουσι τὴν τούτων ἀηδίαν, καὶ κατασκευάζουσι μῖγμα δεκτὸν μὲν εἰς τὴν γεῦσιν, θεραπευτικὸν δὲ τῆς ἀρρωστίας· οὕτω καὶ οἱ σοφοὶ τῆς ψυχῆς ἰατροὶ, συγκιρνῶντες τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον μετὰ τῶν ἁπαλωτέρων λόγων, μετριάζουσι

τὴν τούτου πικρίαν, καὶ συνιστῶσι κρᾶμα λόγου καὶ εἰς τὸν νοῦν εὐπρόσδεκτον, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἀῤῥωστημάτων θεραπευτήριον. Εἰς τὴν κατασκευὴν τοιούτου μίγματος οὐδεὶς σοφώτερος τοῦ Παύλου, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἠξιώθη τῆς τοιαύτης χάριτος πλὴν ἐκείνου. Τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἔλεγχον περιέχουσιν αὐςηρότατον κατὰ τῶν Κορινθίων. Μετὰ τοσαύτης ὅμως σοφίας καὶ ἐπιςήμης συνεκέρασεν ὁ πάνσοφος διδάσκαλος τὸ σκληρὸν μετὰ τοῦ ἁπαλοῦ, καὶ συνέμιξε τὸ πικρὸν μετὰ τῆς γλυκύτητος, ὥστε κατεσκεύασε μῖγμα λόγου, ὡς οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν νοῦν, καὶ θεραπευτικὸν τῆς ἁμαρτίας τῶν Κορινθίων. Πρόσεχε, ὦ ἀκροατά, εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀναγνωσθέντων λόγων, ἵνα καταλάβῃς τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπουράνιον τοῦ θεοῦ σοφίαν, καὶ θεραπεύσας τῆς ψυχῆς σου τὰ τραύματα, καταστολίσῃς αὐτὴν διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ τῶν ἐναρέτων ἔργων.

1. Κορ. 4. 9. Ἀδελφοί, ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

Οἱ Κορίνθιοι ἐφθάρησαν ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν ψευδαποςόλων· ὅθεν ἐπαρθέντες εἰς λογισμοὺς ὑπερηφανείας, ἐνόμιζον, ὅτι ἔφθασαν εἰς τὴν τελειότητα πάσης ἀρετῆς καὶ εὐτυχίας· ἐκ τούτου δὲ ἐκαυχῶντο καυχήματα μάταια, καὶ ἐκόμπαζον, ὀνομάζοντες ἑαυτοὺς διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν διδασκάλων αὐτῶν, « Ἐγὼ μὲν εἰμι 1. Κορ. 1. 12.
» Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ,» ἐξ οὗ καὶ σχίσματα ἐν αὐτοῖς ἐγένοντο. Ὁ Παῦλος οὖν, θέλων αὐτοὺς ἐξελέγξαι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν οὐκ ἐξονειδίζει τὰ ὑπερήφανα αὐτῶν φρονήματα διὰ γυμνῶν ἐλεγκτικῶν λόγων, ἀλλὰ πρῶτον μὲν προβάλλει εἰρωνικῶς ὅσα αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν ἐφαντάζοντο, λέγων· « Ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ, 1. Κορ. 4. 8.
» ἤδη ἐπλουτίσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, » ἵνα καὶ ἡμεῖς συμβασιλεύσωμεν· » ἔπειτα περιγράφει τὴν περιπεφρονημένην καὶ κινδυνώδη τῶν ἀποστόλων κατάστασιν. Ἐὰν ὑμεῖς, λέγει, ἀληθῶς πλήρεις ἐστὲ πάσης ἀρετῆς καὶ πλούσιοι, καὶ ἐβασιλεύσατε χωρὶς ἡμῶν τῶν διδασκάλων ὑμῶν, ἐγὼ « Δοκῶ,» ἤγουν νομίζω, ὅτι ὁ θεὸς ἀπέδειξεν 1. Κορ. 4. 9.
ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους πάντων τῶν ἀνθρώπων, Ὡς ἐπιθανατίους, τουτέστιν ὡς ὡρισμένους μόνον διὰ σφαγὴν καὶ θάνατον· « Δοκῶ, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ » κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. » Θέατρον μὲν εἶπεν ἀντὶ τοῦ, θέαμα· κόσμον δὲ, τὸν ἀόρατον καὶ τὸν ὁρατόν. Πάντες οἱ ἄγγελοι, λέγει, καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ πονηροὶ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀποςόλους ἐπιβλέπουσιν· οἱ μὲν ἀγαθοὶ βοηθοῦντες καὶ χαίροντες, οἱ δὲ πονηροὶ, ἤγουν οἱ δαίμονες, πειράζοντες καὶ λυπούμενοι. Πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἱ πιςοὶ καὶ οἱ ἄπιστοι εἰς ἡμᾶς βλέπουσιν, οἱ μὲν πιστοὶ συμπάσχοντες· οἱ δὲ ἄπιστοι τυ-

ραννοῦντες καὶ καταδιώκοντες· μετὰ ταῦτα ἀκολουθῶν ἔτι τὸν ἔλεγχον διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐσχηματισμένου λόγου, παραβάλλει τὴν τῶν ἀποστόλων κατάστασιν μετὰ τῆς νομιζομένης τῶν Κορινθίων καταστάσεως, λέγων·

1. Κορίνθ. 4. 10. **Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι.**

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ ἀπόστολοι διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὸν ζῆλον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος νομιζόμεθα μωροί. Ἀληθῶς δὲ μωρὸν ὠνόμασεν ὁ Φῆστος τὸν Παῦλον, κραυγάζων μεγάλῃ
Πράξ. 26. 24. τῇ φωνῇ· « Μαίνῃ Παῦλε· τὰ πολλά σε » γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. » Ὑμεῖς δὲ οἱ Κορίνθιοι λογίζεσθε φρόνιμοι ἐν Χριστῷ, ἤγουν ἐν τῇ εἰς Χριστὸν πίστει, ἢ ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ. Ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ἐσμὲν ἀσθενεῖς, ὡς μηδεμίαν
1. Κορ. 2. 3. ἔχοντες κοσμικὴν δύναμιν· « Καὶ ἐγὼ ἐν » ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολ» λῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς· » Οὕτω πρὸς τοὺς αὐτοὺς Κορινθίους ἔγραφεν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος. Ὑμεῖς δὲ οἱ Κορίνθιοι δυνατοί ἐστε, ὡς πλοῦτον ἔχοντες καὶ κοσμικὰς δυνάμεις. Ὑμεῖς οἱ Κορίνθιοί ἐστε ἔνδοξοι, σοφοὶ λογιζόμενοι καὶ ἐπιστήμονες. Ἡμεῖς δὲ οἱ ἀπόστολοι ἄτιμοι ἐσμὲν, ὡς περιφρονούμενοι, καὶ σπερμολόγοι ὀνομαζόμενοι. Ἀληθῶς δὲ σπερμολόγον ὠνόμασαν τὸν Παῦλον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ Ἐπικούρειοι, καὶ οἱ στοϊκοὶ φιλόσοφοι, λέγοντες· « Τί ἂν θέλοι ὁ » σπερμολόγος οὗτος λέγειν; » Μετὰ τὴν Πράξ. 17. 18.
παράθεσιν ταύτην περιγράφει τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὰς κακώσεις τῶν ἀποστόλων.

Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. 1. Κορ. 4. 11. 12.

Τὸ μὲν Γυμνητεύομεν σημαίνει τὸ ὑστερούμεθα τῶν πρὸς ἀνάπαυσιν ἐνδυμάτων, ὀλίγα καὶ εὐτελῆ ἔχοντες, μόνον δηλαδὴ ἐκεῖνα τὰ τὴν γύμνωσιν σκεπάζοντα· τὸ δὲ Κολαφιζόμεθα, τὸ, ὑπομένομεν παντοίους πειρασμοὺς, καθὼς καὶ τὸ, « Ἐδόθη μοι 2. Κορ. 12. 7.
» σκόλωψ τῇ σαρκὶ ἄγγελος σατὰν, ἵνα με » κολαφίζῃ. » Τὸ δὲ Ἀστατοῦμεν, τὸ, ἀκαταπαύστως περιερχόμεθα μεταβαίνοντες ἐκ τόπου εἰς τόπον, διὰ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, καὶ μὴ ἔχοντες οἰκίαν, ὅπου σταθέντες ἀναπαυθῶμεν. Σκηνοποιὸς δὲ ὢν ὁ Πράξ. 18. 3.
μακάριος Παῦλος, ἰδίαις χερσὶ ῥάπτων σκηνὰς, διὰ τούτου τοῦ ἐργοχείρου αὐτοῦ ἔτρεφεν οὐ μόνον ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ὡς ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ πρεσβυτέρους· « Αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι Πράξ. 20. 34.
» ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ » ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. » Οὐ διηγοῦμαι ὑμῖν, λέγει, παθήματα παρελθόντα, ἀλλ' ἐκεῖνα, ὅσα πάσχομεν ἕως τῆς ὥρας ταύτης. « Καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ » γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ » ἀστατοῦμεν. Καὶ κοπιάζομεν ἐργαζόμενοι

» ταῖς ἰδίαις χερσί. » Διὰ τούτων μὲν τῶν λόγων ἐφανέρωσεν ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόςολος τὴν ἀνδρείαν καὶ ὑπομονὴν, διὰ δὲ τῶν ἑξῆς δηλοποιεῖ τὴν ἔτι τελειοτέραν τῶν ἀποςόλων ἀρετήν.

Λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διω-
1. Κορ. 4. 12 13. κόμενοι, ἀνεχόμεθα· βλασφημού-
μενοι, παρακαλοῦμεν.

« Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εἶπεν
Ματθ. 5. 44. » ὁ Κύριος, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους » ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑ- » μᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα- » ζόντων καὶ διωκόντων ὑμᾶς. » Ἰδοὺ πεπληρωμένα ταῦτα τὰ θεῖα προστάγματα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων· οἱ μὲν ἄπιςοι ὕβριζον τοὺς ἀποστόλους, οἱ δὲ ἀπόςολοι εὐλόγουν τοὺς ὑβρίζοντας ἀπίςους. « Λοιδορούμενοι, » εὐλογοῦμεν. » Οἱ μὲν τύραννοι παντὶ τρόπῳ ἐδίωκον τοὺς ἀποστόλους, οἱ δὲ ἀπόστολοι ἀνδρειοφρόνως ἐβάσταζον καὶ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὴν κακίαν τῶν διωκόντων. « Διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. » Οἱ ἀσεβεῖς ἐβλασφήμουν τοὺς ἀποστόλους, οἱ ἀπόστολοι παρεκάλουν τὸν θεὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν βλασφημούντων αὐτούς· « βλα- » σφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. » Ὅστις ὑπομένει τοὺς ὑβρίζοντας, τοὺς διώκοντας, τοὺς βλασφημοῦντας αὐτὸν, καὶ μηδεμίαν ἐκδίκησιν ποιεῖ, ἐκεῖνος ἐργάζεται ἀρετὴν μεγάλην· ὅστις δὲ οὐ μόνον ὑπομένει, καὶ οὐδεμίαν ποιεῖ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ καὶ εὐλογεῖ αὐτοὺς, καὶ εὔχεται ὑπὲρ αὐτῶν, ἐκεῖνος ἀναβαίνει εἰς τῆς ἀρετῆς τὴν ἀκρώρειαν· διὰ τούτων οὖν τῶν λόγων φανερώσας ὁ Παῦλος τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς τῶν ἀποστόλων, διὰ τῶν ἑξῆς ἐδηλοποίησε· πόσον εὐτελεῖς ἐλογίζετο αὐτοὺς ὁ κόσμος.

Ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου 1. Κορ. 4. 13.
ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως
ἄρτι

Τί εὐτελέστερον τῶν περικαθαρμάτων, ἤγουν τῶν ἀποσαρωμάτων, τῶν ῥιπτομένων ἔξω τῆς οἰκίας, ἀφ' οὗ σαρώσωμεν; τί καταφρονητότερον τοῦ περιψήματος, τουτέστι τοῦ ἀποσπογγίσματος τῶν ἀκαθαρσιῶν; οὐ μόνον πρότερον, εἰς τὰς ἀρχὰς δηλονότι τοῦ κηρύγματος, ἀλλ' ἄχρι τῆς ὥρας ταύτης, λέγει, ἐσμὲν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κόσμου ὡς περικαθάρματα, καὶ ὡς περίψημα πάντων τῶν ἀνθρώπων. ἀλλὰ διὰ τί ὁ τοῦ θεοῦ ἀπόστολος μετὰ τοσαύτης ἐμφάσεως περιέγραψε καὶ τὰ παθήματα, καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τὴν ἐσχάτην εὐτέλειαν τῶν ἀποστόλων; Πρῶτον μὲν, ἵνα ταπεινώσῃ τῶν Κορινθίων τὴν ὑψηλοφροσύνην· διότι, κἂν σιωπῇ τὸ ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ συμπέρασμα, ἵνα μὴ παροργίσῃ, αὐτὸ ὅμως ὑπονοεῖται καὶ ὑπακούεται καὶ τρόπον τινὰ κραυγάζει, λέγων· ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι, οἱ ὑπὸ θεοῦ ἐκλελεγμένοι, οἱ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος πεπληρωμένοι; οἱ διδάσκαλοι ὑμῶν, πάσχωμεν τόσα παθήματα, καὶ τοσοῦτον ἀγωνιζώμεθα ὑπὲρ τῶν κατορθωμάτων τῆς

ἀρετῆς, καὶ τοσοῦτον εὐτελεῖς λογιζώμεθα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· πῶς ὑμεῖς, μαθηταὶ ὄντες ἀρχάριοι, τολμᾶτε νομίζειν ἑαυτοὺς καὶ φρονίμους καὶ δυνατοὺς καὶ ἐνδόξους καὶ πανευτυχεῖς; δεύτερον δὲ, εἶπε ταῦτα, ἵνα περιγράψῃ τὰ ἔργα καὶ τὸ πολίτευμα τῶν ἀποστόλων, πρὸς παράδειγμα ἀρετῆς καὶ τελειότητος πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Ἐπειδὴ δὲ, κἂν μετὰ ἐπιτηδειότητος καὶ μεγάλης ἐπιστήμης ἤλεγξε τὴν τῶν Κορινθίων ἔπαρσιν, εἶχεν ὅμως ὁ λόγος αὐτοῦ πλῆξιν καὶ πικρότητα πολλὴν, διὰ τοῦτο χαλᾷ τὸν τόνον τῆς πικρότητος τοῦ λόγου, μεταβάλλων τὴν πικρίαν τοῦ ἐλέγχου εἰς γλυκυτάτην νουθεσίαν.

1. Κορ. 4. 14. Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδα-
15. γωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέν-
16. νησα. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε.

Πράξ. 18. 1. 8. Πρῶτος ὁ Παῦλος ἐκήρυξε τὸν λόγον τῆς πίστεως εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου καὶ πολλὰ ὑπέμεινε παθήματα ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, ὅπου « Καὶ πολλοὶ
Πράξ. 19. 1. » τῶν Κορινθίων ἀκούοντες, ἐπίστευον καὶ » ἐβαπτίζοντο. » Μετὰ δὲ τὸν Παῦλον καὶ ὁ Ἀπολλῶς, καὶ ἄλλοι κήρυκες τῆς πίστεως ἦλθον εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἐδίδαξαν, καὶ τούτους μὲν ὀνομάζει παιδαγωγοὺς, καθότι καὶ αὐτοὶ ἐπεστήριξαν αὐτοὺς εἰς τὴν εὐσέβειαν· ἑαυτὸν δὲ ὀνομάζει πατέρα, καθότι αὐτὸς πρῶτος κηρύξας αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐπιστρέψας αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἀνεγέννησεν αὐτοὺς, καταστήσας ἀνθρώπους πνευματικοὺς ἀντὶ σαρκικῶν, καὶ ἐπουρανίους, ἀντὶ ἐπιγείων. Γράφω ταῦτα, λέγει, ἤγουν γράφω τούτους τοὺς ἐλέγχους πρὸς ὑμᾶς, ὦ Κορίνθιοι, οὐχ ἵνα καταισχύνω τὰ πρόσωπα ὑμῶν, ἀλλ' ἵνα νουθετήσω ὑμᾶς, ὡς τέκνα μου ἠγαπημένα. Διότι κἂν μυρίους ἔχητε παιδαγωγοὺς, οὐκ ἔχετε ὅμως πολλοὺς πατέρας, δυναμένους μετὰ τοσαύτης παῤῥησίας καὶ ἀγάπης ἐλέγξαι τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν, καὶ νουθετῆσαι ὑμᾶς ἀνυποστόλως, διότι ἐγὼ μόνος εἶμὶ ὁ κατὰ πνεῦμα πατὴρ ὑμῶν, ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα, διδάξας ὑμᾶς τὴν εὐαγγελικὴν πίστιν· ἐπειδὴ οὖν ἔχω δικαίωμα πατρὸς πρὸς ὑμᾶς, διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, « Μιμηταί μου γίνεσθε. » Μιμηθῆτε τὴν ἐμὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, τὴν ἐμὴν ἀγάπην, τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν, τὴν ἐλπίδα μου, τὸν ζῆλόν μου, καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. Μόνος δὲ ὁ Παῦλος, καὶ εἴτις ἄλλος ἔφθασεν εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, δύναται μετὰ θάῤῥους εἰπεῖν ὡς αὐτὸς τὸ, « Μιμη- » ταί μου γίνεσθε. »

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΔΕΚΑΤῌ ΚΥΡΙΑΚῌ.

Τον ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα Ἰησοῦν Χριςὸν
προβάλλει ἡμῖν παράδειγμα ὁ θεσπέσιος
Πέτρος, ἵνα ἔχοντες αὐτὸν ἔμπροσθεν τῶν
ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, μιμηταὶ γε-
νώμεθα τῆς ἐπουρανίου ζωῆς αὐτοῦ καὶ
α. Πέτρ. 2. 21. πολιτείας. « Χριστὸς ἔπαθε, λέγει, ὑπὲρ
» ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν,
» ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ. »
Ἐπιβεβαιοῖ δὲ, ὅτι τοῦτό ἐςι τὸ πρωτότυπον
παράδειγμα πάσης ἀρετῆς καὶ τελειότητος,
22. παράδειγμα ἀναμαρτησίας· « Ὃς ἁμαρ-
» τίαν οὐκ ἐποίησε· » παράδειγμα ἀληθείας
καὶ εἰλικρινείας· « Οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν
» τῷ στόματι αὐτοῦ· » παράδειγμα τα-
πεινοφροσύνης, μακροθυμίας, πραότητος,
Αὐτ. 23. ἀνεξικακίας· « Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντε-
» λοιδόρει, πάσχων, οὐκ ἠπείλει· » παρά-
δειγμα τοῦ πληρώματος τῆς δικαιοσύνης,
καθότι ἑκουσίως παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς θά-
νατον, ἵνα πληρωθῇ ἡ ἀπόφασις τοῦ θεοῦ
καὶ πατρὸς αὐτοῦ, ὅστις ἔκρινε δικαίως,
ὅτι πρέπον ἐστὶν, ἵνα αὐτὸς ἀποθάνῃ ὑπὲρ
τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας· « Παρεδίδου
» δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως· » παράδειγμα
ὑπερτελείας ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας·
« Ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν Αὐτ. 24.
» ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον. »
Ποῖον ἄλλο παράδειγμα ἢ βεβαιότερον, ἢ
τελειότερον, ἢ ὠφελιμώτερον τούτου τοῦ
παραδείγματος; Ἐὰν οὖν προσηλώσωμεν
τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς ἡμῶν
εἰς τοῦτο τὸ πανυπερτέλειον ἀρχέτυπον,
ἀναμφιβόλως ὁδεύσομεν θεοπρεπῶς τῆς
τελειότητος τὸν δρόμον· διότι, καθὼς καὶ
ὁ ζωγράφος, καὶ ὁ τέκτων, καὶ ὁ οἰκοδόμος,
καὶ πᾶς ἄλλος τεχνίτης, ὅσον τελειότερον
παράδειγμα ἔχει ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν
αὐτοῦ, τόσον τεχνικώτερον κατασκευάζει
τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ· οὕτω καὶ ὁ
πιστὸς ἄνθρωπος, ὅσον ἁγιώτερον παρά-
δειγμα ἔχει ἔμπροσθεν τοῦ νοὸς αὐτοῦ,
τόσον θεοπρεπέστερον ἐργάζεται τῆς προ-
αιρέσεως αὐτοῦ τὸ ἔργον.

Πῶς οὖν ὁ παναοίδιμος Παῦλος τολμή-
σας, ἀντεκατέστησεν ἑαυτὸν παράδειγμα,
ἀντὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰπών· Μιμηταί
μου γίνεσθε; Διὰ τί οὐ παραγγέλλει, καθὼς
ὁ Πέτρος, τὴν μίμησιν τοῦ ἀρχετύπου, ὅςις

ἐςὶν ὁ Χριςός, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἀντιγράφου, ὅστις ἐστὶν αὐτός; Ποῖος ἀγνοεῖ, ὅτι τὸ ἀντίγραφον οὐδέποτε ἐξισάζει κατὰ πάντα τὸ πρωτότυπον; ὅσην ἁγιωσύνην καὶ τελειότητα νοήσῃς εἰς τὰ ἤθη καὶ εἰς τὸ πολίτευμα τοῦ Παύλου, οὐδόλως αὐτὴ φθάνει εἰς τὸν πανυπερτέλειον βαθμὸν τῆς ἁγιωσύνης καὶ τελειότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· διότι ὁ Παῦλός ἐστι μόνον ἄνθρωπος, ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστός, θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος. Διὰ ποίαν οὖν αἰτίαν ὁ Παῦλος ἔστρεψε τα ὄμματα ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς ἑαυτόν, ἤγουν ἀπὸ τοῦ τελειοτέρου εἰς τὸ ἀτελέστερον παράδειγμα; Ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰσὶ λόγια θεόπνευστα, ἰσοδύναμα ταῖς λοιπαῖς θεοσδότοις γραφαῖς, καὶ ἰσότιμα. Διὸ, καθὼς πάντα τὰ λοιπὰ αὐτοῦ λόγια, οὕτω καὶ τὸ, « Μιμηταί μου γίνε-
1. Κορ. 4. 16. σθε, » λόγον ἔχει πνευματικὸν καὶ σωτήριον. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηρῶ, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἐσιώπησε τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ παράδειγμα, ἀλλ' ὅτι καὶ παρέστησεν αὐτὸ ὡς πρῶτον ἀρχέτυπον, καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπ' αὐτὸ ἐπέβλεψε, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβε πάσης ἀρετῆς τὸ ὑπόδειγμα.
1. Κο. 11. 1. « Μιμηταί μου, εἶπε, γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ « Χριςοῦ. » Δεύτερον δὲ βλέπω, ὅτι οὕτως ἐλάλησεν ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ἵνα δείξῃ εὔκολον τοῦτο τὸ κατόρθωμα, καὶ προτρέψῃ περισσότερον εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν, καὶ ἐπομένως ὠφελήσῃ τοὺς διδασκομένους. Ἄκουσον δὲ, πῶς ὁ λόγος οὗτος « Μι» μηταί μου γίνεσθε, » καὶ προτρέπει καὶ ὠφελεῖ τὰς ψυχὰς τῶν πιςευόντων.

Ὅσον περισσότεραι τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν κοινωνοῦσιν εἰς τὸν νοῦν τῶν πραγμάτων τὰς ἰδέας, τόσον περισσοτέραν πληροφορίαν λαμβάνει ὁ νοῦς περὶ τῆς τῶν πραγμάτων ὑπάρξεως· διὰ τοῦτο εὐκολώτερον πειθόμεθα εἰς ὅσα καὶ βλέπομεν, καὶ ἀκούομεν, καὶ ψηλαφῶμεν, ἢ εἰς ὅσα μόνον ἀκούομεν. Ἐκ τούτου ὁ μὲν Πέτρος ὁμοῦ καὶ ὁ Ἰωάννης μετὰ τοσαύτης παῤῥησίας ἔλεγον ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου· « Οὐ Πράξ. 4. 20.
» δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκού-
» σαμεν μὴ λαλεῖν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἔγραφε· 1. Ἰωάν. 1. 1. 3.
» Ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλ» μοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες » ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς » ζωῆς. Ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, » ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν. » Οἱ Κορίνθιοι ἤκουσαν μὲν τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, ὅμως οὐδὲ αὐτόν, οὐδὲ τὰ θαυμάσια, οὐδὲ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ εἶδον· ὅταν δὲ ὁ Παῦλος ἐλθὼν εἰς τὴν Κόρινθον, ἐδίδαξεν αὐτούς, τότε καὶ εἶδον καὶ ἤκουσαν αὐτόν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐψηλάφησαν, ἵν' οὕτως εἴπω, τὴν τούτου ζωὴν καὶ τὸ πολίτευμα. Εἶδον καὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ τὰς θλίψεις, ὅσα ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τῆς πίςεως ἐκεῖ ὑπέμεινε, καὶ πάσας τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια κατορθώματα. ἑαυτὸν οὖν προβάλλει εἰς αὐτούς, ὡς παράδειγμα ὁρατὸν καὶ γνωςὸν καὶ ψηλαφητόν, καὶ ἐπομένως δυνάμενον προτρέψαι αὐτοὺς πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν κατόρθωσιν. Μιμηθῆτε, λέγει, τὴν πίςιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα,

τὸν ζῆλον, τοὺς ἀγῶνας, ὅσους ἐν ἐμοὶ εἴδατε καὶ ἐγνώκατε καὶ ἐπληροφορήθητε. Ἰσχυρὸς ἐςὶν οὗτος ὁ λόγος, ἐπειδὴ πολλὰ ἰσχύει τὸ βλεπόμενον παράδειγμα· ἔπειτα, ἵνα μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι ὑπερηφανευόμενος ἔλεγε ταῦτα, προβάλλει τὸ ἀρχέτυπον παράδειγμα·
1. Κορ. 11. 1. « Μιμηταί μου, λέγει, γίνεσθε, ὡς κἀγὼ » Χριςοῦ. » Ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγεν· ὅςις ἐμὲ μιμεῖται, ἐκεῖνος μιμεῖται τὸν Ἰησοῦν Χριςόν· Διότι οὐκ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ γέγονα τοιοῦτος, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν μιμησάμενος κατεστάθην παράδειγμα μιμήσεως ἄξιον.

Οὗτος ὁ ἀποστολικὸς λόγος, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἁρπάζει ἀπὸ τοῦ στόματος ἡμῶν τὴν πρόφασιν, δι' ἧς προφασιζόμενοι φεύγομεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ τελειότητος· ὅταν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας μου βλέπω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν δεσπότην πάσης τῆς κτίσεως, ὡς δοῦλον περιεζωσμένον τὸ λέντιον, καὶ βάλλοντα ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ κλίνοντα τὰ γόνατα ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλύνοντα τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἐκμάσσοντα αὐτοὺς » Τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διε-
Ἰω. 13. » ζωσμένος », θαυμάζω τὸ ὑπερβάλλον τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ, καὶ κατανύγομαι καὶ κλαίω, καὶ ἡ συνείδησίς μου δὲ τότε κινεῖ με πρὸς τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης· ἀλλ' ὁ παμπόνηρος ὁ νοῦς μου, ὁ ὑπὸ τῆς ὑπερηφανείας διεφθαρμένος, εὑρίσκει προφασιολογίας ἀφορμὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν θεότητα. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, λέγει μοι ὁ νοῦς μου, θεὸς ὢν πανυπερτέλειος, ὑπερτελείαν εἶχε καὶ τὴν ταπείνωσιν· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν ἀτελής, οὐ δύνασαι μιμητὴς αὐτοῦ γενέσθαι, οὐ δύνασαι ταπεινωθῆναι, ὅσον αὐτὸς ἐταπεινώθη· ἡ τοιαύτη δὲ προφασιολογία παύει τῆς συνειδήσεώς μου τὴν κίνησιν καὶ τὴν προτροπὴν πρὸς τὴν ταπείνωσιν. Ὅταν ἐγὼ διὰ τῶν νοερῶν μου ὀφθαλμῶν βλέπω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν πλάστην μου καὶ Κύριον, συρόμενον εἰς τὰ κριτήρια, περιπαιζόμενον ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἐμπτυόμενον καὶ ῥαπιζόμενον, φοροῦντα κάλαμον εἰς τὴν δεξιάν, καὶ στέφανον ἀκάνθινον ἐπὶ τὴν κεφαλήν, σταυρούμενον ἐν μέσῳ δύω λῃστῶν, βλασφημούμενον ὑπὸ τῶν παραπορευομένων, χλευαζόμενον ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων, ὀνειδιζόμενον ὑπὸ τῶν συσταυρωθέντων λῃςῶν, καὶ ἐν πᾶσι τούτοις ὡς ἀμνὸν ἄκακον μὴ ἀνοίγοντα τὸ στόμα αὐτοῦ, θαυμάζω ἀληθῶς καὶ ἐξίσταμαι, ὁρῶν τὴν ὑπερβολικὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ καὶ τὴν μακροθυμίαν· πλήττομαι δὲ τότε ὑπὸ τῆς καρδίας μου, καὶ προτρέπομαι ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς μου πρὸς κατόρθωσιν τούτων τῶν μεγάλων ἀρετῶν· πλὴν ὁ ὑπὸ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ διεφθαρμένος νοῦς μου προφασιολογεῖται διὰ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ. Αὐτός, λέγει μοι ὁ νοῦς μου, ὡς θεὸς ἀπαθής, ὑπερτελείαν εἶχε καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς μακροθυμίας· σὺ δὲ ὡς ἄνθρωπος ἐμπαθής, οὐ δύνασαι μιμητὴς αὐτοῦ γενέσθαι, οὐδὲ ὑπομεῖναι ὅσα αὐτὸς ὑπέμεινεν· ἡ τοιαύτη δὲ προφασιώδης ἀπολογία μαραίνει τῆς συνειδήσεώς μου τὴν προθυμίαν· ὅταν δὲ ἀ-

ναβαίνω νοερῶς εἰς τοῦ Γολγοθᾶ τὸ ὄρος, καὶ βλέπω ἐκεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναμάρτητον σωτῆρά μου ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον, καὶ ὑπὸ τῆς ὀδύνης τῶν πληγῶν καὶ τῶν πόνων τοῦ σταυροῦ καταθλιβόμενον, καὶ ἀκούω ὅτι δικαιολογεῖ τοὺς
Λουκ. 23. 34 ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ παρακαλεῖ ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν, λέγων. « Πάτερ ἄφες αὐτοῖς »· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι »· θαυμάζω καὶ ἐκπλήττομαι καθορῶν τὴν ἄπειρον ἀνεξικακίαν αὐτοῦ καὶ εὐσπλαγχνίαν, ἔρχονται δὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ συνείδησίς μου διδάσκει με τότε, λέγουσα· συγχώρησον καὶ σὺ τοὺς ἐχθρούς σου, καθὼς ὁ λυτρωτὴς καὶ δεσπότης σου· πλὴν ὁ ὑπὸ τοῦ μίσους καὶ τῆς φιλαυτίας διεφθαρμένος νοῦς μου, εὑρίσκων λόγον προφάσεως τὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θεότητα, λέγει μοι εὐθύς· ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θεὸς ὢν, καὶ ἀπείρους ἔχων τὰς τελειότητας, ἄπειρον ἔχει καὶ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ τὸ ἔλεος, σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν, ἀτελέστατος ὑπάρχεις καὶ ἐμπαθέστατος, ὅθεν οὐ δύνασαι μιμητὴς αὐτοῦ γενέσθαι, οὐ δύνασαι γενέσθαι τόσον ἀνεξίκακος καὶ εὔσπλαγχνος, ὅσον αὐτὸς ἐγένετο· διὰ ταύτης δὲ τῆς προφάσεως ψυχραίνεται τῆς ψυχῆς μου ἡ ζέσις, καὶ τῆς συνειδήσεώς μου ἡ προτροπή· πᾶς χριστιανὸς, συλλογιζόμενος τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θαυμάζει καὶ ἀπορεῖ, κατανύγεται καὶ θέλει μιμητὴς αὐτοῦ γενέσθαι, πλὴν στοχαζόμενος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν οὐ μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ θεὸς, προφασίζεται καὶ παραιτεῖ τὸ τοιοῦτον ἐπιχείρημα.

Ἀλλ' ὅταν βλέπῃς εἰς τὸν ἀπόστολον Παῦλον τόσην ταπείνωσιν, ὅσην ἐφανέρωσεν, ὀνομάσας ἑαυτὸν ἀποσάρωμα τοῦ κόσμου καὶ σπόγγισμα τῆς ἀκαθαρσίας πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων· « Ὡς πε- 1. Κορ. 4. 13.
« ρικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, « πάντων περίψημα ἕως ἄρτι »· Σὺ δὲ, αἴρων τὰς ὀφρύας, καυχᾶσαι ἐπὶ τῇ ἀρετῇ σου, ἢ ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ σου, ἢ ἐπὶ τῷ πλούτῳ σου, ἢ ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ σου καὶ τοῖς ἀξιώμασί σου, ποίαν πρόφασιν ἔχεις; ὁ Παῦλος οὐκ ἦν θεάνθρωπος, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀλλ' ἄνθρωπος μόνον ὥσπερ καὶ σύ. Πῶς οὖν αὐτὸς, κἂν σκεῦος ἦν ἐκλογῆς, Πράξ. 9. 15.
κἂν διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, κἂν παντὸς τοῦ κόσμου φωστὴρ, κἂν ἀνέβη « Ἕ- 2. Κορ. 12. 2. 4.
« ως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα « ῥήματα », ἐδυνήθη καταβῆναι εἰς τόσον βάθος ταπεινώσεως· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν, καθὼς καὶ ἐκεῖνος, ὑψηλοφρονεῖς, κἂν μὴ ἔχῃς τὰ χαρίσματα ἐκείνου, ἀποστρεφόμενος τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης; ποίαν πρόφασιν εὑρίσκει ὁ νοῦς σου περὶ τούτου; ποίαν ἀπολογίαν ἔχω ἐγὼ, ὅταν ἐνατενίζων εἰς τὸν Παῦλον, βλέπω αὐτὸν πεινῶντα, διψῶντα, γυμνητεύοντα, κολαφιζόμενον, ἀστατοῦντα, 1. Κορ. 2. 11. 12.
κοπιῶντα, ἐργοχειροῦντα διὰ ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ σωτηρίαν τοῦ πλησίον· ἐγὼ δὲ οὐ μόνον πεῖναν καὶ δίψαν οὐχ ὑποφέρω, ἀλλ' οὐδὲ ἐγκράτειαν ὀλίγων τροφῶν εἰς τὸν καιρὸν τῆς νηστείας· οὐ

μόνον γύμνωσιν οὐ στέργω, ἀλλ' οὐδὲ εὐα-
ρεστοῦμαι εἰς τὰ μέτρια καὶ ταπεινὰ ἐν-
δύματα· οὐ μόνον οὐ δέχομαι τοὺς ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων κολαφισμούς, ἀλλ' οὐδὲ ἕνα ψυ-
χρὸν λόγον τοῦ ἀδελφοῦ μου ὑπομένω, κἂν
ἐξ ἀπροσεξίας ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ στόματος
αὐτοῦ· οὐ μόνον φεύγω τὴν ἐνόχλησιν τῆς
ἐκ τόπου εἰς τόπον περιφορᾶς, ἀλλ' οὐδὲ
κἂν πρὸς ὥραν ἐγκαταλεῖψαι θέλω τὴν
τρυφὴν τῆς ἀναπαύσεώς μου, δι' ἀγάπην
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν
τοῦ πλησίον μου, ποίαν προφασιολογίαν
ἔχομεν, ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ὁ Παῦλος εὐλο-
γεῖ τοὺς ὑβρίζοντας, καὶ ὑποφέρει τοὺς δι-
1. Κορινθ. 4. 12. 13. ώκοντας, καὶ συγχωρεῖ τοὺς βλασφημοῦν-
τας αὐτόν, ἡμεῖς δὲ τοὺς καὶ μικρὰν
βλάβην προξενήσαντας ἡμῖν ἐπιβουλεύομεν,
καὶ παντὶ τρόπῳ βλάπτομεν, καὶ καταδι-
ώκομεν ἕως θανάτου; Ὁ Παῦλος, ἄνθρω-
πος, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς, τὴν αὐτὴν σάρκα
φορῶν καὶ τὰ αὐτὰ παθήματα καὶ τὰς
ἐπιθυμίας, ὅσας καὶ ἡμεῖς, τὸν αὐτὸν κόσ-
μον κατοικῶν, ὃν καὶ ἡμεῖς, πρὸς τὰς αὐ-
τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ πρὸς τοὺς
αὐτοὺς « κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ
Ἐφ 6. 12. » αἰῶνος τούτου, καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ πνευ-
» ματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις »
ἀκαταπαύστως παλαίων, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς·
καὶ αὐτὸς μὲν νικᾷ καὶ θριαμβεύει, καὶ
μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ γίνεται, ἡμεῖς δὲ
νικώμεθα καὶ κατατροπούμεθα, καὶ γινό-
μεθα μιμηταὶ τοῦ διαβόλου. Ποίαν οὖν
ὑπὲρ τούτου ἔχομεν ἀπολογίαν ἢ πρόφασιν;

Ἀδελφέ, οὐ δύνασαι, λέγεις, ἄνθρωπος
ὤν, γενέσθαι μιμητὴς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἐπειδὴ αὐτὸς οὐκ ἔστι μόνον ἄνθρωπος,
ἀλλὰ καὶ θεός· πῶς δὲ ὁ Παῦλος ἄνθρωπος
ὤν, καθὼς καὶ σύ, ἐμιμήθη τὰς ἀρετὰς τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ; οὐ δύνασαι, λέγεις, ἀκο-
λουθῆσαι τοῖς ἴχνεσι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἐπειδὴ αὐτός ἐστι θεάνθρωπος· ἀκολούθει
οὖν τοῖς ἴχνεσι τοῦ Παύλου, ὅστις ἐστὶ
μόνον ἄνθρωπος, καθὼς καὶ σύ. Βλέπετε,
πόσην οὐράνιον σοφίαν ἔχει οὗτος ὁ ἀποσο-
λικὸς λόγος· « Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς 1. Κορινθ. 11. 1.
» κἀγὼ Χριστοῦ. » Βλέπετε, πῶς ἁρπάζει
ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν πᾶσαν ἀφορμὴν
προφάσεως, καὶ ἐξουδενῶν πᾶσαν ἔνστασιν,
ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἀναπολόγητον; Ἐὰν
οὐ δύνασαι, ὡς λέγεις, μιμηθῆναι τὸν Ἰη-
σοῦν Χριστόν, ἐπειδή ἐστι θεάνθρωπος,
μιμήθητι τὸν Παῦλον, ὅστις ἐστὶ μόνον
ἄνθρωπος· ἐὰν δὲ μιμηθῇς τὸν Παῦλον,
αὐτὸν μιμεῖσαι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· διότι ὁ
Παῦλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστι μιμητής·
» Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ ».

Ἀλλ' ἐγώ, λέγεις, οὐκ ἔχω οὐδὲ τὴν
γνώμην, οὐδὲ τὴν προαίρεσιν τοῦ Παύλου,
οὐδὲ τὴν χάριν, ἣν αὐτὸς ἔλαβε· δύνασαι
ὅμως, ἐὰν θέλῃς, ποιῆσαι καὶ τὴν γνώμην
σου καὶ τὴν προαίρεσίν σου ὁμοίαν τῇ τοῦ
Παύλου, καθότι ἐπλάσθης ὑπὸ Κυρίου τοῦ
θεοῦ σου αὐτεξούσιος καὶ αὐτοπροαίρετος.
Οὐδὲ ὁ Παῦλος εἶχε πρότερον τὴν γνώμην
καὶ προαίρεσιν, ἣν ἀνέλαβεν ὕστερον.
Πρῶτον ἦν διώκτης τοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα
ἐκήρυττεν ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τὸ ὄνομα
αὐτοῦ. Πρῶτον ἔφθειρε τὴν Χριστοῦ ἐκ-

κλησίαν, ἔπειτα ᾠκοδόμει καὶ ἐστήριζεν αὐτήν. Πρῶτον ἦν πολέμιος ἄσπονδος τῶν χριστιανῶν, ἔπειτα ἐγένετο φίλτατος ὑπερασπιστὴς αὐτῶν. Πρῶτον ἐσκότιζε τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, κηρύττων τὸν ἰουδαϊσμόν, ἔπειτα ἐφώτισε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, διδάσκων τὸν χριστιανισμόν. Ἐὰν οὖν ἔχῃς γνώμην καὶ προαίρεσιν κακήν, μετάβαλε αὐτὴν εἰς τὸ ἀγαθόν· οὕτω δὲ ποιήσας, ἔχεις τὴν γνώμην καὶ προαίρεσιν
Ῥωμ. 2. 11. τοῦ Παύλου· τότε δὲ λαμβάνεις καὶ τὴν
Ἐφ. 4.6.7. χάριν, ἣν ἔλαβεν ὁ Παῦλος. « Οὐ γάρ ἐστι » προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. Εἷς θεὸς » καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ » πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν.» Ἐπίσης πάντας ἀγαπᾷ, ἐπίσης θέλει πάντας σωθῆναι, ἐπειδὴ πάντων ἐπίσης ἐστὶ δημιουργὸς καὶ πλάστης· μεταδίδωσι δὲ τὰ θεῖα αὐτοῦ χαρίσματα κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀγαθότητος τῆς ἡμῶν προαιρέσεως. « Ἑνὶ δὲ ἑκά« στῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις, κατὰ τὸ μέτρον » τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ ». Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

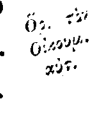
ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι

Τότε καταλαμβάνομεν ἐντελῶς τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τοῦ θεοῤῥήμονος Παύλου, ὅταν θεωρήσωμεν καὶ τὰ ἐν τῷ προλαβόντι ὀγδόῳ κεφαλαίῳ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένα. Αὐτὸς ἐν αὐτῷ τῷ κεφαλαίῳ λαλῶν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ διδάσκων τὸ κατὰ τοῦ σκανδάλου μάθημα, εἶπεν, ὅτι, ὅταν τὸ ἔργον ἡμῶν σκανδαλίζῃ τοὺς ἀδελφούς, τότε πρέπον ἐστὶν, ἵνα ἀπέχωμεν ἀπ' αὐτοῦ, κἂν τὸ ἔργον αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὐδένα νόμον καταφρονῇ. Περὶ δὲ τούτου προβάλλει τῆς κρεωφαγίας τὸ παράδειγμα, λέγων· « Διό 1. Κορ. 8. 13.
» περ, εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν » μου, οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν αἰῶνα, » ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω ». Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐπιβεβαιοῖ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος, τοῦ σήμερον ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ περικοπῇ·

διότι δι' αὐτῆς πρῶτον μὲν πληροφορεῖ, ὅτι ἐστὶν ἀπόστολος, ἤγουν κήρυξ καὶ διδάσκαλος τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως· ἔπειτα ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ὁ ἀνθρώπινος λόγος ἀπαιτεῖ, καὶ ὁ μωσαϊκὸς νόμος διορίζει, καὶ ἡ εὐαγγελικὴ διάταξις συγχωρεῖ, ἵνα οἱ διδάσκοντες τρέφωνται ὑπὸ τῶν διδασκομένων· μετὰ ταῦτα δὲ λέγει, ὅτι κἂν κατὰ τοὺς νόμους εἶχεν ἐξουσίαν ζητεῖν παρὰ τῶν Κορινθίων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ὅμως οὐκ ἔκρινεν εὔλογον ἐνεργῆσαι ταύτην τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ ἠθέλησε ζητῆσαι ἀμοιβὴν διὰ τὸν κόπον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἔςερξε δὲ πᾶσαν κακουχίαν, καὶ προέκρινε πάντα κόπον, φοβούμενος μήπως σκανδαλίσῃ, ἐκ δὲ τοῦ σκανδάλου ἐμποδισθῇ ὁ καρπὸς τοῦ εὐαγγελίου. Ὅστις μετὰ προσοχῆς ἀκούσῃ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀναγνωσθέντων λόγων, ἐκεῖνος βλέπων ἐν αὐτοῖς τὸ ὕψος καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς τοῦ Παύλου, μανθάνει, πόσον ἀναγκαῖός ἐστιν ὁ ζῆλος, ἵνα φεύγωμεν τὰ προξενοῦντα τὸ σκάνδαλον, καὶ ἐμποδίζοντα τῆς πίστεως τὸν πολυπλασιασμόν, καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν αὔξησιν.

1. Κορ. 9. 2.

Ἀδελφοί, ἡ σφραγὶς τῆς ἐμῆς Ἀποςολῆς ὑμεῖς ἐςὲ ἐν Κυρίῳ.

Διὰ τί ὁ Παῦλος μετὰ τοσαύτης ἐμφάσεως ἀποδεικνύει ὅτι ἐςὶν Ἀπόςολος, πρὸ τῶν προκειμένων λόγων εἶπεν· » Οὐκ εἰμὶ
1. Κορ. 9. 1. » Ἀπόςολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰη-
» σοῦν Χριςὸν τὸν Κύριον ἡμῶν ἑώρακα; Ἵνα δὲ πιςοποιήσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ, αὐτοὺς τοὺς Κορινθίους ἀνακαλεῖ μάρτυρας τοῦ ἀποςολικοῦ αὐτοῦ ἔργου, ἐρωτῶν αὐτοὺς καὶ λέγων· Οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐςὲ ἐν Κυρίῳ; Κἂν εἰς ἄλλους, λέγει, οὐκ ἐκήρυξα τὸ εὐαγγέλιον, οὐδὲ ἐγενόμην αὐτοῖς ἀπόστολος, εἰς ὑμᾶς ὅμως ἐκήρυξα αὐτό, καὶ ἐγενόμην εἰς ὑμᾶς ἀπόστολος. » Εἰ » ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑ» μῖν εἰμί ». Τελευταῖον δὲ ἐπιςηρίζει τὸν λόγον αὐτοῦ διὰ τῶν προκειμένων λόγων. Ὑμεῖς, λέγει, ὦ Κορίνθιοι, ἐςὲ ἡ σφραγὶς, ἤγουν ἡ βεβαίωσις καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ἐγώ εἰμι ἀπόστολος διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου. » Ἡ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς » ὑμεῖς ἐςὲ ἐν Κυρίῳ ». Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία τούτων τῶν λόγων; τίς τῶν Κορινθίων οὐκ ἐγίνωσκεν, ὅτι ὁ Παῦλος πρῶτος ἐκήρυξεν εἰς τὴν Κόρινθον τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν; Διὰ
τί οὖν ἔγραφε ταῦτα πρὸς αὐτούς; Ἐν Γαλ. 2. 14.
τῷ καιρῷ τῶν ἀποστόλων ἦσάν τινες ἰουδαΐζοντες, ἤγουν καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν πιςεύοντες, καὶ τὰ ἔθιμα δὲ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου φυλάττοντες· ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος πλέον τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἐκήρυττε τὴν τῶν νομικῶν ἔργων κατάργη-
σιν, ὅθεν καὶ τὸν Πέτρον ὡς ἀναγκάζοντα Αὐτ. 16.
τὰ ἔθνη ἰουδαΐζειν ἤλεγξεν, αὐτοὶ κατ' αὐτοῦ ἀντιφερόμενοι, ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔςι γνήσιος ἀπόστολος, καθότι οὐδὲ εἶδε τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν, οὐδὲ ἀπεςάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ κήρυγμα, καθὼς οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι·
ἀνάγκην οὖν εἶχεν ἀποδεῖξαι, ὅτι ἐςὶν ἀλη- [illegible] Αὐτ.
θινὸς ἀπόστολος, ἵνα εὐοδώσῃ τὸν σκοπὸν

αὐτοῦ, ἀποδείξας, ὅτι κἂν ἐξουσίαν εἶχεν ὡς ἀπόστολος λαμβάνειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων Κορινθίων, ὅμως ἵνα μὴ σκανδαλίσῃ, ἐκήρυξεν αὐτοῖς ἀδάπανον τὸ εὐαγγέλιον· τοιουτοτρόπως οὖν ἀποδείξας, ὅτι ἐςὶν ἀπόστολος, λέγει.

1. Κορ. 9. 3. Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐςί.

Τοιουτοτρόπως, λέγει, ἀπολογοῦμαι ἐγὼ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἐξετάζοντες καὶ πολυπραγμονοῦντες τὰ κατ' ἐμὲ, λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἀπόςολος· ὑμᾶς τοὺς Κορινθίους προβάλλω μάρτυρας, καθότι ὑμεῖς ἐςὲ ἡ βεβαίωσις καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι εἰμὶ ἀπόστολος· διότι ἐν ὑμῖν ἔπραξα τὰ τοῦ ἀποστόλου ἔργα, τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν διδάξας, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πολλὰ ὑπομείνας παθήματα, καὶ πολλοὺς ἐξ ὑμῶν εἰς Χριςὸν ἐπιςρέψας· μετὰ δὲ ταύτην τὴν ἀποδεικτικὴν ἀπολογίαν μεταβαίνει εἰς τὴν ἀπόδειξιν τὴν ἐξουσίας, ἣν εἶχεν ὡς ἀπόςολος πρὸς τὸ λαμβάνειν τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τῶν Κορίνθιων.

1. Κορ. 9. 4. Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν;

Τί οὖν ἄραγε οὐκ ἔτρωγεν, οὐδὲ ἔπινεν ὁ Παῦλος; Ναὶ, ἀληθῶς καὶ ἐπείνα καὶ ἐδίψα, καθὼς πρὸς τοὺς αὐτοὺς Κορινθίους
1. Κορ. 4. 11. ἔγραφε, λέγων· » Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας » καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν ». Πλὴν οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλὰ διὰ τῶν λόγων τούτων δηλοποιεῖ, ὅτι οὐδὲ τροφὰς, οὐδὲ ποτὰ ἐλάμβανε παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων Κορινθίων, κἂν ἐξουσίαν εἶχεν ὡς ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ζητεῖν παρ' αὐτῶν ταῦτα, ἀλλ' ἐτρέφετο ἐργαζόμενος » Ταῖς Αὐτ. 12. Πράξ. 18. 3.
» ἰδίαις χερσὶ », τουτέςι ῥάπτων σκηνάς.

Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόςολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς. 1. Κορ. 9. 5.

Τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι αἱ μετὰ τῶν Κλημ. ὁ Ἀλεξ. ἐν. 6.3. στρωμ. ἀριθ. 6.
ἀποστόλων συμπεριφερόμεναι γυναῖκες ἦσαν σύζυγοι αὐτῶν. Περιέφερον δὲ αὐτὰς μετ' αὐτῶν οἱ ἀπόστολοι οὐχ' ὡς συζύγους, ἀλλ' ὡς ἀδελφάς· ἵνα ἐκεῖναι μὲν ὑπηρετῶσιν αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ διαμένωσι προσηλωμένοι ὅλως δι' ὅλου εἰς τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· δι' αὐτῶν δὲ τῶν γυναικῶν χωρὶς τινος κακῆς ὑποψίας καὶ κατηγορίας εἰσήρχετο ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς τῶν γυναικῶν θαλάμους· οἱ αὐτοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Παῦλος, κἂν εἶχε σύζυγον, ἣν καὶ προσαγορεύει ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ὅμως οὐ περιέφερεν αὐτὴν διὰ τὸ εὐσταλὲς, ἤγουν τὸ πρόχειρον καὶ ἀμετάβατον τοῦ κηρύγματος. Ἀλλὰ σημείωσον, ὅτι κἂν ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιςολῇ αὐτοῦ ἔγραψε. » Καὶ ἐρωτῶ σε καὶ σε σύ- Φιλιπ. 4. 3.
» ζυγε γνήσιε ». Κἂν καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐν τῇ πρὸς Φιλαδελφεῖς ἐπιστολῇ αὐτοῦ συντάσσῃ τὸν Παῦλον μετὰ τῶν προσομιλησάντων γάμῳ· ἀπειθανον ὅμως

φαίνεται, ὡς καὶ πολλοὶ τῶν διερμηνευτῶν ἐπιβεβαιοῦσιν, ὅτι ὁ Παῦλος ἦν συνεζευγμένος γυναικί. Διότι ἐὰν εἶχε γυναῖκα, πῶς συνέταττεν ἑαυτὸν μετὰ τῶν ἀγάμων καὶ τῶν χηρευουσῶν· καὶ ἔγραφε πρὸς τοὺς αὐτοὺς Κορινθίους. » Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις καλὸν αὐτοῖς ἐστὶν, » ἐὰν μείνωσιν, ὡς κἀγώ »; Ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἶπε, γνησία σύζυγε, ἀλλὰ γνήσιε σύζυγε, φανερόν ἐστιν, ὅτι οὐ περὶ γυναικὸς ἐλάλει, ἀλλὰ περὶ ἀνδρὸς ὀνομαζομένου συζύγου· Οὗτος δὲ ἴσως ἦν ἀδελφὸς, ἢ σύζυγος μιᾶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένων γυναικῶν, τουτέστιν τῆς Εὐωδίας, ἢ τῆς Συντύχης, ἢ σύζυγον ὠνόμασεν φίλον τινὰ γνήσιον, ὡς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ζυγὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄντα, ὑφ' ὃν καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος· περὶ δὲ τῆς τοῦ Ἰγνατίου μαρτυρίας ὑποψία ἐστὶ, μήτι τὸ τοῦ Παύλου ὄνομα προσετέθη ἐν αὐτῇ ὑπό τινος ἢ αἱρετικοῦ, ἢ καὶ ὀρθοδόξου, σπουδάζοντος βεβαιῶσαι, ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε γυναῖκα. Περὶ δὲ τῶν μετὰ τῶν ἀποστόλων συμπεριαγομένων γυναικῶν πολλῷ πειθανωτέρα ἐστὶν ἡ γνώμη τῶν παρασημειωθέντων διερμηνευτῶν· οἵτινες λέγουσιν, ὅτι τινὲς πισταὶ καὶ σεβάσμιαι γυναῖκες εὐλαβείᾳ φερόμεναι, ἠκολούθουν τοῖς ἀποστόλοις, ὑπηρετοῦσαι αὐτούς· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐνεμπόδιζον τὴν θεάρεστον αὐτῶν προθυμίαν· ἀφορῶντες εἰς τὸ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν παράδειγμα, ὅστις ὑπὸ πολλῶν γυναικῶν ὑπηρετήθη ἐν Ἱερουσαλήμ· » Αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ » ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν ». Διὰ δὲ τῶν προκειμένων λόγων ὁ Παῦλος λέγει· μήπως οὐκ ἔχω ἐξουσίαν, ἵνα περιφέρω μετ' ἐμοῦ γυναῖκα εἰς τόπον ἀδελφῆς, ἵνα ὑπηρετῇ μοι, καθὼς τοῦτο ποιοῦσιν οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, ἤγουν ὁ Ἰάκωβος, καὶ ὁ Ἰωσῆς, καὶ ὁ Σίμων, καὶ ὁ Ἰούδας, οἱ τοῦ Ἰωσὴφ υἱοὶ, οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κηφᾶς, ἤγουν ὁ Πέτρος;

(Margin notes: Χρυσ. ἐν. κεφ. 4. τῆς πρὸς Φιλιπ. Θεοδωρ. αὐτ. Οἰκουμ. αὐτ. Θεοφ. αὐτ. — α. Κορ. 7. 8. — Ἐν. Νς καὶ ὁ Ἀμβρσ. — Λουκ. 8. 3. — Ματθ. 13. 55.)

Ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; α. Κορ. 9. 6.

Ὡς φαίνεται οὐ μόνον ὁ Παῦλος οὐδὲν ἐζήτει παρὰ τῶν Κορινθίων, οὐδὲ ἤθελε συμπεριφέρειν γυναῖκα πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπηρέτει αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ διὰ τοῦ ἐργοχείρου αὐτοῦ ἔτρεφεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ ὁ πανεύφημος Βαρνάβας τὰ αὐτὰ ἐποίει. Ὅθεν μετὰ εἰλικρινοῦς καρδίας ὁμολογεῖ τοῦτο ὁ Παῦλος, λέγων· μήπως ἐκ πάντων τῶν ἀποστόλων ἐγὼ μόνος καὶ ὁ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν « Τοῦ μὴ » ἐργάζεσθαι, » ἤγουν οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀργεῖν ἀπὸ τῶν ἐργοχείρων, καὶ μηδὲν ἐργόχειρον ἐργαζομένους ὑπηρετεῖσθαι καὶ τρέφεσθαι ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἡμῶν; δείξας δὲ, ὅτι κατὰ λόγον ἐξουσίας, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν ἀποσόλων, δίκαιόν ἐστιν, ἵνα καὶ τρέφηται καὶ ὑπηρετῆται ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων, δείκνυσι πάλιν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῦ βίου, καὶ τῶν κανόνων τῆς συνηθείας; λέγων·

1. Κορ. 9. 7. **Τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τὶς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τὶς ποιμαίνει ποίμνιον, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει;**

Βλέπε, ὅτι καὶ τὰ ἀνθρώπινα παραδείγματα, τὰ ὑπ' αὐτοῦ προβαλλόμενα, ἤγουν ἡ στρατιὰ, καὶ ὁ ἀμπελὼν, καὶ ἡ ποίμνη, σύμβολά εἰσι τῆς ἐκκλησίας. Ἡ στρατιὰ, καθότι οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ στρατιῶταί εἰσι, στρατηγὸν ἔχοντες τὸν ἐν αὐτῇ προεςῶτα, καὶ στρατευόμενοι καὶ παλαίοντες « Πρὸς
Ἐφ. 6. 12. » τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς » τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ » αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς » πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ». Ὁ δὲ ἀμπελὼν, καθότι αὐτός ἐστιν ἡ ἄμπελος, τουτέστιν ἡ ἐκκλησία, περὶ ἧς ὁ προφήτης
Ψαλ. 79. 14. 15. προσευχόμενος, ἔλεγεν· « Ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίςρεψον δὴ, ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, » καὶ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον » ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύ» τευσεν ἡ δεξιά σου ». Ἡ δὲ ποίμνη, καθότι ἡ ἐκκλησία ἐστὶ ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ ποίμνη, περὶ ἧς αὐτὸς εἶπε· « Καὶ ἄλλα
Ἰωαν. 10. 16. » πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς » ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν· καὶ » τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι· καὶ γενήσε» ται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν ». Ἀληθῶς δὲ οὐδεὶς οὐδὲ στρατηγὸς, οὐδὲ ςρατιώτης τρέφεται ἐκ τῶν ἰδίων, καὶ οὐχὶ διὰ τῶν ἐκ τοῦ κοινοῦ σιτηρεσίων· οὐδεὶς οὐδὲ ἀμπελῶνα φυτεύει, καὶ οὐκ ἐσθίει ἐκ τοῦ καρποῦ, οὐδὲ ποίμνην ποιμαίνει, καὶ οὐ τρώγει ἐκ τοῦ γάλακτος. Σημείωσαι δὲ πρῶτον, ὅτι ταῦτα τὰ παραδείγματα προβάλλει, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα οἱ ἐκ τῆς ἐκκλησίας προεστῶτες ἔχωσι καὶ ἀνδρείαν στρατιώτου, καὶ ἐπιμέλειαν γεωργοῦ, καὶ φροντίδα ποιμένος· δεύτερον δὲ, ὅτι οὐκ εἶπεν, ἐσθίει τὸν καρπὸν, ἀλλ' ἐκ τοῦ καρποῦ· οὐδὲ εἶπεν· ἐσθίει τὸ γάλα, ἀλλ' ἐκ τοῦ γάλακτος, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι αἱ τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν γεωργοῦντες καὶ ποιμαίνοντες ἔχουσι δικαίωμα λαμβάνειν οὐχὶ ὅλον τὸν καρπὸν, οὐδὲ ὅλον τὸ γάλα, ἀλλὰ μέρος ἐξ αὐτῶν μόνον, ὅσον αὐτοῖς ἀναγκαῖον. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλην προβάλλει ἀπόδειξιν ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ νόμου περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; 1. Κορ. 9. 8.
Ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται· οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα· 9
μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ;

Τινὲς φιλάργυροι ὄντες, ἔβαλον κημὸν, ἤγουν δεσμὸν εἰς τὰ στόματα τῶν ἀλοώντων βοῶν, ἵνα μὴ τρώγωσι τὰ ἐν τῇ ἅλωνι σπέρματα· ὁ δὲ θεὸς τῶν ὅλων ἔδωκε περὶ τούτου πρόςαγμα, εἰπών· « Οὐ φιμώσεις Δευτ. 25. 4.
» βοῦν ἀλοῶντα »· ἤγουν μὴ δέσῃς τὸ ςόμα τοῦ βοὸς, ὅστις ἀλοᾷ, ἀλλ' ἄφες αὐτὸν ἐλεύθερον, ἵνα μετέχῃ τῶν σπερμάτων, ὑπὲρ ὧν κοπιᾷ. Τοῦτον τὸν νόμον μετέρ-

χεται ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ ἀποδείξῃ τὸν
σκοπὸν αὐτοῦ· Μὴ νομίσητε, λέγει, ὅτι
ταῦτα ἐγὼ λαλῶ κατὰ ἄνθρωπον, τουτέςι
κατὰ μόνα τὰ παραδείγματα καὶ τὰς
συνηθείας καὶ τοὺς νόμους τῶν ἀνθρώπων.
Διότι καὶ ὁ τοῦ θεοῦ νόμος, ὁ διὰ τοῦ Μωϋ-
σέως δοθείς, ταῦτα διορίζων, λέγει « Οὐ
» φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. » Ταῦτα δὲ εἰ-
πών, ἐφαρμόζει τοῦτον τὸν νόμον εἰς τὴν
ὑπόθεσιν αὐτοῦ, δηλοποιῶν τὸ τούτου
μυστικὸν νόημα. « Μὴ τῶν βοῶν, λέγει,
» μέλλει τῷ θεῷ »; Ἀλλὰ πῶς οὐ μέλλει
τῷ θεῷ ὑπὲρ τῶν βοῶν; Οὐκ ἀνοίγει αὐτὸς
Ψαλ. 114 16. τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐμπιπλᾷ « Πᾶν
Ψαλ. 146. 9. » ζῶον εὐδοκίας »; Οὐ δίδωσιν αὐτὸς « Τοῖς
» κτήνεσι τροφὴν αὐτῶν, καὶ τοῖς νεοσ-
» σοῖς τῶν κοράκων, τοῖς ἐπικαλουμένοις
» αὐτόν »; Πῶς οὖν λέγει· « Μὴ τῶν βοῶν
» μέλλει τῷ θεῷ »; Προνοεῖ μὲν περὶ πάν-
των τῶν ζώων ὁ θεός, καθὼς καὶ περὶ πάν-
των τῶν λοιπῶν αὐτοῦ κτισμάτων· πλὴν
νόμους οὐ δίδωσιν εἰς τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ
μὴ δυνάμενα κατανοῆσαι αὐτούς, καθότι
οὐκ ἔχουσι τὴν τοῦ λόγου δύναμιν· οὐ
φροντίζει ὁ θεὸς νομοθετῆσαι τὰ ἄλογα
ζῶα, ἀλλ' ἡμᾶς νομοθετεῖ, ὅταν λαλῇ περὶ
αὐτῶν.

1 Κορ. 9. 10. Ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι'
ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι
ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾷν καὶ ὁ
ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν
ἐπ' ἐλπίδι.

Ὁ ἀροτριῶν διὰ τοῦ ἀρότρου ἑτοιμάζει
τὴν γῆν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν σπόρων· ὁ
ἀπόστολος διὰ τοῦ κηρύγματος διατίθησι
τὴν ψυχὴν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τῆς πίςεως
δογμάτων. Ὁ ἀλοῶν διὰ τῆς τριβῆς τῶν
σταχύων ἐξάγει τὸν σῖτον· ὁ ἀπόστολος
διὰ τῆς πρὸς τοὺς πιστοὺς συνεχοῦς
διδασκαλίας ἐξάγει τὸν καρπὸν τῶν καλῶν
ἔργων. Ὁ μὲν ἀροτριῶν ἀροτριᾷ, ἐλπίζων
τοῦ καρποῦ τὴν συλλογήν, ὁ δὲ ἀλοῶν
μετέχει τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, ὁρῶν ἐν ταῖς
χερσὶν αὐτοῦ τὸν σῖτον· ὁ ἀπόστολος δι-
δάσκει τὸν λόγον, ἐλπίζων τὴν ἐξ αὐτοῦ
καρποφορίαν, ὅταν δὲ οἱ διδασκόμενοι διὰ
τῆς συνεχοῦς αὐτοῦ νουθεσίας καρποφο-
ρῶσι, τότε αὐτὸς ἀπολαμβάνει τῆς ἐλπί-
δος αὐτοῦ, ὁρῶν τοὺς καρποὺς τῆς πίςεως.
Ἀροτῆρες οὖν καὶ ἀλοητῆρες λέγονται οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ τῆς πίστεως διδάσκαλοι
διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν ἐπαγγελμάτων·
εἰσὶ δὲ τὰ προκείμενα ἀποστολικὰ λόγια
ἐπεξηγηματικὰ τοῦ ἀνωτέρω εἰρημένου
λόγου, ἤγουν τοῦ, « Οὐ φιμώσεις βοῦν 1 Κορ. 9. 9.
» ἀλοῶντα ». Δι' ἡμᾶς, λέγει, ἀναμφιβόλως
ἐγράφη οὗτος ὁ λόγος· διότι πρέπον ἐστίν,
ἵνα ὁ τὴν πίστιν διδάσκων ἐλπίζῃ τὸν μι-
σθόν, ἀπολαμβάνῃ δὲ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ,
ὅταν βλέπῃ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὸν
καρπόν. Παρατήρησον δὲ τὴν ἀποςολικὴν
σοφίαν. Ἐπειδὴ εἶπε· « Μετέχειν τῆς ἐλ-
» πίδος αὐτοῦ »· ἵνα μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι ὁ
ἀπόστολος ἔχει μόνην τὴν ἐλπίδα τῆς σω-
ματικῆς ἀπολαύσεως, προσέθηκε τό, « Ἐπ'
» ἐλπίδι, » εἰπών· « τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ με-

» τέχειν ἐπ' ἐλπίδι ». ἵνα διὰ τούτου φανερώσῃ, ὅτι δίκαιόν ἐςιν, ἵνα ἀπολαμβάνῃ μὲν τὸν ἐπίγειον μισθὸν αὐτοῦ, ἔχῃ ὅμως καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπουρανίου μισθαποδοσίας. Μετὰ δὲ ταύτην τὴν ἐκ τοῦ νόμου ἀπόδειξιν, καὶ ἄλλην προβάλλει, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν πνευματικῶν καὶ σαρκικῶν πραγμάτων, λέγων τὰ ἑξῆς·

1, Κεφ. 9. 11 Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν.

Τὰ πνευματικὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀποςόλων σπειρόμενα ἦσαν τὸ διδασκόμενον κήρυγμα τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καὶ ἡ νομοθεσία περὶ τῆς ἀποχῆς τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν· καρπὸς δὲ τούτων τῶν πνευματικῶν σπερμάτων ἡ κληρονομία τῆς αἰωνίου δόξης καὶ βασιλείας. Σαρκικὰ δὲ, τὰ ὑπὸ τῶν ἀπσστόλων θεριζόμενα, ἦσαν ἡ ἀναγκαία τροφὴ καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἡ ὑπηρεσία, πράγματα ὀλίγα καὶ μικρὰ καὶ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, καὶ κατὰ τοῦτο δὲ μόνον ζητούμενα, καθὸ ἦσαν ἐνδεικτικὰ τῆς εὐχαρίστου προαιρέσεως τῶν εὐεργετουμένων, ἅμα δὲ καὶ κατασκευαστικὰ τῆς εὐοδώσεως τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Διότι λαμβάνοντες ταῦτα οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ τῶν πιστῶν, καὶ μηδόλως ὑπὲρ αὐτῶν περισπώμενοι, ὅλως δἰ ὅλου ἐφρόντιζον περὶ τοῦ κηρύγματος τῆς πίςεως. Σημείωσαι δὲ πρῶτον μὲν, ὅτι πᾶσαν τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἐξέθετο ὁ θεῖος ἀπόςολος διὰ τοῦ σχήματος τῆς ἐρωτήσεως, ἵνα μᾶλλον ἰσχυροποιήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, καὶ δηλοποιήσῃ τὴν βεβαιότητα τῶν πραγμάτων· δεύτερον δὲ, ὅτι προάγει τὴν μεταφορὰν ἕως τέλους, ἀροτῆρας καὶ ἀλοητῆρας εἰπὼν τοὺς ἀποςόλους· σπόρον, τὸν θεῖον λόγον· θέρος, τὸν μισθόν. Ἐποίησε δὲ τοῦτο κατὰ μίμησιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, ὅςις ἐξωμοίωσε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῷ σπόρῳ, εἰπών· « Ἐξῆλθεν ὁ Λουκ. 8. 5.
» σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ. » Ἔχει δὲ ἡ προκειμένη ἀπόδειξις δύναμιν ἰσχυρὰν καὶ μεγάλην. Ἐὰν ἡμεῖς, λέγει, οἱ ἀπόστολοι μετεδώκαμεν ὑμῖν τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, δηλαδὴ τὴν εἰς Χριςὸν πίστιν, τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, τὰ ἅγια μυστήρια, τὴν εἴσοδον τῆς αἰωνίου σωτηρίας. « Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπεί» ραμεν· » μέγα ἄραγε ἀνταπόδομά ἐςιν, ἐὰν ἡμεῖς ἀντὶ τούτων λάβωμεν ἐξ ὑμῶν τὰ σωματικὰ, ἤγουν ὀλίγην τροφὴν καὶ εὐτελὲς ἱμάτιον καὶ μικρὰν ὑπηρεσίαν; « Μέ» γα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν »; Παραστήσας οὖν, ὅτι ἀληθῶς ἦν ἀπόςολος, καὶ διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων ἀποδείξας, ὅτι καθὸ ἀπόστολος, ἐξουσίαν εἶχε λαμβάνειν ἐξ αὐτῶν τὰ πρὸς τὴν σωματικὴν χρείαν, ἀνακαλύπτει τὸν σκοπὸν τῶν τοσούτων ἀποδείξεων, δηλοποιῶν ἅμα καὶ τὸν λόγον, δἰ ὃν οὐκ ἠθέλησε μετελθεῖν ταύτην τὴν ἐξουσίαν.

Εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν 1. Κεφ. 9. 12

μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλους λέγει, οὐχὶ τοὺς ἀποστόλους,
Αὐτ. 5. οὐδὲ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου, οὐδὲ τὸν Κηφᾶν, οὓς πρότερον ἀνέφερεν, ἀλλ' ἄλλους τινὰς ψευδοδιδασκάλους καὶ ἀπατεῶνας, περὶ ὧν ἔγραφε πρὸς τοὺς αὐτοὺς Κορινθί-
Χρυσ. αὐτ. 2. Κορ. 11. 20. ους· « Ἀνέχεσθε γάρ, εἴτις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴτις κατεσθίει, εἴτις λαμβάνει, εἴτις ἐπαίρεται, εἴτις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει ». Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, λαμβάνουσιν, ἀλλὰ « Τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν », ἤγουν ἐξουσιάζουσιν ὑμᾶς, καὶ αὐθεντικῶς, καὶ δυναστικῶς παρ' ὑμῶν ζητοῦσιν· ἐκ τούτων δὲ τῶν λόγων καὶ ἄλλο κατασκευάζει ἐπιχείρημα. Ἐὰν ἄλλοι τινές, λέγει, ψευδοδιδάσκαλοι καὶ ἀπατεῶνες μετὰ ἐξουσίας καὶ δεσποτείας λαμβάνωσιν ἐξ ὑμῶν ὅσα ζητοῦσι, πολλῷ μᾶλλον δίκαιόν ἐστιν, ἵνα ἡμεῖς οἱ ἀληθινοὶ ἀπόστολοι καὶ διδάσκαλοι ὑμῶν λαμβάνωμεν ἐξ ὑμῶν τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Ταῦτα δὲ εἰπών, δηλοποιεῖ εὐθὺς διὰ ποῖον σκοπὸν αὐτὸς οὐκ ἐλάμβανε, λέγων· κἂν ὑπάρχω ἀληθὴς ἀπόστολος, κἂν ἔχω ἐξουσίαν τοῦ λαμβάνειν, κἂν ἄλλοι μετ' ἐξουσίας λαμβάνωσιν, ἐγὼ ὅμως οὐκ ἠθέλησα μετελθεῖν ταύτην τὴν νόμιμον ἐξουσίαν· ἵνα δὲ μηδεὶς εἴπῃ, οὐκ εἶχες χρείαν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐλάμβανες, ἐπιφέρει τό, « Ἀλλὰ πάντα στέγομεν » ἤγουν ὑπομένω καὶ πεῖναν καὶ δίψαν καὶ γύμνωσιν, καὶ τὸν τοῦ ἐργοχείρου κόπον, καὶ πᾶσαν ἄλλην κακουχίαν. Οὕτω δὲ πολιτεύομαι, λέγεις « Ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ » τοῦ Χριστοῦ. » Διὰ ποῖον δὲ λόγον ἐγίνετο ἐμπόδιον καὶ περικοπὴ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἐὰν αὐτὸς ἐλάμβανεν ἐκ τῶν Κορινθίων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα; αὐτός, κἂν οὐκ ἐζήτει μισθὸν διὰ τὸν κόπον τοῦ κηρύγματος, ἐλάμβανεν ὅμως τὰ πρὸς αὐτὸν αὐτοπροαιρέτως προσφερόμενα, ὅταν ἐγνώριζεν, ὅτι λαμβάνων αὐτά, οὐ μόνον οὐδένα σκανδαλίζει, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ τοὺς προσφέροντας. Τοῦτο φανερόν ἐστιν ἐξ ὧν ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους,
λέγων· « Ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ Φιλιπ. 4. 16. 18.
» καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε. Οὐχ » ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν » καρπόν, τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. » Πεπλήρωμαι δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτήν, εὐάρεστον τῷ θεῷ. » Ὁμοίως καὶ ἐξ ὧν πρὸς αὐτοὺς τοὺς Κορινθίους
ἔγραφεν· « Ἄλλας, ἔλεγεν, ἐκκλησίας ἐσύλη- 2. Κορ. 11. 8.
» σα, λαβὼν ὀψώνιον, πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. » Βλέπομεν δέ, ὅτι καὶ τὴν τράπεζαν τοῦ δεσμοφύλακος μετὰ χαρᾶς ἐδέ- Πραξ. 16. 34.
ξατο, καὶ τὸν Ὀνησιφόρον εὐλόγησε διὰ 2. Τιμ. 1. 16
τὴν περιποίησιν, ἣν ἔδειξε πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Κόρινθον καὶ Ἑβραῖοι, καὶ ἐθνικοί, καὶ φιλόσοφοι διαφόρων συστημάτων, καὶ σοφισταὶ πολλοί, κατῴκουν, πάντες δὲ ἔκδοτοι ἦσαν εἰς τὰ τῆς γῆς

καὶ τῆς σαρκός, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος γνωρίσας, ὅτι ἐὰν ἐδέχετο παρ' αὐτῶν τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ, πονηροὶ ὄντες ἐλάμβανον ἀφορμὴν συκοφαντίας, καὶ ἔλεγον, ὅτι κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα προσπορίζηται τὰ πρὸς τὴν ἰδίαν χρείαν καὶ ἀνάπαυσιν· τοῦτο δὲ ἐσκανδάλιζε τοὺς ἀκούοντας, ἐκ δὲ τοῦ σκανδάλου παρεκόπτετο ἡ πρόοδος καὶ ἡ αὔξησις τῆς εὐαγγελικῆς πίσεως· ἵνα μηδὲ μικρὰν προξενήσῃ σκανδάλου ἀφορμὴν, οὐδὲν ἠθέλησε λαβεῖν ἐκ τῶν Κορινθίων.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΠΡΩΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Μεγαλης ἀρετῆς παράδειγμα τὸ ἐν τῇ πόλει τῶν Κορινθίων ἔργον τοῦ θεοφόρου Παύλου. Αὐτὸς, κἂν εἶχε πολλὰ καὶ μεγάλα δικαιώματα, κἂν εἶχεν ἐξουσίαν, δεδομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις
Ματθ. 10. 10. εἶπεν· « Ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ » αὐτοῦ », καὶ ἐπικεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ πρακτικοῦ παραδείγματος τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, εἰς τὸ λαμβάνειν ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων Κορινθίων πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ, οὐδὲν ὅμως ἠθέλησε λαβεῖν ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἔστερξε πᾶσαν ταλαιπωρίαν καὶ κάκωσιν, ἵνα μὴ ἀκολουθήσῃ οὐδὲ μικρὸν ἐμπόδιον εἰς τοῦ εὐαγγελίου τὸ κήρυγμ. « Ἵνα μὴ, λέγει, ἐγκοπήν
» τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ ». 1. Κορ.' 9' 12.
Τί δὲ ἄλλο δηλοποιοῦσι ταῦτα τὰ λόγια, εἰμὴ ζέσιν ψυχῆς μεγάλην ὑπὲρ τῆς αὐξήσεως καὶ τοῦ πολυπλασιασμοῦ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τουτέστι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας; τοῦτο δέ ἐστιν ἐκείνη ἡ μεγάλη ἀρετὴ, ἡ πασῶν τῶν μεγάλων ἀρετῶν μήτηρ, ἡ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐκλεκτῶν κατοικοῦσα, ἥτις ὀνομάζεται ζῆλος. Περὶ αὐτῆς οὖν τῆς ἀρετῆς προσκαλεῖ ἡμᾶς λαλῆσαι ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα περικοπὴ τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ θεοῤῥήμονος Παύλου.

Ὁ ζῆλος γεννᾶται ἐκ τῆς ἀγάπης,

διευθύνεται ὑπὸ τῆς διακρίσεως, καὶ στηρίζεται ὑπὸ τῆς ὑπομονῆς καὶ σταθερότητος. Πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου ἔχει τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης, ὑπὸ θεοῦ ἐμπεφυτευμένην ἐν αὐτῇ, καθὼς πάντα τὰ σώματα ἔχουσι τὸ πῦρ ἐσπαρμένον εἰς πάντα τὰ μέρη αὐτῶν ὑπὸ τοῦ τῶν ὅλων δημιουργοῦ. Οὐδὲ ψυχή ἐστιν ἄμοιρος ἀγάπης, οὐδὲ σῶμα πυρὸς ἀμέτοχον. Καθὼς δὲ τὸ πῦρ, τὸ ἐν τοῖς ἀψύχοις σώμασιν ἐμφωλεῦον, οὐδεμίαν αἰσθητὴν ἐνέργειαν ποιεῖ, ἐὰν μὴ διὰ τῆς τριβῆς συναχθῇ καὶ συνενωθῇ, οὕτω καὶ ἡ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀγάπη οὐδὲν ὁρατὸν ἔργον ποιεῖ, ἐὰν μὴ διὰ τῆς θείας χάριτος αὐξήσῃ καὶ μεγαλυνθῇ. Ἀφ' οὗ τὸ ἐν τοῖς σώμασι πῦρ διὰ τῆς τριβῆς συνενωθῇ, γεννᾷ τὴν φλόγα. Ἀφ' οὗ ἡ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀγάπη διὰ τῆς χάριτος αὐξηνθῇ, γεννᾷ τὸν ζῆλον. Καθὼς δὲ ἡ φλὸξ καὶ θερμαίνει καὶ καίει· οὕτω καὶ ὁ ζῆλος καὶ ὠφελεῖ καὶ βλάπτει· ὁ μὲν διακριτικὸς ὠφελεῖ, ὁ δὲ ἀδιάκριτος βλάπτει.

Ὅταν μετὰ πολλῆς ζέσεως καὶ σφοδρότητος ὁρμῶμεν, ἵνα πράξωμεν ἔργα ἄνομα καὶ ἄδικα, μὴ διακρίνοντες, ὅτι εἰσὶ τοιαῦτα, ἀλλὰ νομίζοντες, ὅτι εἰσὶ νόμιμα καὶ δίκαια, τότε ὁ ζῆλος ἡμῶν ἐστιν ἀδιάκριτος. Τοιοῦτον ζῆλον εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς περὶ αὐτῶν ἐμαρτύρησεν ὁ
Ρωμ. 10. 2. Παῦλος, λέγων· « Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς,
» ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ'
» ἐπίγνωσιν ». Τοιοῦτον ζῆλον εἶχε καὶ ὁ
Πραξ. 22. 19, 20. Παῦλος, ὅτε ἦν Σαῦλος, ἤγουν πρὶν ἢ
ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Χριστόν. Βλέπε αὐτὸν, φυλακίζει καὶ δέρει τοὺς πιστεύοντας, συνευδοκεῖ εἰς τὸν λιθασμὸν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐμπνέων δὲ φοβερισμῶν καὶ φόνων εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, τρέχει εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἵνα, ὅσους εὕρῃ ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας πιστεύοντας εἰς
τὸν Χριστὸν, φέρῃ δεδεμένους εἰς τὴν Ἱε- Πραξ. 9. 1. 2.
ρουσαλήμ. Ζέσις ἐστὶ τοῦτο καὶ ὁρμὴ ψυχῆς μεγάλη, ὅπερ ἐστὶ ζῆλος. Ζῆλός ἐστιν ἀλλ' ἀδιάκριτος, καὶ ἑπομένως βλαβερώτατος. Οὐ διέκρινεν ὁ Παῦλος, ποῖον τὸ νόμιμον καὶ ποῖον τὸ ἄνομον, ποῖον τὸ δίκαιον καὶ ποῖον τὸ ἄδικον· ποῖον τὸ ἀρεστὸν καὶ ποῖον τὸ μισητὸν εἰς τὸν θεόν. Ὅθεν κατεδίωκε τὴν χριστιανικὴν πίστιν, καὶ ἐζήτει ἐξαλεῖψαι τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας, νομίζων, ὅτι τοῦτο τὸ ἔργον ἐστὶ καὶ νόμιμον καὶ δίκαιον καὶ εὐάρεστον τῷ θεῷ. Εἶχε ζῆλον πολὺν καὶ μέγαν, ἀλλὰ γυμνὸν τῆς διακρίσεως. Ὅτε δὲ οὐρανόθεν προσκαλέσας αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἔθηκεν
εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς Ρωμ. 15. 19.
ἀληθείας, καὶ τὴν ὀρθὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν, τότε ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἐγένετο διακριτικὸς, καὶ ἑπομένως ὠφελιμώτατος.
Ὅθεν ἔτρεχεν « Ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ ...ω. 1.
» κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ », κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον, διδάσκων τῆς πίστεως τὰ δόγματα, εὐαγγελιζόμενος τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὰ νομοθετήματα, καταργῶν τὴν ἀπιστίαν, οἰκοδομῶν τὴν ἐκκλησίαν, ἐ-
πιστρέφων τοὺς ἀπίστους, στηρίζων τοὺς Κορ. 11. 2.
πιστεύοντας. Ζῆλος ἦν καὶ ὁ πρῶτος, καθὼς

αὐτὸς ἐμαρτύρησεν, εἰπών· « Ζηλωτὴς » ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.» Ζῆλος καὶ ὁ δεύτερος, ὡς ὁ αὐτὸς ἐπιβεβαιοῖ, λέγων· « Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. Ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος, ἐπειδὴ ἦν ζῆλος χωρὶς διακρίσεως, κατέκαιεν, ἤγουν ἔβλαπτε καὶ ἐξηφάνιζεν· ὁ δὲ δεύτερος, ἐπειδὴ ἦν πλήρης διακρίσεως, ἐθέρμαινε, τουτέστιν ὄφελος προεξένει καὶ σωτηρίαν αἰώνιον. Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι ἡ διάκρισις διευθύνει τὸν ζῆλον, μεταῤῥυθμίζουσα αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν πονηρῶν ἔργων εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων.

Χρείαν ὅμως ἔχει ὁ διακριτικὸς ζῆλος ἐπιμονῆς καὶ σταθερότητος, ἐπειδὴ χωρὶς αὐτῆς οὐ διαρκεῖ πολὺν καιρόν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον σβέννυται, καθὼς τὸ πῦρ τὸ διὰ στυππίου ἀναπτόμενον, ἢ δι ἀχύρου, ἢ δι ἄλλης τινὸς ὕλης λεπτῆς καὶ εὐπρήσου. Ὁ ζηλωτὴς ἄνθρωπος ἀντιμάχεται κατὰ παντὸς εἴδους ἀνομίας, ἀγωνιζόμενος καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ παντὶ τρόπῳ, ἵνα ἐξαλείψῃ ῥιζόθεν τὴν κακίαν, ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀρετήν·
1. Ἰωάν. 5. 19. « Ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται ».
Ἡ κακία πολλή, ἡ ἀρετὴ πολλὰ ὀλίγη. Ἔχει δὲ ἡ κακία προστάτας ἰσχυροὺς καὶ ἀναριθμήτους. Ἐκ τούτου ἄλλοι μὲν περιφρονοῦσι τὸν ζηλωτὴν ἄνθρωπον, ὅταν νουθετῇ καὶ διδάσκῃ, ὡς ἀδόλεσχον καὶ
Πράξ. 17. 18. φλύαρον· « Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος » οὗτος »; ἔλεγον περὶ τοῦ Παύλου οἱ Ἐπικούρειοι καὶ οἱ στωϊκοὶ φιλόσοφοι, ὅταν ἐδίδασκεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλοι κατηγοροῦσιν αὐτὸν ὡς μωρὸν καὶ ἀσύνετον· « Μαίνῃ Πράξ. 26. 24.
» Παῦλε, τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν » περιτρέπει », ἐκραύγαζε μεγαλοφώνως ὁ Φῆστος κατὰ τοῦ Παύλου. Ἄλλοι συκοφαντοῦσι τοὺς ζηλωτάς, ὡς ταράσσοντας τὴν ἡσυχίαν τῶν πόλεων· « Οὗτοι οἱ ἄν- Πράξ. 16. 20.
» θρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, » ἔλεγον περὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα, οἱ κύριοι τῆς παιδίσκης, τῆς ἐχούσης τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος. Ἐκεῖνοι μὲν ἐλέγχουσιν αὐτοὺς ὡς φθορεῖς τῆς γνώμης καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ· « Εἰ σὺ εἶ αὐτὸς ὁ διαστρέ- 3. Βασ. 18. 17.
» φων τὸν Ἰσραήλ »; Οὕτως ἐξωνείδιζεν ὁ Ἀχαὰβ τὸν ζηλωτὴν Ἠλίαν· οὗτοι δὲ φοβερίζουσιν αὐτοὺς θάνατον· « Τά δε ποιῆ- 3. Βασ. 19. 2.
» σαί μοι ὁ θεὸς καὶ ταῦτα προσθείη, ὅτι » ταύτην τὴν ὥραν αὔριον θήσομαι τὴν » ψυχήν σου ». Τοιουτοτρόπως ἐφοβέριζε τὸν αὐτὸν προφήτην ἡ παμπόνηρος Ἰεζάβελ. Πόσους δὲ διωγμοὺς ἐγείρουσιν οἱ τύραννοι, καὶ πόσα παιδευτήρια ἑτοιμάζουσι κατὰ τῶν ζηλωτῶν ἀνθρώπων, μαρτυροῦσι τοῦ Ἰωσὴφ ἡ φυλακή, τοῦ Ἡσαΐου ὁ πρίων, τοῦ Μιχαίου τὰ ῥαπίσματα, τοῦ Ἰερεμίου ὁ βόρβορος, τοῦ Δανιὴλ ὁ λάκκος, τῶν τριῶν παίδων ἡ κάμινος, τοῦ Παύλου τὰ δεσμά, τῶν ἀποστόλων τὰ πολυάριθμα παθήματα· μαρτυροῦσι τῶν ὁμολογητῶν οἱ ἀγῶνες, τῶν μαρτύρων οἱ ἆθλοι, καὶ πάντων τῶν ζηλωτῶν ἀνθρώπων τὰ πειρατήρια. Ἐκ τούτου καθεὶς βλέπει, ὅτι τόσον ἀναγκαία ἐστὶν ἡ σταθερότης διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ζήλου, ὥστε, ἐὰν λείψῃ, μεταβάλλεται ὁ ζῆλος εἰς φόβον, καὶ ὁ ζηλωτὴς

γίνεται δειλὸς, καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἔργου
ἀργὸς καὶ ἄπρακτος.
Ὅστις δὲ ἔχει ζῆλον ὁδηγούμενον ὑπὸ
τῆς διακρίσεως, καὶ στηριζόμενον ὑπὸ τῆς
σταθερότητος, ἐκεῖνος ποιεῖ τὰ μεγάλα
καὶ θαυμαστὰ ἔργα. Τοιοῦτον ζῆλον εἶχεν
ὁ μεγαλώνυμος Ἠλίας. Ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἦν
ζῆλος κατ' ἐπίγνωσιν· διότι ἐζήλωσεν ὑπὲρ
3. Βασ. 19. 16. τῆς λατρείας τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ· « Ζηλῶν
» ἐζήλωκα, ἔλεγε, τῷ Κυρίῳ παντοκρά-
» τορι· ὅτι ἐγκατέλιπόν σε οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ·
» τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, καὶ
» τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν ἐν ῥομ-
» φαίᾳ ». Κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος αὐτοῦ,
ἐπειδὴ ὁ θεὸς ὡδήγει αὐτὸν εἰς πάντα τὰ
ἔργα, ὅσα ἐποίει· ἀλλὰ καὶ ἐπίμονος καὶ
σταθερὸς ὁ ζῆλος αὐτοῦ· διότι οὐδὲ αἱ ἐπι-
βουλαὶ τῶν ψευδοπροφητῶν, οὐδὲ οἱ ἔλεγ-
χοι τοῦ Ἀχαὰβ, οὐδὲ οἱ φοβερισμοὶ τῆς
Ἰεζάβελ, ἔσβεσαν τοῦ θείου ζήλου αὐτοῦ τὴν
Αὐτ. 3 φλέγα. Κἂν δὲ ὡς ἄνθρωπος ἐφοβήθη τῆς
Ἰεζάβελ τὰς θανατηφόρους ἐπιβουλὰς, καὶ
ἀνεχώρησεν, ὁ ζῆλος ὅμως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
ἔμενεν ἀκλόνητος καὶ ἀκμαῖος διαπαντός.
Ὅθεν μετ' ὀλίγον ἐπιστρέψας, ἤλεγξεν αὐστη-
ρῶς τὸν Ἀχαὰβ διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ ἀμ-
πελῶνος, καὶ διὰ τοῦ Ναβουθαὶ τὸ ἀθῶον
3. Βασ. 21. 19. αἷμα· « Τάδε λέγει Κύριος, εἶπε πρὸς
» αὐτὸν, ὡς σὺ ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμη-
» σας, διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος, ἐν
» παντὶ τόπῳ, ᾧ ἔλειξαν αἱ ὕες καὶ οἱ
» κύνες τὸ αἷμα Ναβουθαὶ, ἐκεῖ λείξουσιν
» οἱ κύνες τὸ αἷμά σου καὶ αἱ πόρναι λού-
» σονται ἐν τῷ αἵματί σου ». Πόσα δὲ θαυ-
μαστὰ ἔργα, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, θαυμά-
σια κατώρθωσεν ὁ ἅγιος ζῆλος τούτου τοῦ
μεγάλου προφήτου; αὐτὸς ἵνα μὴ πλανηθῇ
ὁ λαὸς τοῦ θεοῦ, καὶ προσκυνήσῃ τῷ Βάαλ,
ἐδεήθη τοῦ θεοῦ, ἵνα μὴ βρέξῃ· καὶ ὁ οὐρα-
νὸς ἐκλείσθη, καὶ ἡ βροχὴ οὐ κατέβη
« Ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας 3. Βασ. 17. 1.
» ἕξ ». Αὐτὸς ἵνα ἀποδείξῃ πλάνους τοὺς
ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, καὶ ἐπιστρέψῃ τοὺς Ἰάκ. 5. 17.
λατρεύσαντας τῷ Βάαλ, κατήγαγε πῦρ
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ·
« Ἔπεσε πῦρ, λέγει τὸ ἱερὸν λόγιον, παρὰ 3. Βασ. 18. 38.
» Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε
» τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰς σχίδακας
» καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ
» τοὺς λίθους καὶ τὸν χοῦν ἐξέλειξε. » Τοῦτο
δὲ τὸ θαῦμα ἰδὼν ὁ λαὸς, ἔπεσον πάντες
ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν κραυγάζοντες, « Ἀλη- Αὐτ. 39.
» θῶς Κύριος ὁ θεὸς, αὐτὸς ὁ θεός ». Ὅταν
δὲ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος εἶδε τὴν ἐπιστροφὴν
καὶ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, τότε διὰ τῆς προ-
σευχῆς αὐτοῦ ἤνοιξε τὸν οὐρανόν· « Καὶ Αὐτ. 45
» πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδω- Ἰάκ. 5. 18.
» κε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς».
Καὶ διὰ μὲν τούτων τῶν θαυμάτων ἐξωλό-
θρευσε τὴν προσκύνησιν τοῦ Βάαλ, ἀπέδει-
ξε, τίς ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, ἐστερέωσε
τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν,
ἐπέστρεψε τοὺς ἀπιστήσαντας ἀπὸ τῆς
ἀπιστίας. Διὰ δὲ τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ
ἐλέγχου εἰς τόσην μετάνοιαν ἔφερε τὸν
Ἀχαὰβ, διὰ τὸν ἄδικον φόνον καὶ τὴν
ἁρπαγὴν τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Ναβουθαὶ, ὥστε
« Κατενύγη ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου,

3. Βασ. 21 27. » ἐπορεύετο κλαίων, καὶ διέῤῥηξε τὸν χι-
» τῶνα αὐτοῦ, καὶ ἐζώσατο σάκκον ἐπὶ τὸ
» σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἐνήστευσε ».

Ὁ πρόδρομος Ἰωάννης ἔλαβε καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ζήλου τοῦ
Λουκ. 1. 17. προφήτου Ἠλιοῦ κατὰ τὴν προφητείαν Ζαχαρίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ὅθεν βλέπομεν αὐτὸν προτρέποντα πάντας πρὸς μετάνοιαν, νουθετοῦντα τοὺς ὄχλους, διδάσκοντα τοὺς τελώνας, συμβουλεύοντα τοὺς στρατιώτας· οὐδὲ ἡ ἐξουσία τῶν ἀρχιερέων, οὐδὲ ὁ φθόνος τῶν Φαρισαίων, οὐδὲ ἡ κακία τῶν γραμματέων συστέλλουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κηρύγματος τῆς ἀληθείας· ὁμολογεῖ παῤῥησίᾳ ἐνώπιον πάντων, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτὸς ὁ προσδοκώμενος Χριστὸς, δεικνύει δὲ
Ἰωάν. 1. 29. αὐτοῖς, τίς ἐστιν ὁ Χριστὸς, λέγων· » Ἴδε ὁ
» ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
» κόσμου ». Βαπτίζει παῤῥησίᾳ πάντας τοὺς πρὸς αὐτὸν προσερχομένους βάπτισμα μετανοίας καὶ προετοιμασίας τοῦ εἰς Χριστὸν Βαπτίσματος, καὶ κηρύττει παῤῥησίᾳ·
Ματθ. 3. 11. » Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς με-
» τάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυ-
» ρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ
» ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτί-
» σει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί »· πόσον δὲ ζῆλον ἔδειξεν οὗτος ὁ ἐκ κοιλίας μητρὸς ἡγιασμένος ἄνθρωπος, ὅταν εἶδε τὴν ἀνομίαν τοῦ Ἡρώδου; οὐδόλως ἐφοβήθη οὐδὲ τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, οὐδὲ τὴν ὠμότητα τῆς ἀπανθρώπου αὐτοῦ γνώμης, ἀλλ' ἦλθε πρόθυμος, ἐστάθη ἐνώπιον αὐτοῦ θαρσαλέος, καὶ ἐνουθέτησεν αὐτὸν ἀνυποστόλως, κἂν προέβλεπε τὴν περιμένουσαν αὐτὸν φυλακὴν, καὶ τὴν ἀποτομὴν τῆς ἰ-
δίας αὐτοῦ κεφαλῆς· « Οὐκ ἔξεστί σοι, εἶπεν, Μάρκ. 6. 18.
» ὦ Βασιλεῦ, ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελ-
» φοῦ σου ». Μέγας καὶ τοῦ προφήτου Νάθαν ὁ ζῆλος, ὑπερέχει ὅμως αὐτὸν ὁ τοῦ βαπτιστοῦ· διότι ὁ μὲν Νάθαν ἐνουθέτησε βασιλέα ἐπιεικῆ καὶ ἅγιον· ὁ δὲ Βαπτιστὴς, βασιλέα σκληρὸν καὶ κακότροπον.

Ἐνατένισον δὲ καὶ εἰς τὸν Παῦλον, ἵνα καταλάβῃς τοῦ θερμοῦ καὶ διακριτικοῦ καὶ σταθεροῦ ζήλου τὰ κατορθώματα. Οὐδὲν δύναται
χωρίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, Ρωμ. 8. 35, 38, 39.
οὔτε θλῖψις, οὔτε στενοχωρία, οὔτε διωγμὸς, οὔτε λιμὸς, οὔτε γυμνότης, οὔτε κίνδυνος, οὔτε μάχαιρα, οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τὶς κτίσις ἑτέρα· λαλεῖ ἐνώπιον
βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, ἀρχόντων τε καὶ 1. Κορ. 1. 23.
πολυμαθῶν, καὶ κηρύττει Χριστὸν ἐσταυρω- Φιλιπ. 3, 8.
μένον· νομίζει τὰ πάντα σκύβαλα, ἵνα Πραξ. 20. 24.
Χριστὸν κερδήσῃ· οὐδεμίαν φροντίδα ἔχει περὶ τῆς ἰδίας ζωῆς, οὐδὲ λογίζεται αὐτὴν ἀξίαν περισσοτέρας τιμῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ, κηρύγματος· οὐ μόνον στέργει, ἀλλὰ καὶ εὔχεται, « Ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ »,
ἤγουν χωρισθῆναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα σω- Ρωμ. 9 3.
θῶσιν οἱ Ἰσραηλῖται. Ταῦτα δὲ τί ἄλλο εἶσὶν, εἰμὴ φλογεροῦ ζήλου ἔργα καὶ νοήματα;
Περιτέμνει τὸν Τιμόθεον οἰκονομικῶς, » Διὰ Πραξ. 16. 3.
» τοὺς Ἰουδαίους δηλονότι τοὺς ὄντας ἐν
» τοῖς τόποις ἐκείνοις. Γίνεται, » Τοῖς Ἰου- 1. Κορ. 9. 20. 22.
» δαίοις ὡς Ἰουδαῖος· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς

» ὑπὸ νόμον· Τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, τοῖς » ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενὴς, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, » ἵνα πάντως τινὰς σώσῃ ». Ταῦτα δὲ τί ἄλλο εἰσὶν, εἰμὴ ἔργα βαθείας διακρίσεως θεῖα καὶ σωτήρια; ὑπομένει διωγμοὺς, φυλακὰς, δεσμὰ, ῥαβδισμοὺς, λιθασμοὺς, παντὸς εἴδους παθήματα, καθ' ἑκάςην ἡμέραν ἐγγίζει εἰς τὰς πύλας τοῦ θανάτου, καὶ ἐν πᾶσι τούτοις διασώζει τὴν αὐτὴν τοῦ ζήλου θερμότητα ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἕως οὗ διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου παρέδωκε τὴν ἁγιωτάτην αὐτοῦ ψυχὴν εἰς χεῖρας τοῦ πλάςου αὐτοῦ καὶ δεσπότου. Ταῦτα τί ἄλλο εἰσὶν, εἰμὴ ἔργα τῆς ἀκλονήτου καὶ ἀκάμπτου ςαθερότητος τῆς ἀδαμαντίνης αὐτοῦ ψυχῆς;

Ἐὰν δὲ ἁπλώσῃς τοῦ νοός σου τὴν θεωρίαν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, βλέπεις ἐν αὐτῇ τὰ γενικώτερα τοῦ ζήλου κατορθώματα· ἐν αὐτῇ βλέπεις, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἐςήριξε τὴν θεοσέβειαν εἰς τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ, εἰμὴ τῶν προφητῶν ὁ ζῆλος· οὐδεὶς ἄλλος ἐπέστρεψεν ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων τὰ ἔθνη, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὰ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς πίςεως, εἰμὴ τῶν ἀποςόλων ὁ ζῆλος· οὐδεὶς ἄλλος ἐξήλεγξε τῶν αἱρετικῶν τὰς βλασφημίας, καὶ ἐκύρωσε τῆς ὀρθοδοξίας τὰ δόγματα, εἰμὴ τῶν θείων πατέρων ὁ ζῆλος.

Μεγάλη ἀρετὴ ὁ ζῆλος, καὶ μεγάλα τὰ τούτου κατορθώματα, πλὴν πολλὰ σπανίως εὑρίσκεται καθαρὸς ἀπὸ τῆς ἀδιακρισίας ἡ δὲ ἀδιακρισία φθείρει τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, πολλάκις δὲ μεταβάλλει αὐτὴν εἰς κακίαν· ἔχω ζῆλον θερμὸν, ὡς τὸ πῦρ, διὰ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, διὰ δὲ τὰ ἐμὰ ἁμαρτήματα, ψυχρὸν ὡς χιόνα· τὸ κάρφος, τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἤγουν τὸ μικρὸν αὐτοῦ σφάλμα, φαίνεταί μοι δοκὸς, τουτέστιν ἁμάρτημα μέγα· ἡ δὲ δοκὸς, ἡ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ μου, ἤγουν τὸ μέγα ἁμάρτημά μου φαίνεταί μοι οὐδέν. Τοῦτο δέ ἐςι ζῆλος ἀδιάκριτος. Ὅθεν νομίζω, ὅτι εἰμὶ ζηλωτὴς, ἐγὼ δέ εἰμι ὑποκριτής. Ὅταν ἔχω ζῆλον διακριτικὸν, πρῶτον μὲν διακρίνω τὰ σφάλματά μου, καὶ καθαρίζω ἀπ' αὐτῶν τὴν ψυχήν μου, ἔπειτα ἐπιχειρῶ τὴν διόρθωσιν τῶν ἄλλων· «Ὑποκριτὰ, οὕτως ἐλέγ- Ματθ. 7. 5.
» χει τὸν ἀδιάκριτον ζῆλόν μου ὁ Κύριος, » ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν » τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ » σου ». Πόσοι ἔχουσι ζῆλον, ἀλλὰ μὴ διακρίνοντες τὰ ὄντως καλὰ ἀπὸ τῶν κακῶν, ποιοῦσιν ἁμαρτήματα μεγάλα, νομίζοντες, ὅτι πράττουσιν ἀρετὰς μεγάλας; παράδειγμα τούτου, οἱ σχισματικοὶ καὶ ἐσχισμένοι. Αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ ἀδικρίτου αὐτῶν ζήλου σκοτιζόμενοι, βλέπουσι τὸν κώνωπα ὡς κάμηλον, καὶ πλάττοντες σφάλματα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριςοῦ, τὰ μὴ ὄντα σφάλματα, ἀλλὰ καλλωπίσματα, νομίζουσιν ἀρετὴν τὸν ἀπ' αὐτῆς χωρισμὸν, ἤγουν τὸν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἀφανισμόν. Ὅθεν σχίζονται οἱ πανάθλιοι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μακρυνόμενοι ἀπ' αὐτῆς, συνιςῶσι φατρίας καὶ κόμματα φθοροποιὰ τῆς ψυχῆς αὐτῶν, καὶ πάσης θείας χάριτος ἐςε-

ρημένα. Πόσοι ἔχουσι ζῆλον, ἀλλὰ μὴ γνωρίζοντες, ὅτι εἰσὶ μέλη τῆς ἐκκλησίας, αὐθαδιάζουσι κατ' αὐτῶν τῶν προεςώτων, ἐλέγχοντες αὐτούς· καὶ νομίζουσιν, ὅτι ποιοῦσιν ἀρετὴν, ἐργάζονται δὲ κακίαν, ἤγουν παρακοὴν καὶ ἀνυποταξίαν; Πόσοι ἔχουσι μὲν ζῆλον διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' οὐ μετέρχονται αὐτὸν μετὰ τῆς πρεπούσης διακρίσεως, νουθετοῦντες αὐτοὺς καὶ καταρτίζοντες κατὰ τὴν ἀπο-
Γαλ. 6. 1 στολικὴν ἐντολήν· «Ἐν πνεύματι πραότη-
» τος, σκοποῦντες μὴ καὶ αὐτοὶ πειρασθῶ-
» σιν», ἀλλ' ἐλέγχουσιν αὐτοὺς ἀδιακρίτως, καὶ ἐξονειδίζουσι μετὰ αὐστηρότητος· ὅθεν ἀντὶ ὠφελείας προξενοῦσι βλάβην, καὶ ἀντὶ ἀρετῆς ποιοῦσιν ἁμαρτίαν;

Ὁ ζῆλος, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐστὶν ἀρετὴ μεγάλη, πλὴν χρείαν ἔχει μεγάλης διακρίσεως. Φαίνεται δέ μοι, ὅτι τοῦτο σημαίνουσι ταῦτα τὰ λόγια τοῦ Κυρίου·
Μαρκ. 9 49. «Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται· καὶ πᾶσα
» θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται». Διότι τὸ μὲν πῦρ τύπος ἐστὶ τοῦ ζήλου, καθότι θερμός ἐςιν ὁ ζῆλος, καθὼς καὶ τὸ πῦρ· τὸ δὲ ἅλας τύπος ἐστὶ τῆς διακρίσεως· διότι καθὼς τὸ ἅλας οὐ μόνον διαφυλάττει τὰ ἁλιζόμενα ἀπὸ τῆς σήψεως, ἀλλὰ καὶ ποιεῖ νοστίμους τὰς τροφὰς, οὕτω καὶ ἡ διάκρισις οὐ μόνον διαφυλάττει τὸν ζῆλον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἅγια ποιεῖ πάντα τὰ τούτου ἔργα. Ἑνώσας οὖν ὁ Κύριος ταῦτα τὰ δύω ὀνόματα, ἤγουν τὸ πῦρ καὶ τὸ ἅλας, συνέστησε μεταφορικῶς πῦρ ἁλμυρὸν, ἢ πῦρ ἁλίζον, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα ὁ ζῆλος συνηνωμένος ὑπάρχῃ πάντοτε μετὰ τῆς διακρίσεως· διὰ τοῦτο δὲ εἶπε· «Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται», ἤγουν πᾶς ἄνθρωπος γενέσθω ζηλωτὴς μετὰ διακρίσεως. «Καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται», τουτέςι, καὶ πᾶσα ἀρετὴ ἐκ τοῦ ζήλου τῆς ψυχῆς προερχομένη, ἔσω ἠρτυμένη διὰ τῆς διακρίσεως· ταῦτα δὲ εἶπεν ἐπειδὴ ἡ ἀδιάκριτος ἀρετὴ οὐκ ἔςιν εὐπρόσδεκτος ἐνώπιον αὐτοῦ. Τοῦτο φανερόν ἐςιν ἐκ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ περὶ τῆς θυσίας τοῦ Κάϊν· ὀρθῶς προσέφερεν ὁ Κάϊν τὴν θυσίαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ προσέφερεν αὐτὴν εἰς τὸν θεόν· πλὴν οὐ διέκρινε καλῶς, ὅτι ἔπρεπεν, ἵνα προσφέρῃ εἰς αὐτὸν τὰ ἐκλεκτότερα τῶν πραγμάτων αὐτοῦ· διὸ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θε-
ός· «Οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς Γεν. 4. 7.
» δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; Ἔπειτα ἔδειξεν ὅτι οὐκ ἐδέχθη τὸ δῶρον αὐτοῦ, εἰπών· ἐπιςρέφω σοι αὐτὸ, «Πρὸς σὲ ἡ ἀποστρο-
» φὴ αὐτοῦ». Ἔσω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου τὸ δῶρόν σου, «Καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ·»

Κύριε Ἰησοῦ Χριςὲ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, σὺ ἦλθες εἰς τὴν γῆν, ἵνα βάλλῃς εἰς
τὴν καρδίαν ἡμῶν πῦρ, καθὼς εἶπας· Πῦρ Λουκ. 12. 49.
ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν. Σὲ οὖν ἐπικαλούμεθα, βάλλε εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τοῦτο τὸ πῦρ τοῦ ζήλου τῆς πίςεως καὶ τῆς ἀρετῆς, πλὴν μὴ ἄναλον, ἤγουν ἀδιάκριτον, ἀλλ' ἅλατι ἠρτυμένον, ὡς εἶπας, τουτέςι διακριτικόν· ἵνα δι' αὐτοῦ θερμανθέντες, ἅμα δὲ καὶ ἁλισθέντες, προσφέρωμέν σοι πᾶσαν θυσίαν ἡμῶν οὐ μόνον ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ

διακριτικῶς. Τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρε-
σεῖται τὸ ἔλεός σου· Ὧι ἡ δόξα καὶ ἡ μεγα-
λωσύνη καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Η ἀνάςασις τῶν νεκρῶν ἐςι τὸ θεμέλιον
πάντων τῶν ὑπὸ τῆς χριςιανικῆς πίςεως
διδασκομένων· διότι, ἐὰν οἱ νεκροὶ οὐκ ἐγεί-
ρωνται, οὐδὲ ὁ Χριςὸς ἀνέςη ἐκ νεκρῶν· ἐὰν
δὲ ὁ Χριςὸς οὐκ ἀνέςη ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀ-
νωφελὴς καὶ ματαία ἐςὶν ἡ χριςιανικὴ πί-
1. Κορ. 15. 16. 17. στις. « Εἰ γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, νεκροὶ οὐκ
» ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται,
» εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται· ματαία ἡ
ὅρ. Λαέρτ » πίστις ἡμῶν ». Ὁ Ἐπίκουρος, τῆς κατα-
πτύςου ἡδονῆς τὸ ἀνδράποδον, λέγων,
ὅτι ἡ ψυχή ἐστι σωματικὴ καὶ θνητὴ,
ἠρνεῖτο διὰ τοῦτο τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάςασιν·
περιεφέρετο δὲ εἰς τὴν Κόριθον τὸ ὀλέθριον
καὶ ψυχοφθόρον αὐτοῦ σύστημα, ὡς φαίνε-
ται ἐκ τούτων τῶν λόγων τῆς ἐπιςολῆς τοῦ
1. Κορ. 15. 12. Παύλου· « Πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι
» ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν »; Ἐπειδὴ
δὲ τοῦτο τὸ φρόνημα καταργεῖ πᾶσαν τὴν
εἰς Χριστὸν πίστιν, ἀναλαμβάνει κατὰ
τούτου τὸν ἔνθερμον αὐτοῦ ζῆλον ὁ τρισ-
μακάριος Παῦλος· διὰ δὲ τῆς θεοσδότου αὐ-
τοῦ σοφίας καὶ χάριτος γράφει περὶ τούτου
πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἵνα καὶ τοὺς μὴ
πλανηθέντας στηρίξῃ, καὶ τοὺς εἰς τὴν
θανατηφόρον ταύτην πλάνην πεσόντας ἀ-
νορθώσῃ τε καὶ ἐπιστρέψῃ. Καὶ πρῶτον
μὲν διὰ τῆς τῶν πολλῶν μαρτυρίας ἀπο-
δεικνύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνέστη ἐκ
νεκρῶν. Δεύτερον, διὰ πολλῶν καὶ διαφό-
ρων λόγων πείθει, ὅτι καὶ οἱ νεκροὶ ἀνίςαν-
ται. Τὸ πρῶτον τούτων τῶν δύω περιέχουσι
τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τῆς ἐπι-
στολῆς αὐτοῦ· διευθύνει δὲ αὐτὰ πρὸς τοὺς
ὑπ' αὐτοῦ κατηχηθέντας, λέγων·

Ἀδελφοὶ, γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐ- 1. Κορ. 15. 1.
αγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν,
ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑςή-
κατε· Δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λό- 2.

γῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε· ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιςεύσατε.

Ὅτι μὲν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, ἐδίδαξε τοὺς Κορινθίους κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, καὶ τὰ περὶ τῆς ἀνας άσεως τῶν νεκρῶν, οὐδεμία ἐστὶν ἀμφιβολία· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔγραφε πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, ἄρχεται τὸν περὶ αὐτῆς λόγον ἀπ' αὐτῆς τῆς κατηχήσεως, δι' ἧς ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν. Γνωρίζω ὑμῖν, λέγει, ἤγουν ἀναμιμνήσκω εἰς ὑμᾶς, ὦ ἀδελφοὶ, τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, ἣν ἐγὼ μὲν ὑμᾶς ἐδίδαξα, ὑμεῖς δὲ αὐτὴν παρελάβετε, καὶ ἐν αὐτῇ διαμένετε στερεοὶ καὶ ἀκλόνητοι, δι' αὐτῆς δὲ καὶ σώζεσθε, τουτέστι σωθῆναι δύνασθε. « Γνωρίζω ὑμῖν, » εἴτουν ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν « Τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην » ὑμῖν, » ποίῳ δηλαδὴ θεμελίῳ καὶ βάσει ἐδίδαξα ὑμᾶς τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον· ἔπειτα ἐπιφέρει, λέγων· « Εἰ κατέχετε, » ὅπερ ἐστὶν, ἐὰν κρατῆτε τοῦτο τὸ θεμέλιον, τὴν ἀνάστασιν δηλονότι τῶν νεκρῶν· κρατῆτε δὲ τοῦτο ἀναμφιβόλως, « Ἐκτὸς εἰμὴ » εἰκῇ ἐπιστεύσατε. » Διότι ἐκτὸς τούτου τοῦ δόγματος, ματαίως καὶ ἀνωφελῶς ἐπιστεύσατε, ἐκτὸς τούτου ἀνωφελὴς καὶ ματαία ἐστὶν ἡ πίςις ὑμῶν. Τοιουτρόπως δὲ προοιμιάσας, ὅσα τότε κατήχησεν αὐτοὺς, ἀναμιμνήσκει πρὸς αὐτοὺς, λέγων·

Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις 1. Κορ. 15. 3.
ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριςὸς ἀπέ-
θανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κα-
τὰ τὰς γραφάς. Καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ 4.
ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κα-
τὰ τὰς γραφάς.

Παρὰ τίνος παρέλαβεν ὁ Παῦλος ὅσα περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ παρέδωκε; Μήπως παρὰ τοῦ ἀποστόλου Ἀνανίου, τοῦ βαπτίσαντος αὐτόν; ἢ παρὰ ἄλλων Χριστοῦ μαθητῶν, εὑρεθέντων ἐν τῇ Δαμασκῷ τότε, ὅταν αὐτὸς ἐκεῖ ἐβαπτίσθη; ἢ παρὰ τοῦ Πέτρου, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἵνα ἱστορήσῃ αὐτὸν, καὶ ἐπέμεινε « Πρὸς αὐτὸν Γαλ. 1. 18, 19.
» ἡμέρας δεκαπέντε », ὅπου καὶ τὸν Ἰάκωβον εἶδε, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου; οὐχί· διότι αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐβεβαίωσεν, ὅτι οὐ παρέλαβε παρὰ ἀνθρώπου τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' ἀποκαλύψεως. « Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, εἶπεν, ἀδελφοὶ, Αὐτ. 11. 12.
» τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, » ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ » ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον, οὔτε » ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ » Χριςοῦ ». Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς ἀνας άσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύει τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν, ἵνα μηδεὶς ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, προβάλλει τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδείξεις. Πρώτη δὲ ἀπόδειξίς ἐστιν ἡ βεβαίωσις περὶ τοῦ, ὅτι ἀληθῶς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. Διὰ τοῦτο

οὖν λέγει, ὅτι ἐν πρώτοις παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, ἔπειτα καὶ τὸ, ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη. Προβάλλει δὲ περὶ τούτου ἀποδείξεις δύω, τὴν παράδοσιν, λέγων· « Ὃ » καὶ παρέλαβον »· καὶ τὰς θείας γραφὰς, προστιθεὶς τὸ, « Κατὰ τὰς γραφάς ». Γραφὰς δὲ λέγει τοὺς ἁγίους προφήτας, τοὺς προφητεύσαντας περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θανάτου αὐτοῦ προεφήτευσεν ὁ μεγαλοφωνότατος
Ἡσ. 53. 8 Ἡσαΐας, εἰπών· « Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς » γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ » λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον ». Περὶ δὲ τῆς ταφῆς αὐτοῦ ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας προεῖπεν·
Ησ. 57. 2. « Ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφὴ αὐτοῦ, ἦρται » ἐκ τοῦ μέσου ». Τὴν δὲ ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁ μὲν προφητάναξ Δαβὶδ προκατήγγειλεν, αὐτὸν τὸν Χριστὸν παραστήσας λέγοντα·
Ψαλ. 15. 10. » Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς » ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν » διαφθοράν »· ὁ δὲ προφήτης Ἰωνᾶς προετύπωσε διὰ τῆς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους
Ματθ. 12. 40. τριημέρου αὐτοῦ ταφῆς. « Ὥσπερ γὰρ ἦν » Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς » ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ » υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, προεῖπεν ὁ Κύριος, ἐν » τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ » τρεῖς νύκτας ». Μετὰ δὲ ταύτας τὰς δύω ἀποδείξεις, ἐπάγει καὶ τρίτην, τοὺς μάρτυρας δηλονότι, τοὺς ἰδόντας αὐτὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν.

Καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα. Ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφ' ἅπαξ, ἐξ ὧν πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. Ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ· εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσι. 1. Κορ. 15. 5. 6. 7.

Διὰ τί προβάλλει πρῶτον τὸν Κηφᾶν; ἤγουν τὸν Πέτρον μάρτυρα τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως; διότι αὐτὸς ἦν πρῶτος τῶν ἀποστόλων· εἰς αὐτὸν δὲ πρῶτον ἐκ πάντων Ματθ. 10. 2.
τῶν ἄλλων μαθητῶν ἐφάνη ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτε ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λόγων, ὧν ἔλεγον μεταξὺ ἀλλήλων οἱ ἐν Ἰερουσαλὴμ συναθροισθέντες ἕνδεκα ἀπόστολοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, ὅτε ὁ Κλεόπας καὶ ὁ σὺν αὐτῷ μαθητὴς, ἐπιστρέψαντες ἀπὸ Ἐμμαοὺς, ἦλθον πρὸς αὐτούς· « Καὶ εὗρον, Λουκ. 24. 33. 34.
» λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, τοὺς ἕνδεκα » καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη » ὁ Κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι ». Ἐπειδὴ δὲ ἕνδεκα ἦσαν οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθότι ὁ Ἰούδας καὶ τῆς ἀποστολικῆς χάριτος ἐξέπεσε μετὰ τὴν προδοσίαν, καὶ « Ἀπελ- Ματθ. 27. 5.
» θὼν ἀπήγξατο », διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος, τοῖς δώδεκα; Διότι δώδεκα ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐξ ἀρχῆς, « Ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, Μάρκ. 3. 14.
» καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν »· Τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν δώδεκα, τὸν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁρισθέντα, κἂν ἕνδεκα ἦσαν τότε οἱ ἀπόστολοι, ἀνέφερεν ὁ Παῦλος, καθὼς καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, εἰπών· « Θωμᾶς

Ἰωάν. 20. 24. » δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ». Μή τι δὲ ὁ Κύριος
Χρυσ. αὐτ. ἐφάνη καὶ εἰς τὸν Ματθίαν κατ' ἰδίαν, καθὼς καὶ εἰς τὸν Παῦλον καὶ εἰς τὸν Ἰάκωβον; ἢ μή τι ὁ Ματθίας εἷς ἦν τῶν πεντακοσίων ἀδελφῶν, οἷς ὤφθη ὁ Κύριος; τίνες δὲ ἦσαν οὗτοι οἱ πεντακόσιοι ἀδελφοί, καὶ ποῦ ὤφθη ἐπάνω αὐτῶν ὁ Χριστὸς, καὶ πῶς ἐφάνη, ἀνὰ μέρος εἰς τὸν καθ' ἕνα, ἢ ὁμοῦ τοῖς πᾶσιν; οὐδὲν περὶ τούτου ἐφανέρωσαν οὐδὲ τὰ εὐαγγέλια, οὐδὲ τῶν ἀποστόλων αἱ πράξεις, μόνος δὲ ὁ θεόπνευστος Παῦλος εἶπεν, ὅτι ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς, καθὼς εἶπε καὶ τό,
Ἀμβρόσ. Αὐτ. « Ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις » πᾶσιν », ἀποστόλους ὀνομάσας οὐχὶ τοὺς δώδεκα, οὓς ἀνωτέρω ἀνέφερεν, ἀλλὰ τοὺς ἑβδομήκοντα μαθητάς. Ἐκ τούτων δὲ, λέγει, τῶν πεντακοσίων ἀδελφῶν οἱ περισσότεροι ζῶσιν ἄχρι τῆς σήμερον, « Τινὲς » δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν ». Σὺ δὲ σημείωσον τό, ἐκοιμήθησαν, περὶ τῶν ἁγίων λεγόμενον, ἀντὶ τοῦ, ἀπέθανον. Τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵνα ἔτι μᾶλλον πληροφορήσῃ· διότι, ἐάν τις ἐδίσταζε περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων, ἠδύνατο ἐρωτῆσαι αὐτοὺς τοὺς ἔτι ζῶντας καὶ ἰδόντας τὸν Κύριον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάςασιν.

1. Κορ. 15. 8. Ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ
9. τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. Ἐγὼ γάρ
εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων,
ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόσολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
θεοῦ. Χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι· 10.
καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί.
Εἴτε οὖν ἐγώ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω 11.
κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιςεύσατε.

Βλέπε κλίμακα θαυμασίαν, δι' ἧς ὁ Παῦλος πανσόφως ἅμα καὶ ἐπωφελῶς καταβαίνει καὶ ἀναβαίνει. Καὶ ὅταν μὲν καταβαίνῃ, φθάνει ταπεινούμενος ἕως αὐτῆς τῆς ἐσχάτης τῶν ἁμαρτωλῶν καταςάσεως· ὅταν δὲ ἀναβαίνῃ, συστέλλει ἐπιτηδείως καὶ σμικρύνει ταπεινοφρόνως τῆς ἰδίας ἀναβάσεως τὸ ὕψος. Ἄκουσον τὰ τῆς βαθυτάτης αὐτοῦ ταπεινώσεως τὰ ῥήματα· « Ἔσχατον δὲ πάντων, λέγει, ὡσπερεὶ τῷ » ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί ». Ἔκτρωμά ἐςι τὸ ἀτελὲς ἔμβρυον, τὸ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἀποβαλλόμενον, ἑπομένως ἐστὶ πρᾶγμα εὐτελὲς καὶ οὐτιδανὸν καὶ ἄχρηστον. Τῷ ἐκτρώματι οὖν παραβάλλει ἑαυτόν, λέγων· ὕστερον πάντων τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἐφάνη καὶ εἰς ἐμὲ ὁ Κύριος, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὡς εἰς πρᾶγμα εὐτελέστατον καὶ οὐτιδανώτατον. Ἐπιφέρει δὲ καὶ τὸν λόγον τῆς αὐτοῦ εὐτελείας καὶ οὐτιδανότητος· διότι ἐγώ εἰμι, λέγει, ὁ ὕςερος τῶν ἀποστόλων, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τοῦ ἀποστολικοῦ ὀνόματος, « Ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκα- » νὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, καθότι ἐδίωξα

» τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ». Ἀληθῶς δὲ διώκτης τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπόςολός εἰσι δύω ὀνόματα ἀντικείμενα· διὸ τοὺς πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ διωγμοὺς, ὅσους ἐποίησε κατὰ τῆς ἐκκλησίας, προβάλλει, ἵνα δείξας ἑαυτὸν καὶ αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς ὀνομασίας ἀνάξιον, ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ἕως τοῦ ἐσχάτου βαθμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄκουσον δὲ καὶ τὰ λόγια τῆς ὑψώσεως αὐτοῦ, καὶ σημείωσαι, πόσον συςέλλει καὶ περικρύπτει αὐτὴν, ἵνα πληροφορηθῇς, ὅτι οὐδὲ περιαυτολογεῖ, οὐδὲ μεγαλοῤῥημονεῖ, καὶ καταλάβῃς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ φαινομένη ὕψωσίς ἐςι βαθυτάτη ταπείνωσις· « Χάριτι » δὲ θεοῦ, λέγει, εἰμὶ ὅ εἰμι ». Ἀκούεις; εἰς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ προθυμίαν ἀπονέμει πάσας τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· οὐ λέγει δὲ τὸ, τί ἐστιν, οὐ λέγει δηλονότι, χάριτι θεοῦ εἰμὶ ἀπόςολος, εἰμὶ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος, εἰμὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ λέγει μόνον, εἰμὶ ὅ εἰμι. Οὐδὲ λέγει ὀνομαστὶ τὰ θαυμάσια ἔργα, ὅσα ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἐποίησε δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ λέγει μόνον, ὅτι ἡ δοθεῖσα αὐτῷ χάρις οὐκ ἐγένετο ἄκαρπος καὶ ἀτελεσφόρητος· « Καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ, ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ » ἐγενήθη ». Οὐδὲ παῤῥησιάζει τοὺς κόπους αὐτοῦ εἰδικῶς, ἀλλὰ μεγαλύνει μὲν αὐτοὺς γενικῶς, λέγων· « Περισσότερον αὐτῶν » πάντων ἐκοπίασα », ἤγουν περισσότερον καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν δώδεκα ἀποςόλων καὶ τῶν πεντακοσίων ἀδελφῶν, καὶ τοῦ Ἰακώβου, καὶ πάντων τῶν μαθητῶν, οὓς ἀνωτέρω ἀνέφερεν· ἔπειτα εὐθὺς χαλᾷ τὴν δύναμιν τῆς ὑψώσεως αὐτοῦ, πρῶτον μὲν ὁμολογήσας, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐκοπίασεν, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν αὐτῷ ὑπάρχουσα· » Οὐκ ἐγὼ δὲ, λέγει, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. Δεύτερον δὲ, ἀμφίβολον παραςήσας καὶ οὐχὶ βέβαιον, τὸ, ὅτι αὐτὸς περισσότερον πάντων τῶν ἄλλων ἐκοπίασε· Διότι ὡς ἀμφιβάλλων εἶπεν· » Εἴτε οὖν ἐ» γὼ, εἴτε ἐκεῖνοι », ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγεν, οὐκ οἶδα τίς, ἐγὼ, ἢ ἐκεῖνοι περισσότερον ἐκοπίασαν. Ἀλλὰ διατὶ ὁ Παῦλος ἀνεβίβασεν ἑαυτὸν εἰς τόσον ὕψος; Διότι ἀνάγκην εἶχε συςάσεως, ἐπειδὴ ἐμαρτύρει, ὅτι ὁ Χριςὸς ἐφάνη εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάςασιν· τόσον δὲ περισσότερον κῦρος ἔχει ἡ μαρτυρία, ὅσον ἀξιοπιςότεροι εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες· τόσον δὲ ἀξιοπιςότεροι οἱ μαρτυροῦντες, ὅσον περισσότερον γνωςά εἰσι τὰ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν κατορθώματα, κἂν δὲ ἠναγκάθη καὶ ὑψῶσαι καὶ ἐπαινέσαι ἑαυτὸν, ἵνα ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἔχῃ πᾶσαν τὴν ἰσχὺν καὶ δύναμιν, ἐποίησεν ὅμως τοῦτο διὰ τοῦ θαυμασίου τῆς ταπεινώσεως τρόπου, ὃν ἠκούσατε. Τοιουτοτρόπως δὲ συςήσας τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ἐπιφέρει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ τὸ συμπέρασμα, λέγων· « Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐ» κεῖνοι περισσότερον ἐκοπίασαν, ὅμως » πάντες οὕτω κηρύσσομεν ». Ἤγουν οὕτω συμφώνως διδάσκομεν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάςασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ. « Καὶ οὕτως ἐπι» ςεύσατε ». Καὶ ὑμεῖς δὲ οὕτως ἐπιςεύσατε, ὡς ἡμεῖς ἐκηρύξαμεν, τουτέστιν, ὅτι ὁ Χριςὸς ἀνέςη ἐκ νεκρῶν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΔΕΥΤΕΡΑι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Διὰ τεσσάρων ἀποδείξεων ἀπέδειξεν ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς ἀνέςη ἐκ νεκρῶν· διὰ τῆς παραδόσεως, ἣν αὐτὸς παρέλαβε παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τῶν προφητικῶν λόγων τῶν θείων γραφῶν, διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν μαρτυρησάντων, ὅτι εἶδον τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν, καὶ διὰ τῆς πίστεως τῶν Κορινθίων, οἵτινες ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Διὰ τούτων δὲ ἀποδείξας τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν, δι᾽ αὐτῆς ἔπειτα καὶ δι᾽ ἄλλων πολλῶν ἐπιχειρημάτων ἀπέδειξεν, ὅτι κοινῶς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐκ νεκρῶν ἀνίστανται· τοῦτο δὲ ἦν τότε ὁ κύριος αὐτοῦ σκοπός, ἐπειδή τινες τῶν Κορινθίων φθαρέντες ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἐπικου-
1. Κορ. 15. 12. ρείων, ἔλεγον, « Ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν » οὐκ ἔστιν ». Ὀλέθριος ἀληθῶς ἡ τότε φθορά, ὀλεθριωτέρα ὅμως ἡ ἐν ταῖς καθ᾽ ἡμᾶς ἡμέραις, ἐπειδὴ ἡ τότε ἴσως περιεκλείετο εἰς μόνην τὴν Κόρινθον, ἡ δὲ σημερινὴ περιέρχεται εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

Ἐφάνησαν ἐν ταῖς καθ᾽ ἡμᾶς ἡμέραις ὑπὲρ ἄλλοτέ ποτε ἄνδρες « Λαλοῦντες, Πράξ. 2. 30.
» κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Παύλου, διε» στραμμένα », τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν ἀρνούμενοι, καὶ πάντα τὰ πιστευόμενα χλευάζοντες. Ἄνθρωποι δέ εἰσιν οὗτοι παμπόνηροι, οἵτινες γνωρίζοντες, ὅτι τὸ μὲν οἰκοδομῆσαί ἐστι δύσκολον, τὸ δὲ κρημνίσαι τὰ οἰκοδομηθέντα, εὔκολον, καὶ βλέποντες, ὅτι πᾶν ἄλλο σύστημα, πλὴν τοῦ χριστιανικοῦ, ἐστὶν αὐτοκατάργητον καὶ καταγέλαστον, οὐδὲ ἀλλότριον ἔχουσι σύστημα, οὐδὲ ἴδιον κατασκευάζουσιν, ἀλλ᾽ ἀκαταστατοῦντες, ἄλλοτε μὲν τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖνο ἐπαγγέλλονται, « Μὴ 1. Τιμ. 1. 7.
» νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων » διαβεβαιοῦνται ». Ἄλλοτε μὲν ὁμολογοῦσι θεὸν ποιητὴν τοῦ παντός, πλὴν λέγουσιν, ὅτι οὐδὲ τοὺς κακοὺς παιδεύει, οὐδὲ τοὺς ἀγαθοὺς εὐεργετεῖ, οὐδὲ προνοεῖ ὅλως ὑπὲρ τῶν κτισμάτων, ὧν ἔπλασεν. Ὅθεν φανερόν ἐστιν, ὅτι οὗτος ὁ θεός, ὁ ὑπὸ τῆς φαντασίας αὐτῶν πλαττόμενος, ἢ οὐ δύναται προνοεῖν, καὶ ἑπομένως ἐστὶν ἀσθενής, ἢ οὐ θέλει, καὶ ἑπομένως ἐστὶν ἢ φθονερὸς καὶ

ἐπίβουλος, ἢ ὑπερήφανος καὶ ἀκατάδεκτος, ἢ νωθρὸς καὶ ἀμελέστατος· τοιοῦτον θεὸν πλάττει ἡ πεπλανημένη αὐτῶν φαντασία, τουτέστιν ἀτελῆ καὶ ἀσθενῆ καὶ ἐμπαθῆ, καὶ ἑπομένως οὐτιδανώτερον καὶ αὐτῶν τῶν ψευδοθεῶν, τῶν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν πλαττομένων. Ἄλλοτε δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ θεοῦ ἀρνοῦνται, τυφλοὶ καὶ κωφοὶ καὶ ἄλογοι καὶ ἀναίσθητοι, οὐδὲ τὰ κτίσματα βλέποντες κηρύττοντα τὸν κτίςην, οὐδὲ τὴν φωνὴν τῆς φύσεως ἀκούοντες διηγουμένην τοῦ θεοῦ τὴν δόξαν, οὐδὲ εἰς τὸν λόγον ὑποτασσόμενοι, τὸν ὁδηγοῦντα πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς παντοδυνάμου ἀρχῆς, οὐδὲ εἰς τὴν αἴσθησιν πειθόμενοι, ἥτις ἀναγκάζει πιστεῦσαι δημιουργὸν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων. Ἄλλοτε δὲ ὑποκρίνονται, ὅτι εἰσὶν ἀκόλουθοι τοῦ συςήματος τοῦ Πύῤῥωνος, καὶ ἑπομένως ἀμφιβάλλουσι περὶ πάντων, καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας ὑπάρξεως, ὥσπερ ἂν εἰ οὐκ ἐγίνωσκον, ὅτι τὸ τοιοῦτον σύστημα περιεπαίχθη καὶ κατηργήθη, καὶ παντελῶς ἐξέλιπεν. Ἔχουσιν ὅμως οἱ τοιοῦτοι ἀσεβεῖς ἴδιον ἰδιαίτατον ἀγῶνα, ἵνα τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καταργήσωσιν.

Ἐὰν δὲ ἐρωτήσῃς αὐτούς, διὰ τί αναλαμβάνουσι τόσον ζῆλον διὰ τὸν ἀφανισμὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀποκρίνονται, ὅτι σκοπὸν ἔχουσι φωτίσαι τοὺς ἀνθρώπους. Ὁποῖον δὲ φωτισμὸν ἔλαβον αὐτοὶ ἐκ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν, μαρτυρεῖ ὁ βίος καὶ τὸ πολίτευμα αὐτῶν. Αὐτοὶ ὡς ψεῦσαι καὶ δόλιοι ὑποκριταί, ὑποσχόμενοι ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητα, ἀπατῶσι πολλούς, ἔπειτα ὡς λησταὶ ἔνοπλοι καθαιροῦσι μὲν τοὺς νομίμους ἐξουσιαστάς, ὑποτάσσουσι δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν πόλεις καὶ ὁλοκλήρους ἐπαρχίας, ἁρπάζουσι πάντας τοὺς ἐν αὐταῖς θησαυρούς, καὶ ποιοῦσι τοὺς ἐν αὐταῖς κατοικοῦντας, ἀντὶ ἐλευθέρων, δούλους αὐτῶν, καὶ ἀντὶ ἴσων, ἐλεεινοὺς καὶ τρισαθλίους. Μαρτυρεῖ, ὁποῖός ἐστιν ὁ φωτισμὸς αὐτῶν, ἡ δυστυχεστάτη κατάςασις τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος· μαρτυρεῖ τὸ αἷμα, τὸ ποταμηδὸν ἐκχυνόμενον ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ Εὐρώπῃ· μαρτυροῦσι τὰ πάνδεινα κακά, ὅσα πάσχουσι δυσάριθμοι ἀνθρώπων μυριάδες· μαρτυρεῖ ἡ ἄλογος αὐτῶν πρόληψις, ἡ περὶ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως, ἥτις ἀναστατῶσαι σπουδάζει τοὺς λαούς, καὶ διεγεῖραι τὸ ὑπήκοον κατὰ τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἐκταράξαι καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλικοὺς θρόνους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τούτων διδασκαλία κολακεύει τὴν σάρκα, καὶ ἐξουδενεῖ τὸ πνεῦμα, σβεννύει τῆς συνειδήσεως τὸν ἔλεγχον, καὶ λύει τὸν χαλινὸν τῶν τυραννούντων ἡμᾶς παθῶν, θεοποιεῖ τὴν σαρκικὴν ἡδονήν, καὶ ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον ὅπου ἡ διάνοια αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐγκεῖται « Ἐκ νεότητος αὐτοῦ », ἤγουν πρὸς τὸν Γεν. 8. 21.
κρημνὸν πάσης αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας καὶ ἀπανθρώπου πράξεως· διὰ τοῦτο εὔκολα μὲν μεταδίδοται καὶ πολυπλασιάζεται, δύσκολα δὲ ἰατρεύεται καὶ ἐξαλείφεται.

Ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ λέγουσι πρὸς τοῖς ἄλλοις· Ἐὰν ἐβλέπαμεν ἕνα καὶ μόνον ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, οὐ μόνον ἐπιςεύομεν,

ὅτι οἱ νεκροὶ ἀνίστανται, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσα ἡ χριστιανικὴ πίστις διδάσκει παρευθὺς ἐπειθόμεθα, διὰ τοῦτο προβάλλομεν δύω ἐκ τῶν ἀποδείξεων τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τὴν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν μαρτύρων, ἐκφράζοντες αὐτὰς πλατύτερον, καὶ ἀναπληροῦντες ὅσα ὁ Παῦλος διὰ τὸ σύντομον ἐγκατέλιπεν. Ἀλλ' ὁ λόγος τῶν θείων γραφῶν οὐδὲν ἰσχύει εἰς τοὺς ἀπίστους, ἐπειδὴ νομίζουσιν αὐτὸν οὐχὶ λόγον θεοῦ, ἀλλὰ κατασκευὴν ἀνθρώπων. Ἀλλ' οὐδὲ αἱ μαρτυρίαι πείθουσιν αὐτούς, ἐπειδὴ ὑποπτεύονται ψεῦδος καὶ δολιότητας. Ἐὰν ἐβλέπαμεν, λέγουσιν, ἄνθρωπον ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, ἐπιστεύομεν καὶ ἐπειθόμεθα. Τοῦτο αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ
Λουκ. 16. 27. 29. πλούσιος πρὸς τὸν Ἀβραάμ· « Ἐρωτῶ οὖν
30. 31. » σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν, ἤγουν τὸν
» ἀποθανόντα Λάζαρον, εἰς τὸν οἶκον τοῦ » πατρός μου. Ἔχουσι Μωσέα, ἀπεκρίθη » πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀβραὰμ, καὶ τοὺς προφήτας, » ἀκουσάτωσαν αὐτῶν ». Ὁ δὲ πλούσιος ἐπέμενεν ἰσχυρογνωμονῶν· « Οὐχί, πάτερ » Ἀβραὰμ, ἔλεγεν· ἀλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν » πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν ». « Εἰ Μωσέως, ἀπεκρίθη ὁ Ἀβραὰμ, καὶ » τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐὰν » τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται »

Ψαλ. 48. Ἀλλὰ διὰ τί, ὦ ἄπιστοι, ἄνθρωποι ὄντες
12. διὰ λογικῆς δυνάμεως τετιμημένοι, παρασυμβάλλεσθε τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὁμοιοῦσθε αὐτοῖς; τὰ κτήνη, ἐπειδὴ οὐκ ἔχουσι νοῦν, κινοῦνται καὶ ἕλκονται, καί, ἵν' οὕτως εἴπω, σύρονται ὑπὸ μόνων τῶν αἰσθήσεων· ὑμεῖς δὲ νοῦν ἔχοντες, καὶ συλλογιζόμενοι, καὶ κρίνοντες, καὶ διακρίνοντες, διὰ τί μετέρχεσθε μόνην τὴν αἴσθησιν, καὶ εἰς αὐτὴν ἀφιεροῦτε ὅλην τὴν κρίσιν ὑμῶν καὶ τὴν ἀπόφασιν; πόσον παράλογόν ἐστιν, ἐάν, ἔχοντες δύω χεῖρας, δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν, μετερχώμεθα εἰς τὰς ἐργασίας ἡμῶν μόνον τὴν ἀριστερὰν, ἐγκαταλιμπάνωμεν δὲ τὴν δεξιὰν ἀνενέργητον καὶ ἀκίνητον, ὥσπερ ἂν εἰ μὴ εἴχομεν αὐτήν; πόσον δὲ ἀτελῆ ἦσαν καὶ τὰ ἔργα, τὰ διὰ μόνης τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς γινόμενα; ἔχετε αἴσθησιν, ἀλλ' ἔχετε καὶ νοῦν. ἡ αἴσθησις παρίστησιν εἰς τὸν νοῦν τὰ αἰσθητά; ἀλλ' ὁ νοῦς κρίνει καὶ διακρίνει αὐτά. Πῶς οὐκ αἰσθάνεσθε, ὅτι πρῶτον βάλλετε ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ νοὸς τὸ βλεπόμενον, ἔπειτα πείθεσθε, ὅτι οὕτως ἔχει, καθὼς τὰ ὄμματα παρέστησαν, ἢ ἄλλως, καθὼς ὁ νοῦς κρίνει; ἆρά γε οὐ γνωρίζετε τὰς ἀπάτας τῶν αἰσθήσεων; πιστεύετε ὑμεῖς, ὅτι τόσον ἐστὶ τοῦ ἡλίου τὸ μέγεθος, ὅσον αὐτὸ βλέπετε; οὐχί; ὑμεῖς πεπεισμένοι ἐστὲ, ὅτι ἐστὶ μυριοπλασίως μεῖζον. Ἀλλὰ πόθεν τοῦτο; Ἐκ τῶν συλλογισμῶν τοῦ νοός. Βλέπετε οὖν, ὅτι πείθεσθε εἰς τὸν λόγον τοῦ νοὸς μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν παράστασιν τῶν αἰσθήσεων. Διὰ τί δὲ εἰς τὰς ἀποδείξεις τῆς θεωρητικῆς γεωμετρίας καὶ τῆς ἀριθμητικῆς οὐδεὶς ἀμφιβάλλει; Διότι παραχωρεῖ ἐξ αὐτῶν ἡ παράστασις τῆς ἀπατώσης ὁράσεως, καὶ δουλεύει μόνον ὁ λόγος, ὁ τὸν νοῦν καταπείθων,

Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις τοῦ Παύλου, λέγετε, οὐδὲ λόγον ἔχει πείθοντα, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. ὤ! εἰς τοῦτο παραλογεῖτε προφανέστατα, ἢ μὴ διακρίνοντες τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, διὰ τὴν τοῦ νοὸς ὑμῶν ἐμπάθειαν, ἢ μὴ γινώσκοντες ἐξ ἀμαθείας, τίνες εἰσὶν οἱ λόγοι, οἱ ἀποδεικτικοὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ πρῶτόν ἐστι πάθος γεννώμενον ἐκ τῆς προκαταλήψεως, ἢ ἐκ τῆς ὑπερηφανείας, ἢ ἐξ ἄλλων πολλῶν ὁμοῦ παθῶν. Ὅθεν ἐὰν μὴ ἐκτινάξητε ἐκ τοῦ νοὸς ὑμῶν τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν τοιούτων παθῶν, οὐδέποτε δύνασθε γνωρίσαι τὴν ἀλήθειαν. Τὸ δὲ δεύτερόν ἐστι πάθος εὐθεράπευτον· διότι, ἀφ' οὗ μάθετε τοὺς λόγους, φεύγει ἀφ' ἡμῶν τῆς ἀμαθείας τὸ σκότος, καὶ ἔρχεται τῆς ἀληθείας τὸ φῶς.

Ἐὰν ἐρευνήσητε τῶν ἁγίων προφητῶν τὰ βιβλία, ἐν αὐτοῖς εὑρίσκετε τοὺς λόγους, οἵτινες πείθουσι τὸν νοῦν οὐ μόνον, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀληθῆ εἰσι πάντα, ὅσα περὶ αὐτοῦ διδάσκουσι τὰ εὐαγγέλια. Ἀλλ' ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τὰ προφητικὰ βιβλία οὐκ ἐγράφησαν κατὰ θείαν ἔμπνευσιν, ἀλλὰ κατεσκευάσθησαν κατὰ ἀνθρωπίνην ἐφεύρεσιν. Ἠκούσαμεν τὴν πρότασιν ὑμῶν, ἀλλ' ἵνα καταπείσητε περὶ τούτου καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἡμᾶς, ἀνάγκη ἐςίν, ἵνα ἀποδείξητε πρῶτον, ὅτι οἱ προφῆται ἦσαν ἄνθρωποι ἀσεβεῖς, παγκάκιστοι, καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων πονηρότεροι· διότι, ἐὰν μὴ ἦσαν τοιοῦτοι, πῶς μετὰ τοσαύτης αὐθαδείας ἐλάλουν μὲν τὰ λόγια τῆς πονηρίας αὐτῶν, ἔλεγον δέ· Τάδε λέγει Κύριος; Ποῖον δὲ λόγον, ἢ ἀπόδειξιν, ἢ μαρτυρίαν ἔχετε περὶ τοῦ, ὅτι οἱ προφῆται ἦσαν ἀσεβεῖς καὶ παμπόνηροι; οὐδεμίαν· ἡμεῖς δὲ διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῶν κατορθωμάτων αὐτῶν ἀποδεικνύομεν, ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι εὐσεβέστατοι, ἀπροσωπόληπτοι, φιλαληθέστατοι, καὶ πάσῃ δικαιοσύνῃ καὶ ἀρετῇ διακεκοσμημένοι. Ἐκ τούτου δὲ ἕπεται, ὅτι ἀδύνατον ἦν, ἵνα τοιοῦτοι ἄνθρωποι πράξωσι τοιοῦτον δολερὸν καὶ πανοῦργον καὶ ἀσεβὲς ἔργον. Δεύτερον δέ, πρέπον ἐστίν, ἵνα ἀποδείξητε, ἐν ποίᾳ δυνάμει οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, ὁποῖοι καὶ ἂν ἦσαν, οἱ τοσούτους αἰῶνας πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συγγράψαντες τὰ ἑαυτῶν βιβλία, προεῖπον τὰ περὶ αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας, ὥσπερ ἂν εἰ ἔβλεπον αὐτὰ ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Ἐν ποίᾳ δυνάμει ὁ προφήτης Δανιὴλ Δαν. 9. 24. κτ.
διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἑβδομάδων προεῖπε μετὰ μετὰ τοσαύτης βεβαιότητος τὸν καιρόν, ἐν ᾧ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔμελλε γεννηθῆναι; ἐν ποίᾳ δυνάμει ὁ προφήτης Ἡσαΐας προηγόρευσε τοσοῦτον φανερὰ τὰ περὶ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, εἰπών· « Διὰ τοῦτο δώσει Κύριος αὐτὸς Ἡσ. 7. 14.
» ἡμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαςρὶ » λήψεται, καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσεις » τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ »; Ἔτι δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ

αὐτοῦ, καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς μεγαλειότητος τῆς δεσποτείας καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ, καὶ
Ησ. 9. 6. 7. περὶ τῆς αἰωνίου αὐτοῦ βασιλείας. « Ὅτι » παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, εἶπεν, υἱὸς καὶ » ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ » ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα » αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος· ἄξω » γὰρ εἰρήνην ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὑγείαν » αὐτῷ. Μεγάλη ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς » εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅριον· ἐπὶ τὸν » θρόνον Δαβίδ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, » κατορθῶσαι αὐτὴν, καὶ ἀντιλαβέσθαι ἐν » κρίματι καὶ δικαιοσύνῃ, ἀπὸ τοῦ νῦν » καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ ζῆλος Κυρίου Σαβαὼθ ποιήσει ταῦτα ». Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰ θαυμάσια ἔργα, ὅσα ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐποίησεν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐν
Ησ. 61. 1. κόσμῳ διατριβῆς αὐτοῦ· « Πνεῦμα Κυρίου, λέγων ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ, » ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ μοι, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι » τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς » ἀνάβλεψιν ». Ἐν ποίᾳ δυνάμει ὁ Ἱερεμίας προεῖπε σαφέστατα καὶ αὐτὸ τὸ θρηνητικὸν συμβὰν, τὸ ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν τὴν βρεφοκτονίαν, ἣν ἐποίησεν ὁ
Ἱερ. 31. 15. Ἡρώδης; « Φωνὴ, εἶπεν, ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη θρήνου καὶ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ· » Ῥαχὴλ ἀποκλαιομένη οὐκ ἤθελε παύσασθαι ἐπὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῆς, ὅτι οὐκ εἰσίν ». Ἐὰν στοχασθῇς τὰ λόγια τοῦ προφήτου Ζαχαρίου, φαίνεταί σοι, ὅτι αὐτὸς ἔβλεπεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ πώλου ὄνου καθεζόμενον, καὶ εἰσερχόμενον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, « Χαῖρε, Ζαχ. 9. 9.
» ἔλεγε, σφόδρα, θύγατερ Σιὼν, κήρυσσε, » θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς » σου ἔρχεταί σοι δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς » πραῢς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ » πῶλον νέον ».

Ἄνοιξον τὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ, τὸ πολλῷ παλαιότερον τῶν βιβλίων τῶν εἰρημένων προφητῶν. Ἐν αὐτῷ ἀναγινώσκεις τὰς προφητείας καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. « Ἔδωκαν, Ψαλ. 68. 21.
» λέγει ὁ προφήτης, εἰς τὸ βρῶμά μου » χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν » με ὄξος ». Ἄκουσον περὶ τούτου καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ εὐαγγελίου· οἱ δὲ στρατιῶται « Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς Ματθ. 27. 34.
» μεμιγμένον ». Ὁ μὲν προφήτης προεῖπε· « Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτήρισάν Ψαλ. 21. 7.
» με, ἐλάλησαν ἐν χείλεσιν, ἐκίνησαν κεφαλήν ». Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς ἱστόρησεν· « Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐ- Ματθ. 27. 39. 40.
» τὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· καὶ » λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· » εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ » σταυροῦ ». Ὁ μὲν προφήτης προλέγων τὸ μέλλον γενέσθαι, εἶπε· « Διεμερίσαντο Ψαλ. 21. 18.
» τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν » ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον ». Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς καὶ αὐτόπτης τοῦ πεπραγμένου λέγει· « Οἱ δὲ στρατιῶται, ὅτε

Ἰωάν. 19. 23. 24. » ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, (καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, » ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος) καὶ τὸν χιτῶνα· » ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄῤῥαφος· ἐκ τῶν ἄνωθεν » ὑφαντὸς δι' ὅλου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχωμεν
Ψαλ. 87.6. » περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται »· « Ἔθεντό με, » εἶπεν ὁ προφήτης, ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,
Ματθ. 27. 59. 60. » ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου ». « Ὁ » δὲ Ἰωσὴφ, λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς, » λαβὼν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐνετύλιξεν » αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθετο αὐτὸ » ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ». Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν προφήτης πρῶτον εἰσάγει αὐτὸν τὸν
Ψαλ. 15. 10. Ἰησοῦν Χριστὸν λέγοντα· « Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην, οὐδὲ » δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν ». Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ τὸν Ἰησοῦν
Ἰωάν. 10. 17. Χριστὸν εἰπόντα· « Ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν » ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν ». Ἔπειτα ὁ μὲν προφήτης προσεύχεται καὶ παρακαλεῖ ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ
Ψαλ. 56.8. Χριστοῦ, λέγων· « Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου, » ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα ». Καὶ μὴ νομίσῃς, ὅτι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ὁ προφήτης ἐξεφώνησε ταῦτα τὰ τρία· διότι ἐξέλαβεν αὐτὰ ὡς σύμβολα τῶν τριῶν θείων προσώπων, καὶ ὡς σημαντικὰ τῆς θεότητος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐκείνου, ὑπὲρ οὗ ἐδέετο, ἵνα ἐκ νεκρῶν ἀναστηθῇ· εἰσακούεται δὲ ἡ προφητικὴ αὐτοῦ προσευχὴ, καὶ ἀκούει φωνὴν λέγουσαν· « Ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου ». Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς, περιγράφων τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, λέγει· « Ὄρθρου βαθέος Λουκ. 24. 12. 13.
» ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, (αἱ μυροφόροι δηλονότι) εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον » ἀπὸ τοῦ μνημείου· καὶ εἰσελθοῦσαι, οὐχ » εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ». Ὁ μὲν προφήτης προβλέπων τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔψαλλεν ἐν ἀγαλλιάσει. « Ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Ψαλ. 46. 5.
» Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος· » Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς ἐμαρτύρησε, λέγων· « Ὁ μὲν οὖν Μαρκ. 16. 19.
» κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ ». Ἐπιλήψει με ὁ χρόνος, ἐὰν θελήσω διηγηθῆναι ὅσα οἱ προφῆται προεῖπον περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔλαβον τὸ προφητευθὲν πέρας.

Εἴπατε οὖν, ὦ ἄπιστοι, κατὰ ποῖον φυσικὸν λόγον, ἢ κατὰ ποίαν ἀνθρωπίνην δύναμιν οἱ προφῆται τοσούτους αἰῶνας πρὸ τῆς ἐν κόσμῳ παρουσίας τοῦ Χριστοῦ προεῖδον καὶ προεῖπον μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας τὰ περὶ αὐτοῦ; τί ἀποκρίνεσθε; λέγετε ἴσως, ὅτι τὰ προφητικὰ λόγιά εἰσι πλάσματα τῶν χριστιανῶν; ἀλλ' ἐπιστομίζουσιν ὑμᾶς οἱ Ἑβραῖοι· αὐτοὶ, οἱ ἄσπονδοι ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, φυλάττουσι, κατὰ θείαν οἰκονομίαν, τῶν προφητῶν τὰ βιβλία, τὰ ἐν τῇ ἑβραϊκῇ αὐτῶν διαλέκτῳ γεγραμμένα, καὶ σέβονται αὐτὰ ὡς προφητικὰ, καὶ ὡς περιέχοντα θεοῦ λόγια. Ἢ λέγετε, ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ κατεσκεύασαν τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, ἀκολουθήσαντες οὐχ

ὅσα πράγματι καὶ ἀληθείᾳ συνέβησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλ' ὅσα περὶ αὐτοῦ εἶπον οἱ προφῆται; Ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι πρῶτον μὲν οὐκ εἰς ἄλλον τινὰ τόπον, ἀλλ' εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκήρυξαν τὸ εὐαγγέλιον. Πῶς οὖν ἐτόλμησαν λαλεῖν παῤῥησίᾳ τοσοῦτον ψεῦδος ἐνώπιον τῶν κατοικούντων ἐν Ἱερουσαλὴμ, οἵτινες καὶ εἶδον καὶ ἤκουσαν τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Πῶς ἐτόλμησαν ἐνώπιον παντὸς τοῦ συνεδρίου, ἤγουν ἐνώπιον ἀρχόντων καὶ πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ἀρχιερέων καὶ πάντων τῶν ἐκ τοῦ ἀρχιερατικοῦ γένους, λέγειν κατὰ πρόσωπον αὐτῶν περὶ
Πράξ. 4. 10. τοῦ Χριστοῦ, « Ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, » ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν; » ἢ πῶς ἤλπισαν, ὅτι λαλοῦντες τοσοῦτον ψεῦδος,
Πράξ. 2. 42. καὶ 4. 4. δύνανται πεῖσαι τοὺς ἀθρώπους; ἢ πῶς τόσαι χιλιάδες ἐξ αὐτῶν τῶν κατοικούντων τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀκούοντες τοὺς ἀποστόλους λαλοῦντας ἀναισχύντως τοσοῦτον σωρὸν ψεύδους; ἀσύστατοι οὖν καὶ οὐτιδαναί εἰσιν, ὦ ἄπιστοι, αἱ ἐνστάσεις ὑμῶν· ἀναγκάζει δὲ ἡμᾶς ἡ δύναμις τοῦ λόγου, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ἄλλη δύναμις, πολλῷ ὑπερτέρα τῆς φύσεως, εἴτουν δύναμις τοῦ πανυπερτελείου θεοῦ, καὶ τὸν νοῦν τῶν προφητῶν ἐφώτισε προκατιδεῖν τὰ μέλλοντα, καὶ τὴν γλῶσσαν διεύθυνε λαλῆσαι τὰ μυστήρια, καὶ τὴν χεῖρα ἐκίνησε γράψαι τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, τοσούτους αἰῶνας πρὸ τοῦ Χριστοῦ· ἐπομένως ἀληθῆ καὶ ἀναμφίβολά εἰσιν ὅσα περὶ αὐτοῦ οἱ προφῆται προεκήρυξαν· ἐπομένως ἀληθὲς καὶ ἀναμφίβολον, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Ἰδοὺ οὖν βλέπετε ἕνα ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα, βλέπετε δὲ αὐτὸν οὐ διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, τῶν πολλάκις ἀπατώντων ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τοῦ φωτὸς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τοῦ μηδέποτε πλανῶντος, ἀλλὰ πάντοτε πληροφοροῦντος· καὶ οὗτος μὲν ὁ λόγος ἐστὶν ἐκ τῶν προτέρων, ἤγουν ἐκ τῶν λόγων, τῶν ὑπὸ τῶν προφητῶν πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως διακηρυχθέντων. Ἀκούσατε δὲ καὶ τὸν λόγον, τὸν ἐκ τῶν ὑστέρων, τουτέστι τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ μαρτυρησάντων, ὅτι εἶδον τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν.

Ἐρώτησον πρῶτον σεαυτὸν, ἐὰν διὰ ἓν ψευδὲς πλάσμα, ὃ σὺ ἔπλασας καὶ κατεσκεύασας, στέργῃς αὐτοπροαιρέτως ὑπομεῖναι πᾶσαν κάκωσιν καὶ βάσανον, καὶ τὴν στέρησιν τέλος πάντων τῆς ἰδίας σου ζωῆς, διὰ ὀξυτάτων βασανιστηρίων· ἐρώτησον ἔπειτα καὶ ὅσους ἄλλους θέλεις, ἐὰν στέργωσι ταῦτα πάντα διὰ ἓν γνωστὸν καὶ μάταιον ψεῦδος. Τί ἀποκρίνεσαι σὺ πρὸς σεαυτόν; Τί ἀποκρίνεταί σοι ὅστις ἂν ἐρωτηθῇ; λέγεις ἆρά γε σὺ, ἢ λέγει ἄλλος τις, ναὶ, στέργω; οὐχί· διότι τοῦτό ἐστιν οὐ μόνον ἐναντίον παντὸς λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ νόμου τῆς φύσεως· μόλις στέργει ὁ ἄνθρωπος τὸν θάνατον διὰ τὸ δίκαιον, διὰ τὸ συμφέρον, διὰ τὴν ἀλήθειαν. Δώδεκα ἀπόστολοι, ἑβδομήκοντα μαθηταὶ, πεντακόσιοι, ἀδελφοὶ, πάντες σύγχρονοι, καὶ πάντες σύμφωνοι καὶ ὁμόφρονες, κη-

ρύττουσι, λέγοντες· εἴδομεν τὸν Ἰησοῦν
Χριστὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνά-
στασιν. Τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων μετὰ
πολλῶν καὶ μεγάλων φοβερισμῶν παραγ-
γέλλει εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν, ἤγουν εἰς
τοὺς ἀποστόλους, λέγον· μηδόλως κηρύτ-
τετε, κλείσατε τὸ στόμα, μηδένα διδά-
Πράξ. 4. 18. σκετε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ· « Καὶ
» καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς
» τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδά-
» σκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ».
Αὐτοὶ δὲ ἀποκρίνονται ἐνώπιον παντὸς τοῦ
Αὐτ. 20. 21. συνεδρίου, λέγοντες· « Οὐ δυνάμεθα γὰρ
» ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λα-
» λεῖν ». Καὶ οἱ μὲν τοῦ συνεδρίου πάλιν
αὐστηρότατα ἐφοβέρισαν αὐτούς· αὐτοὶ δὲ
περισσότερον κηρύττοντες, ἐμαρτύρουν, ὅτι
Αὐτ. 33. ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. « Καὶ μεγάλῃ
» δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόσ-
» τολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰη-
» σοῦ ». Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τοῦ συνεδρίου,
κατέκλεισαν αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακήν· ἐκεῖθεν
δὲ διὰ θαύματος ἐξελθόντας ἐῤῥάβδισαν
ἀνιλεῶς· αὐτοὶ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἐκραύγα-
Πράξ. 5. 18. 40. ζον· « ὁ Χριςὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. » Μετὰ
ταῦτα ἐξελθόντες τῆς Ἰερουσαλὴμ, τρέχου-
σιν εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, κηρύττον-
τες τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν, καὶ
1. Ἰωάν. 1. 1. 3. ἐπιβεβαιοῦντες καὶ λέγοντες· « Ὃ ἑωράκα-
» μεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα,
» καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ
» τοῦ λόγου τῆς ζωῆς· ὃ ἑωράκαμεν καὶ
» ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν ». Ὑπὲρ
τούτου δὲ τοῦ κηρύγματος ὑπομένουσι
πεῖναν, δίψαν, γύμνωσιν, κολαφισμοὺς,
ὕβρεις, διωγμοὺς, βλασφημίας, ἀτιμίαν καὶ 1. Κορ. 4. 11. 13.
ἐξουδένωσιν, τελευταῖον δὲ καὶ βασανιςικὸν
θάνατον. Ὁ Στέφανος, ὁ Ἀνανίας καὶ ὁ
Ἄρχιππος παρέδωκαν τὸ πνεῦμα, λιθοβο-
ληθέντες· ὁ Ἀνδρέας, ὁ Πέτρος, ὁ Φίλιππος
καὶ ὁ Σίμων ὁ ζηλωτὴς, ἐν ξύλῳ σταυρω-
θέντες· ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Βαρνάβας, πυρὶ
κατακαυθέντες· ὁ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ
Κυρίου, καὶ ὁ Τιμόθεος, ῥοπαλισθέντες· ὁ
Παῦλος, ὁ Ἰάκωβος, ὁ τοῦ Ἰωάννου ἀδελ-
φὸς, ὁ Ἀρίσταρχος, ὁ Πούδης, ὁ Τρόφιμος,
τὰς κεφαλὰς ἀποτμηθέντες. Πολλὰ ὀλίγοι
ἐκ τῶν ἀποςόλων καὶ μαθητῶν τοῦ Χριςοῦ
οὐκ ἐγεύθησαν τὸ μαρτυρικὸν τοῦ θανάτου
ποτήριον. Πῶς ἐξηγεῖ τοῦτο τὸ παραδο-
ξότατον καὶ ὑπὲρ φύσιν φαινόμενον ἡ
ψευδοφιλοσοφία τῶν ἀπίστων; τί λέγουσι
περὶ τούτου οἱ ψευδοφιλόσοφοι οἱ ἄπιςοι;

Αὐτοὶ ἦσαν, ἀποκρίνονται, ἄνθρωποι φανατικοί· καὶ πόθεν μὲν παράγεται αὕτη ἡ λέξις, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ταύτην μετερχόμενοι γινώσκουσι· σημαίνει ὅμως παρ' αὐτοῖς τὸ, βεβλαμμένοι τὴν φαντασίαν καὶ μωροί· ἀλλὰ πεντακοσίων καὶ ὀγδοήκοντα δύω ἀνθρώπων ἐβλάφθη ἡ φαντασία εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ ἔπαθε μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βλάβην; πεντακόσιοι καὶ ὀγδοήκοντα δύω ἄνθρωποι μωροὶ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μωρίαν καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν; καὶ τίς λόγος τοῦτο πείθει; ἀλλὰ καὶ οἱ φανατικοὶ φοβεριζόμενοι καὶ ῥαβδιζόμενοι, ὅπως ἂν μὴ λαλῶσι τὰ τῆς μωρίας αὐτῶν, φοβοῦνται καὶ σιωπῶσιν·

οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, φοβεριζόμενοι καὶ ῥαβδιζόμενοι, καὶ μυρίας κακουχίας καὶ τιμωρίας πάσχοντες, πολλῷ μᾶλλον ἐκήρυττον, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Μωροί; καὶ ἔχουσι τόσην συμφωνίαν καὶ ἀγάπην μεταξὺ ἀλλήλων, τόσην φρόνησιν εἰς τὰ λόγια, τόσην δικαιοσύνην εἰς πᾶν ἔργον, τόσην ἀρετὴν εἰς πᾶσαν πρᾶξιν, τόσην ἁγιοσύνην εἰς τὰ ἤθη; μωροὶ καὶ ἅγιοι; τοῦτο τὸ μάθημα διδάσκει ὑμᾶς ἡ ἄλογος φιλοσοφία ὑμῶν; καὶ τὶς λόγος τοῦτο πείθει; ἢ τὶς ἄνθρωπος φρόνιμος εἰς τοῦτο πείθεται;

Ἀλλ' ἔστω· αὐτοὶ μὲν ἦσαν μωροί· ἀλλὰ πῶς ἐμωράνθησαν τόσα πλήθη ἀνθρώπων εἰς τὴν Ἀσίαν, τόσα εἰς τὴν Εὐρώπην, τόσα εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ ἐπείσθησαν, ὅτι ἀληθές ἐστιν ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ μωροὶ ἐκήρυττον, ἤγουν, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς καὶ ἀποθανὼν καὶ ταφεὶς ἀνέςη ἐκ νεκρῶν; Πῶς ἐπείσθησαν εἰς τῶν μωρῶν τὸ κήρυγμα οἱ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν
Φιλιπ. 4. 22. Ῥώμην, καὶ οἱ Ἀρεοπαγῖται εἰς τὰς
Πράξ. 17. 34. Ἀθήνας, ὅπου τότε ἤκμαζον αἱ ἐπιςῆμαι, καὶ ἐπολιτεύετο ἡ ἀπόδειξις, καὶ ὁ νοῦς οὐκ ἐπλανᾶτο εὔκολα; Πῶς τόσα ἄμετρα πλήθη ἀνθρώπων ἐπείσθησαν ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν μωρῶν, καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ ἐν μέσῳ δύω λῃστῶν ὡς κατάδικος ςαυρωθεὶς, καὶ ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ ςαυροῦ ἀποθανὼν, ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἔστι θεὸς ἀληθινὸς, ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς; Πῶς δὲ πεισθέντες καὶ πιστεύσαντες εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐγκατέλιπον τὴν προπατορικὴν αὐτῶν θρησκείαν, καὶ τὰς πεπαλαιωμένας αὐτῶν συνηθείας, καὶ τοὺς τῶν προγόνων αὐτῶν νόμους, καὶ μετὰ τοσαύτης προθυμίας ἀπεστράφησαν πᾶσαν σωματικὴν ἡδονὴν καὶ ἄνεσιν, ἔτρεχον εἰς τοὺς κινδύνους καὶ διωγμοὺς καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια, ὅσα οἱ τότε τύραννοι ἐφοβέριζον παῤῥησίᾳ, καὶ ἀνυποστόλως ἔπραττον καθ' ἑκάστην ἡμέραν κατὰ τῶν χριςιανῶν; Σὺ λέγεις, ὦ ἄπιςε, ὅτι οἱ τοῦ εὐαγγελίου κήρυκες ἦσαν βεβλαμμένοι τὴν φαντασίαν καὶ μωροὶ, πρόσθες ὅμως τούτοις, ὅτι καὶ πάμπτωχοι ἦσαν, καὶ ἄοπλοι, καὶ γυμνοὶ, καὶ ἀγράμματοι, καὶ ὅτι ἐδίδασκον πλούτου καταφρόνησιν, κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν ἄρνησιν, πάσης σαρκικῆς ἡδονῆς ἀποχὴν, παθῶν ψυχοφθόρων σταύρωσιν, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα ἀναγινώσκομεν εἰς τὰ εὐαγγέλια. Πῶς οὖν τοιοῦτοι ἄνθρωποι διὰ τοιαύτης διδασκαλίας ἔπραξαν τοιοῦτον θαυμάσιον καὶ ἐξαίσιον κατόρθωμα, ὁποῖόν ἐστιν ἡ εἰς Χριστὸν ἐπιστροφὴ τοῦ κόσμου; ποίᾳ δυνάμει; ποίῳ τρόπῳ; ποίᾳ ἐξουσίᾳ; Ὅστις ταῦτα συλλογισθῇ ἀπαθῶς, καὶ κρίνει ὀρθῶς καὶ δικαίως, ἐκεῖνος βλέπει, ὅτι πᾶς λόγος πείθει πιστεῦσαι, ὅτι οὐδεμία δύναμις κοσμικὴ προέτρεψε καὶ ἐνίσχυσε τοὺς κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου κηρύξαι τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν· οὐδεμία δύναμις κοσμικὴ, οὐδὲ προσπάθεια σωματικὴ ἔπεισε τοὺς ἀκροατὰς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος δεχθῆναι τὰ δόγματα καὶ τοὺς νόμους τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἀναγκάζεται δὲ

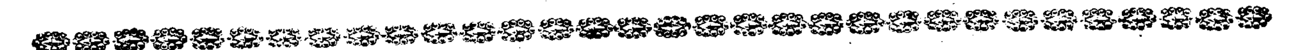
ἐκβοῆσαι μετὰ τοῦ προφήτου τὴν φωνὴν,
Ψαλ. 76. 10. τὴν ταῦτα προφητεύσασαν· « Καὶ εἶπα,
» νῦν ἠρξάμην, αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς
» δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου ».

Οὐδεὶς δὲ, ὡς νομίζω, φρόνιμος καὶ διακριτικὸς προβάλλει τὸ πλάσμα τῆς πλάνης, τὸ ἐξ αἰῶνας μετὰ τὴν Χριστοῦ ἀνάληψιν ἀρξάμενον, οὐδὲ λέγει, ἰδοὺ αὐτὸ τὸ δίδαγμα, κἂν μὴ ἐκ Θεοῦ, ὅμως ἐπολυπλασιάσθη καὶ ἁπλώθη εἰς τοσαῦτα πλήθη ἀνθρώπων· διότι καθεὶς γινώσκει, ὅτι αὐτὸ ἁπλώθη τῇ δυνάμει τῆς σπάθης, καὶ ἐπολυπλασιάσθη τῇ ἰσχύϊ τῆς καταδυναστείας καὶ τῆς μαχαίρας· καὶ γνωρίζει, ὅτι αὐτὸ ἀνοίγει θύραν εἰς τὰς σωματικὰς τρυφὰς, καὶ συντρίβει τοὺς χαλινοὺς τῆς σωφροσύνης, καὶ ἀνταποδίδωσι κοσμικὰς ἀνταποδόσεις. Ἔμαθε δὲ καθεὶς, ὅτι οὐδέποτε ὑπὸ οὐδενὸς, οὐδὲ οἱ τοῦτο κηρύξαντες, οὐδὲ οἱ τοῦτο ὑποδεχθέντες, ὑπέμειναν θανάτους, ἢ δυναστείας, ἢ διωγμοὺς, ἢ κἂν μικρὰν τιμωρίαν, καὶ ἤκουσεν, ὅτι αὐτὸ κατὰ πρῶτον ἐκηρύχθη εἰς ἔθνη βάρβαρα, ἄνομα, ἀμαθέστατα, ὧν τὰ περισσότερα οὐδεμίαν εἶχον πίστιν ἔγγραφον, οὐδὲ νομοθεσίαν.

Ἀλλ' ἆρά γε πείθονται οἱ ἄπιστοι,
Ἰωάν. 6. 44. ταῦτα ἀκούοντες; « Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν
» πρός με, εἶπεν ὁ Κύριος, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ,
» ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν. » Ἐὰν οἱ ἄπιστοι, διώξαντες μακρὰν ἀπ' αὐτῶν τὰ πάθη, τὰ σκοτίζοντα τὸν νοῦν, καὶ δόντες τόπον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, κατασταθῶσι σκεύη ἄξια τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἀτιμήτου μύρου τῆς πίστεως, οὐκ ἐγκαταλείπει αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἕλκει τῇ δυνάμει τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος, καὶ στηρίζει ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ἀληθοῦς πίστεως. Ὑμεῖς δὲ, ὦ εὐσεβεῖς, ὅσοι ἠξιώθητε τοῦ μεγάλου χαρίσματος τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, προσέχετε, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν πλανηθῆτε· προσοχῆς μεγάλης ἔχετε χρείαν, μάλιστα εἰς τούτους τοὺς καιροὺς, ἐν οἷς ὑπὲρ ἄλλοτέ
ποτε « Κύκλῳ οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσιν ». Ψαλ. 11. 8.
Ἀπατηλόν ἐστι τῆς ἀσεβείας τὸ δέλεαρ, ἐπειδὴ διδάσκει τὴν τῶν σαρκικῶν ἐπιθυ-
μιῶν ἀπόλαυσιν· « Φάγωμεν καὶ πίωμεν, 1. Κορ. 15. 32.
» αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν ». Ὑμεῖς ἐστὲ ἁπλοῖ καὶ ἄκακοι, ἐκεῖνοι δέ εἰσι δολεροὶ καὶ πανοῦργοι· ὑμεῖς ἴσως ἀγύμναστοι εἰς τὰς ἀποδείξεις τῆς πίστεως, ἐκεῖνοι καταγεγυμνασμένοι εἰς τῆς ἀσεβείας τὰ σοφίσματα. Ἀρέσκει εἰς τὰ πάθη σου ἡ τούτων διδασκαλία, γλυκαίνει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός σου τοῦ λόγου αὐτῶν ἡ ἀσέβεια. Τὰ δὲ πάθη καὶ αἱ ἐπιθυμίαι εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ ἐχθροὶ, περὶ ὧν ὁ Κύριος
εἶπε· « Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ Ματθ. 10. 36.
» αὐτοῦ ». Αὐτοὺς οὖν τοὺς ἐχθρούς σου καθοπλίζουσι κατὰ σοῦ οἱ ἀσεβεῖς, ἵνα
θανατώσωσι τὴν ψυχήν σου. « Τάφος Ψαλ. 5. 9.
» ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· μάχαιρα Ψαλ. 56. 4.
» ὀξεῖα ἡ γλῶσσα· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ Ψαλ. 13. 3.
» χείλη αὐτῶν, ἰοβόλος ὁ λόγος αὐτῶν ».
Κλείετε οὖν τὰ ὦτα, ὅταν αὐτοὶ λαλῶσι τῆς ἀπιστίας τὰ ῥήματα· φεύγετε τὰς ὁμιλίας αὐτῶν, ὡς φεύγετε τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ λοιμοῦ τὰ μολύσματα.

Παροιμ. 1. 10, 11, 15. « Υἱέ, μή σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς· οὕτω συμβουλεύει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος, » μηδὲ βουληθῇς, ἐὰν παρακαλέσωσί σε. » Μὴ πορευθῇς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν, » ἔκκλινον τὸν πόδα σου ἐκ τῶν τρίβων » αὐτῶν ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι

Η πιστις καὶ ἡ ἀγάπη εἰσὶ τὰ δύω ἀληθινὰ καὶ ἀκράνδατα τῆς σωτηρίας θεμέλια. Οὐδεὶς χωρὶς πίστεως σώζεται, οὐδεὶς χωρὶς ἀγάπης σωθῆναι δύναται. Ὅστις πιστεύει, ἀλλ' οὐκ ἀγαπᾷ, ἐκεῖνος οὐ σώζεται· ὅστις ἀγαπᾷ, ἀλλ' οὐ πιστεύει, ἐκεῖνος κολάζεται· ἐκεῖνος δὲ μόνον ἐστὶν ὁ σεσωσμένος καὶ ὁ δίκαιος καὶ ὁ ἅγιος ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅστις, ἔχων πίστιν ἀληθῆ, ἔχει καὶ ἀγάπην πρακτικήν. Ὁ θεηγόρος Παῦλος διδάσκων τοὺς Κορινθίους κατ' ἰδίαν, ἐδίδασκε κοινῶς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· διὰ τοῦτο, ἐὰν ἀκριβῶς στοχασθῇς πᾶσαν τὴν πρώτην πρὸς αὐτοὺς ἐπιςολὴν αὐτοῦ, βλέπεις, ὅτι ὅλη αὐτὰ τὰ δύω μαθήματα περιέχει, τὸ μάθημα δηλαδὴ τῆς πίστεως καὶ τὸ μάθημα τῆς ἀγάπης. Τοῦτο αὐτὸ βλέπεις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ τελευταῖα τῆς ἐπιστολῆς λόγια, τὰ σήμερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθέντα· καὶ δι' αὐτῶν πίςιν στερεὰν, καὶ ἀγάπην εἰλικρινῆ παραγγέλλει· διότι καὶ οἱ ἀσπασμοὶ τῆς ἀδελφότητος, καὶ ἡ συστασις ὑπὲρ τῆς περιποιήσεως τῶν ἀξιωτέρων, ἀγάπην πνέουσι· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ εὐχὴ, ἡ ἀκροτελευταία σφραγὶς τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἀγάπη ἐστίν. « Ἡ ἀγάπη μου, λέγει, 1. Κορ. 16. 24.
» μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ». Κἂν δὲ ἁπλᾶ καὶ μηδεμιᾶς ἐξηγήσεως δεόμενα φαίνωνται τὰ ἀναγνωσθέντα λόγια, ὅστις ὅμως μετὰ προσοχῆς ἀκούσει τὴν ἐφεξῆς ἑρμηνείαν, ἐκεῖνος πολλὴν κερδαίνει τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν.

Ἀδελφοὶ, γρηγορεῖτε, ςήκετε 1. Κορ. 16. 13.

ἐν τῇ πίςει, ἀνδρίζεσθε, κραται-
14. οῦσθε· πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γι-
νέσθω.

Κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, ἐν οἷς ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἦσαν καὶ ἀπατεῶνες, οἵτινες ἔπειθον τοὺς
1. Κορ. 15. 12. πιστοὺς, « Ὅτι ἀνάςασις νεκρῶν οὐκ ἔςι »
καὶ τύραννοι, οἵτινες ἐδυνάςευον αὐτοὺς, ἵνα ἀρνηθῶσι τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν· καὶ σκανδαλοποιοὶ, οἵτινες ἐσανδάλιζον τῶν πιςῶν τὰ πλήθη, ἄλλοι μὲν τρώγοντες τὰ
1. Κορ. 8. 13. εἰδωλόθυτα, ἄλλοι δὲ διδάσκοντες τὸ, « Ἐ-
1. Κορ. 1. 12. » γὼ μὲν εἰμὶ Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, ἐγὼ
» δὲ Κηφᾶ ». Κατὰ τῆς ἀπάτης ἀναγκαία ἐςὶν ἡ προσοχή· διότι, ὅταν προσέχῃς, δυσκόλως σὲ ἀπατᾷ ὁ πλάνος. Κατὰ τῆς δυναςείας ἀναγκαία ἐςὶν ἡ ἐπιμονὴ, ἡ ἀνδρεία, τὸ κράτος· διότι ὅταν ὑπάρχῃς ἐπίμονος καὶ ἀνδρεῖος καὶ κραταιὸς, οὐδὲν κατὰ σοῦ δύνανται τῶν τυράννων αἱ δυναςεῖαι. Κατὰ δὲ τοῦ σκανδάλου ἀναγκαιοτάτη ἐςὶν ἡ ἀγάπη· διότι, ὅταν τῇ ἀληθείᾳ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου, οὐδὲν ποιεῖς προξενοῦν αὐτῷ σκάνδαλον· διὰ τοῦτο οὖν τρία παρήγγειλε τότε εἰς τοὺς πιςοὺς ὁ Παῦλος, τὸ, « Γρηγορεῖτε », ἵνα μὴ πλα- » νῶνται ὑπὸ τῶν ἀπατεώνων· τὸ, « Στή- » κετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραται- » οῦσθε, ἵνα μὴ νικῶνται ὑπὸ τῆς δυναςείας » τῶν τυράννων· καὶ τὸ, » Πάντα ὑμῶν ἐν » ἀγάπῃ γινέσθω », ἵνα μὴ τοὺς ἀδελφοὺς σκανδαλίζωσιν· αὐτὰ δὲ τὰ τρία ὅπλα εἰσὶ καὶ κατα τοῦ διαβόλου· διότι αὐτός ἐςι καὶ τῆς ἀπάτης ὁ ἐφευρετὴς, καὶ τῆς δυναςείας ὁ σύμβουλος, καὶ τοῦ σκανδάλου ὁ συνεργός· ἐπειδὴ δὲ ἄχρι τῆς σήμερον καὶ ἀπατεῶνες περιέρχονται, θνητοψυχίαν καὶ ἀσέβειαν διδάσκοντες· καὶ τύραννοι ἀναφαίνονται, δυναστικῶς τοὺς πιστοὺς ἀποσπῶντες ἀπὸ τῶν ὀρθῶν τῆς πίςεως δογμάτων· καὶ σκανδαλοποιοὶ πολλοὶ, παντὶ τρόπῳ σκανδαλίζοντες· καὶ ὁ διάβολος
« Ὡς λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ, ζητῶν 1. Πέτρ. 5. 8.
» τίνα καταπίῃ· διὰ τοῦτο ἄχρι τῆς σήμερον ἀναγκαιοτάτη εἰς πᾶσαν ψυχὴν ἡ παραγγελία τοῦ Παύλου· « Γρηγορεῖτε, » σήκετε ἐν τῇ πίςει, ἀνδρίζεσθε, κραται- » οῦσθε· πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω ». Βλέπε δὲ πῶς διὰ τούτων τῶν συντόμων λόγων ἀνακεφαλαιώσας ὅσα περὶ πίςεως καὶ ἀγάπης εἶπεν ἐν πάσῃ τῇ ἐπιςολῇ αὐτοῦ, δείκνυσιν ἔπειτα καὶ τῆς ἀγάπης τὸ ἔργον, παρακαλῶν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν περιποιήσεως.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, 1. Κορ. 16. 15.
οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ, ὅτι ἐ-
ςὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς δι-
ακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς·
Ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς 16.
τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦν-
τι καὶ κοπιῶντι.

Οὗτος ὁ Στεφανᾶς ἐςὶν ὁ δεσμοφύλαξ, Πράξ. 16. 33.
ὃν ὁ Παῦλος ἐβάπτισε σὺν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει Φιλίππων· διὸ καὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς Κορινθίους ἔγραφεν·

1. Κορ. 1. 16. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον. « Καὶ Ἀχαΐαν » μὲν ὀνομάζει τὴν Ἑλλάδα, καθότι ἔκπαλαι, ἐκ τῶν καιρῶν δηλαδὴ τοῦ Ὁμήρου, Ἀχαιοὶ ἐλέγοντο οἱ Ἕλληνες· ἀπαρχὴν δὲ τῆς Ἀχαΐας τοῦ Στεφανᾶ τὸν οἶκον, ἢ καθότι αὐτὸς κατῴκει τὴν πόλιν
Πράξ. 16. 12. Φιλίππων, ἥτις ἦν τότε « Πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις », ἢ καθότι ἡ οἰκία τοῦ Στεφανᾶ πρώτη ἐκ τῶν ἑλληνικῶν οἴκων ἐπίςευσεν ὅλη εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςόν, ἢ καθότι οἱ ἐξ αὐτοῦ τοῦ οἴκου ὑπερεῖχον εἰς τὰ κατορθώματα τῆς ἀρετῆς τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς ἄλλαις οἰκίαις τῆς Ἀχαΐας· διὸ καὶ ἔλεγε περὶ αὐτῶν, ὅτι Ἔταξαν, ἤγουν ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων, ἤγουν τῶν πιςῶν, οὓς οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ ὀνομάζει ἁγίους διὰ τὸ ἅγιον ἐπάγγελμα τῆς Χριςιανικῆς πίςεως, καὶ διὰ τὴν ἁγίαν αὐτῶν ζωὴν καὶ πολιτείαν. Βλέπε δέ, μετὰ πόσης ἀγάπης συνίςησι τὸν Στεφανᾶν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Παρακαλῶ, λέγει, ἐπειδὴ γινώσκετε, ὅτι οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκίαν τοῦ Στεφανᾶ εἰσὶ πρῶτοι τῶν ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ κατὰ τὴν πίςιν καὶ τὴν ἀρετήν, και ὅτι αὐτοὶ ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπερεσίαν τῶν ἁγίων, ἵνα καὶ ὑμεῖς δεικνύητε πᾶσαν ὑπακοήν· οὐ λέγει δὲ αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῖς τοιούτοις, ἵνα μηδεὶς νομίσῃ ὅτι κατὰ προσπάθειαν παραγγέλλει τὴν πρὸς τὸν Στεφανᾶν καὶ τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ ὑπακοὴν καὶ εὐλάβειαν· ὅθεν καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὴν γενικὴν καὶ καθολικὴν αὐτοῦ σύστασιν, λέγων· «Καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι». Ὑποτάσσεσθε, λέγει, καὶ περιποιεῖσθε οὐ μόνον τὸν Στεφανᾶν καὶ τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τοιοῦτοί εἰσιν, ὁποῖοι οἱ περὶ τὸν Στεφανᾶν, ἔτι δὲ καὶ πάντα ἄνθρωπον, ὅστις συμβοηθεῖ καὶ κοπιᾷ εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα.

Χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στε- 1. Κορ. 16. 17.
φανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊ-
κοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑςέρημα οὗτοι
ἀνεπλήρωσαν· Ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ 18.
ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν· ἐπιγι-
νώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους.

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑβδομήκοντα ἀποςόλων εἰσὶν ὁ Φουρτουνάτος καὶ ὁ Ἀχαϊκός· ἴσως δὲ αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐκ τῆς οἰκίας τῆς Χλόης, περὶ ὧν ὁ Παῦλος ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιςολῆς αὐτοῦ ἔγραφεν· « Ἐδηλώθη γάρ μοι ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης ». (Χρυσ. αὐτ. 1. Κορ. 1. 11.) Τούτους δὲ σὺν τῷ Στεφανᾷ ἀπέςειλαν οἱ Κορίνθιοι πρὸς τὸν Παῦλον μετὰ ἐπιστολῆς, ἥτις περιεῖχε ζητήματα περὶ γάμου καὶ παρθενίας καὶ περὶ τῶν εἰδωλοθύτων· αὐτοὶ δὲ ἐλθόντες πρὸς αὐτόν, ἐφανέρωσαν αὐτῷ τὰ μεταξὺ τῶν Κορινθίων σχίσματα, καὶ τὰ περὶ τοῦ πορνεύοντος, καὶ τὰ περὶ τῶν λεγόντων, ὅτι οἱ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. (1. Κορ. 1. 11. κα. 5. 1. καὶ 15. 12.) Ἐπειδὴ οὖν ὁ Παῦλος δι' αὐτῶν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὴν ἀπόκρισιν, ἥτις οὐ μόνον περιεῖχε τῶν ζητημάτων αὐτῶν τὴν λύσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς περὶ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν ἐλεγκτικὰς νουθεσίας, φοβούμενος, μήπως λα-

βόντες παρ' αὐτῶν τὴν τοιαύτην ἀποκριτικὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, λυπήσωσιν αὐτούς, ὡς φανερώσαντας αὐτῷ τὰ τούτων παραπτώματα, διὰ τοῦτο συνίστησιν αὐτούς, λέγων. « Χαίρω ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ » Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ ». Ταῦτα δὲ τὰ λόγια παραστατικά εἰσι τῆς πρὸς τοὺς Κορινθίους μεγάλης αὐτοῦ ἀγάπης· διότι τότε χαίρομεν βλέποντες τοὺς ἀπεσταλμένους, ὅταν πολλὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἀποστείλαντας· χαίρομεν βλέποντες τοὺς ἀπεσταλμένους ὑπὸ τῶν ἠγαπημένων, ὥσπερ ἂν εἰ ἐβλέπομεν τοὺς ἀποστείλαντας φίλους· τοῦτο δὲ σημαίνουσι ταῦτα τὰ λόγια· « Ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλή- » ρωσαν ». Ἐστερούμην, λέγει, τῆς ἀπολαύσεως ὑμῶν, ἡ δὲ τούτων παρουσία ἀνεπλήρωσε ταύτην τὴν στέρησιν, καθότι βλέπων αὐτούς, ὑμᾶς ἔβλεπον· « Ἀνέπαυ- » σαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν ». Ἀλλὰ πῶς οὗτοι οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀνέπαυσαν τὸ πνεῦμα καὶ τοῦ Παύλου καὶ τῶν Κορινθίων; Ὁ Παῦλος μαθὼν δι' αὐτῶν τὰ τῶν Κορινθίων ἁμαρτήματα, καὶ νουθετήσας αὐτούς, ἀνέπαυσε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐπλήρωσε τὸ ἀποστολικὸν αὐτοῦ χρέος· οἱ Κορίνθιοι ἀναγνόντες τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, τὴν διὰ τῶν τριῶν ἀπεσταλμένων προσενεχθεῖσαν αὐτοῖς, ἀνέπαυσαν τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐλέγχων τῆς ἑαυτῶν συνειδήσεως, διορθωθέντες ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ὡς περὶ τούτου μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Παῦλος, λέγων· «Βλέπω γάρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη » εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς· νῦν 2. Κορ. 7. 8. 9.
» χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυ- » πήθητε εἰς μετάνοιαν. » Ἄκουσον δέ, πῶς διὰ τοῦ συμπεράσματος παραγγέλλει, ἵνα τιμῶσιν οὐ μόνον τοὺς τρεῖς ἀπεσταλμένους, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ὅμοιοί εἰσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν· « Ἐπιγινώσκετε » οὖν, λέγει, τοὺς τοιούτους ». Μετὰ ταῦτα γράφει τοὺς ἀσπασμοὺς τῶν ἀδελφῶν, λέγων·

Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι 1. Κορ. 16. 19.
τῆς Ἀσίας· ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ.

Τὰ λόγια ταῦτα πείθουσιν, ὅτι ὁ Παῦλος ἔγραφεν αὐτὰ εὑρισκόμενος εἰς τὴν Ἔφεσον· καὶ ἤρξατο μὲν γράφειν τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην αὐτοῦ ἐπιστολήν, ὅταν διήρχετο τὴν Μακεδονίαν, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ, λέγων· « Μακεδονίαν γὰρ διέρχο- 1. Κορ. 16. 5.
» μαι ». Ἔχων δὲ σκοπὸν ἐλθεῖν καὶ μεῖναι ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς, ὡς ὁ αὐτὸς ἐπιβεβαιοῖ, λέγων· « Ἐπιμενῶ δὲ » ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς· » ἐλθὼν εἰς τὴν Ἔφεσον, τέλος ἐπέθηκε τῇ ἐπιστολῇ Αὐτ. 8.
αὐτοῦ· ἐκεῖ δέ, ἤγουν εἰς τὴν Ἔφεσον, δι' αὐτὸν ἦλθον ἐνδεχομένως οἱ προεστῶτες τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Γαλατίας, τῆς Λυκαονίας, τῆς Φρυγίας, ἢ καὶ ἄλλων ἀσιατικῶν ἐκκλησιῶν· ὅθεν ὡς ἐξ αὐτῶν ἀσπάζεται τοὺς Κορινθίους· τὸν δὲ Ἀκύλαν καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Πρίσκιλλαν εὗρεν εἰς τὴν

Πράξ. 18. 3. Κόρινθον, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν ἐκεῖ. « Καὶ » διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, λέγει ὁ ἱερὸς » Λουκᾶς, ἔμενε παρ᾽ αὐτοῖς καὶ εἰργάζε- » το· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην ». Οὗτοι οὖν, ὡς φαίνεται, μετέβησαν ἐκ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅπου ἦν τότε ὁ Παῦλος· διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἐξ αὐτῶν ἀσπάζεται τοὺς Κορινθίους. Βλέπε δὲ, πῶς διὰ τῶν ἀσπασμῶν καὶ τῶν κοινῶν τῶν τῆς Ἀσίας ἐκκλησιῶν, καὶ τῶν τῆς κατ᾽ οἶκον ἐκκλησίας τοῦ Ἀκύλα, συνδέει πάντας τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης. Σημείωσαι δὲ καὶ τὴν ἀρετὴν τούτων τῶν ἁγίων συζύγων, ἤγουν τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης, οἵτινες ἐποίησαν τὸν οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν, ὅπου οἱ πιστοὶ συναγόμενοι προσηύχοντο, καὶ ἐτέλουν τὰ θεῖα μυστήρια. Τοιαύτην δὲ ἐκκλησίαν εἶχεν οὐ μόνον ὁ Ἀκύλας, ἀλλὰ καὶ ὁ Νυμφᾶς ἐν
Κολ. 4. 15. Φιλ. 1. 2. Θεοδωρητ. ἐν προοιμ. τῆς πρὸς Φιλ. ἐπιστ. τῇ Λαοδικείᾳ, καὶ ὁ Φιλήμων ἐν ταῖς Κολασσαῖς. Ἐσώζετο ἡ τοιαύτη τοῦ Φιλήμονος οἰκία καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν πέμπτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

1. Κορ. 16. 20. **Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες· ἀσπάσατε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.**

Εἰπὼν πρῶτον, « Ἀσπάζονται ὑμᾶς » αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας, καὶ ἡ κατ᾽ » οἶκον ἐκκλησία τοῦ Ἀκύλα », ἔπειτα, καὶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ, παρέστησε διὰ τούτου, ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ἑνότητα εἶχον μεταξὺ ἀλλήλων. Παραγγέλλει δὲ καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους, ἵνα καὶ μεταξὺ ἀλλήλων ποιήσωσι τὸν ἀσπασμόν. Ἐπειδὴ δέ εἰσι φιλήματα καὶ ὑποκριτικὰ καὶ δόλια, καθὼς τὸ τοῦ Ἰούδα, καὶ αἰσχρὰ καὶ βέβηλα, καθὼς τὰ τῶν ἀσελγούντων· φίλημα δὲ ἅγιόν ἐστι τὸ ἀνυπόκριτον, καὶ τὸ ἐκ καθαρᾶς ἀγάπης προερχόμενον, διὰ τοῦτο εἶπεν, ἵνα ποιήσωσι τὸν μεταξὺ ἀλλήλων ἀσπασμὸν, οὐκ ἐν φιλήματι ἁπλῶς, ἀλλ᾽ « Ἐν φιλήματι ἁγίῳ »· ἐπισυνάπτει δὲ καὶ τὸν ἴδιον ἀσπασμὸν, λέγων·

Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. 1 Κορ. 16. 21.

Ὁ Παῦλος μὲν ὑπηγόρευεν, ἄλλος δὲ ἔγραφεν ὅλην τὴν ἐπιστολήν· ταῦτα δὲ τὰ λόγια· « Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύ- » λου », ἰδίᾳ χειρὶ ἔγραψεν ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀσπασμοὶ καὶ τὰ φιλήματα, περὶ ὧν αὐτὸς λαλεῖ, οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν, εἰμὴ τὴν μεταξὺ ἀλλήλων καθαρὰν καὶ εὐαγγελικὴν ἀγάπην· αὐτὴ δὲ θυγάτηρ ἐστὶ τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης, διότι
« Πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ 1 Ἰωάν. 5. 1.
» καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ »· διὰ τοῦτο ἐπέφερε τὰ ἑξῆς·

Εἴτις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἤτω ἀνάθεμα, μαρὰν ἀθά. 1. Κορ. 16. 22.

Τὸ μὲν ἀνάθεμα, παντελῆ χωρισμὸν σημαίνει· περὶ δὲ τοῦ, Μαρὰν ἀθὰ, τινὲς Θεοδωρητ.

λέγουσιν, ὅτι ταῦτα οὐκ εἰσὶν ὀνόματα τῆς ἑβραϊκῆς, ἀλλὰ τῆς τῶν Σύρων διαλέκτου, πολλοὶ δὲ, ὅτι εἰσὶν ἑβραϊκά· ἄλλοι
Χρυσ. οἱ κυμ. Θεοφ. αὐτ. Ἱερων. εἰς τὴν πρὸς Μαρκέλλ. ἐπις. Ὀρ. τοὺς καλουμ. Ἱερ. Κριτικ.
δὲ, συγκείμενα ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Σύρων φωνῆς, καθότι αὗται αἱ δύω διάλεκτοι συγγένειαν ἔχουσι μεταξὺ ἀλλήλων· σημαίνει δὲ κατὰ μέν τινας τὸ, ὁ Κύριος ἦλθε· κατ' ἄλλους δὲ, ὅταν ὁ Κύριος ἔλθῃ. καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην σημασίαν ἡ ἔννοιά ἐστιν αὕτη· Εἴτις οὐκ ἀγαπᾷ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅςις ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἔστω κεχωρισμένος ἀπ' αὐτοῦ· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐστὶν αὕτη Ὅστις οὐκ ἀγαπᾷ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἔστω κεχωρισμένος ἀπ' αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καί τινες μὲν λέγουσιν, ὅτι ἑβραϊστὶ ἔγραψεν
Χρυσ. Οἰκ.
αὐτὰ ὁ Παῦλος, ἵνα συντρίψῃ τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν Κορινθίων, οἵτινες ἐπαίροντο
Θεοφ.
ἐπὶ τῇ εὐφραδίᾳ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, δείξας αὐτοῖς, ὅτι εἰς τὸ νόημα, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν φράσιν ἐστὶν ἡ δύναμις. Ἐπειδὴ ὅμως τρία εἴδη ἀφορισμοῦ εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι, κατάραν, ἀνάθεμα καὶ μαρὰν ἀθά· τὸ δὲ ἔσχατον ἦν τὸ φοβερώτερον καὶ παιδευτικώτερον, ἐλέγετο δὲ, ὅταν μετὰ
Ὀρ. τοὺς Κριτικ.
τὴν κατάραν καὶ τὸ ἀνάθεμα ἔμενεν ὁ ἄνθρωπος ἀδιόρθωτος, μήπως ὁ Παῦλος ἔγραψε τοῦτο οὕτως, ὡς ἐλέγετο, ἤγουν μαρὰν ἀθὰ, διὰ περισσοτέραν τοῦ λόγου ἔμφασιν. Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων πολὺν φόβον ἐνέσταξεν εἰς τὰς καρδίας τῶν Κορινθίων, σπουδάζων πεῖσαι αὐτοὺς, ἵνα ἀγαπῶσι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἑπομένως δὲ καὶ ἀλλήλους, καὶ οὕτω παύσωσι τὰ μεταξὺ ἀλλήλων σκάνδαλα καὶ τὰ σχίσματα, καὶ μηκέτι λέγοντες· « Ἐγὼ μὲν εἰμὶ 1. Κορ. 1. 12.
» Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, » ἐγὼ δὲ Χριστοῦ », ἀφιερώσωσι πᾶσαν τὴν ἑαυτῶν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἐπειδὴ δὲ τοσοῦτον ἐφόβισε, διὰ τοῦτο θαρσοποιεῖ αὐτοὺς διὰ τῶν ἑξῆς λόγων·

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη- 1. Κορ. 16. 23.
σοῦ Χριςοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἡ ἀγάπη 24.
μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριςῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Περιέχει ἡ πρὸς Κορινθίους πρώτη ἐπιστολὴ τοῦ θεορρήμονος Παύλου καὶ ἀποδείξεις τῆς πίστεως, καὶ νουθεσίας, καὶ ἐλέγχους, καὶ φοβερισμοὺς, καὶ ἐπιτίμια, τὸ δὲ τέλος αὐτῆς εὐχή ἐστι καὶ δηλοποίησις τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊκῆς αὐτοῦ διαθέσεως· εὔχομαι, λέγει, ἵνα ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν. Δηλοποιεῖ δὲ, ὅτι πάντας αὐτοὺς ἀγαπᾷ ἀγάπῃ καθαρᾷ καὶ ἁγίᾳ, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἣν ἐνομοθέτησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγάπη μου, λέγει, ἐςὶ μετὰ πάντων ὑμῶν· « Ἡ ἀγάπη » μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριςῷ Ἰησοῦ. » Ἀμήν ». Ἐλθέτω δὲ, Κύριε, καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις, ἣν ηὔξατο τοῖς Κορινθίοις ὁ ἀπόστολός σου, ἵνα τῇ θείᾳ αὐτῆς δυνάμει ἀγαπήσαντές σε ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τῆς φοβερᾶς κα-

ταδίκης τοῦ ἀναθέματος, μαρὰν ἀθά· μείνωμεν δὲ ἀχωρίστως συνηνωμένοι μετὰ σοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, καὶ μετὰ θάνατον, καὶ ὅταν ἔλθῃς κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΤΡΙΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Η ΠΡΟΣ τοὺς Κορινθίους σύστασις τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ τῆς οἰκίας τοῦ Στεφανᾶ, καὶ ἡ παραγγελία αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Φουρτουνάτου καὶ τοῦ Ἀχαϊκοῦ, ἐςὶ νομοθεσία κοινὴ περὶ τῆς ὑπὸ πάντων χρεωστουμένης περιποιήσεως καὶ ὑπακοῆς εἰς τοὺς ἐργαζομένους τὰ θεάρεστα τῆς ἀρετῆς ἔργα. Ὁ Στεφανᾶς καὶ οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πιστῶν καὶ ἁγίων ἀνθρώπων, φιλοξενοῦντες, συμβοηθοῦντες, παντὶ τρόπῳ ὑπηρετοῦντες αὐτοὺς εἰς πᾶσαν ἀνάγκην καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν, ὑπηρεσίας δεομένην· Ὁ Φουρτουνάτος καὶ ὁ Ἀχαϊκὸς, κήρυκες τῆς πίςεως καὶ διδάσκαλοι ὄντες, ἀνέλαβον προθύμως σὺν τῷ Στεφανᾷ καὶ τὸν τῆς ὁδοιπορίας κόπον, ἐλθόντες πρὸς τὸν Παῦλον, ἵνα καὶ τοῦ Παύλου καὶ τῶν Κορινθίων ἀναπαύσωσι τὸ πνεῦμα· ἐκ τούτου οὖν ἀφορμὴν λαβὼν ὁ Παῦλος, παρήγγειλε γενικῶς, καὶ ἐνομοθέτησε τοῖς πᾶσι τὴν πρὸς τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους ὑπακοὴν καὶ εὐλάβειαν· διὰ τοῦτο δὲ οὐκ εἶπεν, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε αὐτοῖς, ἀλλ' « Ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιού- » τοις »· οὐδὲ εἶπεν, « ἐπιγινώσκετε οὖν αὐτούς, ἀλλ' « Ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιού- 1. Κορ. 16. 16. 17.
» τους », ἤγουν τοὺς ποιοῦντας τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ὡς ὁ Στεφανᾶς καὶ ὁ Φουρτουνάτος καὶ ὁ Ἀχαϊκός. Ἵνα δὲ ἐπιβεβαιώσῃ, ὅτι ἐπὶ τὸ κοινὸν ἐπιβλέπει ὁ λόγος αὐτοῦ, προσέθηκε τό, « Καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι Αὐτ. 16.
» καὶ κοπιῶντι », τουτέςι, τιμᾶτε καὶ ὑποτάσσεσθε οὐ μόνον εἰς τοὺς τρεῖς εἰρημένους, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον συμβοηθοῦντα καὶ κοπιάζοντα ὑπὲρ τῶν καλῶν ἔργων. Ἡ παραγγελία αὕτη οὐκ ἔστιν ἐφεύρεμα τοῦ Παύλου, ἀλλὰ βουλὴ καὶ θέλημα τοῦ

θεοῦ· διότι αὐτὸς ὁ θεὸς, καὶ διὰ τῆς παλαιᾶς, καὶ διὰ τῆς νέας διαθήκης, καὶ διὰ λόγου, καὶ διὰ παραδειγμάτων ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ εὐλάβεια, καὶ ἡ περιποίησις, καὶ ἡ ὑπακοὴ πρὸς τοὺς ἐναρέτους καὶ ἁγίους ἀνθρώπους, ἐςὶν ἔργον πολλὰ ἀρεςὸν εἰς αὐτὸν καὶ εὐπρόσδεκτον.

Τὸ ἁπαλώτερον καὶ τιμιώτερον πάντων τῶν μελῶν τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· τῶν δὲ μερῶν, ἐξ ὧν ὁ ὀφθαλμὸς σύγκειται, τὸ τρυφερώτερον καὶ χρησιμώτερόν ἐστιν ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ· αὐτὴ οὐδὲν ἄλλο ἐςὶν, εἰμὴ μικρὰ στρογγύλη τρύπα ἐν τῷ κερατοειδεῖ τοῦ ὀφθαλμοῦ χιτῶνι, ἐσκεπασμένη διὰ λεπτοτάτης ἀραχνοειδοῦς μεμβράνας, ἥτις διὰ τὴν ἄκραν λεπτότητα καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῆς ἁπαλότητα οὐδεμίαν πιδέχεται ψηλάφησιν· ὅθεν, ἐάν τις τολμήσῃ ψηλαφῆσαι τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ, ἐκεῖνος σχίζει εὐθὺς καὶ συντρίβει τὴν ἐκεπάζουσαν αὐτὴν ἀραχνοειδῆ μεμβράναν· διὸ ἐκχεῖται τὸ ἐν τῷ βολβῷ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ ὕδωρ, ταράττεται δὲ τὸ κρυσταλλοειδὲς μέρος, καὶ ἡ καλουμένη φακὴ, καὶ, ἐνὶ λόγῳ, διαφθείρεται ὅλος ὁ ὀφθαλμός· ὅθεν σκότος περικαλύπτει εὐθὺς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, καὶ μένει διαπαντὸς τυφλός. Ὁ θεὸς, ἵνα παραστήσῃ τὸ ὕψος τῆς ἀξίας καὶ τῆς τιμῆς τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, καὶ τὸ, πόσον ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα προσέχωμεν καὶ τιμῶμεν αὐτοὺς, πόσον δὲ βλαπτόμεθα, ἐὰν ἐνοχλήσωμεν αὐτοὺς, ὡμοίωσεν αὐτοὺς μετὰ τῆς κόρης τοῦ
Ζαχ. 2. 8. ὀφθαλμοῦ, εἰπὼν ὑπὲρ αὐτῶν· « Ὁ ἀπτό- » μενος ὑμῶν, ὡς ὁ ἀπτόμενος τῆς κόρης » τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ. » Ἀκούετε; Ὁ ἀπτόμενος ὑμῶν· ὅστις ἢ δι' ἔργου, ἢ διὰ λόγου, ἢ δι' ἄλλου ὁποιουδήποτε τρόπου περιφρονήσει ὑμᾶς τοὺς δούλους μου, « Ὡς » ὁ ἀπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ » αὐτοῦ », ἐκεῖνος γίνεται ὅμοιος τῷ ἀνθρώπῳ, ὅστις ψηλαφᾷ τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ, ἤγουν προξενεῖ ἑαυτῷ μεγίστην βλάβην καὶ ἀφανισμόν. Ταῦτα δὲ οὐ μόνον διὰ λόγου εἶπεν ὁ θεὸς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων ἐβεβαίωσεν.

Ἕνα μόνον λόγον ἐλάλησεν ἡ Μαριὰμ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, τοῦ Μωϋσέως. « Μὴ Μωϋσεῖ, εἶπε, μόνῳ λελάληκε Κύριος; » οὐχὶ καὶ ἡμῖν ἐλάλησε »; Καὶ ὁ μὲν Ἀριθμ. 12. 2. 3.
Μωϋσῆς, ἄνθρωπος ὢν « Πραῢς σφόδρα » παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς » ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς », ἐσιώπησε, καὶ μετὰ ὑπομονῆς ὑπέφερε τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῆς Μαριάμ· ὁ Κύριος ὅμως ὠργίσθη κατ' αὐτῆς· « Καὶ ἰδοὺ Αὐτ. 10.
» λέπρα λευκὴ ὡσεὶ χιὼν πεπλήρωκε τὸ » σῶμα αὐτῆς ». Βλέπε οὖν πεπληρωμένον τὸν λόγον, ὃν εἶπεν ὁ θεός· « Ὁ ἀπτόμενος Ζαχ. 2. 8.
» ὑμῶν, ὡς ὁ ἀπτόμενος τῆς κόρης τοῦ » ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ ».

Ὅταν ὁ βασιλεὺς Ἱεροβοὰμ προσέφερε τὴν θυσίαν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Βαιθὴλ θυσιαστήριον, τότε ἐνεφανίσθη ἐκεῖ εἷς ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, ὅστις σταθεὶς πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου, προεφήτευσε τὴν ἐξουδένωσιν καὶ τὸν ἀφανισμὸν ἐκείνου τοῦ θυσιαςηρίου· ὁ δὲ Ἱεροβοὰμ ταῦτα ἀκούσας, ἥπλωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς τὸν λαὸν,

πιάσατε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Κἂν δὲ ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ οὐδὲ ἀνέστη, οὐδὲ ἐλάλησεν, εὐθὺς ὅμως ἐξηράνθη τοῦ Ἱεροβοὰμ ἡ χείρ, ὥστε οὐκ ἠδυνήθη συστεῖλαι αὐτὴν, καὶ ἐπιστρέψαι εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν, εἰμὴ ὅτε ἐδεήθη τοῦ θεοῦ ἐ-
3 Βασ. 13. 4. 6. κεῖνος ὁ ἅγιος ἄνθρωπος· «Καὶ ἰδοὺ ἐξηράνθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ, ἣν ἐξέτεινεν ἐπ' αὐτόν· » καὶ οὐκ ἐδυνήθη ἐπιστρέψαι αὐτὴν πρὸς » ἑαυτόν, καὶ ἐδεήθη ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ τοῦ » προσώπου Κυρίου, καὶ ἐπέστρεψε τὴν χεῖ» ρα τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐγένετο » καθὼς τὸ πρότερον ». Βλέπεις τί συμβαίνει εἰς ἐκείνους, οἵτινες οὐκ εὐλαβοῦνται τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ; βλέπεις τὴν ἐκπλήρωσιν
Ζαχ. 2. 8. τοῦ λόγου ὃν εἶπεν ὁ θεός; « Ὁ ἁπτόμενος » ὑμῶν, ὡς ὁ ἁπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀ» φθαλμοῦ αὐτοῦ ». Ἄκουσον δὲ καὶ ἄλλο παράδειγμα θαυμασιώτερον.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνέβαινεν ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος εἰς Βαιθὴλ, τινὰ δὲ μικρὰ παιδάρια ἐξελθόντα τῆς πόλεως, περιέπαιζον αὐτόν· παιδάρια ἦσαν αὐτὰ, ὅπερ ἐστὶν, οὐδὲ γνῶσιν εἶχον, οὐδὲ φρόνησιν ἀνδρὸς τελείου· ὁ δὲ λόγος, ὃν εἶπον κατὰ τοῦ προφήτου, οὐκ ἦν ὑβριστικὸς, ἀλλὰ περιπαικτικός. Παιδία μικρὰ εἶδον τὸν Ἐλισσαῖον φαλακρὸν, ἴσως δὲ οὐκ ἐγίνωσκον, ὅτι ἐστὶ προφήτης· ὅθεν παίζοντα ἔλεγον·
4 Βασ. 2. 23. « Ἀνάβαινε, φαλακρὲ, ἀνάβαινε »· καὶ ὅμως εὐθὺς ἐξῆλθον ἐκ τοῦ δρυμοῦ δύω ἄρκτοι, καὶ κατέσχισαν τεσσαράκοντα καὶ δύω ἐξ αὐτῶν. Ἵνα δὲ μηδεὶς νομίσῃ, ὅτι κατὰ συμβεβηκὸς αἱ ἄρκτοι ἐξῆλθον τότε ἐκ τοῦ δρυμοῦ, καὶ κατέσχισαν τὰ παιδία ἐκεῖνα, συνεχώρησεν ὁ θεὸς, ἵνα πρῶτον ὁ Ἐλισσαῖος ὁ πρᾳότατος καταρασθῇ αὐτὰ ἐν ὀνόματι Κυρίου, ἔπειτα ἐξέλθωσιν αἱ ἄρκτοι ἐκ τοῦ δρυμοῦ, καὶ κατασχίσωσιν αὐτά. «Καὶ ἐξένευσε, λέγει ἡ ἱερὰ ἱςορία, Αὐτ. 24.
» ὀπίσω αὐτῶν ὁ Ἐλισσαῖος, καὶ εἶδεν αὐ» τὰ, καὶ κατηράσατο αὐτοῖς ἐν ὀνόματι » Κυρίου, καὶ ἰδοὺ ἐξῆλθον δύω ἄρκτοι ἐκ » τοῦ δρυμοῦ, καὶ ἀνέῤῥηξαν ἀπ' αὐτῶν » τεσσαράκοντα καὶ δύω παῖδας ». Ἐὰν οὖν ὁ θεὸς ἐπαίδευσεν ἐκεῖνα τὰ μικρὰ παιδάρια, τὰ διὰ τὸ ἀτελὲς τοῦ νοὸς αὐτῶν ἕνα μόνον περιπαικτικὸν λόγον εἰπόντα κατὰ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου, τί ἆρά γε ποιήσει ὁ θεὸς κατ' ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ κατὰ τὴν φρόνησιν τελειότεροι ὄντες τῶν παιδαρίων ἐκείνων, οὐκ εὐλαβοῦνται, ἀλλὰ κατακρίνουσι καὶ περιφρονοῦσι τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους, τοὺς ἱερωμένους, τοὺς διδασκάλους, τοὺς συνεργοῦντας καὶ κοπιῶντας ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν πιστῶν ὠφελείας; Τινὲς τῶν Θεοδώρ. ἐν τῇ δ'. τῶν Βασ.
ἑρμηνευτῶν λέγουσιν, ὅτι ὁ θεὸς ἐπαίδευσεν ἐκεῖνα τὰ παιδάρια, ἵνα λυπήσῃ τοὺς γονεῖς αὐτῶν, τοὺς μὴ διδάξαντας αὐτὰ τὸ πρὸς τοὺς ἁγίους ἄνδρας χρεωστούμενον σέβας. Ἀνάγκη οὖν ἐςιν, ἵνα πάντες οἱ γονεῖς ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν τοῦτο τὸ φοβερὸν παράδειγμα, διδάσκωσιν ἐπιμελῶς τὰ ἴδια τέκνα, ἵνα προσφέρωσι τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ εὐλάβειαν πρὸς τοὺς δούλους τοῦ Κυρίου.

Ὅμοια παραδείγματα βλέπεις καὶ εἰς τὰ βιβλία τῆς νέας διαθήκης. Ὁ Ἀνανίας

καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Σαπφεῖρα ἐσυμφώνησαν, ἵνα ἀπατήσωσι τοὺς ἀποστόλους· αὐτοὶ πωλήσαντες τὸ χωρίον αὐτῶν, μέρος μὲν τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου ἔκρυψαν, μέρος δὲ προσέφερον τοῖς ἀποστόλοις· καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἤλεγξε τὴν τοῦ Ἀνανίου δολιότητα, ὁ δὲ Ἀνανίας ἀκούσας τοῦ Πέτρου τὸν ἔ-
Πράξ. 5. 5. λεγχον, « Πεσὼν ἐξέψυξε ». Τοῦτο αὐτὸ ἔπαθε καὶ ἡ Σαπφεῖρα, ἥτις ἐρωτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πέτρου, περὶ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου, καὶ ψευσθεῖσα ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ
Αὐτ. 10. ἐλεγχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, « Ἔπεσε παραχρῆ-
» μα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν». Ὁ μὲν Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας κατηχοῦσι τὸν ἀνθύπατον Σέργιον Παῦλον, ὁ δὲ Ἐλύμας ὁ μάγος καταθλίβει αὐτούς, ἐναντιούμενος αὐτοῖς, καὶ ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως· ὅθεν ὁ Παῦλος πλησθεὶς ζήλου καὶ πνεύματος ἁγίου, ἐλέγχει
Πράξ. 13. 11. καὶ καταρᾶται τὸν μάγον· «Καὶ νῦν ἰδοὺ, εἶ-
» πε, χεὶρ τοῦ Κυρίου ἐπὶ σὲ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς,
» μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ· παρα-
» χρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκό-
» τος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς ».

Ἀλλ' ἡμεῖς βλέπομεν, λέγετε, τόσον πλῆθος διωκτῶν, τυράννων, παγκακίστων ἀνθρώπων, οἵτινες καὶ περιεφρόνησαν καὶ ἐτυράννησαν, καὶ τέλος πάντων ἐθανάτωσαν τόσα πλήθη ἁγίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ὅμως οὐδεμίαν ἔλαβον τιμωρίαν. Καὶ ἄχρι τῆς σήμερον δὲ βλέπομεν πολλοὺς ἐξουδενοῦντας τοὺς ἐναρέτους, καὶ μηδεμίαν λαμβάνοντας παίδευσιν. Ὑμεῖς λαλεῖτε ὡς θνητόψυχοι, καὶ ὥσπερ ἂν εἰμὴ ἐπιστεύετε, ὅτι ἐστὶ μέλλουσα ζωὴ, καὶ κρίσις κοινὴ, καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων, ὧν ἕκαστος ἔπραξεν; οὐ πιστεύετε ὑμεῖς, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς παρούσης ζωῆς οὐκ ἔστιν ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως καὶ τῆς ἀνταποδόσεως; οὐ πιστεύετε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐλεύσεται πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς; οὐκ οἴδατε, ὅτι τότε ἕκαςος λαμβάνει τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων αὐ-
τοῦ; οὐκ ἀκούετε τὸν θεὸν λέγοντα· « Φυ- Παροιμ. 16. 5. 3.
» λάσσεται δὲ ὁ ἀσεβὴς εἰς ἡμέραν κακήν·
» οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐν ἡμέρᾳ κακῇ ὀλοῦνται ». Τότε οὖν οἱ διῶκται καὶ οἱ τύραννοι καὶ οἱ παγκάκιςοι ἄνθρωποι, οἱ τοὺς ἁγίους διώξαντες, ἢ ἀποκτείναντες, ἢ περιφρονήσαντες, λαμβάνουσι τὴν πρέπουσαν ἀνάλογον τιμωρίαν. Ἐὰν δὲ βλέπητε τινὰς ἐξ αὐτων παιδευομένους εἰς ταύτην τὴν πρόσκαιρον ζωὴν, τοῦτο λογίζεσθε οἰκονομίαν θεοῦ καὶ εὐσπλαγχνίαν· οἰκονομίαν μὲν δἰ ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς βλέποντες ἐκείνους τιμωρουμένους, φεύγωμεν τῆς ἁμαρτίας τὴν μίμησιν· εὐσπλαγχνίαν δὲ δἰ ἐκείνους· ἐπειδὴ ἡ πρόσκαιρος παίδευσις ἐπιφέρει εἰς αὐτοὺς
τὸ ἔλεος· « Ἐπισκέψομαι, εἶπεν ὁ θεὸς, ἐν Ψαλ. 88. 33. 34.
» ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας αὐτῶν, καὶ ἐν μάςιξι
» τὰς ἀδικίας αὐτῶν· τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ
» διασκεδάσω ἀπ' αὐτῶν, οὐδ' οὐ μὴ ἀδική-
» σω ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου ». Μὴ λέγετε οὖν, ὅτι πλῆθος τῶν ἐξουδενούντων τοὺς ἁγίους οὐδεμίαν ἔλαβον τιμωρίαν· διότι πάντες τιμωροῦνται· ἄλλοι μὲν προσκαίρως, ἄλλοι δὲ αἰωνίως, ὡς διορίζει ἡ ἀνωτάτω καὶ μυστηριώδης θεία πρόνοια.

Οὐ μόνον δὲ ἐτιμώρησεν ὁ θεὸς εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τοὺς καταφρονητὰς τῶν ἐναρέτων, ἀλλὰ καὶ εὐλόγησεν ἐκείνους, οἵτινες εὐλαβήθησαν καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς περιποιητικῶς, παράδειγμα φανερὸν ὁ Λάβαν. Αὐτὸς ὅταν ἤκουσεν, ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, ἔτρεξεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἐνηγκάλισεν αὐτὸν,
Γεν. 29. 13. καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν, « Καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν » εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ». Ὅταν δὲ ὁ Ἰακὼβ ἐμελέτησεν ἀναχωρῆσαι ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Λάβαν· τότε ὁ Λάβαν ὡμολόγησε φανερὰ τὴν εὐτυχίαν, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, ἐπειδὴ ὑπεδέχθη τὸν Ἰακὼβ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ « Εὐλόγησε γάρ με, εἶπεν, ὁ
Γεν. 30. 27. » θεὸς ἐπὶ τῇ σῇ εἰσόδῳ ». Τοῦτο αὐτὸ ἀναγινώσκομεν καὶ περὶ τῆς οἰκίας τοῦ Πετεφρῆ, ὅτε εἰσήγαγεν ἐν αὐτῇ τὸν Ἰω-
Γεν. 39. 5. σήφ· « Καὶ εὐλόγησε, λέγει ἡ θεία γραφὴ, » Κύριος τὸν οἶκον τοῦ Αἰγυπτίου διὰ Ἰω» σὴφ, καὶ ἐγεννήθη εὐλογία Κυρίου ἐν πᾶσι » τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν » τῷ αγρῷ αὐτοῦ». Μακάριος οὖν καὶ εὐτυχὴς ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις σέβεται καὶ περιποιεῖται τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους.

Τὰ παραδείγματα, ἄφωνα ὄντα, ἔχουσι φωνὴν παντὸς λόγου ἰσχυροτέραν· ὁ θεὸς ὅμως ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους εὐλάβειαν οὐ μόνον διὰ τῶν παραδειγμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγου ἐμφαντικωτάτου καὶ τῆς θείας αὐτοῦ βουλῆς ἀποδεικτικοῦ·
Ματθ. 10. 40. « Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, εἶπε περὶ αὐτῶν,
Λουκ. 10. 16. » ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται » τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ ἀκούων ὑμῶν, » ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ » ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀπο» στείλαντά με ». Τί σημαίνουσι ταῦτα; Καὶ τί ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ὁ θεὸς κατέστησε τοὺς ἁγίους ἰσοτίμους αὐτῷ, καὶ τὸν τόπον αὐτοῦ ἐπέχοντας, καὶ ὡς ἐπιτρόπους αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπομένως, ὅτι ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐξουσίαν τοῦ θείου αὐτοῦ κράτους; ἀληθῶς δὲ βλέπομεν, ὅτι πάντα τὰ κτίσματα προσφέρουσιν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν ὑπακοὴν καὶ εὐλάβειαν. Εὐλαβήθησαν αὐ- Δαν. 6. 22.
τοὺς τὰ ἄγρια τετράποδα· οἱ λέοντες ἐν τῷ λάκκῳ, κἂν πεινῶντες ἦσαν, οὐ μόνον οὐ κατέφαγον, ἀλλ' οὐδὲ ἔβλαψαν ὅλως τὸν Δανιήλ. Εὐλαβήθησαν αὐτοὺς τὰ ἑρπετά· Πράξ. 28. 5.
ἡ ἔχιδνα ἥψατο μὲν τῆς χειρὸς τοῦ Παύλου, οὐδὲν ὅμως κακὸν ἐποίησεν αὐτῷ. Εὐλαβήθησαν αὐτοὺς τὰ νηκτά· τὸ κῆτος κατέπιε μὲν τὸν Ἰωνᾶν, ἐφύλαξεν ὅμως, αὐτὸν σῶον ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ « Τρεῖς ἡ- Ἰων. 2. 11.
» μέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ἔπειτα ἐξέβαλεν » αὐτὸν ζῶντα ἐπὶ τὴν ξηράν. » Ὑπηρέτησαν αὐτοὺς τὰ πετεινά· οἱ κόρακες ἔφερον εἰς τὸν Ἠλίαν « Ἄρτους τὸ πρωΐ, καὶ 3. Βασιλ. 17. 6.
» κρέας τὸ δείλης ». Ἐσεβάσθη αὐτοὺς τὸ πῦρ· ἡ φλὸξ τῆς ἑπταπλασίως καυθείσης καμίνου, οὐδὲ ἥψατο, οὐδὲ παρηνώχλησε τοὺς τρεῖς παῖδας, τοὺς ἑστῶτας ἐν μέσῳ Δαν. 3. 26.
αὐτῆς, ἀλλ' ἐξῆλθον ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἀβλαβεῖς. Ὑπήκουσαν εἰς αὐτοὺς τὰ στοι- Ἐξ. 10. 23. Ἐξ. 7. 19.
χεῖα· τὸν μὲν ἀέρα εἰς ψηλαφητὸν σκότος καὶ 8. 17.
καὶ γνόφον καὶ θύελλαν, τὸ δὲ ὕδωρ εἰς αἷμα, τὸ δὲ χῶμα τῆς γῆς εἰς σκνίφας μετέβαλεν ὁ Μωϋσῆς, τὸ δὲ ὀλίγον πῦρ τῆς Ἐξ. 9. 10. 11.

καμιναίας αἰθάλης διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ διασκεδάσας εἰς τὸν ἀέρα, ἐπλήρωσε πληγῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ τετράποδα
3. Βασ. 17. 1. πάσης τῆς Αἰγύπτου. Ὑπετάγησαν εἰς
Ἰακ. 5. 17. τὸν λόγον αὐτῶν τὰ νέφη. « Εἰ ἔσαι, εἶπεν » ὁ Ἠλίας, τὰ ἔτη ταῦτα δρόσος καὶ ὑετὸς, » ὅτι εἰμὴ διὰ στόματος λόγου μου. Καὶ » οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς
Ἰησ. 10. 12. 13. » καὶ μῆνας ἕξ ». Ὑπήκουσεν εἰς τὸ πρόσταγμα αὐτῶν ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη· « Στήτω ὁ ἥλιος, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυὴ, » κατὰ Γαβαὼν, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Αἰλῶν· καὶ ἔστη ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐν στάσει, ἕως ἠμύνατο ὁ θεὸς τοὺς » ἐχθροὺς αὐτῶν ».

Οὐ μόνον δὲ τὰ ὑλικὰ καὶ αἰσθητὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄϋλα καὶ νοερὰ κτίσματα εὐλαβοῦνται καὶ ὑποτάσσονται εἰς τοὺς ποιοῦντας τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα. Πνεύματα πονηρά εἰσιν οἱ δαίμονες, ἀποστάται τῆς θείας ὑποταγῆς καὶ βασιλείας, φθονεροὶ καὶ ἐπίβουλοι τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, ὅμως ὑποτάσσονται εἰς τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τὸ πρόσαγμα. Ἐβεβαίωσαν τοῦτο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου οἱ ἑβδομήκοντα ἀπόστολοι,
Λουκ. 10. 17. εἰπόντες πρὸς αὐτόν· « Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί » σου ». Ἐμαρτύρησε τοῦτο διὰ τῶν ἔργων τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος· διότι, ὅταν
Πράξ. 16. 18. ἤκουσε τοῦ Παύλου τὸ πρόσταγμα, « Ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπὸ τῆς παιδίσκης « τῆς Μάντεως ». Πνεύματα ἀγαθά εἰσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, φῶτα θεοῦ ἄϋλα, λαμπρότητες δεύτεραι μετὰ τὴν πρώτην ὑπερούσιον λαμπρότητα, λειτουργοὶ τῆς εἰσι ὑπεραρχίου τρισυποστάτου θεότητος, καὶ αὐτοὶ ὅμως ὑπηρετοῦσιν ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι διὰ τὴν πίςιν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν μέλλουσι κληρονομῆσαι τὴν ἐπουράνιον τοῦ θεοῦ βασιλείαν· ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ὁ θεηγόρος Παῦλος, λέγων· « Οὐχὶ πάντες Ἑβρ. 1, 14.
» εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν » ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν »; Βλέπε δὲ, πόσην εὐλάβειαν καὶ ὑπακοὴν δείκνυσι πρὸς τὸν Ἰακὼβ ὁ ἄγγελος. Αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὡς εἶδος θεοῦ φανεὶς πρὸς αὐτὸν, ἐπάλαιε μετ' αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν ἄγγελος παρακαλεῖ τὸν Ἰακώβ· « Ἀπόστειλόν με, Γεν. 22. 26.
» λέγει, ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος »· ὁ δὲ Ἰακὼβ ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὸν « Οὐ μή σε ἀπο- Αὐτ. 29.
» στείλω, ἐὰν μή με εὐλογήσῃς ». Εὐλαβεῖται ὁ ἄγγελος τοῦ Ἰακὼβ τὸ πρόσωπον, καὶ ὑπακούσας αὐτῷ, « Εὐλόγησεν αὐτὸν » ἐκεῖ ».

Ἀλλὰ διὰ τί τόση τιμὴ, τόση ἐξουσία, τόση χάρις εἰς τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας; διότι αὐτοὶ διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ καλὴν χρῆσιν τοῦ αὐτεξουσίου αὐτῶν γίνονται εἰκόνες, τὸ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ θεοῦ ἔχουσαι, καὶ δεικνύουσαι, ὁποῖος ἐπλάσθη ἀπ' ἀρχῆς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁποία ἡ εὐγένεια τῆς φύσεως αὐτοῦ πρὸ τῆς παραβάσεως· αὐτοὶ διὰ τὴν ἐν ἑαυτοῖς ἀγάπην εἰσὶ σάλπιγγες, σαλπίζουσαι καὶ τὸν ἐν Σινᾷ νόμον, καὶ τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ εὐαγγέλιον, καὶ τοῦ θεοῦ τὰ μεγαλεῖα, δι' ὧν ἡμεῖς σωζόμεθα· αὐτοὶ διὰ τὴν ἑαυτοῖς τελειότητα τῆς ἀ-

ρετῆς, γίνονται σκεύη χωρητικὰ τῶν μεγάλων τοῦ θεοῦ χαρισμάτων, δἰ ὧν ἡμεῖς βλέπομεν καὶ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ ἐν ταῖς προφητείαις αὐτῶν, καὶ τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐνεργουμένοις θαύμασι, καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπεραγίους τῆς θεότητος αὐτοῦ χαρακτῆρας ἐν τῇ ἁγιότητι τῶν θαυμασίων αὐτῶν κατορθωμάτων· αὐτοὶ διὰ τὸν ἐν αὐτοῖς ζῆλόν εἰσιν οἱ ἀρχιστράτηγοι, δἰ ὧν ὁ θεὸς πολεμεῖ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὰ ὄργανα, δἰ ὧν στηρίζει τὴν ἀρετήν· αὐτοὶ, ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς τὸ ὑπέρλαμπρον φῶς τῆς ἀρετῆς, λάμπουσιν ὡς φωστῆρες, καὶ περιαστράπτοντες τὸν νοῦν ἡμῶν, διεγείρουσιν ἡμᾶς πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ καὶ δοξολογίαν· διὰ τοῦτο οὖν δίδωσιν εἰς αὐτοὺς ὁ θεὸς τόσην ἐξουσίαν καὶ χάριν· διὰ τοῦτο θέλει, ἵνα ἡμεῖς τιμῶμεν καὶ εὐλαβούμεθα αὐτούς· διὰ τοῦτο παιδεύει αὐστηρῶς τοὺς μὴ τιμῶντας αὐτούς· τί περισσότερον; πλὴν ἐστι καὶ ἔτι περισσότερον.

Ὅτι μὲν οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι ἀγαπῶσι τὸν θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ ἰσχύος, καὶ διανοίας, κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν, οὐδεμία ἐστὶν ἀμφιβολία· διότι χωρὶς τῆς τοιαύτης ἀγάπης οὐ μόνον οὐδεὶς γίνεται ἅγιος, ἀλλὰ χωρὶς αὐτῆς οὐδέν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. « Ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, Μάρκ. 12. 30.
» οὐδέν εἰμι »· ὁ δὲ θεάνθρωπος ὑπεσχέθη, λέγων· « Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον 1. Κορ. 13. 2. 3.
» μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει » αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ » μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν ». Ἀκούεις; Ἰωάν. 14. 23.
καὶ μονὴν, λέγει, παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐνάρετοί εἰσι κατοικητήριον τοῦ θεοῦ· ὅστις οὖν τιμᾷ αὐτοὺς, ἐκεῖνος τιμᾷ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐνοικοῦντα θεόν· ὅστις δὲ περιφρονεῖ αὐτοὺς, ἐκεῖνος περιφρονεῖ τὸν θεὸν, τὸν κατοικοῦντα ἐν αὐτοῖς. « Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθε- Λουκ. 10. 16.
» τῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, » ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Την πρὸς Κορινθίους δευτέραν ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ Μακεδονίᾳ εὑρισκόμενος, ἀπέστειλε δὲ αὐτὴν πρὸς αὐτοὺς διὰ τῶν ἀποστόλων Τίτου καὶ Λουκᾶ· ἔγραψε δὲ αὐτὴν, ὅτε ὁ Τῖτος ἐπιστρέψας πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς Κορίνθου, ἐχαροποίησεν αὐτὸν, ἀναγγείλας αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν αὐτῶν καὶ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὴν ὑπακοὴν καὶ τὸν ζῆλον, καὶ ὅσην ἀγάπην εἶχον πρὸς αὐτὸν, καὶ ὅσην δεξίωσιν καὶ φιλοξενίαν ἔδειξαν εἰς αὐτὸν τὸν Τίτον. Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἐπιστολῆς
2. Κορ. 1. 23. καὶ 2. 1. ἐστι, πρῶτον μὲν ἵνα ἀπολογηθῇ περὶ τοῦ, διὰ τί οὐκ ἦλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, καθὼς διὰ τῆς πρώτης ἐπιςολῆς αὐτοῦ ὑπεσχέθη
Κορ. 16. 5. πρὸς αὐτούς· δεύτερον δὲ, ἵνα παρακαλέσῃ
Κορ. 2. 8. αὐτοὺς, ὅπως ἂν εἰς τὸ ἑξῆς δείξωσιν ἀγάπην εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν, ὃν διὰ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς παρέδωκε τῷ σατανᾷ·
1. Κορ. 5. 5. τρίτον, ἵνα φανερώσῃ αὐτοῖς, ὅσην χαρὰν
2. Κορ. 7. 7. 13. ἔλαβε διὰ τὴν διόρθωσιν αὐτῶν καὶ τὴν
2. Κορ. 9. 1. κτ. ὑποδοχὴν τοῦ Τίτου· τέταρτον, ἵνα προτρέψῃ αὐτοὺς πρὸς τὴν σύναξιν τῆς πρὸς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀδελφοὺς ἐλεημοσύνης· πέμπτον, ἵνα ἐλέγξῃ τοὺς ψευδαποστόλους, τοὺς καὶ τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως αὐτῶν μιαίνοντας, καὶ αὐτὸν κατακρίνοντας· ἐξ οὗ ἠναγκάσθη διηγηθῆναι τὰ ἐξαίσια αὐτοῦ κατορθώματα καὶ τὰς θείας ἀποκαλύψεις καὶ ὀπτασίας· καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ καὶ θεῖα περιέχει ἡ ἐπιςολὴ, μᾶλλον δὲ, πᾶσα λέξις ἐν αὐτῇ πλήρης ἐστὶν ἐπουρανίων νοημάτων, ὁδηγούντων πρὸς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. Τοιαῦτα δέ εἰσι καὶ τὰ σήμερον ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς ἀναγνωσθέντα λόγια· ἐπειδὴ δὲ χρείαν ἔχουσιν ἑρμηνείας, προβάλλομεν ταύτην, ἵνα ὑπ' αὐτῆς ὁδηγηθέντες, καὶ τὸν νοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑψώσαντες, τρέχητε ἀόκνως τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Ἀδελφοὶ, ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν 2. Κορ. 1. 21.
ὑμῖν εἰς Χριςὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς,
θεός· ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς 22.
τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν
ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Εἶπε προλαβόν· » Ὁ λόγος ἡμῶν, ἡ-

2, Κορ. 1. 18. » γουν τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, οὐκ ἐγέ-
» νετο ναὶ καὶ οὔ, οὐκ ἐδιδάξαμεν δηλονότι
ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἄλλο, ἀλλὰ πάν-
Αὐτ. 19. τοτε ἓν καὶ τὸ αὐτό. « Ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ
» υἱός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, » του-
τέσιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὃν ἡμεῖς ἐκηρύξαμεν
Αὐτ. 20. εἰς ἡμᾶς, « Οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ
» ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονε τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι'
» ἡμῶν ». Ἡ ἀλήθεια, λέγει, τῆς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ πίςεως οὐκ ἔςι μεταβλητὴ καὶ ἀβέβαιος, ἀλλ' ἀμετάβλητος καὶ βεβαία, δι' ἡμῶν τῶν ἀποςόλων κηρυττομένη πρὸς δόξαν θεοῦ· μετὰ ταῦτα ἐπισυνάπτει εὐθὺς τὰ προκείμενα λόγια, ἵνα διδάξῃ, ὅτι ὁ θεός ἐςιν, ὅςις βεβαιοῖ καὶ ἐπιςηρίζει τοὺς ἀποςόλους, ἅμα δὲ καὶ τοὺς πιςοὺς, ἵνα πιςεύωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςόν· αὐτὸς ὁ θεός ἐςι, λέγει, ὅςις καὶ ἔχρισε, καὶ ἐσφράγισε, καὶ ἔδωκε τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Ἀλλὰ πῶς ἔχρισεν ἡμᾶς; καὶ τί σημαίνει τὸ, ἐσφράγισε; καὶ τίς ἐςιν ὁ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀῤῥαβὼν τοῦ πνεύματος; Καθὼς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχριεν ὁ θεὸς διὰ ὑλικοῦ ἐλαίου, ἐποίει δὲ διὰ τοῦ χρίσματος βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ προφήτας· οὕτω μετὰ τὴν ἔνσαρκον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ οἰκονομίαν, χρίει ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας διὰ τοῦ νοεροῦ χρίσματος τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος, ποιῶν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ προφήτας. Βασιλεῖς μὲν, βασιλεύοντας τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἡμῶν καὶ πάσης τῆς τῶν δαιμόνων δυνάμεως. Τοῦτο δὲ σημαίνει οὗτος ὁ λόγος.

« Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πα- Λουκ. 10. 19
» τεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ
» πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐ-
» δὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει ». « Ὁμοίως καὶ Λουκ. 17. 21.
» οὗτος· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν-
» τὸς ὑμῶν ἐστίν ». Ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς, ἀνοίξας τὴν θύραν τῆς βασιλείας
αὐτοῦ. Διὸ « Καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν Λουκ. 12. 29.
» καὶ δυσμῶν καὶ ἀπὸ βοῤῥᾶ καὶ νότου·
» καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
» θεοῦ ». Ἱερεῖς δὲ ἐποίησε, δοὺς ἡμῖν χάριν καὶ δύναμιν, ἵνα προσφέρωμεν αὐτῷ
τὰ σώματα ἡμῶν « Θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, Ρωμ. 12. 1.
» εὐάρεστον τῷ θεῷ ». Προφήτας δὲ ἐποίησε, καταξιώσας ἡμᾶς λαλεῖν περὶ τῶν
μελλόντων, « Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὖς 1. Κορ. 2. 9.
» οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
» οὐκ ἀνέβη ». Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς σφραγίδος ἐπιβεβαιοῦμεν καὶ ὅσα ὑπεσχέθημεν, καὶ ὅσα ἐδώκαμεν, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόςολος εἶπε τὸ, « Ἐσφράγισεν », ἵνα φανερώσῃ, ὅτι τὰ χαρίσματα τοῦ θεοῦ εἰσὶ βέβαια καὶ ἀμετάβλητα, καθὼς καὶ ἀλλα-
χοῦ τοῦτο ἐβεβαίωσεν, εἰπών· « Ἀμεταμέ- Ρωμ. 11. 29.
» λητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις
» τοῦ θεοῦ ». Ἀῤῥαβὼν δὲ τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἡ ἐλπὶς τῆς ἀπολαύσεως τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. Ὁ μὲν ἄπιστος οὐδεμίαν ἔχει ἐλπίδα τοιαύτης ἀπολαύσεως· εἰς δὲ τὴν καρδίαν τοῦ πιστοῦ ἡ πίστις φέρει τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἥτις φυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Ἀῤῥαβῶνα δὲ ὠνόμασε ταύτην τὴν ἐλπίδα, ἐπειδὴ κα-

θῶς ὁ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διδόμενος ἡμῖν ὑλικὸς ἀῤῥαβὼν ἐπιβεβαιοῖ ἡμᾶς περὶ τῆς ἀνταποδόσεως τῶν ὑποσχεθέντων ἡμῖν ὑλικῶν πραγμάτων, οὕτως ἡ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐμφυτευομένη νοερὰ ἐλπὶς ἐπιβεβαιοῖ ἡμᾶς περὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ὑπὸ θεοῦ ὑποσχομένων ἡμῖν αἰωνίων ἀγαθῶν. Βλέπε δὲ, πῶς διὰ τῶν προκειμένων λόγων καὶ τὸ τρισυπόστατον ἐδίδαξε τῆς ὑπεραρχίου θεότητος, δηλοποιήσας τὸν μὲν πατέρα διὰ τοῦ, θεός· τὸν δὲ υἱὸν διὰ τοῦ, εἰς Χριστόν· τὸ δὲ πανάγιον πνεῦμα διὰ τοῦ, πνεύματος. Τοιουτοτρόπως δὲ τέλος ἐπιθεὶς ἐπὶ τὸ τῆς ἐπιςολῆς αὐτοῦ προοίμιον, ἄρχεται τῆς ἀπολογίας ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑποσχέσεως, λέγων·

2. Κορ. 1. 23. Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκ ἔτι ἦλθον εἰς Κόρινθον.

1. Κορ. 16. 5. Ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι οὐκ ἦλθε πρὸς αὐτοὺς, ὡς ὑπεσχέθη διὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐπιςολῆς, ἐπικαλεῖται μάρτυρα τὸν καρδιογνώςην θεὸν, λέγων· οὐκ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς « Φειδόμενος ὑμῶν », ἤγουν ἀπέχων ἀπὸ τῆς διὰ τῆς ἁμαρτίας ὑμῶν πρεπούσης ὑμῖν τιμωρίας, δι' ἧς ἔμελλον τιμωρῆσαι ὑμᾶς, ἐὰν παρεγενόμην τότε εἰς τὴν Κόρινθον· καὶ φαίνεται μὲν ὁ λόγος οὗτος· » Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι » ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν »· ὅτι ἐςὶν ὅρκος, πλὴν οὐκ ἔςιν ὅρκος, ἀλλὰ τρόπος βεβαιωτικῆς μαρτυρίας συνήθης αὐτῷ, καὶ ὅμοιος τῷ· « Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ Ρωμ. 9. 1.
» ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συ» νειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ »· ὁμοίως δὲ καὶ τῷ· « ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου 2. Κορ. 11. 31.
» ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογη» τὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι ψεύδομαι ». Ἐπειδὴ δὲ τὸ, « Φειδόμενος ὑμῶν », ἔμφασιν ἔχει αὐθεντικὴν, καὶ λόγος ἐστὶν ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχοντος καὶ συγχωρῆσαι καὶ παιδεῦσαι· ἵνα μὴ οἱ τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσαντες, εἴπωσιν· ἐπειδὴ ἐπιστεύσαμεν, κατεστάθημεν δοῦλοι, νῦν δὲ κατεξουσιάζων ἡμῶν ὁ Παῦλος, λέγει, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, ὅπερ σημαίνει, ὅτι, ἐὰν ἤρχετο, ἐπαίδευεν ἡμᾶς· διὰ τοῦτο θέλων ἁρπάσαι καὶ ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ ἀπὸ τοῦ νοὸς αὐτῶν τὰ τοιαῦτα, ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς.

Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς 2. Κορ. 1. 24.
πίστεως, ἀλλὰ συνεργοὶ ἐσμὲν τῆς χαρᾶς ὑμῶν· τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

Εἶπον ἐγὼ, λέγει, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκ ἦλθον εἰς τὴν Κόρινθον, οὐ κατὰ τοῦτο, καθὸ δηλαδὴ κύριός εἰμι ὑμῶν τῆς πίστεως, ἤγουν ἕνεκα τῆς πίστεως, ὅπερ ἐστὶν, οὐ κατὰ τοῦτο, καθὸ ἔχω ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ἐφ' ὑμᾶς, ἐπειδὴ ἐστε πιςοί· οὐκ ἐσμὲν ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι κύριοι ὑμῶν, ἐπειδὴ εἰς Χριστὸν ἐπιστεύσατε, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν, κα-

θότι ἐμείνατε στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν. Ποίας δὲ χαρᾶς ἦν συνεργὸς ὁ Παῦλος; Τῆς χαρᾶς τῆς πνευματικῆς, ἥτις ἔρχεται εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν, ὅταν φυλάττωσι τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ. Περὶ αὐτῆς δὲ τῆς χαρᾶς ἔλεγεν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου·
Ἰωάν. 15. 11. « Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ » ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πλη» ρωθῇ». Πῶς δὲ ὁ Παῦλος ἐγίνετο συνεργὸς ταύτης τῆς πνευματικῆς χαρᾶς; διδάσκων τοῦ θεοῦ τοὺς νόμους, στηρίζων τοὺς ἐναρέτους, ἐπιτιμῶν τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ ἐπιστρέφων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τῆς ἁμαρτίας εἰς τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον. Τὸ αὐτὸ δὲ νόημα φαίνεται ὅτι διαλαμβάνουσι καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια.

2. Κεφ. 2. 1. Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς.
2. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;

Τοῦτο, λέγει, ἔκρινα ἐγὼ εὔλογον, ἵνα δηλαδὴ μὴ ἔλθω πάλιν πρὸς ὑμᾶς » Ἐν » λύπῃ », ἤγουν πρὸς τὸ λυπῆσαι τοὺς ἁμαρτήσαντας διὰ τῶν ἐπιτιμίων. Τὸ δὲ ἑξῆς, « Εἰ γὰρ ἐγὼ », ἐξέλαβεν ἀντὶ τοῦ, (Οἱ σημ.αἰτ.) κἂν δὲ ἐγὼ, τουτέστι, κἂν δὲ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, τίς ἄλλος ἐστὶν ὁ εὐφραίνων με, εἰμὴ ἐκεῖνος, ὅστις ἐξ ἐμοῦ λυπεῖται; Ἀλλὰ πῶς ὁ ἐξ αὐτοῦ λυπούμενος ἐχαροποίει αὐτόν; Ὅστις ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ἐλυπεῖτο συλλογιζόμενος τῆς ἁμαρτίας τὸ βάρος, ἐκεῖνος μετενόει καὶ ἐπέστρεφεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. « Ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη 2. Κεφ. 7. 10. » μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον » κατεργάζεται ». Ἡ τοιαύτη οὖν μετάνοια ἔφερε μὲν σωτηρίαν εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν, ηὔφραινε δὲ τὴν καρδίαν τοῦ Παύλου.

Καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτὸ, 2. Κεφ. 2. 3. ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν· πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν.

Ποῖόν ἐςι τὸ, « Τοῦτο αὐτό; Τὸ, ὅτι 2. Κεφ. 1 23. » φειδόμενος ὑμῶν οὐκ ἔτι ἦλθον εἰς Κόριν» θον». Ἔγραψε δὲ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τέλει αὐτῆς πλατύτερον. « Φοβοῦμαι γὰρ, 2. Κεφ. 12. 20. 21. » εἶπε, μήπως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω εὕρω » ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε. » Μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός » μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς » τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοη» σάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πορνείᾳ, » καὶ ἀσελγείᾳ, ᾗ ἔπραξαν. Ἔγραψα, λέγει, πρὸς ὑμᾶς τοῦτο αὐτὸ, ἤγουν τὸν λόγον, δι' ὃν οὐκ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς, ὅπως ἂν, ὅταν ἔλθω, μὴ θλίβωμαι, βλέπων ἀμετανοήτους ἐκείνους, οἵτινες ὡς μαθηταὶ τοῦ Χριςοῦ ἔπρεπεν, ἵνα διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν εὐφραίνωσι τὴν ψυχήν μου. Βλέπε δὲ πῶς ὁ Παῦλος ἐσχημάτισε τὸν λόγον αὐτοῦ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· ὁ μὲν Κύριος εἶπε. « Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα Ἰωάν. 15. 11. » ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ

» ὑμῶν πληρωθῇ »· ὁ δὲ Παῦλος λέγει· «Ἔ-» γραψα πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι » ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐςιν»· ἤγουν ἔγραψα ἔχων, βεβαίαν ἐλπίδα εἰς πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ διὰ τὴν ἀρετὴν ὑμῶν χαρά μου, χαρά ἐςι πάντων ὑμῶν, ὡς ἐργαζομένων τῆς χαρᾶς τὰ ἔργα, τουτέςι τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ δὲ ἐλύπησεν αὐτοὺς διὰ τῶν ἐλέγχων καὶ ἐπιτιμίων τῶν περιεχομένων ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐπιςολῇ, παρηγορεῖ αὐτοὺς διὰ τῶν ἑξῆς λόγων.

2 Κορ. 2. 4. Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.

Μὴ νομίσητε, λέγει, ὅτι ἤλεγξα καὶ ἐπετίμησα, ἵνα λυπήσω ὑμᾶς· διότι ἐγὼ ἀναλογιζόμενος τοὺς ἁμαρτήσαντας, ἔγραψα τοὺς ἐλέγχους καὶ τὰ ἐπιτίμια ἐκ τῆς πολλῆς μου θλίψεως καὶ τῆς ςενοχωρίας τῆς καρδίας μου, ἐκχέων ὑπὲρ αὐτῶν πολλὰ δάκρυα· οὐκ ἔγραψα ταῦτα, ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλ' ἵνα δι' αὐτῶν γνωρίσητε, ὅτι ὑπερεκπερισσοῦ ὑμᾶς ἀγαπῶ·

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Μετα βίας ἡ ψυχὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ αἰσθάνεται ὀλίγην θλῖψιν, ὅταν ἐννοῇ τῶν ἀνομιῶν αὐτῆς τὸ βάρος· μετὰ βίας ἔρχονται μικραὶ καὶ ὀλίγαι ῥανίδες δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅταν ἀναλογισθῇ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ τὸ πέλαγος. Πόθεν οὖν τόση θλῖψις καὶ ςενοχωρία καρδίας εἰς τὸν Παῦλον διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν Κορινθίων; πόθεν προήρχοντο εἰς αὐτὸν τὰ πολλὰ δάκρυα διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα; Ἐφανέρωσε τὸ πόθεν αὐτὸς ὁ πανοίδιμος ἀπόστολος· διότι πρῶτον μὲν εἶπεν, ὅτι ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας, καὶ διὰ πολλῶν δακρύων ἔγραψε τὰ ἐπιτίμια τῶν ἁμαρτιῶν τῶν Κορινθίων, ἔπειτα ὡμολόγησεν, ὅτι ταῦτα ἦσαν καρποὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς πολλῆς αὐτοῦ ἀγάπης· « Ἔγραψα ταῦτα, λέγει, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, 2 Κορ. 2. 4.

» ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω » περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ». Ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ἠγάπα τὸν θεὸν ὁ τρισμακάριος, διὸ καὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν ἠγάπα· ὅθεν ὡς ἴδια λογιζόμενος τοῦ πλησίον τὰ ἁμαρτήματα, ἐθλίβετο ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ κατενύγετο, καὶ ἐξέχεε κρουνοὺς δακρύων. Ἡμεῖς οἱ τάλανες πολλὰ ὀλίγον ἀγαπῶμεν τὸν θεὸν, πολλὰ ὀλίγον τὸν πλησίον, διὰ τοῦτο οὐ μόνον διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν οὐδόλως, ἢ πολλὰ ὀλίγον καὶ μετὰ βίας κατανυγόμεθα· ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ἡ κατάνυξίς ἐστι θυγάτηρ τῆς ἀγάπης, καὶ ἑπομένως συμπεραίνομεν, ὅτι ἐςὶ πολλὰ ἀρεστὴ εἰς τὸν θεόν· ὅθεν καὶ βλέπομεν, ὅτι καρποφορεῖ τοῦ θεοῦ τὰ ἐλέη, καὶ τῆς ψυχῆς τὴν σωτηρίαν.

Ἵνα δὲ πληροφορηθῇς, ὅτι ἡ ἀγάπη γεννᾷ τὴν κατάνυξιν καὶ τὰ δάκρυα, ἐρεύνησον τῆς καρδίας σου τὰ κινήματα· παρατήρησον, πότε θλίβεσαι, ὅταν δυςυχῇ ὁ φίλος σου, ἢ ὅταν δυστυχῇ ὁ ἐχθρός σου· πότε στενοχωρεῖται ἡ καρδία σου, ὅταν βλέπῃς, ὅτι θλίβεται ὁ ἠγαπημένος σου, ἢ ὅταν καταλάβῃς, ὅτι λυπεῖται ὁ ὑπὸ σοῦ μεμισημένος· πότε κλαίεις, ὅταν βλέπῃς βασανιζόμενον ἐκεῖνον, ὃν ἀγαπᾷς, ἢ ὅταν θεωρῇς τυραννούμενον ἐκεῖνον, ὃν μισεῖς· ἐὰν ἐρευνήσῃς τὰ βάθη τῆς καρδίας σου, βλέπεις καὶ πείθεσαι, ὅτι ὅσον περισσότερον ἀγαπᾷς τὸν συγγενῆ σου ἢ τὸν φίλον σου, τόσον περισσότερον καὶ λυπεῖσαι, καὶ στενοχωρεῖσαι, καὶ κλαίεις διὰ τὰς ἐκείνου συμφορὰς καὶ δυστυχίας. Βλέπεις καὶ πείθεσαι, ὅτι διὰ μὲν τὰς συμφορὰς τοῦ ἐχθροῦ σου χαίρεις, διὰ δὲ τὰ δυςυχήματα ἐκείνου, ὃν οὐδὲ ἀγαπᾷς, οὐδὲ μισεῖς, γίνεσαι ὡς ἀναίσθητος, τουτέςιν, οὐδὲ χαίρεις, οὐδὲ λυπεῖσαι.

Βλέπω τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ πεπληρωμένον κατανύξεως· αὐτὸς ἐκ βάθους ψυχῆς στενάζει βαρέως, καθ' ἑκάστην νύκτα λούει τὴν κλίνην, καὶ βρέχει τὴν ςρωμνὴν αὐτοῦ διὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ δακρύων·
« Ἐκοπίασα, λέγει, ἐν τῷ ςεναγμῷ μου, λού- Ψαλ. 6. 7.
» σω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν » δάκρυσί μου τὴν ςρωμνήν μου βρέξω ». Ἐρευνῶ, ποῖόν ἐστι τὸ ποιητικὸν αἴτιον, ἤγουν, πόθεν προέρχεται ἡ τόση κατάνυξις, καὶ εὑρίσκω, ὅτι ἡ πηγὴ τῆς κατανύξεως αὐτοῦ ἐστὶν ἡ πολλὴ ἀγάπη, ἣν εἶχε πρὸς τὸν θεόν. Ἀκούω, πῶς ἐκφράζει τῆς πρὸς
θεὸν ἀγάπης αὐτοῦ τὴν φλόγα· « Ὃν Ψαλ. 41. 1. 2. 3.
» τρόπον, λέγει, ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς » πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ » ψυχή μου πρός σε, ὁ θεός. Ἐδίψησεν ἡ » ψυχή μου πρὸς τὸν θεὸν, τὸν ἰσχυρὸν, » τὸν ζῶντα· πότε ἥξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ » προσώπῳ τοῦ θεοῦ »; Βλέπω δὲ, ὅτι κλαίει, ἐπειδὴ ἀκούει τοὺς ἀπίστους περιφρονοῦντας τὸν θεὸν, καὶ λέγοντας, ποῦ
ἐστιν ὁ θεός σου; « Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου Αὐτ. 4.
» ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ποῦ ἐστιν » ὁ θεός σου »; Βλέπω, ὅτι θλίβεται, καὶ κατανύγεται, καὶ κλαίει, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι διὰ τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου πα-

ρώργισε τὸν θεόν, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ παρίσταται διαπαντὸς ἐνώπιον αὐτοῦ. « Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, » καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ » διαπαντός »·

Ψαλ. 50. 5.

2. Μακ. 15. 14. Ὁ προφήτης Ἱερεμίας, λέγει ἡ ἱερὰ ἱστορία, ἦν φιλάδελφος, ἤγουν ἠγάπα πολὺ τὸν πλησίον αὐτοῦ· ὅθεν καὶ μετὰ θάνατον οὐ μόνον ἐπρέσβευεν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἁγίας πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀνείρῳ φανεὶς εἰς τὸν Μακκαβαῖον
Αὐτ. 16. Ἰούδαν, εἶπε· « Λάβε τὴν ἁγίαν ῥομφαίαν, » δῶρον παρὰ τοῦ θεοῦ, δι' ἧς θραύσεις » τοὺς ὑπεναντίους »· Ὅταν οὖν διὰ τῶν προφητικῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν ἔβλεπε τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ τὴν συμφορὰν, ὑπὸ τῆς ἀγάπης περισφιγγόμενος, ἐζήτει οὐχὶ δά-
Ἱερ. 9. 1. κρυα, ἀλλὰ δακρύων πηγήν· « Τίς δώσει, » ἔλεγε, κεφαλῇ μου ὕδωρ, καὶ ὀφθαλμοῖς » μου πηγὴν δακρύων; καὶ κλαύσομαι τὸν » λαόν μου τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτὸς, » τοὺς τετραυματισμένους θυγατρὸς λαοῦ » μου ». Τόσον δὲ κατενύγετο καὶ ἔκλαιεν, ὥστε ἠλαττώθη τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν
Θρήν. 2. 11. αὐτοῦ· « Ἐξέλιπον, ἐβόα, ἐν δάκρυσιν οἱ » ὀφθαλμοί μου ». Καὶ ὁ προφήτης δὲ Δανιὴλ, λογιζόμενος τὴν ἐρήμωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ, καὶ τὴν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίαν τοῦ γένους αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ ἀγάπης εἰς τόσην κατάνυξιν ἔφθασεν, ὥστε τρεῖς ὁλοκλήρους ἑβδομάδας ἐθρηνο-
Δαν. 10. 2. λόγει πικρῶς· « Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, » λέγει αὐτὸς, ἐγὼ Δανιὴλ ἤμην πενθῶν » τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν ».

Ἐὰν ἀνοίξῃς τῆς νέας διαθήκης τὰ βιβλία, βλέπεις, ὅτι ὅπου πολλὴ ἀγάπη, ἐκεῖ καὶ πολλὴ κατάνυξις. Πόθεν ὁ Πέτρος ἐξελθὼν ἔξω τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως « Ἔκλαυσε πικρῶς »; ἐκ τῆς πολλῆς ἀ- Ματθ. 26. 75.
γάπης· ἡ ἀγάπη ἔφερεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὴν κατάνυξιν, καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ τὰ πικρὰ δάκρυα. Ἀλλὰ ποίαν μαρτυρίαν ἔχομεν περὶ τοῦ, ὅτι αὐτὸς ἠγάπα πολὺ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; Τὸ ἔργον Ματθ. 19. 27.
αὐτοῦ μαρτυρεῖ· διότι αὐτὸς ἀφῆκε πάντα, ὅσα εἶχε, καὶ ἠκολούθησε τῷ Χριστῷ. Θέλεις καὶ ἄλλην μαρτυρίαν ἰσχυροτέραν; Ἔχεις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ τριττὸν ἐρώτημα. Ἐγνώριζε μὲν ὁ Κύριος ὡς καρδιογνώστης τοῦ Πέτρου τὴν ἀγάπην· ἠρώτησε δὲ, ἵνα ἀκούσῃ ὁ κόσμος αὐτὸν ὁμολογοῦντα καὶ λέγοντα δίς « Ναὶ, Κύριε, Ἰωάν. 21. 15. 16.
» σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ σε », καὶ μάθῃ ἐκ τῆς λύπης αὐτοῦ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀγάπην· διότι, ὅταν ἤκουσε τὸ τρίτον ἐρώτημα τότε ἐλυπήθη, νομίζων, ὅτι ὁ Κύριος ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ διὰ τὴν ἄρνησιν· « Ἐλυπήθη, λέγει, ὁ Πέτρος, Αὐτ. 17.
» ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον· φιλεῖς με »; ὅθεν αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκάλεσε μάρτυρα· « Κύριε, εἶπε, σὺ πάντα οἶδας, « σὺ γινώσκεις, ὅτι φιλῶ σε ». Πόθεν ἡ Αὐτ.
πόρνη ἐξέχεε τόσον πλῆθος δακρύων, ὥστε ἔπλυνε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; ἐκ τῆς πολλῆς ἀγάπης, ἣν εἶχε πρὸς τὸν θεόν· ἐμαρτύρησε τοῦτο αὐτὸς ὁ θεάνθρωπος;

Λουκ. 7. 47. εἰπὼν πρὸς Σίμωνα τὸν Φαρισαῖον· « Οὗ
» χάριν, λέγω σοι, ἀφέονται αἱ ἁμαρτίαι
» αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πολύ ».
Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ κόσμου σωτὴρ καὶ
Κύριος, ὅταν εἶδε τὴν Μαρίαν κλαίουσαν
διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, καὶ
τοὺς συνελθόντας Ἰουδαίους κλαίοντας,
Ἰωάν. 11. 33. 35. τότε « Ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ
» ἐτάραξεν ἑαυτὸν, καὶ ἐδάκρυσεν ». Ἵνα
δὲ πληροφορηθῶμεν, ὅτι τὰ δάκρυα αὐ-
τοῦ ἦσαν δάκρυα ἀγάπης, ἐσημείωσεν, ὁ
Αὐτ. 5. εὐαγγελιςὴς ταῦτα τὰ λόγια « Ἠγάπα
» δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν, καὶ τὴν ἀδελ-
» φὴν αὐτῆς, καὶ τὸν Λάζαρον ».

Ἐπειδὴ οὖν ἐγὼ ὁ ἄθλιος οὐδὲ τὸν θεὸν ἀγαπῶ, οὐδὲ τὸν πλησίον μου, διὰ τοῦτο οὐδὲ δάκρυα ἔχω, οὐδὲ κατάνυξιν· διὰ τοῦτο ἡ καρδίαμου ἐςὶ σκληρὰ ὡς ἡ πέτρα· αἰσθάνομαι, ὅτι παροργίζω τὸν θεὸν τὸν πλάστην μου, ἀθετῶν τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολὰς, καὶ μὴ φυλάττων τοὺς θείους αὐτοῦ νόμους, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οὐκ ἀγαπῶ αὐτὸν, οὐδὲ κλαίω, οὐδὲ θλίβομαι ὅλως. Βλέπω τοὺς ἀδελφούς μου παραπικραίνοντας τὸν θεὸν διὰ τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, βλέπω τὴν περιμένουσαν αὐτοὺς αἰώνιον κόλασιν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οὐδὲ τὸν θεὸν ἀγαπῶ, τὸν ὑπ᾽ αὐτῶν περιφρονούμενον, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς τὸν θεὸν περιφρονοῦντας, διὰ τοῦτο οὐδὲ κλαίω, οὐδὲ λυποῦμαι, οὐδὲ κἂν σκυθρωπάζων πορεύομαι. Οὐαί μοι· καὶ πῶς δύναμαι σωθῆναι; χωρὶς κατανύξεως οὐκ ἔστι μετάνοια, χωρὶς μετανοίας οὐκ ἔστιν ἁμαρτημάτων συγχώρησις, χωρὶς συγχωρήσεως
ἁμαρτιῶν οὐκ ἔστι σωτηρία· διότι τίς ἐςιν
ἀναμάρτητος; « Τίς γὰρ καθαρὸς ἔσται Ἰωβ. 14. 4. 5.
» ἀπὸ ῥύπου; ἀλλ᾽ οὐδεὶς, ἐὰν καὶ μία
» ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ».

Ἡ κατάνυξίς ἐςιν ἡ κλεὶς, ἡ ἀνοίγουσα
τὴν θύραν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας
τοῦ θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ αὐτή ἐστι θυσία τῆς
ψυχῆς ἡμῶν, ὑπερέχει πᾶσαν ἄλλην θυσίαν,
καὶ τοσοῦτον εὐπρόσδεκτός ἐστιν εἰς τὸν
θεὸν, ὥστε οὐδέποτε μένει ἀργὴ, οὐδέποτε
γίνεται ἄπρακτος, ἀλλὰ πάντοτε ἐκπληροῖ
τοῦ προσφέροντος αὐτὴν τὸν σκοπόν· ἐβε-
βαίωσε τοῦτο αὐτὸς ὁ θεὸς διὰ στόματος
τοῦ ἁγίου προφήτου Δαβὶδ, εἰπών· « Θυ- Ψαλ. 50. 19.
» σία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον,
» καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινω-
» μένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει ». Ὅταν
κατανύξῃς τὴν ψυχήν σου, καὶ ταπεινώσῃς
τὴν καρδίαν σου, καὶ σταλάξῃ τὸ δάκρυον
ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν σου, τότε οὐκ ἐξουδενοῦ-
ται ἡ δέησίς σου, ἀλλ᾽ ἐκπληροῖ ὁ θεὸς
τὸ αἴτημά σου. Ἡ θυσία τῆς κατανύξεώς
σου, καὶ ἡ προσφορὰ τῶν δακρύων σου
τόσην δύναμιν ἔχει, ὥστε μεταβάλλει καὶ
αὐτὴν τοῦ θεοῦ τὴν ἀπόφασιν.

Προστάσσει ὁ θεὸς τὸν προφήτην
Ἡσαΐαν, λέγων πρὸς αὐτόν· ὕπαγε εἰς τὸν
Ἐζεκίαν, καὶ εἰπὲ πρὸς αὐτὸν, ἵνα διατάξῃ
περὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, διότι ἀποθνήσκει·
ἔρχεται ὁ Ἡσαΐας εἰς τὴν κλίνην, ὅπου ὁ
βασιλεὺς Ἐζεκίας ἀσθενῶν κατέκειτο, καὶ
λέγει πρὸς αὐτόν· βασιλεῦ, ἄκουσον· « Τά 4. Βασ. 20. 1.
» δε λέγει Κύριος, ἔντειλε τῷ οἴκῳ σου,

» ἀποθνήσκεις σὺ, καὶ οὐ ζήσῃ ». Ἀπόφασις οὖν τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἵνα ὁ Ἐζεκίας ἀποθάνῃ. Ἀλλ' ὁ Ἐζεκίας ἀκούσας τοῦ θεοῦ τὴν ἀπόφασιν, κατανύγεται, προσεύ-
Αὐτ. 2. 3. χεται, ἐκχέει πολλὰ δάκρυα. « Ἀπέστρεψε » πρὸς τὸν τοῖχον, καὶ ηὔξατο πρὸς Κύριον, » καὶ ἔκλαυσε κλαυθμῷ μεγάλῳ ». Ἡ δὲ κατάνυξις, καὶ ἡ προσευχὴ, καὶ τὰ δάκρυα μεταβάλλουσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου εἰς ἀπόφασιν ζωῆς· ἀποστέλλει
Αὐτ. 5. 6. πάλιν ὁ θεὸς τὸν Ἡσαΐαν « Ἐπίστρεψον, » λέγει, καὶ ἐρεῖς πρὸς Ἐζεκίαν τὸν ἡγού- » μενον τοῦ λαοῦ μου· Τάδε λέγει Κύριος » ὁ θεὸς Δαβὶδ τοῦ πατρός σου· ἤκουσα » τῆς προσευχῆς σου, εἶδον τὰ δάκρυά » σου· ἰδοὺ ἐγὼ ἰάσομαί σε· τῇ ἡμέρᾳ τῇ » τρίτῃ ἀναβήσῃ εἰς οἶκον Κυρίου· Καὶ » προσθήσω ἐπὶ τὰς ἡμέρας σου πεντεκαί- » δεκα ἔτη· καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυ- » ρίων σώσω σε καὶ τὴν πόλιν ταύτην ». Καθὼς δὲ εἶπεν ὁ θεὸς, οὕτω καὶ ἐγένετο. Τὴν αὐτὴν δύναμιν βλέπεις εἰς τὴν κατάνυξιν, ὅταν μελετήσῃς τῆς Νινευῆ τὴν ἐπιστροφήν. Ἀπόφασιν θεοῦ ἐκήρυξεν ὁ
Ἰων. 3. 4. Ἰωνᾶς εἰς τοὺς Νινευΐτας· « Ἔτι τρεῖς » ἡμέραι, εἶπε, καὶ Νινευὴ καταστραφή- » σεται ». Οἱ Νινευῖται πιστεύσαντες, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Ἰωνᾶ ἐστὶ λόγος θεοῦ, ταπεινοῦσι τὴν ὑπερηφανίαν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐνδύονται σάκκους, νηστεύουσιν ἀπὸ μεγάλου ἕως μικροῦ, κατανύγονται, καὶ ζητοῦσι τοῦ θεοῦ τὸ ἔλεος. Ταῦτα δὲ τῆς κατανύξεως τὰ ἔργα μεταβάλλουσιν εἰς εὐσπλαγ-
Αὐτ. 10. χνίαν τὴν θείαν ἀγανάκτησιν. « Καὶ μετε- » νόησεν ὁ θεὸς, λέγει ἡ θεία γραφὴ, ἐπὶ » τῇ κακίᾳ, ᾗ ἐλάλησε τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς, » καὶ οὐκ ἐποίησε ».

Φρίκη περιλαμβάνει με, ὅταν ἀναγινώσκω τὰς ἀσεβεῖς πράξεις καὶ τὰ τυραννικὰ ἔργα τοῦ βασιλέως Μανασσῆ. Μαγεῖαι 4. Βα σ. 21
παντὸς εἴδους, δυναστεῖαι πάσης ἐφευρέσεως, διωγμοὶ τῶν πιστῶν, θάνατοι τῶν ἁγίων, 2. Παρ. 33.
πλάνησις τῶν εὐσεβῶν, ἀναστήλωσις τῶν εἰδώλων, οὐ μόνον εἰς πάντα τόπον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τοῦ θεοῦ τὸ θυσιαστήριον, ἀπείθεια καὶ περιφρόνησις τῆς φωνῆς τοῦ παντοκράτορος· ὅστις προσωπικῶς ἔκραζεν αὐτὸν εἰς μετάνοιαν, ἁμαρτήματα δυσαρίθμητα κατὰ τὸν ἀριθμὸν, βαρύτατα κατὰ τὸ βάρος, ἦσαν τοῦ Μανασσῆ τὰ ἔργα· ὠργίσθη οὖν
κατ' αὐτοῦ ὁ θεὸς, καὶ ἀπέστειλε τοὺς 2. Παρ. 33. 11.
ἄρχοντας τῆς δυνάμεως τοῦ βασιλέως Ἀσσοὺρ, οἵτινες δήσαντες αὐτὸν ἐν πέδαις, αἰχμάλωτον καὶ δέσμιον ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκεῖ ἦλθεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἡ κατάνυξις, ἥτις ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὴν λύπην καὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν
προσευχήν· « Καὶ ὡς ἐθλίβη, ἐζήτησε τὸ Αὐτ. 12. 13.
» πρόσωπον θεοῦ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, καὶ » ἐταπεινώθη σφόδρα ἀπὸ προσώπου » θεοῦ πατέρων αὐτοῦ· καὶ προσηύξατο » πρὸς αὐτόν ». Ἡ θυσία τῆς κατανύξεως αὐτοῦ ἔστησε τὴν θείαν ὀργὴν, καὶ μετέβαλε τὸν θυμὸν εἰς ἔλεος, καὶ τὴν τιμωρίαν
εἰς εὐεργεσίαν. « Καὶ ἐπήκουσε, λέγει ἡ Αὐτ. 13.
» ἱερὰ ἱστορία, αὐτοῦ, καὶ ἐπήκουσε τῆς » βοῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸν εἰς

» Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ λόγου, ὃν εἶπεν ὁ
Ψαλ. 50. 19. θεός. « Θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμέ-» νον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπει-» νωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει ».

Κατάνυξις οὖν, ἀρετὴ ἁγία καὶ ὑπερθαύμαστε, σὺ μεταβάλλεις εἰς ἔλεος τοῦ θεοῦ τὴν δικαιοσύνην, καθὼς μετέβαλες τοῦ Μανασσῆ τὴν τιμωρίαν εἰς εὐεργέσίαν· σὺ ἐξιλεοῖς τὸν θεόν, ὅταν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, ἐντείνων τὸ τόξον αὐτοῦ, ἑτοιμάζῃ τοῦ θανάτου τὰ βέλη, καθὼς ἐξιλέωσας αὐτόν, ὅταν ἐξεφώνησε τὴν καταστροφὴν τῆς Νινευὴ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων· σὺ γίνεσαι βάλσαμον τῶν ἀσθενειῶν τοῦ σώματος, καὶ ἐπιφέρεις προσθήκην ζωῆς, καθὼς ἴαμα γέγονας τῆς ἀῤῥωστίας τοῦ Ἐζεκίου, καὶ προσέθηκας αὐτῷ ἔτη ζωῆς πεντεκαίδεκα· σὺ πλύνεις τὸν βόρβορον τῶν ἀκαθαρσιῶν τῆς ψυχῆς, καθὼς ἔπλυνας τῆς πόρνης τὴν ῥυπαρότητα τῆς ἀσελγείας, καὶ καθαρίζεις τὴν ψυχὴν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καθὼς τοῦ Πέτρου τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ τῆς ἀρνήσεως ἁμαρτήματος· ἀναβαίνεις ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἵσασαι ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης, καθικετεύεις ἐκεῖ, καὶ ἐπιτυγχάνεις ὅσα ζητεῖς· τὰ δάκρυά σου γίνονται βάπτισμα καθαῖρον καὶ ἁγιάζον τὴν ψυχήν· τὰ δάκρυά σου συντάσσουσί με εἰς τοὺς χοροὺς τῶν μακαρίων, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου μου, ὅστις εἶπε·
Ματθ. 5. 4. « Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρα-» κληθήσονται. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, Λουκ. 6. 21.
» ὅτι γελάσετε ».

Ταῦτα, λέγετε, εἰσὶ γνωστά· πάντες ταῦτα οὕτω πιστεύομεν, ὑπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν, καὶ τῶν θεηγόρων ἀποστόλων καὶ τῶν θείων πατέρων ἡμῶν διδαχθέντες· τὸν τρόπον δὲ ἀγνοοῦμεν, δι' οὗ δυνάμεθα γενέσθαι κατανυκτικοί. Θέλομεν πολλάκις καὶ ἐπιθυμοῦμεν, ἵνα κατανυχθῶμεν καὶ κλαύσωμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πλὴν οὐδὲ κατάνυξις ἔρχεται εἰς τὴν καρδίαν, οὐδὲ ῥανὶς δακρύων φαίνεται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν. Ἡ κατάνυξις, ἀδελφοί, ἐστὶ θυγάτηρ τῆς ἀγάπης, ὡς εἴπομεν· διὸ ὅσον περισσότερον ἀγαπᾶτε τὸν θεόν, καὶ τὸν πλησίον, τόσον εὐκολώτερα κατανύγεσθε καὶ κλαίετε. Προσκαλοῦσι δὲ τὴν κατάνυξιν, καὶ φέρουσι τὰ δάκρυα οἱ κατανυκτικοὶ στοχασμοί, ὁμοίως καὶ τὰ κατανυκτικὰ λόγια. Πλήν, καθὼς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἰατρικὸν οὐ φέρει τὴν ὑγείαν εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὠφελεῖ τοῦτον, ἐκεῖνο δὲ τὸν ἄλλον· οὕτως οὐδὲ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς στοχασμός, οὐδὲ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος προξενεῖ ἐπίσης εἰς τὸν καθένα συντριβὴν καρδίας, ἀλλ' ἄλλος μὲν κατανύγει τοῦτον, ἄλλος δὲ ἄλλον. Ἄλλος μὲν κατανύγεται, βλέπων νοερῶς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸν Ἰησοῦν, τὸν βασιλέα τῆς δόξης, συρόμενον εἰς τὰ κριτήρια, περιπαιζόμενον καὶ βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνόμων, καὶ ἐπάνω εἰς τοῦ Γολγοθᾶ τὸ ὄρος ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον γυμνὸν καὶ ἡμαγμένον· ἄλλος δὲ ἀναλογιζόμενος τῶν

ἁγίων μαρτύρων τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς δριμυτάτας βασάνους· ἄλλος, προσηλώσας τὸν νοῦν εἰς τῶν ἁγίων τὰς λαμπρότητας, καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐπουρανίου αὐτῶν δόξης· ἄλλος, ἐνατενίσας διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπὶ θρόνου κρίσεως καθήμενον, καὶ κατιδὼν ἑαυτὸν ἐνώπιον αὐτοῦ κατάδικον διὰ τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, καὶ πάντῃ ἀναπολόγητον· οὗτος, μελετῶν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, κλαίει· ἐκεῖνος, ἀναλογιζόμενος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ τὸ πέλαγος, δακρυῤῥοεῖ· ἄλλος, ἀναθεωρῶν τῶν κολαζομένων τὰ βασανιστήρια, ἐκ βάθους καρδίας στενάζει· ἄλλος, ἐννοῶν τὴν ἄπειρον τοῦ θεοῦ εὐσπλαγχνίαν, καὶ τὰς ἀμέτρους αὐτοῦ εὐεργεσίας, ἐκχέει κρουνοὺς δακρύων. Τοῦτο αὐτὸ ἀληθεύει καὶ διὰ τὰ κατανυκτικὰ λόγια· τοῦτον μὲν κατανύγει τό,
Ψαλ. 50. 1. « Ἐλέησόν με ὁ θεὸς » τοῦ Δαβίδ· ἐκεῖνον, τὸ « Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ »
Λουκ. 18, 13. τοῦ Τελώνου· ἄλλον, τοῦ λῃστοῦ τὸ « Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ
Λουκ. 23. 42. » βασιλείᾳ σου », ἄλλον, τοῦ Πέτρου τό,
Ματθ. 14. 30. « Κύριε, σῶσόν με », καὶ ἄλλον δὲ, ἄλλος ὅμοιος λόγος. Καθὼς δὲ οὐδὲ ἡ αὐτὴ βοτάνη, οὐδὲ τὸ αὐτὸ ἔμπλαστρον φέρει πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ νῦν μὲν ἐκείνη ἡ βοτάνη καὶ ἐκεῖνο τὸ ἔμπλαστρον, ἄλλοτε δὲ, ἄλλη, καὶ ἄλλοτε πάλιν ἄλλο, κατὰ τὴν διάθεσιν, ἣν ἔχει τότε τὸ σῶμα· οὕτως οὐδὲ ὁ αὐτὸς στοχασμός, οὐδὲ ὁ αὐτὸς λόγος φέρει πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον τὴν κατάνυξιν, ἀλλὰ νῦν μὲν οὗτος, ἄλλοτε δὲ ἄλλος, κατὰ τὴν διάθεσιν, ἣν ἔχει τότε ἡ ψυχή· διὰ τοῦτο, ὅταν θέλῃς κατάνυξιν, δοκίμαζε πάντα κατανυκτικὸν στοχασμὸν καὶ λόγον, ἕως ἂν εὕρῃς ἐκεῖνον, ὅστις πλήττει εὐστόχως τὴν καρδίαν σου· εὑρὼν δὲ, ἐπαναλάμβανε αὐτόν, ἕως ἂν φέρῃ εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν τελείαν κατάνυξιν, καθὼς ἐπαναλαμβάνεις καὶ τὸ ὠφελῆσάν σε ἰατρικόν, ἕως ἂν προξενήσῃ σοι τὴν τελείαν ὑγείαν.

Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐπειδὴ ἡ κατάνυξις προξενεῖ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν, χάρισμά ἐστι τοῦ θεοῦ μέγα καὶ ὑπερτέλειον. Ἡμεῖς δὲ ἐδιδάχθημεν ὅτι « Πᾶσα Ἰακ. 1. 17.
» δόσις ἀγαθή, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον » ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς » τῶν φώτων ». Διὰ τοῦτο, ἀδελφέ, παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ζήτει τὴν κατάνυξιν· δός μοι, λέγε πρὸς αὐτόν, Κύριε, κατανύξεως πόθον, δός μοι καρδίας συντριβήν, δός μοι τῆς μετανοίας τὰ δάκρυα, ἵνα δι' αὐτῶν πλύνω τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς μου, καὶ ἰατρεύσω τὰς πληγὰς τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἐὰν δὲ πολλάκις τοῦτο ἐκ καρδίας ζητῇς,
λαμβάνεις αὐτὸ ἀναμφιβόλως· « Πᾶς γὰρ Ματθ. 7. 8.
» ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, » καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται » ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ λατρεία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΠΕΜΠΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Υψηλης θεολογίας μαθήματα διδάσκει ἡμᾶς διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς ὁ θεηγόρος ἀπόστολος, ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας, καὶ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ θεοῦ λαβὼν τὰς ἀφορμάς. Δύω φῶτα προβάλλει ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος· τὸ φῶς τὸ κτιστόν, ὃ ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν ἀρχῇ
Γεν. 1. 3. τῆς δημιουργίας, εἰπών· « Γενηθήτω » φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς ». Καὶ τὸ φῶς τὸ κτιστόν, ὃ ἦν ἐν ἀρχῇ, ἤγουν ἀπ'
Ἰωάν. 1. 1 9. αἰῶνος ἅμα τῷ πατρὶ, κατὰ τὸ, « Ἐν » ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς » τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. Αὐτὸς δὲ » ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν ». Τὸ φῶς τὸ κτιστὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήχθη τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ· τὸ φῶς τὸ ἄκτιστον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐγεννήθη πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Τὸ φῶς τὸ κτιστὸν φωτίζει τὰ σώματα· τὸ φῶς τὸ ἄκτιστον φωτίζει τὰ πνεύματα· ἐκεῖνο ποιεῖ ὁρατὰ τὰ ἀόρατα, τοῦτο ποιεῖ πιστοὺς τοὺς ἀπίστους. Ἐκεῖνος ὁ θεός, ὅστις ἔκτισε τὸ ὑλικὸν φῶς πρὸς φωτισμὸν πάντων τῶν ὑλικῶν σωμάτων αὐτὸς ἀπέστειλε καὶ τὸ ἄϋλον φῶς, τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ καὶ λόγον, ἄνθρωπον γενόμενον πρὸς φωτισμὸν πασῶν τῶν ἀΰλων ψυχῶν, ἵνα δι' αὐτοῦ πάντες φωτισθέντες, γνωρίσωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός. Τοῦτον δὲ τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ ἐνέθηκεν ὁ θεὸς εἰς σκεύη ὀστράκινα, ἤγουν εἰς τὰς καρδίας τῶν πτωχῶν, καὶ ἀσόφων, καὶ ἀδυνάτων ἀποστόλων, ἵνα δι' αὐτῶν φωτίσῃ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· εἰς σκεύη ὀστράκινα ἐνέθηκεν αὐτόν, ἵνα πάντες πληροφορηθῶσιν· ὅτι καὶ ἡ ἔκτασις καὶ τὰ κατορθώματα τούτου τοῦ φωτισμοῦ οὐκ εἰσὶν ἔργα ἀνθρώπινα, ἀλλὰ θαύματα παράδοξα τῆς ἀπείρου δυνάμεως τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ. Ταῦτα σαφέστερα γίνονται, καὶ τελειότερον κατανοοῦνται διὰ τῆς ἑρμηνείας· διὰ τοῦτο, ὅστις προσεκτικῶς ἀκούσας αὐτήν, κατανοήσει ἐντελῶς τὰ ἀποστολικὰ νοήματα, ἐκεῖνος φωτίζεται ὑπὸ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ὑπεραρχίου φωτός, ὅστις ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἀδελφοί, ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκό- 2. Κορ. 4. 6.

τους φῶς λάμψαι· ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πρὶν ἢ κτισθῇ τὸ φῶς, σκότος περιεῖχε πᾶσαν τὴν γῆν· ὅθεν καὶ ἡ γῆ καὶ πάντα
Γεν. 1. 2. 3. τὰ ἐπίγεια ἦσαν ἀφανῆ καὶ ἀόρατα. « Ἡ » δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος· » καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· εἶπε δὲ ὁ » θεός· Γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς ». Ὅτε δὲ ἔλαμψε το φῶς, τότε ὁρατὰ γεγόνασι πάντα τὰ ἐπίγεια. Τί δὲ σημαίνει τό, « Ἔλαμψεν ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ »; Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι διὰ τοῦ σαρκωθέντος υἱοῦ καὶ λόγου, ἤγουν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
Ἰωάν. 1. 9. ὅστις ἐστὶ « Τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει » πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κό» σμον », ἔλαμψεν ἐν ταῖς ἐσκοτισμέναις καρδίαις τῶν ἀνθρώπων, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, τουτέστιν, ἵνα φωτισθέντες οἱ ἄνθρωποι, γνωρίσωσι, ποία ἐστὶν ἡ δόξα τοῦ θεοῦ. Διὰ τί δὲ οὐκ εἶπε, τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ; διότι ὁ θεὸς καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ οὐκ ἦν παντελῶς ἀγνώριστος, καθότι
Ψαλ. 75. 1. ἦν « Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ »· τοῦ θεοῦ δὲ ἡ δόξα ἦν ἀγνώριστος· διότι ἡ ὄντως δόξα τοῦ θεοῦ ἐστιν, οὐχὶ ἡ δημιουργία τῶν ἑτεροουσίων κτισμάτων, ἀλλ' ἡ γέννησις τοῦ ὁμοουσίου υἱοῦ, καὶ ἡ ἐκπόρευσις τοῦ ὁμοουσίου πνεύματος. Δόξα τοῦ θεοῦ ἐστι καὶ ἡ δημιουργία τοῦ ἀοράτου καὶ ὁρατοῦ κόσμου, πλὴν αὐτὴ οὐκ ἔστιν ἡ ὄντως δόξα τοῦ θεοῦ· πατὴρ τοῦ υἱοῦ, καὶ προβολεὺς τοῦ πνεύματος, τοῦτό ἐστιν ἡ ὄντως δόξα τοῦ θεοῦ. Ὁ υἱός ἐστιν « Ἀπαύγασμα τῆς Ἑβρ. 1. 3.
» δόξης τῆς θεότητος, αὐτὸς χαρακτὴρ Ἰωάν. 16. 28.
» τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως »· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενόν, ἐστιν ἡ δόξα τῆς θεότητος· διὸ περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν ὁ υἱός· « Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει »· Αὐτ. 14.
πατέρα δέ, καὶ υἱόν, καὶ πνεῦμα ἅγιον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκήρυξεν εἰς τὸν κόσμον, εἰπὼν πρὸς τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ· « Πο- Ματθ. 28. 19.
» ρευθέντες οὖν, μαθητεύσατε πάντα τὰ » ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα » τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου » πνεύματος ». Ὅθεν αὐτὸς ἐφώτισε τοὺς ἀνθρώπους πρὸς κατανόησιν τῆς ὑπερεχούσης δόξης τοῦ θεοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ προσκύνησις καὶ ἡ λατρεία τῆς τρισυποστάτου καὶ ἑνιαίας θεότητος· διὰ τοῦτο δὲ ἔλεγε πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ· « Ἐγώ σε Ἰωάν. 17. 4.
» ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς ». Ἰδοὺ δὲ τὸ νόημα τῶν προκειμένων ἀποστολικῶν λόγων. Ὁ θεός, ὅστις εἶπεν εἰς τὸν καιρὸν τῆς δημιουργίας, ἵνα ἐκ τοῦ σκότους, τοῦ τὴν γῆν περικαλύπτοντος, ἀναφανῇ καὶ λάμψῃ τὸ αἰσθητὸν φῶς, πρὸς φωτισμὸν τῶν κτισμάτων, αὐτὸς ὁ θεός, « Ὅτε ἦλθε τὸ Γαλ. 4. 4.
» πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν » ἄλλο φῶς, τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐνανθρωπήσαντα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις ἐφώτισε τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα γνωρίσωμεν τὴν ἀληθινὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. Περὶ τούτου

δὲ τοῦ φωτισμοῦ διαλαμβάνουσι καὶ τὰ ἑξῆς λόγια.

2. Κορ. 4. 7. Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν.

Θησαυρὸν ὠνόμασε τὸν φωτισμὸν τῆς θεογνωσίας, ὃν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἄνθρωπος γενόμενος, ἐξέχεεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, διδάξας τὸ ἑνιαῖον καὶ τρισυπόστατον τῆς θεότητος. Ἀληθῶς δὲ θησαυρός ἐστιν ἀτίμητος οὗτος ὁ φωτισμός, ὡς πρόξενος τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς·
Ἰωάν. 17. 2. « Αὕτη δέ ἐστιν, εἶπεν ὁ Κύριος, ἡ αἰώνιος » ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν » θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν » Χριστόν ». Ἔχομεν, λέγει, τοῦτον τὸν ἐπουράνιον φωτισμὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ αἰωνίου φωτός, περιεχόμενον εἰς σκεύη πήλινα, ἤγουν εἰς φθαρτοὺς καὶ ἀσθενεῖς ἀνθρώπους· τοῦτο δὲ οὕτως ᾠκονόμησεν ἡ πάνσοφος τοῦ θεοῦ πρόνοια, ἵνα πιστεύσῃ ὁ κόσμος, ὅτι οὐχ ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἡ ὑπερβάλλουσα δύναμις τοῦ θεοῦ ἐφήπλωσε καὶ ἐπολυπλασίασε τοῦτον τὸν σωτήριον τῆς πίστεως φωτισμόν. Τοῦτο δὲ κατασκευάζει καὶ διὰ τῶν ἑξῆς λόγων, ἀποδεικνύων τὴν δύναμιν τῆς θείας χάριτος ἐνεργοῦσαν ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς φύσεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ τοιούτου μεγάλου κατορθώματος.

2. Κορ. 4. 8. Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, 9.
ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι.

Βλέπε, πῶς περιγράφει ὁ θεῖος ἀπόστολος τὴν δύναμιν τῆς θείας χάριτος, ἐνισχύουσαν τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως. « Ἐν » παντὶ », λέγει, ἤγουν εἰς πάντα καιρὸν καὶ τόπον καὶ περίστασιν· « Θλιβόμενοι »· θλιβόμεθα μὲν ὡς ἄνθρωποι ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν πολεμούντων ἡμᾶς ἀπίστων, ὅμως ὑπὸ τῆς χάριτος δυναμούμενοι, οὐ στενοχωρούμεθα, ἤγουν οὐ συστελλόμεθα, οὐδὲ κλείομεν τὸ στόμα, οὐδὲ σιωπῶμεν τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως. « Ἀπορούμενοι »· πίπτομεν εἰς ἀπορίαν περὶ τοῦ, τί πρέπον ἐστὶ ποιῆσαι εἰς τὸν καιρὸν τῆς κινδυνωδεστάτης καταδρομῆς, καὶ τῶν χαλεπωτάτων περιστάσεων· « Ἀλλ' οὐκ ἐξαπορού» μενοι »· ἀλλ' ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ φωτιζόμενοι, οὐ καταντῶμεν εἰς τὸν ἔσχατον ἀπελπισμόν· ἀλλ' εὑρίσκομεν πόρους καὶ τρόπους ἀπαλλαγῆς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀπόρους περιστάσεις. « Διωκόμενοι »· διωκόμεθα μὲν ὑπὸ τῶν τυράννων, ὅμως οὐκ ἐγκαταλείπει ἡμᾶς ὁ θεός, ἀλλὰ βοηθῶν καὶ σκέπων, λυτροῦται τῶν διωγμῶν καὶ κινδύνων. « Καταβαλλόμενοι »· καταπονούμεθα μὲν καὶ ἀτονοῦμεν ὡς ἄνθρωποι, πλὴν, θείᾳ δυνάμει κραταιούμενοι, οὐδὲ ἀφανιζόμεθα, οὐδὲ φθειρόμεθα.

Πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυ- 2. Κορ. 4. 10.

ρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ·
11. ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν·

Τί σημαίνει ἡ νέκρωσις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἣν περιέφερον ἐν τῷ σώματι αὐτῶν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι; Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος διηρμήνευσε τοῦτο, οὐδεμία ἄλλη ἑρμηνεία ἔχει τόπον. Αὐτὸς γνωρίσας, ὡς φαίνεται, ὅτι δυσνόητός ἐστιν ὁ λόγος, ἐξέφρασεν αὐτὸν εὐθὺς, εἰπών· « Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ » ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ » Ἰησοῦν ». Ἀφ' οὗ οὖν κατανοήσῃς τοῦτο, τότε καταλαμβάνεις καὶ τὸ, τί σημαίνει ἡ νέκρωσις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ἄκουσον οὖν· Οἱ θεορρήμονες ἀπόστολοι εἰς πάντα τόπον περιερχόμενοι, ἐδίδασκον ἀκαταπαύστως Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. Εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγον, ὅτι ὁ μωσαϊκὸς νόμος τύπος ἦν καὶ σκιὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ
Ἑβρ. 10.1 ὅτι αὐτὸς οὐδένα σώζει, χωρὶς τῆς εἰς Χρι-
Γαλ. 2. 16. στὸν πίστεως. Εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐκήρυττον, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ τὰ χρυσᾶ καὶ
Πράξ. 17. 29. ἀργυρᾶ καὶ λίθινα ξόανα, τὰ ὑπ' αὐτῶν λατρευόμενα, καὶ ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἠδύναντο σωθῆναι, ἐὰν μὴ ἐξουδενώσωσιν ἐκεῖνα, δεχθῶσι δὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Ὅσοι οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀναξιότητα οὐκ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκεῖνοι ταῦτα ἀκούοντες, ὠργίζοντο καὶ ἐξεμαίνοντο κατὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ παντοιοτρόπως ἐζήτουν θανατῶσαι αὐτούς. Ἄφευκτος οὖν τοῦ θανάτου ὁ κίνδυνος εἰς τοὺς ἀποστόλους διὰ τὸ τοιοῦτον κήρυγμα· αὐτοὶ ὅμως, κἂν ἄφευκτος ἦν τοῦ θανάτου ὁ κίνδυνος, οὐκ ἔπαυον, ἀλλ' ἀκαταπαύστως τὰ αὐτὰ ἐδίδασκον. Φανερὸν οὖν ἐστιν, ὅτι πάντοτε παρεδίδοσαν τὴν ἰδίαν ζωὴν εἰς θάνατον δι' ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο δὲ σημαίνει ἡ νέκρωσις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἡ ἐν τῷ σώματι αὐτῶν περιφερομένη, τὸν θάνατον δηλαδὴ σημαίνει, εἰς ὃν καθ' ἡμέραν παρεδίδοσαν ἑαυτούς· ὅθεν ὁ Παῦλος
ἔλεγε· « Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω ». Διὰ τί 1. Κορ. 15. 31.
δὲ περιέφερον τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι αὐτῶν; « Ἵνα καὶ ἡ » ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ, λέγει, ἐν τῷ σώματι » ἡμῶν φανερωθῇ », τουτέστιν, ἵνα μὴ μόνον διὰ λόγου κηρύττωμεν τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων τοῦ σώματος, καὶ τῆς φθαρτῆς σαρκὸς ἡμῶν, φανεροῦται καὶ ἀποδεικνύεται ἡ
ἁγιότης τῆς ζωῆς αὐτοῦ· διότι, καθὼς Ἰωάν. 10. 17.
αὐτὸς παρέδωκεν ἑαυτὸν ἑκουσίως εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας παντὸς τοῦ κόσμου, οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτοπροαιρέτως καθ' ἑκάστην παραδίδομεν ἑαυτοὺς εἰς τοῦ θανάτου τοὺς κινδύνους, ἵνα ὁδηγήσωμεν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· κατὰ τοῦτο δὲ φανεροῦται ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν.

2. Κορ. 4. 12. Ὥςε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν

Ἔχει ἆρά γε οἰκειότητα τοῦτο τὸ συμπέρασμα μετὰ τῶν προειρημένων λόγων; Ἔχει πολλήν. Οἱ ἀπόστολοι ἐκινδύνευον πᾶσαν ὥραν τοῦ θανάτου τὸν κίνδυνον· ἵνα ἁπλώσωσι τὴν εὐαγγελικὴν πίστιν, καὶ οὕτω καταστήσωσι τοὺς πιστεύσαντας κληρονόμους τῆς μακαρίας καὶ αἰωνίου ζωῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Κορίνθιοι, πρὸς οὓς ἔγραφεν, ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἑπομένως κληρονόμοι ἦσαν τῇ αὐτοῦ χάριτι τῆς αἰωνίου ζωῆς, διὰ τοῦτο εἶπεν· ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι κηρύττοντες τὴν πίστιν, παραδιδόμεθα εἰς θάνατον· « Ὁ » μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται ». Ὑμεῖς δὲ οἱ πιστεύσαντες, κληρονομεῖτε διὰ τὴν πίστιν ὑμῶν τὴν αἰώνιον ζωήν· « Ἡ δὲ ζωὴ » ἐν ὑμῖν ». Ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερε ζωὴν αἰώνιον, τὴν δὲ ζωὴν τὴν αἰώνιον οὐ βλέπομεν διὰ τῶν ὑλικῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σώματος, ἀλλὰ πιστεύομεν διὰ τῶν νοερῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, διὰ τοῦτο ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς, λέγων·

2. Κορ. 4. 13. Ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίςεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐπίςευσα, διὸ ἐλάλησα· καὶ ἡμεῖς πι-
14. ςεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν. Εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραςήσει σὺν ὑμῖν.

Ἀλλὰ δύναταί τις πρὸς ταῦτα ἀποκριθῆναι, λέγων· πόθεν σύ, ὦ Παῦλε, μετὰ τοσούτου θάῤῥους καὶ ἀσφαλείας λαλῶν περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, λέγεις, ὅτι ὁ θεός, ὅςις ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ἀναστήσει σε μετὰ πάντων τῶν πιστευόντων, καὶ παραστήσει σε μετ' αὐτῶν; ὅτι μὲν πάντες οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται, ὁ Ἰη- Ἰωάν. 6. 40.
σοῦς Χριστὸς τοῦτο ἐδίδαξε· τὸ δέ, ποῦ παραςήσει, κἂν ἐσιώπησας, φανερὸν ὅμως Ματθ. 25. 32.
ἐστίν, ὅτι παραστήσει, λέγεις, διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς θείας δόξης, ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπας· « Ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν ». Προφθάνει 2. Κορ. 4. 12.
ταύτην τὴν ἔνστασιν ὁ θεόπνευστος, προβάλλων τῶν ἁγίων προφητῶν τὸ παράδειγμα. Ὁ προφήτης Δαβίδ, ἀφ' οὗ ἐλάλησε περὶ τῆς χώρας τῶν ζώντων, ἤγουν περὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, τῆς πατρίδος καὶ κατοικίας τῶν αἰωνίως ζώντων παρὰ τῷ θεῷ, καὶ εἶπεν· « Εὐαρεστήσω ἐνώπιον » Κυρίου, ἐν χώρᾳ ζώντων »· τότε ἐμαρτύ- Ψαλ. 114. 9.
ρησεν, ὅτι ἐλάλησε περὶ αὐτῆς, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς πίστεως· « Ἐπίστευσα, εἶπε, » διὸ ἐλάλησα ». Ὁ οὖν Παῦλος λέγει· Ψαλ. 115. 1.
Ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ἔχομεν τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, ἤγουν τὴν αὐτὴν χάριν καὶ τὸν αὐτὸν φωτισμὸν τῆς πίστεως, ὃν εἶχον οἱ ἅγιοι προφῆται, αὐτοὶ δὲ διὰ τοῦ τοιούτου φωτισμοῦ τῆς πίςεως ἐλάλησαν τὰ περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ ἀπολαύσεως, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐν τοῖς ψαλμοῖς γεγραμμένον· « Ἐπίστευσα, διὸ » ἐλάλησα »· ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ

τοῦτο λαλοῦμεν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι, περὶ τῶν μὴ βλεπομένων, ἀλλὰ πιστευομένων πραγμάτων· λαλοῦμεν, ἐπειδὴ διὰ τῆς πίστεως ἐμάθαμεν καὶ ἐγνωρίσαμεν, ὅτι ὁ θεός, ὅστις ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καθὸ ἄνθρωπον, αὐτὸς διὰ τὴν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν πίστιν ἡμῶν ἀναστήσει ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους σὺν ὑμῖν τοῖς πιστοῖς, καὶ παραστήσει ἐνώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἵνα αἰωνίως μετ' αὐτοῦ συζήσωμεν, ἀπολαμβάνοντες τῆς θείας αὐτοῦ βασιλείας καὶ μακαριότητος.

2. Κορ. 4. 15. Τὰ γὰρ πάντα δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

« Τὰ γὰρ πάντα ». Ποῖα πάντα; Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τὸ πάθος, ὁ θάνατος, ἡ ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασις, καὶ ὅσα ἄλλα διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ᾠκονόμησεν ὁ θεός· πρὸς τούτοις, οἱ διωγμοί, οἱ κίνδυνοι, οἱ καθ' ἡμέραν θάνατοι, καὶ ὅσα ἄλλα ἔπαθον οἱ ἀπόστολοι, ἵνα ἐπιστρέψωσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς πλάνης αὐτῶν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας· ταῦτα πάντα δι' ὑμᾶς, ἤγουν διὰ τὴν σωτηρίαν ὑμῶν τῶν πιστευόντων ἐγένοντο· ἐγένοντο δὲ, ἵνα δι' αὐτῶν δοθῇ ὑμῖν πλουσιοπαρόχως ἡ χάρις, καὶ οὕτω περισσότεροι περισσοτέραν προσφέρωσι τὴν εὐχαριστίαν αὐτῶν εἰς δόξαν καὶ αἴνεσιν τοῦ θεοῦ, τοῦ ταῦτα πάντα οἰκονομήσαντος διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ Τῌ ΔΕΚΑΤῌ ΠΕΜΠΤῌ ΚΥΡΙΑΚῌ.

Ἄνδρες ἀδελφοί, ὅσοι φοβούμενοι τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀρετῆς, ἢ οὐδόλως φροντίζετε περὶ αὐτῆς, ἢ ἄρχεσθε μὲν προθύμως τὴν ἐργασίαν αὐτῆς, ἔπειτα δὲ δειλιάσαντες, στρέφετε τὰ νῶτα καὶ ἐγκαταλείπετε αὐτήν, ἀκούσατε πόσον θαῤῥύνουσιν ὑμᾶς τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. « Ἐν παντὶ, λέγει, θλιβόμενοι, 2. Κορ. 4. 8. 9.
» ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι,
» ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι,

» ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλό» μενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι.» Ἀληθῶς ὀξὺς ἐςὶ τῆς σαρκὸς ὁ πόλεμος· τὰ ὅπλα αὐτῆς εἰσὶν αἱ ἡδονικαὶ ἐπιθυμίαι· δι' αὐτῶν δὲ νύκτα τε καὶ ἡμέραν γαργαλίζουσα, σπουδάζει, ἵνα ἁρπάσῃ τὸν θησαυρὸν τῆς σωφροσύνης, καὶ κατακρημνίσῃ εἰς τὸ βορβορῶδες βάραθρον τῆς ἀσελγείας· ἀληθῶς ἀπατηλὸς καὶ δόλιός ἐςιν ὁ πόλεμος τοῦ κόσμου· τὰ ςρατεύματα αὐτοῦ εἰσὶν ὁ πλοῦτος, αἱ τρυφαὶ, τὰ ἀξιώματα, αἱ τιμαὶ, ἔχει δὲ καὶ μύρια μυρίων ἐπιτηδειότατα ςρατηγήματα πρὸς ἀπάτην καὶ νέων καὶ γερόντων, καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ σοφῶν καὶ ἀμαθῶν, καὶ πάσης τάξεως καὶ καταςάσεως ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν τῶν προβεβηκότων εἰς τῆς ἀρετῆς τὰ κατορθώματα· σπεύδει δὲ διὰ τούτων ἵνα ἐξαλείψῃ τῆς ψυχῆς τὴν ἁπλότητα καὶ ἀκακίαν, καὶ τυπώσῃ ἐν αὐτῇ πᾶν εἶδος κακίας καὶ δολιότητος· ἀληθῶς μέγας ἐςὶν ὁ πόλεμος τοῦ διαβόλου· αὐτὸς ἔχει ἐπιτήδεια τόξα, ἔχει πεπυρωμένα βέλη, ἔχει πολυποικίλους παγίδας, ἔχει ἀναρίθμητα τεχνάσματα καὶ μηχανουργήματα, δι' αὐτῶν δὲ ἀκαταπαύστως ἀγωνίζεται, ἵνα παντοιοτρόπως βλάψῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· ἀληθῶς ταῦτα οὕτως ἔχουσιν· ἀληθῶς αὐτοὶ μὲν οἱ τρεῖς ἐχθροὶ πόλεμον συγκροτοῦσι καθ' ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν ςρατιῶται τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ· ὅθεν ὁ
2. Τιμ. 2. 3. Παῦλος ἔγραφε μὲν πρὸς τὸν Τιμόθεον· « Σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς ςρατιώ» της Ἰησοῦ Χριστοῦ »· ἔδειξε δὲ εἰς πάντας τοὺς στρατευομένους, ποῖά εἰσι τὰ ὅπλα, δι' ὧν νικῶνται οὗτοι οἱ ἐχθροί·
« Στῆτε οὖν, εἶπε, περιζωσάμενοι τὴν Ἐφ. 6. 14. 17.
» ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ ». Τοῦτό ἐστι τὸ κατὰ τῆς σαρκὸς ὅπλον. « Καὶ ἐνδυσάμε» νοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑπο» δυσάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ » εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης». Ταῦτά εἰσι τὰ » κατὰ τοῦ κόσμου ὅπλα ». Ἐπὶ πᾶσαν ἀ» ναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίςεως, ἐν ᾧ » δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ » τὰ πεπυρωμένα σβέσαι ». Ἰδοὺ καὶ τὰ κατὰ τῶν δαιμόνων ὅπλα· « Καὶ τὴν πε» ρικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ » τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι » ῥῆμα θεοῦ ». Ἰδοὺ καὶ τῆς νίκης τὰ βραβεῖα, καὶ οἱ ἄφθαρτοι στέφανοι.

Ἐπειδὴ δὲ στρατιῶταί ἐσμεν τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως, παρατηρήσωμεν τῶν ἐπιγείων βασιλέων τοὺς ςρατιώτας. Αὐτοὶ, ἐὰν ἔχωσι συμβοηθοὺς πολλῷ ἰσχυρωτέρους καὶ τεχνικωτέρους τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, οὐδόλως φοβοῦνται τοὺς ἐχθρούς· ὅταν πληροφορηθῶσιν, ὅτι οἱ συμβοηθοὶ αὐτῶν εἰσιν ἀκαταμάχητοι καὶ ἀκατανίκητοι, οὐδόλως δειλιάζουσιν, ἀλλὰ καὶ καταβαίνουσιν εὐψύχως εἰς τὸ ςάδιον, καὶ πολεμοῦσι καρτερικῶς καὶ ἀνδρειοφρόνως, ἕως ἂν νικήσωσι καὶ στεφανωθῶσι. Διὰ τί οὖν σὺ μὲν φοβούμενος, οὐδόλως καταβαίνεις εἰς τῆς ἀρετῆς τὸ στάδιον, σὺ δὲ εἰσελθὼν ἐν αὐτῷ, δειλιάζεις, καὶ ςρέφεις τὸ πρόσωπον, καὶ φεύγεις; ἄνθρωπε, τί φοβεῖσαι; τῆς σαρκὸς τὴν πήρωσιν; τοῦ κόσμου τὴν

ἀπάτην; τοῦ δαίμονος τὰ ἔνεδρα; μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· διότι ἔχεις συμβοηθοὺς ἀσυγκρίτως ἰσχυροτέρους καὶ ἐπιτηδειοτέρους τῶν ἐχθρῶν, τῶν πολεμούντων σε· αὐτοὶ φρίττουσι τῶν συμβοηθῶν σου τὴν δύναμιν. Κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης, ἵνα παντελῶς αὐτοὺς κατατροπώσῃς. Προξενοῦσι μὲν αὐτοὶ θλίψεις, φέρουσιν ἀπορίας, διεγείρουσι διωγμοὺς, ἀλλ' οὐδόλως δύνανται, ἐν ὅσῳ ἀντιπολεμεῖς αὐτοὺς, τελειῶσαι κατὰ σοῦ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν τὸ ἔργον· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν νικῶνται σὺ δὲ λαμβάνεις τῆς νίκης τὸ τρόπαιον. Ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ὁ ὑπὲρ πάντας ἀγωνισθεὶς τῆς ἀρετῆς τὸν ἀγῶνα, καὶ θαυμασίως νικήσας, καὶ ὑπερενδόξως ςεφανωθεὶς,
2. Κορ. 4. 8. 9. ὁ πανυπερένδοξος ἀθλητὴς Παῦλος· « Ἐν
» παντὶ, λέγει, θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενο-
» χωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξα-
» πορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκα-
» ταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ
» ἀπολλύμενοι ». Ὅταν εἰς τὰς θλίψεις οὐκ αἰσθανώμεθα στενοχωρίαν, εἰς τὰς ἀπορίας εὑρίσκωμεν πόρους, εἰς τοὺς διωγμοὺς ἔχωμεν καταφύγια, εἰς τὰς πτώσεις οὐ καταντῶμεν εἰς τὴν ἀπώλειαν, τί δειλιάζομεν, ἢ τί φοβούμεθα;

Ἐφοβήθη ὁ Γεδεὼν τὸν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐχθρῶν παντὸς τοῦ γένους αὐτοῦ, ἤγουν τῶν Μαδιανιτῶν·
Κριτ. 7. 12. ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν « Ἦσαν, λέγει ἡ ἱερὰ ἱσο-
» ρία, ὡς ἡ ἄμμος, ἡ ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς
» θαλάσσης εἰς πλῆθος »· αὐτὸς δὲ μίαν μόνην χιλιάδα εἶχεν ἀσθενῶν στρατιωτῶν· ὅθεν, ὅταν ὁ ἄγγελος ἀπέστειλεν αὐτὸν, ἵνα πολεμήσῃ αὐτοὺς, διστάζων καὶ φοβούμενος, ἔλεγε πρὸς αὐτόν· « Ἐν τίνι σώσω Κριτ. 6. 15.
» τὸν Ἰσραήλ; ἰδοὺ ἡ χιλιάς μου ἠσθένη-
» σεν ἐν Μανασσῇ, καὶ ἐγώ εἰμι μικρότερος
» ἐν οἴκῳ τοῦ πατρός μου »· Ἀλλ' ὅταν ἤκουσε τὸν ἄγγελον λέγοντα, ὅτι ὁ θεὸς ἐστι βοηθὸς αὐτοῦ· « Κύριος ἔσται μετὰ Αὐτ. 16.
» σοῦ », τότε ἀπέρριψε πάντα φόβον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ συνάξας τὸν λαὸν αὐτοῦ, παρετάχθη θαρσαλέως κατὰ τῆς παρεμβολῆς Μαδιάμ. Ὁ δὲ Κύριος, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐχὶ τῇ δυνάμει τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῆς θείας χάριτος ἔμελλε θριαμβεῦσαι κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν, ὥρισεν αὐτῷ, ἵνα ἐξαποστείλῃ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν, λάβῃ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ μόνους τριακοσίους ἄνδρας, καὶ δι' αὐτῶν κατατροπώσῃ τοὺς ἐχθρούς·
« Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Γεδεὼν, ἐν τοῖς Κριτ. 7. 7.
» τριακοσίοις ἀνδράσι, τοῖς λάψασι,
» σώσω ὑμᾶς, καὶ δώσω τὴν Μαδιὰμ ἐν
» χειρί σου, καὶ πᾶς ὁ λαὸς πορεύσονται
» ἀνὴρ εἰς τόπον αὐτοῦ ». Οὕτως εἶπεν ὁ θεὸς καὶ οὕτως ἐγένετο· ἐπάταξε δηλαδὴ ὁ Γεδεὼν τοὺς Μαδιανίτας μετὰ μόνων τριακοσίων ἀνδρῶν, καὶ ἐφόνευσε τοὺς ἄρχοντας
αὐτῶν, « Τὸν Ὠρὴβ, καὶ τὸν Ζὴβ, καὶ Αὐτ. 25.
τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, τὸν Ζεβεὲ καὶ τὸν
Σαλμανά ». Τοσοῦτον δὲ ἔφθειρε τὸ γένος Κριτ. 8. 21.
αὐτῶν, ὥστε ἐταπεινώθησαν καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν ὑψῶσαι τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, ἀλλὰ συνεστάλησαν καὶ ἡσύχασαν ἔτη τεσσαράκοντα « Καὶ συνεστάλη Μαδιὰμ ἐνώπιον Αὐτ. 28.

» υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ οὐ προσέθηκαν ἆραι » κεφαλὴν αὐτῶν· καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ τεσ- » σαράκοντα ἔτη ἐν ἡμέραις Γεδεὼν ».

Καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐδειλίασεν, ὅταν ὁ θεὸς ἐκέλευσεν αὐτὸν, ἵνα ἀπελθὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον, λυτρώσῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς
Ἐξ. 3. 11. δυναστείας τοῦ Φαραώ. « Τίς εἰμι ἐγὼ, » ἀπεκρίθη πρὸς τὸν θεὸν, ὅτι πορεύσομαι » πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ὅτι » ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύ- » πτου »; Ὕπαγε, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς,
Αὐτ. 12. « Ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ ». Ὁ λόγος οὗτος ἐδίωξεν ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ τὸν δισταγμὸν καὶ τὸν φόβον. Ἀδιστάκτως οὖν ἦλθεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, παρεστάθη ἀφόβως ἔμπροσθεν τοῦ Φαραὼ, μεγαλοψύχως ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τοῦ θεοῦ τὸ πρόσταγμα· ἔπειτα ἐποίησε τὰ μεγάλα καὶ ἐξαίσια θαύματα, ἐξήγαγε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, καὶ διαπεράσας αὐτὸν διὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς Φαραωνίτιδος τυραννίας.

Μετὰ τὰ τοιαῦτα παραδείγματα σὺ φοβούμενος τοὺς ἐχθρούς σου οὐχ ὑπακούεις εἰς τοῦ θεοῦ τὰ προστάγματα, ἀλλ' ἀμελεῖς τῶν καλῶν ἔργων τὰ κατορθώματα; Ὁ Γεδεὼν οὐκ ἐφοβήθη τοὺς Μαδιανίτας, ὧν τὸ πλῆθος, ὡς ἡ ἄμμος, ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης· σὺ δὲ φοβεῖσαι τῆς σαρκός σου τὸν πόλεμον, ἥτις, ὅταν μὲν φεύγῃς τὰ σκανδαλίζοντα πρόσωπα, μαραίνει τὴν ζέσιν τῆς πονηρᾶς αὐτῆς ἐπιθυμίας, ὅταν δὲ περιζώσῃς τὴν ὀσφὺν σου διὰ τῆς νηστείας, τότε τρομάζουσα, καταςέλλει καὶ νεκροποιεῖ τὰς ἰδίας αὐτῆς ἐπαναστάσεις; Ὁ Γεδεὼν ἐπολέμησε καὶ κατετρόπωσε τὸ ἄμετρον καὶ ἰσχυρὸν πλῆθος τῶν Μαδιανιτῶν· σὺ δὲ διςάζεις ἀντιπολεμῆσαι τοῦ κόσμου τὴν ματαιότητα, ἥτις, ἐὰν στοχασθῇς, τί ἐςι, βλέπεις, ὅτι « Πᾶσα σάρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα 1. Πέτρ. 1. 24. » δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξη- » ράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπε- » σεν ». Ἐὰν ςοχασθῇς, τί ἐςιν ὁ κόσμος, βλέπεις, ὅτι « Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ » ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα » τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα »; Ὁ Μωϋ- 1. Ἰωάν. 2. 17.
σῆς οὐκ ἐφοβήθη οὐδὲ τὴν τυραννικὴν γνώμην τοῦ Φαραὼ, οὐδὲ τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, οὐδὲ τὴν ἀκαταμάχητον αὐτοῦ δύναμιν· σὺ δὲ φοβεῖσαι καὶ τρέμεις τῶν δαιμόνων τὰς ἐπιβουλὰς, οἵτινες, ἐὰν μόνον ἐκτείνῃς τὴν χεῖρά σου, καὶ σημειώσῃς τοῦ σταυροῦ τὸ σχῆμα, ἐξαφανίζονται ἐκ προσώπου σου, καθὼς ἐξηφανίσθη ὁ Ἀμαλὴκ, ὅταν ὁ Μωϋσῆς, ὑψώσας τὰς χεῖρας Ἐξ. 17. 11.
αὐτοῦ, ἐσχημάτισε τὸν τύπον τοῦ ςαυροῦ;

Ἀλλὰ ποίαν, λέγεις, πληροφορίαν ἔχω ἐγὼ, ὅτι ὁ θεός ἐςι μετ' ἐμοῦ, καθὼς μετὰ τοῦ Γεδεὼν καὶ τοῦ Μωϋσέως, καὶ ὅτι βοηθεῖ μοι εἰς τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου πάλην, καθὼς ἐκείνους εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν πόλεμον; ὦ! περὶ τούτου μηδεμίαν ἔχε ἀμφιβολίαν· πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ τοσοῦτον καθαρῶς περὶ τούτου λαλεῖ ὁ ἅγιος προφήτης Δαβὶδ, ὥστε μόνος ὁ ἀναίσθητος οὐ πείθεται· ἄκουσον, τί λέγει

Ψαλ. 90. 11. 18. αὐτός· « Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντε-
» λεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν
» πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου. Ἐπὶ χειρῶν ἀ-
» ροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον
» τὸν πόδα σου· ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον
» ἐπιβήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ
» δράκοντα ». Σημείωσαι δὲ, ὅτι ὁδοὺς λέγει οὐχὶ τὰς ὁδοὺς τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὰς ὁδοὺς τῆς ἀρετῆς· διότι τότε ἔχεις τὸν θεὸν συνοδοιπόρον, ὅταν περιπατῇς τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον· ὅταν δὲ τρέχῃς τῆς ἀπωλείας τὸν κρημνὸν, τότε μακρύνεται ἀπὸ σοῦ ὁ θεὸς, καὶ μένεις μόνος. Ὁ δὲ λίθος τοῦ τῶν ποδῶν προσκόμματος τὴν ἁμαρτίαν σημαίνει· διότι, καθὼς ἐκεῖνος, ὅστις προσκόπτει πρὸς τὸν λίθον, πίπτει καὶ συντρίβεται· οὕτω καὶ ἐκεῖνος, ὅστις πράττει τὴν ἁμαρτίαν, πίπτει καὶ ἀπολεῖται. Τὰ κοινῶς δὲ περιφερόμενα περὶ τῆς ἀσπίδος καὶ τοῦ βασιλίσκου ὡς ἀληθῆ μετελθὼν ὁ προφήτης, διὰ μὲν τῆς ἀσπίδος ἐσήμανε τὴν σάρκα, διὰ δὲ τοῦ βασιλίσκου, τὸν κόσμον· διότι, καθὼς ἡ ἀσπὶς κωφή ἐστι, καὶ ἐμφράττει τὰ ὦτα αὐτῆς, ἵνα μὴ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῶν ἐπαδόντων· οὕτως ἡ σὰρξ κωφεύει, καὶ ἐμφράττει τὰς αἰσθητικὰς αὐτῆς δυνάμεις, ἵνα μὴ αἰσθάνηται τὸν νόμον τοῦ πνεύματος· καθὼς δὲ ὁ βασιλίσκος διὰ τῆς ἐνατενίσεως τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ βλάπτει τῶν ἀνθρώπων τὰ σώματα, οὕτω καὶ ὁ κόσμος διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ φθείρει τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς. Ὅτι δὲ ὁ διάβολος καὶ λέων λέγεται καὶ δράκων, διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προξενουμένην βλάβην, μαρτυροῦσιν οἱ θεόπται ἀπόστολοι, ὁ Πέτρος δηλαδὴ καὶ ὁ Ἰωάννης· ὁ μὲν
κηρύττων, ὅτι « Ὡς λέων ὠρυόμενος περι- α Πέτρ. 5. 8.
» πατεῖ, ζητῶν, τίνα καταπίῃ »· ὁ δὲ,
λέγων· « Καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυῤῥός». Ἀποκ. 12. 3.
Ἐπειδὴ οὖν ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ προφήτης μαρτυρεῖ, ὅτι, ὅταν περιπατῇς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, τότε οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, βαστάζοντές σε εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, διφυλάττουσί σε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἐπιβεβαιοῖ δὲ, ὅτι ἐπιβήσῃ ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον, ἤγουν καὶ τῆς σαρκὸς τὰς ὀρέξεις ὑποτάξεις, καὶ τοῦ κόσμου τὸν πειρασμὸν νικήσεις, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δαάκοντα, τουτέστι, κατατροπώσεις τὰς τῶν δαιμόνων δυνάμεις· ὅταν οὖν παρατακτώμεθα κατὰ τῆς παρεμβολῆς τούτων τῶν τριῶν ἐχθρῶν, τότε ἔχομεν συμβοηθοὺς τὰς στρατιὰς τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων· οἱ ἐπουράνιοι ἄγγελοι περικυκλοῦσιν ἡμᾶς, ὅταν ἐργαζώμεθα τὰ καλὰ ἔργα· οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σκέπουσι καὶ διαφυλάττουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς τῶν πολεμίων βλάβης. Ματαίως λοιπὸν φοβούμεθα, ματαίως δειλιάζοντες φεύγομεν τῆς ἀρετῆς τὸν ἀγῶνα.

Δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ ἁρπάζει ἀπὸ τῆς καρδίας πάντα δισταγμὸν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ θεῖον χάρισμα· αὐτὸς διὰ τὴν ἄμετρον αὐτοῦ ἀγαθότητα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς, τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, ἐξουσίαν καὶ κυριότητα κατὰ τούτων τῶν τριῶν ἐχθρῶν τῆς ἀρετῆς καὶ σωτηρίας·
« Ἰδοὺ, εἶπε, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λουκ. 10. 19.

36*

» πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ » ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ » οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει ». Διὰ τῶν ὄφεων σημάνας τὰς φαρμακώδεις τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας· διὰ τῶν σκορπίων, τὰ ὀξύτατα τοῦ κόσμου κέντρα· διὰ δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐχθροῦ, τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου· καὶ ἐπιβεβαιώσας, ὅτι οὐδὲν τῶν κτισμάτων δύναται βλάψαι τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθόν· ἐκ τούτου δὲ θαῤῥήσας
Ῥωμ. 8. 38. 39. ὁ Παῦλος, ἔλεγε· « Πέπεισμαι γάρ, ὅτι » οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, » οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, » οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, » οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς » χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ ». Ἀκούσατε νῦν καὶ τὴν φιλανθρωποτάτην αὐτοῦ ὑπόσχεσιν· ὑπόσχεσιν, ἥτις ἐφαπλοῦται καὶ εἰς τοὺς τότε πιστεύσαντας, καὶ εἰς τοὺς νῦν πιστεύοντας, καὶ εἰς τοὺς ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου πιστεύσοντας· ὑπόσχεσιν, ἥτις διώκουσα μακρὰν πᾶσαν ἀμφιβολίαν, πληροφορεῖ παντὸς ἀνθρώπου τὸν νοῦν, ὅτι νικητὴς γίνεται κατὰ πάντων τῶν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ πολεμίων· ὑπόσχεσιν, ἥτις καὶ θαῤῥύνει πρὸς τὴν εἴσοδον, καὶ στηρίζει πρὸς τὴν ἐπιμονὴν τῶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγώνων.
Ματθ. 28. 20. « Καὶ ἰδού, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς » ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. » Ἀμήν ». Ὦ φιλανθρωπία ἄμετρος, ὦ χάρις ἐξαισία, ὦ εὐεργεσία, καὶ δόξα, καὶ ἀσφάλεια ἀνέκφραστος.

Κύριε Ἰησοῦ μου, σὺ ὁ παντοδύναμος μετ' ἐμοῦ ὑπάρχεις, ἐγὼ δὲ φοβούμενος τὴν καταδυναστείαν τῶν πονηρῶν καὶ φθαρτῶν ἀνθρώπων, ἀθετῶ τοὺς θείους σου νόμους, καὶ περιφρονῶ τὸ ἅγιόν σου εὐαγγέλιον; Κύριε Ἰησοῦ μου, σὺ ὁ παντεξούσιος μετ' ἐμοῦ πάσας τὰς ἡμέρας, ἐγὼ δὲ παραβαίνω τὰς ἐντολάς σου, φοβούμενος, μήπως θυμώσω ἕνα ματαιόφρονα ἄνθρωπον; Σύ, Κύριέ μου παντοκράτορ, ὁ καὶ αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς φύσεως μεταβάλλων, μετ' ἐμοῦ ὑπάρχεις, ἐγὼ δὲ διστάζω ἀντιστῆναι καὶ καταπολεμῆσαι τὴν πολυχρόνιον τῆς ἁμαρτίας μου συνήθειαν; σὺ ὁ δοτὴρ τῆς ζωῆς, καὶ τῆς ὑγείας ὁ χορηγός, μετ' ἐμοῦ ὑπάρχεις πάσας τὰς ἡμέρας, ἐγὼ δὲ οὐδὲ νηστεύω οὐδὲ ἀγρυπνῶ, οὐδὲ δουλαγωγῶ τὴν σάρκα, ἐπειδὴ φοβοῦμαι, μήπως βλάψω τὴν ὑγείαν μου καὶ ἀποθάνω; Σύ, Ἰησοῦ μου, ὅστις ἀνοίγεις « Τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον Ψαλ. 144 16.
» εὐδοκίας », μετ' ἐμοῦ ὑπάρχεις, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐλεῶ τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ὧν μοι δέδωκας, ἐπειδὴ φοβοῦμαι, μήπως καταντήσω εἰς τῆς πτωχείας τὰς ἀνάγκας; Σύ, ὁ δημιουργὸς τῆς κτίσεως, καὶ ὁ δεσπότης τῶν ἁπάντων, μετ' ἐμοῦ ὑπάρχεις πάσας τὰς ἡμέρας, ἐγὼ δὲ οὐ ποιῶ τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον, φοβούμενος, μήπως παροργίσω τὸν παράλογον κόσμον, ἢ βλάψω τὸ θνητὸν τοῦτο σῶμα, ἢ ἐξεγείρω κατ' ἐμοῦ τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου; Τί ἐστι τοῦτο; καὶ τί ἄλλο, εἰμὴ ὀλιγοπιστία τῆς καρδίας μου, ἢ παραλογία τοῦ νοός μου, ἢ καὶ τὰ δύω ὁμοῦ, προσέτι δὲ καὶ

ἀμεριμνία τῆς σωτηρίας μου; Βλέπω πάντοτε κάτω εἰς τὴν γῆν, ὥσπερ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ οὐδέποτε ὡς λογικὸς ἄνθρωπος αἴρω τὰ ὄμματα ἄνω εἰς τὸν οὐρανόν· κατάκειμαι πάντοτε εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας μου, καὶ οὐδέποτε ἀνίσταμαι ἀπὸ τοῦ τάφου τῶν ἀνομιῶν μου.

Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστιν ὑπόσχεσις ἀληθινή, ἐπειδὴ αὐτός ἐςι θεὸς ἀληθινός, καὶ αὐτὴ ἡ αὐτοαλήθεια. Αὐτὸς οὖν ἐστι μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ὡς ὑπέσχετο· τοῦτο δὲ ἐκβάλλει ἐκ τῶν καρδιῶν ἡμῶν πάντας τοὺς φόβους, ὅσοι περικυκλοῦσιν ἡμᾶς, ὅταν ἢ μελετῶμεν, ἢ καὶ ἐργαζώμεθα τὰ καλὰ ἔργα· διότι, ὅταν ἔχῃς μετὰ σοῦ τὸν παντεξούσιον, τὸν παντοκράτορα, τὸν παντοδύναμον, ὅταν ἔχῃς μετὰ σοῦ ἐκεῖνον, ὃν φρίττει καὶ τρέμει τὰ σύμπαντα, τί διστάζεις, ἢ τί φοβεῖσαι; οὐ ποιεῖς τοῦ θεοῦ τὸ θέλημα, οὐδὲ ἐργάζεσαι τὰ καλὰ ἔργα διὰ τὸν φόβον τῶν πολεμούντων τὴν ἀρετήν; ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ θεὸς μετὰ σοῦ, οὐδὲ ἡ ἐπιβουλὴ τῆς σαρκός, οὐδὲ αἱ παγίδες τοῦ κόσμου, οὐδὲ τῶν δαιμόνων οἱ πόλεμοι δύνανται νικῆσαι σε, ἐὰν ἀνδρειοφρόνως πολεμῇς κατ' αὐτῶν. « Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου Ψαλ. 9. 7.
» χιλιάς, καὶ μυριὰς ἐκ δεξιῶν σου, πρὸς » σε δὲ οὐκ ἐγγιεῖ ». Ὅταν πολεμῇς τούτους τοὺς ἐχθρούς, τότε πίπτουσι χιλιάδες μὲν ἐκ τῶν ἀριστερῶν σου, μυριάδες δὲ ἐκ τῶν δεξιῶν σου, οὐδεὶς δὲ ἐξ αὐτῶν τολμᾷ οὐδὲ κἂν ἐγγίσαι σοι. Ἐκ τούτων οὖν φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν ἀναπολόγητοι, ὅταν οὐκ ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἡ ὥρα τοῦ θανάτου ἐστὶν ἄδηλος, τὸ περιμένον ἡμᾶς κριτήριον, φοβερώτατον, ὁ κριτὴς ἀλάνθαστος καὶ ἀδυσώπητος, οἱ γυμνοὶ τοῦ ἐνδύματος τοῦ γάμου, ἤγουν τῶν καλῶν ἔργων, διώκονται τοῦ θείου νυμφῶνος, καὶ ἐκβάλλονται « Εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον » Ματθ. 22. 13.
» ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν- » των ». « Διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, Ἐφ. 5. 17.
» ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. » Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, Φιλιπ. 4. 8. 9.
» ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα » προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴτις ἀρετὴ καὶ » εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε· ταῦτα » πράσσετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται » μεθ' ἡμῶν. Ἀμήν ».

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι

ΟΤΑΝ ἀναγινώσκωμεν τῆς θείας γραφῆς τὰς ἱστορίας, θαυμάζομεν, βλέποντες τόσον πλῆθος ἀνθρώπων, πιστευσάντων διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν θεηγόρων ἀποςόλων. Τρία δὲ νομίζομεν, ὅτι εἰσὶ τὰ αἴτια ταύτης τῆς πλουσιωτάτης πνευματικῆς καρποφορίας, ἡ δύναμις δηλαδὴ τῆς θείας χάριτος, τὰ μεγάλα καὶ πολλὰ θαύματα, καὶ τὸ ἅγιον πολίτευμα ἐκείνων τῶν θεοκηρύκων ἀνδρῶν· ἔςιν ὅμως καὶ ἄλλο τέταρτον αἴτιον τοῦ τοσούτου καρποῦ, ὁ ἁπλοῦς μὲν, θεοπρεπὴς δὲ καὶ ἀμίμητος τρόπος τῆς τῶν θείων ἀποστόλων διδαχῆς· βλέπομεν ἐκεῖνο, ὅπερ λέγω εἰς τὴν σήμερον ἀναγνωσθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ θεορρήμονος Παύλου. Δι' αὐτῆς ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, διδάσκων τὰ περὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς, τρεῖς τρόπους μετέρχεται, ἵνα πείσῃ τοὺς ἀκούοντας· ὑπόσχεται βοήθειαν, παρακαλεῖ, καὶ προβάλλει τῶν ἀρετῶν τὸ παράδειγμα. Τὸ παράδειγμα πείθει τὸν νοῦν, ἡ δέησις ἁπαλύνει τὴν καρδίαν, ἡ βοήθεια θαρρύνει τὴν ψυχὴν, καὶ ἑπομένως πᾶς ἀκροατὴς μετὰ χαρᾶς ὑποδέχεται τὸ κήρυγμα, καὶ μετὰ προθυμίας ἐκπληροῖ τὰ ἀκουόμενα. Ἐπειδὴ δὲ παράδειγμα ἀρετῆς προβάλλει τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔργα, διὰ τοῦτο περιγράφει αὐτὰ μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος καὶ ταπεινοφροσύνης· προφέρει μὲν αὐτὰ διὰ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, ἵνα ἀναφέρωνται κοινῶς εἰς πάντας τοὺς ἀποστόλους· μετασχηματίζει δὲ εἰς νουθεσίαν, ἵνα περισσότερον ὠφελῇ τὰς ψυχὰς τῶν πιστευόντων. Ὅστις μετὰ προσοχῆς ἀκούσῃ τὴν τούτων ἑρμηνείαν, καὶ μετὰ εὐλαβείας βάλῃ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὴν ἀποςολικὴν διδασκαλίαν ἐκεῖνος οὐ μόνον θαυμάζει τὴν ἐν τῷ Παύλῳ σοφίαν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ καρποφορεῖ τῶν θείων ἀρετῶν τὴν σωτήριον καρποφορίαν.

Ἀδελφοὶ, συνεργοῦντες παρακα- 2 Κορ. 3. 6. 1.
λοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς.

« Συνεργοῦντες, λέγει, παρακαλοῦμεν ». Ἀλλὰ διὰ ποίων τρόπων οἱ ἀπόστολοι ἐβοήθουν τοὺς πιστεύσαντας; Διὰ τῆς ἁγίας αὐτῶν ζωῆς, λάμποντες ὡς φωστῆρες, καὶ διὰ τοῦ πρακτικοῦ αὐτῶν παραδείγματος, ὁδηγοῦντες αὐτοὺς πρὸς τὰ τῆς
Ῥωμ. 1. 9. ἀρετῆς κατορθώματα διὰ τῶν προσευχῶν
1. Θεσ. 1. 2. αὐτῶν, δεόμενοι ἀδιαλείπτως τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Διὰ τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος, μεριμνῶντες κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ὑπὲρ αὐτῶν, νουθετοῦντες, διδάσκοντες, ἐλέγχοντες, ἐπιτιμῶντες· διὸ
2. Κορ. 11. 29. καὶ ἔλεγεν ὁ τρισμακάριος Παῦλος· « Τίς » ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλί- » ζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι »; Συμβοηθοῦμεν, λέγει, καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἤγουν τὸ χάρισμα τῆς πίστεως, ὅπερ ἐλάβετε, διαμείνῃ ἐν ὑμῖν ἄκαρπον καὶ ἀτελεσφόρητον, « Μὴ » εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, δέξασθαι » ὑμᾶς ». Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἀποστολικῶν λόγων μανθάνομεν πρῶτον, ὅτι ὁ θεὸς πρὸς πάντας ἐξαποστέλλει τὴν χάριν αὐτοῦ, οὐ μόνον δηλαδὴ εἰς ἐκείνους, οἵτινες τῇ δυνάμει αὐτῆς καρποφοροῦσι τὰ καλὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες οὐδένα καρ-
Ματθ. 5. 45. πὸν ἀρετῆς φέρουσι· καθὼς καὶ « τὸν ἥλιον » αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγα- » θοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδί- » κους ». Δεύτερον δὲ, ὅτι καὶ αὐτὴ τοῦ θεοῦ ἡ χάρις γίνεται κενὴ, ἤγουν ἀνωφελὴς εἰς τοὺς μὴ πράττοντας τὰ καλὰ ἔρ-
Ματθ. 25. 15. γα. Τοῦτο δὲ αὐτὸ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ταλάντων· εἰς πάντας μὲν ἔδωκε τάλαντα, οὐ πάντες δὲ ἐπολυπλασίασαν αὐτὰ, οὐδὲ πάντες ἐξ αὐτῶν ὠφελήθησαν. Τρίτον δὲ μανθάνομεν, τίνι τρόπῳ πρέπον ἐστὶν, ἵνα διδάσκωμεν τοὺς ἀδελφοὺς, οὐ μόνον δηλονότι διὰ τῆς νουθεσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συμβοηθείας τοῦ καλοῦ παραδείγματος, καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν δεήσεως καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἐπιστασίας· οὐ διὰ ἐλέγχων καὶ ὀνειδισμῶν, ἀλλὰ διὰ παρακλήσεως καὶ ἱκεσίας. Προστίθησι δὲ καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν συνήργει καὶ παρεκάλει αὐτοὺς, ἵνα μὴ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις φανῇ ἐν αὐτοῖς ἄπρακτος.

Λέγει γὰρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι· ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. 2. Κορ. 6. 2.

« Λέγει γάρ ». Ἀλλὰ τίς λέγει; ὁ προφήτης Ἡσαΐας, αὐτὸς προφητεύων περὶ τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ σαρκωθεὶς ἤνοιξε τὴν θύραν τῆς αἰωνίου σωτηρίας, εἶπε ταῦτα τὰ λόγια. « Καιρῷ Ἡσ. 49. 8.
« δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρα σω- » τηρίας ἐβοήθησά σοι ». Ἐφανέρωσε δὲ διὰ τούτων, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ εὐπρόσδεκτος, καθ' ὃν ὁ θεὸς μέλλει εἰσακοῦσαι τὰς προσευχὰς τῶν δεομένων ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἐστὶν ὁ καιρὸς τῆς ἐν κόσμῳ παρουσίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν μέλλει βοηθῆσαι καὶ σῶσαι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστά-

σεως αὐτοῦ· ἔκτοτε δὲ καὶ ἡ αἴτησις παν-
τὸς πιστεύοντος εἰσακούεται, ὡς καὶ αὐτὸς
Ἰω. 16. 16. ὁ σωτὴρ ἐβεβαίωσεν, εἰπών· « Ἵνα ὅ,τι
» ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί
» μου, δῷ ὑμῖν ». Καὶ ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ Ἰησοῦ σώζει τοὺς ἐπικαλουμέ-
νους αὐτό, ὡς ὁ προφήτης Ἰωὴλ προφητεύ-
Ἰωήλ. 2. 32. σας, εἶπε· « Καὶ πᾶς, ὃς ἂν ἐπικαλέσηται
» τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται ». Προβάλ-
λει οὖν ὁ Παῦλος τὰ προφητικὰ λόγια τοῦ
Ἡσαΐου, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἦλθεν ὁ προῤῥηθεὶς
εὐπρόσδεκτος καιρός, καὶ ἡ προφητευθεῖσα
ἡμέρα τῆς σωτηρίας· διὸ εἰπών, ὅτι ἐν τῷ
εὐπροσδέκτῳ καιρῷ ἐπακούει ὁ θεὸς καὶ
βοηθεῖ καὶ σώζει, ὡς λέγει ὁ προφήτης
Ἡσαΐας, ἐφανέρωσε, τίς ἐστιν οὗτος ὁ
καιρός, λέγων· « Ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσ-
» δεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας ». Ἰδοὺ,
λέγει, νῦν, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐσαρκώθη,
καὶ ἔπαθε, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, νῦν
ἐςιν ὁ καιρὸς ὁ ἁρμόδιος διὰ τὴν ἐπιςροφὴν
τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ ἀπολαμ-
βάνουσι τῆς σωτηρίας αὐτῶν οἱ πρὸς τὸν
Χριστὸν προσερχόμενοι· ταῦτα δὲ εἰπών,
ἐπιφέρει τὰ σωτηριώδη ἔργα τῆς πίστεως,
ὑφαίνων θαυμασίως τὴν ἠθικὴν διδασκα-
λίαν διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος.

2. Κορ. 6. 3. **Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία.**

Ποίαν ἀναφορὰν ἔχουσι ταῦτα πρὸς
τὰ εἰρημένα; Ταῦτα ἀναφέρονται πρὸς τό,
« Συνεργοῦντες παρακαλοῦμεν ». Τούτῳ 2. Κορ. 6. 1.
τῷ τρόπῳ, λέγει, συμβοηθοῦμεν ὑμᾶς, μὴ
διδόντες δηλαδὴ ἐν μηδεμιᾷ ὑποθέσει
προσκοπήν, ἤγουν σκανδάλου ἀφορμήν,
ἵνα μὴ λάβῃ μέμψιν καὶ κατηγορίαν ἡ
διακονία, τουτέςιν ἡ εὐαγγελικὴ ὑπηρεσία,
ἥτις ἐστὶ τὸ κήρυγμα τῆς εἰς Χριστὸν
πίστεως. Ἀληθῶς δὲ μετὰ μεγάλης προσο-
χῆς καὶ ἀκριβείας ἔφευγε πᾶσαν ἀφορμὴν
σκανδάλου· διότι καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀπεῖχε
τῶν ἐν τῷ νόμῳ διατεταγμένων, ὅταν
ἐγνώριζεν, ὅτι δύνανται προξενῆσαι σκάν-
δαλον. Ἐπέτρεπεν ὁ νόμος, ἵνα « Οἱ τὰ ἱερὰ Λευ. 6. 16.
» ἐργαζόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίωσιν »·
αὐτὸς δὲ ἀδάπανον ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον, 1. Κορ. 9. 13.
φοβούμενος, μήπως σκανδαλίσῃ λαμβά- Αὐτ. 18.
νων τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ ἐκ τῶν
διδασκομένων· ἔλεγε δὲ καὶ τό, « Διόπερ, 1. Κορ. 8. 13.
» εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου,
» οὐ μὴ φάγω κρέα, εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ
» τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω ». Διὰ
τοῦτο οὖν μετὰ τοσαύτης παῤῥησίας ἔλεγεν,
ὅτι οὐδεμίαν ἀφορμὴν σκανδάλου ἔδωκέ
ποτε ἐν οὐδεμιᾷ ὑποθέσει, ἵνα μὴ μωμηθῇ
ἡ διακονία. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ εἰς τὴν πρώ-
την αὐτοῦ ἐπιςολήν, τὴν πρὸς Κορινθίους
ἔγραφεν· « Ἀλλὰ πάντα ςέργομεν, ἔλεγεν,
» ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ
» τοῦ Χριστοῦ ». Βλέπε δέ, ὅτι ἄρχεται
τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τὸ μάθημα ἀπὸ
τῆς φυγῆς τῆς ἁμαρτίας, ἔπειτα διαλαμ-
βάνει καὶ περὶ τῶν κατορθωμάτων τῆς
ἀρετῆς κατὰ τό, « Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, Ψαλ. 33. 15.
» καὶ ποίησον ἀγαθόν, » Συνεργήσαμεν,

λέγει, ὑμᾶς, οὐ μόνον φεύγοντες πᾶσαν ἀφορμὴν σκανδάλου,

2. Κορ. 6. 4. Ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις,
5. ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις· Ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις.

Οὐ μόνον ἐν μηδεμιᾷ περιστάσει, λέγει, ἐδώκαμεν ἀφορμὴν σκανδάλου, ἀλλ' εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν συνεστήσαμεν ἑαυτοὺς, καὶ ἀπεδείξαμεν, ὅτι ἐσμὲν ὑπηρέται τοῦ θεοῦ· ἀπεδείξαμεν δὲ τοῦτο, ὑπομένοντες πᾶσαν κάκωσιν « Ἐν ὑπομονῇ ». Πρώτην ἔταξε τὴν ὑπομονὴν, ἐπειδὴ διὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ παθήματα, ὅσα τότε ἔπασχον οἱ ἀπόστολοι, κηρύττοντες τὸ εὐαγγέλιον, τόσον ἀναγκαία ἦν ἡ ὑπομονὴ, ὥστε, ἐὰν ἔλειπεν, ἔπαυε τὸ κήρυγμα· οὐκ εἶπε δὲ ἁπλῶς, ἐν ὑπομονῇ, ἀλλ' « Ἐν ὑπομονῇ » πολλῇ », ἐπειδὴ πολλὰ καὶ βαρέα ἦσαν τὰ παθήματα· ἐπαριθμεῖ δὲ ὅσα ἐξ ἀνάγκης πολλὴν ἐζήτουν τὴν ὑπομονήν· « Ἐν » θλίψεσι, λέγει, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγ» μοῖς (*), ἐν στενοχωρίαις· ἐν πληγαῖς, » ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις,
2. Κόρ. 1. 8. ϗ 2. 4. » ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις ». Καὶ τὰς μὲν θλίψεις, ὅσας ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ ὑπέμεινεν αὐτὸς, αὐτὰς περιέγραψεν· ἱστόρησε δὲ ὁ θηγόρος Λουκᾶς ὅσας ἀνάγκας καὶ στενοχωρίας ὑπέμεινεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν Δαμασκὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅσας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Ἑλληνιστῶν· ὅσας πληγὰς καὶ φυλακὰς εἰς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν στρατηγῶν καὶ τοῦ ἐκεῖ ὄχλου· ὅσας δὲ ἀκαταστασίας, περιγράψας αὐτὸν ἐκ τόπου εἰς τόπον διερχόμενον, χωρίς τινος καταστάσεως· καὶ κόπους αὐτοῦ, διηγηθεὶς, ὅτι εἰς τὴν Κόρινθον ἐτρέφετο, ἐργοχειρῶν σὺν τῷ Ἀκύλᾳ· καὶ τὰς ἀγρυπνίας, εἰπὼν, ὅτι παρέτεινε τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ « Μέχρι μεσονυκτίου »· καὶ ὅτι « Τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἔπαυσε » νουθετῶν τοὺς Ἐφεσίους ». Νηστείας δὲ ἐνταῦθα λέγει ὁ Παῦλος οὐχὶ τὰς διωρισμένας, οὐδὲ τὰς μετὰ προσευχῆς γινομένας, ἀλλὰ τὰς « Ἐν λιμῷ καὶ δίψει », ἤγουν τὰς ἐκ τῆς ἀπορίας τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ. Τὰς πρακτικὰς δὲ ἀρετὰς ἐπαριθμήσας, ὅσας ὑπὸ τῶν διωκτῶν ἀναγκαζόμενος κατώρθωσε, μεταβαίνει εἰς τὰς θεωρητικὰς, ὅσας δηλονότι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ αὐτοκινήτως ἐκαρποφόρησεν.

(Right-column margin notes: Ἐφ. 3. 13. — Φιλιπ. 4. 14. — Πραξ. 9. 24. 25. — Πραξ. 16. 23. — Πραξ. 18. 3. — Πραξ. 20. 7, 31. — Πραξ. 17. 9. ϗ 14. 23 — 2. Κορ. 11. 17.)

2. Κορ. 6. 6. Ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ.

Ἁγνότητα μὲν λέγει τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καθαρότητα ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας· γνῶσιν δὲ, τὴν θείαν σοφίαν καὶ ἀποκά-

(*) Τὸ, ἐν διωγμοῖς, εἰς τὰς ἄλλας ἐκδόσεις οὐ κεῖται, οὐδὲ εἰς τοὺς παλαιοὺς οὐδὲ εἰς τοὺς νεωτέρους ἑρμηνευτὰς, οὐδὲ εἰς τὰς μεταφράσεις.

1. Κορ. 2. 4. λυψιν· διότι οὐκ ἐδίδασκεν « Ἐν πειθοῖς ἀν-
« θρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει
» πνεύματος καὶ δυνάμεως ». Οὐ μόνον δὲ
τὴν καθαρότητα εἶχε καὶ τὴν ἐξ ἀποκα-
λύψεως θείαν σοφίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μακρο-
θυμίαν καὶ τὴν χρηστότητα· καὶ διὰ μὲν
τῆς μακροθυμίας ὑπέφερε τοὺς διώκτας·
διὸ λοιδορούμενος, ηὐλόγει· διωκόμενος,
1. Κορ. 4. 12. ὑπέμεινε· βλασφημούμενος, παρεκάλει·
διὰ δὲ τῆς χρηστότητος εὐηργέτει πάντας,
Ρωμ. 1. 14. διδάσκων Ἕλληνας καὶ βαρβάρους, σοφοὺς
τε καὶ ἀνοήτους· ταῦτα δὲ ἐποίει, οὐχ ὑπὸ
πνεύματος πλάνης κινούμενος, καθὼς οἱ
2. Κορ. 11. 13. ψευδαπόστολοι, οἵτινες ἦσαν « Ἐργάται
» δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποσό-
» λους Χριστοῦ », ἀλλ' ὑπὸ τοῦ παναγίου
πνεύματος, τοῦ ἐν αὐτῷ οἰκοῦντος φωτιζό-
μενος καὶ ὁδηγούμενος. Ἵνα δὲ πληροφορή-
σῃ, ὅτι εἶχεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τὸν φωτισμὸν
τοῦ παναγίου πνεύματος, ἀνακαλύπτει
τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀρετὴν, τὴν φέρου-
σαν ἐν ἡμῖν τὸ θεῖον πνεῦμα, ἤγουν τὴν
ἀνυπόκριτον ἀγάπην· « Ἐν ἀγάπῃ ἀνυπο-
» κρίτῳ ». Ὅπου ἀγάπη καθαρὰ καὶ εἰλι-
κρινὴς, οὐχὶ ἐν σχήματι φαινομένη, καὶ ἐν
λόγῳ μόνῳ ἱσταμένη, ἀλλ' ἐν πράγματι
ἐνεργουμένη, καὶ δι' ἔργων ἐκτελουμένη,
ἐκεῖ ἐστιν ὁ θεός· « Ἐάν τις ἀγαπᾷ με,
» εἶπεν ὁ Κύριος, τὸν λόγον μου τηρήσει·
» καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ
» πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ'
» αὐτῷ ποιήσομεν ». Ἄκουσον δὲ καὶ τὰς
λοιπὰς θαυμασίους αὐτοῦ ἀρετάς.

Ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριςερῶν. 2. Κορ. 6. 7.

Ἦσαν ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀποστόλων
ψευδαπόστολοι, καπηλεύοντες τὴν διδα-
σκαλίαν τῆς πίστεως, περὶ ὧν ὁ Παῦλος
ἔλεγεν· « Οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ, κα- 2. Κορ. 2. 17.
» πηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ »· τούτων
οἱ μὲν ἠνάγκαζον τοὺς εἰς Χριστὸν πιςεύ- Γαλ. 6. 12.
σαντας ἵνα περιτέμνωνται· οἱ δὲ ἔσπειρον
μεταξὺ τῶν πιςῶν διχόνοιαν καὶ σχίσμα-
τα, πείθοντες, ἵνα ὁ μὲν λέγῃ ἑαυτὸν μα-
θητὴν τοῦ Παύλου, ὁ δὲ, τοῦ Ἀπολλὼ, ὁ 1. Κορ. 1. 12.
δὲ, τοῦ Κηφᾶ, ὁ δὲ, τοῦ Χριστοῦ· ἄλλοι Κολ. 2. 22.
δὲ ἐδίδασκον ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας
τῶν ἀνθρώπων. Οὗτοι δὲ πάντες ἀνεμί-
γνυον τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως μετὰ τοῦ
ψεύδους τῶν ἰδίων δεισιδαιμονιῶν· ὁ δὲ
Παῦλος ἐκήρυττεν « Ἐν λόγῳ ἀληθείας »,
ἤγουν ἐδίδασκε τὴν ἀλήθειαν τῆς πίςεως
ἄδολον καὶ καθαρὰν ἀπὸ πάσης ἀνθρώπων
ἐφευρέσεως· « Ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, 2. Κορ. 2. 17.
» ἔλεγεν, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώπιον τοῦ
» θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν ». Τὸ δὲ, « Ἐν
» δυνάμει θεοῦ », ἢ τὰ θαύματα σημαίνει,
ὅσα αὐτὸς διὰ τῆς θείας δυνάμεως ἐποίη-
σεν, ἢ τὸ, ὅτι δυνάμει θεοῦ καὶ τὸν λόγον
τῆς ἀληθείας ἐλάλει, καὶ τὰς ἀρετὰς ἐποίει,
ὅσας ἐπαρίθμησεν· ὅπλα δὲ δεξιὰ ὠνόμασε
τὰ χαροποιὰ πράγματα· ἀριστερὰ δὲ, τὰ
λυπηρὰ, ὡς φανερόν ἐστιν ἐκ τῶν ἑξῆς
αὐτοῦ λόγων· εἶπε δὲ, ὅτι καὶ ταῦτα, καὶ
ἐκεῖνά εἰσιν ὅπλα δικαιοσύνης, ἐπειδὴ ὁ

εὐσεβὴς ἄνθρωπος καὶ διὰ τούτων, καὶ δι' ἐκείνων κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν αὐτοῦ μαχόμενος, κατορθοῖ τὴν δικαιοσύνην, ἤγουν πᾶσαν ἀρετήν.

2. Κορ. 6. 8. Διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ
9. δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι
καὶ ἀληθεῖς· Ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ
ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀποθνήσκον-
τες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευό-
10. μενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι· Ὡς
λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς
πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες·
ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κα-
τέχοντες.

Ἡ δόξα, ἡ εὐφημία, ἡ ὑπόληψις, ὅτι ἐσμὲν φιλαλήθεις, τὸ γνώριμον καὶ ἐπίσημον, ἡ ζωὴ, ἡ χαρὰ, ὁ πλοῦτος, ἡ ἐξουσία, εἰσὶ τὰ ὅπλα τὰ δεξιά· ἡ ἀτιμία, ἡ δυσφημία, ἡ ὑπόληψις, ὅτι ἐσμὲν πλάνοι, τὸ ἄσημον καὶ ἀγνώριστον, ὁ θάνατος, ἡ τιμωρία, ἡ λύπη, ἡ πτωχεία, ἡ ἀπορία, εἰσὶ τὰ ὅπλα τὰ ἀριστερά· οἱ πιστοὶ ἐδόξαζον, εὐφήμουν, ἐνόμιζον διδασκάλους τῆς ἀληθείας τοὺς ἀποστόλους, ἐγνώριζον αὐτοὺς ὡς ἀπεσταλμένους ὑπὸ θεοῦ, ἐξίσταντο, βλέποντες αὐτοὺς ζῶντας ἐν μέσῳ τῶν θανατηφόρων κινδύνων, καὶ μὴ ἀποθνήσκοντας ἐν ταῖς ἐπιθανατίοις τιμωρίαις, ἐθαύμαζον, ὁρῶντες αὐτοὺς χαίροντας ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων, ἀπελάμβανον τοῦ πλούτου τῆς ἐνοικούσης ἐν αὐτοῖς θείας χάριτος, παρεδίδοσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν πάντα, ὅσα εἶχον, βάλλοντες αὐτὰ Πρα. 4. 37.
παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν. Οἱ ἄπιστοι κα- Γαλ. 4. 14, 15.
τεφρόνουν καὶ ἐβλασφήμουν αὐτοὺς, ἐνόμιζον, ὅτι εἰσὶ πλάνοι καὶ ἄσημοι ἄνθρωποι, ἀπεφάσιζον κατ' αὐτῶν θάνατον, ἐπαίδευον διὰ βαρυτάτων τιμωριῶν, ἔθλιβον ὑπερβαλλόντως ὡς πτωχοὺς, καὶ ἀπόρους ἐλογίζοντο αὐτούς. Ἐν μέσῳ τούτων τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ὅπλων εὑρισκόμενος ὁ θεῖος Παῦλος, ἐξῆλθε νικηφόρος καὶ θριαμβευτής. Ἐν τούτοις ἐθαυμαστώθη, μηδὲ ὑπὸ τῶν χαροποιῶν ὑπεραρθεὶς, μηδὲ ὑπὸ τῶν λυπηρῶν καταβληθεὶς, ἀλλὰ καταστήσας καὶ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ὅπλα, δικαιοσύνης ὅπλα, ἤγουν πάσης ἀρετῆς ὄργανα.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΕΚΤΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Τα ἐναντία πράγματα, λέγουσιν οἱ σχολαστικοὶ φιλόσοφοι, οὐδέποτε ποιοῦσι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα· ὁ δὲ ἐπουράνιος φιλόσοφος, ὁ Παῦλος, διὰ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης ἐπιςολῆς αὐτοῦ διδάσκει μάθημα ἐναντίον τῆς σχολαστικῆς διδασκαλίας. Αὐτὸς λέγει, ὅτι δύω πράγματα ἐναντία,
2. Κορ. 6. 7. τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριςερὰ, ἤγουν αἱ εὐτυχίαι καὶ δυςυχίαι, εἰσὶν ὅπλα τῆς δικαιοσύνης, τουτέςι, ποιοῦσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ἔργον δηλονότι τῆς ἀρετῆς. Ποῖον δὲ ἄρά γε τούτων τῶν δύω μαθημάτων ἐστὶ τὸ ἀληθές; τὸ ὑπὸ τῶν σχολαστικῶν διδασκόμενον, ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ Παύλου κηρυττόμενον; Καὶ τὰ δύω εἰσὶν ἐπίσης ἀληθινὰ, ἀλλὰ τὸ μὲν μάθημα τῶν σχολῶν ἀληθεύει εἰς τὰ σωματικά· τὸ δὲ τοῦ Παύλου, εἰς τὰ πνευματικά. Τὴν φροντίδα τῆς ἀποδείξεως τοῦ σχολαστικοῦ μαθήματος ἐγκαταλείπομεν εἰς τοὺς σχολαστικοὺς, ἀναλαμβάνομεν δὲ τὸν περὶ τῆς συστάσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου λόγον.

Ὑπὸ Κυρίου πέμπονται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ αἱ εὐτυχίαι καὶ αἱ δυςυχίαι. Ὁ θεὸς, ὡς δημιουργὸς πάντων τῶν ἐπιγείων καὶ ἐπουρανίων κτισμάτων, ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὰ σύμπαντα, ὡς παντοκράτωρ κρατεῖ καὶ συνέχει τὰ πάντα, ὡς παντοδύναμος ποιεῖ, ὅσα θέλει καὶ βούλεται· ὡς παντεπόπτης καὶ προνοητὴς βλέπει καὶ προνοεῖ ὑπὲρ πάντων. Ἡ τοιαύτη δὲ ἐποπτεία καὶ πρόνοια αὐτοῦ διοικεῖ καὶ διορίζει οὐ μόνον τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ μικρότατα πράγματα· ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς περὶ τούτου αὐτὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς αὐτοῦ, ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς,
εἰπών· « Οὐχὶ δύω στρουθία ἀσσαρίου Ματθ. 10 29. 30.
» πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται » ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν; » Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς » πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσὶν ». Οὐδεὶς οὖν τῶν πιστευόντων, ὅτι ταῦτά εἰσιν ἀληθῆ, ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ, ὅτι ὁ θεὸς ἐξαποςέλλει εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πτωχείαν, καὶ τὴν ἀνάβασιν τῆς καταςάσεως καὶ τὴν κατάβασιν, καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην, καὶ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἀσθένειαν, ἐνὶ δὲ

λόγῳ, καὶ τὰ δεξιὰ ὅπλα καὶ τὰ ἀριστερὰ, ὡς λέγει ὁ θεοῤῥήμων Παῦλος· καθαρῶς καὶ ἐκπεφασμένως ἀναγινώσκομεν τοῦτο
1. Βασ. 2. 6, 7, 8. εἰς τὰς θείας γραφάς· « Κύριος θανατοῖ καὶ » ζωογονεῖ, κατάγει εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγει. » Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινοῖ » καὶ ἀνυψοῖ· ἀνιστᾷ ἀπὸ γῆς πένητα, » καὶ ἀπὸ κοπρίας ἐγείρει πτωχὸν, καθί- » σαι μετὰ δυναστῶν λαοῦ, καὶ θρόνον
Λουκ. 1. 52, 53. » δόξης κατακληρονομῶν αὐτοῖς. Αὐτὸς » καθεῖλε δυνάςας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε » ταπεινούς· πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, » καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς ». Προχωρῶ ἔμπροσθεν.

Ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον οὐδὲ μέτρον ἔχει, οὐδὲ πέρας. Αὐτὸς ἔπλα-
Γεν. 1. 26. σεν αὐτὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν, κατέστησεν αὐτὸν κύριον καὶ ἐξουσιαστὴν πάντων τῶν ἐπιγείων κτισμά-
Αὐτ. 28. των, « Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ θεὸς, λέγων· » αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώ- » σατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· » καὶ ἄρχεσθε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, » καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντων » τῶν πτηνῶν, καὶ πάσης τῆς γῆς, καὶ πάν- » των τῶν ἑρπετῶν, τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς
Γεν. 2. 8. » γῆς ». Ὑπὲρ αὐτοῦ « Ἐφύτευσεν ὁ θεὸς » παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς, » καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐκεῖ », ἵνα ἀπολαμβάνῃ πάσης ἀφθόρου τρυφῆς καὶ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. Ἀμνήμων ὁ ἄνθρωπος τῶν μεγάλων τοῦ θεοῦ εὐεργεσιῶν, οὐκ ἐπίςευσεν εἰς τοῦ θεοῦ τὰ λόγια, ἀλλ' ἀκούσας τὴν συμβουλὴν τοῦ νοητοῦ ὄφεως, καὶ καταφρονήσας τὴν θείαν ἐντολὴν, ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς τοῦ θεοῦ· διὸ ἐξωρίσθη τοῦ παραδείσου, ἐγένετο φθαρτὸς, ἐςερήθη τῶν θείων χαρισμάτων, κατεδικάσθη, ἵνα ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐσθίῃ τὸν ἄρτον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φιλανθρωπία τοῦ θεοῦ ἐστιν ἄπειρος, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἄνθρωπος γενόμενος, διὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξαναστήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ἐλεεινοῦ πτώματος, καὶ ἀναγάγῃ αὐτὸν οὐ μόνον εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα, ἀλλ' εἰς κατάστασιν πολλῷ ὑψηλοτέραν· καταστήσας αὐτὸν υἱὸν καὶ κληρονόμον τῆς θείας αὐτοῦ βασιλείας· τοῦτο δέ ἐςι τὸ περισσὸν τῆς ζωῆς· περὶ οὗ ὁ θεάν-
θρωπος ἔλεγεν· « Ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι Ἰωάν. 10. 10.
» καὶ περισσὸν ἔχωσι ». Διὰ τούτου δὲ τοῦ ἔργου ἐφανερώθη ἡ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὑ-
περβάλλουσα ἀγάπη τοῦ θεοῦ· « Ἐν τούτῳ 1. Ἰωάν. 4. 10.
» ἐςὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν » τὸν θεὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς· » καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν » περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ». Ἡ τοιαύτη δὲ ἀγάπη τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι μερικὴ, ἀλλὰ γενικὴ καὶ καθολική· διότι ὁ θεὸς οὐκ ἀγαπᾷ ἐκεῖνον, μισεῖ δὲ τοῦτον, ἀλλ' ἀγαπᾷ πάντας, καὶ ἀγαπᾷ πάντας ἐπίσης, ἐπειδὴ πάντες ἐπίσης εἰσὶ πλάσματα αὐτοῦ, καὶ ἐπίσης ὑπὲρ τῆς σωτηρίας πάν-
των ὑπέμεινε ςαυρὸν καὶ θάνατον· « Κἀγὼ, Ἰωάν. 12. 32.
» ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω » πρὸς ἐμαυτὸν ». Οὗτος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ

σαυροῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χρισοῦ, ἡ σωτηρία δηλονότι πάντων τῶν ἀνθρώπων.

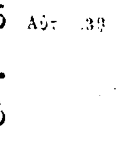
Ἐπειδὴ οὖν ὁ θεὸς διοικεῖ, καὶ ποιεῖ, καὶ κατασκευάζει πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πράγματα, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἕως τοῦ ἐσχάτου, καὶ ἀπὸ τοῦ μεγίστου ἕως τοῦ ἐλαχίστου· ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἀγαπᾷ πάντας ἐπίσης, καὶ θέλει ἐπίσης τὴν σωτηρίαν πάντων· ἐὰν ὁ πλοῦτος βλάπτῃ, ἡ δὲ πτωχεία ὠφελῇ· ἐὰν ἡ εὐτυχία προξενῇ τὴν μέλλουσαν κόλασιν, ἡ δὲ δυστυχία τὴν αἰώνιον βασιλείαν, πῶς ὁ θεὸς τοῦτον μὲν ποιεῖ πλούσιον, ἐκεῖνον δὲ πένητα, τοῦτον εὐτυχῆ, ἐκεῖνον δὲ δυστυχῆ; πῶς ἐν μέσῳ τόσου ἀνίσου διανομῆς μένει σῶα ἡ ἰσότης τῆς ἀγάπης; πῶς θέλει ἐπίσης τὴν σωτηρίαν πάντων; μόλις εὑρίσκεις ἐπὶ τῆς γῆς ἕνα πατέρα, τὸν μὲν τῶν υἱῶν αὐτοῦ εὐεργετοῦντα, τὸν δὲ παιδεύοντα; κἂν πάντες οἱ ἄνθρωποι ὑπάρχωσιν ἐμπαθεῖς, κἂν τυφλὴ ὑπάρχῃ τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀγάπη· πῶς οὖν ὁ θεός, ἀπαθὴς ὤν, καὶ ὑπερτελείαν ἔχων τὴν ἀγάπην, καθὼς καὶ πᾶσαν ἄλλην τελειότητα, τὸν μὲν εὐεργετεῖ, ἐγχειρίζων αὐτῷ τὰ ὅπλα τὰ δεξιά, δι᾽ ὧν σώζεται· τὸν δὲ παιδεύει, βάλλων εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὰ ὅπλα τὰ ἀρισερά, δι᾽ ὧν ἀπολεῖται;

Πρὸς τούτοις ὁ θεὸς οὐκ ἔστι μόνον
Ψαλ. 10, 7. φιλάνθρωπος, ἀλλ᾽ ἔστι καὶ δίκαιος « Δί-
» καιος Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν,
» εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ».
Ψαλ. 144, 17. « Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐ-
» τοῦ, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ».
Ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων ἐςὶν ἀτελής, εἴτε ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἀτελεῖς ὄντες λανθάνονται, μὴ διακρίνοντες τὸ δίκαιον ἀπὸ τοῦ ἀδίκου, εἴτε ἐπειδὴ ἐμπαθεῖς ὄντες, κρίνουσι κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἰδίων
παθῶν· « Μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, Ψαλ. 61, 9.
» ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς ».
Ταῦτα ἔλεγε περὶ τῆς δικαιοσύνης τῶν ἀνθρώπων ὁ προφητάναξ Δαβίδ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θεὸς ἀπαθής ἐςι καὶ πανυπερτέλειος, διὰ τοῦτο ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐστιν ἀλάνθαστος, εὐθυτάτη, διακριτικωτάτη, ὑπερ-
τελεία· « Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς Ψαλ. 110, 3.
» τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ». Διὰ τούτων τῶν λόγων παρέστησεν ὁ ἱεροψάλτης τὸ ὑπερτέλειον τῆς δικαιοσύνης τοῦ θεοῦ, ἀλλ᾽, ἐὰν τὰ μὲν δεξιὰ ὅπλα συμβοηθῶσι, τὰ δὲ ἀριστερὰ ἐμποδίζωσι τῆς ἀρετῆς τὰ κατορθώματα, καὶ ἑπομένως τῆς σωτηρίας τὴν ἀπόλαυσιν, πῶς σώζεται ἡ ἄπειρος δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ; πῶς ὁ θεὸς ἐστιν ἀπειροδίκαιος, ἐὰν εἰς τοῦτον μὲν ἐγχειρίζῃ τὰ ὅπλα τὰ συμβοηθητικά, εἰς ἐκεῖνον δὲ τὰ ἐμποδιστικὰ τῆς ἀρετῆς καὶ σωτηρίας; πῶς σώζεται ἡ δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ, ἐὰν αὐτὸς βάλλῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἁμαρτίας τὰ ὅπλα, ἔπειτα παιδεύει τὸν ἁμαρτάνοντα; Ἐπειδὴ οὖν ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις ἀποδεικνύει ἀτελῆ καὶ ἐπίμεμπτον καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ θεοῦ· ἐκ τούτου δὲ μύρια καὶ φοβερὰ ἀκολουθοῦσιν ἄτοπα καὶ βλάσφημα, διὰ τοῦτο ἀναγκάζει ἡμᾶς καὶ ἡ πίστις καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος, ἵνα πιστεύσωμεν

καὶ πληροφορηθῶμεν, ὅτι καὶ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ὅπλα ἐπίσης γίνονται συνεργὰ τῆς ἀρετῆς καὶ σωτηρίας· καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς θελήσεως ἡμῶν κρέμαται, ἵνα ποιήσωμεν καὶ τὰς εὐτυχίας καὶ τὰς δυστυχίας ὄργανα τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας, καὶ προστάτας τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἢ τῆς ἀπωλείας· ἐπιβεβαιοῦσι ταύτην τὴν ἀλήθειαν τὰ παραδείγματα.

Ὁ Ἀβραὰμ κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ
Γεν. 13, 2. τὸ ὅπλον τοῦ πλούτου· « Ἀβραὰμ δὲ ἦν » πλούσιος σφόδρα κτήνεσι, καὶ ἀργυρίῳ, » καὶ χρυσίῳ ». Τίνα δὲ ἐπολέμησεν αὐτὸς διὰ τούτου τοῦ ὅπλου; Τὴν φιλαργυρίαν ἐπολέμησε, καὶ τοσοῦτον ἐνίκησεν αὐτήν, ὥστε κατέστησε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ξενοδοχεῖον. Οὐ περιέμενε δὲ ὁ τρισμακάριος, ἵνα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν οἱ ξένοι, ἀλλ' αὐτὸς
Γεν. 18. 1. καθήμενος ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἕως μεσημβρίας, περιέμενε τοὺς ἐκεῖθεν διερχομένους, ὅπως φιλοξενήσῃ αὐτούς· ὅταν δὲ ἔβλεπεν αὐτούς, ἔτρεχεν εἰς συνάντησιν αὐτῶν, προσκυνῶν καὶ παρακαλῶν αὐτούς, ἵνα ἔλθωσι πρὸς αὐτόν, καὶ ἀνα-
Αὐτ. 3. 5. παυθῶσι· « Κύριε, ἔλεγεν, ὅταν εἶδε τοὺς » τρεῖς ξένους διερχομένους, εἰ ἄρα εὗρον » χάριν ἐναντίον σου, μὴ παρέλθῃς τὸν » παῖδά σου. Ληφθήτω δὴ ὕδωρ, καὶ νιψάτωσαν τοὺς πόδας ὑμῶν· καὶ καταψύξατε » ὑπὸ τὸ δένδρον· καὶ λήψομαι ἄρτον καὶ » φάγεσθε ». Πλοῦτον εἶχε καὶ ὁ πλούσιος
Λουκ. 16. 19. τοῦ εὐαγγελίου· « Ἄνθρωπος δέ τις, λέγει » τὸ εὐαγγέλιον, ἦν πλούσιος ». Τί δὲ ἐποίει αὐτὸς διὰ τοῦ ὅπλου τοῦ πλούτου » αὐτοῦ; Ἐπολέμει τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σωφροσύνην· « Ἐνεδιδύσκετο, λέγει, » πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' » ἡμέραν λαμπρῶς ». Αὐτὸς διὰ τοῦ ὅπλου τοῦ πλούτου αὐτοῦ ἐπολέμησε τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ τόσον ἐνίκησε, καὶ τόσον μακρὰν ἀπεδίωξεν αὐτὰς ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὥστε οὐδόλως εὐσπλαγχνίζετο, οὐδὲ ἠλέει τὸν πτωχὸν Λάζαρον, κἂν ἔβλεπεν αὐτὸν κατακείμενον εἰς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ, τετραυματισμένον, καὶ ἐπιθυμοῦντα χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψυχίων, τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης αὐτοῦ, κἂν ἔβλεπε τοὺς κύνας λείχοντας τὰς τῶν τραυμάτων αὐτοῦ πληγάς.

Ἀνάβιβασον νῦν τὸν νοῦν σου ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ. Βλέπε ἐκεῖ τοὺς δύω λῃστὰς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐλεεινοτάτην κατάστασιν καὶ ἐσχάτην συμφορὰν καὶ δυστυχίαν, γυμνούς, ἐσταυρωμένους, ψυχορραγοῦντας· βλέπε δέ, πῶς ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ ζωοδότου Χριστοῦ ποιεῖ τὴν συμφορὰν αὐτοῦ ὅπλον σωτηρίας, ἐξομολογούμενος τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ λέγων
πρὸς τὸν σωτῆρα· « Μνήσθητί μου, Κύριε, Λουκ. 23. 42.
» ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου »· ὁ δὲ ἐξ εὐωνύμων ποιεῖ τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ ὄργανον ἀπωλείας καὶ κολάσεως αἰωνίου, πειράζων καὶ βλασφημῶν τὸν δημιουργὸν
τῆς κτίσεως, καὶ κραυγάζων· « Εἰ σὺ εἶ ὁ Αὐτ. 39

» Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς ». Ἔχεις μύρια τοιαῦτα παραδείγματα οὐ μόνον εἰς τὰς θείας γραφάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κοσμικὰς ἱστορίας, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ

ἄχρι τῆς σήμερον βλεπόμενα ἔργα τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων. Πρὸς περισσοτέραν ὅμως πληροφορίαν ταύτης τῆς ἀληθείας προβάλλω ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐποίησε καὶ τὰ δεξιὰ ὅπλα καὶ τὰ ἀριστερὰ, ἀρετῆς ὄργανα· ἕνα, λέγω, καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅστις, καθὼς εἰς τὰς μεγάλας εὐτυχίας αὐτοῦ, οὕτω καὶ εἰς τὰς ἐσχάτας αὐτοῦ δυστυχίας κατώρθωσεν ἀρετὰς πολλὰς, καὶ μεγάλας, καὶ θαυμασίας.

Ἰώβ. α. 3 Ὁ Ἰὼβ ἦν ἄνθρωπος πλούσιος· « Καὶ ἦν » τὰ κτήνη αὐτοῦ πρόβατα ἑπτακισχίλια, » κάμηλοι τρισχίλιαι, ζεύγη βοῶν πεντακό- » σια, θήλειαι ὄναι νομάδες πεντακόσιαι, » καὶ ὑπηρεσία πολλὴ σφόδρα· ἄνθρωπος » ἔνδοξος καὶ ἀξιωματικός. Καὶ ἔργα με- » γάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς ». Ἄνθρωπος εὐγενὴς μεταξὺ τῶν κατοικούντων τὰ ἀνατολικὰ μέρη « Καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος » εὐγενὴς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν ». Εἶχε δὲ καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς πολυτεκνίας, διότι ἐγέννησεν υἱοὺς ἑπτὰ, καὶ θυγατέρας τρεῖς· περιττὸν δέ ἐστιν ἐπαριθμῆσαι, πόσας, καὶ ποίας ἀρετὰς κατώρθωσεν ὁ ἄνθρωπος οὗτος διὰ τούτων τῶν δεξιῶν ὅπλων, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ παντεπόπτης καὶ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν, ὅτι οὐδεὶς τῶν τότε ἀνθρώπων εὑρέθη τόσον ἐνάρετος καὶ ἅγιος, ὡς ὁ Ἰώβ· « Προσέσχες, εἶπε πρὸς » τὸν διάβολον, τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ » παιδός μου Ἰὼβ, ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν » ἐπὶ τῆς γῆς; ἄνθρωπος ἄμεμπτος, ἀλη- » θινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς » πονηροῦ πράγματος ». Ἀφ' οὗ ὁ θεὸς ἐδοκίμασε τὸν Ἰὼβ διὰ τῶν ὅπλων τῶν δεξιῶν, εὐδόκησεν, ἵνα δοκιμασθῇ καὶ διὰ τῶν ἀριστερῶν, ὅπως καὶ δι' αὐτῶν ἀριστεύσας, καὶ ἀρετῆς καθολικὸν παράδειγμα γενόμενος, λάβῃ τὸν ἀμαράντινον τῆς θείας δόξης στέφανον. Ὁ πολύτεκνος Ἰὼβ γίνεται ἄτεκνος· ὁ ὑπέρπλουτος, πτωχότατος· ὁ ἔνδοξος καὶ εὐγενὴς κάθηται « Ἐπὶ κοπρίας Ἰώβ. β. 8. » ἔξω τῆς πόλεως ». Γίνεται προσθήκη τῆς δυστυχίας αὐτοῦ ἡ ἀσθένεια· πληγαὶ ὀδυνηραὶ, καὶ σαπρία, καὶ σκώληκες, βασανίζουσιν αὐτὸν, ὥστε « Ἔλαβεν ὄστρακον » ἵνα τὸν ἰχῶρα ξύῃ ». Ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ φίλοι οὐχὶ πρὸς παρηγορίαν, ἀλλ' εἰς προσθήκην θλίψεως καὶ ὀδύνης· διότι οὐ παρηγοροῦσιν, ἀλλ' ἐλέγχουσιν αὐτὸν ὡς ἄδικον, καὶ ἐξονειδίζουσιν αὐτὸν ὡς ὑποκριτὴν καὶ πονηρόν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ αὐξάνει τοὺς πειρασμοὺς αὐτοῦ, παροξύνουσα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διὰ τῶν λόγων αὐτῆς, καὶ προτρέπουσα αὐτὸν, ἵνα βλασφημήσῃ· « Ἀλλ' εἰπών τι Αὐτ. 9. » ῥῆμα, ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, καὶ τελεύτα ». Ἄκουσον τί ἐποίησεν ὁ Ἰὼβ καὶ διὰ τούτων τῶν ἀριστερῶν ὅπλων· « Ἐν τούτοις πᾶσι Ἰώβ. α. 22. » τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἥμαρτεν » Ἰὼβ ἐναντίον τοῦ Κυρίου ». Οὐ μόνον δὲ οὐδὲν ἥμαρτεν, ἀλλὰ καὶ ἔδειξε μεγάλας ἀρετάς· τὴν ταπείνωσιν, λέγων· « Αὐτὸς Αὐτ. 21. » γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, » γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ »· τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὑπακοήν· » Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ » Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν,

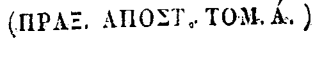
Marginal references (left column): Ἰὼβ 42. 12. (beside « Καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος »); Ἰώβ. α. 8. (beside « Προσέσχες »).

» οὕτως ἐγένετο »· τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐγνωμοσύνην καὶ εὐχαριστίαν· « Εἴη τὸ » ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον »· τὴν ἀνδρείαν, τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ἕως τέλους μακαρίαν ὑπομονήν.

Ἰδοὺ οὖν ἀποδεδειγμένη ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Παύλου· ἰδοὺ, πῶς τὰ ἐναντία πράγματα, ἤγουν αἱ εὐτυχίαι καὶ δυστυχίαι ποιοῦσι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, τουτέσι, τὴν ἀρετήν· ἰδοὺ, πῶς καὶ τὰ δεξιά εἰσιν ὅπλα τῆς δικαιοσύνης, καθὼς καὶ τὰ ἀριστερά. Ὁ Ἰὼβ καὶ διὰ τοῦ πλούτου καὶ διὰ τῆς πτωχείας, καὶ διὰ τῆς δόξης καὶ διὰ τῆς ἀδοξίας, καὶ διὰ τῆς πολυτεκνίας καὶ διὰ τῆς ἀτεκνίας, καὶ διὰ τῆς ὑγείας καὶ διὰ τῆς ἀῤῥωστίας κατώρθωσε τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα. Τὰ θεόπνευστα οὖν τοῦ Παύλου λόγια ἁρπάζουσιν ἀπὸ τοῦ στόματος ἡμῶν πᾶσαν ἀπολογίαν καὶ πρόφασιν· διότι, ὅταν καὶ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ὅπλα γίνωνται ὄργανα δικαιοσύνης, ποίαν ἀπολογίαν, ἢ πρόφασιν ἔχει ἢ ὁ πλούσιος, ἢ ὁ πτωχὸς, ἢ ὁ ἀξιωματικὸς, ἢ ὁ ἰδιώτης, ἢ ὁ ὑγιὴς, ἢ ὁ ἄῤῥωστος, ἑνὶ δὲ λόγῳ, ἢ ὁ εὐτυχὴς, ἢ ὁ δυστυχὴς, ὅταν οὐ πράττῃ τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα;

Ματαίως λοιπὸν προφασίζεται ὁ πλούσιος, λέγων· αἱ πολλαὶ φροντίδες τῶν ὑπαρχόντων μου ἐμποδίζουσί με ἀπὸ τῆς προσευχῆς, καὶ ἀπὸ τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως· ματαίως λέγει· οὐδὲν περισσεύει μοι ὑπὲρ τοῦ Λαζάρου, τοῦ ἐπιθυμοῦντος τὰ ψιχία τῆς τραπέζης μου, ἐπειδὴ ἡ συνήθεια τοῦ κόσμου ἀναγκάζει με, ἵνα καὶ τραπέζας ἔχω ἁβροδιαίτους, καὶ ἐνδύματα λαμπρὰ, καὶ ἁμάξας πολυτελεῖς, καὶ ἵππους πολλοὺς, καὶ δούλους καὶ δουλίδας. Προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις εἰσὶν αἱ τοιαῦται ἀπολογίαι· ματαίως ὁ πτωχὸς λέγει· ἡ πτωχεία μου βιάζει με, ἵνα καὶ δολιεύωμαι, καὶ ψεύδωμαι, καὶ κλέπτω· ματαίως λέγει· ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν κακά. Προφάσεις εἰσὶ ταῦτα τὰ λόγια ἀνωφελεῖς καὶ παράλογοι· παραλόγως προφασίζεται καὶ ὁ χαίρων, ὅταν λέγῃ, ὅτι ἡ μεγάλη χαρὰ παρέφερεν αὐτὸν εἰς ἀτοπήματα· καὶ ὁ θλιβόμενος, ὅταν προβάλλῃ πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἀγανακτήσεως αὐτοῦ τὴν θλῖψιν, λέγων· τὸ γὰρ πολὺ τῆς θλίψεως γεννᾷ παραφροσύνην· παραλόγως καὶ ὁ εὐτυχὴς προτείνει ὡς αἴτιον τῆς ἀσωτείας αὐτοῦ τὴν εὐτυχίαν, καὶ ὁ δυσυχὴς ὡς αἴτιον τῶν παραπτωμάτων αὐτοῦ τὴν δυστυχίαν· ὁ πλούσιος, ἐὰν θέλῃ, χορτάζει τὸν πεινῶντα, ἐνδύει τὸν γυμνὸν, φιλοξενεῖ τὸν ξένον, ἐλεεῖ τοὺς χρείαν ἔχοντας· ὁ ἀξιωματικὸς, ἐὰν θέλῃ, δικαιοῖ τὸν ἀθῶον, κατακρίνει τὸν πταίστην, ὑπερασπίζεται τοῦ ὀρφανοῦ, προστατεύει τῆς χήρας· ὁ εὐτυχὴς, ἐὰν θέλῃ, μεταδίδωσιν εἰς πάντας τῆς ἑαυτοῦ εὐτυχίας τοὺς καρπούς· ὁ πτωχὸς, ὁ τεθλιμμένος, ὁ ἀσθενὴς, ὁ δυσυχὴς, ἐὰν θέλῃ, γίνεται ἀνδρεῖος, μεγαλόψυχος, ὑπομονητικὸς, καὶ στεφανοῦται μετὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων. Ὁ θεὸς ὁ φιλανθρωπότατος καὶ πανοικτίρμων ἔδωκεν εἰς ἄλλους μὲν τὰ δεξιὰ, εἰς ἄλλους δὲ τὰ ἀριστερὰ ὅπλα· « Ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν Ματθ. 25. 15.

» δύναμιν », ἵνα ποιήσαντες αὐτὰ ὅπλα δικαιοσύνης, ἀξιωθῶμεν τῆς αἰωνίου δόξης καὶ βασιλείας, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ καὶ σωτῆρι ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΕΒΔΟΜΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἐπειδὴ οὐχ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Παῦλον τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀληθείας, καθὼς αὐτὸς μαρτυρεῖ λέ-
Γαλ. 1. 12. γων· « Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου » παρέλαβον αὐτό, οὐδὲ ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι' » ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ »· διὰ τοῦτο ὁ λόγος τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ οὐδεμίαν χρείαν εἶχε τῆς τῶν προφητικῶν λόγων μαρτυρίας καὶ ἐπιβεβαιώσεως. Αὐτὸς ὅμως ὁ παμμακάριστος ἐπεστήριζε τὴν διδαχὴν αὐτοῦ διὰ τῶν προφητικῶν προῤῥήσεων, δεικνύων, ὅτι σύμφωνοί εἰσιν αἱ δύω διαθῆκαι, καὶ ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς ἐστιν ὁ ποιητὴς καὶ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας, καὶ ὅτι οὐκ ἄλλην διδασκαλίαν κηρύττει, εἰμὴ αὐτὴν τὴν ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τῶν προφητῶν προκηρυχθεῖσαν, καὶ διὰ πολλῶν συμβόλων προτυπωθεῖσαν· ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι πᾶσα ἡ ἠθολογία, ἡ ἐν τῇ σήμερον ἀναγνωσθείσῃ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, θεμελιοῦται ἐπὶ τὰ διδάγματα τῆς παλαιᾶς διαθήκης. Δι' αὐτῆς δὲ μανθάνομεν, ποία ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ ἁγιωσύνη, καὶ ἀκούομεν τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολον διδάσκοντα καὶ λέγοντα, ὅτι τοιαύτην ἁγιωσύνην χρεωστοῦσιν ἐπιτελέσαι πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες· ἡμεῖς οὖν ἐκφράζομεν τὸ νόημα ταύτης τῆς ἐπουρανίου διδασκαλίας, ὑμεῖς δὲ οἱ ἀκούοντες προσηλώσατε τὸν νοῦν εἰς τὴν ταύτης κατανόησιν, ἵνα καταξιωθῆτε ἐπιτελέσαι τὴν νομοθετουμένην ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.

Ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐστὲ ναὸς θεοῦ 2. Κορ. 6. 16.
ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός· ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπα-

τήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Λευϊτικοῦ ἀναγινώ-
Λευϊτ. 26. 11. 12. σκομεν τὰ ἑξῆς· « Καὶ θήσω τὴν σκηνήν » μου ἐν ὑμῖν, καὶ οὐ βδελύξεται ἡ ψυχή » μου ὑμᾶς, Καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν· » καὶ ἔσομαι ὑμῶν θεὸς, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ
Ἱερ. 31. 33. κ 32. 38. » μοι λαός. Τὸ δὲ, « Ἔσομαι ὑμῶν θεὸς καὶ » ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι λαὸς » προηγόρευσαν καὶ
Ἰεζ. 11. 20. κ 36. 28. κ 37. 27. οἱ ἅγιοι προφῆται, ὁ Ἱερεμίας δηλονότι, καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ, καὶ ὁ Ζαχαρίας. Βλέπε δὲ, πῶς
Ζαχ. 8. 8. ὁ θεόφρων Παῦλος διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἀποςολικῆς χάριτος οὐ κατὰ λέξιν, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν ἁρμοδίαν εἰς τὴν ἔννοιαν, ἐξέλαβε τοῦ Λευϊτικοῦ τὰ λόγια, ἐφαρμόσας αὐτὰ εἰς τοὺς πιςεύοντας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςὸν κατὰ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν νόημα, καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ προειπόντος αὐτὰ θεοῦ· διὸ ἀντὶ τοῦ, « Ἐν ὑμῖν », ἔθηκε τὸ, « Ἐν αὐτοῖς », διερμηνεύσας τὸ « θήσω τὴν σκηνήν μου », διὰ τοῦ « Ἐνοικήσω », καὶ σιωπήσας τὸ « Οὐ βδελύξεται ἡ ψυχή μου ὑμᾶς » διὰ τοῦ λόγου τὸ σύντομον. Παρατήρησον δὲ καὶ τὴν τοῦ λόγου κατασκευὴν προβάλλει πρῶτον ὡς πρότασιν τὸ, « Ὑμεῖς ἐςὲ ναὸς » θεοῦ ζῶντος »· Ὑμεῖς, λέγει, οἱ χριςιανοὶ, ἐςὲ κατοικητήριον τοῦ θεοῦ, οὐχὶ θεοῦ φθαρτοῦ καὶ θνητοῦ καθὼς οἱ τῶν εἰδωλολατρῶν θεοὶ, οἵτινες ἦσαν φθαρτὰ ξόανα καὶ θνητοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τοῦ ἀφθάρτου καὶ ἀθανάτου θεοῦ, ὅςις ἐςὶ θεὸς ζῶν καὶ διαμένων εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας· μετὰ δὲ τὴν πρότασιν ἐπάγει εὐθὺς καὶ τὴν ἀπόδειξιν, λέγων· ὁ θεὸς ἐβεβαίωσε τοῦτο, εἰπών· « κατοικήσω καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν αὐτοῖς », ἤγουν ἐν τοῖς πιςεύουσιν εἰς ἐμὲ, καὶ ἔσομαι θεὸς αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ ἔσονται ἠγαπημένος καὶ ἐκλεκτός μου λαός· τὸ αὐτὸ δὲ ὑπεσχέθη καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς
τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν· « Ἐάν τις ἀγαπᾷ Ἰωάν. 14. 23.
» με, εἶπε, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πα» τήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν » ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσο» μεν ». Εἶπε δὲ ὁ θεὸς διὰ μὲν τῆς παλαιᾶς διαθήκης « θήσω τὴν σκηνήν μου, καὶ ἐμπεριπατήσω », ἵνα φανερώσῃ τὴν τοῦ νόμου μετάθεσιν· διότι μετατίθεται ἐκ τόπου εἰς τόπον, καὶ ἡ σκηνὴ καὶ ὁ περιπατῶν· διὰ δὲ τῆς νέας εἶπεν· « Ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν ποιή» σομεν », ἵνα δηλοποιήσῃ τὸ ἀμετάθετον καὶ ςερεὸν καὶ μόνιμον τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν εὐαγγελικῶν χαρισμάτων. Πῶς δὲ ὁ θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατεῖ; Κατοικεῖ μὲν, φωτίζων, ςηρίζων, ἐνδυναμῶν ἡμᾶς διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου αὐτοῦ πνεύματος· ἐμπεριπατεῖ δὲ ἐν ἡμῖν, ἀκολουθῶν, καὶ ὁδηγῶν, καὶ συνεργῶν ἡμᾶς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόδειξιν συνάγει ὁ θεῖος ἀπόστολος τὸ συμπέρασμα ἐξ αὐτῶν τῶν προφητικῶν προῤῥήσεων, λέγων·

Διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, 2 Κορ. 6. 17.
καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος· καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε· κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς. Καὶ ἔσομαι ὑμῖν 18.
εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς

υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας διδάσκων τοὺς Ἰσραηλίτας, ἵνα ἀπέχωσιν ἀπὸ τῆς θρησκείας καὶ τῶν πονηρῶν πράξεων, τῶν ἐν Βαβυλῶνι εἰδωλολατρῶν, εἶπε ταῦτα·
Ἡσ. 52. 11. 12. « Ἀπόστητε, ἀπόστητε, ἐξέλθετε ἐκεῖθεν, » καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅψησθε, ἐξέλθετε ἐκ » μέσου αὐτῆς, ἀφορίσθητε οἱ φέροντες τὰ » σκεύη Κυρίου· καὶ ὁ ἐπισυνάγων ὑμᾶς » θεὸς Ἰσραήλ ». Προφητεύων δὲ περὶ τῆς εἰς Χριςὸν ἐπιςροφῆς τῶν ἐθνῶν, ἐκήρυττε,
Ἡσ. 43. 6. λέγων « Ἄγε τοὺς υἱούς μου ἀπὸ τῆς πόῤῥωθεν, καὶ τὰς θυγατέρας μου ἀπ' ἄ» κρων τῆς γῆς »· ὁ δὲ προφήτης Νάθαν εἶπεν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν
2. Βασ. 7. 14. Δαβίδ· « Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, » καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν ». Ταύτας τὰς προφητικὰς ῥήσεις ἐκφράζει ὁ θεῖος ἀπόστολος, καθὼς προλαβόν εἴπομεν· καὶ παρασιωπᾷ μέν τινα ἐξ αὐτῶν λόγια διὰ τὴν συντομίαν, μεθερμηνεύει δὲ τό, « Καὶ » ὁ ἐπισυνάγων ὑμᾶς θεὸς Ἰσραὴλ », διὰ τοῦ, « Κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς ». Τίνες δέ εἰσιν ἐκεῖνοι, περὶ ὧν λέγει· « Ἐξέλθετε ἐκ » μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε »; Οἱ ἀσεβεῖς εἰσιν οὗτοι καὶ οἱ πεπονηρευμένοι ἄνθρωποι· τούτων τὰς διδασκαλίας καὶ τὰς ὁμιλίας παραγγέλλει, ἵνα φεύγωμεν καὶ
1. Κορ. 15. 33. ἀποστρεφώμεθα, διότι « Φθείρουσιν ἤθη » χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί ». Ἀκαθαρσία δέ ἐςιν ἡ ἁμαρτία, καθότι μολύνει τὴν ψυχήν· διὰ δὲ τοῦ, « Καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε », ἐσήμανε τὴν τελείαν ἀποχὴν οὐ μόνον τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ τῶν λογισμῶν τῆς ἁμαρτίας· ὅταν δὲ φύγωμεν τὴν ἀπιστίαν, καὶ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ προσελθόντες πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καταξιωθῶμεν διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος τοῦ μεγάλου τῆς υἱοθεσίας χαρίσματος, τότε αὐτὸς μὲν γίνεται πατὴρ ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ κληρονόμοι τῆς αἰωνίου αὐτοῦ βασιλείας.

Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγε- 2. Κορ. 7. 1.
λίας, ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.

Ποῖαί εἰσιν αἱ ἐπαγγελίαι, ἤγουν αἱ ὑποσχέσεις; Ἡ ἐνοίκησις τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν·
» Καὶ ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπα- 2. Κορ. 6. 16.
» τήσω ». Ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα, ὅσην ἔχει ὁ λαὸς τοῦ θεοῦ· » Καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, » καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός ». Τὸ μέγα τοῦ θεοῦ χάρισμα, ἤγουν ἡ υἱοθεσία·
« Καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς Αὐτ. 18.
» ἔσεθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει » Κύριος παντοκράτωρ. Ταῦτα ὅλως ὑπεσχέσθη ὁ θεὸς ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸ θεῖον αὐτοῦ πρόςαγμα, ἐξερχόμεθα καὶ ἀποχωριζόμεθα ἀπὸ τῆς ἀπιςίας, καὶ ἀποςρεφόμεθα παντελῶς τὴν ἀκαρθασίαν τῆς ἁμαρτίας· διότι εἶπεν·
» Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθη- Αὐτ. 17.
» τε, λέγει Κύριος· καὶ ἀκαρθάτου μὴ

» ἅπτεσθε· κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς ». Ὁ Παῦλος οὖν ἀνακεφαλαιῶν τα ὑπ᾿ αὐτοῦ προειρημένα, λέγει· ἐπειδὴ ὑπεσχέθη ὁ θεὸς ἐκπληρῶσαι ταύτας τὰς ὑπ᾿ αὐτοῦ δοθείσας ἡμῖν ἐπαγγελίας, ἐὰν ἡμεῖς ἐξέλθωμεν ἐκ τῆς ἀπιστίας, καὶ ἀποστραφῶμεν παντελῶς τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦτο καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ πάσης σαρκικῆς καὶ ψυχικῆς ἀκαθαρσίας, καὶ ἐπιτελέσωμεν ἔργα ἅγια ἐν φόβῳ θεοῦ, ἵνα καταξιωθῶμεν τῆς ἀπολαύσεως τῶν θείων ὑποσχέσεων. Ἐπειδὴ δέ τινες μὲν ποιοῦσι τὰ καλὰ ἔργα οὐχὶ διὰ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας τῶν ἀρχόντων· τινὲς δὲ οὐχὶ διὰ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸν ἔπαινον καὶ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο εἶπεν, « Ἐν φόβῳ θεοῦ », ἵνα φανερώσῃ, ὅτι ἐκεῖνοι μόνοι ἐπιτελοῦσιν ἁγιωσύνην, ἤγουν γίνονται ἅγιοι, ὅσοι διὰ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ ποιοῦσι τῆς ἀρετῆς τὰ ἔργα.

ΟΜΙΛΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗι ΔΕΚΑΤΗι ΕΒΔΟΜΗι ΚΥΡΙΑΚΗι.

Ἄνδρες ἀδελφοί, μὴ νομίσητε, ὅτι ἡ διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ θεηγόρου Παύλου κηρυχθεῖσα σήμερον διδασκαλία ἐστὶ μερική, ἤγουν ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς μοναχοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀσκητὰς καὶ ἐρημίτας· διότι αὐτή ἐςι γενικὴ καὶ καθολική, καὶ ἀνάγεται πρὸς πάντας τοὺς εἰς τὸν Χριςὸν πιςεύοντας. « Ἀγαπητοὶ », λέγει· ἀγαπητοὶ δὲ ἦσαν εἰς τὸν Παῦλον πάντες οἱ πιστοί· ὅθεν διὰ τοῦ ὀνόματος, ἀγαπητοί, ἐδήλωσεν ἄνδρας καὶ γυναῖκας, νέους καὶ γέροντας βασιλεῖς καὶ ὑπηκόους, ἄρχοντας καὶ ἰδιώτας, πλουσίους καὶ πένητας, ἱερωμένους καὶ λαϊκούς, καὶ πάσης ἀξίας καὶ τάξεως καὶ καταςάσεως ἄνθρωπον. Τί δὲ δι᾿ αὐτῆς διδάσκει ὁ θεόπνευστος; Αὐτὸς διδάσκει τὴν ἁγιωσύνην, καὶ παραγγέλλει, ἵνα πάντες κατασταθῶσιν ἅγιοι. Πῶς; καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν μέσῳ τῶν θορύβων τοῦ κόσμου ζῶντες, καὶ αὐτοὶ οἱ βεβυθισμένοι εἰς τὰς κοσμικὰς φροντίδας, καὶ περιπεπλεγμένοι ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων, καὶ αὐτοὶ οἱ κρα-

τοῦντες τὰ ὅπλα, καὶ πολεμοῦντες, καὶ τὰς ἰδίας χεῖρας εἰς τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν βάπτοντες, καὶ αὐτοὶ πρέπον ἐστὶν, ἵνα φθάσωσιν εἰς τῆς ἁγιωσύνης τὰ ὕψη; Ναὶ,
2. Κορ. 7. 1. τοῦτο διδάσκει· « Ταύτας οὖν ἔχοντες; » λέγει, τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοὶ, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ » σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁ» γιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ ».

Γαλ. 2. 20. Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐδίδασκεν, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῷ ζῶν Χριστὸς, διὰ στόματος αὐτοῦ ἐλάλει, ἀνάγκη ἐστὶν, ἵνα καὶ πιστεύσωμεν καὶ ὑποταχθῶμεν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, κἂν νέα ἦν ἡ τοιαύτη διδαχὴ, καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Παύλου κηρυττομένη, αὐτὴ ὅμως οὐκ ἔςι νέα, ἀλλ' ἀρχαιοτάτη, οὐδὲ μόνου τοῦ Παύλου παράγγελμα ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ὑψίστου θεοῦ πρόσταγμα· τρὶς τοῦτο ὁ θεὸς ὥρισεν, ὅταν καταβὰς εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος ἔδωκε τὸν νόμον αὐτοῦ
Λευϊτ. 11. 44. τοῖς ἀνθρώποις. Πρῶτον, ὅταν εἶπε· « Καὶ » ἁγιασθήσεσθε, καὶ ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι » ἅγιός εἰμι ἐγὼ Κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν »· δεύτερον, ὅταν εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν·
Λευϊτ. 19. 2. « Λάλησον τῇ συναγωγῇ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, » καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι » ἅγιος ἐγὼ Κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ». Καὶ
Λευϊτ. 20 1, 7. τρίτον ὁμοίως· « Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς » Μωϋσῆν, λέγων· Καὶ ἔσεσθε ἅγιοι, ὅτι » ἅγιος ἐγὼ Κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ». Τί τούτου ἢ φανερώτερον, ἢ βεβαιότερον; Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ λυτρωτὴς καὶ σωτὴρ τοῦ κόσμου προσευχόμενος, τοῦτο ἐζήτησε παρὰ
Ἰωάν. 17. 17. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· « Ἁγίασον » αὐτοὺς, εἶπεν, ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ». Καὶ διὰ τοῦτο ἐθυσίασεν ἑαυτὸν ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα ἅγιοι· « Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐ- Αὐτ. 19.
» μαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι » ἐν ἀληθείᾳ ». Ὅστις οὖν περὶ τούτου ἀμφιβάλλει, ἐκεῖνος ὁμοιάζει τῷ ἀμφιβάλλοντι περὶ τοῦ, ὅτι φέγγει τὸ μεσημβρινὸν τοῦ ἡλίου φῶς.

Ἔστω, λέγεις, οὐδεὶς περὶ τούτου ἀμφιβάλλει. Πᾶς ἄνθρωπος ὅμως καὶ ἀμφιβάλλει καὶ διστάζει περὶ τοῦ, πῶς πάσης τάξεως καὶ καταςάσεως ἄνθρωπος δύναται γενέσθαι ἅγιος· ὁ θεόῤῥημων Παῦλος ἐδίδαξε καὶ τὸ, πῶς· « Καθαρίσωμεν, εἶπεν, 2. Κορ. 7. 1.
» ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς » καὶ πνεύματος ». Σαρκὸς δὲ καὶ πνεύματος εἶπεν, ἐπειδή εἰσιν ἁμαρτήματα σαρκικὰ, καὶ ἁμαρτήματα ψυχικά· ἡ ἀσέλγεια, ἡ γαστριμαργία, ἡ μέθη, ὁ φόνος, καὶ πᾶσα ἄλλη πονηρὰ πρᾶξίς εἰσιν, ἁμαρτήματα τῆς σαρκός· ἡ ἀπιςία, ὁ ἀπελπισμὸς, ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ μνησικακία, καὶ πᾶς ἄλλος πονηρὸς λογισμός εἰσιν, ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς· ὅταν φοβούμενος τὸν θεὸν, καθαρεύῃς ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων, τῶν μολυνόντων τὴν ψυχήν σου, καὶ ἀπὸ τῶν παραπτωμάτων τῶν βορβορούντων τὸ σῶμά σου, τότε ὑπάρχεις ὅλος καθαρὸς καὶ ἅγιος, τότε ἐπιτελεῖς ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ· τοῦτό ἐστι τὸ, πῶς, ἤγουν ὁ τρόπος καὶ τὸ μέσον, δι' οὗ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου γινόμεθα ἅγιοι· « Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυ-

« σμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦν- » τες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ ». Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, λέγεις, τὸ δύσκολον. Οὐκ ἔστι τόσον δύσκολον, ὅσον στοχάζεσαι· ἄκουσον δὲ τὰ ἑξῆς, ἵνα καταλάβῃς, ὅτι πολλὰ μικρά ἐστιν ἡ δυσκολία.

Κἂν διὰ τὴν ἄκραν ἕνωσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ τὸ σῶμα μετέχῃ τῶν διαθέσεων τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος· κἂν ἄλλοτε μὲν ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς διαβαίνουσα εἰς τὴν ψυχὴν, ποιῇ αὐτὴν μητέρα τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἡ ψυχὴ διὰ τῶν πονηρῶν αὐτῆς ἐνθυμήσεων διεγείρῃ τὸ σῶμα πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας, ὡς καθεὶς ἐν ἑαυτῷ αἰσθάνεται· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ψυχὴ δίδωσι τὴν κίνησιν καὶ εἰς τὸ αἷμα καὶ εἰς τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, καὶ εἰς πάντα τὰ μέλη καὶ μέρη τοῦ σώματος· ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ οὐ μόνον διακρίνει τὰ αἰσθητὰ, ἀλλὰ καὶ τὴν αἴσθησιν παρέχει εἰς τὰ αἰσθητήρια· διὰ τοῦτο ἐνίοτε καθαρὸν μέν ἐστι τὸ σῶμα πάσης σωματικῆς ἁμαρτίας, πλήρης δέ ἐστιν ἡ ψυχὴ πάσης ἀκαθαρσίας· οὐδέποτε δὲ συμβαίνει τὸ ἐναντίον, ἤγουν οὐδέποτε ἁμαρτάνει τὸ σῶμα, ὅταν ἡ ψυχὴ καθαρεύῃ ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν, καὶ ἀντικρούῃ, καὶ ἀπωθῇ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ σώματος. Ἀλλὰ διὰ τί τοῦτο; διότι ὁ νοῦς ὁρᾷ, καὶ ὁ νοῦς ἀκούει. Διὰ τῆς δοκιμῆς δὲ γνωρίζομεν ταύτην τῆς Ἀκαδημίας τὴν ἀλήθειαν· ὅταν προσηλώσωμεν ὅλον τὸν νοῦν εἰς τὴν θεωρίαν τινὸς πράγματος, τότε οὐδὲ τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν βλέπομεν, οὐδὲ τὸν ἦχον, τὸν πλησίον τῆς ἀκοῆς ἡμῶν, ἀκούομεν, οὐδὲ διακρίνομεν οὐδὲ τί ὀσφραινόμεθα, οὐδὲ τί γευόμεθα, οὐδὲ τί ψηλαφῶμεν. Ἡ ψυχὴ, ἔχουσα ἀφ' ἑαυτῆς κατὰ φύσιν τὴν συλλογιστικὴν δύναμιν, συλλογίζεται καὶ διακρίνει καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν, χωρὶς τῆς συμβοηθείας τοῦ σώματος· τὸ δὲ σῶμα, μὴ δυνάμενον ἀφ' ἑαυτοῦ κινηθῆναι, οὐδὲν, οὐδὲ ἀγαθὸν, οὐδὲ πονηρὸν δύναται πρᾶξαι χωρὶς τῆς συνεργείας τῆς ψυχῆς· οὕτω καὶ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ τὸ ὄργανον αὐτοῦ· ὁ μὲν ἀρχιτέκτων ἐνεργεῖ καὶ χωρὶς τοῦ ὀργάνου, σχεδιάζων νοερῶς τὸ οἰκοδόμημα· τὸ δὲ ὄργανον χωρὶς τοῦ ἀρχιτέκτονος οὐδὲν δύναται τεκτονῆσαι. Ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ, ὅτι, ὅταν ἡ ψυχὴ καθαρεύῃ ἀπὸ παντὸς πονηροῦ νοήματος, τότε καὶ τὸ σῶμα καθαρόν ἐστιν ἀπὸ πάσης πονηρᾶς πράξεως· διὰ τοῦτο οὖν ἀκούομεν τὸν θεὸν νομοθετοῦντα καὶ λέγοντα· « Πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ φύλαξον Δευτ. 4. 9 » τὴν ψυχήν σου σφόδρα». Ἀφιέρωσον, λέγει, ὅλην τὴν προσοχήν σου, ἵνα φυλάξῃς τὴν ψυχήν σου καθαρὰν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας· τοῦτο δὲ προσέταξεν ὁ θεὸς, ἐπειδὴ, ἐὰν τοῦτο κατορθώσῃς, καθαρὸς διαμένεις καὶ ἀπὸ παντὸς σαρκικοῦ μολυσμοῦ· διότι ἡ καθαρὰ ψυχὴ οὐδέποτε κινεῖ τὸ σῶμα πρὸς τὰς ἀκαθαρσίας τῆς ἁμαρτίας. Βλέπεις οὖν, ὅτι ὅλον τὸ κατόρθωμα τῆς ἁγιωσύνης κρέμαται ἀπὸ τῆς προσοχῆς.

Ἀλλὰ ποία προσοχὴ, λέγεις, δύναται

ἐμποδίσαι τὸν λογισμὸν τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τοῦ νοὸς τοῦ νέου, τοῦ ἐν τῷ βρασμῷ καὶ ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς νεότητος αὐτοῦ ὄντος, ὅταν βλέπων τὸ κάλλος τῶν προσώπων, αἰχμαλωτίζηται ὑπὸ τοῦ νόμου, τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ; φεύγει μὲν ἴσως τὴν πρᾶξιν,
Ρωμ. 7. 23. ὁ δὲ λογισμὸς τῆς ἁμαρτίας ἐςὶν ἄφευκτος. Τὰ αὐτὰ εἰπὲ καὶ περὶ τοῦ φιλαργύρου διὰ τὸν λογισμὸν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀργυρίου, καὶ περὶ τοῦ μνησικάκου διὰ τὸν λογισμὸν τοῦ μίσους, καὶ περὶ τοῦ φιλοδόξου διὰ τὸν λογισμὸν τῆς φιλοδοξίας, καὶ περὶ παντὸς ἀνθρώπου διὰ πάντα ἄλλον πονηρὸν λογισμόν. Ὁ λογισμὸς, ἀδελφὲ, προχωρεῖ βαθμηδόν· πρῶτος ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ἐκεῖνος, ὅςις ὀνομάζεται προσβολὴ, καθότι προσβάλλει καὶ κτυπᾷ ὡς ὁ κατά τινος σώματος ῥιπτόμενος λίθος, ἐξόχως ὅταν τὰ ἀντικείμενα εὑρίσκωνται ἐνώπιον τῶν αἰσθήσεων· οὗτος δὲ ὁ λογισμὸς διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν αἰσθητηρίων τοῦ σώματος, ἐςὶν ἄφευκτος, πλὴν ἐςὶν ἀναμάρτητος, διότι, ἐὰν εὕρῃ τὴν ψυχὴν ςερεωμένην διὰ τῆς προσοχῆς, οὐδὲν τελεσφορεῖ, καθὼς οὐδὲ τὸ βέλος τὸ τοξευόμενον ἐπὶ τῶν ςερεῶν λίθων· διὸ διαμένει ἡ ψυχή σου ἀμίαντος, καθὼς καὶ πρὸ τῆς προσβολῆς· ἐὰν ὅμως ἡ προσβολὴ, εὑροῦσα τὴν ψυχὴν γεγυμνωμένην τῆς προσοχῆς, ςαθῇ ἐν αὐτῇ, καθηδύνει καὶ γλυκαίνει τὸν νοῦν· ἐκ τούτου δὲ γεννᾶται ὁ λογισμὸς, ὁ ὀνομαζόμενος συνηδυσμός· κἂν δὲ διώξῃς αὐτὸν εὐθὺς, ἐγκαταλείπει ὅμως τὴν ψυχήν σου κεκαπνισμένην, ἵν' οὕτως εἴπω, διὰ τοῦ καπνοῦ τῆς ἁμαρτίας· ἐὰν δὲ μένῃ καὶ χρονοτριβῇ ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ὑπογαργαλίζων διὰ τῆς γλυκύτητος αὐτοῦ, ἐξυπνᾷ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἁμαρτίας· τότε δὲ ἡ μὲν ἐπιθυμητικὴ δύναμις ἐπιθυμεῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἡ δὲ λογικὴ ἐναντιοῦται· ἐκ τούτου θέλεις καὶ οὐ θέλεις, κατανεύεις καὶ ἀνανεύεις, ὁρμᾷς πρᾶξαι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ςρέφεσαι εἰς τὰ ὀπίσω· οὗτος δὲ ὁ λογισμὸς λέγεται πάλη, ἐπειδὴ παλαίεις τότε ὡς ὁ ἀθλητὴς εἰς τὴν παλαίςραν· κἂν δὲ ἐξέλθῃς ἐκ τῆς πάλης νικητὴς, μένει ὅμως ἡ ψυχή σου ἐκνενευρισμένη, καθὼς τῶν ἀθλητῶν τὰ σώματα μετὰ τὰ σωματικὰ παλαίσματα· ἐὰν δὲ νικηθῇς καὶ ἀποφασίσῃς ποιῆσαι τὴν ἁμαρτίαν, τότε ἐξέρχεται ἡ πάλη, καὶ εἰσέρχεται ὁ λογισμὸς τῆς συγκαταθέσεως· ἡ δὲ συγκατάθεσίς ἐςιν ἁμαρτία τῆς καρ-
δίας· διότι, » Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς Ματθ. 5. 28
» τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν » αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ». Μετὰ δὲ τὴν συγκατάθεσιν σχεδὸν πάντοτε ἀκολουθεῖ καὶ ἡ σωματικὴ τῆς ἁμαρτίας πρᾶξις. Τούτων οὖν τῶν τεσσάρων λογισμῶν ἡ μὲν προσβολὴ ἀληθῶς ἐστιν ἄφευκτος, τοὺς δὲ λοιποὺς τρεῖς, ἤγουν τὸν συνηδυσμὸν, τὴν πάλην, καὶ τὴν συγκατάθεσιν εὔκολα φεύγεις διὰ τῆς προσοχῆς· διότι, ἐὰν προσέχῃς. Ἡ προσβολὴ, ἡ μήτηρ τῶν ἄλλων τριῶν, οὐδὲ προχωρεῖ, οὐδὲ καρποφορεῖ, ἀλλὰ πίπτει ἀτελεσφόρητος καὶ ἄπρακτος. Ἡ προσβολὴ ἐστιν ἄφευκτος; πλὴν ἐστιν ἀναμάρτητος, ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἔργον τῆς

θελήσεως, καθὼς οὐκ ἔστι τῆς θελήσεώς σου ἡ προσβολὴ, ἡ γινομένη ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου ὑπὸ τοῦ πράγματος, τοῦ ἔμπροσθεν αὐτῶν κειμένου.

Τὰς τοιαύτας προσβολὰς ὁ ψαλμῳδὸς ὀνομάζει νήπια τῆς Βαβυλῶνος, ἔπειτα λέγει, ὅτι μακάριός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις διὰ προσοχῆς στερεᾶς, ὡς ἡ πέτρα, κατεδαφίζει καὶ ἐξουδενοῖ αὐτά·
Ψαλ. 136. 9. « Μακάριος, λέγει, ὃς κρατήσει, καὶ ἐδα-
» φιεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν ». Αἱ πρῶται προσβολαὶ τῆς ἁμαρτίας εἰσὶν ἀσθενεῖς, ὡς τὰ νεογέννητα νήπια· ποίαν δυσκολίαν δοκιμάζεις ἐμποδίσαι τὰ νήπια, τὰ κρούοντα τὴν θύραν τῆς οἰκίας σου, καὶ ζητοῦντα εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ; ἐὰν προσέχῃς, οὐδεμίαν. Ὁμοίως, ἐὰν προσέχῃς, μετὰ μεγάλης εὐκολίας ἀποδιώκεις τὰς προσβολὰς τῆς ἁμαρτίας, ὅταν προσβάλλωσιν εἰς τὸν νοῦν σου, καὶ ζητῶσι προχωρῆσαι εἰς τὰ ἐσώτερα τῆς ψυχῆς σου ἐνθυμήματα. Ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν σου ἡ προσβολὴ τῆς σαρκικῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ σὺ γρέψαι αὐτὸν εὐθὺς εἰς τὸν Ἰωσὴφ, καὶ συλλογίζου, ὅτι αὐτὸς εἰς αὐτὸ τὸ ἄνθος τῆς νεότητος αὐτοῦ κατηδάφισε τὰς πολλὰς καὶ πυκνὰς προσβολὰς τῆς ἀναισχύντου Αἰγυπτίας, καὶ ὅτι εὐθὺς « Καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐ-
Γεν. 39. 12. » τοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς », ἐνέκρωσε τὰς προσβολὰς, καὶ ἔφυγε τὴν ἁμαρτίαν. Ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν σου ἡ προσβολὴ τῆς ὑπερηφανείας τοῦ πλούτου, ἢ τῆς δόξης, ἢ τῆς ἀξίας σου, προσήλωσον τὸν νοῦν σου
Γεν. 13. 2. εἰς τὸν Ἀβραάμ. Αὐτὸς καὶ πλούσιος σφόδρα, ὡς ἔχων κτήνη πολλὰ, καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον, καὶ ἔνδοξος, ὡς νικητὴς τεσσάρων βασιλέων, καὶ ἀξιωματικὸς Αὐτ. 13.
ὑπὲρ πάντας, ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν θεὸν Γεν. 14. 9
ὑπὲρ τῶν Σοδόμων· καὶ ἀναλόγισαι ταῦτα τὰ λόγια τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτοῦ·
« Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός ». Μελέτησον Γεν. 18. 27.
αὐτὰ, καὶ στρέψε τοὺς συλλογισμοὺς σου πρὸς σεαυτὸν, καὶ μνημόνευσον, ὅτι καὶ σὺ γῆ εἶ καὶ σποδός. Ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν σου ἡ προσβολὴ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ ἐχθροῦ σου, σὺ δὲ ἀφιέρωσον εὐθὺς τὸν νοῦν σου εἰς τὸν Δαβίδ. Ποῖος ἐχθρὸς κατεδίωξεν οὐχὶ τὸν ἐχθρὸν, ἀλλὰ τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ, ὅσον ὁ Σαοὺλ τὸν Δαβίδ; ποῖος ἐχθρὸς ἔλαβε τόσην εὐκολίαν, ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ, ὅσην ὁ Δαβὶδ τὸν Σαοὺλ; ποῖος ἤκουσε τόσον προτρεπτικὰ λόγια πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὅσα κατὰ τοῦ Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ, ὅταν ὁ Σαοὺλ εἰσ-
ῆλθε μόνος εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπου ἦν ὁ 1. Βασ. 24. 3.
Δαβὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ πάλιν ὅταν 1. Βασ. 26. 7.
εὗρεν αὐτὸν κοιμώμενον ἐν τῇ παρεμβολῇ τῇ ἐν Χειλᾷ; πόσας προσβολὰς ἐκδικήσεως ἔφερον εἰς τὸν νοῦν τοῦ Δαβὶδ οἱ διωγμοὶ τοῦ Σαοὺλ; πόσας ἡ εὐκολία τῆς ἐκδικήσεως; πόσας τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ τὰ προτρεπτικὰ λόγια; ἀλλ' αἱ τοιαῦται προσβολαὶ, πεσοῦσαι ἐπὶ τὴν στερεὰν αὐτοῦ προσοχὴν, κατηδαφίσθησαν, καὶ οὐδὲν ἴσχυσαν κατὰ τῆς πραότητος αὐτοῦ· ὅθεν μετὰ παῤῥησίας ἔλεγε πρὸς τὸν θεόν·
« Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης Ψαλ. 131. 1.
» τῆς πραότητος αὐτοῦ ». Ἐὰν, ὁσάκις

προσβάλλῃ εἰς τὸν νοῦν σου ὁ λογισμὸς
τῆς ἁμαρτίας, εὐθὺς μεταστρέψῃς αὐτὸν
εἰς τὴν θεωρίαν τῶν παραδειγμάτων τῶν
ἁγίων ἀνδρῶν, ἡ μὲν προσβολὴ τῆς ἁμαρ-
τίας ἀφανίζεται, σὺ δὲ μένεις ἀδιάφθορος.
Πλήρεις εἰσὶν αἱ θεῖαι γραφαί, πλήρεις αἱ
ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι παραδειγμάτων,
δυναμένων στερεῶσαι τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐπὶ
τὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν προσοχήν,
καὶ πληροφορῆσαι ἡμᾶς, ὅτι οὐδὲ ἀξία,
οὐδὲ ἐπάγγελμα, οὐδὲ τάξις, οὐδὲ κατάστα-
σις ἡ ὁποιαδήποτε δύναται ἐμποδίσαι ἡ-
μᾶς ἀπὸ τοῦ δρόμου τῆς ἁγιωσύνης· ἐπι-
βεβαιοῖ τοῦτο ἡ ἑξῆς εὐαγγελικὴ ἱστορία.

Λουκ. 3. 3. Ὅταν ὁ πρόδρομος Ἰωάννης ἐκήρυττε
τῆς μετανοίας τὸ βάπτισμα εἰς τὰ περί-
χωρα τοῦ Ἰορδάνου, τότε ἐλθόντες πρὸς
Μαρκ. 1. 6 αὐτὸν λαὸς πολύς, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἱεροσο-
λυμῖται, ἠρώτων αὐτὸν τὰ περὶ τῆς σωτη-
Λουκ. 3. 10. ρίας, λέγοντες. « Τί οὖν ποιήσομεν ». Με-
ταξὺ τούτου πλήθους ἦσαν ἀναμφιβόλως
καὶ πλούσιοι καὶ πένητες, καὶ ἀξιωματι-
κοὶ καὶ ἰδιῶται, καὶ πάσης καταστάσεως
ἄνθρωποι· ἐσημείωσε δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς
ῥητῶς, ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτὸν καὶ τελῶναι
καὶ στρατιῶται, ὁμοίως καὶ αὐτοὶ ἐρωτῶν-
Αὐτ. 12 τες αὐτόν, καὶ λέγοντες· « Διδάσκαλε, τί
» ποιήσομεν »; Καὶ ὁποίαν μὲν ἁγιωσύνην
καὶ χάριν, ὁποῖον δὲ ζῆλον καὶ θερμότητα
ὑπὲρ τῆς ἀληθείας εἶχεν ὁ Ἰωάννης, γνω-
στόν ἐστιν ἐκ τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρ-
τυρίας, ὅστις ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπε περὶ
Ματθ. 11. 11. αὐτοῦ· « Οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς
» γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
Ἐὰν οὖν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐγνώριζεν,
ὅτι τὰ ἐπαγγέλματα καὶ αἱ καταστάσεις
τῶν ἀνθρώπων ἐμποδίζουσι τὸν ἁγιασμὸν
τῆς ψυχῆς αὐτῶν, οὐκ ἔκρυπτε τὴν ἀλή-
θειαν, ἀλλ' ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας
αὐτόν· ἐὰν θέλετε καθαρότητα καὶ ἁγιω-
σύνην, ἐγκαταλείψατε τὰ ἐπαγγέλματα
καὶ τὴν κατάστασιν ὑμῶν, ἐξέλθετε ἐκ τοῦ
κόσμου, ὑπάγετε εἰς τὴν ἔρημον· ἔλεγεν
ἀναμφιβόλως πρὸς τοὺς τελώνας· ὦ τελῶ-
ναι φύγετε ἀπὸ τοῦ τελωνίου, διότι ἐν ὅσῳ
κάθησθε ἐν αὐτῷ, οὐκ ἔστιν ὑμῖν σωτηρία·
ἔλεγεν ἀδιστάκτως πρὸς τοὺς στρατευομένους·
ὦ στρατιῶται ῥίψατε τὰ ὅπλα, διότι ἐν ὅσῳ
βαστάζετε αὐτὰ εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, μα-
κρὰν ἀπέχετε ἀπὸ τῆς σωτηρίας. Οὐδὲν
ὅμως τοιοῦτον ἐξεφώνησεν ὁ ἁγιώτατος τοῦ
θεοῦ ἄνθρωπος· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐδίδαξεν
ὅλον ἐκεῖνο τὸ περιεστὸς πλῆθος μάθημα
κοινόν, ἤγουν τὸ μάθημα τῆς ἀγάπης καὶ
τῆς ἐλεημοσύνης· « Ὁ ἔχων δύω χιτῶνας, Λουκ. 3. 11.
» εἶπε, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔ-
» χων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω ». Ἔπειτα
στραφεὶς πρὸς τοὺς τελώνας, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς
ἐντολὴν ἀνάλογον εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν,
εἰπὼν πρὸς αὐτούς· « Μηδὲν πλέον παρὰ Αὐτ. 13.
» τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε »· ὁμοί-
ως δὲ καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας παρήγγειλε
τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν·
« Μηδένα, εἶπε, διασείσητε, μηδὲ συκο- Αὐτ. 13.
» φαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις
» ὑμῶν ». Διὰ ταύτης δὲ τῆς διδασκαλίας
ἐπληροφόρησεν ὁ παμμακάριστος πᾶσαν
ψυχήν, ὅτι εἰς ὁποίαν κατάστασιν εὑρί-

σκεται ὁ ἄνθρωπος, δύναται, ἐὰν θέλῃ, φυλάξαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀμόλυντον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἁγιάσαι αὐτὴν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας.

Ματαίως οὖν, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, προφασίζεται ἐκεῖνος μὲν τὴν νεότητα, οὗτος δὲ, τὸ γῆρας· ἄλλος μὲν, τὸν πλοῦτον, ἕτερος δὲ, τὴν πτωχείαν· ἄλλος, τὸ ἀξίωμα, καὶ ἄλλος, τὴν ἰδιωτικὴν κατάστασιν· ματαίως προβάλλει τὰς δυσκολίας, ὅσας συναντῶσιν οἱ σπουδάζοντες ἀναβῆναι τῆς ἁγιότητος τὴν θείαν κλίμακα· ὅσας δυσκολίας νομίσῃς, πᾶσαί εἰσι μικραὶ, εἰσὶν εὐτελεῖς, εἰσὶ πρόσκαιροι, ἡ δὲ περιμένουσα τοὺς ἁγίους ἀνταπόδοσίς ἐστι μεγάλη, ἀτίμητος, αἰώνιος· ἡ ἀμοιβὴ ἀσυγκρίτως ὑπερβαίνει τοὺς ὑπὲρ τῶν δυσκολιῶν κόπους. Ἐὰν ἐγὼ εἶχον δύναμιν, ἵνα ἀναβιβάσω ὑμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ δείξω ὑμῖν ὅσα ἀγαθὰ περιμένουσιν ἐκεῖ τοὺς ἁγίους, ἴσως ἔπαυεν ὁ καθεὶς τὰς προφάσεις, καὶ ἐφρόντιζεν, ἵνα καθαρίσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἴσως ἐκοπίαζεν ὁ καθεὶς προθύμως, ἵνα ἐπιτελέσῃ ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ, ὅπως ἂν ἀπολαύσῃ τῶν αἰωνίων ἐκείνων ἀγαθῶν. Ἡ κατοικία τῆς ἐπουρανίου πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἕτοιμός ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἁγίων· εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην οὐδὲ δάκρυον βλέπεις, οὐδὲ στεναγμὸν ἀκούεις, οὐδὲ αἰσθάνεσαι, τί ἐστιν ἡ λύπη· ἐκεῖ χαρὰ, ἀλλ' οὐχ ὡς ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου τούτου, ἥτις πολλάκις μεταβάλλεται εἰς λύπην, ἀλλὰ χαρὰ, « Ἣν οὐδεὶς αἴρει »· διότι ἐκείνη ἐστὶν ἡ χαρὰ τῶν δούλων τοῦ Κυρίου. (Ἰωάν. 16. 22.) Ἐκεῖ φῶς· ἀλλ' οὐχ ὡς τοῦτο τὸ φῶς, ὃ διαδέχεται σκότος, ἀλλὰ τὸ φῶς ἀνέσπερον (Ματθ. 25. 21.) καὶ ἄσβεστον· διότι « Νὺξ οὐκ ἔσται » ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσι λύχνου, καὶ » φωτὸς ἡλίου, ὅτι Κύριος ὁ θεὸς φωτίζει » αὐτούς »· (Ἀποκ. 22. 5.) ἐκεῖ δόξα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἡ ἐγκόσμιος δόξα, ἣν φθονοῦσιν οἱ φθονεροὶ, καὶ ἐπιβουλεύουσιν οἱ ἐπίβουλοι, καὶ μαραίνει ὁ καιρὸς, καὶ ἁρπάζει ὁ θάνατος· ἀλλὰ δόξα ἀνεπίφθονος, ἀνεπιβούλευτος, ἀμάραντος, ἀναφαίρετος, δόξα βασιλικὴ καὶ αἰώνιος· διότι « Βασιλεύουσιν οἱ ἅγιοι εἰς τοὺς » αἰῶνας τῶν αἰώνων ». (Ἀπ.) Ἀδελφοί, τὰ ἀγαθὰ τῆς πόλεως ἐκείνης « Ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, » καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν » ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ». (1. Κορ. 2. 9.) Διὰ τοῦτο γλῶσσα ἀνθρώπου οὐ δύναται περιγράψαι αὐτά· ἐὰν δὲ ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Ἰησοῦς, ὁ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σταυρὸν ὑπομείνας καὶ θάνατον, καταξιώσῃ ἡμᾶς διὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος τῆς τούτων ἀπολαύσεως, τότε ἐκβοήσομεν τὰ λόγια τοῦ προφητάνακτος· « Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἴδομεν ἐν » πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει » τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ὁ θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν » εἰς τὸν αἰῶνα ». (Ψαλ. 47. 8.)

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ